TC. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINI NO: 1822
AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ YAYINI NO: 945

AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ
OKULÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİ LİSANS PROGRAMI

REHBERLİK

Yazarlar
Doç.Dr. İbrahim YILDIRIM (Ünite 1, 2)
Doç.Dr. Esra CEYHAN (Ünite 3)
Doç.Dr. Ayşe Sibel TÜRKÜM (Ünite 4)
Prof.Dr. Binnur YEŞİLYAPRAK (Ünite 5, 6, 7, 8, 9, 12)
Doç.Dr. Aykut CEYHAN (Ünite 10)
Prof.Dr. Gürhan CAN (Ünite 11)

Editör
Prof.Dr. Gürhan CAN

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Anadolu Üniversitesine aittir.
"Uzaktan Öğretim" tekniğine uygun olarak hazırlanan bu kitabın bütün hakları saklıdır.
İlgili kuruluştan izin almadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt veya başka şekillerde çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz.

Copyright © 2008 by Anadolu University
All rights reserved
No part of this book may be reproduced or stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means mechanical, electronic, photocopy, magnetic, tape or otherwise, without permission in writing from the University.

UZAKTAN ÖĞRETİM TASARIM BİRİMİ

Genel Koordinatör
Prof.Dr. Levend Kılıç

Genel Koordinatör Yardımcısı
Yard.Doç.Dr. Müjgan Bozkaya

Öğretim Tasarımcısı
Doç.Dr. Cengiz Hakan Aydın

Grafik Tasarım Yönetmenleri
Prof. Tevfik Fikret Uçar
Öğr.Gör. Cemalettin Yıldız
Öğr.Gör. Nilgün Salur

Televizyon Programları Yöneticisi
Prof. Yalçın Demir

Dil ve Yazım Danışmanları
Yard.Doç.Dr. Hülya Pilancı
Okt. Aydın Fındıkoğlu

Ölçme Değerlendirme Sorumlusu
Öğr.Gör. Uğur Pişiren

Kitap Koordinasyon Birimi
Yard.Doç.Dr. Feyyaz Bodur
Uzm. Nermin Özgür

Kapak Düzeni
Prof. Tevfik Fikret Uçar

Dizgi
Açıköğretim Fakültesi Dizgi Ekibi

Rehberlik

ISBN
978-975-06-0520-8

1. Baskı

Bu kitap ANADOLU ÜNİVERSİTESİ Web-Ofset Tesislerinde 3.800 adet basılmıştır.
ESKİŞEHİR, Temmuz 2008

İçindekiler

Önsöz ix
Kullanım Kılavuzu x

Çağdaş Eğitimde Öğrenci Kişilik Hizmetleri ve Rehberlik ..... 1 — 1. ÜNİTE
GİRİŞ 3
ÇAĞDAŞ EĞİTİM SİSTEMİ 3
Çağdaş Eğitimin Amaçları ve İşlevleri 3
Çağdaş Eğitim Sistemlerinde ÖKH'ni Zorunlu Kılan Etmenler 5
Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Hizmet Alanları 6
ÖĞRENCİ KİŞİLİK HİZMETLERİ (ÖKH) 7
ÖKH'nin Amacı 7
ÖKH'nin Kapsamı 7
REHBERLİK 8
Rehberlik Nedir? 8
Rehberliğin Amacı 9
Rehberlikte Bazı Yanlış Anlayışlar 10
Rehberlikte Hizmet Alanları 11
Özet 23
Kendimizi Sınayalım 24
Yaşamın İçinden 25
Okuma Parçası 25
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı 26
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı 27
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar 28

Rehberliğin Gelişimi, İlkeleri ve Çeşitleri ..... 29 — 2. ÜNİTE
GİRİŞ 31
REHBERLİĞİN ETKİLEŞİM İÇİNDE OLDUĞU DİSİPLİNLER 31
REHBERLİĞİN GELİŞİMİ 32
ABD'de Rehberliğin Gelişimi 33
Avrupa'da Rehberliğin Gelişimi 33
Türkiye'de Rehberliğin Gelişimi 34
REHBERLİĞİN İLKELERİ 34
REHBERLİĞİN ÇEŞİTLERİ 40
Birey Sayısına Göre Rehberlik 40
Problem Alanına Göre Rehberlik 41
İşlevlerine Göre Rehberlik 42
Kurumlara Göre Rehberlik 43
Öğretim Aşamalarına Göre Rehberlik 43
Özet 46
Kendimizi Sınayalım 48
Yaşamın İçinden 49
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı 49
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı 49
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar 51

Bireyi Tanıma Hizmetleri ..... 53 — 3. ÜNİTE
GİRİŞ 55
BİREY VE BİREYSEL FARKLILIKLAR 55

BİREYİ TANIMA KAVRAMI 58
Bireyi Tanıma Gereksinimi ve Amacı 58
Öğrenci Hakkında Bilgi Toplanabilecek Yönler 60
BİREYİ TANIMA SÜRECİNDE TEMEL İLKELER 63
BİREYİ TANIMA TEKNİKLERİNİN SINIFLANDIRILMASI 65
Özet 67
Kendimizi Sınayalım 68
Yaşamın İçinden 69
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı 69
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı 70
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar 70

4. ÜNİTE Psikolojik Danışma 71
GİRİŞ 73
PSİKOLOJİK YARDIM 73
PSİKOLOJİK DANIŞMA NEDİR, NE DEĞİLDİR? 75
PSİKOLOJİK DANIŞMANIN REHBERLİK, PSİKİYATRİ VE PSİKOTERAPİDEN FARKLARI 76
Psikolojik Danışma 76
Rehberlik 76
Psikiyatrik Hizmetler 78
Psikoterapi 79
PSİKOLOJİK DANIŞMA KİMLER İÇİNDİR? 79
PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETİ NASIL SUNULUR? 80
PSİKOLOJİK DANIŞMANDA BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLER 81
Kendinin Farkında Olma 82
İçtenlik 82
Empatik Anlayış 82
Saygı 83
Sır Saklamayı Bilebilme 84
Alanında Yetkin Olma 84
TÜRKİYE'DE İLK VE ORTAÖĞRETİM OKULLARINDA PSİKOLOJİK DANIŞMA UYGULAMALARINI ZORLAŞTIRAN ETMENLER 84
Meslekle İlgili Etmenler 84
- Mesleğin Yeterince Tanınmamış Olması 84
- Psikolojik Danışmanların Yeterince Eğitilmemiş Olması 85
- Mesleklerin Sınırlarının Yeterince Bilinmemesi 85
- Yakın Alanlarda Çalışan Meslek Elemanları Arasındaki Eşgüdüm Eksikliği 85

Yardım Alanlarla İlgili Etmenler 85
- Düşük Farkındalık Düzeyi 85
- Güven Eksikliği 85
- Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Olumsuz Tutumlar 85
- Etiketlenme Korkusu 86
- Benzer Alanlardaki Profesyonellerin Rollerinin Farklılığının Bilinmemesi 86

Örgütle İlgili Etmenler 87
- Ortamın Uygunsuzluğu 87
- Yönetimin Tavrı 87
- Atamalardaki Kararsızlık 87

ÖĞRETMENLERİN YAPABİLECEKLERİ REHBERLİK HİZMETLERİ 87
Özet 89

Kendimizi Sınayalım 90
Yaşamın İçinden 91
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı 92
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı 92
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar 93

Bilgi Verme Hizmetleri ..... 95 **5. ÜNİTE**
GİRİŞ 97
BİLGİ VERME HİZMETLERİ 97
Oryantasyon Hizmeti (Yeni Ortama Alıştırma) 98
Oryantasyon (Duruma Alıştırma) Programı 99
Kapsamı 99
İlkeleri 99
KİŞİSEL, SOSYAL, EĞİTSEL VE MESLEKİ BİLGİ 100
Kişisel ve Sosyal Bilgi 100
Eğitsel Bilgi 101
Etkin Çalışma Yöntemleri 102
Etkin Çalışma Yöntemlerinin Başarıya Etkisi 102
Üst Eğitim Kurumlarını Tanıma 103
Eğitim Kurumları Hakkında Bilgi Edinme 104
Eğitsel Günler Düzenleme ve İlgili Konuşmacılar Davet Etme 105
Eğitim Kurumlarını Ziyaret (İnceleme Gezileri) 105
Eğitim Kurumlarını İncelemek İçin Araştırma Grupları Oluşturma 106
Mesleki Bilgi 106
Mesleki İnceleme ve Bilgi Verme 107
Bir Meslek ile İlgili Bilinmesi Gereken Bilgiler 107
Mesleki Bilgilerin Paylaşılması 108
GRUP REHBERLİĞİ 109
Özet 111
Kendimizi Sınayalım 112
Yaşamın İçinden 113
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı 114
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı 114
Yararlanılan Kaynaklar 115

Yöneltme, Yerleştirme ve İzleme Hizmetleri ..... 117 **6. ÜNİTE**
GİRİŞ 119
EĞİTİM SÜRECİNDE "YÖNELTME" (YÖNLENDİRME) HİZMETİ 119
Yöneltmede Esas Alınacak İlkeler ve Kurallar 120
Yöneltmede Gerekli Bilgiler 121
YERLEŞTİRME HİZMETLERİ 122
Yerleştirmede Hizmet Türleri 122
Yerleştirme Hizmetlerinin Yürütülmesi 123
İZLEME HİZMETLERİ 124
Kapsamı ve Amacı 124
Mezunları İzleme Çalışmaları 124
Özet 126
Kendimizi Sınayalım 127
Yaşamın İçinden 128
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı 128
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı 128
Yararlanılan Kaynaklar 129

7. ÜNİTE

Müşavirlik, Araştırma ve Değerlendirme, Çevre ve Velilerle İlişkiler 131

GİRİŞ 133
MÜŞAVİRLİK (KONSÜLTASYON) HİZMETLERİ 133
Okul Ortamında Müşavirlik (Konsültasyon) 134
ARAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME HİZMETLERİ 135
Rehberlik Hizmetlerinde Araştırmanın Yeri 136
Değerlendirme Süreci 137
Değerlendirmede Karşılaşılan Güçlükler 138
Değerlendirme Yöntemleri 139
ÇEVRE VE VELİYLE İLİŞKİLER 140
Özet 142
Kendimizi Sınayalım 143
Yaşamın İçinden 144
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı 144
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı 145
Yararlanılan Kaynaklar 146

8. ÜNİTE

Öğretim Kademelerine Göre Rehberlik 147

GİRİŞ 149
OKULÖNCESİ EĞİTİMDE REHBERLİK HİZMETLERİ 149
Okulöncesi Eğitimin İşlevi 149
Okulöncesi Eğitimde Rehberlik Hizmetlerinin Özellikleri 150
İLKÖĞRETİMDE REHBERLİK HİZMETLERİ 151
İlköğretimin Önemi ve İşlevi 151
İlköğretimde Rehberliğin Gerekçesi ve Önemi 152
İlköğretimde Rehberlik Hizmetlerinin Özellikleri 154
İlköğretimde Rehberlik Hizmetlerinin Amaçları ve Kapsamı 156
ORTAÖĞRETİMDE REHBERLİK HİZMETLERİ 157
Ortaöğretimin Amacı ve İşlevi 157
Ortaöğretimde Rehberlik Hizmetlerinin Önemi ve Gerekçesi 158
Ortaöğretimde Rehberlik Hizmetlerinin Özellikleri 158
Ortaöğretimde Rehberlik Hizmetlerinin Amaçları ve Kapsamı 159
YÜKSEKÖĞRETİMDE REHBERLİK HİZMETLERİ 160
Yükseköğretimin Genel Nitelikleri 160
Yükseköğretimde Rehberlik Hizmetleri 161
Yükseköğretimde Rehberliğin Amaçları ve Kapsamı 162
Özet 164
Kendimizi Sınayalım 165
Yaşamın İçinden 166
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı 167
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı 167
Yararlanılan Kaynaklar 168

9. ÜNİTE

Gelişimsel Rehberlik Anlayışı 169

GİRİŞ 171
GELİŞİMSEL REHBERLİK ANLAYIŞI 171
GELİŞİMSEL YAKLAŞIMIN TEMELLERİ 172
Gelişim İhtiyaçları 172
Temel İhtiyaçlar 173
Gelişimsel İhtiyaçlar 173
ÖĞRETİM KADEMELERİNE GÖRE GELİŞİM GÖREVLERİ 175
Okulöncesi Dönem Çocuklarının Gelişim Görevleri (5-6 yaş) 175
İlköğretim I. Dönemindeki Çocukların Gelişim Görevleri (6-12 yaş) 176

İlköğretimin II. Dönemindeki Çocukların Gelişim Görevleri (12-15 yaş) . 177
Ortaöğretim Dönemindeki Gençlerin Gelişim Görevleri 178
Yükseköğretim Dönemindeki Gençlerin Gelişim Görevleri 179
GELİŞİM GÖREVLERİNİN REHBERLİK AÇISINDAN DOĞURGULARI 179
Rehberlikte Gelişimsel Yaklaşım 180
GELİŞİM ALANLARINA GÖRE REHBERLİK HİZMETLERİ 181
Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programları 182
Özet 184
Kendimizi Sınayalım 185
Yaşamın İçinden 186
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı 186
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı 187
Yararlanılan Kaynaklar 187

Bireyi Tanıma Teknikleri ..... 189 — **10. ÜNİTE**
GİRİŞ 191
TESTLER 191
Test Kavramı 191
Test Türleri: Maksimum Yeterlilik Testleri ve
Davranış Testleri 192
Testlerin İşlevleri 194
Test Kullanımında Dikkat Edilmesi Gerekli Temel İlkeler 195
TEST DIŞI TEKNİKLER 196
Kendini İfade Etmeye Dayalı Teknikler 196
Görüşme 196
Anket 197
Otobiyografi 198
Problem Tarama Listesi 198
Gözlem ve Gözleme Dayalı Teknikler 199
Gözlem 199
Olay Kaydı 200
Derecelendirme Ölçekleri 201
Sosyometrik Teknikler 202
Sosyometri 202
Kimdir Bu? 203
Drama ve Oyun Teknikleri 204
Psikodrama 204
Sosyodrama 205
Oyun 205
Kullanılan Diğer Teknikler 206
Olay İncelemesi 206
Ev Ziyaretleri 206
Bibliyoterapi 207
Özet 208
Kendimizi Sınayalım 210
Yaşamın İçinden 211
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı 211
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı 212
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar 213

Rehberlik'te Örgüt, Personel ve Yeni Yönelimler ..... 215 — **11. ÜNİTE**
GİRİŞ 217
REHBERLİK HİZMETLERİ BAKANLIK ÖRGÜTÜ 217

REHBERLİK HİZMETLERİ İL VE İLÇE ÖRGÜTÜ 218
İl Milli Eğitim Müdür Yardımcısı ve Şube Müdürü 219
İl Danışma Komisyonu 220
Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlükleri 221
Rehberlik Merkezi Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Bölümü 221
OKUL REHBERLİK HİZMETLERİ ÖRGÜTÜ 223
Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yürütme Komisyonu 224
Okul Müdürü 224
Müdür Yardımcısı 225
Koordinatör Psikolojik Danışman 225
Psikolojik Danışman (Rehber Öğretmen) 226
Sınıf Rehber Öğretmeni 227
Diğer Öğretmenler 228
REHBERLİK HİZMETLERİNDE YENİ YÖNELİMLER 228
Özet 230
Kendimizi Sınayalım 231
Yaşamın İçinden 232
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı 233
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı 233
Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar 234

12. ÜNİTE

Örnek Rehberlik Etkinlikleri 235
GİRİŞ 237
OKULÖNCESİ EĞİTİM VE TEMEL EĞİTİMİN I. DÖNEMİNDE YAPILABİLECEK REHBERLİK ETKİNLİKLERİ 237
TEMEL EĞİTİMİN II. DÖNEMİNDE YAPILABİLECEK REHBERLİK ETKİNLİKLERİ 239
ORTAÖĞRETİM DÖNEMİNDE YAPILABİLECEK REHBERLİK ETKİNLİKLERİ 241
ETKİNLİK ÖRNEKLERİ 242
Tanışma Etkinliği 243
Tanışma ve Kaynaşma Etkinliği 243
Doğum Günlerimiz 244
Duygu Zarı 245
Arkadaş Aranıyor 246
Kek Hazır Efendim! 247
Hazine 248
Farkındalık Etkinliği 249
Gelecekteki Mesleğim 251
Çocuk Bayramı 251
Özet 252
Kendimizi Sınayalım 253
Yaşamın İçinden 254
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı 254
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı 255
Yararlanılan Kaynaklar 255

Sözlük 257
Dizin 261

Önsöz

Sevgili Öğrenciler,

Çağdaş eğitim anlayışı, bireyin entelektüel gelişimi kadar bedensel, psikolojik ve sosyal gelişimini de dikkate alır. Bu nedenle günümüz okullarında öğrencilere sunulan hizmetler, sadece "öğretim" ve "yönetim" hizmetleri ile sınırlı kalmamaktadır. Bunların yanı sıra okullarda öğrencilere, "öğrenci kişilik hizmetleri" olarak adlandırılan üçüncü bir hizmet daha sunulmaktadır. Öğrencilerin her bakımdan dengeli bir biçimde gelişebilmelerine uygun ortamların ve olanakların sağlanmasına yönelik bir grup hizmetten oluşan öğrenci kişilik hizmetleri arasında en önemli olanı ise, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleridir.

Bu kitap okullarda öğrencilere sunulacak olan rehberlik hizmetleri ile ilgili olarak, bir öğretmen adayının kazanması gereken yeterliliklerin neler olması gerektiği sorusuna yanıt verebilmek amacıyla hazırlanmıştır. Kitabın hazırlanmasında okul öncesi dönemden yüksek öğrenim düzeyine kadar bir öğrencinin her türlü rehberlik gereksinimi dikkate alınmış ve kitap, her öğretim basamağına ilişkin çeşitli örneklerle zenginleştirilmeye çalışılmıştır.

Elinizdeki kitap, okuyucunun kendi kendine çalışarak öğrenebileceği bir kaynak olarak düşünülmüştür. Bunun için okuyucunun kitabın her ünitesindeki amaçları dikkatlice inceleyerek konulara hazırlanması, metin içindeki sıra sizde sorularını, örnekleri ve kendimizi sınayalım sorularını dikkate alması gerekmektedir. Ayrıca ünite sonlarındaki özet bölümlerinden de yararlanılmalı, daha geniş bilgi edinebilmek için yararlanılabilecek ve başvurulabilecek kaynaklara ulaşılmaya çalışılmalıdır.

Öğrencilerimizin her bakımdan gelişebilmelerine yardımcı olabilmeniz açısından bu kitabın sizlere yararlı olabileceği umuduyla, hepinize başarılar dilerim.

Editör

Prof. Dr. Gürhan CAN

Kendi kendine öğrenme ilkelerine göre hazırlanmış olan bu kitabın işlevlerini öğrenmek için hazırlanan "Kullanım Kılavuzu", konuları anlamanızda ve sınavlara hazırlanmanızda sizlere fayda sağlayacaktır.

Giriş: Ünitede işlenen konulara ilişkin bilgi veren, konuya başlamadan önce sizi düşünmeye iten, gerektiğinde konuları daha iyi kavrayabilmeniz için yapmanız gerekenleri belirten kısa açıklamalardır.

Amaçlarımız: Üniteyi tamamladığınızda kazanacağınız bilgi ve becerilerdir.

Örnek Olay: Ünitede işlenen konuların günlük yaşama yansımalarını içeren, kuramsal açıklamalarla çevrenizde yaşanan olaylar arasında bağ kurmanıza yardımcı olmayı hedefleyen örnek olaylar, anektodlar, alıntılar ya da gazete haberleridir.

Yana Çıkma: Metin içinde yer alan önemli kavram ve ifadelere ilişkin tanım ya da açıklamalardır. Önemsemeniz gereken noktaları gösterir. Metin içinde yapılan açıklamaların bir tür çok kısa özeti gibi düşünülebilir.

Anahtar Kavramlar: Ünitede açımlanan temel kavramlardır. Ünitedeki önemli noktalara ilişkin ipuçları verir.

İçindekiler: Ünite içinde hangi konuların işleneceğini gösterir. Ana konuların başlıklarını içerir.

Sıra Sizde: İşlenen konuları kavrayıp kavramadığınızı kendi kendinize ölçmenize yardımcı olmaya amaçlayan, düşünmeye ve uygulamaya yönlendiren sorulardır.

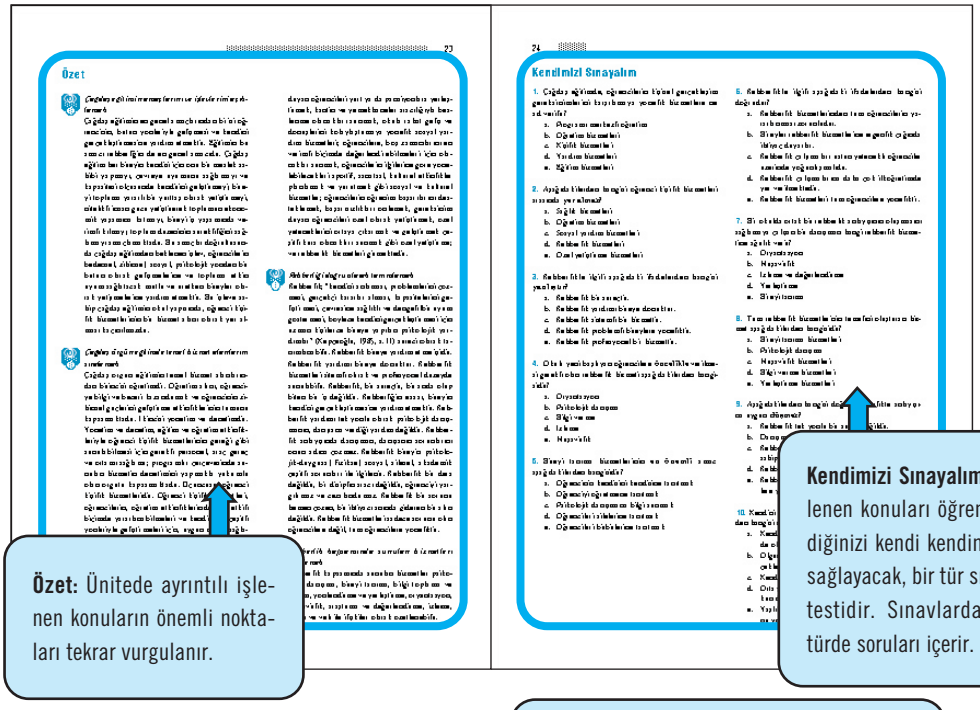

Özet: Ünitede ayrıntılı işlenen konuların önemli noktaları tekrar vurgulanır.

Kendimizi Sınayalım: Ünitede işlenen konuları öğrenip öğrenmediğinizi kendi kendinize ölçmenizi sağlayacak, bir tür sınava hazırlık testidir. Sınavlarda çıkabilecek türde soruları içerir.

Okuma Parçası: Bu bölümde, bazı doğrudan ilişkili bilimsel bir çalışmadan alınan okuma parçalarına yer verilmektedir.

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı: "Kendimizi Sınayalım" bölümündeki soruların cevaplarını ve ilgili oldukları konuları içerir. Yanlış cevapladığınız sorularla ilgili konuları tekrar etmeniz sınavdaki başarınızı artırabilir.

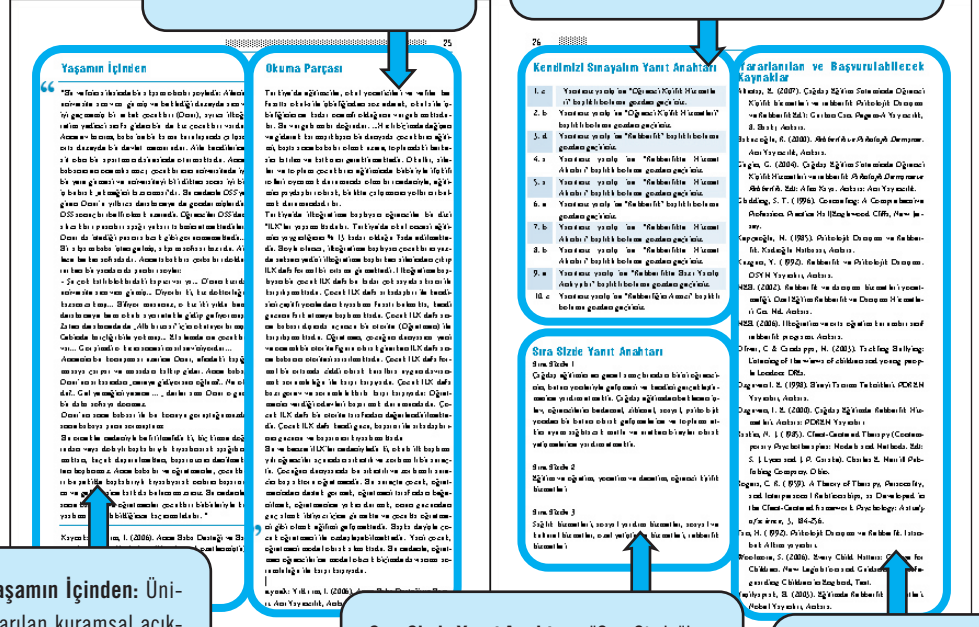

Yaşamın İçinden: Ünitede aktarılan kuramsal açıklamalar ile günlük yaşamımızda karşılaştığımız olaylar arasında ilişki kurmanızı sağlamak için verilmiş haber ve alıntılardır.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı: "Sıra Sizde"lerde yer alan soruların cevaplarını içerir. Her hangi bir Sıra Sizde sorusuna verdiğiniz cevap ile bu bölümdeki cevabı karşılaştırarak, ilgili konuyu ne ölçüde öğrendiğinizi belirleyebilirsiniz.

Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar: İşlenen konulara ilişkin daha geniş bilgi edinmek isteseniz bu bölümde yer alan kaynakları inceleyebilirsiniz.

Çağdaş Eğitimde Öğrenci Kişilik Hizmetleri ve Rehberlik

Öğrenci merkezli çağdaş eğitim sistemlerinde, eğitimin "öğretim" ve "yönetim" gibi klasik boyutlarına üçüncü bir boyut olarak "öğrenci kişilik hizmetleri" adı altında yeni bir boyut eklenmiştir. Öğrenci kişilik hizmetleri kapsamında öğrencinin bütün yönleriyle gelişimi üzerinde durulmakta; öğrenci kişilik hizmetleri içinde yer alan çeşitli alanlara değinildikten sonra, özellikle, öğrenci kişilik hizmetleri arasında önemli bir yeri olan rehberlik hizmetleri hakkında gerekli bilgilere yer verilmektedir.

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- *Çağdaş eğitimin amaçlarını ve işlevlerini açıklayabilecek,*
- *Çağdaş örgün eğitimde temel hizmet alanlarını sıralayabilecek,*
- *Öğrenci kişilik hizmetlerinin kapsamını açıklayabilecek,*
- *Rehberliği doğru olarak tanımlayabilecek,*
- *Rehberlik kapsamında sunulan hizmetleri özetleyebileceksiniz.*

Örnek Olay

Ahmet bey eğitim fakültesinden mezun olduktan sonra, matematik öğretmeni olarak bir okula atanmıştı. Bütün amacı öğrencilerine matematiği sevdirerek her birinin bu dersten başarılı olmasını sağlamaktı. Ahmet Öğretmen'in görevlendirildiği okul, kentin varoşlarında, sosyo ekonomik ve kültürel açıdan avantajsız durumda olan öğrencilerin devam ettiği bir okuldu.

Okul açıldı, Ahmet Öğretmen büyük bir istekle derslerine başladı. Ama ne yapsa nafile, bir türlü sonuç alamıyordu. Öğrenciler derslerle ilgilenmiyordu. Üstelik Ahmet Öğretmen, sınıfında bir türlü kontrolü sağlayamıyordu. Öğrenciler arasında ciddi davranış problemleri olanlar, birbirleriyle geçinemeyenler, okuldan kaçanlar, ödev yapmayanlar çok sayıdaydı. Bazı öğrenciler daha da ciddi, kötü alışkanlıklar edinmişlerdi.

Ahmet Öğretmen öğrencilerinin matematik öğrenmekten de önemli başka gereksinimleri olabileceğini hemen fark etti. Üniversite öğrencisiyken "rehberlik" alanında ders almıştı. Süratle ders notlarına bir kez daha göz atarak, okulundaki rehberlik servisinin yolunu tuttu. Ahmet Öğretmen okul rehberlik örgütündeki uzmanlarla görüştü. Onların kendisine her türlü yardım ve desteği vermeye hazır olduklarını gördüğünde oldukça rahatlamıştı. Okul rehberlik örgütüyle birlikte ve velilerle işbirliği içinde, öğrencilerine gerekli olan yardımları verebilecekti. Öğrencilerine matematiği sevdirebilmenin, onların her birinin matematikten başarılı olabilmelerinin öncelikle rehberlik ihtiyaçlarına cevap vermekten geçtiğini biliyordu...

Anahtar Kavramlar

- *Öğrenci merkezli eğitim*
- *Öğrenci kişilik hizmetleri*
- *Rehberlik*
- *Kendini gerçekleştirme*

İçindekiler

- *GİRİŞ*
- *ÇAĞDAŞ EĞİTİM SİSTEMİ*
  - *Çağdaş Eğitimin Amaçları ve İşlevleri*
  - *Çağdaş Eğitim Sistemlerinde ÖKH'ni Zorunlu Kılan Etmenler*
  - *Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Hizmet Alanları*
- *ÖĞRENCİ KİŞİLİK HİZMETLERİ (ÖKH)*
  - *ÖKH'nin Amacı*
  - *ÖKH'nin Kapsamı*
- *REHBERLİK*
  - *Rehberlik Nedir?*
  - *Rehberliğin Amacı*
  - *Rehberlikte Bazı Yanlış Anlayışlar*
  - *Rehberlikte Hizmet Alanları*

GİRİŞ

Küreselleşen dünyada hemen her konuda baş döndürücü değişmeler yaşanmaktadır. Küreselleşen ve karmaşıklaşan dünyadaki değişme ve gelişmeler, insanlara sunduğu yararların yanı sıra, bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Günümüzde bu değişmeler, ivmesi artarak devam etmektedir. Özellikle bilişim teknolojilerindeki gelişmeler, ekonomik, sosyal, kültürel, eğitim, adalet, sağlık, güvenlik, üretim, üretimin paylaşılması, devlet yönetimi, devletin görevleri, toplumda bireyin değeri ve insan hakları gibi konularda köklü anlayış değişikliklerine yol açmaktadır. Günümüzde toplumlar arasındaki yarış hızlanmış ve bu yarışı kazanabilmek için toplumlar öncelikle kendi eğitim sistemlerini sürekli olarak geliştirme çabası içine girmişlerdir. Bu anlamda bugün dünyada "uzaktan eğitim" önemini korumaktadır. Okullarda dersler "teknolojik sınıflar"da yapılmaktadır. İnternet her eğitimcinin ve öğrencinin gündelik yaşamının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bilişim teknolojileri sayesinde bilgiye ulaşabilmek sorun olmaktan çıkmıştır.

Toplumlardaki artan aile içi şiddet ve toplumdaki terör, cinsel istismar, alkol ve madde kullanımının artması, intihar olayları, işsizlik, yarışmacı eğitim sistemleri gibi sorunlara bağlı olarak okulların ve öğretmenlerin geleneksel rolleri ve görevleri de değişmektedir.

Bütün bu değişme ve gelişmelere koşut olarak okulun ve öğretmenin görev ve rolleri de değişmektedir. Okulun sorumlulukları, öğrencinin bakımını ve güvenliğini sağlama; bedensel, sosyal, ruhsal sağlığını koruma; kişisel, sosyal ve akademik başarısını destekleme; sosyalleşmesini ve özgüven geliştirmesini desteklenme; öğrencinin okula ulaşımını sağlama, çalışma yaşamına hazırlanması v.b olarak genişlemiştir (Woolmore, 2006). Bununla birlikte okullarda zorbalık, madde kullanımı, şiddet, cinsel istismar, okulu terk gibi davranışların giderek arttığı gözlenmektedir (Oliver ve Candappa, 2003).

Okulun ve öğretmenin rolündeki değişmelere koşut olarak çağdaş dünyada geleneksel eğitim yerini, öğrenci merkezli eğitim anlayışına bırakmıştır. Nitekim Türk eğitim sisteminde öğrenci merkezli eğitim anlayışından söz edilmeye başlanmıştır (MEB, 2006, s.1).

Bu nedenle, öğrenciyi merkeze alan eğitim sistemleri okullarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleriyle diğer öğrenci kişilik hizmetlerine (ÖKH) önem vermektedir.

Öğrenciyi merkeze alan eğitim anlayışında, geleneksel eğitim anlayışının aksine öğrenciler, öğrenme öğretme sürecinde daha aktiftir. Ancak, öğrenci merkezli eğitim, sadece öğrenme öğretme sürecinde öğrencinin daha aktif olmasıyla sınırlı olarak anlaşılamaz. Bununla birlikte, öğrenci merkezli eğitimde programların içeriği öğrencilerin ilgi, yetenek, kişilik özellikleri, ihtiyaçları, gelişim sorunları v.b. dikkate alınarak düzenlenir. Öğrencilerin kendi niteliklerine uygun bir meslek edinmelerinin yanı sıra kişisel gelişimleri ve mutlu olmaları, bir bütün olarak kapasiteleri ölçüsünde gelişmeleri ve kendini gerçekleştirmeleri temel hedeftir. Kendi düşüncelerini özgürce ortaya koyabilir, yaratıcılığını, üreticiliğini, potansiyellerini en üst düzeyde geliştirebilirler.

İşte bu ünitede, çağdaş eğitim sistemi, çağdaş eğitimde *ÖKH*'ni kaçınılmaz kılan nedenler, *ÖKH*'nin kapsamı, *ÖKH* arasında önemli bir yeri olan rehberlik hizmetleriyle rehberlikle ilgili bazı yanlış anlayışlar konularına yer verilmektedir.

ÇAĞDAŞ EĞİTİM SİSTEMİ

Bu kısımda, Türk milli eğitiminin genel amaçları ile çağdaş eğitimin amaçları ve işlevleri, çağdaş eğitim sistemlerinde ÖKH'ni zorunlu kılan etmenler ve çağdaş eğitim sistemlerinde hizmet alanları konuları üzerinde durulacaktır.

Çağdaş Eğitimin Amaçları ve İşlevleri

Çağdaş eğitimin amaçlarına geçmeden önce Türk milli eğitiminin amaçlarını anımsamakta yarar vardır. Türk milli eğitiminin amaçları, 14/6/1973 tarihinde çıkartılan ve daha sonra bazı değişikliklerle birlikte halen yürürlükte olan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda "genel amaçlar ve "özel amaçlar" olarak şöyle ifade edilmiştir:

“ I - Genel amaçlar:

Madde 2 - Türk Milli Eğitiminin genel amacı,Türk Milletinin bütün fertlerini,

1. *Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı;Türk Milletinin milli,ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;*
2. *Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;*
3. *İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;*
   Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.

II - Özel amaçlar:

Türk eğitim ve öğretim sistemi,bu genel amaçları gerçekleştirecek şekilde düzenlenir ve çeşitli derece ve türdeki eğitim kurumlarının özel amaçları, genel amaçlara ve aşağıda sıralanan temel ilkelere uygun olarak tespit edilir.”

Burada açıkça ifade edilmese de 1739 sayılı yasa, eğitim sistemimizde öğrenci kişilik hizmetlerinin sunulmasını zorunlu kılmaktadır.

Türk milli eğitiminin amaçları dikkatle incelendiğinde özellikle 2 maddede belirtilen **“Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip kişiler yetiştirmek” ile 3. maddede “İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak”** biçiminde ifade edilen amaçların öğrenci kişilik hizmetleri ve rehberliğin amaçlarıyla büyük ölçüde örtüştüğü görülecektir.

Çağdaş eğitimin en genel amaçlarından birisi öğrencinin, bütün yönleriyle gelişmesi ve kendini gerçekleştirmesine yardım etmektir. Eğitimin bu amacı rehberliğin de en genel amacıdır. Eğitimin amaçları biraz ayrıntılı olarak açıklanacak olursa şunlar söylenebilir: Birincisi, eğitim her bireyin kendisi için onu bir meslek sahibi yapmak, çevreye uyumunu sağlamak ve kapasitesi ölçüsünde kendisini geliştirmek amaçlarına yöneliktir. İkincisi, eğitim bireyi topluma yararlı bir yurttaş olarak yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu anlamda eğitim, nitelikli insan gücü yetiştirerek toplumun ekonomik yaşamına katmayı, bireyi iş yaşamında verimli kılmayı, toplum düzeninin sürekliliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda çağdaş eğitimden beklenen işlev, öğrencilerin bedensel, zihinsel, sosyal, psikolojik yönden bir bütün olarak gelişmelerine ve topluma etkin uyum sağlata-

cak mutlu ve üretken bireyler olarak yetişmelerine yardım etmektir. Bu işleve sahip çağdaş eğitimin okul yapısında, öğrenci kişilik hizmetlerinin bir hizmet alanı olarak yer alması kaçınılmazdır.

Çağdaş eğitimin genel amacı ve işlevleri nelerdir?

SIRA SİZDE 1

Çağdaş Eğitim Sistemlerinde ÖKH'ni Zorunlu Kılan Etmenler

Çağdaş eğitim sistemlerinde ÖKH'ni zorunlu kılan bazı durumlardan söz edilebilir. Bunlardan bazısı "giriş" ve "eğitimin amaçları ve işlevleri" kısımlarında belirtilmiştir. Burada tekrar belirtilecek olursak, eğitim sistemlerinde ÖKH'ni zorunlu kılan durumlar şöyle özetlenebilir:

1. Hızlı değişme ve gelişmelere koşut olarak dünya küreselleşmiş ve karmaşık bir hal almıştır. Bu değişmeler insanlara sunduğu nimeti gölgeleyecek kadar çok ve karmaşık sorunları da beraberinde getirmiştir (Bkz: Giriş kısmı).
2. Bu değişme ve gelişmeler her toplumun kurum ve kuruluşlarında köklü anlayış değişikliklerine neden olmuş; kişisel ve sosyal düzeyde değerlerde ciddi ve hızlı değişmeler yaşanmıştır.
3. Bireyin iyilik halini (ruhsal, bedensel ve sosyal sağlık) koruyabilmesi, gelir dağılımındaki adaletsizlik, eğitim, sağlık, beslenme konularının toplumsal boyutta sorun olmaya devam etmesi, toplumlarda şiddetin yaygınlaşması, barışın tehdit altına girmesi gibi konular geleneksel eğitim sistemlerinin sorgulanmasına neden olmuştur.
4. Eğitim, tüm toplum katmanları için temel bir hak olarak kabul edilmiş, eğitimde fırsat eşitliği benimsenmiş, bireysel farkların ve bireyin bütün yönleriyle gelişmesinin önemi anlaşılmış, toplum yaşamında ve özellikle eğitimde bireyi merkeze koyan anlayışlar gelişmeye başlamıştır. Bununla birlikte okul güvenliği, kötü madde kullanımı, uyum ve davranış problemleri, okula uyum ve devam, başarısızlık, özellikle kız çocukların okullaşması ve eğitim sistemi içinde tutulması konularında ciddi sorunlar ortaya çıkmıştır. Değişme ve gelişmelerle birlikte ortaya çıkan bu sorunlar eğitim sistemlerinde okul ve öğretmenin rol ve işlevlerinde değişmeleri beraberinde getirmiştir (Oliver ve Candappa, 2003; Woolmore, 2006).
5. Değişen ve karmaşıklaşan süreçte nitelikli insan gücüne olan gereksinim artmış, eğitimde bireyin sahip olduğu niteliklerin bilinmesi ve bireyin niteliklerine uygun bir alan ve meslek seçmesinin önemi anlaşılmış; yeni meslekler ve buna bağlı olarak yeni yüksek öğretim programları, yeni okul türleri ortaya çıkmış, alternatif seçenekler arasından bireyin kendine en uygun kararı vermesi zorlaşmıştır.
6. Aile yapısında ve işlevlerinde değişmeler olmuş (Yeşilyaprak, 2003, s.21), kentleşmeye koşut olarak geleneksel aile yapısının yerini çekirdek aile almış, iş yaşamına giren kadın oranı daha da artmış, anne babaların ortalama eğitim düzeyi yükselmiş, aileler çocuklarını daha iyi yetiştirme arayışı içine girmiş; buna karşın, aile içi şiddet artmış, özellikle, bilişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler nedeniyle çocuğu etkileyen çok sayıda etmen ortaya çıkmış, anne babalar çocuklarının yetiştirilmesi ve eğitiminde öğretmenlerin yanı sıra başka uzmanlara da ihtiyaç duymaya başlamışlardır.

Kuşkusuz ÖKH ve rehberliği eğitim sistemlerinde zorunlu kılan etmenler bunlarla sınırlı değildir. Bütün bu ve burada ifade edilmeyen başka etmenler, öğrenciyi merkeze alan çağdaş eğitim sistemlerinde eğitimin "öğretim" ve "yönetim" gibi boyutlarına üçüncü bir boyut olarak "öğrenci kişilik hizmetleri (ÖKH)" adı altında yeni bir boyutun eklenmesi gereğini ortaya koymuş; ÖKH'ne duyulan gereksinimi artırmıştır. Bu gereksinimi karşılayabilmek amacıyla okullarda psikolojik danışmanlar (rehber öğretmen) görev yapmaktadırlar. Psikolojik danışmanlarla birlikte okullarda yönetici, öğretmen, anne baba ve diğer ilgililerin de ÖKH kapsamında çok önemli görevleri bulunmaktadır (Kepçeoğlu, 1985, s:206-208; MEB, 2002; Özgüven, 2000, s:263-271; Yeşilyaprak, 2003, s: 68-106).

Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Hizmet Alanları

Çağdaş örgün eğitimde üç temel hizmet alanı bulunmaktadır:

1. **Öğretim:** Öğrenciye bilgi ve beceri kazandırmak ve öğrencinin zihinsel güçlerini geliştirme etkinliklerinin tümünü kapsamaktadır.
2. **Yönetim ve denetim:** Eğitim ve öğretim etkinlikleriyle öğrenci kişilik hizmetlerinin gereği gibi sunulabilmesi için gerekli personel, araç gereç ve ortamı sağlama; programlar çerçevesinde sunulan hizmetin denetimini yapmakla yükümlü olan örgütü kapsamaktadır.
3. **Öğrenci kişilik hizmetleri:** Öğrencilerin, öğretim etkinliklerinden en etkili biçimde yararlanabilmeleri ve kendilerini tüm yönleriyle geliştirmeleri için, uygun ortam sağlamaya yönelik hizmetlerin tümünü kapsamaktadır. Çağdaş örgün eğitimin üç hizmet alanı şekil 1.1'de gösterilmiştir

Şekil 1.1

Çağdaş Eğitimde Hizmet Alanları

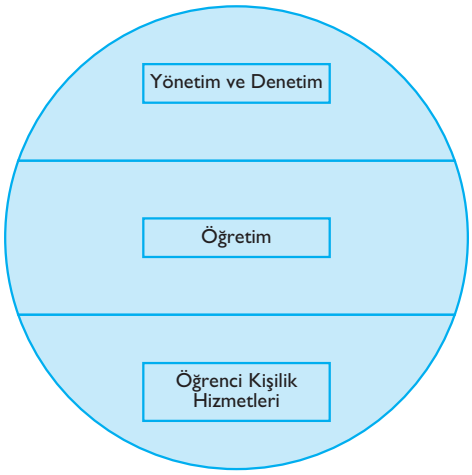

Çağdaş örgün eğitimde bu üç temel hizmet grubunun amacı, öğrencinin bütün kapasitelerini, kendisi ve toplumu için, en uygun düzeyde geliştirmesine yardım etmektir. Dolayısıyla bu hizmet alanlarından herhangi birisi olmadığı taktirde, orada çağdaş eğitimden ve çağdaş eğitimin amaçlarının gerçekleşmesinden söz edilemez. İşte bu hizmet alanlarından öğrenci kişilik hizmetleri, aşağıda daha ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Çağdaş örgün eğitimde temel hizmet alanları nelerdir?

SIRA SİZDE 2

ÖĞRENCİ KİŞİLİK HİZMETLERİ (ÖKH)

Yukarıda belirtildiği gibi, ÖKH çağdaş örgün eğitim kurumlarında profesyonel olarak sunulan üç temel hizmet alanından birisidir. Bir eğitim kurumunda eğitim ve öğretim işlerini yürütmekle görevli öğretmenler bulunmaktadır. Bu eğitim kurumunun kendinden beklenen amaçları ve işlevleri ne derecede yerine getirip getirmediğiyse eğitim yönetici ve deneticileri tarafından izlenmekte ve değerlendirilmektedir. ÖKH ise okulda, öğrenciye öğretim çalışmalarından ayrı, sınıf öğretimi dışında sağlanan ve öğrencinin duygusal, sosyal, fiziksel yönden bir bütün olarak sağlıklı bir şekilde gelişmesine yardım eden hizmetleri kapsar.

ÖKH, çağdaş örgün eğitimin ayrılmaz bir parçası, öğretim ve yönetim etkinliklerinden ayrı, ancak, öğretim ve yönetim etkinliklerine paralel olarak işlevler üstlenen, vazgeçilmez bir hizmet alanıdır.

ÖKH'nin Amacı

ÖKH'nin amacı; eğitim süreci içerisinde öğretim ve yönetim etkinliklerine paralel olarak, öğrencinin eğitim öğretim etkinliklerinden üst düzeyde yararlanmasını sağlamak ve öğrenim başarısının yükselmesini geliştirmek, öğrencinin güçlü bir kişilik geliştirmesine ve çevreye uyum sağlamasına; öğrencinin duygusal, sosyal, fiziksel yönden gelişmesine, ortam hazırlayarak bir bütün olarak sağlıklı bir şekilde gelişmesine olanak sağlayacak eğitim ortamını yaratmak, giderek öğrencinin kapasitesi ölçüsünde gelişmesine ve kendini gerçekleştirmesine yardım etmektir.

ÖKH'ni, öğretim ve yönetim hizmetleri kadar önemli olduğunu kabul eden çağdaş eğitim anlayışı; okul tarafından, öğrenciye uygun gelişme ortamıyla yeterli olanaklar sunulduğunda onun, kendini bütün yönleriyle geliştirmesine ve kendini gerçekleştirme potansiyeline sahip olduğunu kabul eder. Öyleyse okul, bu ortamı ve olanakları öğrencilere sunmalıdır. ÖKH kapsamında okulun, öğrencilere sunması beklenen bu hizmetler nelerdir? Başka deyişle, ÖKH kapsamında ne tür hizmetler yer almaktadır? ÖKH kapsamında okulun, öğrencilere sunması beklenen hizmetler aşağıda kısaca açıklanmıştır.

ÖKH'nin Kapsamı

Aslında, ÖKH, okula yeni gelen öğrencilerin, okula kayıt kabul işlemleriyle devam ve disiplin işlerinden psikolojik danışma hizmetlerine kadar, geniş bir hizmet grubunu kapsar. Ancak, öğrencilerin okula kayıt kabul işlemleriyle, devam ve disiplin işleri, okul yönetiminin yapmak zorunda olduğu olağan işlerdendir. ÖKH kapsamında öğrencilere sunulacak diğer hizmetleri beş başlık altında toplamak mümkündür (Kepçeoğlu, 1985, s.25-29: Yeşilyaprak, 2003, s. 5-6). Bu hizmetlerin her biri aşağıda kısaca açıklanmıştır:

Sağlık Hizmetleri: Sağlık hizmetleri; öğrencilerin sağlıklarını korumaya yönelik her türlü hizmeti kapsar. Bu amaçla öğrencilere sağlık eğitimi verilebilir. Bu eğitimde sağlık uzmanlarından yararlanılır. Tüm öğrencileri kapsayan sağlık taramaları yapılarak sağlık sorunu olan öğrencilerin kontrolleri yapılır. Aileyle işbirliği içinde öğrencinin tedavisi sağlanır.

Sosyal Yardım Hizmetler: Sosyal yardım hizmetleri, öğrencilere burs ve kredi olanakları sağlayarak parasal yardımda bulunmak, gereksinim duyan öğrencileri yurt ya da pansiyonlara yerleştirmek, kantin ve yemekhaneler aracılığıyla beslenme olanakları sunmak, okula rahat geliş ve dönüşlerini

kolaylaştırmaya yönelik ulaşım hizmetleriyle gereksinim duyan öğrencilere iş bulmak gibi çeşitli hizmetleri kapsamaktadır.

Sosyal ve Kültürel Hizmetler: Sosyal ve kültürel hizmetler; öğrencilere, boş zamanlarını en verimli biçimde değerlendirebilmeleri için olanaklar sunmak, öğrencilerin ilgilerine göre yönelebilecekleri sportif, sanatsal, kültürel etkinlikler planlamak ve yürütmek gibi hizmetleri kapsamaktadır.

Özel Yetiştirme Hizmetleri: Özel yetiştirme hizmetleriyle öğrencilerin öğrenim başarılarını desteklemek, başarısızlıkları önlemek, gereksinim duyan öğrencileri akademik yönden daha da geliştirebilmek için özel olarak yetiştirmek, öğrencilerin özel yeteneklerini ortaya çıkarmak ve geliştirmek için çalışmalar yapmak, gereksinim duyan öğrencilere çeşitli kurs olanakları sunmak gibi hizmetleri kapsamaktadır.

Rehberlik Hizmetleri: Rehberlik hizmetleri, çok geniş hizmetler grubunu ifade etmektedir. Bu hizmet alanlarını açıklamadan önce "rehberlik nedir? rehberliğin amacı nedir? rehberlik ne değildir?" soruları yanıtlanacak; daha sonra bu alanlar sırasıyla açıklanacaktır.

SIRA SİZDE 3

ÖKH kapsamında öğrencilere sunulacak hizmetler neler olabilir?

REHBERLİK

Rehberlik Nedir?

"Rehberlik nedir?" sorusunun yanıtı rehberliğin tanımında bulunmaktadır. Rehberliğin çok çeşitli tanımları yapılmıştır. Bu tanımlardan birinde rehberlik, "bireyin en verimli bir şekilde gelişmesini, doyum verici uyumlar sağlamasında gerekli olan tercihleri, yorumları, planları yapmasına, kararlar vermesine yarayacak bilgi ve becerileri kazanmasına, bu tercihlerle kararları yürütebilmesi için bireye yapılan sistemli ve profesyonel bir yardım" olarak tanımlamaktadır (Tan, 1992, s.71-81)

Bir başka tanımda rehberlik; "bireyin kendini anlaması, çevredeki olanakları tanıması ve doğru kararlar vererek özünü gerçekleştirebilmesi için yapılan sistematik ve profesyonel yardım süreci" olarak ele alınmaktadır (Kuzgun, 1992, s. 3-28).

Bir başka tanımda rehberlik; "kendini anlaması, problemlerini çözmesi, gerçekçi kararlar alması, kapasitelerini geliştirmesi, çevresine sağlıklı ve dengeli bir uyum göstermesi, böylece kendini gerçekleştirmesi için uzman kişilerce bireye yapılan psikolojik yardımlar" olarak tanımlamaktadır (Kepçeoğlu, 1985, s.11).

Rehberlik farklı kişilerce farklı tanımlanmış gibi görünse de tanımlarda vurgulanan bazı ortak noktalar bulunmaktadır. Bu ortak noktaları beş maddede toplamak mümkündür (Altıntaş, 2007, s. 4-6; Bakırcıoğlu, 2000, s.6-7; Girgin, 2004, s. 6-7; Kepçeoğlu, 1985, s.9-10).

Rehberlik, psikolojik bir yardımdır.

1. Rehberlik bireye yardım etme işidir: Rehberlik yardımı, psikolojik bir ilişki içinde sunulabilir. Rehberlik yardımında bireye nasihat etme, yol gösterme, onun adına kararlar verme yoktur. Rehberlik yardımı, amaçlı bir yardımdır. Bu amaçlı yardım sürecinde yardım alan kişi (Danışan) bir de yardım sunan kişi (Danışman) vardır. Rehberlikte hem yardım alan, hem de yardım veren önemlidir. Rehberlik sürecinde, her iki tarafın gönüllülüğü esastır.

Rehberlik hizmetlerinin merkezinde birey vardır.

2. Rehberlik yardımı bireye dönüktür: Birey, kendine özgü, biricik, değerli ve gelişmekte olan, geliştirilecek bir kapasitesi bulunan biridir. Rehberlikte işe yaramayan bir birey yoktur. Rehberlikte bireyin kapasitesine güvenilir. Pro-

fesyonel düzeyde yardım edildiği taktirde her birey kendine yetebilir, kendi sorunlarını en uygun yolla çözebilir. Bireyin bazı sorunlarının olması o bireyin "normal dışı" olduğu anlamına gelmez. Rehberlikte her birey normaldir. Dolayısıyla her birey yaşamının her döneminde, rehberlik yardımına gereksinim duyabilir.

3. Rehberlik hizmetleri sitemli olarak ve profesyonel düzeyde sunulabilir: Rehberlik yardımı bilimseldir; bilimsel ilkeler ve yöntemlerle belirli bir plan, program ve sistem içinde sunulur. Rehberlik yardımı; alana özgü, özel bir öğrenim görmeyi gerektiren, özel bir uzmanlık alanıdır. Bu nedenle rehberlik hizmetleri, bu alanda yetişmiş kişilerce sunulduğunda etkili olabilir; amatörce sunulamaz.
4. Rehberlik, bir süreçtir: Rehberlik, birbirine dayalı bir dizi aşamaları içeren ve süreklilik gösteren bir hizmettir. Rehberlik hizmetlerinin amacına ulaşabilmesi belli bir süre gerektirir. Rehberlik, insanın olduğu her yerde ve her insanın, her döneminde gereksinim duyulacağı bir hizmettir.
5. Rehberliğin esası, bireyin kendini gerçekleştirmesine yardım etmektir: Kendini gerçekleştirme kavramı "Rehberliğin Amacı" kısmında açıklanmıştır.

Rehberlik bir anda olup biten bir iş değildir.

Rehberliğin farklı tanımlarında vurgulanan ortak noktalar nelerdir?

SIRA SİZDE 4

Rehberliğin Amacı

Rehberliğin amacı, rehberliğin anlamında, ilke ve kavramlarında saklıdır. Başka deyişle, kendini gerçekleştirme, psikolojik danışma ve rehberlik alanındaki tüm hizmet alanlarının amacı olarak kabul edilmektedir. Öğrenciyi merkeze alan çağdaş eğitim sistemlerinin amaçlarından birisi de öğrencinin kendini gerçekleştirmesine yardım etmektir. Görüleceği gibi, psikolojik danışma ve rehberlik ile çağdaş eğitim sistemlerinin amacı örtüşmektedir. Her ikisi de öğrencinin kendisini gerçekleştirmesine yardım etmeyi amaçlamaktadır. Öyleyse kendini gerçekleştirme nedir? Bu kadar önemli olan kendini gerçekleştirme kavramını biraz açıklamakta yarar vardır.

Rehberliğin amacı, bireyin kendini gerçekleştirmesine (self-actualizing) yardım etmektir.

Kendini gerçekleştirme, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine yer veren, dolayısıyla öğrenciyi merkeze alan, çağdaş eğitim sisteminde önemli bir kavramdır. Kendini gerçekleştirme, İnsancı Psikoloji'nin en önemli kavramlarından birisidir. Kendini gerçekleştirme kavramının bugünkü düzeye erişmesinde ve psikolojik danışma ve rehberlik alanına kazandırılmasında Abraham Maslow ile Carl Rogers'ın büyük katkıları olmuştur. Maslow'a göre, insanın temel ihtiyaçlar hiyerarşisinin en üst basamağında yer alan "kendini gerçekleştirme" insan davranışlarına yön veren tek ve temel güdüdür. Rogers ise "tam verimlilik" ya da "tam kapasiteyle fonksiyonda bulunma" (fully-functioning) kavramlarını kendini gerçekleştirme kavramıyla aynı anlamda kullanmıştır (Rogers, 1959; Raskin, 1985, s. 157-158).

Maslow ve Rogers'a göre, kendini gerçekleştirmekte olan birey ruh sağlığı yerinde çağdaş bir bireydir. Kendini gerçekleştirmekte olan bireylerin nitelikleri şöyle sıralanabilir:

Kendini gerçekleştirmekte olan birey;

1. Daha yeterli bir kişiliğe sahiptir, daha verimlidir.
2. Kendisini tanır, kim olduğunu gerçekçi bir gözle değerlendirir, kim olabileceği hakkında tutarlı bir görüşe sahiptir.
3. Kendisinin olduğu kadar, başka insanları ve doğayı da değerli kabul eder, saygı duyar. Hem kendisi, hem başkaları hakkında olumlu düşüncelere sahiptir.

4. Demokratik karakter yapısına sahiptir. Evrensel insan değerlerine saygı duyar ve bu değerleri geliştirmeye çalışır.
5. Zamanı verimli bir şekilde değerlendirir,
6. Geçmişten çok geleceğe dönüktür.
7. Yaratıcı ve üreticidir.
8. Tam kapasiteyle fonksiyonda bulunur.
9. İçinden geldiği gibi davranır,
10. Duygularını açığa vurmaktan kaçınmaz.
11. Espiritüeldir.
12. Açık fikirlidir,
13. Değişmelere ve yeni yaşantılara açıktır.
14. Kültürlenmeye karşı direniş içindedir.

Kendini gerçekleştirme yaşam boyu devam eden bir süreçtir.

Kuşkusuz kendini gerçekleştirmekte olan bireyin özellikleri bunlarla sınırlı değildir, başka özellikler de söylenebilir. Ancak, burada önemli olan, okuyucunun mümkünse, bir tartışma ortamı yaratarak, bu özelliklerin ne anlama geldiğini anlamaya çalışmasıdır.

Bu nedenle kendini gerçekleştirmiş bireyden değil; gerçekleştirmekte olan bireyden söz edilebilir. İşte psikolojik danışma ve rehberliğin amacı, yukarıda belirtilen nitelikler bakımından, bireyin gelişmesini desteklemek ve böylece bireyin kendini en üst düzeyde gerçekleştirmesine yardım etmektir. Öğrenciyi merkeze alan çağdaş eğitim sistemlerinin amaçlarından birisi de öğrencinin kendini gerçekleştirmesine yardım etmek olduğuna göre, çağdaş eğitimin ayrılmaz bir parçası olan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri kapsamında çeşitli etkinlikler gerçekleştirilirken "bireyin kendini gerçekleştirmesine yardım etme" amacını okul yöneticileri, öğretmenler ve okul rehberlik servisi uzmanlarının göz ardı etmemeleri gerekir.

SIRA SİZDE 5

"Kendini gerçekleştirme bir süreçtir" ne demektir?

Rehberlikte Bazı Yanlış Anlayışlar

Rehberlikle ilgili kimselerde ve rehberlik yardımı alan öğrencilerde rehberlikle ilgili yanlış bazı anlayışlar ve bu anlayışlara dayalı uygun olmayan beklentiler gözlenmektedir. Bunlar kısaca şöyle özetlenebilir (Girgin, 2004, s. 12-13; Kepçeoğlu, 1985, s. 23-25):

1. **Rehberlik yardımı tek yönlü olarak psikolojik danışmanın, yardım almaya gelen kişiye (danışan) verdiği yardımdır:** Bu anlayış doğru değildir. Rehberlik süreci tek yönlü değil, danışanla danışman arasında karşılıklı saygı ve güvene dayalı, karşılıklı bir iletişim sürecidir.
2. **Rehberlik anlayışında danışman, danışanın sorunlarını onun adına çözer:** Bu anlayış ve beklenti doğru değildir. Doğru rehberlik anlayışında danışanın kendi sorunlarına en uygun çözümü yine kendisinin bulabilecek kapasiteye sahip olduğu inancı vardır. Bu nedenle danışan kararlarını kendisi verir ve verdiği kararların sorumluluğunu da üstlenir. Danışman, danışan adına kararlar veremez.
3. **Rehberlik bireyin sadece psikolojik duygusal sorunlarıyla ilgilenir:** Bu anlayış doğru değildir. Rehberlik, psikolojik, duygusal, sosyal, cinsel, zihinsel, bedensel, ahlaki, kültürel, akademik, v.b. bireyin bütün yönlerden gelişimiyle ilgilenir.

4. **Rehberlik hizmetleri kapsamında yöntem ve teknikleri kullanmak bir amaçtır:** Bu anlayış doğru değildir. Çünkü rehberlik kapsamında kullanılan bütün yöntemler, testler ve test dışı teknikler amaç değil araçtır. Bu yöntem ve araçları kullanmanın amacı, birey hakkında doğru bilgiler toplamak ve toplanan bilgileri mutlaka en kısa sürede kullanarak bireyin bir sorununun çözümüne katkı sağlamak bir ihtiyacını karşılamaktır.
5. Rehberlik bir derstir: Hayır, rehberlik bir ders değildir. Rehberlikte bireyi sınav yapmak, değerlendirmek, not vermek yoktur.
6. **Rehberlik bir disiplin aracıdır, gerektiğinde öğrenciyi yargılar ve cezalandırır:** Hayır, rehberlik bir disiplin aracı değildir, öğrenciyi yargılamaz, suçlamaz, cezalandırmaz. Bu nedenle okul rehberlik servisleri okuldaki disiplin sorunlarının baş sorumlusu, "yaramaz" öğrencilerin gönderildiği, öğrencinin "hesabının görüldüğü" bir yer değildir.
7. **Rehberlik bir sorunu hemen çözen, bir ihtiyacı anında gideren bir alandır:** Hayır, rehberlik, bir sorunu anında çözebilen, bir ihtiyacı hemen karşılayan sihirli bir güce sahip değildir. Bu nedenle okullarda öğrenciler, anne babalar, öğretmenler ya da yöneticiler, ortaya çıkan bir sorunu, okul rehberlik servisinin hemen çözmesini beklemeleri gerçekçi değildir, bilimsel değildir. Rehberlik alanının sihirli bir gücü olmadığı gibi sorunların çözümü için önceden hazırlanmış reçeteleri de bulunmamaktadır.
8. **Rehberlik hizmetleri sadece sorunu olan bireylere yöneliktir:** Rehberlik hizmetleri hem sorunu olan, hem de sorunu olmayan tüm öğrencilere yöneliktir. Öğrenciler rehberlik servislerine bir sorunlarının çözümü, bir ihtiyaçlarının karşılanması, kendini çeşitli yönleriyle tanıma, alternatif seçenekler arasından kendisine en uygun olanı seçme, meslekler ve programlar hakkında bilgi edinme, verimli ders çalışma yolларını öğrenme sosyal destek kaynakları hakkında bilgi edinme, sosyal destek sistemlerini güçlendirme gibi çeşitli amaçlarla başvurarak rehberlik yardımı alabilirler (Gladding, 1996, s.388-406). Bu nedenle, rehberlik servisine sadece sorunu olan kimselerin başvurduğu; ve başvuranların "sorunlu" kimseler olduğu düşüncesi doğru değildir.

Rehberlikle ilgili kimselerde ve öğrencilerde gözlenen rehberlikle ilgili yanlış bazı anlayışlar nelerdir?

SIRA SİZDE 6

Rehberlikte Hizmet Alanları

Rehberlikte hizmet alanları dokuz grupta ele alınmıştır (Yeşilyaprak, 2003, s. 9-14; Kepçeoğlu, 1985, s. 92-113). Rehberlik hizmetleri kapsamında sunulacak bu hizmet alanları, hizmetin verildiği kurumun özelliklerine ya da kurumdaki bireylerin niteliklerine ve gereksinimlerine bağlı olarak değişebilir. Ancak burada, rehberlikteki hizmet alanları, okullarda öğrencilere sunulması beklenen rehberlik hizmetleri kapsamında ele alınmıştır. Okullar için rehberlikte hizmet alanları Şekil 1.2'de gösterilmiştir.

Şekil 1.2

Rehberlikte Hizmet Alanları

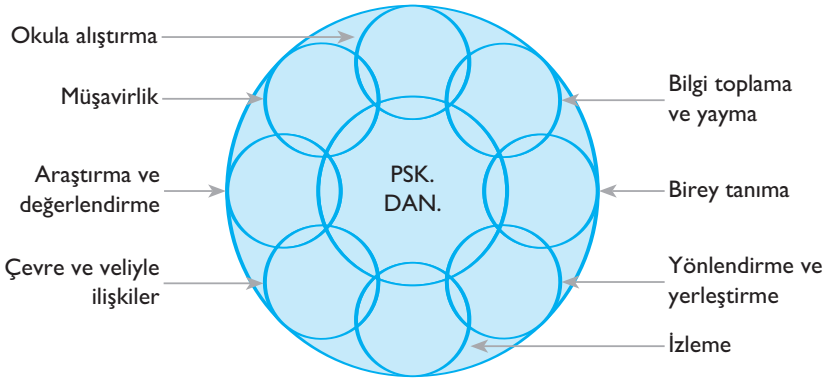

Şeki 1.2'den de izleneceği gibi, rehberlikte hizmet alanlarının merkezinde psikolojik danışma hizmet alanı bulunmaktadır. Rehberlik hizmet alanları bir bütündür, birbirini tamamlar. Her hizmet alanı kısmen birbirini kapsamakla birlikte kendine özgü etkinlikleri de içerir. Şimdi rehberlikteki hizmet alanlarını sırasıyla ele alarak kısaca açıklayabiliriz.

Psikolojik Danışma: Psikolojik danışma, bireyin, karar verme, problem çözme gereksinimini karşılayarak gelişim ve uyumunu sürdürmesiyle kendini gerçekleştirmesine yardımcı olmak için, bireyle yüz yüze kurulan psikolojik yardım ilişkisidir.

Psikolojik danışma hizmetleri, tüm rehberlik hizmetlerinin özünü oluşturur. Psikolojik danışma hizmetinden yoksun rehberlik hizmeti tam sayılamaz. Psikolojik danışma hizmetleri, diğer rehberlik hizmetleri arasında daha teknik ve mutlaka uzman personel tarafından sunulabilecek hizmetlerden oluşur.

Psikolojik danışma sürecinde yardım alan kişiye "danışan", yardım veren kişiyse "psikolojik danışman" denir.

Psikolojik danışma hizmetleri "bireysel" ve "grupla" psikolojik danışma şeklinde sunulabilir.

Okullarda, gelişmek, kendini çeşitli yönleriyle tanımak isteyen, çeşitli uyum sorunları olan, karar verme güçlüğü çeken, geleceğe dönük öğrenim, meslek seçme planları bulunan, kişisel ve sosyal problemler yaşayan, okulu, ailesi; ve başkalarıyla ilişki kurma konusunda problemleri olan, başarısızlık, gerginlik ya da zorlanmalar v.b. yaşayan öğrenciler, psikolojik danışma hizmetinden yararlanabilirler. Öğrencilerin yanı sıra öğretmenler ve veliler öğrencilere destek olabilmek için, hem kendi kişisel sorunlarına çözüm bulabilmek ve gelişmek, hem de kendini çeşitli yönleriyle tanımak amacıyla psikolojik danışma hizmetlerinden yararlanabilirler

Psikolojik danışma alanı çok geniştir. Burada bu alanı ayrıntılarıyla anlatma olanağı bulunmamaktadır. Ancak, şu kadarı belirtilmelidir ki psikolojik danışma ala nı, kendine özgü kuramsal temelleri olan, çeşitli yaklaşımlara göre farklı yöntem ve teknikleriyle kendine özgü amaç ve ilkeleri, anlayışı, etik kuralları bulunan profesyonel bir alandır. Dolayısıyla psikolojik danışma hizmeti sunabilmek için, uzun bir eğitim sürecinden geçmek, alanla ilgili temel bilgi ve becerileri kazanmak gerekir. Bu nedenle psikolojik danışma hizmeti, alanda yetişmiş uzman kişiler, yani, psikolojik danışmanlar tarafından sunulabilir.

Okullarda, psikolojik danışma ve rehberlik alanının, ilgililerce yeterince anlaşıldığı ve kabul gördüğü söylenemez. Okullarda, tüm öğrencilere yönelik psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin gereği gibi sunulmasında, olanaklar ve ortam

açısından, ciddi engellerle karşılaşılmaktadır. Ancak 1999 Marmara depreminden sonra, deprem bölgesindeki okullarda, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri kapsamında öğrenci, veli ve öğretmenlere yönelik UNICEF ile birlikte önemli hizmetlerin sunulması, ilgililerde uyarıcı etki yaratmış, bu nedenle de ülkemizde psikolojik danışma ve rehberlik alanının önemi daha iyi anlaşılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte okullarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin gereği gibi sunulabilmesi için şu noktaların altı çizilmelidir.

1. Her düzey ve türdeki tüm okullarda rehberlik servisleri kurulmalıdır.
2. Öğrencilere, velilere ve öğretmenlere psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri hakkında yeterli bilgi sunulmalıdır.
3. Okullardaki rehberlik servisleri odalar, araç gereç, uzman personel v.b. bakımından donanımlı ve yeterli hale getirilmelidir.
4. Okullardaki rehberlik servislerine, psikolojik danışma hizmetlerini sunabilecek, alanda yetişmiş uzmanlar atanmalıdır. Alan dışından kimseler kesinlikle atanmamalıdır.
5. Okullardaki rehberlik servisleri personelinin denetimi de yine psikolojik danışma ve rehberlik alanında yetişmiş denetçiler tarafından yapılmalıdır. Bunun için; MEB, psikolojik danışma ve rehberlik alanında master düzeyinde eğitim görmüş kimseleri bir kurstan geçirerek, "rehber denetçi" olarak atamalıdır.
6. Öğretmen yetiştiren yüksek öğretim programlarının içeriğine, psikolojik danışma ve rehberlik alanıyla ilgili dersler konularak; öğretmen adaylarının, psikolojik danışma ve rehberlik alanında, kendilerine düşen görevler konusunda iyi yetiştirilmeleri, psikolojik danışma ve rehberlik konusunda doğru bir anlayış kazanmaları sağlanmalıdır.

Bireyi Tanıma: Birey tanıma kavramı, bireyin kendisini yine kendisinin tanıması; ayrıca bireyi bir başkasının tanıması olmak üzere iki boyutu vurgulamaktadır. Dünyanın en zor işi birey tanımaktır. Zor olduğu kadar da önemlidir.

Bireyi tanımanın asıl amacı; onun kendisini tanımasına yardım etmektir.

Kendisini çeşitli yönleriyle tanıyan birey doğru, gerçekçi kararlar verebilir. "Ben nasıl biriyim, ne olmak istiyorum, ne olabilirim ya da olamam?" Sorularına doğru yanıtlar bulan birey, daha gerçekçi kararlar alabilir, kendisini üstün ve zayıf yönleriyle tanır, zayıf yönlerini geliştirebilir, üstün yanlarını kullanır. Böylece, çağdaş dünyanın zorlu yaşam koşullarıyla başa çıkabilir ve çevreye etkili biçimde uyum sağlayabilir.

Rehberlik hizmetleri kapsamında öğrenciyi tanımanın amacı bireyler arasındaki farkları ortadan kaldırmak değil; öğrencinin kendisini tanımasına yardım etmek, öğrenciler arasındaki farkları ortaya çıkarmak ve böylece her öğrencinin sahip olduğu nitelikleriyle bütün halinde gelişmesine, karşılaştığı problemlerin çözümünde ona sistematik olarak yardım edebilmek, geleceğe yönelik gerçekçi kararlar vermesine ve kendini gerçekleştirmesine katkıda bulunabilmektir.

Öğrencilerin, kendi niteliklerine uygun bir meslek edinmelerinin yanı sıra, kişisel gelişimleri, mutlu olmaları, bir bütün olarak kapasiteleri ölçüsünde gelişmeleri ve kendini gerçekleştirmeleri temel hedeftir. Bu nedenle öğrenciyi merkeze alan eğitim sistemleri okullarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleriyle diğer öğrenci kişilik hizmetlerine önem verir. Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleriyle diğer öğrenci kişilik hizmetleri kapsamında öğrencilerin, gelişmelerine ve kendini gerçekleştirmelerine yardımcı olabilmek için, öğrencileri çeşitli yönleriyle tanımaya gereksinim vardır.

Öğrencilere, kendi niteliklerine uygun eğitsel programlar ve meslekler seçmelerinde; başarısızlık ve uyum sorunlarını çözebilmelerinde yardımcı olabilmek için her şeyden önce öğrencinin sınırlı ve güçlü yanları, sağlık durumu, algıları, genel ve özel yetenekleri, ilgileri, kişilik özellikleri, bilgi ve becerileri, başarısı, benlik algısı, tutum, değer, inanç ve fikirleri, ailesel nitelikleri, çevresi, sosyal destek sistemi v.b. niteliklerinin bilinmesine gereksinim vardır.

Öğrencileri çeşitli yönleriyle tanımak amacıyla ilgi envanterleri, yetenek ve başarı testleri, kişilik test ve envanterleri gibi test tekniklerinin yanı sıra, gözlem, görüşme, otobiyografi, sosyometri, bil-kim, sosyodrama, psikodrama, derecelendirme ölçekleri, anket arzu listeleri, problem tarama listeleri gibi test dışı çeşitli tekniklerden yararlanılmaktadır. Bu tekniklerinin sınıflandırılmasında farklı ölçütler kullanılmaktadır. Bir ölçüte göre bireyi tanıma teknikleri; (1) test teknikleri, (2) test dışı teknikler olarak iki grupta toplanmaktadır. Bir diğer ölçüte göreyse bireyi tanıma teknikleri standart testler, durumsal testler (situational tests), kendini anlatma teknikleri (self-report technics) gözlemsel teknikler (observational technics) olmak üzere sınıflandırılmaktadır (Özgüven, 1998, s. 60-69; Yıldırım, 156).

Öğretmenler, psikolojik danışmanlar ve diğer eğitim uzmanları çeşitli teknikler aracılığıyla öğrenci hakkında elde edilen bilgilerden yararlanarak onun eğitimine, bütün olarak gelişmesine ve kendini gerçekleştirmesine yardım edebilmektedirler. Bu nedenle, çağdaş eğitim sistemleri; merkezinde, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin yer aldığı, öğrenci kişilik hizmetlerini öngörmektedir. Bireyi tanıma hizmetleriyse PDR hizmetlerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Sonuç olarak, bütün bunlar, çağdaş eğitim anlayışının bir gereği olarak bireyin (öğrencinin), çeşitli yönleriyle tanınması gereğini ortaya koymaktadır.

Bireyi tanıma çalışmaları sürecinde, tüm ilgililerin dikkatten uzak tutmamaları gereken bazı ilkeler vardır. Bunlar kısaca maddeler halinde aşağıda sunulmuştur (Özgüven, 1998, s. 68-69; Yıldırım, 2007, s. 153-154):

1. Bireyi tanıma, bireyin kendisini kendisine tanıtmayı amaçlamalıdır.
2. Bireyi tanımada, psikometrik özellikleri yeterli olmak kaydıyla, birden fazla araçtan yararlanılmalıdır.
3. Bireyin bütün yönlerini tanımanın olanaksız olduğunu hatırda tutularak, olabildiğince farklı olan yönleriyle bireyi tanımaya çalışılmalıdır.
4. Sonuçlarından yararlanılmayacak hiç bir bilgi toplama aracı, bireyi tanıma aracı olarak kullanılmamalıdır.
5. Bireyi tanımak amacıyla , birden fazla bireyi tanıma aracını, belli bir zamanda kullanmalı, bunların sonuçlarını birlikte yorumlamalıdır.
6. Bireyi tanıma amacıyla kullanılan tekniklerin her birinin belli koşullarda ve belli amaçlar için kullanılabileceği unutulmamalıdır.
7. Bireyi tanıma tekniklerinin uygulanmasında ve sonuçların yorumlanmasında, öğrenciyle ilgili olan tüm bireylerin işbirliği yapmasına dikkat edilmelidir.
8. Bireyi tanıma etkinliklerinden bütün öğrencilerin yararlanması gerekir. Ancak; bireyi tanımanın sadece sorunlu öğrencilere yönelik bir hizmet olmadığı unutulmamalı, bireyi tanıma tekniklerinin bütün öğrencilere uygulanmasının gerekmediği de bilinmelidir.
9. Bireyi tanıma hizmetinin, anlık bir hizmet olmadığını, gözardı etmeden, öğrencileri değişik zamanlarda sürekli olarak tanımaya çalışmalıdır.
10. Bireyi tanıma teknikleriyle elde edilen bilgiler, vakit geçmeden ilgililerin yararına sunulmalı, uzun süre saklandıktan sonra kullanılacak olan bilgilerin şimdiki durumu yansıtmayabileceği unutulmamalıdır.

11. Bireyi tanıma amacıyla toplanan bilgiler içinde, özel ve gizli olanların gizli liği korunmalı, bu özellikleri taşımayan bilgilerse öğretmenlerin, velilerin ve yöneticilerin kullanımına açık tutulmalıdır.

İşte, bilgi toplama ve yayma hizmetleri, öğrencinin gereksinim duyduğu her türlü bilgiyi, onun yararlanmasına sunmak için yapılan çalışmalardır.

Bilgi Toplama ve Yayma: Okullarda rehberlik hizmetleri kapsamında, öğrencilerin gelişmeleri ve kendilerini gerçekleştirmeleri için çevre koşulları olanaklar ve hakkında doğru, eksiksiz, güncel bilgilere sahip olmalıdırlar. Bu bilgiler ışığında da kendilerini en iyi nasıl geliştirebilecekleri konusunda doğru karar vermeleri gerekmektedir. Günümüz koşullarında, bilgi iletişim teknolojileri sayesinde dünya küçülmüştür. Bununla birlikte bilgiler hızla artmaktadır, değişmektedir. Dolayısıyla öğrenciler, gereksinim duydukları bilgilerin bir kısmına, bilgi iletişim teknolojileri aracılığıyla doğrudan kendileri ulaşabilirler. Bunun için tüm okullar bilgisayar ve internet olanağına kavuşturulmalıdır. Ulaşamadıkları bilgileriyse okul rehberlik servisinden alabilirler.

Bilgi toplama ve yayma hizmetleri kapsamında, genel olarak öğrencilere;

1. Okul içi programlar, seçmeli dersler, ders ya da sınıf geçme koşulları,
2. Üst öğretim kurumları ve programlar hakkında ayrıntılı bilgiler,
3. Sosyal, kültürel ve eğitsel kollar,
4. Meslekler ve iş, mesleklerin gerektirdiği ilgi, yetenek ve kişilik özellikleri, kaybolan ve gelişen meslekler, mesleğe giriş koşulları, çalışma, meslekte yükselme, iş güvencesi, ücret, sosyal statü, emeklilik v.b.,
5. Yurt içi ve yurt dışı öğrenim ve istihdam olanakları, hakkında doğru, eksiksiz ve güncel bilgiler toplanmakta, bilgiler tasnif edilmekte ve öğrencilerin yararlanması için sunulmaktadır. Böylece bu bilgiler ışığında öğrencilerin doğru seçimler yapmalarına yardım edilmektedir.

Bilgi toplama ve yayma hizmetleri kapsamında öğretmenlere, çok önemli görevler düşmektedir. Öğretmenler bu kadar çok ve çeşitli bilgilerin bir kısmını öğrencileriyle paylaşabilirler. Bu, öğretmenlerin, rehberlikle ilgili görevlerinden sayılmaktadır.

Yönlendirme ve Yerleştirme: Sağlık, siyaset, ekonomi, turizm, ticaret, bilim, sanat, din, insan ilişkileri, psikoloji, eğitim vb. alanlarda "yöneltme" ya da "yönlendirme" kavramlarının farklı anlamlarda da olsa, kullanıldığı görülmektedir. Diğer alanlardan farklı olarak, eğitimde yönlendirme ayrı bir öneme sahiptir ve kendine özgü anlayış kavram ve ilkeleri bulunmaktadır.

Yönlendirme nedir? Yönlendirme kavramının 'yöneltme' olarak da kullanıldığı görülmektedir. MEB tarafından yönlendirme, "temelde öğrencinin eğitim süreci içinde bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar çerçevesinde yönelmesine yardımcı olmak, kendisini bütünlüğü içinde tanımasına, meslek gelişimine ilişkin davranışları kazanmasına, kararlar vermesine ve geleceğini plânlamasına yönelik bilimsel hizmetleri, süreklilik içinde öğrenciye vermek için, düzenlenen etkinliklerin tümü" olarak tanımlanmıştır.

Bugün Türkiye'de, çağdaş ulusal ve evrensel değerler doğrultusunda, öğrenciyi merkeze alan eğitim uygulamaları kapsamında öğrencilerin çağdaş, demokratik ve bilimsel yaklaşımlarla yönlendirilmeleri gerekir.

1939 yılında gerçekleştirilen I. Milli Eğitim Şurası'ndan günümüze kadar geçen süre içerisinde eğitimde yönlendirme ve rehberlik hizmetlerinin önemi sıklıkla vurgulanmıştır. VIII, X. ve XV. Şura kararlarında eğitim sistemimizde yönlendirmenin gerekliliği ve yapılması gerekenler ele alınmıştır. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda "bireylerin eğitim sürecinde ilgi, istidat ve kabiliyetleri doğrultusunda çeşitli programlara ve okullara yönlendirilecekleri ve Milli Eğitim sisteminin her

bakımdan bu yönlendirmeyi gerçekleştirecek biçimde düzenleneceği, bu amaçla hazırlık sınıflarının konulabileceği, yönlendirme ve başarının ölçülmesinde rehberlik hizmetlerinden ve nesnel ölçme değerlendirme yöntemlerinden yararlanılacağı" belirtilmektedir. Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Yönetmeliği'nde yönlendirme, rehberlik hizmetleri kapsamında en önemli etkinlik olarak ortaya konmuştur.

Yasa, yönetmelik ve şura kararlarına karşın, uygulamalarda yönlendirme kapsamında sınırlı etkinliklerin gösterildiği, özellikle meslek seçmeye yönelik hizmetin sunulduğu, buna karşın eleyici bir eğitim sistemi içinde bir üst eğitim kurumuna gidemeyen ya da "başarısız" öğrencilerin, nasıl yönlendirileceği üzerinde yeterince durulmadığı izlenmektedir.

Eğitimde yönlendirme bazı temel ilkeler esas alınarak yapılmalıdır. Bu temel ilkeler şöyle sıralanabilir (Yıldırım, 2000):

1. Yönlendirme, öğrenciyi merkeze alan demokratik ve insancı bir eğitim sis temini öngörmektedir.
2. Yönlendirme, öğrenciyle ilgili olan herkesin, ortak anlayış ve iş birliği içinde olmasını gerektirir.
3. Yönlendirme, öğrenciyi zihinsel, sosyal, psikolojik, akademik vb. türlü yönleriyle tanımayı ve geliştirmeyi amaçlar.
4. Yönlendirme hizmetleri, profesyonel düzeyde sunulabilir.
5. Yönlendirme, okul öncesi eğitim, ilköğretim, orta öğretim, yüksek öğretim ve istihdam aşamalarını içeren bir süreç olarak düşünülmektedir.
6. Tüm kuram ve uygulamalarıyla yönlendirmede bilimsellik esastır.
7. Yönlendirme öğrencinin kendi kararını yine kendisinin vermesi ve verdiği kararın sorumluluğunu üstlenmesi esasına dayanır.
8. Yönlendirme, değişen, gelişen, karmaşıklaşan toplum yapısı içinde bireyin, çevresi ve olanakları hakkında bilgi edinmesi, kendini tanıması, geleceğini plânlaması, doğru karalar verebilmesi, çevresine dengeli ve sağlıklı uyum sağlayabilmesi ihtiyacından kaynaklanmıştır.
9. Eğitimde yönlendirme; öğrencinin kendisini tanıması amacıyla uygulanacak her türlü test ve ölçme teknikleri aracılığıyla bilgi toplamayı içermektedir. Ancak, öğrenci hakkında toplanan bilgilerin en kısa zamanda kullanılması gerekmektedir, Çünkü; bunlar, öğrencinin bir bütün olarak gelişmesine, bir sorununun çözümüne, doğru kararlar vermesine katkıda bulunacak bilgilerdir. Ayrıca öğrencinin, çeşitli düzey ve nitelikteki okulların (eğitim programları, istihdam koşulları ve olanakları) hakkında da bilgilenmesi gerekmektedir. İşte, bu anlamıyla yönlendirme, eğitsel ve mesleki danışmanlık hizmetlerini içeren etkinlikler süreci olarak kavramlaştırılabilir.
10. Yönlendirme eğitim sisteminin ve rehberliğin ayrılmaz bir parçası ve tamamlayıcısıdır.
11. Yönlendirmeyi ve rehberlik hizmetlerini etkin kılabilmek için, öğrencinin ihtiyaç duyduğu en sağlıklı, en son bilgiye, en az emekle, en kısa sürede ulaşabilmesini sağlayacak, teknolojik araç ve gereçlere gereksinim duyulmaktadır. Böylece, öğrenciye bilgi vermek yerine, bilgiye ulaşmasının koşul ve olanaklarını yaratmak esas alınmalıdır.
12. Yönlendirme tüm öğrencileri kapsar.
13. Her öğrenci diğerlerinden farklıdır.
14. Her öğrencinin üstün, işe yarar ve eğitimle geliştirilebilecek bir yönü bulunmaktadır.

Yerleştirme hizmetleri ilgileri, yetenekleri, kişilik özellikleri, başarı düzeyleri ve gereksinimleri doğrultusunda, öğrencileri okul içi programlara, üst okullara ve mesleklere yönlendirilen öğrencilerin buralara yerleştirilmeleri için gerekli olan yardım çalışmalarını kapsar. Anlaşılacağı gibi sağlıklı bir yerleştirme hizmeti sunabilmek, öncelikle bilgi toplama, yayma ve yönlendirme çalışmalarının yapılmasıyla mümkündür. Kendi ilgi, yetenek, kişilik özellikleri, başarısı, gereksinimleri doğrultusunda yönlendirme ve yerleştirme hizmetlerinden yararlanan bireylerin ruh sağlığı yerinde, daha mutlu ve başarılı olacakları söylenebilir.

Öğrencilerin okul içinde bir program, ders, kurs ya da bölüme; bir eğitsel kol, sosyal ve kültürel etkinliğe; yarı zamanlı ya da yaşam boyu sürecek bir işe yerleştirilmeleriyle ilgili çalışmalar, yerleştirme hizmetleri kapsamında yer almaktadır. Özellikle eleyici bir eğitim sistemi içinde bir üst eğitim kurumuna gidemeyen ya da "başarısız" öğrencilerin yönlendirilerek bir kursa yerleştirilmeleri ve kurs aracılığıyla bir meslek kazandıktan sonra da işe yerleştirilmeleri oldukça önemli görünmektedir.

Yönlendirme ve yerleştirme hizmetleri, okuldaki yönetici, öğretmenler, uzmanlar ve veliler arasında yakın bir iş birliğiyle gerçekleşebilir. Öğrencileri daha yakından tanıma olanağına sahip olmaları nedeniyle yönlendirme ve yerleştirme hizmetleri kapsamında yapılacak çalışmalarda öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Öncelikle öğretmenlerin, yönlendirme ve yerleştirme hizmetlerinin gereğine inanmaları gerekir. Yönlendirme ve yerleştirme hizmetleri sunarken de öğrencilerin ilgi, yetenek, başarı, kişilik özellikleri ve gereksinimlerini göz önünde bulundurmaları beklenir. Uzman personelin; öğrencilerin eğitsel, sosyal, kültürel kollarla etkinliklere yönlendirilmesinde ve yerleştirilmesinde sorumlu öğretmenlere yardımcı olmaları beklenir. Bazı özel problemleriyle uyum sorunları olan öğrencilerin, bazı sosyal, eğitsel, mesleki etkinliklere yerleştirilmelerinde, onların gelişmeleri ve uyum sorunlarını aşmalarında kolaylıklar sağlayabilir.

Yönlendirme ve yerleştirme hizmetleri süreklidir, her kademe ve türdeki okullarda okuyan tüm öğrencilere yöneliktir.

Yüksek öğretimde okuyan öğrencilerin bir kısmı, yaşam koşulları ve ikili öğretim nedeniyle bir işte çalışmak durumunda kalmakta, bu durumda öğrencilerin sayısı da giderek artmaktadır. Rehberlik hizmetleri kapsamında bu öğrencilerin yönlendirilerek bir işe yerleştirilmeleri gerekmektedir. Ancak, ülkemizin içinde bulunduğu koşullar nedeniyle iş olanaklarının çok sınırlı olduğu da bir gerçektir.

Oryantasyon: Oryantaston hizmetleri; eğitim kurumlarında, okula yeni gelen öğrencileri, katıldıkları yeni ortama alıştırmak, okulun kuralları, işleyişi, olanakları hakkında bilgi vermek ve böylece okula uyumlarını kolaylaştırmak amacıyla yapılan çalışmaları kapsar. Ayrıca, oryantasyon hizmetleri çalışan yetişkinlere yönelik olarak da sunulabilir. Örneğin; işe yeni giren bir kişinin iş ortamına, arkadaşlarına alışabilmesi için iş yerinin koşullarıyla sunduğu olanaklar hakkında bilgi verilebilir.

Okullarda oryantasyon çalışmasının amacı, öğrencilerin okula uyumlarını kolaylaştırmaktır.

Bunun için, okula yeni gelecek öğrencilere yönelik olarak sunacak oryantasyon hizmetleri okul yönetimi, öğretmenler ve okul rehberlik servislerince, daha önceden hazırlık yaparak ve örgütlü bir biçimde sunulmalıdır. Bu anlamda, öğrencilere verilecek tanıtıcı bilgiler oryantasyon hizmetleri kapsamında yazılı dökümanlar haline getirilebilir. Bütün bu çalışmaların hazırlık aşamasında öğretmenler hizmetlerin sunulmasında önemli görevler üstlenmektedirler.

Bu ilk haftada öğrencilerle, "hoş geldin ve tanışma" toplantısı yapılabilir. Bu toplantıda, öğrencilere okulun kısa bir tarihçesi anlatılabilir. Öğrencilere; okul ve okulun sınıfları, atölyeleri, oyun ve spor salonu, kütüphanesi, yemekhanesi, yönetim odaları, okul rehberlik servisi gibi çeşitli birimleri öğrencilere gezdirilerek buralardan nasıl yararlanacakları anlatılabilir. Okula gidiş dönüş koşulları, okulun bu-

Genel olarak okulun açıldığı birinci hafta oryantasyon hizmetlerine ayrılmaktadır

lunduğu yakın çevre olanakları konusunda bilgi verilebilir. Öğretmenler öğrencilere her sınıfta, sınıf geçme, devam ve devamsızlıkla ilgili yönetmelikler, ders programları, seçmeli dersler, özel kurslar, yatay ve dikey geçiş koşulları, okulda uygulanan belli başlı kurallar, ilkeler hakkında bilgiler verebilirler. Bütün bu etkinliklere, eğer mümkünse velilerin de katılmaları teşvik edilmelidir.

Oryantasyon hizmetleri; her düzeydeki eğitim kurumlarında okula yeni başlayan öğrenciler için gereklidir.

Ancak, oryantasyon hizmetlerine üst sınıflarda okuyan öğrenciler için de bazı durumlarda gereksinim duyulabilir. Örneğin; okula yeni bir kütüphane ya da bilgisayar laboratuarı açılmış olabilir. Bu birimlerden öğrencilerin tam olarak ve kolay yararlanabilmeleri amacıyla bir oryantasyon çalışması yapılabilir. Yine, oryantasyon hizmetleri kapsamında öğrencilere yönelik olarak derslerin amaçları, başarıyı etkiyen etmenler, verimli ders çalışma gibi konularda etkinlikler düzenlenebilir.

Oryantasyon hizmetleri öğrencilerin en kısa sürede okulu tanımalarını okul ortamına uyum sağlamalarını, okulun olanaklarından yararlanmalarını amaçlamaktadır. Oryantasyon hizmetlerinin gereği gibi ve zamanında sunulması, öğrencilerin okul ortamında ciddi bir engelle karşılaşmamaları ya da karşılaştıkları problemleri kolayca çözebilmelerini sağlar. Ayrıca; motivasyonlarının yükselmesiyle de daha başarılı olmalarının yolu açılır. Nitekim yapılan araştırmalar, oryantasyon hizmetleri sonunda okulda ve yakın çevrede, kendilerine açık bulunan çeşitli olanaklardan yararlanabilen öğrencilerin, daha başarılı olduklarını göstermektedir. Böylece oryantasyon hizmetlerinin, öğrencilerin akademik başarısını yükselten, ruh sağlığını "koruyucu" (önleyici) ve "uyum sağlayıcı" işlevlerinin olduğu anlaşılmaktadır.

Yukarıda belirtilen oryantasyon hizmetlerinin zamanında, gereği gibi sunulabilmesi için, okul yönetimiyle öğretmenlere ve okul rehberlik servisine büyük görev ve sorumluluklar yüklenmektedir. Öncelikle öğrenciyle ilgili olan herkesten, oryantasyon hizmetlerinin gereğine inanması, ortak anlayış ve işbirliği içinde hareket etmesi beklenir. Bu işbirliğine veliler de alınmalıdır. Velilerin okulun olanak ve koşulları hakkında bilgilendirilmeleri onların kendi çocukları ve okullarıyla ilişkilerini düzenlemelerinde kolaylıklar sağlayabilir. Öte yandan okula yeni atanan yönetici ve öğretmenlerin de okulu ve yakın çevre olanaklarını iyi tanımaları gerekir. Yönetici, öğretmenler ve veliler okul çevre olanaklarını iyi tanıdıklarında daha sağlıklı bir işbirliği kurabilirler.

Oryantasyon hizmetleri de diğer rehberlik hizmetleri gibi sürekli verilmelidir. Ancak, oryantasyon hizmetlerinin her yıl yapılması ve öğretim yılı başında yoğunlaştırılması uygun olur.

Müşavirlik: Müşavirlik hizmetlerinin amacı, okuldaki yönetici ve öğretmenlerin, daha yeterli ve ortak bir rehberlik anlayışına sahip olmalarını, okulun tüm olanaklarını bu anlayışa uygun olarak kullanmalarını sağlamaktır. Müşavirlik hizmetleri, doğrudan öğrencilere dönük olmayan, ancak, okul yönetici ve öğretmenlerini, rehberlik hizmetleri konusunda bilgilendirip yönlendirerek, rehberlik hizmetlerinin etkililiğini artırmaya yardım eden bir hizmettir.

Okul rehberlik servisindeki uzman personelden, bir yandan öğrencilere rehberlik hizmeti sunarken, diğer yandan da rehberlik hizmetleri kapsamında birlikte çalıştıkları yönetici ve öğretmenlerin daha yeterli, ortak bir rehberlik anlayışı kazanmalarına yardım etmeleri beklenir. Bilindiği gibi, rehberlikte okuldaki yönetici, öğretmen ve uzmanların ortak anlayış ve işbirliği içinde bir ekip olarak çalışmaları benimsenmiş ve önemsenmiştir. Bu nedenle, okulda sağlıklı bir ekibin oluşturulması, ortak ve yeterli bir rehberlik anlayışının sağlanabilmesi için müşavirlik (konsültasyon) hizmetlerine gereksinim duyulmaktadır.

Diğer rehberlik hizmetlerinde olduğu gibi, müşavirlik hizmetlerinin de sürekli olması gerekir. Türkiye'de rehberlik hizmetlerinin çok uzun bir geçmişi ve geleneği bulunmamaktadır. Okullarda rehberlik hizmetlerinin gereğine yeterince inanılmadığı gibi, yönetici, öğretmen ve uzmanların sahip oldukları rehberlik anlayışları arasında da önemli farklar ve yetersizlikler bulunmaktadır. Öğretmen yetiştiren yüksek öğretim programları da öğretmenlere doğru ve yeterli bir rehberlik anlayışı kazandırma amacından uzak görünmektedir. Bu nedenle müşavirlik hizmetlerine okullarda önem verilmesi gerekmektedir.

Yönetici ve öğretmenlere dönük olarak sunulacak müşavirlik hizmetleri konusunda, öncelikle okul rehberlik servisinde görevli olan uzman personelin (rehber öğretmen) alanında iyi yetişmiş olması gerekir. Rehber öğretmenler, müşavirlik hizmetlerini bir öğretme etkinliği, bilgi aktarma ya da akıl verme biçiminde almamalıdır buna karşın bu hizmetleri işbirliği içinde bir ekip çalışması olarak görmelidirler. Bu anlayış çerçevesinde okullarda müşavirlik hizmetleri kapsamında şu çalışmalar yapılabilir:

1. Sınıfların, öğrenme ve ruh sağlığı açısından uygun ortamlar haline getirilmeleri ve öğretmenlerin, sınıftaki rehberlik uygulamalarına katılmaları için, öğretmenlerle yardımlaşmak. Sınıf öğretmenleri ve eğitsel kol öğretmenleriyle işbirliği yapmak.
2. Öğrencilerini çeşitli yönlerden tanımak amacıyla çeşitli teknikleri kullanmak ve sonuçlarından yararlanmak isteyen öğretmenlere yardım etmek.
3. Okul rehberlik programının hazırlamasında ve uygulanmasında, okul yöneticisi ve öğretmenleriyle yardımlaşmak. Okulda düzenlenen çeşitli toplantılarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri hakkında yönetici ve öğretmenlere bilgiler vermek, rehberlik hizmetlerinden yararlanma yollarını açıklamak.
4. Okul eğitim programının, öğrencilerin ilgi, gereksinim ve gelişim özelliklerine uygun hale getirilmesi; okulun olanaklarının rehberlik hizmetleri kapsamında daha rasyonel olarak kullanılmasında yönetici ve öğretmenlerle işbirliği yapmak.
5. Rehberlikle ilgili olarak hazırlanmış her türlü yazılı, basılı dökümanları, yönetici ve öğretmenlerle paylaşmak. Yönetici ve öğretmenlerin okumaları gereken yazılı dökümanları rehberlikle ilgili tüm personele sunmak.

Müşavirlik hizmetlerinin amacına ulaşabilmesi için okul rehberlik personelinin gerekli çabayı göstermesi gerekir. Bununla birlikte ortak ve yeterli bir rehberlik anlayışı kazanması gereken okul personelinin de gönüllü olarak ve rehberliğin gereğine inanarak bu çalışmalara katılması beklenir.

Araştırma ve Değerlendirme: Okullarda uygulanan psikolojik danışma ve rehberlik programlarının her yıl geliştirilip yenilenmesi gerekir. Bu programları geliştirme ve yenileme, ancak, araştırma ve değerlendirme çalışmalarıyla sağlanabilir. Bu anlamda öğrencilerin ilgi, gereksinim ve gelişim durumlarıyla çevresel olanak ve koşullar konusunda araştırma inceleme ve değerlendirme çalışmalarının yapılması gerekir. Yine psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin gerçekçi ve etkili olup olmadığı; rehberlik hizmetlerini sunmaya nereden ve nasıl başlanacağı, araştırma ve incelemelere dayalı sayısal veriler ve kanıtlar kullanılarak değerlendirilebilir. Bu nedenle okullarda görev yapan psikolojik danışmanların araştırma ve değerlendirme konusunda gerekli yeterlikleri kazanmış olmaları; yapılacak araştırma, inceleme ve değerlendirme çalışmalarını bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerine göre planlayabilmeleri beklenir. Bu çalışmaları yapabilmek için uzmanların parasal destek, yer, araç ve gereçlere gereksinim duyacakları açıktır. Yöne-

tici ve öğretmenlerinse rehberlik hizmetleri kapsamında yapılan araştırma, inceleme ve değerlendirme çalışmalarının gereğine inanmaları ve uzmanlara yardımcı olmaları gerekir.

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri kapsamında okullarda yapılabilecek araştırma, inceleme ve değerlendirme konuları şöyle sıralanabilir:

1. Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri kapsamında öğrencilerin mesleki ilgi, yetenek ve kişilik özellikleri, benlik algısı, temel gereksinimleri, uyum sorunları, problemleriyle sosyal ilişkileri ve sosyal destek sistemlerinin incelenmesi.
2. Öğrencilerin öğrenim başarılarıyla yeteneklerinin karşılaştırılması, başarıyı etkileyen etmenlerin belirlenmesi ve öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin saptanması.
3. Okulun özelliklerinin, sahip olduğu koşul ve olanakların incelenmesi
4. Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri kapsamında kullanılacak çeşitli test ve test dışı ölçme araçlarının geliştirilmesi ve bu araçların geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının yapılması.
5. Okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri kapsamında okul ve sınıf düzeyin yapılan çalışmaların ve sunulan hizmetlerin değerlendirilmesi; sunulan hizmetlerdeki yetersizliklerin kaynaklarının belirlenmesi.
6. Okul psikolojik danışma ve rehberlik servisiyle öğrenciler, öğretmenler ve okul yöneticileri arasındaki ilişkinin niteliğinin incelenmesi; öğrenciler, öğretmenler ve okul yöneticileriyle velilerin sahip oldukları rehberlik anlayışının, ayrıca, psikolojik danışma ve rehberlik servisinden beklentilerinin belirlenmesi.
7. Öğrencilerin seçebilecekleri program, okul ve mesleklerin incelenmesi; kaybolan, gelişen ve yeni ortaya çıkan mesleklerle mesleklere göre yurt içi ve yurt dışı istihdam olanak ve koşullarının araştırılması.
8. Psikolojik danışma ve rehberlik alanındaki bilimsel gelişmelerin yapılan araştırmaların izlenmesi ve incelenmesi.

Kuşkusuz araştırma ve inceleme konuları yukarıdaki maddelerle sınırlı değildir. Ancak tekrar vurgulanmalıdır ki sunulan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerini değerlendirilmeden, araştırma ve inceleme yapılmadan bir okulda sunulan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerini geliştirmek mümkün değildir.

Araştırma ve inceleme sonuçları bir rapor halinde yazılı hale getirilmelidir. Rapor, belli kurallara uygun olarak yapılmalıdır. Araştırma, inceleme ve değerlendirme çalışmalarıyla ilgili olarak hazırlanan bu raporun okul yöneticileri, öğretmenler, öğrenciler ve velilerle paylaşılması gerekir. Raporun paylaşılması amacıyla öğretmenler, öğrenciler ve velilerin katılacağı ayrı toplantılar düzenlenebilir. Rapor sonuçlarını paylaşmak ve anlaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla şekiller, grafikler hazırlanabilir. Bütün bunlar için, uzmanların hazırlıklı olmaları ve kendilerinden beklenen çabayı göstermeleri gerekir.

Diğer rehberlik etkinliklerinde olduğu gibi, araştırma ve değerlendirme hizmetleri kapsamında, uzmanların yapacakları her türlü çalışmalarında okul yöneticisi ve öğretmenlerin, uzmanlara destek olmaları, okul rehberlik etkinliklerinin bir ekip çalışması olduğunu unutmamaları gerekir.

İzleme: Rehberlikte izleme hizmetleri; okul içi programlara, eğitsel kol ve sosyal etkinliklere, başka bir okula, geçici işlere; okulu bitirdikten sonra sürekli bir işe ya da mesleğe yerleştirilen öğrencilerle okulda psikolojik danışma ve rehberlik hizmeti alan öğrencilerin, uyum ve gelişim durumları hakkında sürekli bilgi edinmek amacıyla yapılan çalışmaları kapsar. İzleme hizmetlerinin amacı; psikolojik

danışma ve rehberlik hizmeti alan öğrencilerin yeni ortamlarına nasıl bir uyum gösterdiklerini, gelişim durumlarını, yaptıkları tercihlerle yerleştirme hizmetlerinin yerindeliği hakkında bilgi edinmek için sunulan, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetinin değerlendirilmesine yönelik, veri toplamaktır.

İzleme hizmetleri olmadan rehberlik ve okul programlarını değerlendirmek ve geliştirmek olanaksızdır.

İzleme hizmetlerinin önemli yararlarından birisi de okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleriyle okul programlarının, ne ölçüde etkili olduğu konusunda, değerlendirme yapmaya yarayan bilgiler sağlamasıdır. Gerçekten de izleme hizmetleriyle okulda öğrencilere sunulan psikolojik danışma, bireyi tanıma, bilgi toplama, bu bilgileri öğrencilerle paylaşma, oryantasyon, yönlendirme ve yerleştirme hizmetlerinin ne kadar etkili ve isabetli olduğu; rehberlik hizmetleriyle okul programlarının, öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerini ne ölçüde karşıladığı, okul programlarının öğrencileri ne ölçüde işe ya da mesleğe hazırladığı, yerleştirildikleri okula ya da işe nasıl uyum sağladıkları anlaşılabilir.

Psikolojik danışma ve rehberlik kapsamında izleme hizmetleri hem okula devam eden hem de başka bir okula girmiş ya da okulu bitirmiş, bir işte çalışan öğrencileri kapsamaktadır. İzleme çalışmasında, okula devam edenle okulu bitiren öğrencileri izleme, aynı derecede önemlidir. Dolayısıyla izleme hizmetlerinin sağlıklı biçimde yapılabilmesi için, öğrencilere sunulan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine ilişkin öğrenci kayıtlarının titiz bir biçimde tutulması; mezunlarla ilgili kayıtların korunması ve mezunlarla ilişkilerin sürdürülmesi gerekir. Bu amaçla okul rehberlik servisleri o okuldan mezun olan herkese sürekli açık tutulmalıdır.

Psikolojik danışma ve rehberlik kapsamında izleme hizmetleri, her tür ve düzeydeki tüm okullar için gerekli olup eğitimin ayrılmaz bir parçası olarak düşünülmeli; yönetici, öğretmen, öğrenci ve veliler tarafından benimsenmelidir.

İzleme hizmetleri, diğer rehberlik hizmetlerinde olduğu gibi, süreklidir. Ancak, izleme hizmetleri mezun grupları da kapsadığı için zordur. Mezunların izlenmesi, işyerlerinin değişmesi, ulaşım ve iletişim olanaklarıyla parasal olanakların sınırlılığı ve zaman alıcı olması nedeniyle zor olan bir hizmettir. Bu nedenle, izleme hizmetlerinin daha iyi yürütülebilmesi için mezun grupların okulla iletişimlerini sürdürmede gönüllü olmaları, kendileriyle ilgili yeni bilgileri okula iletmeleri yararlı olur. Bu amaçla okul "mezunlar derneği" nin, araştırma formlarında, anketlerinde ve mektuplarından yararlanılabilir. Bunların yanı sıra mezunları bir araya getirmeye yönelik çeşitli toplantılar yapılabilir, iş yerlerine geziler düzenlenebilir, okulla ilgili yayın organları çıkartılabilir, okul yıllarında öğrencilere bu yönde bir anlayış kazandırılabilir.

Okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin etkililiğini artırmak için, çevre ve veliyle sağlıklı ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesi zorunludur.

Çevre ve Veli ile İlişkiler: Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri kapsamında, sistemli olarak velilere; öğrenci kişilik hizmetleri, eğitim programları, okul yönetmelikleri, okuldaki disiplin sorunları anlatılmalı, öğrenci veli ilişkisinin öğrencinin gelişmesi ve akademik başarısı açısından önemi vurgulanmalı (Yıldırım, 2006), öğretmen öğrenci ilişkisinin, öğrencilerin ilgi, yetenek, başarı, gereksinim ve gelişim durumları yönünden ne kadar önemli olduğu v.b. hakkında bilgi sunulması gerekir. Bu bilgiler çeşitli toplantılar, yazılı ve basılı materyaller aracılığıyla sunulabilir. Velilerle ilişkilerin amacı, okul aile işbirliğini güçlendirmek ve velilerin kendi çocuklarını sağlıklı biçimde desteklemelerine yardımcı olmaktır.

Okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri kapsamında, okulun çevresindeki önemli kişi, kurum ve kuruluşlarla da yakın ilişki içinde olunması gereklidir. Bu anlamda, okul rehberlik servislerinin, başta Rehberlik ve Araştırma Merkezleri olmak üzere, diğer okulların rehberlik servisleriyle ilişki ve işbirliği içinde olması beklenir. Bu işbirliği sonucunda hem rehberlik hizmetleriyle ilgili araştırma ve de-

ğerlendirme çalışmaları daha kolay ve sağlıklı yapılabilir, hem de bir okuldaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin etkili olmadığı durumlarda öğrenciler, başka bir okulun rehberlik servisinden yararlanabilir.

Okul rehberlik servisleri, bir yandan çevre ve velilerle yakın ilişkileri sürdürürken, diğer yandan çevredeki yardım kaynakları hakkında öğrenci ve velilere bilgiler sunmalıdırlar. Veli ve çevre ilişkilerin sürdürülmesiyle işbirliğinin güçlendirilmesi için, bilgisayar olanaklarından yararlanılabilir; okul aile birlikleriyle okul koruma derneklerinden yardım alınabilir. Bu amaçla, okul rehberlik servisi uzmanlarının, bu derneklerin çalışmalarını yakından izlemeleri, toplantılarına katılmaları, yeri geldiğinde de psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri hakkında bilgi sunmaları yararlı olabilir.

SIRA SİZDE 7

Rehberlikte başlıca hizmet alanları nelerdir?

Özet

AMAÇ 1

Çağdaş eğitimin amaçlarını ve işlevlerini açıklamak

Çağdaş eğitimin en genel amaçlarından birisi öğrencinin, bütün yönleriyle gelişmesi ve kendini gerçekleştirmesine yardım etmektir. Eğitimin bu amacı rehberliğin de en genel amacıdır. Çağdaş eğitim her bireyin kendisi için onu bir meslek sahibi yapmayı, çevreye uyumunu sağlamayı ve kapasitesi ölçüsünde kendisini geliştirmeyi, bireyi topluma yararlı bir yurttaş olarak yetiştirmeyi, nitelikli insan gücü yetiştirerek toplumun ekonomik yaşamına katmayı, bireyi iş yaşamında verimli kılmayı, toplum düzeninin sürekliliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda çağdaş eğitimden beklenen işlev, öğrencilerin bedensel, zihinsel, sosyal, psikolojik yönden bir bütün olarak gelişmelerine ve topluma etkin uyum sağlatacak mutlu ve üretken bireyler olarak yetişmelerine yardım etmektir. Bu işleve sahip çağdaş eğitimin okul yapısında, öğrenci kişilik hizmetlerinin bir hizmet alanı olarak yer alması kaçınılmazdır.

AMAÇ 2

Çağdaş örgün eğitimde temel hizmet alanlarını sıralamak

Çağdaş örgün eğitimin temel hizmet alanlarından birincisi öğretimdir. Öğretim alanı, öğrenciye bilgi ve beceri kazandırmak ve öğrencinin zihinsel güçlerini geliştirme etkinliklerinin tümünü kapsamaktadır. İkincisi yönetim ve denetimdir. Yönetim ve denetim, eğitim ve öğretim etkinlikleriyle öğrenci kişilik hizmetlerinin gereği gibi sunulabilmesi için gerekli personel, araç gereç ve ortamı sağlama; programlar çerçevesinde sunulan hizmetin denetimini yapmakla yükümlü olan örgütü kapsamaktadır. Üçüncüsü, öğrenci kişilik hizmetleridir. Öğrenci kişilik hizmetleri, öğrencilerin, öğretim etkinliklerinden en etkili biçimde yararlanabilmeleri ve kendilerini çeşitli yönleriyle geliştirmeleri için, uygun ortam sağlamaya yönelik hizmetlerin tümünü kapsamaktadır.

AMAÇ 3

Öğrenci kişilik hizmetlerinin kapsamını açıklamak

Öğrenci kişilik hizmetlerinin kapsamına öğrencilerin sağlıklarını korumaya yönelik her türlü hizmet; öğrencilere burs ve kredi olanakları sağlayarak parasal yardımda bulunmak, gereksinim duyan öğrencileri yurt ya da pansiyonlara yerleştirmek, kantin ve yemekhaneler aracılığıyla beslenme olanakları sunmak, okula rahat geliş ve dönüşlerini kolaylaştırmaya yönelik sosyal yardım hizmetleri; öğrencilere, boş zamanlarını en verimli biçimde değerlendirebilmeleri için olanaklar sunmak, öğrencilerin ilgilerine göre yönelebilecekleri sportif, sanatsal, kültürel etkinlikler planlamak ve yürütmek gibi sosyal ve kültürel hizmetler; öğrencilerin öğrenim başarılarını desteklemek, başarısızlıkları önlemek, gereksinim duyan öğrencileri özel olarak yetiştirmek, özel yeteneklerini ortaya çıkarmak ve geliştirmek çeşitli kurs olanakları sunmak gibi özel yetiştirme; ve rehberlik hizmetleri girmektedir.

AMAÇ 4

Rehberliği doğru olarak tanımlamak

Rehberlik; "kendini anlaması, problemlerini çözmesi, gerçekçi kararlar alması, kapasitelerini geliştirmesi, çevresine sağlıklı ve dengeli bir uyum göstermesi, böylece kendini gerçekleştirmesi için uzman kişilerce bireye yapılan psikolojik yardımlar" (Kepçeoğlu, 1985, s.11) süreci olarak tanımlanabilir. Rehberlik bireye yardım etme işidir. Rehberlik yardımı bireye dönüktür. Rehberlik hizmetleri sitemli olarak ve profesyonel düzeyde sunulabilir. Rehberlik, bir süreçtir, bir anda olup biten bir iş değildir. Rehberliğin esası, bireyin kendini gerçekleştirmesine yardım etmektir. Rehberlik yardımı tek yönlü olarak psikolojik danışmanın, danışana verdiği yardım değildir. Rehberlik anlayışında danışman, danışanın sorunlarını onun adına çözmez. Rehberlik bireyin psikolojik-duygusal, fiziksel, sosyal, ailesel, akademik çeşitli sorunları ile ilgilenir. Rehberlik bir ders değildir, bir disiplin aracı değildir, öğrenciyi yargılamaz ve cezalandırmaz. Rehberlik bir sorunu hemen çözen, bir ihtiyacı anında gideren bir alan değildir. Rehberlik hizmetleri sadece sorunu olan öğrencilere değil, tüm öğrencilere yöneliktir.

AMAÇ 5

Rehberlik kapsamında sunulan hizmetleri özetlemek

Rehberlik kapsamında sunulan hizmetler psikolojik danışma, bireyi tanıma, bilgi toplama ve yayma, yönlendirme ve yerleştirme, oryantasyon, müşavirlik, araştırma ve değerlendirme, izleme, çevre ve veli ile ilişkiler olarak özetlenebilir.

Kendimizi Sınayalım

1. Çağdaş eğitimde, öğrencilerin kişisel gerçekleşim gereksinimlerini karşılamaya yönelik hizmetlere ne ad verilir?

a. Programı merkezli öğretim
b. Öğretim hizmetleri
c. Kişilik hizmetleri
d. Yardım hizmetleri
e. Eğitim hizmetleri

2. Aşağıdakilerden hangisi öğrenci kişilik hizmetleri arasında **yer almaz?**

a. Sağlık hizmetleri
b. Öğretim hizmetleri
c. Sosyal yardım hizmetleri
d. Rehberlik hizmetleri
e. Özel yetiştirme hizmetleri

3. Rehberlikle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır?**

a. Rehberlik bir süreçtir.
b. Rehberlik yardımı bireye dönüktür.
c. Rehberlik sistemli bir hizmettir.
d. Rehberlik problemli bireylere yöneliktir.
e. Rehberlik profesyonel bir hizmettir.

4. Okula yeni başlayan öğrencilere **öncelikle** verilmesi gerekli olan rehberlik hizmeti aşağıdakilerden hangisidir?

a. Oryantasyon
b. Psikolojik danışma
c. Bilgi verme
d. İzleme
e. Müşavirlik

5. Bireyi tanıma hizmetlerinin **en önemli** amacı aşağıdakilerden hangisidir?

a. Öğrencinin kendisini kendisine tanıtmak
b. Öğrenciyi öğretmene tanıtmak
c. Psikolojik danışmana bilgi sunmak
d. Öğrencileri ailelerine tanıtmak
e. Öğrencileri birbirlerine tanıtmak

6. Rehberlikle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

a. Rehberlik hizmetlerinden tüm öğrencilerin yararlanması zorunludur.
b. Bireyler rehberlik hizmetlerine ergenlik çağında ihtiyaç duyarlar.
c. Rehberlik çalışmaları üstün yetenekli öğrenciler üzerinde yoğunlaşmalıdır.
d. Rehberlik çalışmalarına daha çok ilköğretimde yer verilmektedir.
e. Rehberlik hizmetleri tüm öğrencilere yöneliktir.

7. Bir okulda ortak bir rehberlik anlayışının oluşmasını sağlamaya çalışan bir danışman hangi rehberlik hizmetine ağırlık verir?

a. Oryantasyon
b. Müşavirlik
c. İzleme ve değerlendirme
d. Yerleştirme
e. Bireyi tanıma

8. Tüm rehberlik hizmetlerinin temelini oluşturan hizmet aşağıdakilerden hangisidir?

a. Bireyi tanıma hizmetleri
b. Psikolojik danışma
c. Müşavirlik hizmetleri
d. Bilgi verme hizmetleri
e. Yerleştirme hizmetleri

9. Aşağıdakilerden hangisi doğru rehberlikte anlayışına uygun **düşmez?**

a. Rehberlik tek yönlü bir süreç değildir.
b. Danışman, danışan adına kararlar veremez.
c. Rehberlik, bir sorunu anında çözebilen bir güce sahip değildir.
d. Rehberlik bir ders değildir.
e. Rehberlik hizmetleri sadece sorunu olan bireylere yöneliktir.

10. Kendini gerçekleştirmeyle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

a. Kendini Gerçekleştirme yaşamın belli döneminde olur.
b. Olgunlaşma dönemine girmiş kişi kendini gerçekleştirmiştir.
c. Kendini gerçekleştirmenin sonu yoktur.
d. Orta yaştan sonra kendini gerçekleştirmek mümkün değildir.
e. Yaşlıların kendini gerçekleştirmek diye bir sorunu yoktur.

Yaşamın İçinden

"Bir velinin ailesinde bir akşam olanlar şöyledir: Ailenin üniversite sınavına girmiş ve beklediği düzeyde sınavı iyi geçmemiş bir erkek çocukları (Onur), ayrıca ilköğretim yedinci sınıfa giden bir de kız çocukları vardır. Anne ev hanımı, baba ise bir kamu kuruluşunda çalışan orta düzeyde bir devlet memurudur. Aile kendilerine ait olan bir apartman dairesinde oturmaktadır. Anne babanın en önemli amacı, çocuklarının üniversitede iyi bir yere girmesi ve üniversiteyi bitirdikten sonra iyi bir iş bularak „ekmeğini kazanması"dır. Bu nedenle ÖSS'ye giren Onur'u yıllarca dershaneye de göndermişlerdir. ÖSS sonuçları belli olmak üzeredir. Öğrenciler ÖSS'den alacakları puanları aşağı yukarı tahmin etmektedirler. Onur da istediği puanı alacak gibi görünmemektedir...
Bir akşam baba işten gelmiş, akşam sofrası hazırdır. Ailece herkes sofradadır. Anne tabaklara çorbaları doldururken bir yandan da şunları söyler:
- Şu çok katlı bloklardaki kapıcı var ya... O'nun kızı da üniversite sınavına girmiş... Diyorlar ki, kız doktorluğu kazanacakmış... Biliyor musunuz, o kız iki yıldır hem dershaneye hem okula aynı etekle gidip geliyormuş. Zaten dershanede de „Allah rızası" için okutuyorlarmış. Cebinde harçlığı bile yokmuş... El alemde ne çocuklar var... Gör şimdi o kızın annesi nasıl seviniyordur...
Annenin bu konuşması üzerine Onur, elindeki kaşığı masaya çarpar ve masadan kalkıp gider. Anne baba, Onur'un arkasından „nereye gidiyorsun oğlum?.. Ne oldu?.. Gel yemeğini yesene ... „ derler ama Onur o gün bir daha sofraya dönmez.
Onur'un anne babası ile bu konuyu görüştüğümüzde anne babaya şunu sormuştum:
- Sizce çocuğunuz niçin sofrayı terketti?
- Hocam, galiba o kızdan söz etmek bizim oğlanı rahatsız etti. Ama bunda ne var ki?.. Bu kadar alınganlık göstermesini gerektirecek ne dedik ki?... Özellikle anne, „ben ne dedim ki?" diye iyi niyetli bir şaşkınlık içindeydi. Bu anne babaya şu cevabı vermiştim: Siz çocuğunuza „seninle gurur duymuyoruz. Bir kapıcının kızı kadar olamadın. Yedirdiğimiz içirdiğimizi haketmiyorsun." dediniz ve oğlunuzu başkalarıyla kıyasladınız. Çocuğunuz sizin ne kadar üzüldüğünüzü gördü. Sizi üzdüğü için kendisi de üzüldü ve kendisine kızdı...
Bu anne baba, ısrarla böyle demek istemediklerini söylüyorlardı. Ama söylediklerinin çocukları için ne anlama geldiğini de anlamışlardı. Üzülüyorlardı...
Bazı anne babalar ise bu kıyaslamayı doğrudan yapmaktadırlar. Örneğin, bir öğretmen ÖSS'ye hazırlanan kızı Anıl'a doğrudan şunları söylemektedir:
- Sen üniversiteyi kazanamazsın. Sen Yasemin'in yarısı kadar bile çalışmıyorsun. Üstelik Yasemin senden daha zeki ve kararlı. Kız hırs dolu...
Babanın bu kıyaslamaları karşısında sesini çıkarmayan ama için için son derece üzülen Anıl, üniversitede bir programa girdikten sonra babasına şunları söylemiştir: Başkalarının önünde o sözleri duyacağıma ölmeyi tercih ederdim. Sana da hala kırgınım baba... Seni affedebilir miyim, bilmiyorum...
Öğretmen baba ise kızına şunları söylüyordu:- Kızım, ben mahsus öyle söyledim ki hırslanıp daha çok çalışasın...
Bu örnekler nedeniyle belirtilmelidir ki, hiç kimse doğrudan veya dolaylı başkalarıyla kıyaslanarak aşağılanmaktan, küçük düşürülmekten, başarısızsın denilmekten hoşlanmaz. Anne babalar ve öğretmenler, çocukları bu şekilde başkalarıyla kıyaslayarak onların başarısına ve gelişmesine katkıda bulunamazsınız. Bu nedenle, anne babalar ve öğretmenler çocukları birbirleriyle kıyaslamaktan olabildiğince kaçınmalıdırlar. "
Kaynak: Yıldırım, İ. (2006). Anne Baba Desteği ve Başarı. Anı Yayıncılık, Ankara. (Uyarlanarak özetlenmiştir)"

Okuma Parçası

Türkiye'de eğitimciler, okul yöneticileri ve veliler her fırsatta okul-aile işbirliğinden söz ederek, okul aile işbirliğinin ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadırlar. Bu vurgulamalar doğrudur. ...Hızlı biçimde değişen ve giderek karmaşıklaşan bir dünyada çocukların eğitimi, başta anne babalar olmak üzere, toplumdaki herkesin katılım ve katkısını gerektirmektedir. Okullar, aileler ve toplum çocukların eğitiminde birbiriyle ilişkili rolleri oynamak durumunda olmaları nedeniyle, eğitimin paydaşları olarak, birlikte çalışmanın yollarını bulmak durumundadırlar.
Türkiye'de ilköğretime başlayan öğrenciler bir dizi "İLK"ler yaşamaktadırlar. Türkiye'de okul öncesi eğitimin yaygınlığının % 13 kadar olduğu ifade edilmektedir. Böyle olunca, ilköğretime başlayan çocukların yüzde seksen yedisi ilköğretime başlarken ailesinden çıkıp İLK defa formal bir ortama girmektedir. İlköğretime başlayan bir çocuk İLK defa bu kadar çok sayıda akranı ile karşılaşmaktadır. Çocuk İLK defa arkadaşları ile kendisini çeşitli yönlerden kıyaslama fırsatı bulmakta, kendi gücünü fark etmeye başlamaktadır. Çocuk İLK defa an-

ne babası dışında üçüncü bir otorite (Öğretmen) ile karşılaşmaktadır. Öğretmen, çocuğun dünyasına yeni ve önemli bir otorite figürü olarak girerken İLK defa anne babanın otoritesi sarsılmaktadır. Çocuk İLK defa formal bir ortamda ciddi olarak kurallara uygun davranmak sorumluluğu ile karşı karşıyadır. Çocuk İLK defa bazı görev ve sorumluluklarla karşı karşıyadır: Öğretmenin verdiği ödevleri başarmak durumundadır. Çocuk İLK defa bir otorite tarafından değerlendirilmektedir. Çocuk İLK defa kendi gücü, başarısı ile arkadaşlarının gücünü ve başarısını kıyaslamaktadır

Bu ve benzeri İLK'ler nedeniyledir ki, okula ilk başlama yılı öğrenciler açısından sıkıntılı ve zorlamalı bir süreçtir. Çocuğun dünyasında bu sıkıntılı ve zorlamalı sürecin baş aktörü öğretmendir. Bu süreçte çocuk, öğretmeninden destek görmek, öğretmeni tarafından beğenilmek, öğretmenine yakın durmak, onun gücünden güç almak ihtiyacı içine girmekte ve çocukta öğretmeni gibi olmak eğilimi gelişmektedir. Başka deyişle çocuk öğretmeni ile özdeşleşebilmektedir. Yani çocuk, öğretmeni model olarak almaktadır. Bu nedenle, öğretmen öğrencilerine model olacak biçimde davranma sorumluluğu ile karşı karşıyadır. İyi bir öğretmen, rasgele davranamaz, konuşamaz, giyinemez. Öğrencilerine örnek olacak biçimde davranmak, konuşmak, giyinmek, tepkide bulunmak... zorundadır.

Öğrencilerin en önemli sosyal destek kaynakları anne babası, öğretmenleri ve arkadaşlarıdır. Bir öğrencinin hem başarılı olmasında hem de duygusal, sosyal, zihinsel, cinsel, ahlaki, kişilik yönünden bütün olarak gelişebilmesi, ruh sağlığı yerinde birey olarak topluma katılabilmesi için özellikle anne babası ve öğretmenleri tarafından sağlıklı biçimde desteklenmesi, arkadaşlarıyla sağlıklı ilişkiler içinde olması gereklidir. Bunun için anne babalar ile öğretmenler arasında ortak anlayış çerçevesinde iş birliği gereklidir. Bu iş birliğinin gerçekleştirilebileceği en uygun ortamlar aile ve okullardır. ...Okulda öğrenciye destek olabilmek için anne-baba ve öğretmen ortak anlayış ve işbirliği içinde hareket etmelidir. ...Bir öğrenci hem anne babasını hem öğretmenini son derece önemsemekte ve onlara değer vermektedir. Öğrencinin temel eğilimi, önemsediği ve değer verdiği bu kimselerin birbirleriyle sevgi ve saygıya dayalı bir ilişki ve işbirliği içinde olmasıdır. Böyle bir işbirliği içinde olan anne babalar ve öğretmenler öğrenciye en büyük desteği sunmuş olacaklardır.

Kaynak: Yıldırım, İ. (2006). Anne Baba Desteği ve Başarı. Anı Yayıncılık, Ankara.

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. c	Yanıtınız yanlış ise "Öğrenci Kişilik Hizmetleri" başlıklı bölümü gözden geçiriniz.
2. b	Yanıtınız yanlış ise "Öğrenci Kişilik Hizmetleri" başlıklı bölümü gözden geçiriniz.
3. d	Yanıtınız yanlış ise "Rehberlik" başlıklı bölümü gözden geçiriniz.
4. a	Yanıtınız yanlış ise "Rehberlikte Hizmet Alanları" başlıklı bölümü gözden geçiriniz.
5. a	Yanıtınız yanlış ise "Rehberlikte Hizmet Alanları" başlıklı bölümü gözden geçiriniz.
6. e	Yanıtınız yanlış ise "Rehberlik" başlıklı bölümü gözden geçiriniz.
7. b	Yanıtınız yanlış ise "Rehberlikte Hizmet Alanları" başlıklı bölümü gözden geçiriniz.
8. b	Yanıtınız yanlış ise "Rehberlikte Hizmet Alanları" başlıklı bölümü gözden geçiriniz.
9. e	Yanıtınız yanlış ise "Rehberlikte Bazı Yanlış Anlayışlar" başlıklı bölümü gözden geçiriniz.
10. c	Yanıtınız yanlış ise "Rehberliğin Amacı" başlıklı bölümü gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Çağdaş eğitimin en genel amaçlarından birisi öğrencinin, bütün yönleriyle gelişmesi ve kendini gerçekleştirmesine yardım etmektir. Çağdaş eğitimden beklenen işlev, öğrencilerin bedensel, zihinsel, sosyal, psikolojik yönden bir bütün olarak gelişmelerine ve topluma etkin uyum sağlatacak mutlu ve üretken bireyler olarak yetişmelerine yardım etmektir.

Sıra Sizde 2

Eğitim ve öğretim, yönetim ve denetim, öğrenci kişilik hizmetleri

Sıra Sizde 3

Sağlık hizmetleri, sosyal yardım hizmetler, sosyal ve kültürel hizmetler, özel yetiştirme hizmetleri, rehberlik hizmetleri.

Sıra Sizde 4

Rehberlik bireye yardım etme işidir. Rehberlik yardımı bireye dönüktür. Rehberlik hizmetleri sitemli olarak ve profesyonel düzeyde sunulabilir. Rehberlik, bir süreçtir. Rehberliğin esası, bireyin kendini gerçekleştirmesine yardım etmektir.

Sıra Sizde 5

Kendini gerçekleştirme yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Kendini gerçekleştirmiş bireyden değil; gerçekleştirmekte olan bireyden söz edilebilir.

Sıra Sizde 6

Rehberlik yardımı tek yönlü olarak psikolojik danışmanın, danışana verdiği yardımdır. Rehberlik anlayışında danışman, danışanın sorunlarını onun adına çözer. Rehberlik bireyin sadece psikolojik-duygusal sorunları ile ilgilenir. Rehberlik hizmetleri kapsamında yöntem ve teknikleri kullanmak bir amaçtır. Rehberlik bir derstir. Rehberlik bir disiplin aracıdır, gerektiğinde öğrenciyi yargılar ve cezalandırır. Rehberlik bir sorunu hemen çözen, bir ihtiyacı anında gideren bir alandır. Rehberlik hizmetleri sadece sorunu olan bireylere yöneliktir.

Sıra Sizde 7

Psikolojik danışma, bireyi tanıma, bilgi toplama ve yayma, yönlendirme ve yerleştirme, oryantasyon, müşavirlik, araştırma ve değerlendirme, izleme, çevre ve veli ile ilişkiler.

Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar

Altıntaş, E. (2007). Çağdaş Eğitim Sisteminde Öğrenci Kişilik hizmetleri ve rehberlik Psikolojik Danışma ve Rehberlik Edit: Gürhan Can. Pegem-A Yayıncılık, 8. Baskı, Ankara.

Bakırcıoğlu, R. (2000). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma.* Anı Yayıncılık, Ankara.

Girgin, G. (2004). Çağdaş Eğitim Sisteminde Öğrenci Kişilik Hizmetleri ve rehberlik *Psikolojik Danışma ve Rehberlik.* Edt: Alim Kaya. Ankara: Anı Yayıncılık.

Gladding, S. T. (1996). Counseling: A Comprehensive Profession. Prentice Hall,Englewood Cliffs, New Jersey.

Kepçeoğlu, M. (1985). Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Kadıoğlu Matbaası, Ankara.

Kuzgun, Y. (1992). Rehberlik ve Psikolojik Danışma. ÖSYM Yayınları, Ankara.

MEB. (2002). Rehberlik ve danışma hizmetleri yönetmeliği. Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Gn. Md. Ankara.

MEB. (2006). İlköğretim ve orta öğretim kurumları sınıf rehberlik programı. Ankara.

Oliver, C & Candappa, M. (2003). Tackling Bullying: Listening of the wiews of children and young people London: DfEs.

Özgüven İ. E. (1998). Bireyi Tanıma Teknikleri. PDREM Yayınları, Ankara.

Özgüven, İ. E. (2000). Çağdaş Eğitimde Rehberlik Hizmetleri. Ankara: PDREM Yayınları.

Raskin, N. J. (1985). Client-Centered Therapy (Contemporary Psychotherapies: Models and Methods. Edt: S. J. Lynn and J. P. Garske). Charles E. Merrill Publishing Company. Ohio.

Rogers, C. R. (1959). A Theory of Therapy, Personality, and İnterpersonal Relationships, as Developed in the Client-Centered framework. Psychology: A *study of science,* 3, 184-256.

Tan, H. (1992). Psikolojik Danışma ve Rehberlik. İstanbul: Alkım yayınları.

Woolmore, S. (2006). Every Child Matters: Change for Children. New Legislation and Guidance For Safeguarding Children in England, Text.

Yeşilyaprak, B. (2003). Eğitimde Rehberlik Hizmetleri. Nobel Yayınları, Ankara.

Yıldırım, İ. (2000). Eğitimde Yönlendirme Modeli Önerisi (Tamamlanmış Proje). MEB-EARGED, Ankara.

Yıldırım, İ. (2006). Anne Baba Desteği ve Başarı. Anı Yayıncılık, Ankara.

Yıldırım, İ. (2007). Bireyi Tanıma Teknikleri. P*sikolojik Danışma ve Rehberlik* Edit: Gürhan Can. Pegem-A Yayıncılık, 8. Baskı, Ankara.

Rehberliğin Gelişimi, İlkeleri ve Çeşitleri

2

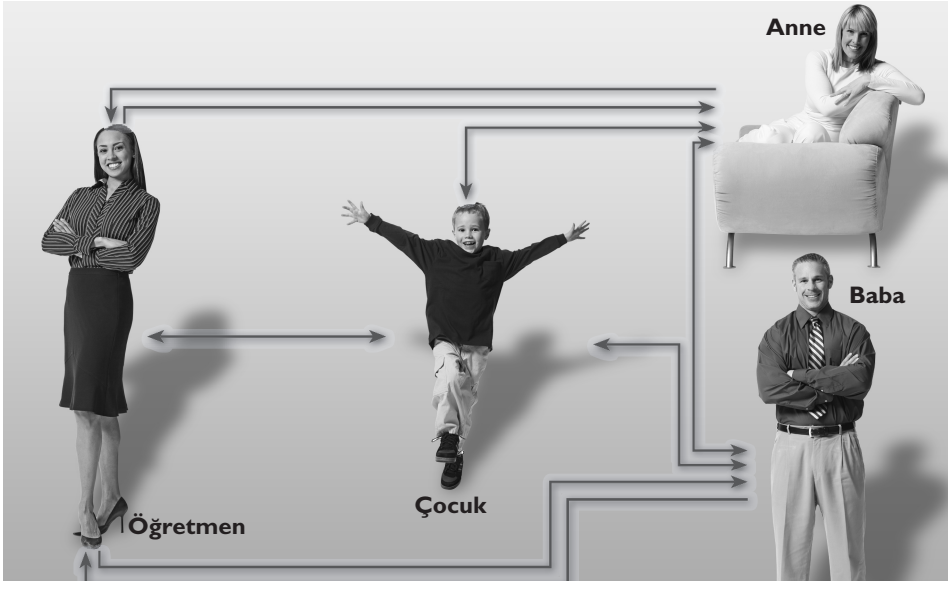

Kaynak: *Yıldırım, 2006a*

Bu ünitede rehberliğin ilişkili olduğu disiplinlere değinilerek, Dünya'daki ve Türkiye'deki gelişimi, ilkeleri ve çeşitleri ele alınmıştır.

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra,

- *Rehberlikle farklı disiplinler arasındaki ilişkileri kavrayabilecek,*
- *Rehberliğin dünya'da ve Türkiye'deki gelişim tarihçesini açıklayabilecek,*
- *Rehberliğin temel ilkelerini kavrayabilecek,*
- *Rehberliğin çeşitlerini açıklayabileceksiniz.*

Örnek Olay

Ali Bey, bir ilköğretim okulunda görev yapan deneyimli bir Türkçe öğretmenidir. Alanında oldukça iddialı, Türk dilini seven ve etkin kullanan biridir. Türk dilinin yabancı dillerin etkisiyle giderek bozulduğunu savunmakta ve öğrencilerin Türk dilini doğru öğrenip doğru kullanmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Türkçe öğretmenliğiyle birlikte, sınıf rehber öğretmenliği görevini de yürütmektedir. Derslerden, başarısızlık sorunu olan öğrencilerle yakından ilgilenmekte, öğrencilerin aileleriyle de görüşerek, öğrencilerin olası başarısızlık nedenlerini araştırmaktadır. Elde ettiği bilgiler çerçevesinde öğrencilerin notlarını yükseltmeleri amacıyla onlara yardımcı olmaya çalışmakta, öğrencilere kaynak kitap önermekte, etkili ve verimli ders çalışma yollarından söz etmektedir. Bu nitelikleriyle de hem öğrenciler, hem veliler tarafından oldukça sevilmektedir. Ancak, Ali öğretmen, Türkçe dersi ve başarısızlık konuları dışında, öğrencilerin diğer sorunlarıyla ilgilenmemekte "Benim herkese ve her soruna ayıracak zamanım yok. Ben Türkçe ile ilgili konularla ve başarısızlık sorunuyla ilgilenebilirim." demektedir. Ali öğretmenin öğrencilerine yönelik bu yaklaşımı sizce doğru mudur? Rehberlik sadece başarısızlık sorunu olan öğrencilere yardım etmek anlamına mı gelmektedir?

Anahtar Kavramlar

- *Rehberlik*
- *Rehberliğin Gelişimi*
- *Rehberliğin İlkeleri*
- *Rehberliğin Çeşitleri*

İçindekiler

- *GİRİŞ*
- *REHBERLİĞİN ETKİLEŞİM İÇİNDE OLDUĞU DİSİPLİNLER*
- *REHBERLİĞİN GELİŞİMİ*
  - *ABD'de Rehberliğin Gelişimi*
  - *Avrupa'da Rehberliğin Gelişimi*
  - *Türkiye'de Rehberliğin Gelişimi*
- *REHBERLİĞİN İLKELERİ*
- *REHBERLİĞİN ÇEŞİTLERİ*
  - *Birey Sayısına Göre Rehberlik*
  - *Problem Alanına Göre Rehberlik*
  - *İşlevlerine Göre Rehberlik*
  - *Kurumlara Göre Rehberlik*
  - *Öğretim Aşamalarına Göre Rehberlik*

GİRİŞ

Rehberlik ,bireyin kendini gerçekleştirmesine yönelik psikolojik yardım hizmetidir. Her profesyonel meslek alanında olduğu gibi, psikolojik danışma ve rehberlik alanında da hizmetin gereği gibi sunulabilmesi ve amaçlara ulaşılabilmesi için mesleğin tarihsel gelişim süreciyle hizmetin yerine getirilme sürecinde uyulması gereken ilkelerin yanı sıra, hizmetin niteliğinin ve çeşitliliğinin bilinmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu ünitede, rehberliğin başka ülkelerde ve Türkiye'deki tarihsel gelişim süreci ve bu süreçte farklı disiplinlerle etkileşimi, rehberliğin temel ilkeleri ve çeşitli ölçütlere göre rehberliğin çeşitleri üzerinde durulmuştur. Rehberliğin başka ülkelerde gelişmesi konusunda öncelikle rehberliğin ABD'deki; daha sonrada Avrupa'daki gelişmesine yer verilmiştir. Ayrıca, Türkiye'de rehberliğin ABD'deki gelişmelerden etkilenerek nasıl geliştiği olabildiğince kronolojik olarak sunulmuştur.

Rehberliğin tanımı: Rehberlik "kendini anlaması, problemlerini çözmesi, gerçekçi kararlar alması, kapasitelerini geliştirmesi, çevresine sağlıklı ve dengeli bir uyum göstermesi, böylece kendini gerçekleştirmesi için uzman kişilerce bireye yapılan psikolojik yardımlar" olarak tanımlanmaktadır (Kepçeoğlu, 1985)., 1985).

Rehberliğin ilkeleri rehberlik hizmetlerinin planlanıp, programlanmasından, uygulamasına ve sonuçların değerlendirilmesine kadar olan etkinliklerde nelere dikkat edilmesi gerektiğini içermektedir. Rehberlik hizmetlerini yürütmekle görevli olan personelin, aynı rehberlik anlayışında birleşerek, işbirliği içinde daha etkili bir hizmet sunabilmeleri, rehberliğin ilkeleri hakkında yeterli ve doğru bir görüş geliştirebilmeleriyle olanaklıdır. Bu nedenle bu ünitede rehberliğin ilkelerine kısaca değinildikten sonra, belli başlı rehberlik ilkelerinin tanıtılması amaçlanmış ve bu ilkeler çerçevesinde etkili öğretmen davranışlarının nasıl olması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Son olarak, bu ünitede rehberliğin farklı ölçütlere göre çeşitleri üzerinde durulmuş, böylece, okuyucunun ve meslek elemanlarının doğru ve kapsamlı bir rehberlik anlayışına sahip olmaları amaçlanmıştır.

REHBERLİĞİN ETKİLEŞİM İÇİNDE OLDUĞU DİSİPLİNLER

Rehberlik alanı, tarihsel gelişim sürecinde başka bazı alanlardan etkilenmiş; o alanları da etkilemiş, yani farklı disiplinlerle yakın etkileşim içinde olmuştur.

Ekonomi: Ekonomi ile rehberlik etkileşiminin iki boyutundan söz edilebilir. Birincisi, yeme, içme, sağlıklı beslenme gibi biyolojik ihtiyaçları zamanında gereği gibi karşılanmış birey, ruh ve beden sağlığını daha kolay koruyabilir, Maslow'un belirttiği ihtiyaçlar hiyerarşisinin en üst basamağı olan kendini gerçekleştirme aşamasında iyi bir noktada olabilir. İkincisi, 1800'lü yıllarla başlayan süreçte sanayi geliştikçe daha nitelikli insan gücüne olan ihtiyaç artmıştır. Daha nitelikli insan gücü yetiştirmek için bireylerin seçecekleri mesleklerin onların yetenek, ilgi, kişilik ve fiziksel özelliklerine uygun olması gerektiği anlaşılmıştır. Kendi ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerine uygun bir meslek sahibi birey, hem kendi ruh sağlığını koruyabilir, hem de daha kaliteli ve çok mal ve hizmet üretebilir. Bu nedenlerledir ki, ekonomi ve rehberlik alanları birbirlerinin bilgi birikimlerinden yararlanmış; Parsons 1908 yılında bir meslek bürosu açarak, bireylerin ilgi ve yeteneklerine uygun meslek seçmeleri için çalışmalar başlatmıştır.

Ekonomi ile rehberlik alanları yakın bir etkileşim içindedirler.

Psikoloji: Psykhe=(ruh) ve logos=(bilgi) sözcüklerinin birleştirilmesinden türetilmiş olan psikoloji, insan ve hayvan davranışlarını inceleyen bir bilim dalıdır. Bugün dünyada psikolojinin klinik psikoloji, sosyal psikoloji, endüstri psikolojisi, ekolojik psikoloji, gelişim psikolojisi, psikometri gibi çok sayıda uygulamalı alt dalları bulunmaktadır. Psikolojik danışma ve rehberlik alanı da psikolojinin uygula-

Psikoloji ile psikolojik danışma ve rehberlik iç içedir, karşılıklı etkileşim içindedirler.

malı bir dalı olarak kabul edilmektedir, rehberliğin merkezinde psikolojik danışma bulunmaktadır.

Rehberlik ile sosyoloji karşılıklı olarak etkileşim içindedirler.

Sosyoloji: Toplum bilimi anlamına gelen sosyoloji, sosyal yaşamı inceleyen bir bilim dalıdır. Rehberlik ve psikolojik danışma sosyolojinin bulgularından son derece yararlanır. Rehberlik ve psikolojik danışma bireyi sosyal çevresiyle ele alarak, bireyin sosyal destek sistemini inceler, sosyal destek sistemini güçlendirmeye yönelik yardım sunar (Pearson, 1990). Bireyin sosyal destek sistemi aile, anne baba, arkadaş, akraba, öğretmen, siyasi gruplar gibi bireyin sosyal çevresinden oluşur. Bu çevreden bireyin sağlıklı ve yeterli destek görmesi bireyin ruh sağlığını korumasına, akademik başarısının artmasına, bütün yönlerden gelişmesine katkı sağlamaktadır (Yıldırım, 2006). Bireyin bu sosyal çevresi, sosyolojinin de inceleme konusudur. Bu konuda başka örnekler vermek de mümkündür.

Eğitim ve rehberlik karşılıklı etkileşim içindedirler.

Eğitim: Eğitim ile psikolojik danışma ve rehberlik alanları iç içedir. Her iki alanın kendine özgü bilgileri, yöntemleri ve teknikleri olmakla birlikte, her iki alanın da amacı öğrencinin bütün yönlerden gelişmesi ve kendini gerçekleştirmesine yardım etmektir. Bu amaç nedeniyledir ki rehberlik, tüm dünyada öncelikle eğitim alanında örgütlenmiş, gelişmiş ve güçlenmiştir. Eğitim alanındaki gelişmeler, kaliteli öğretmen yetiştirme politikaları, öğrenci merkezli eğitim yaklaşımı, eğitim ortamının giderek daha demokratikleşmesi v.b. gelişmeler, rehberlik hizmetlerinin gereği gibi sunulabilmesine zemin yaratmaktadır. Eğitim kurumlarında rehberlik hizmetleri yaygınlaştıkça ve rehberlik hizmetinin kalitesi arttıkça bundan birinci derecede okul yararlanmaktadır. Eğitimin amaçlarına rehberlik hizmetleri aracılığıyla daha kolay ulaşılabilmektedir.

Felsefe, eğitim, rehberlik farklı alanlar olmakla birlikte karşılıklı etkileşim içindedirler.

Felsefe: Rehberliğin karşılıklı etkileşim içinde olduğu diğer bir alan da felsefedir (düşünbilim). Felsefe sözcüğü Yunanca phileo (sevgi) ve sophia (bilgelik) sözcüklerinin birleşmesinden oluşmuştur. Felsefe eğitimiyle çok yakın bir ilişki içindedir ve çok sayıda eğitim felsefesi yaklaşımı vardır. İdealizm, realizm, Thomizm, essensializm, progresssivizm, existansialism bu felsefi yaklaşımlardan birkaçıdır (Gutek, 1997). Bugün Türk eğitim sisteminde eğitim programlarının içeriği, kendine özgü bir felsefi yaklaşımı olan yapılandırmacılık (constructivism) kuramına göre yeniden düzenlenerek uygulamaya konulmuştur. Yapılandırmacılık bilginin tekrarını değil, bilginin transferini ve yeniden yapılandırılması esas almaktadır. Öğrenci merkezli olması, önerdiği etkinlikler ve öğrenciye kazandırmak istediği yeterliklerle yapılandırmacılık ve rehberlik birbirini destekler niteliktedir. Ayrıca, Psikolojik danışma ve rehberlik alanındaki çeşitli yaklaşımlar (insancıl, davranışçı, psikoanalitik v.b.) bir felsefi temele dayanmaktadırlar.

SIRA SİZDE 1

Rehberliğin etkileşim içinde olduğu disiplinler hangileridir?

REHBERLİĞİN GELİŞİMİ

Rehberliğin ABD'de, Avrupa'da ve Türkiye'de gelişimiyle ilgili birçok kaynakta (Akboy ve İkiz, 2007, s.11-19; Girgin, 2004, s.23-26; Gladding, 1996, s. 4-24; Kepçeoğlu, 1985, s. 36-44; Yeşilyaprak, 2003, s.22-27) yeterince ayrıntılı bilgi bulunmaktadır. Rehberliğin öncelikle ABD'de; sonra Avrupa'da gelişim tarihçesine kısaca değinilecek; daha sonraysa Türkiye'de rehberliğin gelişmesi ve bugünkü durumu açıklanacaktır.

Rehberlik, ilk defa ABD'de ortaya çıkıp gelişti.

ABD'de Rehberliğin Gelişimi

Rehberlik anlayışının ilk filizlenmesi 1890'da California eyalet okullarında öğrencilerin incelenmesi, işe yerleştirilmeleri ve izlenmeleri gibi uygulamalarla başlamıştır. Ancak, gerçek anlamda rehberlik uygulamaları Frank Parsons ile başlamıştır. Bu nedenle, Frank Parsons, rehberliğin babası (father of guidance) olarak kabul edilmektedir (Gladding, 1996, s. 9). Frank Parsons 1909'da Meslek Seçimi (Choosing a Vocation) isimli bir kitap yayınlamış ve mesleki rehberliğin tanımını ve öncülüğünü yapmıştır. Frank Parsons, özellikle bireyin özelliklerini tanıma, mesleğe hazırlanma, kendi özelliklerine uygun meslek seçme, meslekte başarılı ve mutlu olma yönünde gençlere yönelik uygulamalar içinde olmuştur. Frank Parsons'un bu çalışmalarından esinlenerek ABD'nin diğer eyaletlerinde de rehberlik çalışmalarının başladığı gözlenmektedir.

İlk rehberlik bürosu 1908'de Frank Parsons tarafından Boston'da açılmıştır.

ABD'de rehberlik çalışmalarının hız kazanmasına paralel olarak 1910'da ilk mesleki rehberlik kongresi yapılmış; kongrenin arkasından rehberlik örgütlenmesi başlamıştır. Böylece, ilk Ulusal Mesleki Rehberlik Derneği (National Vocational Guidance Association) kurulmuştur. 1. Dünya Savaşı, rehberlik alanının gelişmesini hızlandıran olaylardan biridir. Savaştan sonra ABD'de Ordu Alfa ve Ordu Beta testleri geliştirilmiş (Gladding, 1996, s. 10), bu testler aracılığıyla askere alınacakların nitelikleri incelenip ona göre ordudaki sınıfları belirlenmeye başlamıştır. 1958'de ABD Ulusal Savunma Eğitimi Yasası ile ulusal düzeyde rehberlik çalışmaları Federal hükümetlerin parasal desteğini elde etmeye başlamıştır. Başlangıçta mesleki rehberlik uygulamaları biçiminde ortaya çıkan rehberlik alanı giderek kişisel rehberlik, eğitsel rehberlik ve mesleki rehberlik biçiminde kapsamlı hale gelmiştir. Ulusal düzeyde rehberlik hizmetlerinin hızla gelişmesi sonucunda 1952'de Amerikan Kişilik Hizmetleri ve Rehberlik Derneği" (American Personel and Guidance Association-APGA) ismiyle mesleki dernek kurulmuştur (Girgin, 2004, s.23-26; Gladding, 1996, s. 4-24; Kepçeoğlu, 1985, s. 36-44; Yeşilyaprak, 2003, s.22-27). APGA, rehberlik alanının meslek standartları, etik kuralları, personel yetiştirilmesiyle personelin görev ve sorumlulukları konusunda önemli çalışmalar yapmıştır.

Bugün ABD'de rehberlik hizmetlerinin tüm okul kademelerinde ve farklı kurumlarda, süreklilik içinde, ağırlıklı olarak psikolojik danışma hizmetleri biçiminde yürütüldüğü gözlenmektedir. 1992'de Amerikan Psikolojik Danışma Derneği (American Counseling Association-ACA) kurulmuş; psikolojik danışma ve rehberlikle ilgili 16 farklı örgütü bünyesinde toplayarak ve alanla ilgili çalışmalarını sürdürmeye başlamıştır (Gladding, 1996, s. 4-24). Bugün ABD'de başta eğitim sektörü olmak üzere sağlık, sanayi, sosyal yardım kurumlarıyla özel sektör kuruluşlarında 250 binden fazla psikolojik danışmanın görev yaptığı belirtilmektedir.

Avrupa'da Rehberliğin Gelişimi

Avrupa ülkelerinde ABD'dekine ya da Türkiye'dekine benzer bir rehberlik alanından söz etmek oldukça zordur. Avrupa'da rehberlik alanından 1960'lı yıllardan itibaren söz edilmeye başlandığı; Fransa, Danimarka, Belçika, Almanya, İtalya ve Holanda'da okullarda orta öğretim birinci kademe öğrencilerine yönelik rehberlik programlarının önerildiği ya da bazı okullarda uygulandığı belirtilmektedir (Kepçeoğlu, 1985, s.39). Avrupa ülkelerinde rehberlik hizmetleri kapsamında bazı zeka testlerinin kullanıldığı ve öğrencilerin bir üst okula, programa ya da mesleğe yönlendirilmelerinde öğretmenlerin öğrenciler hakkındaki gözlem ve görüşlerinin esas alındığı gözlenmektedir. Bununla birlikte, rehberlik hizmetlerinin Avrupa'da farklı

ABD'ye kıyasla Avrupa'da rehberlik çalışmaları oldukça geç başlamıştır.

ülkelerde farklı bakanlıklara (eğitim, sağlık, çalışma) bağlı "okul ve mesleğe yöneltme merkezleri" ya da "rehberlik büroları" biçiminde örgütlendiği görülmektedir (Girgin, 2004, s.23-26).

Türkiye'de Rehberliğin Gelişimi

İlk defa 1953-1954 yıllarında Gazi Üniversitesi-Eğitim Enstitüsü - Pedagoji ve Özel Eğitim programlarına "Rehberlik" dersi konulmuştur.

Türkiye'de rehberlik çalışmaları 1950'li yıllarda başlamıştır. Amerikalı uzmanlardan Tompkins, Beals ve Mills Türkiye'ye gelmiş, eğitim sistemimizi ve okulları inceleyerek (Kepçeoğlu, 1985, s. 41) rehberlik alanında pilot çalışmalar başlatmışlardır. Ankara Demirlibahçe ilkokulu'nda 1955'te ilk "Rehberlik Merkezi" açılmıştır (Kuzgun, 1992). 1960'lı yıllarda "yöneltme" eksenli rehberlik hizmetlerinin resmi dökümanlarda işlendiği görülmektedir. 1970 yılında toplanan VIII. Milli Eğitim Şurasında, rehberlik hizmetleri kapsamında öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun olarak yönlendirilmesi 9. sınıfın "yönlendirilme" sınıfı olması kabul edilmesi, X. ve XV. Şûra kararlarında da eğitim sistemimizde yönlendirmenin gerekliliği ve yapılması gerekenler vurgulanmıştır. Günümüze kadar yapılan bütün şuralarda eğitim sistemimizde rehberliğin gereği ve önemi vurgulanmıştır. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda "bireylerin eğitim sürecinde ilgi, istidat ve kabiliyetleri doğrultusunda çeşitli programlara ve okullara yönlendirilecekleri ve Millî Eğitim sisteminin her bakımdan bu yönlendirmeyi gerçekleştirecek biçimde düzenleneceği, bu amaçla hazırlık sınıflarının konulabileceği, yönlendirme ve başarının ölçülmesinde rehberlik hizmetlerinden ve nesnel ölçme değerlendirme yöntemlerinden yararlanılacağı" (MEB,1999:194) belirtilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı 1970-1971 öğretim yılında 24 okulda resmen rehberlik uygulamaları başlatmış ve sonraki yıllarda öncelikle tüm liselerde ve giderek her kademe ve türdeki okullarda rehberlik hizmetleri yaygınlaşmıştır. Rehberlik meslek elemanlarının sayıca artması, rehberlik alanının kamuoyu tarafından tanınır hale gelmesiyle birlikte, rehberlik alanına özgü bir mesleki derneğin kurulmasına ihtiyaç duyulmuştur. 1989 yılında Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği kurulmuş, aynı tarihten itibaren düzenli olarak, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi yayınlanmaya başlamıştır.

Dünyadaki gelişmelere paralel olarak, Türkiye'de "rehberlik" kavramı "psikolojik danışma" ile birlikte "Psikolojik Danışma ve Rehberlik" olarak kullanılmaktadır. Bugün Türkiye'de ilköğretim, orta öğretim okulları ile Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM) ve Milli Eğitim Müdürlüklerinde olmak üzere 13 bin kadar rehber öğretmen (psikolojik danışman) görev yapmaktadır. Her ilde ve bazı büyük ilçelerde RAM'lar bulunmaktadır. Türkiye'deki üniversitelerde 20'den fazla Psikolojik Danışma ve Rehberlik programı bulunmaktadır. Bu programlardan her yıl yaklaşık 1000 kadar öğrenci rehber öğretmen (psikolojik danışman) olarak mezun olmaktadır. Mezunlar başta Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere Adalet Bakanlığı, Çalışma Bakanlığı, sosyal yardım kurumları gibi devlet kurumlarında istihdam edilmektedirler. Türkiye'de rehberlik alanındaki son gelişmelere ikinci ünitede geniş yer verilmiştir.

SIRA SİZDE 2

Rehberliğin ABD, Avrupa ülkeleri ve Türkiye'deki tarihsel gelişim sürecini tartışınız

REHBERLİĞİN İLKELERİ

Eğitim kurumlarında, rehberlik hizmetleriyle ilgili olan rehber öğretmen, öğretmenler, yöneticiler, diğer personel ve velilerin rehberliğin temel ilkelerini bilmeleri, bu ilkeler ışığında kendilerine düşen rehberlik görevlerini yerine getirmeleri beklenir. Bu ilkeler konusunda rehberlik hizmeti alacak olan öğrencilerin de bilgi sahibi olmaları gerekir. Aksi halde, rehberliğin amaçlarını gerçekleştirmek müm-

kün olamaz. Çünkü, rehberliğin ilkeleri, bu ilkelerle ilgili kavramlar, bir kişinin genel olarak sahip olduğu rehberlik anlayışını ortaya koymaktadır. Rehberlik çalışmalarıyla yakından ilgili olan tüm yönetici, uzman ve öğretim personelinin, yeterli ve ortak bir rehberlik anlayışına sahip olmaları, psikolojik danışma ve rehberlik uygulamalarındaki başarıyı artıran önemli bir etmen olarak bilinmektedir. Nitekim, son yıllarda psikolojik danışma ve rehberlik uygulamalarında bir yaklaşım biçimi olarak, rehberliğin bir takım çalışması (team - work) modeli içinde, okuldaki tüm eğitim öğretimle ilgili herkesin ortaklaşa yürüttükleri bir hizmet olarak anlaşılmasına önem verilmektedir. Psikolojik danışma ve rehberliğin, bir takım hizmeti olarak anlaşılması sonucu bugün, okullarda uzman personelin yanı sıra yöneticiler, sınıf öğretmenleri ve diğer öğretmenler de rehberlik personeli içinde düşünülmekte, "okul rehberlik takımı"nın birer üyesi olarak kabul edilmektedirler. Öyle ki, psikolojik danışma ve rehberlik uygulamalarının sadece uzman personel eliyle yürütülmesi, psikolojik danışma ve rehberlik uygulamalarının başarılı olması için yeterli görülmemektedir.

Rehberlik anlayışı, rehberlikle ilgili temel ilkeleri ve kavramları anlamaktır.

Rehberlik anlayışı ne demektir?

SIRA SİZDE 3

Takım halinde çalışmanın doğal bir sonucu olarak, Türkiye'de rehberlikle ilgili tüm personelin takım olarak, öncelikle rehberlik ilke ve kavramlarıyla ilgili ortak ve yeterli bir rehberlik anlayışına sahip olmaları, rehberlik uygulamalarına ilişkin bir deneyim kazanmaları gerekli görülmektedir. Hatta, rehberlik personelinin, ortak ve yeterli bir rehberlik anlayışının temel ilkelerini paylaşmaları, okul rehberlik programının temel taşı olarak kabul edilmektedir. Bu ilkeler tüm psikolojik danışma ve rehberlik alanı için geçerli ve önemli ilkelerdir. Çeşitli araştırmacıların ortak olarak vurguladıkları bu ilkeler aşağıda sunularak kısaca açıklanmıştır:

1. Rehberliğin temelinde, insan hak ve sorumluluklarıyla yakından ilgili, demokratik ve insancı bir anlayış vardır.

Rehberlik hizmetleri, genel olarak, demokratik toplumun değerlerinden ve bireylerin ihtiyaçlarından doğmuştur. Demokratik toplumlar, temel insan hak ve özgürlüklerine sahip toplumlardır. Bu temel insan hak ve özgürlükleri, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde ifade edilmiştir. Bu bildirgeye göre insanlar arasında dil, din, ırk, renk, cinsiyet v.b. ayırımı yapmak suç kabul edilmiştir. Her insanın dünyaya eşit doğduğu ve eşit haklara sahip olduğu vurgulanmaktadır. Böylece her türlü ayırımcılığa karşı çıkılmaktadır. Demokratik ve insancı anlayışa göre, her birey diğerlerinden derece farkıyla da olsa farklıdır. Her birey kendine özgüdür, biricik-tir. Her birey başkalarından olan farklılıklarıyla değerlidir. Başka deyişle, başkalarından farklı olmak dezavantaj değil, avantajdır. İşte, rehberlikte demokratik ve insancı anlayış, değerli bir varlık olan bireyin özerk olduğunu, kendi kendini yönetme gücüne, hakkına ve sorumluluğuna sahip olduğunu, kendisi için seçimler yapma ve kararlar verme hakkına sahip olduğunu kabul eder.

Öyleyse bireyin, özgürce kendi kararını yine kendisinin vermesine, verdiği kararların sorumluluğunu üstlenmesine ve bir bütün olarak gelişmesine fırsat verilmelidir. O halde, eğitimde rehberlik hizmetleri, demokratik ve insancı bir anlayışa sahip, temel insan hak ve özgürlüklerine saygılı, her türlü ayırımcılığa karşı bireyler tarafından, yine demokratik ve insancı bir ortamda gereği gibi sunulabilir.

Öğrencilere rehberlik yardımı sunarken, onlar adına karar vermek, onlar için seçimler yapmak gerekli midir? Niçin?

SIRA SİZDE 4

2. Rehberlik anlayışı, her türlü çalışmasıyla öğrenciyi merkeze alan bir eğitim anlayışını öngörür.

Eğitim sistemleri genel olarak iki grupta değerlendirilebilir:

- Programı merkeze alan eğitim anlayışı
- öğrenciyi merkeze alan eğitim anlayışı

Programı merkeze alan eğitim anlayışı öğrenciler arasındaki bireysel farkları dikkate almaz. Öğrenme öğretme sürecinde öğrenci değil, öğretmen daha aktiftir. Ders programlarını öğrencilerin ilgi, yetenek, kişilik özellikleri, ihtiyaçları, gelişim sorunları v.b. göre düzenlenmez. Bu anlayışa göre, programlar belli işleri görmek üzere insan yetiştirmeyi hedefler ve öğrencilerin de bu program aracılığıyla işin gerektirdiği nitelikleri kazanması beklenir. Burada öğrenci farklı ilgi, yetenek, kişilik özellikleri, ihtiyaçları, gelişim sorunları olan gelişmesi gereken değerli bir varlık olarak değil, adeta bir "nesne" olarak görülmektedir. Bu anlayışa sahip bir eğitim anlayışında öğrencinin özgürlüğü, yaratıcılığını, üreticiliğini kullanabilmesi, kişisel gelişmesi önemsenmez. Öğretmenin sadece öğrencinin başarısıyla ilgilenmesi, buna karşın onun çeşitli sorunlarına duyarsız kalması, ona her yönüyle gelişebilmesi için yardımcı olmada isteksiz davranması, programı merkeze alan bir öğretmen davranışını örneklemektedir.

Buna karşın öğrenciyi merkeze alan eğitim anlayışı öğrenme öğretme sürecinde öğrencinin daha etkin olmasını, programların öğrencilerin ilgi, yetenek, kişilik özellikleri, ihtiyaçları, gelişim sorunları v.b. göre düzenlenmesini öngörür. Öğrencilerin kendi niteliklerine uygun bir meslek edinmelerinin yanı sıra, kişisel gelişimleri ve mutlu olmaları da temel hedeftir. Bu nedenle, öğrenciyi merkeze alan eğitim sistemleri, okullarda rehberlik hizmetlerine önem verir. Rehberlik hizmetlerinden beklenen, öğrencinin bireysel farkları, sorunları, ilgi, yetenek, kişilik özellikleri ve ihtiyaçlarına göre gelişmesine yardımcı olmasıdır.

Böylece bu anlayış okulda her öğrencinin rehberliğe ihtiyacı olduğunu kabul eder. Sadece başarısız ya da bazı uyum ve davranış problemi olan öğrencileri değil, tüm öğrencilerin bir bütün halinde gelişmelerini amaçlar. Öğrenci merkezli bir eğitimde öğrenciler kendi düşüncelerini özgürce ortaya koyabilir, yaratıcılığını, üreticiliğini, potansiyellerini en üst düzeyde geliştirebilir. Sonuç olarak, rehberlik hizmetlerini gereği gibi sunabilmek ve öğrencilerin gelişmelerine ve kendini gerçekleştirmelerine yardımcı olabilmek için, öğrenciyi merkeze alan bir eğitim anlayışına ihtiyaç vardır. Eğitim sistemimizin öğrenciyi merkeze alan bir anlayışa ne derecede sahip olup olmadığı tartışılabilir.

SIRA SİZDE 5

Öğrenciyi merkeze alan ile programı merkeze alan eğitim anlayışları ne anlama gelmektedir?

3. Rehberlik yardımının esası, öğrencilerin kendilerini geliştirmeleri, kendilerini tanımaları ve sorunlarına uygun çözüm yolları bulmada kendi kendine yeter duruma gelmelerine yardım etmektir.

Rehberlik, bireye kol kanat germek, onu kayırmak, ona koltuk değneği olmak, onun adına kararlar vermek ya da onun sorumluluklarını üstlenmek demek değildir. Esasen böyle bir anlayış bireyin gelişmesini engeller. Rehberliğin temelinde, bireyin potansiyeline güvenmek, kendisiyle ilgili sorunların çözümü için en uygun kararları vereceğine ve verdiği kararın sorumluluğunu üstlenebileceğine ilişkin bir anlayış vardır.

Öyle ki, kendilerine yardım edildiği taktirde bireyler, kendi problemlerine en uygun çözüm yollarını bulabilme gücüne sahiptir. Ancak, bireyin iç dünyasını en

iyi bilen yine o bireyin kendisidir. Bireyler kendilerini çeşitli yönleriyle tanımak, kendisindeki gücü anlamak, seçenekleri görmek, çevre olanaklarını tanımak ve değerlendirmek gibi konularda yardıma ihtiyaç duyarlar. İşte rehberlik, bireye bu yönde yardım ederek, bireyin kendine yeter duruma gelmesini, ona kendi ayakları üstünde durabilecek güce sahip olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır.

Ünlü Çin özdeyişinde olduğu gibi, "aç insana balık vermek yerine, balık tutmasını öğretmek gerekir". İşte, rehberlik de bireyin problemini onun adına çözmek değil, onun problemini çözebilmesi için kendisinde var olan gücü harekete geçirmektir.

4. Rehberlik, öğrencilerin bir bütün olarak gelişmelerine ve kendini gerçekleştirmelerine yardım etmelidir.

Gelişme bir bütündür ve süreklidir. Öyleyse rehberlik de öğrencinin akademik, duygusal, sosyal, bilişsel, fiziksel, cinsel, bilimsel v.b. yönden bir bütün olarak gelişmesine yardım etmeli ve bu yardım sürekli olmalıdır. Başka deyişle öğrenci ihtiyaç duyduğu zaman, çeşitli yönleriyle gelişmesine katkı sağlayacak bir rehberlik hizmeti alabilmelidir. Bu noktada öğrenciyi merkeze alan eğitimle rehberliğin amacı örtüşmektedir. Eğitimin de rehberliğin de amacı; öğrencinin potansiyelini ortaya koyabilmesi, potansiyeli ölçüsünde kendini bütün yönleriyle geliştirmesi, kendine yeterli, verimli ve daha anlamlı bir yaşam sürdürmesine yardım etmektir. Kendini gerçekleştirmeyle kastedilense öğrencinin bir bütün olarak gelişmesidir. Bireyin tüm gelişim gereksinimlerini olabildiğince gerçekleştirmesidir. Anlaşılacağı gibi, kendini gerçekleştirmekte olan birey, ruh sağlığı yerinde, çağdaş, üretken ve mutlu bir bireydir.

Kendini gerçekleştirme ne demektir? Okullarımızda öğrencilerin kendilerini gerçekleştirebilmelerine ne ölçüde fırsat verilmektedir?

SIRA SİZDE 6

5. Rehberlik uygulamalarında öğrenciyle ilgili herkesin ortak anlayış ve işbirliği içinde olması gerekir.

Rehberlik hizmetlerinin gereği gibi sunulabilmesi bir takım işidir. Öğrencinin gelişmesine katkı sağlayacak herkesin işbirliği yapması esastır. Okuldaki rehberlik hizmetleri kapsamında okul yöneticileri, öğretmenler ve uzmanların yüklenecekleri görev ve sorumlulukları vardır. Bunun dışında anne babalar da rehberlik çalışmalarına katılmalıdır.

Öyleyse rehberlikle ilgili olan bu kimselerin, rehberlik konusunda ortak bir anlayışa sahip olmaları ve işbirliği içerisinde çalışmaları, rehberliğin amaçlarının gerçekleştirilebilmesi bakımından mutlaka gereklidir. Hatta gerek duyulduğunda okul dışındaki, üniversiteler, İş Bulma Kurumu, Rehberlik Araştırma Merkezleri, rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti veren özel kurumlar gibi çeşitli kurum, kuruluş ve kişilerden de yardım alınmalıdır.

Rehberlik kimlerin işbirliğini gerektiren bir yardım hizmetidir?

SIRA SİZDE 7

6. Rehberlik uygulamaları her okulun amaç ve özellikleriyle öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun alanlarda yoğunlaştırılmalıdır.

Okul öncesi eğitimden üniversiteyi bitirinceye kadar, eğitimin her düzeyinde rehberlik hizmetlerine ihtiyaç vardır. Ancak, hangi düzeyde olursa olsun, rehberlik hizmeti sunulacak okulun yapısı, özellikleri, eğitim düzeyi, koşulları, olanakları, sınırlılıkları, hedefleri; öğrencilerin gelişim düzeyleri, ya sadece kızların ya da

erkeklerin devam ettiği, karma ya da yatılı bir okul olup olmadığı gibi yönler dikkate alınarak, o okulun rehberlik programı, rehberliğin temel ilkelerine bağlı kalmak koşuluyla özel olarak hazırlanmalıdır. Başka bir deyişle okul rehberlik programı dinamik bir yapıya sahip olmalıdır.

Okulun sorun ve olanaklarıyla öğrencilerin nitelikleri ve ihtiyaçları sürekli olarak değişmektedir. Bu anlamda bazı okullarda bazı hizmetlere daha fazla ağırlık verilirken, bazı alanlarda hizmetler kısmen daha sınırlı olarak sunulabilir. Örneğin; yatılı okul öğrencilerinin rehberlik ihtiyaçları yatılı olmayanlardan, yine ilköğretim öğrencilerinin rehberlik ihtiyaçları da lise öğrencilerinden farklı olacaktır. Önemli olan; her okulun, kendi koşulları ve olanakları ölçüsünde, öğrencilerinin ihtiyaçlarına göre, onların gelişim ve uyumuna yönelik olarak sunabileceği rehberlik hizmetlerini gereği gibi organize edebilmesidir.

SIRA SİZDE 8

Okullardaki rehberlik uygulamalarının farklı olmasının nedenlerini

7. Rehberlik çağdaş eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Rehberlik ve eğitim karşılıklı olarak bir birine bağımlıdır.

Okulda, eğitim ve öğretim programının başarıya ulaşması, büyük ölçüde etkili bir rehberlik programına bağlıdır. Okul, öğrencilerin zihinsel, sosyal, duygusal, akademik yönden bir bütün olarak gelişmelerini, çevrelerine etkili bir şekilde uyumlarını amaçlıyorsa, mutlaka kendi yapısı içinde rehberlik hizmetlerini etkin olarak örgütlemek zorundadır. Önceden de belirtildiği gibi, rehberlik hizmetleri, öğrenciyi merkeze alan bir eğitim anlayışı içinde gereği gibi örgütlenebilir ve sunulabilir. Öğrencinin bütün halinde gelişmesini amaçlayan çağdaş eğitim, öğrencinin sadece zihinsel ya da bilimsel gelişmesiyle yetinemez. Rehberlik ve çağdaş eğitim, öğrencinin bütün yönleriyle gelişmesi için fırsatlar yaratır. Her öğrenciden kendi yetenekleri ölçüsünde başarılı olması beklenir. Öğrencinin bir bütün olarak gelişmesinin de tek başına üstesinden gelemez. Öğrencilerin ruh sağlığının korunması, ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerine uygun bir meslek, alan ya da ders seçmeleri, yaşam amaçlarını gerçekleştirmeleri bilimsel yönden başarılı olmalarına ve potansiyellerini en uygun alanlarda kullanmalarına bağlıdır. Bu nedenle mutlaka rehberlik hizmetlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak, ileride de belirtileceği gibi, rehberlik ayrı bir meslektir ve profesyonel olarak sunulmalıdır. Dolayısıyla, rehberlik hizmetleri okullarda profesyonel düzeyde sunulduğu ve çağdaş eğitim anlayışıyla birlikte, karşılıklı olarak bir birlerini destekledikleri zaman, öğrencilerin bütün olarak gelişmelerine katkı sağlayabilir.

SIRA SİZDE 9

Okullarda rehberlik etkinliklerine yer verilmezse, bunun olası sonuçları neler olabilir?

8. Rehberlik hizmetlerinde bireysel farklara saygı esastır.

Her öğrencinin ihtiyaçları ve gelişim özellikleri birbirinden farklıdır.

Derece farkıyla da olsa birey, diğer insanlardan her yönüyle farklıdır. Dolayısıyla öğrenci de kendine özgü bir bütündür. Kapasiteleri, ilgi, yetenek, ihtiyaç ve kişilik özellikleri farklıdır. Başka deyişle, her öğrenci aynı kapasiteye sahip değildir. Bir öğrenci güzel sanatlardan hoşlanıp o alanda başarılı olurken, bir diğer öğrenci matematik dersinden hoşlanabilir ve başarılı olabilir. Her öğrencinin üstün ve zayıf yönleri vardır. İşte, çağdaş eğitim ve rehberlik, sahip olduğu özellikleriyle üstün ve zayıf yönleriyle her öğrenciyi değerli bir varlık olarak görür, her öğrencide işe yarar bir yönün olduğuna inanır, gelişmesi için ona yardım etmeye çalışır. Ya-

ni öğrenciye saygı duyar. Önemli olan, her öğrencinin sahip olduğu bu niteliklere uygun düzeyde geliştirilmesidir.

Bir öğretmen yetenekli ve başarılı olan öğrencileri kadar, yetersiz olan öğrencilerini de önemli ve değerli bir varlık görüyor, onların yetenekleri ölçüsünde gelişmelerine yardımcı oluyorsa onun, bireysel farklara saygı duyan bir öğretmen olduğunu söyleyebiliriz.

Bu nedenle öğrencilere rehberlik hizmetleri sunulurken, onları çeşitli yönleriyle tanımak ve bireysel farklılıklarını dikkate almak gerekir. Öğrenciyi tanımak amacıyla kullanılan test ve test dışı ölçme tekniklerinin geçerli, güvenilir olması gerekir. Rehberlik çalışmalarında öğrenciyi tanıma hizmetleri önemli bir yer tutar. Ancak, öğrenciyi tam olarak tanımak mümkün değildir. Öğrenciyi tanımanın asıl amacı, onun kendini tanımasına, kendisini olumlu ve olumsuz yanlarıyla bütün olarak kabul etmesine yardım etmektir.

Her öğrencinin, her dersten, üstün bir başarı göstermesi beklenir mi?

SIRA SİZDE 10

9. Rehberlik hizmetleri planlı, programlı, örgütlenmiş bir biçimde ve profesyonel düzeyde sunulmalıdır.

Rehberlik hizmetleri okullarda ve sunulduğu diğer kurumlarda planlı, programlı, örgütlenmiş bir biçimde ve profesyonel düzeyde sunulmalıdır. Okullarda rehberlik hizmetlerinin hangi ilkeler ışığında, nasıl ve kimlerce sunulacağı, Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından, 2001 yılında hazırlanmış olan Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği'nde belirtilmiştir. Söz konusu yönetmelik, eleştirilere açık olmakla birlikte, okullarda sunulacak rehberlik hizmetlerin planlanması, programlanması ve örgütlenmesi için yol gösterici bir işleve sahiptir. Yönetmelik hükümleri hizmetlerin yürütülmesinde ilgililerin görev ve sorumluluklarını da belirlemiştir. Çünkü; bu hizmetler bir sistem içinde yürütülürse amaca ulaşmak kolaylaşır. Ancak, yönetmelik hükümlerine aykırı olmamak koşuluyla her okul, kendi koşul ve olanaklarıyla öğrencilerinin ihtiyaçlarını dikkate alarak, kendi rehberlik programını hazırlayabilir, bu hizmetleri okul düzeyinde örgütleyebilir.

Rehberlik hizmetler profesyonelce sunulmalıdır.

Kuşkusuz rehberlik hizmetlerinin sunulmasında alan uzmanlarının liderliği önemlidir. Çünkü; okul rehberlik hizmetlerinin kapsamı çok geniştir. Bu kapsamda öğretmenlere, okul yöneticilerine v.b. de önemli görevler düşmektedir. Ancak rehberlik hizmetlerinin büyük bir bölümü alanda yetişmiş birisi tarafından sunulabilir. Çünkü; rehberlik alanında kullanılan bazı yöntem ve teknikler vardır. Uygulanan çok sayıda test ve test dışı teknikler bulunmaktadır. Ayrıca rehberlik alanının kendine özgü bazı yaklaşım, kavram ve ilkeleri bulunmaktadır. Bu nedenle alan eğitimi görmemiş kimselerce rehberlik hizmetlerinin gereği gibi sunulması mümkün değildir. Rehberlik hizmetlerinin profesyonel düzeyde sunulması demek, bu hizmetlerin rehberlik alanında eğitim görmüş kimselerce sunulabileceği anlamına gelmektir. Unutulmamalıdır ki rehberlik ayrı bir meslektir. Rehberlik öğretmenlikten farklıdır. Her meslekte olduğu gibi, rehberlik hizmetleri de mesleğin elemanlarınca sunulmalıdır. Alandan olmayan kimselerce rehberlik hizmetlerinin sunulmaya çalışılması telafisi zor yanlışların yapılmasına neden olabilir.

Okullarda rehberlik hizmetlerinin alandan olmayan kişilerce sunulmasının olası sonuçları neler olabilir?

SIRA SİZDE 11

10. Rehberlik hizmetlerinde süreklilik, gönüllülük ve danışan danışman ilişkisinde gizlilik esastır.

Rehberlik hizmetleri bir anda olup biten bir iş değildir, süreklilik gösterir.

Öğrencinin çeşitli yönlerden bir bütün olarak gelişmesi, uyumlu bir birey olarak yaşamını sürdürmesi esas alındığı için, "ihtiyaç duyduğu zaman", rehberlik hizmetlerinden yararlanması gerekir. Öğrencinin bir sorununun çözümüne katkı sağlandıktan sonra, bir daha rehberliğe ihtiyacının olmayacağı düşünülemez. Öğrenci sürekli gelişme halindedir. Bu gelişme sürecinde çeşitli kararlar vermesi, çevre olanaklarını tanıması, yeni karşılaştığı sorunlara uygun çözümler bulması, kendini tanıması, tercihler yapması gibi durumlarla karşılaşması kaçınılmazdır. Dolayısıyla her zaman rehberliğe gereksinim duyabilir. Ayrıca, öğrencinin bir sorununun çözümüne yardımcı olurken bütünlük içinde, biri birini izleyen bir dizi etkinlik yapmak gerekebilir. Yapılması gerekenlerden bir kısmını ihmal etmek de süreklilik ilkesine aykırıdır.

Rehberlik hizmetlerinde hem öğrencinin hem de rehber uzmanın gönüllülüğü esastır.

Öğrenciler, rehberlik hizmetlerinden yararlanmaları için teşvik edilirler. Ancak, rehberlik hizmetlerinden yararlanmaları için zorlanamazlar. Kararlar vermeleri, seçim yapmaları, problemlerini şu ya da bu şekilde çözmeleri için baskı yapılamaz. Zorla danışmana gönderilemez. Çünkü; öğrenci gönüllü olarak bu hizmetlerden yararlanmak istediği zaman amaca ulaşılmış olur. Öğrencinin rehberlik hizmetlerinden gönüllü olarak yararlanması beklenir. Gönüllülük ilkesi yardımı alan öğrenci kadar, yardım veren uzman için de gerekli ve önemlidir.

Gizlilik rehberlikte bir etik kuraldır.

Rehberlik hizmetleri kapsamındaki diğer bir ilke gizlilik ilkesidir. Özellikle danışan ve danışman ilişkisinde gizlilik ilkesine uyulmalıdır. Danışma sürecinde, öğrenciyle ilgili bilgiler, öğrencinin izni olmaksızın başkalarıyla paylaşılmaz. Gizlilik ilkesine titizlikle uyulmadığı zaman öğrencinin danışmana güveni sarsılır ve öğrencinin gerekli yardımı alması olanaksız hale gelir. Gizliliğe uyulmadığı taktirde danışmana bazı yaptırımlar uygulanabilecektir.

SIRA SİZDE 12

Danışmanla danışan arasındaki görüşmelerde, gizliliğin ihlal edilmesinin, olası sonuçları neler olabilir?

REHBERLİĞİN ÇEŞİTLERİ

Birey Sayısına Göre Rehberlik

Rehberlik hizmetleri birey sayısına göre "bireysel" ve "grup" rehberliği olmak üzere ikiye ayrılır. "Bireysel" rehberlikte birey (öğrenci) akademik, duygusal, sosyal, fiziksel, cinsel, kültürel, ailesel her türlü sorununa en uygun çözümü bulmak ya da bilgi almak, kendini tanımak, çeşitli yönlerden gelişmek amacıyla rehber öğretmene başvurur. Bir sorununu çözmek ya da gelişmek amacıyla yardım almak üzere başvuran kişiye "danışan"; yardım sunan rehber öğretmeneyse "danışman" denir. "Bireysel" rehberlikte yardım süreci sadece iki kişi (danışan ve danışman) arasında yaşanır. "Grup" rehberliğindeyse benzer amaçlarla yardım süreci, bir grup danışan ya da bir sınıftaki öğrencilerle danışman arasında yaşanır. Gerek "bireysel" gerek "grup" rehberliğinde danışanların ihtiyaçlarına göre çeşitli teknikler uygulanır. Özellikle "grup" rehberliğinde uygulanan çok sayıda teknikler ve etkinlikler (Erkan, 2000) bulunmaktadır.

SIRA SİZDE 13

Birey sayısına göre rehberlik çeşitleri nelerdir?

Problem Alanına Göre Rehberlik

Rehberlik, hizmetin sunulduğu alana göre "Kişisel Rehberlik", "Eğitsel Rehberlik" ve "Mesleki Rehberlik" olarak üçe ayrılmaktadır. Ancak baştan belirtilmelidir ki rehberliğin bu şekilde sınıflandırılması, sadece rehberliğin kapsamını anlamayı kolaylaştırma amacına yöneliktir. Yoksa öğrenci kişisel, eğitsel ve mesleki gelişimi birbiriyle ilişkili bir bütündür. Örneğin; Orta Öğretim Kurumları Sınavı'na (OKS) veya Öğrenci Seçme Sınavı'na (ÖSS) hazırlanan bir öğrencinin derslerindeki başarısızlığı, depresyon ya da yüksek sınav kaygısı yaşamasına yol açabilir (Yıldırım, Ergene, Münir, 2007).

Kişisel Rehberlik: Öğrencinin eğitsel ve mesleki gelişimi ve sorunları dışında kalan kişisel ve sosyal gelişimi ve sorunlarının çözümü için sunulan rehberlik yardımını ifade etmektedir. Kişisel rehberlik hizmetleri kapsamında genellikle öğrencinin kendini tanıma, kendini kabul, amaç belirleme, karar verme, sağlık sorunları, iletişim çatışmaları, kendini kontrol edebilme, problem çözme becerisi kazanma, cinsel kimlik, karşı cinsle ilişkiler, uyum ve davranış sorunları, ailesel sorunlar, kendine güven, korku ve kaygı, benlik algısı, gelecek endişesi, değer yargıları (Baysal, 2004, s. 42-43; Kepçeoğlu, 1985, s.67-68; Yeşilyaprak, 2003, s.68-72) gibi konularda, rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti sunulabilir. Ancak, kişisel rehberlikte eğitim kademelerine göre, kişisel rehberlik konularının farklılık göstereceği düşünülebilir.

Eğitsel Rehberlik: Öğrencilerin eğitim yaşamıyla ilgili gelişmesine ve sorunlarının çözümüne yönelik olarak sunulan rehberlik yardımına denir. Eğitsel rehberlik, daha çok öğrencinin daha kolay ve kalıcı öğrenmesiyle akademik başarısı üzerine odaklanmaktadır. Eğitsel rehberlik hizmetleri kapsamında genellikle öğrencinin kendi ilgi ve yeteneklerine uygun okul, alan ve ders seçmesi; okula devam ve okul ortamına uyum, dikey ve yatay geçiş olanakları, verimli ders çalışma alışkanlıkları, zamanı verimli kullanma, güdülenme, derslere ve okula yönelik olumlu tutum geliştirme, not tutma, sınavlara hazırlanma; anlamlı, anlaşılır ve hızlı okuma; yetenekleri oranında başarı, öğrenme engellerinin aşılması, eğitsel etkinliklere katılma, sınav kaygısıyla başa çıkma, öğretim ile meslek yaşamı arasındaki ilişkiler, velileri eğitsel rehberlik konusunda bilgilendirme (Baysal, 2004, s. 41; Bakırcıoğlu, 2000, s.66-68; Kepçeoğlu, 1985, s.66-67; Yeşilyaprak, 2003, s.116-176) gibi konularda rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti sunulabilir. Bu konularla ilgili çeşitli etkinlikler yapılabilir. Bu etkinliklerin de öğretim kademelerine göre görece farklılık göstereceği açıktır.

Mesleki Rehberlik: Bireyin kendini tanıması, meslekleri tanıması, kendine uygun meslek seçmesi, mesleğe hazırlanması, mesleki yönden gelişebilmesi amacıyla bireye yapılan yardım sürecidir (Baysal, 2004, s. 41-42; Bakırcıoğlu, 2000, s.69; Ilgar, 2007, s.39-40; Kepçeoğlu, 1985, s.58-59; Yeşilyaprak, 2003, s.190). Sadece, okul öncesinden üniversiteyi bitirinceye kadar, öğretimin her kademesinde değil; yaşamın her döneminde, iş yaşamında da mesleki rehberlik süreci devam etmektedir.

Mesleki rehberlik, sadece karar verme aşamasında bireye sunulan yardım değildir.

Tanımdan da anlaşılacağı gibi bireyin kendini tanıması kapsamlı ve çok önemli bir konudur. İsabetli bir meslek seçebilmesi için bireyin kendi ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerini, değerler sistemini bilmesi gerekir. Öğrencinin kendini çeşitli yönleriyle tanıması psikolojik danışma ve rehberlik alanında farklı bir öneme sahiptir (Özgüven, 1998; Yıldırım, 2007). Aynı şekilde mesleklerin öğrenciler tarafından tanınması da çok kapsamlı ve önemli bir konudur. Mesleğin gerektirdiği öğretim nedir? O meslekle ilgi hangi konularda dersler almak gerekmektedir? Mesle-

ğin iş bulma olanakları ve çalışma koşulları nasıldır? Meslekte yükselme olanakları nedir? Meslek seçme aşamasında olan kimsenin buna benzer sorulara bir yanıtının olması gerekir. Üstelik, sürekli olarak yeni meslekler ortaya çıkmaktadır. Ayrıca Türkiye'de standart meslek sınıflaması da yapılmamıştır. Bu nedenlerle Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İşkur Genel Müdürlüğü tarafından oluşturulan Meslek Danışma Komisyonu (MEDAK) Türkiye'deki meslekleri ayrıntılı ve doğru olarak tanımlamak amacıyla çalışmalarını sürdürmektedir. Bu komisyonda çeşitli kurum ve kuruluşların temsilcileri görev yapmaktadır.

Birey kendine uygun mesleği seçebilmek için uzman yardımına ihtiyaç duyabilir. Meslek seçmeyle ilgili farklı kuramlar ve uygulamalar bulunmaktadır. Bu konuda Kuzgun (2000) tarafından yazılmış "Meslek Danışmanlığı" isimli kitap ayrıntılı bilgi içermektedir.

SIRA SİZDE 14

Problem alanlarına göre rehberlik çeşitlerini belirtiniz.

İşlevlerine Göre Rehberlik

İşlevlerine göre rehberlik "uyum sağlayıcı", "yöneltici", "önleyici", "tamamlayıcı" ve "geliştirici" olarak sınıflandırılmaktadır.

Uyum Sağlayıcı Rehberlik: Uyum sağlayıcı rehberlik, kısaca, öğrencilerin uyum sorunlarını azaltmak ve böylece okul ortamına uyum sağlamalarına yardımcı olmak amacıyla sunulan hizmeti ifade etmektedir (Ilgar, 2007, s.42-43; Baysal, 2004, s.38). Eğitim kurumlarında görülen en sık sorunlardan birisi de öğrencinin okula uyum sağlayamaması ve okul terk etme durumudur. Öğrencinin okula uyum sağlayamamasının ve okulu terk etmesinin çeşitli nedenleri olabilir. Bu nedenlerin ayrıca incelenmesi gerekir. Nedeni ne olursa olsun, okulu terk eden öğrenciye acilen müdahale edilmesine yönelik bir rehberlik yardımı gerekir. İşte rehberliğin temel işlevlerinden birisi de öncelikle bu durumda olan öğrencileri zamanında belirlemek, öğrencinin okul sistemi içinde kalmasına yardım etmektir. Yardım süreci içerisinde öğrencinin uyum sorununu ve okulu bırakma nedenlerini incelemektir. Çünkü; öğrencinin okulu terk etmesi bir kriz olarak değerlendirilecek olursa krizle birlikte başlatılmış olan bu yardıma belirli bir süre devam etmek gerekebilir (Muro ve Kottman, 1995, s. 4).

Yöneltici Rehberlik: Her birey istisnasız birbirinden farklıdır. Her birey kendi ilgi, yetenek, kişilik, değerler sistemi, ihtiyaç, amaç ve olanaklarıyla toplumun koşullarını ve ihtiyaçlarını dikkate alarak doğru kararlar verebilir. Rehberlik yöneltici işleviyle bireylerin gelecekleriyle ilgili doğru kararlar vermelerine, gerçekçi amaçlar belirlemelerine, kendilerine uygun, mutlu ve başarılı olacakları meslekler seçmelerine yardım etmektedir.

Önleyici Rehberlik: Okullarda, öğrencileri olumsuz etkileyecek durumlar daha ortaya çıkmadan önce, bu durumları fark ederek önlenmesini ifade etmektedir. Örneğin; trafik kuralları konusunda önceden bilgilendirilen birey, "kırmızı ışıkta durma" davranışı gösterecek ve kendini tehlikeden korumuş olacaktır. Ya da okul çevresinde bazı insanların uyuşturucu sattığı; bu kişilere karşı dikkatli olunması gerektiği yönünde bilgilendirilmiş öğrenciler uyuşturucu satıcılarının tuzağına düşmeyeceklerdir. Aynı şekilde, sınav kaygısı konusunda psiko eğitim programlarına katılmış öğrenciler, yüksek sınav kaygısı yaşamayacak ve akademik başarıları olumsuz etkilenmeyecektir. Bunların yanı sıra, rehberliğin en temel işlevlerinden biriside bireye yardım ederek ruh sağlığını korumasına katkıda bulunmaktır.

Tamamlayıcı Rehberlik: Rehberliğin eğitim öğretim etkinliklerini tamamlayıcı ve destekleyici bir yanı olduğunu ifade etmektedir (Ilgar, 2007, s.44; Baysal, 2004, s.40). Bu işleve göre, eğitim amaçlarının gerçekleşebilmesi okuldaki rehberlik hizmetlerinin gereği gibi sunulması ve rehberlikle ilgili kimselerin (yönetici, öğretmen, veli) rehberlik bilgisine sahip olmalarıyla mümkündür.

Geliştirici Rehberlik: Rehberliğin geliştirici işlevi, gelişimsel psikolojik danışma ve rehberlik anlayışına dayanır. Gelişimsel psikolojik danışma ve rehberlik yaklaşımı bireyin çeşitli gelişim dönemlerindeki akademik, zihinsel, sosyal, duygusal, cinsel ve fiziksel gelişiminin bütünlülüğünü ve sürekliliğini esas alır. Bu yaklaşım, bireyin kapasitesi ölçüsünde döneme özgü gelişim görevlerini başarabilmesine yönelik yardımları kapsamaktadır. Bireyin bir sonraki gelişim görevlerini sağlıklı başarabilmesi önceki gelişim görevlerini başarabilmesine bağlıdır. Bu nedenle hem öğrenci eğitim programları hem okul rehberlik programları çocuk ve gençlerin gelişim dönemlerini dikkate alarak hazırlanmalıdır. Bu nedenle, öğrenicilerin, bütün halinde (akademik, zihinsel, sosyal, duygusal, cinsel ve fiziksel...) gelişmesini hedefleyen rehberlik etkinlikleri, rehberliğin gelişim işlevi içinde değerlendirilebilir.

Rehberliğin burada belirtilen işlevleri dışında başka işlevleri de vardır. Bunları ilgili başka kaynakları inceleyerek öğrenebilirsiniz.

İşlevlerine göre rehberlik çeşitlerini belirtiniz.

SIRA SİZDE 15

Kurumlara Göre Rehberlik

Tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de rehberlik hizmetleri, önce eğitim kurumlarında sunulmuş ve gelişmiş; daha sonra diğer kurumlarda da sunulmaya başlamıştır. Bu nedenle Türkiye'deki duruma bakarak, rehberliğin sadece eğitim kurumlarında sunulacak bir hizmet alanı olarak görülmesi doğru olmaz. Eğitim kurumlarının yanı sıra, sağlık, adalet, endüstri, güvenlik, sosyal yardım kurumlarıyla özel kurumlarda da rehberlik hizmetleri sunulmaktadır. Ancak, sunulacak rehberlik hizmetlerinin o kurumun özelliklerine, amaçlarına, kurumda bulunan bireylerin gelişim dönemlerine ve ihtiyaçlarına göre kurumdan kuruma farklılık göstermesi kaçınılmazdır.

Rehberlik hizmetleri insanın olduğu her yerde sunulabilir.

Rehberlik hizmetleri, eğitim dışında başka hangi kurumlarda sunulabilir?

SIRA SİZDE 16

Öğretim Aşamalarına Göre Rehberlik

Rehberlik hizmetleri eğitim kurumlarında her kademe ve türdeki okullarda sunulmakla birlikte; rehberlik programlarının içeriği okulun özellikleriyle öğrencilerin gelişim dönemleri ve ihtiyaçlarına göre farklılık göstermektedir.

Okul öncesinde Rehberlik: Okul öncesi eğitim 4-6 yaşlarını kapsamaktadır. Okul öncesi eğitime devam etmek zorunlu değildir. Türkiye'de okul öncesi eğitim çağındaki çocukların ancak % 12-13 kadarı okul öncesi eğitim alabilmektedirler. Bu dönemdeki çocukların gelişim özellikleri burada ele alınmayacaktır. Ancak belirtilmelidir ki okul öncesi eğitimle ilgili rehberlik programlarının içeriği, bu dönemdeki çocukların gelişim özelliklerine uygun, anasınıfının ve ana okulunun eğitim amaçlarıyla uyumlu biçimde hazırlanmalıdır. Rehberlik hizmetleri çeşitli etkinlikler aracılığıyla çocukların bu dönemin gelişim görevlerini sağlıklı biçimde başarmalarına; ilgi, yetenek ve beceriler geliştirmelerine; sosyalleşmelerine, okula, okumaya, kitaba, tüm mesleklere, başka insanlara karşı olumlu tutum geliştirmelerine; olumlu alışkanlıklar kazanmalarına yardım edebilir.

Okul öncesi dönemde çocukla ilgili herkesin (anne baba, öğretmen, psikolojik danışman) çocuğa model olacak biçimde davranmaları rehberlik hizmetlerinin başarılı olması için oldukça önemlidir.

İlköğretimde Rehberlik: Bu dönem 6-14 yaşlarını kapsamaktadır. İlköğretime devam etmek zorunludur. İlköğretime başlayan çocukların yaklaşık % 90 kadarı okul öncesi eğitime gidemedikleri için, ilköğretime başlarken ilk defa ailelerinden farklı ve formal bir ortama girmektedirler. İlköğretime başlayan çocuklar bir dizi "İLK"ler yaşamaktadırlar. Bu ilkler nedeniyle ilköğretim birinci sınıf öğrenciler için zorlamalı bir sınıftır (Yıldırım, 2006a, s. 52-59). İlköğretim öğrencilerin başarmak durumunda oldukları gelişim görevleri bulunmaktadır. Akademik başarısızlık öğrenciler için önemli bir sorundur. İlköğretim ikinci dönemde çocukların ikincil cinsiyet özellikleri ortaya çıkmaktadır. Karşı cinse ilgi başlamıştır. Hızlı bir fiziksel büyüme görülür. Kısacası, öğrencilerde hızlı kişisel değişmelerle birlikte başarmaları gereken görev ve sorumluluklar da artmıştır. Çoğu ilköğretim öğrencisi OKS'ye hazırlanmaktadır. Bu ve benzeri nedenlerle ilköğretim öğrencileri stresli bir eğitim süreci yaşamaktadırlar. Bu süreçte rehberlik hizmetlerine ihtiyaç duyacakları açıktır. Okul öncesi eğitim öğrencileri için belirtildiği gibi, ilköğretim rehberlik programlarının içeriği bu dönemdeki çocukların gelişim özelliklerine uygun, akademik başarılarını destekleyici, eğitim amaçlarıyla uyumlu biçimde hazırlanmalıdır. Başka deyişle gelişimsel psikolojik danışma ve rehberlik yaklaşımıyla hizmet sunulmalıdır.

Orta öğretimde Rehberlik: Orta öğretim 15-18 yaşlarını kapsamaktadır. Orta öğretim zorunlu eğitim kapsamında değildir. Eğitim kurumlarında rehberlik hizmetleri genellikle orta öğretim okullarında sunulmaktadır. Dolayısıyla orta öğretim kurumlarında sunulacak rehberlik hizmetlerinin içeriği konusunda ayrıntılı bir şey söylemeye gerek yoktur. Kısaca belirtilmelidir ki rehberlik hizmetleri, orta öğretimdeki okul türlerine, öğrencilerin gelişim dönemlerine, ihtiyaçlarına ve akademik amaçlarına uygun olarak hazırlanmalıdır. Bu dönemdeki öğrencilerin çoğu, okul türü ne olursa olsun, ÖSS'ye hazırlanmaktadırlar. ÖSS'ye hazırlık süreci hem öğrenciler hem anne babalar açısından oldukça zor ve zorlamalı bir süreçtir (Yıldırım, 2006; Yıldırım, Ergene, Münir (2007). Öğrencilerin bu sorunlarla başa çıkabilmeleri orta öğretimde öğrenci kişilik hizmetlerin örgütlenip sunulmasıyla mümkün olabilir. Bu nedenlerle öğrencilere bireysel, eğitsel, mesleki rehberlik kapsamında, gelişimsel psikolojik danışma ve rehberlik yaklaşımıyla onların ihtiyaçları esas alınarak, rehberlik programları hazırlanıp hizmet sunulmalıdır.

Yüksek Öğretimde Rehberlik: Rehberlik yükseköğretimde öğrenciler için önemli bir ihtiyaçtır. Yüksek öğretim öğrencilerinin gelişim görevleri orta öğretim öğrencilerinkinden oldukça farklılık göstermektedir. Yüksek öğretim öğrencilerinden her yıl % 20 kadarının ÖSS'ye girdikleri bilinmektedir (ÖSYM, 2005, 2006). Bu durum üniversite öğrencilerinin meslek seçimleriyle ilgili sorunlarının devam ettiğini göstermektedir. Üniversite öğrencilerinin bağımsızlık, cinsel kimlik, karşı cinsle ilişkiler, beslenme, barınma, eş seçme, akademik başarısızlık gibi çeşitli sorunları da bulunmaktadır (Baysal, 2004, s.52). Öğrencilerin bu sorunlarla başa çıkabilmeleri yükseköğretimde öğrenci kişilik hizmetlerin örgütlenip sunulmasıyla mümkün olabilir. Nitekim üniversitelerin PDR programları kapsamında "Öğrenci Kişilik Hizmetleri" isimli bir ders de okutulmaktadır. Ancak, üniversitelerin, kendi öğrencilerine öğrenci kişilik hizmetleri kapsamında gerekli hizmeti sunduğu pek söylenemez.

SIRA SİZDE 17

Öğretim aşamalarına göre rehberlik çeşitlerini belirtiniz.

Bu ünitede rehberliğin tarihçesinden, ilkelerinden ve çeşitlerinden söz edilmiştir. Kuşkusuz rehberliğin ABD, Avrupa ve Türkiye'deki gelişim tarihçesi hakkında farklı kaynaklardan daha ayrıntılı bilgiler elde edilebilir. Rehberlik ABD'de 1800'lü yılların sonunda; Avrupa'da 1960'lı; Türkiye'de ise 1950'li yıllardan itibaren gelişmeye başlamıştır. Bütün ülkelerde rehberliğin önce eğitim kurumlarında daha sonra diğer kurumlarda geliştiği görülmektedir. Diğer bazı mesleklerle karşılaştırıldığında yeni sayılabilecek Rehberlik, kendine özgü, ayrı bir meslek alanıdır. Günümüzde "Rehberlik" kavramı "Psikolojik Danışma ve Rehberlik" olarak kullanılmaktadır.

Özet

AMAÇ 1

Rehberlikle farklı disiplinler arasındaki ilişkiler

Rehberlik alanı, tarihsel gelişim sürecinde ekonomi, psikoloji, sosyoloji, eğitim, felsefe ve daha başka bazı alanlardan etkilenmiş ve o alanları da etkilemiştir. Rehberliğin en genel amacı bireyin kendini gerçekleştirmesine yardım etmektir. Biyolojik ihtiyaçları zamanında gereği gibi karşılanmış birey, Maslow'un belirttiği ihtiyaçlar hiyerarşisinin en üst basamağı olan kendini gerçekleştirme aşamasında iyi bir noktada olabilir. 1800'lü yıllarla başlayan süreçte sanayi geliştikçe daha nitelikli insan gücüne olan ihtiyaç artmıştır. Daha nitelikli insan gücü yetiştirmek için, bireylerin seçecekleri meslekler-in, onların yetenek, ilgi, kişilik ve fiziksel özelliklerine uygun olması gerektiği anlaşılmıştır. Bu nedenlerledir ki, ekonomi ve rehberlik alanları, birbirlerinin bilgi birikimlerinden yararlanmıştır.

Psikolojik danışma ve rehberlik alanı da psikolojinin uygulamalı bir dalı olarak kabul edilmektedir, rehberliğin merkezinde psikolojik danışma bulunmaktadır.

Rehberlik ve psikolojik danışma, bireyin sosyal destek sistemini inceler, sosyal destek sistemini güçlendirmeye yönelik yardım sunar. Bireyin bu sosyal çevresi, sosyolojinin de inceleme konusudur.

Eğitim ile rehberliğin, her iki alanın da amacı öğrencinin bütün yönlerden gelişmesi ve kendini gerçekleştirmesine yardım etmektir. Bu amaç nedeniyledir ki rehberlik, tüm dünyada öncelikle eğitim alanında örgütlenmiş, gelişmiş ve güçlenmiştir. Eğitimin amaçlarına rehberlik hizmetleri aracılığıyla daha kolay ulaşılabilmektedir.

Rehberliğin karşılıklı etkileşim içinde olduğu diğer bir alan da felsefedir. Çok sayıda eğitim felsefesi yaklaşımı vardır. İdealizm, realizm, Thomizm, essensializm, progresssivizm, existansialism bu felsefi yaklaşımlardan birkaçıdır. Bugün Türk eğitim sisteminde eğitim programlarının içeriği, yapılandırmacılık (constructivism) kuramına göre yeniden düzenlenerek uygulamaya konulmuştur. Ayrıca, Psikolojik danışma ve rehberlik alanındaki çeşitli yaklaşımlar (insancıl, davranışçı, psikoanalitik v.b.) bir felsefi temele dayanmaktadırlar.

AMAÇ 2

Rehberliğin dünyada ve Türkiye'deki gelişim tarihçesi

Rehberlik ilk defa ABD'de 1890'da California eyalet okullarında öğrencilerin incelenmesi, işe yerleştirilmeleri ve izlenmeleri gibi uygulamalarla başlamıştır. Ancak, gerçek anlamda rehberlik uygulamaları Frank Parsons ile başlamıştır. İlk rehberlik bürosu 1908'de Frank Parsons tarafından Boston'da açılmıştır. Frank Parsons, özellikle bireyin özelliklerini tanıma, mesleğe hazırlanma, kendi özelliklerine uygun meslek seçme, meslekte başarılı ve mutlu olma yönünde gençlere yönelik uygulamalar içinde olmuştur. ABD'de 1910'da ilk mesleki rehberlik kongresi yapılmış; kongrenin arkasından rehberlik örgütlenmesi başlamıştır. 1. Dünya Savaşı, rehberlik alanının gelişmesini hızlandıran olaylardan biridir. APGA, rehberlik alanının meslek standartları, etik kuralları, personel yetiştirmesiyle personelin görev ve sorumlulukları konusunda önemli çalışmalar yapmıştır.

Avrupa'da rehberlik alanından 1960'lı yıllardan itibaren söz edilmeye başlanmıştır. ABD'ye kıyasla Avrupa'da rehberlik çalışmaları oldukça geç başlamıştır. Avrupa ülkelerinde öğrencilerin bir üst okula, programa ya da mesleğe yönlendirilmelerinde öğretmenlerin öğrenciler hakkındaki gözlem ve görüşlerinin esas alındığı gözlenmektedir. Rehberliğin Avrupa'da farklı ülkelerde farklı bakanlıklara (eğitim, sağlık, çalışma) bağlı "okul ve mesleğe yöneltme merkezleri" ya da "rehberlik büroları" biçiminde örgütlendiği görülmektedir.

Türkiye'de rehberlik çalışmaları 1950'li yıllarda başlamıştır. Amerikalı uzmanlar Türkiye'ye gelmiş, eğitim sistemimizi ve okulları inceleyerek pilot çalışmalar başlatmışlardır. İlk defa 1953-1954 yıllarında Gazi Üniversitesi Eğitim Enstitüsü Pedagoji ve Özel Eğitim programlarına "Rehberlik" dersi konulmuştur. Ankara Demirlibahçe İlkokulu'nda 1955'te ilk "Rehberlik Merkezi" açılmıştır. 1960'lı yıllarda "yöneltme" eksenli rehberlik hizmetlerinin resmi dökümanlarda işlendiği görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı 1970-1971 öğretim yılında 24 okulda resmen rehberlik uygulamaları başlatmış ve sonraki yıllarda öncelikle tüm liselerde ve giderek her kademe ve türdeki okullarda rehberlik hizmetleri yaygınlaşmıştır. 1989 yılında Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği kurulmuş, aynı tarihten itibaren düzenli olarak, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi yayınlanmaya başlamıştır.

AMAÇ 3

Rehberliğin temel ilkeleri

Özetle rehberliğin temel ilkeleri;

1. Rehberliğin temelinde, insan hak ve sorumluluklarıyla yakından ilgili demokratik ve insancıl bir anlayış vardır.
2. Rehberlik anlayışı her türlü çalışmasıyla öğrenciyi merkeze alan bir eğitim anlayışını öngörür.

3. Rehberlik yardımının esası, öğrencilerin kendilerini geliştirmeleri, kendilerini tanımaları ve sorunlarına uygun çözüm yolları bulmada kendi kendine yeter duruma gelmelerine yardım etmektir.
4. Rehberlik, öğrencilerin bir bütün olarak gelişmelerine ve kendini gerçekleştirmelerine yardım etmelidir.
5. Rehberlik uygulamalarında öğrenciyle ilgili herkesin ortak anlayış ve işbirliği içinde olması gerekir.
6. Rehberlik uygulamaları her okulun amaç ve özellikleriyle öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun alanlarda yoğunlaştırılmalıdır.
7. Rehberlik eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Rehberlik ve eğitim karşılıklı olarak bir birine bağımlıdır.
8. Rehberlik hizmetlerinde bireysel farklara saygı esastır.
9. Rehberlik hizmetleri planlı, programlı, örgütlenmiş bir biçimde ve profesyonel düzeyde sunulmalıdır.
10. Rehberlik hizmetlerinde süreklilik, gönüllülük ve danışan danışman ilişkisinde gizlilik esastır.

Rehberliğin ilkeleri bu ünitede belirtilen ilkelerle sınırlı değildir. Yukarıda belirtilen ilkeler bir bütünlük oluşturmaktadır. Bu ilkelerden birkaçına uymak yetmez. Rehberlikle ilgili olan herkesin bu ilkeleri bilmesi ve hepsine birlikte uyması, doğru bir rehberlik anlayışına sahip olması, rehberliğin amaçlarının gerçekleştirilebilmesi için mutlaka gereklidir. Rehberliğin ilkeleri, rehberlik hizmeti kime ve nerede sunulursa sunulsun, her zaman, her yerde ve herkes için geçerlidir.

AMAÇ 4

Rehberliğin çeşitleri

Rehberlik hizmetleri birey sayısına göre "bireysel" ve "grup" rehberliği olmak üzere ikiye ayrılır. "Bireysel" rehberlikte yardım süreci sadece iki kişi (danışan ve danışman) arasında yaşanır. "Grup" rehberliğindeyse grup, danışanla danışman arasında yaşanır.

Rehberlik, hizmetin sunulduğu alana göre "Kişisel Rehberlik", "Eğitsel Rehberlik" ve "Mesleki Rehberlik" olarak üçe ayrılmaktadır. Öğrencinin kişisel, eğitsel ve mesleki gelişimi birbiriyle ilişkili bir bütündür. Kişisel rehberlik, öğrencinin eğitsel ve mesleki gelişimi ve sorunları dışında kalan kişisel ve sosyal gelişimi ve sorunlarının çözümü için sunulan rehberlik yardımını ifade etmektedir. Eğitsel Rehberlik, öğrencilerin eğitim yaşamıyla ilgili gelişmesine ve sorunlarının çözümüne yönelik olarak sunulan rehberlik yardımına denir. Eğitsel rehberlik daha çok, öğrencinin daha kolay ve kalıcı öğrenmesiyle akademik başarısı üzerine odaklanmaktadır. Mesleki rehberlik, öğrencinin kendini tanıması, meslekleri tanıması, kendine uygun meslek seçmesi, mesleğe hazırlanması, mesleki yönden gelişebilmesi amacıyla bireye yapılan yardım sürecidir. Mesleki rehberlik, sadece öğretim aşamalarında değil; yaşamın her döneminde, iş yaşamında da devam etmektedir.

İşlevlerine göre rehberlik "uyum sağlayıcı", "yöneltici", "ayarlayıcı", "geliştirici", "önleyici", "tamamlayıcı" olarak sınıflandırılmaktadır.

Uyum sağlayıcı rehberlik, öğrencilerin uyum sorunlarını azaltmak ve böylece okul ortamına uyum sağlamalarına yardımcı olmak amacıyla sunulan hizmeti ifade etmektedir. Rehberlik yöneltici işleviyle bireylerin gelecekleriyle ilgili doğru kararlar vermelerine, gerçekçi amaçlar belirlemelerine, kendilerine uygun, mutlu ve başarılı olacakları meslekler seçmelerine yardım etmektedir. Önleyici rehberlik, okullarda, öğrencileri olumsuz etkileyecek durumlar ortaya çıkmadan önce, bu durumları fark ederek önlenmesini ifade etmektedir. Örneğin; sınav kaygısı konusunda psiko eğitim programlarına katılmış öğrenciler, yüksek sınav kaygısı yaşamayacak ve akademik başarıları olumsuz etkilenmeyecektir. Rehberliğin tamamlayıcı işlevi, rehberliğin eğitim öğretim etkinliklerini tamamlayıcı ve destekleyici bir yanı olduğunu ifade etmektedir. Rehberliğin geliştirici işlevi, gelişimsel psikolojik danışma ve rehberlik anlayışına dayanır. Öğrenicilerin bütün halinde (akademik, zihinsel, sosyal, duygusal, cinsel ve fiziksel...) gelişmesini hedefleyen rehberlik etkinlikleri rehberliğin gelişim işlevi içinde değerlendirilebilir.

Rehberlik hizmetleri insanın olduğu her yerde sunulabilir. Eğitim kurumlarının yanı sıra, sağlık, adalet, endüstri, güvenlik, sosyal yardım kurumlarıyla özel kurumlarda da rehberlik hizmetleri sunulmaktadır. Ancak, sunulacak rehberlik hizmetlerinin o kurumun özelliklerine, amaçlarına, kurumda bulunan bireylerin gelişim dönemlerine ve ihtiyaçlarına göre, kurumdan kuruma farklılık göstermesi kaçınılmazdır.

Rehberlik hizmetleri eğitim kurumlarında her kademe (okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim, yüksek öğretim) ve türdeki (meslek liseleri, Anadolu liseleri, yatılı okullar, kız okulları v.b.) okullarda sunulmakla birlikte; rehberlik programlarının içeriği okulun özellikleriyle öğrencilerin gelişim dönemleri ve ihtiyaçlarına göre farklılık göstermektedir.

Kendimizi Sınayalım

1. "Kendi ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerine uygun bir meslek sahibi birey, hem kendi ruh sağlığını koruyabilir, hem de daha kaliteli ve çok mal/hizmet üretebilir." Bu anlayış **daha çok** rehberliğin hangi disiplinle ilişkisini belirtir?

a. Psikoloji
b. Ruh sağlığı
c. Eğitim
d. Felsefe
e. Ekonomi

2. Rehberliğin gelişimiyle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır?**

a. Rehberlik, ilk defa ABD'de ortaya çıkıp gelişti.
b. İlk rehberlik bürosu 1908'de Frank Parsons tarafından açılmıştır.
c. ABD'ye kıyasla Avrupa'da rehberlik çalışmaları oldukça geç başlamıştır.
d. Türkiye'de rehberlik çalışmaları 1950'li yıllarda başlamıştır.
e. Avrupa'da rehberlik çalışmaları Türkiye'den çok önceleri başlamıştır.

3. Aşağıdakilerden hangisi rehberliğin temel ilkeleriyle **bağdaşmaz?**

a. Öğrencilerin kendilerini geliştirmelerine yardım etmek
b. Öğrencilerin kendilerini gerçekleştirmelerine yardım etmek
c. Rehberlik uygulamalarında rehber öğretmenlerle işbirliği yapmak
d. Yatılı lisede geliştirilmiş iyi bir rehberlik programını tüm liselerde uygulamak
e. Rehberlik hizmetlerinin profesyonel düzeyde sunulabileceğini kabul etmek

4. Rehberliğin temel ilkelerini kavramış bir öğretmenin aşağıdakilerden hangisini yapması **yanlış olur?**

a. Öğrencilerin ilgilerini öğrenmek amacıyla test uygulamak
b. Öğrencilerin yeteneklerini öğrenmek amacıyla test uygulamak
c. Velilerin sosyo-ekonomik durumlarını öğrenmek amacıyla anket uygulamak
d. Bir öğrencinin kişisel sorununu diğer öğretmenlere anlatmak
e. Velilerle öğrencilerin ortak sorunlarını tartışmak

5. Eğitim kurumlarında öğrencilere seçim yapma ve karar alma hakkı tanınması rehberliğin **en çok** hangi ilkesiyle ilgilidir?

a. Demokratik ve insancı anlayış ilkesi
b. Gizlilik ilkesi
c. Hizmetlerde süreklilik ilkesi
d. Gönüllülük ilkesi
e. Planlı, programlı ve profesyonel hizmet ilkesi

6. Rehberlik hizmetleri **ilk olarak** aşağıdaki çalışmalardan hangisiyle başlamıştır?

a. Mesleki rehberlik
b. Kişisel rehberlik
c. Eğitsel rehberlik
d. Gelişimci rehberlik
e. Uyum sağlayıcı rehberlik

7. Rehberlik hizmetlerinin **en yaygın** olduğu kurum hangisidir?

a. Sağlık
b. Eğitim
c. Adalet
d. Sosyal Yardım
e. Endüstri

8. Rehberlik hizmetlerinin gelişimiyle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır?**

a. Türkiye'de rehberlik çalışmaları bireysel farklılıkların dikkate alınması amacıyla başlamıştır.
b. İlk rehberlik uygulamaları eğitsel rehberlik uygulamaları olarak başlamıştır.
c. Rehberlik hizmetleri ilk olarak ABD'de başlamıştır.
d. Türkiye'de rehberlik çalışmaları 1950'li yıllarda başlamıştır.
e. İlk rehberlik dersleri Gazi Eğitim Enstitüsü'nde açılmıştır.

9. Okulu terk eden öğrenciye acilen müdahale edilmesine yönelik yapılan rehberlik yardımı aşağıdaki rehberlik çeşitlerinden hangisi içinde yer alır?

a. Önleyici rehberlik
b. Yöneltici rehberlik
c. Uyum sağlayıcı rehberlik
d. Ayarlayıcı rehberlik
e. Tamamlayıcı rehberlik

Yaşamın İçinden

"Çatışmalı bir aile ortamı ailedeki herkes için zarar vericidir. Bu ortamda öğrenci olan çocuklar genellikle „benim yüzümden annem babam birbiriyle çatışıyor. Ailede huzur kalmadı" biçiminde bir düşünce geliştirerek kendini suçlamaktadırlar. Bu suçluluk duygusu içinde çocuk „mutlaka başarılı olmalıyım" düşüncesiyle sürekli ders çalışmakta, „mutlaka başarılı olmalıyım... Ya başarılı olamazsam..." düşüncesine bağlı olarak çocuk yüksek sınav kaygısı yaşayabilmektedir. Bu anlamda Eylem örneği şöyledir:

Çok çalışmasına karşın ÖSS deneme sınavlarından beklediği puanı bir türlü alamadığı ve yüksek sınav kaygısı şikayetiyle yardım almak üzere başvuran lise son sınıf öğrencisi Eylem, ailenin tek çocuğudur. Annesi ve babası üniversite mezunudur ve bir kamu kurumunda çalışmaktadırlar. Eylem ve anne babasıyla yapılan psikolojik danışma görüşmelerinde Eylem'in yüksek düzeyde sınav kaygısı yaşadığı görülmüştür. Eylem'in sınav kaygısı ölçülmüş ve başarısını engelleyecek düzeyde yüksek sınav kaygısı puanı çıkmıştır. Baba ise duygularını kontrol edemeyen, sinirlenen, dinlemeyen, kafasındaki doğrulara göre derhal tepkide bulunan, Eylemle ilgili her sorunla ilgili olarak sürekli anneyi suçlayan, anneyle sık sık çatışmalar yaşayan, hatta zaman zaman anneye yönelik fiziksel şiddet kullanan birisi olduğu anlaşılmıştır. Baba, kendini „iş yerinde ağır sorumluluklar taşıyan, işi çok ve yorucu olan, bu nedenle çabuk sinirlenen, duygularını kontrol edemeyen „ birisi olarak savunmaktadır. Anne de kızı için fedakarlık yaptığını, babanın bu olumsuz davranışlarına katlandığını ifade etmektedir. Eylem'in şu cümlesi çok anlamlıdır: Biliyorum ki ben bir kusur işlesem, sınavlarda başarısız olsam -ki benim için bunca masraf ediyorlar- benim yüzümden yine babam annemi hırpalayacak. Babamı değiştirmenin imkanı yok. Çünkü kimseyi dinlemez, hemen sinirlenir, aileyi alt üst eder. İnanın ben daha çok annem için başarılı olmak istiyorum. Anneme bu kadar çok eziyet çektirmeye hakkım yok".

Bu düşünceler Eylem'de strese ve sınav kaygısına yol açabilmiştir. Anlaşılacağı gibi, Eylem'inmiş gibi görünen sorun aslında Eylem'in değil, anne babanın sorunudur."

Kaynak: Yıldırım, İ. (2006a). **Anne Baba Desteği ve Başarı.** Anı Yayıncılık, Ankara.

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. e	Yanıtınız yanlış ise "Rehberliğin Etkileşim İçinde Olduğu Disiplinler" başlıklı bölümü yeniden gözden geçiriniz.
2. e	Yanıtınız yanlış ise "Rehberliğin Gelişimi" başlıklı bölümü yeniden gözden geçiriniz.
3. d	Yanıtınız yanlış ise "Rehberliğin İlkeleri" başlıklı bölümü yeniden gözden geçiriniz.
4. d	Yanıtınız yanlış ise "Rehberliğin İlkeleri" başlıklı bölümü yeniden gözden geçiriniz.
5. a	Yanıtınız yanlış ise "Rehberliğin İlkeleri" başlıklı bölümü yeniden gözden geçiriniz.
6. a	Yanıtınız yanlış ise "Rehberliğin Gelişimi" başlıklı bölümü yeniden gözden geçiriniz.
7. b	Yanıtınız yanlış ise "Rehberliğin Çeşitleri" başlıklı bölümü yeniden gözden geçiriniz.
8. a	Yanıtınız yanlış ise "Rehberliğin Gelişimi" başlıklı bölümü yeniden gözden geçiriniz.
9. c	Yanıtınız yanlış ise "Rehberliğin Çeşitleri" başlıklı bölümü yeniden gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Rehberlik bir çok disiplin ile etkileşim içindedir. Bu disiplinlerden birkaçı ekonomi, eğitim, psikoloji, sosyoloji, felsefe olarak sayılabilir.

Sıra Sizde 2

Rehberlik, ilk defa ABD'de ortaya çıkıp gelişti. Rehberlik anlayışının ilk filizlenmesi 1890'da California eyalet okullarında öğrencilerin incelenmesi, işe yerleştirilmeleri ve izlenmeleri gibi uygulamalarla başlamıştır. Ancak, gerçek anlamda rehberlik uygulamaları Frank Parsons ile başlamıştır. İlk rehberlik bürosu 1908'de Frank Parsons tarafından Boston'da açılmıştır. Avrupa'da rehberlik alanından 1960'lı yıllardan itibaren söz edilmeye başlanmıştır. ABD'ye kıyasla Avrupa'da rehberlik çalışmaları oldukça geç başlamıştır. Avrupa öğrencilerin bir üst okula, programa veya mesleğe yönlendirilmelerinde öğretmenlerin öğrenciler hakkındaki gözlem ve görüşlerinin esas alındığı gözlenmektedir. Türkiye'de rehberlik çalışmaları 1950'li yıllarda başlamıştır. İlk defa 1953-1954 yıllarında Gazi Üniversitesi-Eğitim Enstitüsü - Pedagoji ve Özel Eğitim programlarına "Rehberlik" dersi konulmuştur. Ankara Demirlibahçe ilkokulu'nda 1955'te ilk "Rehberlik Merkezi" açılmıştır. Milli Eğitim

Bakanlığı 1970-1971 öğretim yılında 24 okulda resmen rehberlik uygulamaları başlatmış ve sonraki yıllarda öncelikle tüm liselerde ve giderek her kademe ve türdeki okullarda rehberlik hizmetleri yaygınlaşmıştır.

Sıra Sizde 3

Rehberlik anlayışı, rehberlikle ilgili olan herkesin rehberlikle ilgili temel ilkeleri ve kavramları doğru anlaması, ortak anlayış ve işbirliği içinde okul rehberlik takımı halinde çalışması demektir.

Sıra Sizde 4

Rehberlikte demokratik ve insancı anlayış, değerli bir varlık olan bireyin özerk olduğunu, kendi kendini yönetme gücüne, hakkına ve sorumluluğuna sahip olduğunu, kendisi için seçimler yapma ve kararlar verme hakkına sahip olduğunu kabul eder. Öyleyse bireyin, özgürce kendi kararını yine kendisinin vermesine, verdiği kararların sorumluluğunu üstlenmesine, bir bütün olarak gelişmesine fırsat verilmelidir. Bu nedenle rehberlikte birey adına karar vermek, seçimler yapmak doğru kabul edilemez.

Sıra Sizde 5

Programı merkeze alan eğitim anlayışı öğrenciler arasındaki bireysel farkları dikkate almaz. Öğrenme -öğretme sürecinde öğrenci değil, öğretmen daha aktiftir. Ders programlarını öğrencilerin ilgi, yetenek, kişilik özellikleri, ihtiyaçları, gelişim sorunları v.b. göre düzenlenmez. Buna karşın öğrenciyi merkeze alan eğitim anlayışı öğrenme-öğretme sürecinde öğrencinin daha etkin olmasını, programların öğrencilerin ilgi, yetenek, kişilik özellikleri, ihtiyaçları, gelişim sorunları v.b. göre düzenlenmesini öngörür. Öğrencilerin kendi niteliklerine uygun bir meslek edinmelerinin yanı sıra, kişisel gelişimleri ve mutlu olmaları da temel hedeftir.

Sıra Sizde 6

Rehberliğin en genel amacı öğrencinin kendini gerçekleştirmesine yardım etmektir. Rehberlik öğrencinin akademik, duygusal, sosyal, bilişsel, fiziksel, cinsel, bilimsel v.b. yönden bir bütün olarak gelişmesine yardım eder ve bu yardım süreklidir. Böylece, kendini gerçekleştirme öğrencinin bir bütün olarak gelişmesidir. Bireyin tüm gelişim gereksinimlerini olabildiğince gerçekleştirmesidir.

Sıra Sizde 7

Rehberlik hizmetlerinin gereği gibi sunulabilmesi bir takım işidir. Öğrencinin gelişmesine katkı sağlayacak olan okul yöneticileri, öğretmenler, uzmanlar ve anne babaların yüklenecekleri görev ve sorumlulukları vardır. Bu kimselerin ortak anlayış ve işbirliği içinde çalışmaları gerekir.

Sıra Sizde 8

Okullarda sunulacak rehberlik hizmetlerinin kapsamı ve içeriği okulun yapısı, türü, özellikleri, kademesi, koşulları, olanakları, sınırlılıkları, hedefleri; öğrencilerin gelişim düzeyleri, gereksinimleri, karma bir okul, yatılı bir okul olup olmadığı gibi yönler dikkate alınarak, o okulun rehberlik programı ve rehberlik uygulamaları değişebilir. Okulun sorun ve olanaklarıyla öğrencilerin nitelikleri ve ihtiyaçları sürekli olarak değişmektedir. Bu anlamda bazı okullarda bazı hizmetlere daha fazla ağırlık verilirken, bazı alanlarda hizmetler kısmen daha sınırlı olarak sunulabilir.

Sıra Sizde 9

Rehberlik ve çağdaş eğitim, öğrencinin bütün yönleriyle gelişmesi için fırsatlar yaratır. Öğrenci, bütün olarak gelişebilme sorunlarının üstesinden tek başına gelemez. Öğrencilerin ruh sağlığının korunması, ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerine uygun bir meslek alan ya da ders seçmeleri, yaşam amaçlarını gerçekleştirmeleri, başarılı olmaları için rehberlik hizmetlerine ihtiyaç duyabilirler. Gerekli rehberlik yardımını almadıkları taktirde gelişimsel sorunlar yaşayabilirler. Bazı uyum ve davranış problemleri gelişebilir. Yetenekleri ölçüsünde başarılı olmayabilirler.

Sıra Sizde 10

Her öğrencinin, her dersten, üstün bir başarı göstermesi beklenemez. Çünkü, her öğrenci kendine özgü bir bütündür. Kapasiteleri, ilgi, yetenek, ihtiyaç ve kişilik özellikleri farklıdır. Her öğrencinin üstün ve zayıf yönleri vardır. İşte, çağdaş eğitim ve rehberlik, sahip olduğu özellikleriyle, üstün ve zayıf yönleriyle her öğrenciyi değerli bir varlık olarak görür, her öğrencide işe yarar bir yönün olduğuna inanır, gelişmesi için ona yardım etmeye çalışır. Önemli olan, her öğrencinin kapasitesine uygun düzeyde gelişmesidir.

Sıra Sizde 11

Rehberlik hizmetleri profesyonelce sunulmalıdır. Çünkü, okul rehberlik hizmetlerinin kapsamı çok geniştir. Rehberlik alanında kullanılan alana özgü bazı yöntem ve teknikler, yaklaşımlar, kavram ve ilkeler bulunmakta-

dır. Bu nedenle bu alan eğitimi görmemiş kimselerce rehberlik hizmetlerinin gereği gibi sunulması mümkün değildir. Unutulmamalıdır ki, rehberlik ayrı bir meslektir. Alandan olmayan kimselerce rehberlik hizmetlerinin sunulması öğrencilerin duygusal, sosyal, akademik v.b. zarar görmesine, telafisi zor yanlışların yapılmasına neden olabilir.

Sıra Sizde 12

Rehberliğin en temel ilkelerinden birisi gizlilik ilkesidir. Özellikle danışan ve danışman ilişkisinde gizlilik ilkesine uyulmalıdır. Danışma sürecinde, öğrenciyle ilgili edinilen bilgiler, öğrencinin izni olmaksızın başkalarıyla paylaşılmaz. Gizlilik ilkesine titizlikle uyulmadığı zaman öğrencinin danışmana güveni sarsılır ve öğrencinin gereksinim duyduğu yardımı alması olanaksız hale gelir.

Sıra Sizde 13

Rehberlik hizmetleri birey sayısına göre "bireysel" ve "grup" rehberliği olmak üzere ikiye ayrılır. "Bireysel" rehberlikte yardım süreci sadece iki kişi (danışan-danışman) arasında; "grup" rehberliğinde ise yardım süreci bir grup danışan ile danışman arasında yaşanır.

Sıra Sizde 14

Rehberlik, hizmetin sunulduğu alana göre "Kişisel Rehberlik", "Eğitsel Rehberlik" ve "Mesleki Rehberlik" olarak üçe ayrılmaktadır.

Sıra Sizde 15

İşlevlerine göre rehberlik "uyum sağlayıcı", "yöneltici", "önleyici", "tamamlayıcı" ve "geliştirici" olarak sınıflandırılmaktadır.

Sıra Sizde 16

Eğitim kurumlarının yanı sıra, sağlık, adalet, endüstri, güvenlik, sosyal yardım kurumları ile özel kurumlarda da rehberlik hizmetleri sunulmaktadır.

Sıra Sizde 17

Öğretim aşamalarına göre rehberlik "okul öncesi eğitimde rehberlik", "ilköğretimde rehberlik", "orta öğretimde rehberlik" ve "yüksek öğretimde rehberlik" olarak çeşitlenebilir.

Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar

Akboy, R. ve İkiz, E. (2007). Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Aydın, S. (1986). Eğitimde Uygulamalı Rehberlik. Ankara: Toraman Matbaacılık.

Bakırcıoğlu, R. (2000). Rehberlik ve Psikolojik Danışma. Ankara: Anı Yayıncılık.

Baysal, A. (2004). Psikolojik Danışma ve Rehberlikte Başlıca Hizmet Türleri. (Psikolojik Danışma ve Rehberlik- kitabında. Edt: Alim Kaya). Ankara: Anı Yayıncılık.

Erkan, S. (2000). Grup Rehberliği Etkinlikleri. Ankara: PEGEM Yayıncılık.

Girgin, G. (2004). Çağdaş Eğitim Sisteminde Öğrenci Kişilik Hizmetleri ve Rehberlik (Psikolojik Danışma ve Rehberlik- Kitabında. Edt: Alim Kaya). Ankara: Anı Yayıncılık.

Gladding, S. T. (1996). Counseling: A Comprehensive Profession. Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey.

Gutek, G. L. (1997). Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar (Çev: Nesrin Kale). Ankara: Pegem Yayınları.

Ilgar, M. Z. (2007). Rehberliğin Başlıca Türleri (Psikolojik Danışma ve Rehberlik- Kitabında. Edt: Gürhan Can). Ankara: PegemA Yayıncılık.

Kantarcıoğlu, S. (1974). Rehberlik. Ankara: Cam Matbaa.

Kepçeoğlu, M. (1985). Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Ankara: Kadıoğlu Matbaası.

Kuzgun, Y. (1992). Rehberlik ve Psikolojik Danışma (Üçüncü Baskı). Ankara ÖSYM Yayınları.

Kuzgun, Y. (2000). Meslek Danışmanlığı. Ankara: Nobel Yayınları.

MEB, 1999. Millî Eğitimle İlgili Mevzuat 1., Millî Eğitim Basımevi, Ankara.

Muro, J. M., Kottman, T. (2003). Guidance and Counseling in the Elemantary and Middle Schools. Dubuque: Brown and Benchmark.

ÖSYM. (2005). Yükseköğretime Girişte Okul Türü ve Öğrenim Durumuna Göre Başvuran ve Yerleşen Aday Sayıları. http://www.osym.gov.tr

ÖSYM. (2006). Yükseköğretime Girişte Okul Türü ve Öğrenim Durumun Göre Başvuran ve Yerleşen Aday Sayıları. http://www.osym.gov.tr

Özgüven, İ. E. (1998). Bireyi Tanıma Teknikleri. Ankara: PDREM Yayınları.

Özgüven, İ. E. (2000). Çağdaş Eğitimde Rehberlik Hizmetleri. Ankara: PDREM yayınları.

Pearson, R. E. (1990). Counseling and Social Support (Perspectives and Practice) California: SAGE Publication, Inc.

Tan, H. (1986). Psikolojik Danışma ve Rehberlik. İstanbul: MEB Yayınları.

Walz Garry, R. ve Thomas, I. E. (editörler). (1992). Counseling and Guidance in the School. National Education Association of the United States. USA.

Yeşilyaprak, Binnur. (2003). Eğitimde Rehberlik Hizmetleri. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yıldırım, İ. (2006). Akademik Başarının Yordayıcısı Olarak Gündelik Sıkıntılar ve Sosyal Destek. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 30, 258-267.

Yıldırım, İ. (2006a). Anne Baba Desteği ve Başarı. Anı Yayıncılık, Ankara.

Yıldırım, İ. (2007). Bireyi Tanıma Teknikleri. (Psikolojik Danışma ve Rehberlik- Kitabında). Ankara: PEGEM Yayıncılık.

Yıldırım, İ., Ergene, T., & Munir, K. (2007). High Rates of Depressive Symptoms Among Senior High School Students Preparing For National University Entrance Examination in Turkey. The International Journal on School Disaffection, 4(2), 35-44.

Bireyi Tanıma Hizmetleri

3

Her birey kendisine özgüdür. Yukarıdaki resimde yer alan bireyleri incelersek, bu bireylerin her birinin farklı gelişimsel özelliklere sahip olabildiklerini tahmin edebiliriz. Örneğin, yüz biçimi, saç tipi, boy uzunluğu ve göz rengi gibi fiziksel özellikler açısından; yetenek, dil becerisi, algı ve başarı gibi bilişsel özellikler açısından ve iletişim becerileri, arkadaşlık ilişkileri, sorumluluk alma kendine güven gibi psikososyal özellikler açısından farklılıklar gösterebilirler. Bu nedenle eğitim sürecinde, bireylerin gelişimini sağlamaya yönelik uygun ortamların oluşturulabilmesi için, bu farklılıkların tanınmasına gereksinim vardır.

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- *Gelişim süreci çerçevesinde bireysel farklılıkların oluşumunu açıklayabilecek,*
- *Bireyi tanımanın amacını açıklayabilecek,*
- *Bireylerin hangi yönlerine ilişkin bilgi toplanabileceğini belirleyebilecek,*
- *Bireyleri tanımada uyulması gereken ilkeleri tanımlayabilecek,*
- *Bireyleri tanımak için kullanılabilecek bireyi tanıma tekniklerini sınıflandırabileceksiniz.*

Örnek Olay

Öğrencilerini en iyi şekilde geliştirmeyi kendine amaç edinmiş olan Hasan öğretmen, yıllardır öğretmenlik yapan, tecrübeli bir öğretmendi. Mesleki hayatı boyunca birbirinden farklılıklar gösteren çok sayıda öğrencisi olmuştu. Her birinin kendine özgü özellikleri vardı. Aileleri de farklı değerlere, kültüre, anlayışa sahiptiler. Çocukların gelişiminde anne babanın ne kadar önemli bir role sahip olduğunu görmüştü. Bunu ailelerle de paylaşıp, sorumluluklarının farkına varmalarının sağlanması gerektiğine inanıyordu.

O gün okulda veli toplantısı vardı. Hasan öğretmen öğrencilerinin anne ve babalarıyla ilk kez karşılaşacağı için heyecanlıydı. Onlardan elde edeceği bilgiler öğrencileri hakkında daha çok bilgiye sahip olabilecekti. Sınıftaki velilere kendisini tanıttıktan sonra, anne babaların çocuklarının gelişiminde, başarısında ne kadar önemli olduğunu anlatmaya başladı. Konuşmasında anne babaların çocuklarını tanımalarının önemini, her çocuğun kendine özgü kapasitesi ve davranışları olduğunu belirten açıklamalar yaptı. Daha sonra "Çocuğunuzu ne kadar tanıyorsunuz?, Onların ne gibi özellikleri var?"gibi sorular yöneltti. Bu sırada bir velinin "çocuğu tanısan ne olacak, kafası çalışıyorsa yapar, çalışmıyorsa ne yaparsanız yapın adam olmaz" diye söylendiğini duydu. Hasan öğretmen, geçmiş yıllarda da bu tür ifadeleri velilerden duymuş ve onları yeterince aydınlatıcı açıklamalarda bulunmuş olmanın tecrübesiyle bu velinin ifade ettiği düşünceyi, diğer veliler de tartışmaya başlamıştır.

Anahtar Kavramlar

- *Birey*
- *Bireysel Farklılıklar*
- *Bireyi Tanıma*
- *Bireyin Tanınabilecek Yönleri*
- *Bireyi Tanımada Temel İlkeler*
- *Bireyi Tanıma Teknikleri*

İçindekiler

- *GİRİŞ*
- *BİREY VE BİREYSEL FARKLILIKLAR*
- *BİREYİ TANIMA KAVRAMI*
  - *Bireyi Tanıma Gereksinimi ve Amacı*
  - *Öğrenci Hakkında Bilgi Toplanabilecek Yönler*
- *BİREYİ TANIMA SÜRECİNDE TEMEL İLKELER*
- *BİREYİ TANIMA TEKNİKLERİNİN SINIFLANDIRILMASI*

GİRİŞ

Birey yaşamı boyunca gelişimini sürdürmektedir. Bu gelişim, doğuştan getirilen kalıtsal potansiyelin, çevresel koşullarla etkileşmesinin bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Her bireyin kalıtsal özellikleri ve içinde bulundukları çevre farklı özelliklere sahiptir. Dolayısıyla, her birey kendine özgü özelliklere sahiptir. Birey gelişim sürecinde bu özelliklerini geliştirmeye ve kullanmaya çalışır. Bireyin bu çabası kendi özelliklerinin farkında olmasıyla yakından ilişkilidir. Bundan dolayı bireyi tanımak önem kazanmaktadır. Özellikle çağdaş eğitim sürecinde, öğrencileri bir bütün olarak geliştirmek amaçlandığından dolayı öğretmenlerin öğrencileri tüm yönlerden gelişimini ve gerçekleşimini sağlayıcı gerekli rehberliği yapmak durumundadırlar. Çünkü; bireylerin kendilerine ilişkin potansiyeli ortaya çıkarmaları, geliştirmeleri, bireylerin bunların farkında olmaları ve çevrelerinin onlara sunduğu koşulların uygunluğuyla olanaklıdır. Bunun için de, öğretmenlerin öncelikle öğrencilerini her yönden tanımaya çalışmaları gereklidir. Öğrencileri tanımada çeşitli bilgi toplama araçları bulunmaktadır. Bu bilgi toplama araçlarından elde edilen bilgiler, öğrencilerin kendilerini tanımalarında ve çevrelerinin onlara uygun ortam oluşturmasında önemli bilgiler vermektedir.

Bu ünitede; rehberlik hizmetlerinden biri olan bireyi tanıma hizmetleri çerçevesinde öğretmenlerin, öğrencilerin bireysel farklılıklarını anlaması, öğrencilerini tanımanın amacını kavraması, hangi yönlerden onları tanıyabileceği ve bunu yaparken de dikkat edilecek temel ilkelerin ne olduğunu bilmesi için gerekli olan açıklamalar yapılmaktadır.

BİREY VE BİREYSEL FARKLILIKLAR

İnsan gelişimi, yaşamın başlangıcından ölümüne kadar devam eden bir dizi değişmeyi içermektedir. Bu süreç içerisinde ortaya çıkan sitemli ve birbirini izleyen değişmeler sonucunda, bireyler yaşam boyunca gelişmektedirler. Bireylerin döllenmeyle başlayan yaşamları gittikçe bir bebeğe, çocuğa, ergene, genç yetişkine ve yaşlı bir bireye dönüşmektedir. Bu gelişim sürecinde bireyler, niceliksel değişmeler (özelliklerin miktar, sıklık, büyüklük içeren değişmeleri) ve niteliksel değişmeler (özelliklerin fonksiyonlarındaki değişmeler) yoluyla bedensel, zihinsel, dilsel, cinsel, duygusal ve sosyal yönlerden sürekli değişmeler gösterirler. Bireydeki bu değişiklikler farklı zamanlarda olmakta, nicelik ve nitelik açılarından da farklılıklar gösterebilmektedir. Büyüme, olgunlaşma ve öğrenme süreçleri yoluyla gerçekleşen bu gelişimsel değişmeler, her bireyde farklı tür ve derecelerde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, kaçınılmaz olarak, oluşan bireysel farklılıklar fiziksel gelişim, bilişsel gelişim ve psikososyal gelişim alanlarında kendilerini göstermektedir. Örneğin, ergenlik dönemindeki iki genç kızdan birisi zayıfken diğeri şişman olabilir. Birisinde erken olgunlaşma diğerindeyse geç olgunlaşma söz konusu olabilir. Birisinin matematik yeteneği çok iyiyken diğerinin müzik yeteneği çok iyi olabilir. Birisi çok girişken, sosyal, dışa dönükken diğeri insanlarla kolay iletişim kuramayan, içe dönük, çekingen biri olabilir (Vander Zanden, 1997).

Fiziksel, bilişsel ve psikososyal gelişim alanlarının her birinde bireysel farklılıklar gözlenebilmektedir.

Bireyler her bir gelişim alanında farklı değişmeler göstermektedir. Aynı zamanda, bir gelişim alanındaki değişme, diğer gelişim alanlarını da etkileyebilmektedir. Bu etkileşimlerin nasıl olacağı da bireyden bireye farklılık göstermektedir(Santrock, 1997, s.19). Örneğin; yaşıtlarından daha şişman olan iki kız çocuğundan birisi, bu durumu kendisine sorun yaparak, kendini arkadaşlarından soyutlayabilir, içine kapanabilir ve daha çok yiyerek daha da şişmanlayabilir. Bütün bunlar da

onun dikkatini yoğunlaştırmasını engelleyebileceği için okul başarısı düşük olabilir. Diğer kız çocuğuysa şişman olmayı çok fazla önemsemeyip, arkadaşlarına yardımcı olan, onların dertlerine ortak olan, şakalar yapan, şen, neşeli, güler yüzlü birisi olabilir. Ayrıca, sosyal yaşantıları zengin olan bir çocuğun yeteneklerini ortaya çıkarma olasılığı daha yüksek olabilir. Böylece, hem öğrenim başarısı hem de kişilik gelişimi bundan olumlu yönde etkilenebilir.

Bireysel farklılıkları oluşturan temel faktörler, gelişimin belirleyicileri olan kalıtım ve çevre ile bu faktörlerin etkileşimidir.

Gelişim sürecinde, bireyler birbirlerinden farklı özelliklere sahip olabilmektedirler. Yani, hiç bir birey bir diğerine tıpa tıp benzememektedir. Her birey kendine özgüdür. Bu durumun temelini doğuştan getirilen kalıtımsal özelliklerle içinde yaşanılan çevresel faktörler ve her ikisinin etkileşimleri oluşturmaktadır.

Kalıtım; bireyin soy anne babayı, anne baba soyu kapsar, ikisinden biri kullanılmalı anne, babasından genetik yolla getirdiği özelliklerin bütünüdür. Bireyler, anne ve babasını üreme hücrelerinin birleşmesi sonucunda oluşan döllenmeyle kalıtımsal potansiyele sahip olmakta ve bu kalıtımsal belirleyiciler bireyin yaşamı süresince etkisini göstermektedir. Böylece, her birey kalıtım yoluyla hem insan türüne özgü özellikleri hem de kendilerine özgü özellikleri taşımaya başlamaktadır. Bir bebek, küçük bir insan yavrusu olmakla birlikte, saç, göz, ten rengi ve kan grubu gibi özellikleri açısından ırkına, anne babasına ve akrabalarına benzeyen özelliklerle donanmış olarak dünyaya gelmektedirler. Her bireyin döllenmeyle oluşan kalıtımsal yapısı onları diğer bireylerden ayırt edici özellikleri de taşımakta ve bireyler arasında gözlenen farklılıkların temelini de oluşturmaktadır. Bireysel farklılıkları oluşturan kalıtımsal yapı, anne babanın kromozomlarının eşleşmesi sonucunda kromozomlarda yer alan genler ve bu genlerdeki genetik şifreler yoluyla meydana gelmektedir. Bebeğin cinsiyetinin kız ya da erkek olması anne babanın cinsiyet kromozomunun eşleşmesi sonucunda belirlenmektedir. Böylece birey kendine özgü özelliklerinden biri olan ve yaşamı süresince var olacak bir özelliğe sahip olmaktadır (Özgüven, 1998; Erden ve Akman, 1998).

Bireyler, kalıtımsal yapılarını, anne babalarından getirdikleri için, kendilerine özgü genetik özelliklere sahip olmaktadırlar. Bunu belirleyen güçse genlerin baskın ya da çekinik olmasıdır. Örneğin; bireylerin özelliklerinden biri olan saç tipini düşünelim. Bireyin saç tipinde anne ve babanın genlerinin baskın ve çekinik olması belirleyici olacaktır. İnsanlarda kıvırcık saç tipi baskın genlere, düz saç tipi ise çekinik genlere sahiptir. Dolayısıyla, bireyin saç tipinin kıvırcık olabilmesi için, en azından anne ya da babanın herhangi birinin baskın gen olan kıvırcık saç genine sahip olması gerekir. Bireyin saç tipinin düz olabilmesi için, anne babanın her ikisinin de çekinik gen olan düz saç genine sahip olmaları gerekir. Bu örnekten de görülebileceği gibi, bireylerin bireysel farklılıklarını oluşturan özellikler anne ve babanın genlerine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır (Gleitman, 1995, s.500).

Bireylerin baskın ya da çekinik genler yoluyla sahip olduğu genetik yapı, bireylerin özellikleri olarak yaşam içerisinde gözlenir (saç, ten, göz rengi ve kan grubu v.b. gibi). Ancak, bireylerin baskın ve çekinik genler yoluyla sahip oldukları bazı özelliklere ilişkin genetik yapı, her zaman için aynı derece ve oranda yaşam içerisinde bireylerde gözlenemeyebilir. Buna yol açan etkense bazı özelliklerin genetik yapısı üzerinde çevrenin etkileri olarak belirtilebilir. Bireyler arasındaki bireysel farklılıkların oluşumunda kalıtım kadar çevre de önemli bir belirleyici faktördür. Çevre; bireyin içinde bulunduğu tüm fiziksel, sosyal, kültürel koşulları ve ortamları kapsayan ve bireylerin davranışlarını etkileyen faktörleri içerir. Bireyler, gelişimleri boyunca daima bir çevre içerisinde bulurlar. Yaşamın başlangıcından iti-

baren doğum öncesi süresince bireyler çevresel faktörlerden etkilenirler. Hamile bir kadının yetersiz beslenmesi, geçirebileceği hastalıklar, ilaç ya da kimyasal madde kullanması, sigara içmesi, alkol kullanması, radyasyona maruz kalması, yoğun stres altında kalması gibi olumsuz çevresel faktörler, doğacak bebeğin olumsuz özelliklere ve bazı yetersizliklere sahip olarak dünyaya gelmesine yol açabilecektir (Özgüven, 1998).

Doğum sırasında yaşanabilecek bazı sorunlar da bireyin gelişimini olumsuz etkileyebilir. Aynı zamanda, doğum sonrasından itibaren yaşamın sonuna kadar bireyler, çevreleri tarafından etkilenirler, biçimlendirilirler. Doğum sonrasında, bireyin içinde bulunduğu fiziksel koşullar ve durumlar (beslenme ve barınma biçimi, hastalıklar, gelir düzeyi, geçirilen kazalar gibi) ile sosyal faktörler (aile, akranlar, okul, iletişim araçları, kültür, inançlar, değerler, iş yaşamı gibi) bireylerin gelişimini etkileyen çevresel belirleyicilerdir. Bu çevresel faktörler, bireylerin özelliklerinin gelişimini çeşitli biçimlerde etkiler, kalıtsal özelliklerin potansiyel olarak kalmayıp yaşam içerisinde gelişen ve bireylerin davranışlarında gözlenebilen özellikler olmasını sağlar. Böylece; bireyler, içinde bulundukları çevrenin etkileri sonucunda bebeklikten çocukluğa, çocukluktan ergenliğe, ergenlikten genç yetişkinliğe, oradan yetişkinliğe ve sonra yaşlılığa giden süreç içerisinde onları diğer bireylerden ayırt eden kendilerine özgü karakteristik özelliklere sahip bir kişi haline gelirler. Tabi ki, her bireyin içinde bulunduğu çevre onları farklı biçimlerde etkiler. Örneğin; çocuğun anne babasının otoriter ya da demokratik tutumlar sergilemesi onların psikososyal gelişimlerini etkileyebilecektir. Ailenin, çocuğun başarısına karşı takındığı olumsuz tavır, onun benlik saygısını zedeleyici olabilecektir. Çocuğun sorunlarına karşı engelleyici ve kayıtsız kalan anne baba ya da öğretmen onların girişimci gücünü yok edebilecektir. Bireye karşı sevgi gösterilmemesi, ilgisiz davranılması onların kişilik gelişimini olumsuz biçimde etkileyecektir. Bireylerin çevresiyle yakın ilişkiler geliştirememesi, onların içine kapanık, yalnızlık çeken bireyler haline gelmesine yol açabilir. Kendine uygun seçimler yapmak yerine anne babasının baskısına ve çevrenin beklentilerine dayalı seçimler yapan bireyler mutsuz yaşantılar geçirebilir. Araştırma sonuçları da çevrenin, bireyin gelişiminde önemli bir belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Ailenin yanında büyüyen çocukların kişilik gelişimlerinin sosyal yardım kurumlarında büyüyenlerden daha iyi bir biçimde gerçekleştiği belirtilmektedir. Yetiştirme yurtlarında büyüyen çocukların psikososyal problemler, zihinsel yetersizlikler, dil becerilerinde yetersizlikler sergiledikleri ifade edilmektedir. Dolayısıyla, farklı çevrelerde büyümek, bireyler arasında farklılıklara yol açmakta ve çevresel faktörler, bireylerin gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır (Özgüven, 1998; Vander Zander, 1997).

Kalıtım ve çevre, bireylerin gelişimini belirleyen, bireylerin kendine özgü özelliklerini tayin eden, bireyler arasında farklılıklara yol açan temel faktörlerdir. Geçmişte bireyin gelişimini kalıtım ya da çevre faktörlerinden hangisinin belirlediği üzerinde durulmuş ve tartışılmıştır. Bir görüş, bireylerin gelişiminde kalıtımı temel almış, bireylerin kalıtımsal özellikle yaratıldıklarını, çevrenin bu özellikler üzerinde çok sınırlı etkisi olduğunu ve bireysel farklılıkların nedeninin kalıtım olduğunu ileri sürmüştür. Bir diğer görüşse, gelişimde çevreyi dikkate almış, bireylerin tümünün eşit kapasitelere sahip olarak doğduklarını, ancak bu kapasitelerini geliştirecek gerekli uygun koşullara aynı derecede sahip olmadıklarını ve bu çevresel dengesizliklerin bireysel farklılıkların nedenini oluşturduğunu ileri sürmüştür. Ancak günümüzde hangisinin ne kadar önemli olduğu tartışması yerine, kalıtım ve çevrenin nasıl etkileştiğinin önemli olduğu ve bireysel farklılıkların oluşumunda her iki-

sinin de etkili olduğu kabul edilmektedir. Bireylerin gelişiminde kalıtım ve çevre sürekli etkileşim halinde olup, bazı özelliklerin ortaya çıkmasında kalıtımın (göz rengi, kan grubu, ten rengi gibi) bazılarındaysa çevrenin (yakın arkadaşlık ilişkileri kurma, güvenilir olma, demokratik anlayışa sahip olma, kitap okuma alışkanlığı sergileme gibi) daha etkin bir rol oynadığı kabul edilmektedir (Vander Zander, 1997).

Sonuç olarak; bireyin gelişimi, kalıtım ve çevre faktörlerinin zaman içerisindeki etkileşiminin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bireysel farklılıklar, kalıtım ve çevre etkileşiminin bir ürünüdür. Örneğin; zihinsel potansiyelin belirlenmesinde, kalıtımsal faktörler oldukça belirleyicidir. Ancak, kalıtımla gelen bu potansiyelin ortaya çıkıp çıkmamasındaysa bireyin içinde yaşadığı çevrenin özellikleri etkili olmaktadır. Bireye sağlanan uyarıcı ve yaşantı zenginliğine bağlı olarak, bireyin zihinsel potansiyeli, genetik yapı tarafından belirlenen alt ve üst sınırlar içerisinde herhangi bir yerde ortaya çıkmaktadır. Yine, bireyin boy uzunluğunu düşünelim. Anne babanın boy uzunluğu, genlerindeki bilgilere bağlı olarak, bireyin boy uzunluğuna ilişkin genetik yapıyı belirler. Bu genetik yapı, bireyin boy uzunluğunun alabileceği üst ve alt sınırlarının değerlerini belirler. Ancak, boy uzunluğuna ilişkin genetik yapı, çevresel faktörlerden oldukça etkilenebilir. Bireyin yaşamının ilk yıllarında geçireceği hastalıklara, beslenme koşullarına ve gerçekleştireceği fiziksel etkinliklere, egzersizlere bağlı olarak boy uzunluğu değeri genetik yapının alt ve üst sınırları arasında herhangi bir yerde bireyde gözlenebilecektir. Böylece çevresel koşulların olumsuzluğu, bireyin boy uzunluğuna ilişkin genetik yapının üst sınırlarının gözlenmesini olanaklı kılmayacaktır. Bu durumsa bireylerin bazı özelliklerinin, genetik yapının çevreyle etkileşiminin sonucu ortaya çıktığını göstermektedir.

SIRA SİZDE 1

Bireysel farklılıkların nasıl ortaya çıktığını açıklayınız?

BİREYİ TANIMA KAVRAMI

Birey, yaşamı boyunca hem kendisi, hem de çevresi tarafından tanınma ihtiyacındadır. Bireyin, yaşam içerisinde çeşitli durumlarda değişik amaçlar için tanınması gerekebilmekte ve bireylerin çeşitli yönlerine ilişkin bilgiler toplanabilmektedir.

Bireyi Tanıma Gereksinimi ve Amacı

Gelişim sürecinde her birey diğerlerinden farklı özellikleri sergilemektedir. Eğitim ortamlarında bu durum, her biri kendine özgü özellikleri olan çok sayıda öğrenci anlamına gelmektedir. Çağdaş eğitim anlayışında öğrencilerin fiziksel, bilişsel ve psikososyal gelişim alanlarında bir bütün olarak gelişmelerini sağlamak amaçlanmaktadır. Bu amacı gerçekleştirebilmek için, her biri diğerinden farklı özelliklere sahip öğrencilerin, her gelişim alanındaki yeterlilikleriyle yetersizliklerine ilişkin bilgilerin toplanmasına ve toplanan bu bilgilerin doğru, yeterli düzeyde olmasına gereksinim duyulmaktadır. Bu çerçevede öğrenciyi tanıma çalışmalarına gereksinim vardır. Öğrencilerin boy, kilo gibi fiziksel gelişim alanına özgü özellikleri, zihinsel potansiyel, özel yetenekler, öğrenim başarısı gibi bilişsel gelişim alanına özgü özellikleri ve kişilik, ilgiler, tutumlar, değerler, inançlar, sosyal ilişkiler gibi psikososyal gelişim alanına özgü özellikleri hakkında bilgiler toplanabilmektedir.

Öğrencilerin her gelişim alanındaki bireysel farklılıklarını ortaya çıkarıp, bir bütün halinde gelişmesini sağlamak amacıyla öğrenciyi tanıma çalışmalarına ihtiyaç vardır.

Öğrenciler hakkında bütün bu bilgileri toplamak bir çok açıdan gereklidir. Öncelikle öğrencilerin sağlıklı bir kişilik oluşturabilmelerine, çevrelerine etkin uyum sağlayabilmelerine, karar verme ve problem çözme becerisi geliştirmelerine ve

kendilerini gerçekleştirmelerine yardımcı olmak açısından gereklidir. Benzer şekilde, öğretmenlerin öğretim programlarına uygun hedef ve davranışlarını belirleyebilmelerine, öğrencilerin öğrenme stil ve stratejilerine uygun yöntem ve teknikleri seçebilmelerine ve uygun değerlendirme yöntemlerine karar vermelerinde yardımcı olmada gerekli olmaktadır. Yine, mesleki gelişim sürecinde öğrencilere yardım etmede ve onlar arasındaki ilişkileri düzenlemede öğrenci hakkında toplanan bilgilere gereksinim duyulmaktadır (Yeşilyaprak, 2006; s.267).

Bireyi tanıma çalışmalarının temel amacı, bireyi kendine tanıtmaktır. Ancak, bu yolla bireyler, doğuştan getirdikleri özelliklerini ortaya çıkarabilmek için, içinde bulundukları ortamları gerçekçi olarak değerlendirebilir, kendileri için en uygun seçimleri yapabilir, kararları verebilir ve kendilerini gerçekleştirebilirler. Bütün bu süreçte; bireye destek olmak, karşılaştığı problemlerin çözümünde ona yardım sağlamak, bireyin çevresi tarafından gerçekleştirilmek durumundadır. Bunun için bireyin tüm gelişim alanlarında bir bütün olarak gelişiminde kendisinin yanı sıra çevresinin de onu tanıması oldukça önemlidir. Bireyin içinde yetiştiği ailesi, eğitim aldığı okul ve yaşadığı toplum onun çevresini oluşturan en önemli faktörlerdir. Bu çevre, bireyi onu diğer bireylerden ayırt eden özelliklerinin beslenip geliştiği ya da engellenip köreltildiği ortamlardır.

Bireyi tanımanın temel amacı, bireyin kendisini tanımasını sağlamaktır.

Çevre, bireysel farklılıkların engellenmesi yada geliştirilmesinde belirleyici bir role sahip olduğundan, çevrenin bireyi tanıması önemlidir.

Anne babalar, öğretmenler, yöneticiler bireylerin birbirlerinden farklı özelliklere sahip olduklarını bilmelerine, bunları dile getirmelerine rağmen uygulamada genellikle bu farklılıkları göz ardı edebilmektedirler. Örneğin; bazı anne babalar "çocuğum eline ne geçse içini açıp bakmak istiyor. Bıraksam evdeki her şeyi bozacak..." diyerek, hem çocuklarına özgü bir özelliği belirtmekte, hem de bu özelliğin gelişimini köreltmek ya da engellemek için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Yine bir öğretmen, bir taraftan "Ayşe'nin ifade gücü çok iyi, açık uçlu sorularda çok başarılı oluyor. Ali ise çoktan seçmeli testlerde başarılı oluyor" derken yapmış olduğu sınavlarda tek tip sorulara yer verebilmekte ve farklı özelliklere sahip olan bu öğrencilerini aynı kaba koyabilmektedir.

Bireysel farklılıkların ortaya çıkmasını engellemek yerine, geliştirmeye çalışılmalıdır.

Bireyler arasındaki farklılıklar hem aileyi, hem sınıfı ve okulu, hem de toplumu zenginleştirici, geliştirici bir etkiye sahiptir. Yani, bireysel farklılıkların yok edilmesi değil geliştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenlerle bireyin çevresinin, bireyin doğuştan getirdiği potansiyelleri geliştirip, kendine özgü bir birey olmasında ona uygun ortamları, fırsatları, olanakları sağlayabilmeleri için, çocuklarını her yönüyle tanımaya gereksinimleri vardır. Örneğin; bir anne baba, çocuklarının müzik yeteneğini fark ettiklerinde, bu yeteneğini geliştirebilmesi için, uygun ortam ve koşulları yaratabilir, destekleyebilirler. Yine; bir anne baba, çocuklarındaki işitme, görme gibi bazı bedensel engelleri fark ederek, erken teşhis ve tedavi olanaklarını sağlayarak, özürleri ölçüsünde eğitim almaları için çaba sarf edebilirler. Yine; bir öğretmen, sınıfındaki bir öğrencinin anne babasının boşanması nedeniyle yaşadığı duygusal güçlüklerin, onun derslere dikkatini vermesini engellediğini, bazı öğrencilerin pekiştireçlerle destek verildiğinde motive olduklarını, bazı öğrencilerin dikkat çekmek için olumsuz davranışlar sergilediklerini anlayabildiği oranda, onların her yönüyle gelişmelerine katkıda bulunmak için gerekli yardımları ve çalışmaları yapabilecektir. Bu nedenlerle bireyi tanıma hizmetleri çerçevesinde, elde edilen özel ve gizli olmayan bilgilerin, okul psikolojik danışmanları ya da öğretmenler tarafından ailelerle paylaşılarak, çocuklarının gelişimlerine uygun ortamlar oluşturmalarına yardımcı olunmalıdır (Kepçeoğlu, 1989).

Bireyi tanıma hizmetleri, rehberlik hizmetleri içerisinde önemli bir role sahiptir ve doğrudan doğruya öğrenciye yönelik bir hizmettir. Öğrenci hakkında ne kadar

çok ve ne kadar doğru bilgi toplanabilirse öğrenciye sunulan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin etkililiği de o ölçüde yüksek olacaktır.Zira, bireyi tanıma hizmetleriyle elde edilen bilgiler diğer rehberlik hizmet alanlarına ilişkin etkinliklerde dikkate alınmakta ve kullanılmaktadır. Örneğin; bireyi tanıma hizmetleri çerçevesinde toplanan bilgiler, psikolojik danışma hizmetleri kapsamında dikkate alınabilmekte; bireye ilişkin elde edilen bilgiler çerçevesinde çeşitli eğitsel, mesleki, sosyal bilgi verme etkinlikleri düzenlenebilmekte; bireylerin ölçme araçları yoluyla belirlenen özelliklerine bağlı olarak, kendine uygun bir programa yerleştirilmesine yardım edilebilmektedir. Böylece, öğrencilerin kendilerini her yönüyle tanımaları ve bir bütün olarak geliştirmesine ve gerçekleştirmesine katkı sağlanabilecektir. Sonuç olarak, bireyi tanıma hizmetleriyle öğrencilere ilişkin bilgiler toplayarak onları tanımadan, onların özelliklerini bilmeden etkili rehberlik hizmetleri sunmak olanaksızdır (Kepçeoğlu, 1989).

SIRA SİZDE 2

Bir öğretmen, öğrencilerini neden tanımalıdır?

Öğrenci Hakkında Bilgi Toplanabilecek Yönler

Öğrencilere ilişkin bilgi toplanabilecek yönler genel olarak şunlardır:
- Kimliğe ilişkin bilgiler
- Fiziksel gelişime ve özelliklere ilişkin bilgiler
- Sağlık durumuna ilişkin bilgiler
- Zihinsel özelliklere ilişkin bilgiler
- Başarı durumuna ilişkin bilgiler
- İlgilere ilişkin bilgiler
- Benlik algısına ilişkin bilgiler
- Sosyal uyuma ilişkin bilgiler
- Aileye ilişkin bilgiler
- Geleceğe yönelik beklentilere ilişkin bilgiler
- Diğer kişilik özelliklerine ilişkin bilgiler

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri, bireylerin kendilerini tanımaları ve doğuştan getirdikleri potansiyellerini gerçekleştirmelerinde bireye yardım etme amacını taşımaktadır. Bu amaç çerçevesinde bireylerin sahip oldukları özelliklerin bilinmesine ve bu özellikler hakkında bilgiler toplamasına ihtiyaç vardır. Zira, bireyler fiziksel, bilişsel ve psikososyal gelişim alanlarında bir çok özelliğe sahiptirler. Bu çerçevede, okullarda öğrenciler hakkında toplanacak bilgilerin neler olacağına karar vermede, toplanacak bilginin ne amaçla ve hangi durumlarda kullanılacağı dikkate alınmalıdır. Aynı zamanda, bireyin çeşitli özelliklerine ilişkin toplanan bilgiler, bir bütünlük oluşturacak şekilde, bir araya getirilerek kullanılmalıdır. Çünkü; bireylerin fiziksel, bilişsel ve psikososyal gelişim alanlarına ilişkin özellikleri sürekli etkileşim halinde olup, birbirlerinden bağımsız değildirler.

Okullarda, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin etkili bir şekilde verilebilmesi için, öğrencilerin birçok özelliğinin tanınmasına ihtiyaç vardır. Bu kapsamda, öğrenci hakkında bilgi toplanacak yönler genel olarak, şu şekilde gruplandırılabilir (Kepçeoğlu, 1989; Selçuk, 1998; Yeşilyaprak, 2006):

Kimliğe ilişkin bilgiler: Öğrencileri tanımak için; öğrencilerin adı, soyadı, cinsiyeti, doğum yeri ve yılı, adresi, telefon numarası, sınıfı, şubesi ve numarası gibi kimliklerine ilişkin tanıtıcı bilgilerin, öğrenci tanıma formlarında bulunması gerekir.

Fiziksel gelişime ve özelliklere ilişkin bilgiler: Öğrencilerin boy, ağırlık gibi fiziksel özelliklerine ilişkin bilgiler sistematik bir şekilde toplanarak fiziksel gelişimin nasıl bir seyir izlediği belirlenebilir. Öğrencinin kan grubu, saç rengi gibi fiziksel özelliklere ilişkin bilgiler toplanabilir. Böylece, fiziksel gelişime ilişkin toplanan bilgiler doğrultusunda, öğrencilerin içinde bulunduğu gelişim dönemine uygun gelişim gösterip göstermediği belirlenerek, gerektiğinde önlemler alınabilir. Örneğin; bir okulöncesi öğretmeni ya da sınıf öğretmeni, öğrencilerinin boy ve ağırlıklarını, sistematik olarak düzenli aralıklarla belirleyerek, fiziksel gelişim açısından içinde bulundukları gelişim dönemine göre, herhangi bir yönden geri kalmaları ya da aşırı bir artış göstermeleri durumunda gerekli önlemlerin alınması için ailelerle işbirliği yapabilir.

Sağlık durumuna ilişkin bilgiler: Öğrencilerin geçmişteki ve bugünkü genel sağlık durumlarına ilişkin bilgiler toplanabilir. Bu kapsamda öğrencilerin bugüne

kadar geçirmiş oldukları hastalıkların neler olduğu, nasıl tedavi edildiği, tedavinin hala devam edip etmediği, öğrenci üzerinde fiziksel ve psikolojik yönden örseleyici etki bırakıp bırakmadığına ilişkin bilgiler elde edilebilir. Yine, öğrencinin işitme, görme, konuşma ve ortopedik engelinin olup olmadığı, engele sahipse; bunun ne zaman, hangi nedenlerle oluştuğu, bu engele yönelik bugüne kadar ne tür bir tedavi gördüğü, nasıl bir eğitim aldığına ilişkin bilgiler toplanabilir. Okullarda öğrencilerin genel sağlık durumlarına ilişkin sistemli taramalar yapılabilir. Böylece, öğrencilerin sağlık durumlarının nasıl olduğu ve bu durumun öğrenim başarıları ve davranışları üzerindeki etkileri belirlenerek, bunların ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar yapılabilir. Örneğin; öğretmenin, öğrencisinin üç yaşında geçirdiği trafik kazası nedeniyle aylarca hastanede yattığını bilmesi, öğrencisinin davranışlarını anlamasını kolaylaştıracak, bu durumun örseleyici etkilerini ortadan kaldırmada ailesi ve okul psikolojik danışmanıyla işbirliği içinde hareket etmesi için gerekli yardımın sağlanmasında yardımcı olabilmesi mümkün olabilecektir.

Zihinsel özelliklere ilişkin bilgiler: Son yıllarda yapılan araştırmalar bireylerin zihinsel özelliklerinin çok boyutlu olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, Gardner yedi zeka alanı belirtmektedir. Bunlar; sözel dilbilimsel zeka, mantıksal matematiksel zeka, müziksel zeka, uzaysal görsel zeka, bedensel duyusal zeka, içsel zeka ve kişilerarası zeka'dır. Dolayısıyla, bireyler çok farklı zihinsel özelliklere sahip olabilmektedirler. Öğrencilerin zihinsel özelliklerine ilişkin bilgiler gerektiğinde, standart testler ve gözlem formları yoluyla elde edilebilmektedir. Böylece öğretmen; eğitim ortamında, öğrencilerinin sahip oldukları özellikleri tanımaya çalışmalı, onlara yeteneklerini geliştirebilecekleri ortamlar hazırlamalı, programlar ve fırsatlar sağlamalı, yeteneklerine uygun öğrenme yolları sunabilmelidir. Örneğin; öğretmen, öğrencilerinin erken yaşlardan başlayarak, zihinsel özelliklerini ortaya çıkarabilmeleri için, planlarında ve öğretim yöntemlerinde çok yönlü etkinliklere yer vermelidir. Böylece öğrencilerin zihinsel özelliklerinin, daha etkili gelişimi için, fırsatlar ve ortamlar hazırlanmış olur.

Başarı durumuna ilişkin bilgiler: Öğrencilerin bugüne kadar ki eğitim yaşamlarında gösterdikleri öğrenim başarı düzeyleri içinde, başarılı ve başarısız oldukları derslerle okul dışındaki uygulama alanlarında gösterdikleri başarı düzeylerine ilişkin bilgiler toplanabilir. Böylece, öğrencinin öğrenme yaşamına ilişkin bilgilerinden, gelecekteki başarısını yordamada da yararlanmak mümkün olabilecektir. Aynı zamanda, başarısızlık nedenleri de belirlenerek, bunları ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalar yapılabilecektir. Böylece, öğrencilerin gelecekteki öğrenim yaşantıları açısından uygun kararlar alınabilir, bir alana ve mesleğe yönlendirilerek sağlıklı seçimler yapmaları sağlanabilir, uygun yerleştirme hizmetleri verilebilir. Örneğin; öğretmen, öğrencilerinin hangi alanlarda ya da derslerde daha başarılı olduklarına ilişkin bilgi sahibi olduğuna dikkat ederek, onların uygun seçimler yapmalarına yardımcı olabilir.

İlgilere ilişkin bilgiler: İlgi; bir nesne ya da etkinliğe uzun süreli bağlanma, bundan haz duyma olarak tanımlanabilmektedir. Öğrencilerin ilgi duydukları alanların, derslerin ve etkinliklerin neler olduğunun bilinmesine ihtiyaç vardır. Bunlar bilindiği ölçüde, öğrencilerin ilgi duydukları çalışma alanlarına, sosyokültürel etkinliklere katılmaları ve kendilerini geliştirmeleri sağlanabilir. Aynı zamanda, öğrencilerin yeteneklerinin yanı sıra ilgi alanları da dikkate alınarak, uygun programları izleyerek, uygun bir mesleğe yönelmelerinde yardımcı olunabilir. Çünkü; bireylerin çalıştıkları alanda başarılı ve mutlu olmalarında, mesleklerinden doyuma ulaşmalarında, o alana ilgi duymaları oldukça önemli bir faktördür. Öğrencilerin il-

gi alanları, Kuzgun(2000) tarafından sınıflandırılmıştır. Bu ilgi alanları temel bilim, sosyal bilim, canlı varlık, mekanik, ikna, ticaret, iş ayrıntıları, edebiyat, güzel sanatlar, müzik ve sosyal yardımdır. Öğrencilerin bu ilgi alanlarına ilişkin bilgileri, ilgi envanterleri uygulamak yoluyla ve onların okulda hangi eğitsel kollara üye oldukları, hangi etkinlikleri yapmaktan hoşlandıkları, serbest zamanlarında neler yaptıklarının gözlenmesi yoluyla elde edilebilmektedir. Örneğin; bir öğretmen, çeşitli ilgi alanlarına yönelik etkinlikler düzenlemek yoluyla öğrencilerinin ilgi alanlarına ilişkin bilgiler toplayabilir ve bunları onlarla paylaşarak, uygun meslekleri seçmelerine yardımcı olabilir. Yine, bir okul psikolojik danışmanı Kuzgun(1989) tarafından geliştirilen Kendini Değerlendirme Envanteri'ni kullanarak öğrencilerin ilgi alanlarını belirleyebilir. Bu bilgileri, onlarla paylaşarak onlara ilgi duydukları alanları gösterebilir.

Benlik algısına ilişkin bilgiler: Benlik algısı, bireylerin kendilerini algılayış biçimlerini, kendileri hakkındaki görüşlerini ve değerlendirmelerini içermektedir. Bireyin benlik algısı onun çevresiyle ilişkilerine ve davranışlarına yön vermektedir. Bireylerin çeşitli yönlerden kendilerini nasıl değerlendirdiklerini, arkadaş seçimi, meslek seçimi gibi kararlarında, çevresiyle etkileşime girmeleri, davranışlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu nedenlerle öğrencilerin kendilerini fiziksel, bilişsel, sosyal, ekonomik vb. yönlerden nasıl değerlendirdiklerinin bilinmesine ihtiyaç vardır. Bu yolla öğrencilerin davranışlarının nedenleri değerlendirilebilir ve onların gerçekçi bir benlik algısı geliştirmelerine yardımcı olunabilir. Örneğin; öğretmen, öğrencisinin öğrenim başarısını nasıl algıladığına ilişkin bilgilere sahip olduğunda öğrencisinin davranışlarını daha iyi anlayabilir, bunu onunla paylaşarak, algısının ne kadar gerçekçi olduğunu değerlendirebilir ve yeniden gözden geçirmesinde ona yardımcı olabilir.

Sosyal uyuma ilişkin bilgiler: Bireylerin çevreleriyle olan etkileşimlerinin niteliği, sosyal uyumlarının nasıl olduğunu göstermektedir. Bireylerin çevresiyle nasıl ilişki kurduğu, aile ilişkilerinin nasıl olduğu, ne gibi sosyal becerilere sahip olduğuyla ilgili bilgiler toplanabilmektedir. Öğrencilerin sosyal uyumlarına ilişkin bilgiler toplanarak onların çevreleriyle sağlıklı bir uyum içerisinde olmalarına yardımcı olunabilir. Örneğin; öğretmen, öğrencilerinin aileleri, arkadaşları ya da öğretmenleriyle ilişkilerinde, ne tür sorunlar yaşadıklarını çeşitli etkinlikler gerçekleştirerek belirleyebilir. Daha sonra, bu sorunları ortadan kaldırmak için, öğrencilerinin ihtiyaç duydukları bilgi ve becerileri onlara kazandırmaya yönelik etkinlikler düzenleyebilir. Böylece, öğrencilerinin çevresiyle sağlıklı bir uyum geliştirmelerine yardımcı olabilir.

Aileye ilişkin bilgiler: Öğrencinin aile yapısı ve özelliklerine ilişkin bilgiler toplanabilir. Bu kapsamda öğrencinin; ailesinin nerede yaşadığı, kaç kişiden oluştuğu, anne babanın meslekleri, eğitim düzeyleri, değer yargıları, sosyoekonomik düzeyleri, sağlık durumları, boşanmış ya da ayrı yaşayıp yaşamadıkları, çocuklarına karşı tfutum ve beklentileri, kardeş sayısı, kardeşlerin nitelikleri gibi çok çeşitli bilgiler toplanabilir. Öğrencinin, nasıl bir aile çevresi içinde yetiştiğinin bilinmesi, davranışlarının nedenlerinin anlaşılmasını sağlayabilecektir. Böylece, ailenin bazı özelliklerinin, çocukların gelişimi üzerindeki olumlu etkilerini pekiştirerek artırmak, olumsuz etkileriniyse ortadan kaldırmaya yönelik çeşitli çalışmalar yapılabilir. Örneğin; bir öğretmenin, sınıfındaki öğrencilerden birinin babasının sürekli yatağa bağımlı bir yaşam sürdüğünü bilmesi, o öğrencinin davranışlarını daha iyi anlamasını, bu durumla nasıl başa çıkabileceği konusunda ona gerekli yardım ve desteği vermesini sağlayabilir.

Geleceğe yönelik beklentilere ilişkin bilgiler: Öğrencilerin yaşamdan neler bekledikleri, geleceğe ilişkin neler düşündükleri, neler hedefledikleri, neler planladıklarına yönelik bilgiler toplanabilir. Okul ortamında öğrencilerin gelecekteki yaşam biçimine, okul ve meslek seçimine ilişkin hedef ve beklentilerinin bilinmesi, bunların ne kadar gerçekçi olduğunun değerlendirilmesini ve bu yönde gerekli yardım ve desteğin verilmesini sağlayabilir. Örneğin; öğretmen, yurt dışında öğrenim görmeyi hedefleyen öğrencisinin, bu hedefini, sahip olduğu olanaklarla gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceğini belirlemesine yardımcı olabilir. Yine öğretmen, gelecekte doktor olmaya karar verdiğini ve tiyatroya da ilgisi olduğunu belirten öğrencisine, tıp fakültesinde okurken aynı zamanda tiyatroyla ilgilenebileceğini, üniversitelerin tiyatro klüplerinde ve etkinliklerinde yer alabileceğini, böylece tiyatroya ilişkin ilgisini sürdürebileceğini, ifade edebilir.

Diğer kişilik özelliklerine ilişkin bilgiler: Bireyler hakkında, yukarıda belirtilen bilgi toplama yönlerinin yanı sıra bazı kişilik özellikleriyle ilgili bilgiler de toplanabilmektedir. Bireylerin, mizaçsal özellikleri, değer yargıları, ihtiyaçları, tutumları gibi özellikleri belirlenerek birey, çok çeşitli yönlerden tanınabilir. Böylece, öğrencilerin davranışları, daha objektif olarak değerlendirilebilir, anlaşılabilir ve kendilerini, sahip oldukları tüm özellikleriyle geliştirmelerine yardımcı olunabilir.

Bireyler hakkında bilgi toplanabilecek yönlerin neler olacağı; kullanma amacına, sahip olunan olanaklara göre belirlenebilmektedir. Bireyi tanıma amacıyla toplanacak bilgilerin genişliği ya da sınırlılığına bağlı olarak, çok çeşitli "bireyi tanıma tekniği" bulunmaktadır.

Bir öğretmen, öğrencilerine ilişkin ne gibi bilgiler toplayabilir?

SIRA SİZDE 3

BİREYİ TANIMA SÜRECİNDE TEMEL İLKELER

Bireyi tanıma sürecinde etkili hizmetlerin sunulmasında göz önüne alınması gereken bazı temel ilkeler ifade edilmektedir (Kepçeoğlu, 1989; Özgüven, 1998; Kuzgun, 2000; Yeşilyaprak, 2006). Bu ilkeler şu şekilde özetlenebilir:

Bireyi tanımanın temel amacı, bireylerin çeşitli yönleriyle kendilerini tanımalarına yardımcı olmaktır: Bireylerin kendi özelliklerini tanımalarına, bu özelliklerini geliştirmelerine ve sonuçta kendilerini gerçekleştirmelerine yardım etmek, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin kapsamına girmektedir. Bu nedenle bireyi tanıma çerçevesinde elde edilen bilgilerin, bireylerin kendileriyle paylaşılması gerekir. Eğitim ortamlarında öğrencilerin kendilerini daha iyi tanımaları ve anlamaları amacıyla kullanılmayan, öğrenciyle paylaşılmayan bilgilerin hem öğrenci, hem de öğrencinin eğitimi açısından bir önemi yoktur.

Bireyi tanıma hizmetlerinde, bireylerin bütün yönleriyle tanınması amaçlanmalıdır: Bireyler fiziksel, bilişsel ve psikososyal yönlerden çok çeşitli özelliklere sahiptirler. Bu özelliklerin hepsini tanımak mümkün olmamakla birlikte, genel olarak bireyi tanımada, bireyleri sahip oldukları çok çeşitli özellikleriyle tanımak temel bir ilke ve anlayış olarak benimsenmelidir. Çağdaş eğitim sisteminin amacı öğrencilerin tüm yönleriyle bir bütün olarak gelişmelerini sağlamak olduğu için, öğrencilerin bütün yönlerine ilişkin bilgilerin birbirlerinden farklı olan özelliklerini dikkate alan, bu özelliklerini geliştirici, eğitim ortamları düzenlenebilecektir.

Bireyi tanıma hizmetleri tüm bireylere yönelik olmalıdır: Gelişim sürecinde her bireyin, sahip olduğu özelliklerin farkına varmasına ve bu özelliklerini

geliştirmesine ihtiyaç vardır. Ancak, bu yolla kendileri hakkında doğru kararlar verebilir, seçimler yapabilirler. Eğitim ortamlarında da bireyi tanıma hizmetleri sadece bazı problemlere ya da yetersizliklere sahip bireylere verilen hizmetler değildir. Tüm öğrencilerin; gelişimsel özellikleri, ilgileri, yetenekleri, ihtiyaçları, çevresel koşulları gibi, birçok özelliği bilinmeli ve bireysel farklılıkları çerçevesinde gelişmesine yardım edilmelidir. Ancak; bilgi toplamada kullanılacak tekniklerin hepsini bütün öğrencilere uygulamak gerekli değildir. Amaca, bireylerin ihtiyacına, olanaklara bağlı olarak bireyler farklı zamanlarda ve farklı tekniklerle tanınmaya çalışılmalıdır.

Bireyi tanıma hizmetleri, bireyle ilişkili çevredeki tüm ilgililerin işbirliğiyle gerçekleştirilmeye çalışılmalıdır: Bireyin kendisini tanıması, çevresindeki kişilerin ona yardım etmesiyle mümkün olabilecektir. Bu nedenle, öğrenciyi tanıma çalışmalarında, onun yakın çevresinde bulunan anne baba, öğretmenler ve yöneticilerin etkin rol almaları, işbirliği içerisinde hareket etmeleri gereklidir. Aynı zamanda, öğrencinin çevresindeki tüm ilgililerin birbirlerini destekleyen ve tutarlı davranışlar sergilemeleri, öğrencilerin kendilerini tanımalarını kolaylaştıracak ve sağlıklı bir şekilde gelişmelerini sağlayabilecektir.

Bireyi tanıma hizmetleri süreklidir: Bireyler yaşamları boyunca sürekli değişim içerisinde olduklarından, onları tanıma çalışmaları da sürekli olmak durumundadır. Eğitim ortamlarında da öğrenciyi tanıma hizmetleri sadece belirli zaman dilimlerinde ve sınıf düzeylerinde değil her sınıf ve yaş düzeyinde yapılmalıdır. Böylece, sürekli olarak yapılan bireyi tanıma hizmetleri sonucunda elde edilen bilgiler bir arada değerlendirilerek öğrencinin nasıl geliştiği, özelliklerinin nasıl bir değişim geçirdiği hakkında bilgiler elde edilebilir. Sonuçta, öğrencilerin kendilerini tanımalarında, onlara daha kapsamlı bilgiler sunulabilir.

Bireyi tanıma hizmetlerinde bireylere ilişkin geçerli ve güvenilir bilgiler toplanmalıdır: Birey hakkında toplanan bilgiler ne kadar geçerli ve güvenilirse, bireylerin kendilerini tanımaları ve varolan potansiyellerini geliştirmeleri de o kadar kolay olabilecektir. Birey hakkında toplanan bilgilerin geçerli ve güvenilir olması, bu bilgilerin ne tür bilgi toplama teknikleriyle elde edildiğine bağlıdır. Her bilgi toplama tekniğinin, amacı, uygulama ilkeleri ve sınırlılıkları bulunmaktadır. Bunlar dikkate alınarak, kişisel görüşlerden, değerlerden, tutumlardan arınık, yansız bilgiler elde edilmeye çalışılmalıdır. Sonuçları bireyin yararına kullanılmayacak ve değerlendirilmeyecek uygulamalardan kaçınılmalı; her tekniğin her bireye uygulanması düşünülmemelidir. Aynı zamanda, bazı bilgi toplama tekniklerini kullanmanın da bu tekniklere ilişkin bir eğitim ve uzmanlaşma gerektirdiği göz önüne alınmalıdır.

Bireyi tanıma hizmetlerinde, bireylere ilişkin bilgiler, birden çok ölçümle toplanarak, ölçüm sonuçlarının bileşiminden yararlanılmalıdır: Bireylerin özelliklerine ilişkin bilgiler, bir tek ölçme aracı ya da bir tekniğin bir kez uygulanmasıyla değil, amaca uygun çeşitli tekniklerin bireylere farklı zamanlarda uygulanmasıyla elde edilmelidir. Zira, bir tek ölçme aracı ya da bir tek uygulamayla elde edilen bilgiler yeterli olmadığı gibi, birey hakkında genel bir sonuca ulaşılmasını da sağlamamaktadır. Bu nedenle bireylerin özelliklerine ilişkin bulgular, birçok tekniğin bir arada uygulanması ve sonuçlarının bir araya getirilmesi ve birlikte yorumlanarak kullanılmasıyla ortaya konmalıdır.

Bireyi tanıma hizmetlerinde bireye ilişkin toplanan bilgiler paylaşılmalıdır: Bireyi tanıma amacıyla toplanan bilgilerin bazıları genel bilgiler, bazılarıysa özel ve gizliliği olan kişisel bilgilerdir. Eğitim ortamlarında öğrencilerin özellikle-

riyle ilgili toplanan genel bilgiler, öğrencilerin kendileri, anne babaları, öğretmenleri ve yöneticileriyle paylaşılabilecek nitelikteki bilgilerdir. Örneğin; öğrenci tanıma formlarına kaydedilen ve toplu dosyalarda bulundurulan bilgiler öğrenci hakkında genel bilgileri içermelidir. Öğrencilere ilişkin özel ve gizli olan kişisel bilgilerse sadece öğrencinin kendisiyle paylaşılmalıdır. Öğrencilerin mutluluğu ve gelişimleri başkaları tarafından öğrenildiğinde olumsuz yönde etkilenebilecek olan bilgiler, özel ve gizliliği olan kişisel bilgiler içermektedir. Bu nedenle, öğrenciler için özel olan, gizlilik içeren bilgilerin, titizlikle korunması gereklidir.

Bireyi tanıma hizmetlerinde etik davranışlar sergilenmelidir: Bireyi tanıma hizmetlerini gerçekleştirirken etik davranışların ortaya konulması gereklidir. Eğitim ortamlarında bireyi tanıma hizmetleri kapsamında; bireyi tanıma tekniklerinin hangilerinin kullanılacağı amaca ve ihtiyaca göre belirlenmeli, uygun koşullarda ve gerekli ilkeler doğrultusunda uygulanmalı, uygulamada objektif davranılmalı, uygulama sonuçları yansız bir biçimde yorumlanmalı ve değerlendirilmelidir. Elde edilen bilgilerin özel ve gizli olanları bireyin kendisiyle diğer bilgilerinse kendisinin yanında, anne babası, öğretmeni ve yöneticileriyle paylaşılmasına gerekli özen gösterilmelidir.

Öğrenciyi tanıma sürecinde temel ilkelere uygun davranışlar sergilemek, neden çok önemlidir?

SIRA SİZDE 4

BİREYİ TANIMA TEKNİKLERİNİN SINIFLANDIRILMASI

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin temel amacı, bireylerin kendilerini tanımalarında ve sahip oldukları gizil güçlerini geliştirmelerinde onlara yardım etmektir. Bu amacı gerçekleştirebilmenin temel koşuluysa bireylerin özelliklerine ilişkin toplanan bilgilerin geçerli ve güvenilir olmasıdır. Bireyleri tanımak için geliştirilen çok çeşitli ölçme araçları bulunmaktadır. Bu ölçme araçları bireyi tanıma teknikleri olarak isimlendirilmektedir. Bireyi tanıma teknikleri, bireye ilişkin bilgileri farklı yollarla toplamaktadırlar. Bu tekniklerden bazılarında bireye ilişkin bilgiler, yine bireyin kendisinden toplanılmaktadır. Bireyler kendi özelliklerini yazılı ya da sözlü olarak anlatmaktadırlar. Bazı tekniklerde, bireye ilişkin bilgiler, bireyi tanıyan diğer kişilerden toplanmaktadır. Bireyi yakından tanıyan kişiler, bireye ilişkin inceleme ve gözlemlerine dayalı olarak bireyi anlatmakta, değerlendirmektedirler. Bazı tekniklerdeyse bireye ilişkin bilgiler, bireylerin çeşitli test durumları içerisinde verdikleri tepkilerin ölçülmesi ve değerlendirilmesi yoluyla toplanılmaktadır. Böylece, bireylere ilişkin bilgiler farklı yollarla toplanabileceğinden, bireyi tanımada amaca, ihtiyaca ve kullanımındaki yeterliliğe ilişkin uygun teknikler seçilerek, geçerli ve güvenilir bilgiler elde edilmeye çalışılmalıdır. Bireyi tanıma hizmetlerinde bireyi tanıma tekniklerinin kullanılması, amaç olmayıp, bireylere ilişkin bilgi elde etmede bir araç olarak kabul edilmelidir(Kepçeoğlu, 1989, s.24) Çünkü; sadece bir bireyi tanıma tekniğiyle bireylerin bütün özelliklerine ilişkin bilgiler toplanamamaktadır. Aynı zamanda, her bireyi tanıma tekniği her bireye uygulanamamaktadır. Örneğin; bazı teknikler kendini yeterince ifade edebilmeyi ve okuma yazma bilmeyi gerektirdiğinden küçük çocuklara uygulanamayabilmektedir. Yine; her teknik herkes tarafından da uygulanamamaktadır. Bazı tekniklerin kullanımı, özel bir uzmanlık gerektirmektedir.

Bireylere ilişkin bilgi toplamada tekniklerin kullanılması amaç değil, araçtır.

Rehberlik hizmetlerinde çeşitli birey tanıma teknikleri kullanılabilir. Bunlar genel olarak;
- testler ve
- test dışı teknikler

olarak sınıflandırılabilir.

Günümüzde psikolojik danışma ve rehberlik alanında birçok bireyi tanıma tekniği kullanılmaktadır. Bireyi tanıma tekniklerinin çeşitliliği nedeniyle bu teknikler, dikkate alınan ölçütlere göre farklı biçimlerde sınıflandırılabilmektedir. Bireyi tanı-

ma teknikleri genel olarak testler ve test dışı teknikler biçiminde iki temel başlık altında sınıflandırılmaktadır. (Tekin, 1987; Kepçeoğlu, 1989; Özgüven, 1998; Selçuk, 1999; Yeşilyaprak, 2006) Bu temel sınıflandırma çerçevesinde, bireyi tanımada geniş bir biçimde ve sıklıkla kullanılan teknikler şu şekilde gruplanabilir:

I. TESTLER

A. Maksimum Yeterlilik Testleri
   1. Başarı Testleri
   2. Yetenek Testleri
B. Tipik Davranış Testleri
   1. Tutum Ölçekleri
   2. İlgi Envanterleri
   3. Kişilik Testleri

II. Test Dışı Teknikler

A. Gözlem ve Gözleme Dayalı Teknikler
   1. Gözlem
   2. Anekdot (Olay Kaydı)
   3. Derecelendirme Ölçekleri
B. Sosyometrik Teknikler
   1. Sosyometri
   2. Kimdir bu?
C. Kendini İfade Etmeye Dayalı Teknikler
   1. Görüşme
   2. Anket
   3. Otobiyografi
   4. Problem Tarama Listesi
D. Drama ve Oyun Teknikleri
   1. Psikodrama
   2. Sosyodrama
   3. Oyun
E. Kullanılan Diğer Teknikler
   1. Olay (Vak'a) İncelemesi
   2. Ev Ziyaretleri
   3. Bibliyoterapi

SIRA SİZDE 5

"Bireyi tanıma hizmetlerinde bireyi tanıma tekniklerinin kullanılması, amaç olmayıp, bireylere ilişkin bilgi elde etmede bir araç olarak kabul edilmelidir" ifadesiyle ne kastedilmektedir?

Özet

AMAÇ 1

Gelişim süreci çerçevesinde bireysel farklılıklar

Bireyler, doğum öncesi, bebeklik, çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemleri boyunca sürekli ve sistematik bir biçimde ortaya çıkan değişmeler yoluyla gelişmektedirler. Gelişim sürecinde bireyler birbirlerinden farklı özelliklere sahip olabilmektedirler. Her birey kendine özgü bir gelişim göstermekte ve bireysel farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bu durumun temeliniyse doğuştan getirilen kalıtımsal özelliklerle içinde yaşanılan çevresel faktörler ve her ikisinin etkileşimleri oluşturmaktadır.

AMAÇ 2

Bireyi tanımanın amacı

Çağdaş eğitim anlayışında öğrencilerin fiziksel, bilişsel ve psikososyal yönlerden bir bütün olarak gelişmelerini sağlamak amaçlanmaktadır. Bu nedenle öğrencileri her yönüyle tanımaya gereksinim bulunmaktadır. Öğrenciler hakkında bilgiler toplamanın temel amacı öğrenciyi kendine tanıtmak ve böylece, kendini tanımasına yardım etmektir. Öğrenciler kendilerini tanıdıkları ölçüde doğuştan getirdikleri özelliklerini ortaya çıkarabilmek için içinde bulundukları ortamları gerçekçi bir biçimde değerlendirebilir, kendileri için en uygun seçimleri yapabilir, kararlar verebilir ve kendilerini gerçekleştirebilirler. Bu süreçte bireyler çevresindekilerin de onları tanımaları ve gelişmelerine katkıda bulunmak için uygun ortamlar sağlamaları gerekmektedir. Eğitim ortamlarında öğrencileri tanıma ve onu hem kendisine hem de çevresindeki gelişimine katkıda bulunacak kişilere tanıtmak göreviyse psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin temelini oluşturmaktadır. Böylece, etkili psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri yoluyla öğrencilerin kendilerini her yönüyle bir bütün olarak geliştirmelerine ve gerçekleştirmelerine yardım edilebilmektedir. Bu amaçla öğrencilerin çeşitli yönleri hakkında bilgiler toplanabilmektedir.

AMAÇ 3

Bireyler hakkında bilgi toplanabilecek yönler

Öğrenci hakkında bilgi toplanabilecek yönler genel olarak kimliğe, fiziksel özelliklere, sağlık durumuna, zihinsel özelliklere, başarı durumuna, ilgilere, benlik algısına, sosyal uyuma, aileye, geleceğe ilişkin beklentilere ve diğer kişilik özelliklerine ilişkin bilgiler biçiminde gruplandırılabilmektedir.

AMAÇ 4

Bireyleri tanımada temel ilkeler

Bireyi tanıma sürecinde etkili hizmetlerin sunulmasında belirli ilkeler doğrultusunda hareket edilmelidir. Bireyi tanıma çerçevesinde elde edilen bilgilerin, bireylerin kendileriyle paylaşılması gerekir. Bireyler, sahip oldukları çok çeşitli özellikleriyle ve bir bütün olarak her sınıf ve yaş düzeyinde sürekli olarak tanımaya çalışılmalıdır. Öğrenciyi tanıma çalışmaları tüm öğrencileri kapsamalı ve yakın çevresinde bulunan anne baba, öğretmenler ve yöneticilerin bu süreçte etkin rol almaları, işbirliği içerisinde hareket etmeleri gereklidir. Bireylere ilişkin bilgiler, birden çok ölçümle toplanarak, geçerli ve güvenilir olmalıdır. Bireyi tanıma teknikleri, etik ilkeler doğrultusunda uygulanmalı, uygulamada objektif davranılmalı, uygulama sonuçları yansız bir biçimde yorumlanmalı ve değerlendirilmelidir. Elde edilen bilgilerin özel ve gizli olanları bireyin kendisiyle diğer bilgilerinse kendisinin yanında anne baba, öğretmen ve yöneticileriyle paylaşılmasına gerekli özen gösterilmelidir.

AMAÇ 5

Bireyleri tanımak için kullanılabilecek tanıma teknikleri

Bireyi tanımak için çeşitli ölçme araçları bulunmaktadır. Bu ölçme araçları bireyi tanıma teknikleri olarak adlandırılmakta olup, bu tekniklerle farklı yollarla birey hakkında bilgiler toplamaktadır. Bireyi tanıma teknikleri çeşitlilikleri nedeniyle dikkate alınan ölçütlere göre farklı biçimlerde sınıflandırılmaktadır. Bireyi tanıma teknikleri genel olarak, testler ve test dışı teknikler olmak üzere, iki temel gruba ayrılmaktadır. Testler, maksimum yeterlilik ve tipik davranış testlerine; test dışı tekniklerse gözlem ve gözleme dayalı teknikler, sosyometrik teknikler, kendini ifade etmeye dayalı teknikler, drama ve oyun teknikleri ve kullanılan diğer teknikler şeklinde genel olarak gruplandırılabilir. Bireylere ilişkin bilgiler farklı yollarla toplanabileceğinden, bireyi tanımada amaca ve ihtiyaca uygun teknikler seçilerek geçerli ve güvenilir bilgiler elde edilebilmektedir.

Kendimizi Sınayalım

1. Bireylerin göz rengi açısından bireysel farklılıklar göstermelerinin **temel** nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

a. Kalıtım
b. Öğrenme
c. Zaman
d. Olgunlaşma
e. Çevre

2. Aşağıdakilerden hangisi bireyi tanımanın amaçlarından biri **değildir?**

a. Bireyi kendisine tanıtmak
b. Bireyi çevresindekilere tanıtmak
c. Bireyin sağlıklı kararlar almasına yardım etmek
d. Bireysel farkları en aza indirgemeye çalışmak
e. Bireyin bir bütün olarak gelişmesine yardım etmek

3. Öğrencilerin bir mesleğe yönlendirilmelerinde zihinsel özelliklerinin yanı sıra bilinmesi gereken **en önemli** yönleri aşağıdakilerden hangisidir?

a. İlgileri
b. Sağlık durumları
c. Fiziksel gelişimleri
d. Sosyal uyumları
e. Değerleri

4. Aşağıdakilerden hangisi bireyi tanıma hizmetlerinde dikkate alınması gereken **temel** ilkelerden biri **değildir?**

a. Bireyler bütün yönleriyle tanınmaya çalışılmalıdır.
b. Bireyleri tanıma çalışmaları belli zaman dilimlerinde gerçekleştirilmelidir.
c. Bireyler hakkında güvenilir ve geçerli bilgiler toplanmalıdır.
d. Bireyler bir tek ölçme sonucuna göre değerlendirilmemelidir.
e. Bireylere ilişkin özel bilgiler sadece kendisiyle paylaşılmalıdır.

5. Otobiyografi aşağıdakilerden hangisinin kapsamında değerlendirilir?

a. Tipik davranış testi
b. Maksimum yeterlilik testi
c. Kendini ifade etmeye dayalı teknik
d. Gözleme dayalı teknik
e. Drama ve oyun tekniği

6. Bireysel farklılıklara yol açan **temel** belirleyiciler aşağıdakilerin hangisinde birlikte verilmiştir?

a. Kalıtımsal faktörler ve zaman faktörü
b. Çevresel faktörler ve zaman faktörü
c. Zaman faktörü ve öğrenme faktörü
d. Kalıtımsal faktörler ve çevresel faktörler
e. Öğrenme faktörü ve zaman faktörü

7. Bireylerin kendilerini algılayış biçimleriyle ilgili elde edilen bilgiler, bireyin hangi yönüne ilişkin bilgilerdir?

a. Fiziksel gelişimi
b. Sağlık durumu
a. Benlik algısı
b. Geleceğe yönelik beklentileri
c. Zihinsel özellikleri

8. Anket ne tür bir tekniktir?

a. Tipik davranış testi
b. Gözleme dayalı test dışı teknik
c. Kendini ifade etmeye dayalı teknik
d. Sosyometrik
e. Drama ve oyun tekniği

9. Bireylerin çevreleriyle nasıl ilişki kurduğu ve ne tür sosyal becerilere sahip olduğuyla ilgili bilgiler, bireyin hangi yönüne yöneliktir?

a. Fiziksel gelişimi
b. Sosyal uyumu
c. Benlik algısı
d. Geleceğe yönelik beklentileri
e. Zihinsel özellikleri

10. İlgi envanterleri aşağıdakilerden hangisinin kapsamında değerlendirilir?

a. Tipik davranış testi
b. Maksimum yeterlilik testi
c. Kendini ifade etmeye dayalı teknik
d. Gözleme dayalı teknik
e. Drama ve oyun tekniği

Yaşamın İçinden

Seher'e göre bir öğretmen nasıl olmalıdır?:
Bir öğretmenin davranışlarıyla öğrencilerinin o dersi sevmeleri ve öğrenmeleri birbiriyle ilişkilidir. Bu yüzden öğretmen sınıf içindeki tutum ve davranışlarına dikkat etmelidir. Öğretmen her şeyden önce hiç kimseye zorla bir şey öğretilemeyeceğini bilmeli ve buna göre hareket etmelidir. Bunun için de verdiği dersi önce kendisinin sevdiğini hissettirmeli, sonra öğrencilere sevdirmelidir. Konuyla ilgili etkinlikler yaptırabilir, araçgereçler kullanabilir, dersin öneminden, konuyla ilgili tarihsel, sosyal, kültürel bilgiler verebilir. Hiçbir zaman derse "bu ders çok gereksiz, sıkıcı ama bilmek zorundasınız gibi sözlerle başlamamalıdır.

Öğretmen, tüm öğrencileri aynı kalıba sokma çabası içerisine girmemelidir. Bilmelidir ki her öğrencinin farklı kapasitesi, farklı kişiliği, farklı bir okul dışı yaşamı vardır. Ve bunlar öğrencinin başarısını doğrudan etkilemektedir. Öğretmen öğrencilerini tanımalı, bireysel farklılıklarının farkında olmalıdır. Hoşgörü ve sabrını asla yitirmemelidir. Öğretmen ve öğrenciler yanlış yapma korkusuyla parmak bile kaldıramayacak kadar sert, ne de iyi niyetinin kötüye kullanılmasına izin verecek kadar yumuşak olmalıdır. Bunun sınırını iyi belirlemelidir.

Öğretmen dersi işlerken planlı, düzenli ve konuya hakim olmalıdır. Dersden önce yıllık ve günlük planlarını yapmalı, dersteyse bu planlar dahilinde düzenli bir şekilde konuları anlatmalıdır. Ve anlatacağı konuyla bağlantılı önceden anlatılmış konulara kısaca değinmelidir. Sınıf içinde öğrencilerin de derse katılımını sağlamalıdır. Öğretmen, öğrencilerini cesaretlendirmeli ve onları bağımsız bırakıp kendi kişiliklerini geliştirmelerine fırsat vermelidir. İşinin ders anlatmakla bitmediğini bilmeli, onların takıldıkları engellere, çözemedikleri sorunlarına yardımcı olmaya çalışmalıdırlar. Öğrencileri için öğretmen, her konuda hem öğreten, hem eğiten, hem rehber olmalıdır.

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. a	Yanıtınız yanlış ise "Birey ve Bireysel Farklılıklar" başlıklı bölümü yeniden gözden geçiriniz.
2. d	Yanıtınız yanlış ise "Bireyi Tanıma Gereksinimi ve Amacı" başlıklı bölümü yeniden gözden geçiriniz.
3. a	Yanıtınız yanlış ise "Öğrenci Hakkında Bilgi Toplanabilecek Yönler" başlıklı bölümü yeniden gözden geçiriniz.
4. e	Yanıtınız yanlış ise "Bireyi Tanıma Sürecinde Temel İlkeler" başlıklı bölümü yeniden gözden geçiriniz.
5. c	Yanıtınız yanlış ise "Bireyi Tanıma Tekniklerinin Sınıflandırması" başlıklı bölümü yeniden gözden geçiriniz.
6. d	Yanıtınız yanlış ise "Birey ve Bireysel Farklılıklar" başlıklı bölümü yeniden gözden geçiriniz.
7. c	Yanıtınız yanlış ise "Öğrenci Hakkında Bilgi Toplanabilecek Yönler" başlıklı bölümü yeniden gözden geçiriniz.
8. c	Yanıtınız yanlış ise "Bireyi Tanıma Tekniklerinin Sınıflandırması" başlıklı bölümü yeniden gözden geçiriniz.
9. b	Yanıtınız yanlış ise "Öğrenci Hakkında Bilgi Toplanabilecek Yönler" başlıklı bölümü yeniden gözden geçiriniz.
10. a	Yanıtınız yanlış ise "Bireyi Tanıma Tekniklerinin Sınıflandırması" başlıklı bölümü yeniden gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

İnsanlar döllemeden ölüme kadar olan süreçte sürekli olarak gelişmektedirler. Bu gelişim, doğuştan getirilen kalıtsal potansiyelin, çevresel koşullarla etkileşmesinin bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Her bireyin kalıtsal özellikleri ve içinde bulundukları çevre farklı özelliklere sahip olduğundan dolayı, her birey kendine özgü özelliklere sahiptir. Sonuç olarak bireyler arası farklılıklar da kaçınılmaz olarak ortaya çıkmaktadır.

Sıra Sizde 2

Bireyi tanıma çalışmalarının temel amacı, bireyi kendine tanıtmaktır. Öğrenciler kendilerini tanıdıkları ölçüde doğuştan getirdikleri özelliklerini ortaya çıkarabilmek için içinde bulundukları ortamları gerçekçi bir biçimde değerlendirebilir, kendileri için en uygun seçimleri yapabilir, kararlar verebilir ve kendilerini gerçekleştirebilirler. Öğrencilere, doğuştan getirdiği tüm özelliklerini ortaya çıkarabileceği ortam ve fırsatları sağlamak ve böylece tüm gelişim alanlarında bir bütün olarak gelişmelerine yardım etmek, çağdaş eğitim anlayışının amacını oluşturmaktadır. Bu nedenle, öğrenci hakkında ne kadar çok ve ne kadar doğru bilgi toplanabilirse, öğrenciye sunulan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin etkililiği de o ölçüde yüksek olacaktır.

Sıra Sizde 3

Öğrenci hakkında genel olarak kimliğe, fiziksel özelliklere, sağlık durumuna, zihinsel özelliklere, başarı durumuna, ilgilere, benlik algısına, sosyal uyuma, aileye, geleceğe ilişkin beklentilere ve diğer kişilik özelliklerine ilişkin bilgiler toplanabilmektedir.

Sıra Sizde 4

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin temel amacı, bireylerin kendilerini tanımalarında ve sahip oldukları gizil güçlerini geliştirmelerinde onlara yardım etmektir. Bu amacı gerçekleştirebilmenin temel koşuluysa bireylerin özelliklerine ilişkin toplanan bilgilerin geçerli ve güvenilir olmasıdır. Bu nedenle bireyi tanıma hizmetleri belli ilkeler doğrultusunda gerçekleştirilmelidir.

Sıra Sizde 5

Bireylere ilişkin bilgiler farklı tekniklerle toplanabileceğinden, bireyi tanımada amaca, ihtiyaca ve kullanımındaki yeterliliğe ilişkin uygun teknikler seçilerek, geçerli ve güvenilir bilgiler elde edilmeye çalışılmalıdır. Çünkü; sadece bir bireyi tanıma tekniğiyle bireylerin bütün özelliklerine ilişkin bilgiler toplanamamaktadır. Aynı zamanda, her bireyi tanıma tekniği her bireye uygulanamamaktadır.

Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar

Erden, Münire ve Akman, Yasemin (1998). Gelişim Öğrenme ve Öğretme. Eğitim Psikolojisi. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Gleitman, Henry(1995). Psychology. New York: W.W.Norton Company.

Kepçeoğlu, Muharrem (1989). Psikolojik Danışma ve Rehberlik. 4. Baskı, Ankara.

Kuzgun, Yıldız (2000). Rehberlik ve Psikolojik Danışma. 6. Baskı, Ankara: ÖSYM Eğitim Yayınları.

Kuzgun, Yıldız. (1989). Kendini Değerlendirme Envanteri El Kitabı. Ankara: ÖSYM Yayınları,.

Özgüven, İ. Ethem (1998). Bireyi Tanıma Teknikleri. Ankara: PDREM Yayınları.

Santrock, John W. (1997). Life-Span Development. ABD: Brown-Benchmark Publishers.

Selçuk, Ziya (1999). Bireyi Tanıma Teknikleri. *İlköğretimde Rehberlik.* Editör: Y.Kuzgun, Ankara: Nobel Yayınevi, s. 51-95.

Tan, Hasan (1992). Psikolojik Danışma ve Rehberlik. İstanbul: Alkım Yayınevi.

Tekin, Halil (1987). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. 5. Baskı, Ankara: Meso Yayınevi.

Vander Zanden, J.W. (1997) Human Development, Sixth Edition. New York: The McGraw-Hill Companies,.

Yeşilyaprak, Binnur (2006). Eğitimde Rehberlik Hizmetleri. 13. Baskı, Ankara: Nobel Yayınevi.

4

Psikolojik Danışma

Psikolojik danışma bir danışmanın, bir danışana yardım etmesi biçiminde bireysel olarak uygulanacağı gibi, birden fazla danışanın bir ya da iki danışmandan aynı anda yardım alması biçiminde grupla da gerçekleştirilebilmektedir.

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- *Psikolojik danışma kavramını tanımlayabilecek, psikolojik danışma, rehberlik ve psikoterapi arasındaki farkları açıklayabilecek,*
- *Psikolojik danışma hizmetlerinin ne tür ihtiyaçlara yönelik olduğunu açıklayabilecek,*
- *Psikolojik danışmanlarda bulunması gereken özellikleri açıklayabilecek,*
- *Türkiye'de ilk ve ortaöğretim okullarında psikolojik danışma uygulamalarını zorlaştıran etmenleri sıralayabilecek,*
- *Öğretmenlerin ne gibi rehberlik hizmetlerini yerine getirebileceklerini açıklayabileceksiniz.*

Örnek Olay

Gamze Hanım, öğrencilerine önem veren, onlarla çok iyi iletişim kuran, düşünen, genç idealist bir öğretmendir. Mesleğini, öğrencilerini çok sevmekte, derslerinden kalan zamanlarda da psikoloji kitapları okuyarak kendini geliştirmektedir. Lisede öğrencisi Emre'de, son zamanlarda oluşan değişiklikler gözünden kaçmaz. Emre, giderek artan biçimde içe kapanmakta, belirgin biçimde kilo kaybetmekte, eskiden çok dinamik olduğu halde, derse ve dersteki etkileşime tepkisiz kalmaktadır. Gamze Öğretmen, onun çevresine de ilgisini yitirdiğini gözleyip, gençle kurduğu iletişimle onu düzeltme çabasına girer. Gamze Öğretmen insan psikolojisi konusundaki bilgisine ve o güne değin öğrencileriyle kurduğu iletişime güvenmektedir. Yine, ergenlik döneminde olan bir çok öğrencisinde, pozitif enerjiyi nasıl harekete geçirdiğini hatırlar. Emre ile ilgili gözlemini ne okuldaki diğer öğretmenler, ne de okulun psikolojik danışmanıyla paylaşır, ama onunla daha yakından ilgilenir. Koridorda, bahçede karşılaştıklarında sık sık hatırını sorar, onun hoşuna gidecek etkinlikler hakkında bili verir, önerilerde bulunur. Emre de öğretmeninin bu ilgisine kayıtsız kalmaz. Eski neşeli hali gibi değildir, ama yine de Gamze Öğretmene göre öğrencisi Emre toparlanmaya başlamıştır.

Çok değil, Gamze Öğretmen iki hafta sonra bir sabah okula geldiğinde, okulda gördüğü tablo çok şaşırtıcı ve ürkütücüdür. Bütün öğrencileri ve öğretmen arkadaşları ağlamaktadırlar. Gamze Öğretmene, Emre'nin intihar ederek yaşamını sonlandırdığını söylerler.

Anahtar Kavramlar

- *Psikolojik Danışma*
- *Rehberlik*
- *Psikoterapi*

İçindekiler

- *GİRİŞ*
- *PSİKOLOJİK YARDIM*
- *PSİKOLOJİK DANIŞMA NEDİR, NE DEĞİLDİR?*
- *PSİKOLOJİK DANIŞMANIN REHBERLİK, PSİKİYATRİ VE PSİKOTERAPİDEN FARKLARI*
- *PSİKOLOJİK DANIŞMA KİMLER İÇİNDİR?*
- *PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETİ NASIL SUNULUR?*
- *PSİKOLOJİK DANIŞMANLARDA BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLER*
- *TÜRKİYE'DE İLK VE ORTAÖĞRETİM OKULLARINDA PSİKOLOJİK DANIŞMA UYGULAMALARINI ZORLAŞTIRAN ETMENLER*
- *ÖĞRETMENLERİN YAPABİLECEKLERİ REHBERLİK HİZMETLERİ*

GİRİŞ

İnsan toplumsal bir varlık olarak, yaşamının ilk yıllarından itibaren başladığı öğrenme sürecini yaşamı sona erdiğinde tamamlar. Yaşam sürecinde kimi zaman rastlantılarla kimi zaman da bilinçli öğrenme ortamları aracığıyla bilgiler kazanır. Yeni bilgiler yeni davranışların geliştirilmesine ortam yaratır. Kişiler, yaşantılar yoluyla kazandıkları bilgileri kullanarak amaçlarına ulaşmaya, yaşam kalitelerini yükseltmeye ve "kendini gerçekleştirme" yönünde adımlar atmaya yönelirler. Bu süreç, büyük ölçüde yolunda gitmekle beraber, kimi zaman kişilerin hedeflerini oluşturmalarında, hedeflerine ulaşma yollarını belirlemelerinde ve hedefleriyle aralarında yükselen engellerle başa çıkmalarında zaman zaman yardıma gereksinim duydukları da bir gerçektir. Gereksinim duyulan konuya göre, ilgili alandan profesyonellerin yardımıyla kişiler bilgi ve beceriler kazanarak, yaşamını daha kolay devam ettirir hale gelirler. Böylece diğer insanlarla birlikte yaşama becerilerini geliştirir, yetenekleri ve ilgileri yönünde, kendileriyle ilgili sağlıklı kararlar alır, gerçekçi hedefler seçer, toplumun üretken ve sağlıklı bir üyesi olma yönünde ilerler.

Kendini Gerçekleştirme: Kişinin sahip olduğu ancak farkında olmadığı potansiyellerini keşfetmesi ve etkili bir biçimde kullanmasıdır.

İnsanoğlunun gündelik yaşama hazırlandığı ilk ortam ailedir. Geçen yıllarla birlikte, ailenin bu görevine destek okuldan gelir. Okuldaki öğretim ve eğitim etkinlikleri öğrencilere sadece matematik, coğrafya, tarih bilgisi kazandırmayı içermez. Öğrencilere genel kültürün yanında, toplumsal ve psikolojik becerilerin de kazandırılması gerekmektedir. Böylece onların teknolojik ve toplumsal değişime uyum sağlamaları sağlanabilir.

Okullarda bilişsel yetenekleri geliştirmeye yönelik olarak hazırlanan öğretim etkinlikleri yapılandırılmıştır. Öğrencilerin seçme şansı (seçmeli dersler dışında) hemen hemen yoktur, bilgi ölçülerek, değerlendirme yapılarak, hedeflere ne kadar ulaşıldığı belirlenir. Bu değerlendirmeye göre öğrenciler, değişen oranlarda başarılı ya da başarısız olurlar. Öğretme etkinliklerinin işlevsel hale dönüştürülmesi, dolayısıyla eğitimin amacını gerçekleştirmesi için, öğrencilerin bireysel farklılıkları ve bireysel gereksinimleri dikkate alınmak durumundadır. Bu işlev, eğitimde "öğrenci kişilik hizmetleri" olarak bilinen hizmetleri gündeme getirmektedir. Okullarda ağırlıklı olarak psikolojik danışmanların, sınırları çizilerek branş öğretmenlerinin rol aldığı öğrenci kişilik hizmetleri kapsamındaki beceriler, işlenen derslerin formatın farklı biçimde olmak durumundadır. Çünkü; bu hizmetle öğrencilerin bireysel özellikleri ve gereksinimleri dikkate alınarak becerilerin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Becerilerin kazandırılmasında ders ortamından, öğrenci öğretmen ilişkilerinden daha farklı bir ortam yaratmak gerekmektedir. Bu görevi üstlenecek olan profesyonellerin de öğretmenlik becerisinin ötesinde bir takım becerilere sahip olmaları gerekmektedir.

Öğrenci kişilik hizmetleri, ilk ve orta öğretim kurumlarında öğretim hedeflerine ulaşmada öğrencilerin bireysel farklarını dikkate alarak, gereksinimlerini karşılamaya yönelik hizmetlerin tümüdür.

Okullardaki derslere ek olarak sunulan öğrenci kişilik hizmetleri, çocukları ilerdeki toplumsal rol ve görevlerine hazırlamaktadır. Bu hizmetlerle hedef kitlenin, ruh sağlığı yerinde bireyler olarak, toplumun üretken bireyleri olmalarını sağlama amacına hizmet etmektedir. Ancak yaşam akışı sırasında ruh sağlığımızda var olan denge durumu bozulabilir ve yardıma gereksindiğimiz anlar ve dönemler oluşabilir.

Öğrenci kişilik hizmetlerine okullarda organize edilen burslar, kurslar, yarı zamanlı iş olanakları örnek verilebilir.

PSİKOLOJİK YARDIM

Ciddi ruhsal sağlık problemleri olmayan bireyler bile, kimi zorlanma durumlarında psikolojik yardıma gereksinim duyabilmektedirler. Yaşam devam ederken, farklı bir kente taşınarak yeni bir çevre edinmek, ciddi bir ekonomik kriz yaşamak, süreğen bir hastalık teşhisi almak, işini, eşini, sevdiklerini kaybetmek, deprem, sel,

heyelan gibi doğal ya da terör, trafik kazası gibi insan eliyle oluşan bir felaket yaşamak gibi etmenlerden etkilenebilir. İnsanoğlu, içinde bulunduğu yaşam koşullarına, gereksinimlerine, başa çıkma becerilerine ve çevresinde var olan kaynaklara dayalı olarak, yaşamı boyunca değişen oranlarda sosyal destek almaktadır. Kişilerin aldıkları sosyal desteğin bir parçasını da psikolojik yardım etkinlikleri oluşturur. Bu desteklerin kaynakları; aile, arkadaşlar, komşular ve akrabalar gibi yardım etme konusunda özel eğitim almış olmayan kişiler olabileceği gibi, psikolojik danışman, psikolog ve psikiyatrist gibi profesyonel kişiler olabilir.

Sözü edilen (profesyonel olmayan) ilk gruptaki destek kaynakları, psikolojik yardım konusunda bir eğitim almamış olmalarına karşın, çok işlevsel olabilmektedirler. Yaşadıkları zorlukları bir başkasıyla paylaşmaya gereksinim duyan bireyler, bu kaynaklardan yararlanarak yaşadıkları gerilimi azaltabilir, hatta aradıkları çözümlere ulaşabilirler. Örneğin; eşiyle sorunları olan bir ev hanımı, "bir kahve içimlik" sohbetle, güvendiği bir komşusuyla yaptığı sohbet sonrası, oldukça rahatlamış olarak evine dönebilir. Nitekim günlük yaşamda bazı kişilerden bahsederken, "onunla sohbet insana terapi gibi gelir" türünden betimlemelere rastlarız. Ancak gelişmiş becerilere sahip olsalar da, ustaca ilişkiler kursalar da onlarla konuşmak, terapi gibi gelse de kurulan ilişki, profesyonel bir nitelik taşımadığı için, bu iletişime "psikolojik danışma ya da psikoterapi" denilemez. Yaşamımızda çok önemli bir yeri olan bu "özel hizmete" ancak, profesyonel olmayan psikolojik destek ya da yardım diyebiliriz.

Psikolojik yardım alanında bir mesleğe sahip olmadıkları halde, sorunlarımız olduğunda öncelikle tercih ettiğimiz kişilerin, kişisel ve kişilik özellerini biraz dikkatle incelediğimizde, bazı ortak noktalar bulabiliriz. Örneğin; bu kişiler, çok iyi dinleyicidir, karşısındaki insanın duygularını anlama konusunda diğer insanlara göre daha gelişmiş becerilere sahiptirler. Hoşgörülüdürler, sözel becerileri gelişmiştir, insanları olduğu gibi kabul edebilirler, şefkat gösterme, önyargısız olma, sabırlı olma vb. özelliklere sahiptirler. Bu kişilerin çevreleri tarafından daha çok aranan, tercih edilen, sırların paylaşıldığı kişiler oldukları gözlenir. Kendileriyle paylaşılan özel yaşamların kutsallığına inanırlar; paylaşılan sırları iyi korular, güvenilirdirler. Bu gibi özelliklere sahip olan kişiler, kendi iç dünyalarında yarattıkları barış ortamını çevreleriyle ilişkilerine de yansıtabilmektedirler. Özel olarak eğitilmiş olmadıkları halde bu kişiler, sorusu ya da sorunu olan kişilere öylesine olumlu bir ortam yaratırlar ki kişiler, içinde bulundukları atmosferin "çok destekleyici, rahatlatıcı, iyileştirici" olduğunu, psikolojik olarak hissederler. Bu ortam; kişilerin kendilerine ve soruna farklı açılardan bakmalarına, daha önce fark etmedikleri noktaları keşfetmelerine, hatta sorunların çıkış noktalarını bulmalarına fırsat yaratır. Yaratılan böylesi bir ortama "*terapötik ortam*", bu ortamda kullanılan iletişim biçimine "*terapötik iletişim*" denir. Terapötik ortam; kişilerin kesin çözümler buldukları, terapistin olduğu bir ortam olmayıp, insanların kendilerini yargılanma ya da yanlış anlaşılma korkusu taşımadan kolayca ifade edebildikleri bir ortamdır. Kişiler içinde bulundukları terapötik ortam sayesinde, kendilerini daha kolaylıkla ifade eder, düşüncelerini ifade ederken de daha önce gözden kaçırdıkları, kendileri ve diğer insanlarla ilgili pek çok ayrıntıyı fark ederler. Böylece tek bir çözüm yolunun başka biri tarafından önerilmesi yerine, çözüm yollarını kendileri bulma fırsatı elde ederler.

Terapötik Ortam: Kişilerin kendilerini tehdit altında hissetmeden, içtenlikle ifade edebildikleri, destekleyici, rahatlatıcı ve geliştirici bir atmosferdir.

Terapötik İletişim: Kişilerin kendilerini tehdit altında hissetmeden, içtenlikle ifade edebildikleri, destekleyici, rahatlatıcı ve geliştirici bir iletişim biçimidir.

Bizi geliştirici, iyileştirici ortamı sağlayabilen böylesi terapötik becerileri olan bireylerin çevremizde olması bizim için bir şanstır. Ancak yaşamda, öylesi sorun-

larla karşılaşılır ki bu sorunların üstesinden gelinebilmesi için, mutlak yardım konusunda, özel eğitim almış bir uzmanın yardımı gerekir. İşte ilgili alanda eğitim almış olan bir uzman yönlendiriciliğinde yürütülen bu çalışmalara, *profesyonel psikolojik yardım hizmetleri* denir. Profesyonel psikolojik yardım hizmetleri; sorunun türüne verilecek yardımın biçimine göre psikolojik danışma, rehberlik ya da psikiyatrik yardım etkinliklerinden oluşur.

PSİKOLOJİK DANIŞMA NEDİR, NE DEĞİLDİR?

Psikolojik danışmanın ne olmadığını tanımlayınız.

SIRA SİZDE 1

Psikolojik danışma sürecinde yardım veren, profesyonel "psikolojik danışman", yardım alan da "danışan" terimiyle adlandırılır. Psikolojik danışmanla danışan arasında, danışana yardım amacıyla kurulan profesyonel ilişkiye ve yapılan etkinliklere "psikolojik danışma" denir. Psikolojik danışma, danışmanın gerektiğinde mesleki tekniklerin kullandığı, profesyonel bir yardımdır. Mesleki ilişkinin kurulması, gerektiğinde uygun zaman ve uygun düzeyde müdahalelerin yapılması için yardım verenin psikolojik danışma ve rehberlik alanında temel kuramsal bilgileri ve uygulamalı becerileri içeren dersleri başarmış olması ve böylece yeterliğini en azından lisans diploması alarak kanıtlamış olması gerekir.

Psikolojik Danışman: Psikolojik danışma hizmeti sunan alan uzmanı.

Danışan: Psikolojik danışma hizmeti alan kişi.

Psikolojik danışma yardımı, danışanın kendini gerçekçi bir biçimde tanımasını, yeterliklerini ve gereksinimlerini nesnel bir biçimde değerlendirmesini, kendisine sağlıklı hedefler seçmesini sağlamaya odaklanır. Yardım sürecinde danışanlara, bu hedeflere ulaşmayı kolaylaştırıcı beceriler kazandırılır (Özgüven, 1999). Psikolojik danışma süreciyle kişinin kendi iç dünyasına odaklanması sağlanır. Yardım vermenin amacı kişilik bozukluklarını tedavi etmek olmayıp, kişinin kendisini tanıması ve geliştirmesidir. Çünkü; psikolojik danışma hizmetlerinin hedef kitlesi ruh sağlığı bozuk olmayan, ruhsal anlamda "sağlıklı" kişilerdir. Psikolojik danışma süreciyle bir hastalığı iyileştirme amaçlanmaz. Psikolojik danışma sürecinde, bir profesyonel olarak, psikolojik danışmanın çıkış noktası; danışanın nelere gereksinim duyduğu, bunları fark etmek için neler yapacağı ve nasıl sağlıklı bir yol izleyeceğidir. Danışanın kendisinin ve çevresinin farkında olması, gerçeklerden kopmamış olması esastır. Çünkü; psikolojik danışma sürecinde, psikolojik danışmanın yol göstermesiyle danışan, kendini, çevresindeki insanları, yaşamını, önceliklerini, sorunlarını ve çözüm yollarını daha gerçekçi bir biçimde görme şansı elde edecektir.

Psikolojik danışma yardımı, ruhsal hastalığın iyileştirilmesini içermez. Bu nedenle yardım sürecinde kişiye bir teşhis koymaya çaba da gösterilmez. Teşhis koymak amaçlanmadığı için danışana testler uygulanması da çoğu zaman gerekmez. Ancak bazı durumlarda, danışanın kendisini, danışmanın da danışanı daha iyi tanımasını sağlama ya da danışma sürecinde amaçlardaki öncelikleri belirleme amacıyla bazı ölçekler uygulanabilmektedir. Örneğin; çekingenlik, saldırganlık gibi eğilimleri, stresle başa çıkma, kendini yönetme gibi becerileri ölçen ölçekler kullanılabilmektedir. Bu araçlarla kişinin kendini nasıl gördüğü üzerinde odaklaşmak mümkün olmaktadır. Ülkemizde çeşitli kişilik özelliklerini ve çok çeşitli becerileri ölçen çok sayıda ölçme aracı bulunmaktadır. Ancak bu araçların, sadece birer araç olduğu unutulmaksızın, gerek uygun aracın seçiminde, gerekse uygulanmasında eğitimli ve bilinçli profesyonellerce kullanılması durumunda, kendini tanıma yönünde anlamlı bir işlevi vardır.

PSİKOLOJİK DANIŞMANIN REHBERLİK, PSİKİYATRİ VE PSİKOTERAPİDEN FARKLARI

Psikolojik danışma ve rehberlik terimi; hem bir yardım mesleğini, hem de yapılan hizmetin karşılığını yansıtmaktadır. "Psikolojik danışma" ve "rehberlik" olarak iki anahtar kavram, uygulamada birbirinden ayrılması son derece zor, birbirleriyle bağlantılı bir takım mesleki etkinlikleri içermektedir. Psikolojik danışma kavramını daha iyi anlayabilmek için psikiyatri, psikoterapi ve rehberlik gibi ilgili bazı anahtar kavramların da açıklanması gerekir. Çok yaygın bir hata; bu kavramların, birbirlerinin yerine ya da dengi olarak kullanılmasıdır. Oysa bu kavramlar, birbirleriyle ilgili, aynı zamanda birbirlerinden farklı işlev ve hizmetleri yansıtmaktadır. Ünitemizin başlığının psikolojik danışma kavramı olması nedeniyle bu kısımda, diğer hizmet gruplarıyla benzerlik ve farklılıkları, psikolojik danışma üzerinde odaklanarak açıklanmıştır.

Psikolojik Danışma

Psikolojik danışma, bireyin iç dünyasına odaklanan, bireyin hem iç dünyası, hem de içinde yaşadığı çevreyle ilişkileri konusunda farkındalığının arttırılmasının amaçlandığı bir yardım biçimi ve sürecidir. Psikolojik danışma yardımı alan kişi, kendisine ve içinde bulunduğu dünyaya o güne değin olduğundan farklı bir açıdan bakma şansı elde ederek, gözden kaçırdığı öğeleri fark etme, gizil güçlerini keşfetme ve kendini geliştirme fırsatını elde eder. Psikolojik danışma süreci, danışanların ve danışmanların katıldığı, bir anlamda "psikolojik keşif süreci"dir. Danışanlar, doğada yürüyüşe katılan kişiler gibi bu keşfe çıkarak; manzaranın daha önce görmedikleri bölümlerini fark etmek, tanımak, güzelliklerinin tadını çıkarmak, devamlılığını koruma yollarını araştırmak, kusurlarını ya da eksikliklerini kabul etmek ya da değiştirme yollarını aramak, bunları denemeye girişmek gibi eylemlere girişirler. Psikolojik danışmada amaca ulaşma derecesi, diğer bir deyişle danışmadan en üst düzeyde yararlanma; danışmanın yetkinliğine, danışan danışman ilişkisine ve en çok da danışana bağlıdır.

Özetle psikolojik danışma;

- telkinde bulunma işlemi değildir.
- ruhsal anlamda "sağlıklı" insanları kapsar.
- hizmet verebilmek için, en az lisans düzeyinde eğitim almış olmayı gerektiren bir hizmet alanıdır.
- kişinin o güne değin farkında olmadığı, henüz kullanmadığı özgücünün keşfedilmesi ve eyleme dönüştürülmesine dayanan bir yardım türüdür.
- danışanlarla kurulan profesyonel ilişki ortamında sunulur.
- sorunların, danışmanın çözümüyle değil, danışanın sorun çözme becerilerinin geliştirilmesiyle giderildiği, bir yardım biçimidir.

Rehberlik

Rehberlik; bireylerin kendileri için sağlıklı ve işlevsel olan hedefleri belirlemelerine, bu hedeflere ulaşma olanaklarını ve kaynaklarını bulmalarına yardım etmektir.

Rehberlik de profesyonel biçimde işleyen bir yardım etme süreci ve işlemidir (Erkan, 1999). Sunulan bu hizmetle bireylere, kendilerini geliştirmeleri, sağlıklı ve üretken olmaları gibi hedeflere ulaşmalarında yardımcı olunur. Rehberlik; bireylerin kendileri için sağlıklı ve işlevsel olan hedefleri belirlemelerine, bu hedeflere ulaşma olanaklarını ve kaynaklarını bulmalarına, onları bilgilendirerek yardım etmektir. Rehberlik, kişinin kendisi ve çevresiyle ilgili bilgileri toplamaya aracılık eden bir işleve sahiptir. Rehberlik hizmetleri; kişisel özelliklerin yanında, kişinin

içinde bulunduğu ya da bulunmak istediği çevreye ilişkin bilgilerin toplanmasına, gereksinim duyan kişilere ulaştırılmasına ortam yaratır. İşlevleri eğitim, sağlık, endüstri vb gibi çok çeşitli alanları kapsamaktadır. Bir alanın içinde bile çok çeşitli konulara göre çeşitlenme kapasitesine sahiptir. Örneğin; eğitim alanında üniversite sınavına hazırlanan öğrencilere yönelik olarak, meslekleri, mesleklerin gerektirdiği özellikleri tanıtan bir mesleki rehberlik programı geliştirilebilir. Aynı alanda, hatta aynı hedef kitlenin anne ve babaları için, aile içinde, demokratik ortam yaratma, etkili iletişim kurma ilkelerini içeren bir anne baba eğitimi programı da hazırlanabilir.

Rehberlik hizmetleri, doğası gereği, kişilerin istemeleri durumunda verilmelidir. Ancak ülkemizde özellikle eğitim alanında sürdürülen rehberlik hizmetlerine bakıldığında; öğrencilerin istekli ve gönüllü olup olmamalarına bakılmaksızın, rehberlik hizmetlerinin, sınıflardaki rehberlik saatlerinde, gruplara yönelik olarak gerçekleştirildiği, bireysel rehberlik hizmetlerininse daha ender olarak, uygulandığında da sorun odaklı olarak gerçekleştirildiği görülür.

İlköğretimin ilk kademesinde rehberlik hizmetlerinin, özellikle 6-12 yaş grubunun gelişimsel ihtiyaçlarını karşılamaya ağırlık verildiği görülmektedir. Yaşın yükselmesine paralel olarak, ilköğretimin ikinci kademesinde, mesleki rehberlik etkinlikleri ağırlık kazanmaktadır. Her okulda psikolojik danışman bulunmaması, okullarda öğrenci saylarının kalabalık olması, uygulamanın bu biçimde yürütülmesine neden olmaktadır. Okullarda rehberlik hizmetlerinin planlanması, organizasyonu ve yürütülmesiyle ilgili sorumluluklar öncelikle psikolojik danışmanlardan beklenir. Ancak, günümüzde benimsenen çağdaş eğitim anlayışına ve bu anlayışı yansıtan yönetmeliklere dayalı olarak, sadece okulun rehberlik servisi değil, okul yönetimi ve okuldaki tüm öğretmenler de rehberlik hizmetlerini yürütmekle görevlidir (Kepçeoğlu, 1995; Kuzgun, 2000). Okullardaki rehberlik hizmetlerinin bir kısmı, okulun rehberlik servisinde görevli uzmanların yönlendiriciliğinde, rehberlik konusunda bilgilendirilmiş branş öğretmenleri tarafından yürütülmektedir. Öğretmenlerin rehberlik hizmetlerindeki işlevselliği; bu hizmetlerin işlevine inanmaları, gönüllü olmaları,"öğrencilere ne tür bilgiler, nasıl ve ne kadar, nasıl ulaştırılabilir" sorularına yanıt verebilecek oranda eğitilmeleriyle arttırılabilir.

Sorun Odaklı Rehberlik: Ortaya çıkan belli bir sorunu giderme amacıyla çeşitli rehberlik hizmetleri sunmayı içerir.

Rehberliğin işlevleri ve hedef kitlesiyle ilgili bilgiler özetlenecek olursa rehberlik;

- Ruh sağlığı bozuk olan öğrenciyi iyileştirme süreci değildir.
- Öğrencilere gereksinim duyduğu bilgileri sağlayarak, ruh sağlıklarını koruyucu işlev üstlenir.
- Uygulamalarını yapmak için, psikolojik danışmada olduğu kadar özel bir eğitim almanın gerekmediği bir hizmettir.
- En kısa sürede, en çok kişiye ulaşılabilmesi nedeniyle eğitim ortamlarında, çoğunlukla büyük gruplara yönelik olarak gerçekleştirilir.
- Kişinin kendisi için en doğru kararı alabileceği ve uygulayabileceği inancına dayalı bir yardım türüdür.
- Bir uzmanın, diğerlerine bilgi aktarması biçimindeki tek yönlü bilgi akışından çok, uzmanla öğrenciler ve öğrencilerarası etkileşimi gerektiren etkinlikleri içerir.
- Öğrencilere bilgi aktarımından daha çok, bilgiye nasıl ulaşabileceklerini öğrenmelerine ortam yaratılmasıdır.

Rehberlik hizmetleri ne tür özellikler taşır?

SIRA SİZDE 2

Ülkemizde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri okullarda görev alan psikolojik danışmanlar aracılığıyla yürütülmektedir. İl ve ilçelerde bulunan Rehberlik ve Araştırma Merkezleri (RAM) tarafından da rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri verilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığının ilk ve ortaöğretim kurumlarının hepsinde psikolojik danışman bulunmamakla birlikte, psikoloji, özel eğitim, pedagoji, eğitim programları ve öğretim, ve eğitim yönetimi ve planlanması gibi programlardan mezun olanların "rehber öğretmen" unvanıyla istihdam edildikleri görülmektedir. Buna ek olarak hemen her ilde RAM bulunmaktadır. Bazı illerde, büyüklüklerine bağlı olarak, birden fazla RAM bulunmaktadır. Psikolojik danışmanı olmayan okullara aynı bölgede bulunan bir başka okulun uzmanı belli günlerde okula gelerek hizmet vermektedir. Bu seçeneği de kullanamayan okullar, RAM ile bağlantıya geçerek profesyonel yardım almaktadır. Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde psikolojik danışmanların yanı sıra, klinik psikologlar, gelişim psikologları, özel eğitim uzmanları, çocuk gelişimi uzmanları, sosyal çalışmacılar da görev alabilmekte, uzmanlık alanlarıyla ilgili başvurulara ücretsiz yardım hizmeti vermektedirler. Gerek okullarda, gerekse Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde yürütülen hizmetler, ruh sağlığı yerinde olan, ancak yaşam kalitesini yükseltmekte, ruh sağlığını korumakta profesyonel yardıma gereksinen kişilere yönelik hizmetlerdir. Okulda ya da RAM'daki uzmanlar, başvuran öğrencilerin ve ailelerinin gereksinimlerini değerlendirip, farklı branştan bir profesyonelin, örneğin bir psikiyatristin, yardımcı olması gereken durumlar gözlediklerinde de bir rehberlik hizmeti sunmaktadır. Bu gibi durumlarda, aileleri hangi kuramlardan ve hangi branştan uzmandan yardım alınabileceği konusunda bilgilendirerek bu yardımı almaya yönlendirmektedirler. Ne okuldaki rehberlik servisinin, ne de RAM'ın öğrenciyi bir sağlık kurumuna sevk etme gibi bir yetkisi yoktur. Bir başka kuruma yönlendirilen ve yardım almakta olan öğrencinin durumuyla ilgili olarak, sadece gerekli olan durumlarda, RAM ve Devlet ya da Üniversite Hastanesinin ilgili birimleriyle bağlantı kurup yazışabilmektedirler. Amaç, öğrencinin en kısa sürede sağlığına kavuşmasıdır.

Psikiyatrik Hizmetler

Çeşitli nedenlerle insanların ruh sağlıkları bozulabilmektedir. Bu nedenler; önceki nesillerden gelen genetik etmenlerden olabildiği gibi, kullanılan ilaçlardan, karşı karşıya kalınan bazı kimyasal maddelerden ya da çocukluk yaşantılarındak zorluklardan, stresli yaşam, travmatik yaşantı, sağlıksız sosyal çevre gibi etmenlerden kaynaklanabilir. Psikiyatrik tedaviler, klinikte yatarak ya da poliklinikte ayaktan sürdürülebilmektedir. Ruh sağlığının bozulması durumunda devreye girecek olan profesyoneller; psikiyatristler ve klinik psikologlardır. Psikiyatrist olabilmek için öncelikle tıp eğitimi almış olmak, daha sonra psikiyatri alanında uzmanlık eğitimini tamamlamak gerekmektedir. Psikolojik yardım hizmeti sunan profesyoneller arasında, psikiyatristler ilaç yazma yetkisi olan tek gruptur. Bazı durumlarda, ruhsal hastalıkların tedavisi sırasında, ilaç tedavisine de başvurmak gerekmektedir.

Bu süreçde yer alan meslek gruplarından bir diğeri de klinik psikologlardır. Psikoloji alanındaki lisans eğitimlerinin üstüne klinik psikoloji alanında lisans üstü eğitim alarak bu uzmanlığı elde eden uzmanlar, psikiyatri kliniklerinde hastanın teşhisinin konulması sürecinde, çeşitli testler uygulayıp, sonuçlarının değerlendirilmesiyle tedavi sırasında doktorlarla birlikte hasta ve aileleriyle çalışarak, tedavi sonucunda uyguladıkları testlerin sonuçlarıyla hastadaki iyilik halinin değerlendiril-

mesi etkinliklerinde, ekip çalışması içinde yer alırlar. Ruhsal hastalıkların tedavisinde, uygulanan tedaviler sadece psikoterapiyle olabildiği gibi, bazen de hem ilaç tedavisi, hem de psikoterapinin birlikte devam ettirilmesi biçiminde olabilmektedir.

Psikoterapi

Psikoterapi ciddi ruhsal bozukluklar ve hastalıkları tedavi etmek için, bu alanda uzmanlaşmış kişiler tarafından verilen psikolojik yardım hizmetidir. Psikoterapi sürecinde yardım veren profesyonel "psikoterapist", yardım alan da "hasta" terimiyle adlandırılır. Psikoterapistle hasta arasında, hastaya yardım amacıyla kurulan profesyonel ilişkide yapılan etkinliklere "psikoterapi" denir. Psikoterapi hizmetlerini yürütmek için psikiyatrist, psikolojik danışman ya da psikologların belli bir yaklaşıma dayalı olarak, belirlenmiş sürede, danışman eğitimci denetiminde, teorik bilgilenmesini tamamladıktan sonra, uygulamalı eğitimden geçerek, yeterliliğini kanıtlamış olmaları gerekmektedir. Ancak ülkemizdeki uygulamalara bakıldığında, bu konuda ek bir eğitim alıp almadıkları sorgulanmaksızın psikiyatristlerin psikoterapi yapabilecekleri varsayılmaktadır. Ne yazık ki yeterli denetim ve yaptırım sistemi geliştirilmemiş olduğu için, psikoloji ya da psikolojik danışma alanından da lisans düzeyinde diploması olan ve bu konuda özel bir eğitim almamış profesyonellerin özel danışma merkezlerinde psikoterapi yaptıkları iddia edilmektedir. Oysa psikoterapi, ruhsal bozukluklar, hastalıklar ve tedavileri konusundaki bilgilerin yanında, ilgili psikoterapi yöntem ve tekniklerini bilmeyi ve uygulama yapabilmeyi gerektiren bir uzmanlık alanıdır. Ciddi ruhsal hastalığı olan kişilere verilen bir hizmet olduğu için, bilgilerin eksikliği ya da uzmanın hatası, kimi zaman tamiri mümkün olmayan hayati sonuçlara neden olabilmektedir.

Psikoterapi de psikolojik danışma ve rehberlikte olduğu gibi, bireysel olarak gerçekleştirileceği gibi, grupla da yapılabilir. Kişilere yardım öncesi teşhisin konması ve bu teşhisle bağlantılı tedavi planının çıkarılması gerekir. Teşhise karar verirken testlerden yararlanılması yaygın bir uygulamadır. Uygulama ortamları, hastanelerin psikiyatri klinikleri ya da özel sağlık merkezleridir.

Psikoterapinin işlevleri ve hedef kitlesiyle ilgili bilgiler özetlenecek olursa, psikoterapi:

- Psikolojik hastalıkların iyileştirilme sürecidir.
- Ruhsal bozuklukların gelişimini önleyici işlevi vardır.
- Uygulamada bulunabilmek için, bu alanda özel eğitim almış olmak gerekir.
- Eğitim ortamlarında değil, sağlık kurumlarında uygulanır.
- Sağlık problemi nedeniyle hastaların, kendileri için en doğru kararı alamayacakları varsayımına dayanır.
- Kişilerin ruh sağlıklarının iyileştirilmesi amacını taşır.

İntihar düşünceleri olan bir kişiye, yardım edebilecek meslek grubu hangisidir? Neden?

SIRA SİZDE 3

PSİKOLOJİK DANIŞMA KİMLER İÇİNDİR?

Günlük yaşamın doğal akışı içinde zaman zaman beklenmedik olay ve durumlarla karşılaşırız. Karşılaşılan her yeni durum, bizim o ana kadar oluşturduğumuz geçici denge durumunun değişiminde, bir uyarıcı özelliği taşır. Karşılaşılan her yeni durum, kişileri, kimi zaman yoğun bir biçimde, kimi zaman da hafif düzeylerde etkiler. Yaşanan olaylar, karşılaşılan durumlar, kişileri kısa süreli ve geçici olarak etkilediği gibi, kimi zamanda etki süresi, kişinin katlanma düzeyinden yüksek olabi-

lir. Zorlanma dönemlerinde devreye soktuğumuz başa çıkma gücümüz yetersiz kaldığında, bir profesyonelden yardım alma gereksinimi duyarız. Ciddi bir kişilik problemi nedeniyle değil de var olan gücümüzün ortaya çıkarılması ya da ek beceriler kazanmayı gerektiren durumlarda, devreye girecek uzmanlık alanı psikolojik danışmadır. Kişinin yaşadığı zorlanma, gerçekle bağını kesecek nitelikteyse kişilik bozuklukları söz konusuysa böylesi durumlarda devreye girecek meslek elemanı "psikiyatrist" tir. Psikolojik danışma yardımı alan kişiler; karar alma, yeni bir yaşam biçimine uyum sağlama konularında yaşadıkları güçlükleri yenme ya da karşılaşacakları olası güçlüklerle başa çıkma becerilerini kazanma fırsatı bulurlar.

Psikolojik danışma; üniversite tercihi yapma konusunda yaşanan kararsızlıklarda, farklı bir kentte yaşamaya başlanıldığında, yeni ortama uyum sağlamada, şeker hastalığı v.b. gibi süreğen bir hastalık teşhisi konulduğunda, yaşamında düzenlemeler yapmak zorunda olduğu fikrine alışmada, sınav kaygısıyla başa çıkmayı öğrenmede, insanlarla iletişimini koparmadan ama, kendi de incinmeden "hayır diyebilmeyi" öğrenmede, hamile olup anne olmaya henüz kendini hazır hissetmemede, eşler arasında uyum problemleri olduğunda, öfkesini kontrol etmeyi öğrenmede ve buna benzer durumlarda uygun adrestir.

Kişiler, salt zorlanma dönemlerinde değil, yaşamları beklendik biçimde devam ederken de kendilerini daha iyi tanımak, farkında olmadıkları yönlerini keşfetmek amacıyla da psikolojik danışma yardımı almaya başvurabilirler. Kendine karşı açık ve dürüst olmayı gerektiren bu süreçte, kişiler kendilerini, yaşamı, yaşamdan beklentilerini, diğer insanlarla ilişkilerini sağlıklı biçimde görme fırsatı bulabilirler.

SIRA SİZDE 4

Psikolojik danışma ne gibi sorunlar için uygun bir hizmettir?

PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETİ NASIL SUNULUR?

Psikolojik danışma ilişkisi; danışmanın yardım konusunda öneri getirmesiyle danışman tarafından başlatılabildiği gibi, yardım ihtiyacının farkında olan bireylerin talepleriyle de başlatılmaktadır. Bir okulöncesi öğretmeninin, öğrencisinde gözlediği olağan dışı davranışlar nedeniyle, anne ve babasına okulun psikolojik danışmanıyla görüşmelerini önermesi, kimi durumda da bir başka kişinin araya girmesiyle bu profesyonel ilişki kurulmaktadır. Yukarıdaki örnekte olduğu gibi, bir çok öğretmen, öğrencilerinde ya da ailelerinde bir çok sorunu rahatlıkla fark edebilmektedir. Öğretmenlerin, gözledikleri sorunla ilgili olarak, ihtiyaç sahiplerini uygun branştaki profesyonele yönlendirmeleri son derece önemli bir rehberlik hizmetidir. Ancak, doğal olarak öğretmenlerin, bu yönlendirmelerindeki isabet, onların psikoloji, psikolojik danışma ve rehberlik, psikiyatri gibi farklı branşların işlevleri arasındaki farkı ayırt edebilecek bilgiyle donanmış olmalarına bağlı görünmektedir.

Kişi, profesyonel yardım ihtiyacının farkında olarak talepte bulunduğunda, verilen yardımdan daha kısa sürede, daha üst düzeyde kazançlı çıkma potansiyeline sahiptir. Bir başkasının talebiyle profesyonel ilişkinin kurulması durumunda danışan, psikolojik anlamda direnç geliştirebilir. Bu direnç de danışma sürecini olumsuz etkiler. Psikolojik danışma yardımı, kapsanan kesimin gereksinimlerine göre iki biçimde sürdürülebilir. Psikolojik danışma bir danışmanın, bir danışana yardım etmesi biçiminde bireysel olarak uygulanacağı gibi, bir çok danışanın bir ya da iki danışmandan aynı anda yardım alması biçiminde grupla da gerçekleştirilebilmektedir.

Psikolojik anlamda direnç, bir kişinin yardım almak için bir profesyonele başvurmuş olmasına karşın, farkında olmadan iyileşmeye karşı çaba içinde olmasıdır.

Bu hizmetlerden bireysel psikolojik danışma süreci, büyük ölçüde danışmanın benimsediği yaklaşıma ve danışanların gereksinimlerine göre kısalıp uzamakla birlikte, yaklaşık 6-8 oturumdan oluşmaktadır. Bireysel danışma oturumları haftada bir kez, 45 dakika süreli olarak gerçekleştirilir. Danışanın gereksinimine ve üzerinde çalışılan sorunun niteliğine göre çok ender olmakla birlikte, haftada birden çok oturum da gerçekleştirilebilir.

Grupla psikolojik danışma süreciyse büyük ölçüde danışmanın benimsediği yaklaşıma, grubun oluşturulma amacına ve danışanların gereksinimlerine göre kısalıp uzamakla birlikte, yaklaşık 8-12 oturumdan oluşmaktadır. Grupla danışma oturumları haftada bir kez, 90 dakika süreli olarak gerçekleştirilir. Bu süreler ve sıklık, danışanların gereksinimlerine, danışmanın müdahale planına göre değişiklikler gösterir.

Hem grupla psikolojik danışmada, hem de bireysel danışmada ortak olan noktalar; (a) bu süreci, danışanların gereksinimlerinin, beklentilerinin ve hedeflerinin belirlediği, (b) danışmanın gerektiğinde mesleki teknikleri uyguladığı, (c) danışmanla danışan arasında dostluk ilişkisi değil de bir mesleki ilişkinin kurulduğu, (d) çalışmalar sırasında hem danışmanın, hem de danışanın uymaları beklenen temel ilkeler olduğu ve (e) bu yardım sırasında paylaşılan bilgilerin koruması anlamındaki gizlilik ilkesine azami özen gösterilmesidir.

Psikolojik danışmanın amacı; bireylerin, kendi güçlerini kullanarak, kendilerine yeterli olmalarını sağlamaktır. Psikolojik danışmanın dayandığı felsefeye göre, bu güç tüm insanlarda bulunur, ancak kendini yeterince tanımama, yeterli fırsatları bulamamış olma ya da zorlanma durumlarıyla karşılaşma gibi etmenlerle kişiler, bu güçlerinin farkında olmayabilirler. İşte psikolojik danışma mesleği ve disiplini, kişilerin bu gücü keşfetmelerine yardım etme işlevini taşır. Böylesine profesyonel mesleki etkinlikleri içeren psikolojik danışma hizmetini sadece, bu alanda lisans düzeyinde eğitim görmüş profesyoneller verebilir.

Psikolojik danışma yardımını sadece bu alanda en az lisans düzeyinde eğitim almış, meslek elemanları yapmalıdır. Söz konusu alan, üniversitelerin eğitim fakültelerinin psikolojik danışma ve rehberlik programıdır. Bazı durumlarda da psikoloji, özel eğitim, sosyal hizmetler gibi yakın mesleklerden lisans diploması almış olanların, psikolojik danışma ve rehberlik alanında lisansüstü eğitimlerini tamamlayarak da mesleği icra etme hakkı elde edebilmektedirler. Üniversite eğitimi sırasında bu programdan bir ya da birkaç seçmeli ders almak, psikoloji konusunda çok okuyor olmak, böylesi profesyonel bir yardımı yapabilme hakkını ve yetisini kişilere kesinlikle vermez. Böyle bir çabaya girmek, kişinin gereksinimi varken, (a) "asıl" yardımı almasını engellemeyi içerdiği için ahlaki olarak sakıncalı, (b) kişinin gerçekten ertelenemez bir psikolojik yardım alma gereksinimini engellediği için zararlı, (c) kişilerde yardım aldığı kanısı yaratarak oyalanmalarına ve sorunun daha büyük boyutlara ulaşmasına, belki de psikiyatrik yardımla çözümlenebilir bir hale gelmesine neden olması açısında tehlikelidir.

Alan dışından kişilerin psikolojik danışma yaptıklarını varsaymanın sakıncaları nelerdir?

SIRA SİZDE 5

PSİKOLOJİK DANIŞMANDA BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLER

Bir profesyonel hizmeti yürütürken, sözü edilen mesleğin elemanlarında, o hizmetin gerektirdiği bazı özellikler ve beceriler olması gerekmektedir. Bu özellikler hizmet verenin mesleki başarısını arttırabildiği gibi, hizmet alanın da aldığı hizmetten en üst düzeyde yararlanmasına ortam yaratmaktadır. Aşağıda psikolojik danışman-

ların sahip olması gereken özelliklerden en temel olanları kısaca açıklanmıştır (Patterson, 1974):

Kendinin Farkında Olma

Psikolojik danışmanlar, öncelikle değer yargılarının, duygularının farkında olmalı, zayıf ve gelişmiş özelliklerini bilmeli, kendilerini iyi tanıyarak bu bilgilerini hem kişisel yaşamlarında, hem de mesleki ilişkilerinde kullanmalıdırlar. Bir uzman ne kadar kendinden haberdarsa örneğin; komplekslerinin, zaaflarının ya da önyargılarının danışma ilişkisine bulaşmasına ve danışanını etkilemesini o denli önleyebilir. Buna ek olarak kendisindeki olumlu özelliklerin de farkında olan bir psikolojik danışman yeri, zamanı ve dozu ayarlayarak, bunu danışma ilişkisinde besleyici bir güç olarak da kullanabilir. Aksi takdirde mesleki rollerini bilerek ya da farkında olmadan kötüye kullanmış olur.

İçtenlik

İçtenlik; danışmanın danışanına karşı içten davranmasını içerir; danışmanın "özü sözü bir" olmasıdır. Bu terim; sözlerle duygu ve düşüncelerin tutarlı olmasıdır. Danışma sürecinde her zaman beklenen, arzulanan, hedeflenenler gerçekleşmez. Zaman zaman oluşan aksaklıklar karşısında danışmanlar da hayal kırıklığı, kırgınlık, çaresizlik duyguları yaşayabilirler. İçtenlik, psikolojik danışmanların, mesleki kimlikleri içinde birer insan oldukları gerçeğini dikkate alan bir ilkedir. Örneğin; bir psikolojik danışman, öfkesini kontrol etme amacıyla psikolojik danışma yardımı almakta olan bir baba ile beşinci oturumlarında, danışanın bir önceki hafta aksi yönde kararları olmasına rağmen, okulöncesi çağdaki çocuğunu yine dövmüş olduğunu öğrenir. Yaşadığı duygu, hayal kırıklığıdır. Bu duygusunu yok saymaya çalışarak, nazik, ilgili ve nötr bir durumda süreci sürdürmeye çalışması bir anlamda içtenlik ilkesiyle çelişir. Bu duygusunu uygun sözcüklerle danışanına aktarması yani söylemiyle duyguları arasında tutarlılık olması içten olduğunu yansıtmaktadır. Ancak bu, danışmana danışanını suçlama, yargılama, kınama hakkını vermek de değildir. Danışman, danışma ortamında yaşadığı duyguyu, teknik becerilerini de kullanarak danışana ileterek, onun gelişimine katkıda bulunur. Yani profesyonel ilişkide öncelik; danışanın gelişimidir, danışmanın kendini rahatlatması asla değildir. Bu beceri, danışmanın profesyonel kimliğinden gelir. Oysa benzer bir olayda dinleyici konumundaki bir "dert ortağı"nın tepkisi farklı olabilecektir. Dinleyici, şiddet uygulamayı sürdüren babayı yargılayabilir, suçlayabilir, ona kızabilir veya ona acıyabilir ya da hak verebilir. Böylesi bir durumda göstereceği tepkinin terapötik etkisinin farkında bile olmayabilir ve kendini buna ayarlamak zorunda hissetmeyebilir. Oysa bir profesyonel; tüm bu faktörleri birlikte değerlendirerek danışanıyla, profesyonel ilişkisini sürdüren kişidir.

Empatik Anlayış

Empati; kişinin bir başkasının bakış açısıyla onun dünyasına geçici olarak bakması, onun duygu ve düşüncelerini anlaması ve ona iletmesi sürecidir. Bir kişiyle empati kurabilmek için şu aşamalardan geçilir: İlk olarak empati kurmaya niyetimizin olması gerekir, eğer böylesi bir istek duyulmuyorsa süreç kendiliğinden işlemez. Daha sonra, dikkatimizi yoğunlaştırmamız gerekir, böylece o insanla ilgili bilgi edinebiliriz. Ulaştığımız bilgileri zihnimizde işleyerek, karşımızdaki insana iletmemizle süreç tamamlanır. Empatik anlayış; kişinin kişilerarası iletişim kurarken empatik bir bakış açısı geliştirmeye çaba göstermesini yansıtır. Empati kurmak, çaba göster-

meyi gerektirir. Empati kurarken, duygular ve düşünceler harekete geçer. Ancak kişi, nesnelliğini koruyarak, karşısındaki kişiyi anladığı ölçüde empati kurabilir. Aksi durumda, yani duygular baskın geldiğinde, olumlu ya da olumsuz duyguların yaşanması, bu duygulara dayalı olarak tepki verilmesi olasıdır. Kişi empati kurmaya çalışırken karşısındaki kişiye acıma duyguları hissediyorsa, empati yerine acıma duygularını içeren bir tepki geliştirecektir. Kimi zaman da kızgınlık, öfke duyguları yaşanır. Bu durumda da antipati tepkileri geliştirilebilmektedir.

Empati: Bir başka kişinin bakış açısıyla kısa bir süre için dünyaya bakma, onun duygu ve düşüncelerini anlamadır.

Empatik anlayış; kişinin kişiler arası iletişim kurarken empatik bir bakış açısı geliştirmeye çaba göstermesidir.

Tepkiler antipati ya da acımaya kaydığı oranda, empatik anlayış geliştirmek zorlaşır. Bir profesyonelin yardım sürecinde, antipati ve acıma duygularından olabildiğince uzak durması, kendi değer yargılarından bağımsız olarak empatik bakış açısı geliştirmesi beklenir. Diğer mesleklerden kişiler gibi psikolojik danışmanların da bir insan olarak kendilerine özgü değerleri vardır. Örneğin; cinsel konularda oldukça tutucu bir psikolojik danışman, danışanının eşcinsel eğilimleri olduğunu öğrenir. Eğer, nesnelliğini (objektifliğini) sağlayamazsa duyguları yönünde hareket eder ve kendisinden profesyonel yardım almaya gelmiş olan bu kişiye yarardan çok zararı dokunur. Ancak geçici bir süre için, kendini karşısındaki insanın yerine koyarak, dünyaya onun penceresinden bakıp, tekrar nesnelliğine geri dönmek, yani empati kurmak, uygulaması, tanımlanmasından çok daha zor olan bir süreçtir. Empatik beceri, zaman içinde yaşantı zenginliğinin artmasıyla bu konudaki becerilerinin gelişimiyle güçlenir. Tatsız bir yaşantısını bizimle paylaşan birine, "Kendimi bir an senin yerine koydum da, ben bunları yaşamış olsam ..... yapardım." gibi bir ifade kullanmak, empatik bir bakış açısı geliştirdiğimizi yansıtmamaktadır. Çünkü; bu örnekte onu dinlerken, olaya onun bakış açısından bakmamakta, anlatılanlara kendi bakış açımızla ve kendi değer yargılarımızla yaklaşmaktayız.

Bir arkadaşımızla konuşurken, "kendimi bir an senin yerine koydum da ben bunları yaşamış olsam ..... yapardım" gibi bir ifade neden empati ifadesi değildir?

SIRA SİZDE 6

Saygı

Saygı, kişilerarası ilişkilerinde öncelikle aranan koşullardan biridir. Psikolojik danışma ilişkisinde de olmazsa olmaz nitelikte bir diğer kavramdır. Saygı soyut bir kavramdır. Somutlaştırılmaya çalışılırken, genellikle gözlenir davranışlarla betimlenir. Ancak, bu betimlemeler sırasında, saygı duymayla saygılı davranmanın, birbirine karışması riski artmaktadır. Örneğin; bir büyüğü geldiği zaman, genç olanın ayağa kalkıp ona yer vermesi bizim kültürümüzde saygılı davranmanın bir örneğidir. Genç, bu eylem sırasında gelen kişiye ilişkin olumlu ya da olumsuz herhangi bir duygu hissetmiyor olabilir ya da çok olumsuz duygular hissetmesine karşın, yargılanmak, ayıplanmak, suçlanmak istemediği ya da geleneğe aykırı hareket etmek istemediği için bu davranışı sergiliyor olabilir. Oysa saygı duyma kişilerde kendilerinden beklenen roller ve tavırlardan bağımsız olarak gelişir. Kişiler arasında pozisyon, mevki, statü farkı olması gerekmez. Bir kişi kendisinden çok daha genç ya da daha aşağıda statüde olan birine de saygı duyabilir.

Profesyonel ilişkide saygı, yaşamdakine benzer biçimde gelişir. Ancak profesyonel ilişkide saygılı davranma büyük ölçüde danışan ve danışmanın içinde yaşadıkları kültürün kalıplarına göre oluşur. Kuşkusuz bu uygar ilişkilerin kurulabilmesi için ön koşuldur. Ancak saygının profesyonel ilişkide yapılanması psikolojik danışmanın, profesyonel ilişkiyi yapılandırması, üslubu ve davranışlarıyla model olmasıyla oluşur. Eğer kişinin önyargıları "zenginse" ve hoşgörü düzeyi düşükse saygının gereğini ne kadar vurgularsa vurgulasın, bu ilkeyi davranışlarına döke-

mez, bu durumda terapötik ilişki yaratılamadığı için, yardım ilişkisi de kurulamamış olur. Bu nedenle içselleştirilmiş saygı, profesyonel ilişki için temel taşlardan biridir.

Sır Saklamayı Bilebilme

Diğer psikolojik yardım hizmetlerinde olduğu gibi, psikolojik danışma mesleğinde de profesyonellerin, yardım alma düşüncesiyle kendilerine iç dünyalarını, sırlarını açan kişilerden aldıkları bilgileri koruma konusunda, güvenilir olmaları gerekmektedir. Bu koşul (diğer bir adıyla gizlilik ilkesi) bir mesleki ahlak kuralı olarak benimsenmiştir. Mesleki yardım sürecinde, yardım alan kişi hakkında edinilen bilgilerin, hangi koşullarda, kimlerle paylaşılacağı belirlenmiştir. Bu ilke meslekten olmayanlarla bilgilerin paylaşılmayacağını yansıtır.

Alanında Yetkin Olma

Ünitenin başında yardıma ihtiyaç duyduğumuzda, insana yardım konusunda özel bir eğitim almamış olmalarına karşın, bazı yakınlarımızı özellikle tercih ettiğimizden bahsetmiştik. Yukarıda sıralanan özelliklere baktığınızda, bu özelliklerin hem profesyonel, hem de olmayan ama insana sosyal ve psikolojik yardım konusunda, aktif rol alan kişilerde gözlenen ortak özellikler olduğunu söyleyebiliriz. Ancak, bir profesyoneli, becerisi olan ama, eğitimi olmayan kişilerden ayıran en temel özelliğin formal eğitimle kazanılmış bilgi ve beceriler olduğunu söyleyebiliriz. Bazı meslekleri icra eden kişilerin, mesleki bilgi ve becerilerinin eksik olması çok ciddi sonuçlar yaratmayabilir. Hatta bazı bilgiler, meslekte çalışarak, deneyimle kazanılmaktadır. Ama, psikolojik yardım alanındaki diğer meslekler gibi psikolojik danışma mesleği de bu alanda çalışan danışmanların temel danışma teknik becerileri konusunda yetkin olmalarını gerektirir. Aksi durumda, danışanlara zarar verme olasılığı artar ki bu, bir mesleki ahlak ilkesinin de çiğnenmesi demektir.

TÜRKİYE'DE İLK VE ORTAÖĞRETİM OKULLARINDA PSİKOLOJİK DANIŞMA UYGULAMALARINI ZORLAŞTIRAN ETMENLER

Psikolojik danışma uygulamalarını zorlaştıran etmenler; meslekle ilgili etmenler, yardım alacaklarla ilgili etmenler, örgütle ilgili etmenler gibi alt başlıklarda irdelenebilir.

Psikolojik danışma hizmetlerinin kapsadığı alan çok geniş olmasına karşın, gereksinim duyan bireylerin bu hizmeti kolaylıkla aldıklarını söyleyebilmek oldukça zordur. Bireyleri bu yardımı almaktan alıkoyan etmenler çok çeşitlidir. Bu etmenler; meslekle ilgili, yardım alacaklarla ilgili ve örgütle ilgili etmenler olarak gruplandırılabilir.

Meslekle İlgili Etmenler

Mesleğin Yeterince Tanınmamış Olması

Ülkemizde, psikolojik danışma ve rehberlik mesleğinin temellerinin atılması, 1970'li yıllara dayanmaktadır (Kuzgun, 2000). Aradan geçen zaman içinde, gerek mesleğin biçimlendirilmesi, gerekse özellikle eğitim alanındaki işlevlerinin belirlenmesi açısından, önemli adımlar atılmakla birlikte, mesleğin yeterince tanınmış olduğunu belirtmek olanaksızdır. Öğretmen adaylarının, öğretim sürecindeyken psikolojik danışma ve rehberlik mesleğini tanımaları, onların ilerde mesleki etkinlikleri sırasında, disiplinlerarası yardım alışverişinde bilinçli olmalarını sağlayacaktır.

Psikolojik Danışmanların Yeterince Eğitilmemiş Olması

Psikolojik danışma ve rehberlikle ilgili programlardan mezun olanlar, gerek kuramsal bilgi, gerekse alanda uygulama becerisi açısından önemli nitelik farklılıkları taşımaktadırlar. Bu nitelik farkı da alanda yürütülen çalışmalara yansımaktadır.Ülke çapında üniversitelerde, lisans ve lisansüstü düzeyde verilen eğitimin niteliğinin yükseltilmesi, ortak ölçütler kullanılarak paralel ders programlarının geliştirilmesiyle bu sorun çözümlenebilecektir.

Mesleklerin Sınırlarının Yeterince Bilinmemesi

Mesleklerin sınırlarının yeterince bilinmemesi de önemli sorun kaynaklarından biridir. Hangi alanlarda, hangi meslek elemanları, ne tür konularda çalışmalıdır? Bir mesleğin alanı nereye kadardır, nereden sonra diğerinin alanı başlar? Bu sorulara dayanak olacak, yasal dayanaklar da henüz oluşturulmamıştır. Ünitede konu edinilen mesleklerden sadece doktorların meslek odasının olması, diğer meslek elemanlarının dernek çatısı altında örgütleniyor olmaları bu süreci yavaşlatan etmenlerdendir.

Yakın Alanlarda Çalışan Meslek Elemanları Arasındaki Eşgüdüm Eksikliği

Yakın alanlarda çalışan meslek elemanları arasında ki eşgüdüm eksikliği de önemli olumsuz etmenlerden biridir. Psikiyatrist, psikolog ve psikolojik danışmanların birbirlerinin rol ve sınırlılıkları konusunda, yeterli bilgiye sahip olmamaları, ülkemizin kabul edilmesi zor gerçeklerden biridir. Bilgilerde bu sığlık, yardım arayan kişinin, ilgili meslek elemanlarınca yersiz gerekçelerle birbirlerine yönlendirilmelerine ya da gerekli olduğu halde yönlendirilmemelerine neden olmaktadır.

Yardım Alanlarla İlgili Etmenler

Düşük Farkındalık Düzeyi

Kişiler, kendilerini gözlemeye, tanımaya ne kadar istekli olurlarsa kendilerindeki gelişmeyi, eksiklikleri ya da rahatsızlık belirtilerini o derecede daha kolay fark edeceklerdir. Kendisinin farkında olan kişi; gereksinimlerini daha erken bir dönemde ve kolaylıkla fark ederek yardım kaynaklarını araştırmaya girişecektir. Bu eğilim; içinde yaşanılan kültür, ülkenin gelişmişliği ve yardım meslekleri konusunda kişilerin bilinçliliğiyle yakından ilgilidir.

Güven Eksikliği

Kişilerin psikolojik yardım alma girişiminde bulunmaları için, öncelikle ilgili hizmet alanının işlevine, sonra da o alanda hizmet veren profesyonellerin mesleki yetkinliğine güvenmeleri gerekir. Temeli oluşturan güven yoksa, mesleki ilişkinin kurulması da olanaksızlaşır. Eğitim düzeyinin düşüklüğü, sağlık konusunda bilinçli olmama, bir sosyal güvenlik sistemine dahil olmama gibi etmenler de bireylerin güven eksikliğini güçlendiren unsurlar olarak görünmektedir.

Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Olumsuz Tutumlar

Bir önceki maddede sıralanan etmenlerin etkileşimi, kişilerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarını etkilemektedir. Tutumlarımız, konuyla ilgili bilgilerimizden, onunla ilgili duygularımızdan ve sergilediğimiz ya da sergilemekten kaçındı-

ğımız davranışlarımızdan oluşur. Kişilerde psikolojik yardım almaya ilişkin olumlu tutumlar geliştirmek için, onlara, kulaktan dolma, yalan yanlış bilgilerini çürütecekleri güvenilir bilgiler sunulmalı, ilgili konulara ilişkin hoş duygular yaşamalarına ve davranış seçenekleri geliştirmelerinde yardım edilmelidir. Bu da var olan hizmetlerin tanıtımıyla geliştirilebilir.

Etiketlenme Korkusu

Psikolojik yardım almayı engelleyen etmenlerin en önemlilerinden biri, kişilerin yardım alırlarsa çevreleri tarafından, "hasta olarak etiketlenecekleri" korkusudur. Özellikle yardım almayla ilgili olumsuz tutumları olan kişiler, yardım alanlar hakkında böylesi bir yorum yapmaya, daha yatkın olmaktadırlar. Oysa psikolojik yardım alanlarından biri olarak ele aldığımız rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde, yardım talep edenlerin "hasta" olarak etiketlenmeleri söz konusu değildir. Aksine, bu alanda yardım verilen kişilerin ruh sağlıklarının yerinde olması, diğer bir deyişle, "hasta" olmamaları ilkesi geçerlidir. Bu hizmetlerden etkin yararlanma kişilerin sağlıklılık durumlarının devam etmesine ortam yaratan önleyici sağlık hizmetlerini içermektedir. Okullarda yürütülen psikolojik danışma hizmetlerinin tanıtımında, sorunları giderme işleri yerine, geliştirici, destekleyici işlevinin vurgulanması, bu engeli yenmeyi kolaylaştıracaktır.

Benzer Alanlardaki Profesyonellerin Rollerinin Farklılığının Bilinmemesi

Bu durum, bireyleri, gereksinimlerine uygun olmayan uzmanlık alanında yardım arayışına yöneltmektedir. Bu da zaman ve maddi yönden kayıpların yanı sıra, belki de daha önemli olarak, yardım alma sürecini zedelemektedir. Örneğin; ergenlik döneminde uyum güçlükleri gösteren ve bu nedenle ailesiyle iletişim sorunları yaşayan genç, bir psikiyatri kliniğine götürülmekte, bir psikiyatristten yardım alınması konusunda ikna edilmeye çalışılmaktadır. Oysa okuldaki psikolojik danışmanla ya da ildeki RAM'a başvurmak çok daha uygun bir tercih olacaktır. Çünkü; ruhsal bir bozukluğa dayanmayan, içinde bulunulan gelişim dönemine bağlı olarak ortaya çıkan diğer sorunlar gibi, ergenlik dönemindeki bir çok uyum sorunları da psikolojik danışmanlar ve psikologlardan yardım alınarak çözümlenebilir niteliktedir. Ancak, uyum sorunları yaşayan genç, ölüm düşüncelerinden söz ediyorsa vakit kaybetmeksizin, bir psikiyatristle görüştürülmelidir. Toplumumuzda bu konuda, yaygın taraftar bulan, bir yanlış kanıya da değinmekte yarar vardır: "Kendini öldürmeyi gerçekten düşünen kişi, bunu söylemez" Ancak araştırmalar bu görüşün aksini yansıtmaktadır. Böylesi mesajların bir kısmı kişilerin yaşamda kalma isteğini yansıtan yardım arayışlarını da içermektedir. Yaşları ne olursa olsun, bu tür mesajlar veren kişiler, psikolojik danışmanlarla değil, psikiyatristlerle en kısa zamanda görüştürülmelidir.

Sık karşılaşılan bir diğer yanlışlık da hiperaktivite, otizm gibi üzerinde uzmanlaşmayı gerektiren, ciddi sorunlar yaşayan aileler, okullardaki rehber öğretmenlerin ya da Rehberlik Araştırma Merkezlerinin çözüm bulmalarını beklemektedirler. Ancak her iki sorun da çocukların sadece psikolojik değil, tıbbi olarak da değerlendirilmelerini gerektirmektedir. Tanı konmasından sonraki tedavi ve eğitim aşamasında, ilgili konuda özel eğitim almış psikolojik danışmanlar, psikologlar ve özel eğitim uzmanlarının tıp doktorlarıyla disiplinlerarası çalışmalar yapmaları olasıdır. Ancak sürecin başlangıcında, ilk değerlendirme için hastanelerin psikiyatri

kliniklerinde ya da özel merkezlerde çalışan psikiyatristler ve klinik psikologlardan yardım alınmalıdır.

Örgütle İlgili Etmenler

Ortamın Uygunsuzluğu

Milli Eğitimde psikolojik danışma hizmetleri irdelendiğinde, ortamdan kaynaklanan bir çok olumsuz etmen gündeme gelmektedir. Fiziksel koşulların sınırlılığı, bazı okullarda psikolojik danışma hizmetlerinin yapılması için bir ofisin ayrılmasını engellemektedir. Oysa, ister bireysel, ister grupla gerçekleştiriliyor olsun, psikolojik danışma etkinlikleri gizliliğin korunduğu, odadan dışarı sesin ulaşmadığı, sessiz, gürültü gibi dışsal uyarıcıların odaya ulaşmayacağı bir ortamda yürütülmelidir. Ortamın hizmet için uyarlanmaması, hizmetten yararlanmayı olumsuz etkileyen önemli bir etmendir.

Yönetimin Tavrı

MEB'e bağlı okullarda rehberlik hizmetlerinin organizasyonuna temel olan, 17 Nisan 2001 tarihinde (MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, 17 2001) yürürlüğe giren yönetmeliğe göre, rehberlik hizmetlerinden sadece psikolojik danışmanlar değil, okul yönetimi ve öğretmenler de sorumludur. Mesleki etkinlikleri yasal dayanaklara kavuşmuş olmasına karşın, psikolojik danışma etkinlikleriyle danışmanın etkinliği bir ölçüde yöneticinin tavrına dayanmaktadır. Yöneticinin olumsuz tutuma sahip olması, mesleki etkinlikleri olumsuz yönde etkilemektedir.

Atamalardaki Kararsızlık

Milli Eğitim Bakanlığı, okullara atanacak psikolojik danışman sayısında var olan açığı gerekçe göstererek, farklı alanlardan mezun olanları bu görevi yapmak üzere atamaktadır.Oysa bu ünitede de vurgulandığı gibi, psikolojik danışma hizmeti, sadece bu alanda eğitim almış kişilerce verilebilecek bir hizmettir. Özel eğitim, psikoloji, eğitim programları ve öğretim, felsefe gibi alanlardan mezun olup söz konusu kadroya atanan kişilerin rehberlik servislerinde psikolojik danışma ve rehberlik alanında eğitimlerini tamamlamış olanla aynı kalitede hizmet vermeleri beklenemez. Aksine, bu eğitimden gelen farklılığı dikkate alarak, psikolojik danışman olmayan rehberlik servisi elemanlarının, çalıştıkları okullarda rehberlik etkinliklerine ağırlık vermeleri, psikolojik yardım ihtiyacı olanları da kentteki RAM'a yönlendirmeleri daha akılcı olacaktır. Böylece MEB'nın yaptığı bu yanlışlık uygulamada telafi edilmeye çalışılacaktır. Okullarda çalışan branş öğretmenleri de uygulamadaki bu durumdan haberdar oldukları oranda, çocukları ve aileleri onlar için en uygun olan kaynaklara yönlendirebileceklerdir.

ÖĞRETMENLERİN YAPABİLECEKLERİ REHBERLİK HİZMETLERİ

Okullarda öğrenci kişilik hizmetleri içinde sunulmakta olan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin işlevselliğinin arttırılabilmesi, çalışanların işbirliği yapmasına bağlıdır. Bir kurumda çalışan psikolojik danışman, alanında ne kadar yetkin olursa olsun, o okuldaki tüm çocukları tanıyamaz, gereksinim duyanları erken dönemde fark edemez. Oysa branş öğretmenleri, öğrencilerin zaman içindeki gelişimlerinin yanı sıra, ortaya çıkan sorunları da fark edebilme şansına sahiptirler.

Rehberlik hizmetini, konuyla ilgili olarak bilgilenmiş, branş öğretmenleri de verebilir.

Öğretmenler planlanmış rehberlik hizmetlerinin yerine getirilmesinde olduğu gibi, güncel sorunlara yönelik ek desteklerin de devreye girmesine aracılık edebilirler.

Öğretmenlik salt mesleki bilgilerle yürütülemeyen kendine özgü bir meslektir. Öğretmenler mesleki bilgi ve becerilerinin yanı sıra yaşam deneyimlerini, meslekleri dışındaki alanlardaki bilgi birikimlerini işe koşarak, öğrencilerini koruma, gözetme gibi çok önemli görevler üstlenirler. Ancak, kimi zaman öylesi sorunlar oluşur ki bir öğretmen kendini ne derece yetiştirmiş olursa olsun, öğrencisine sorununun çözümünde yardımcı olamaz. Aksine kendi sınırlarını aşan konularda yardımcı olma çabası, gereken yardımın zamanında ve etkili biçimde alınmasını engelleyebilir, sonuç trajik olabilir.

Öğretmenler; sorunları olan öğrencilerini, kimi zaman kendi gözlemlerinden, kimi zaman da ailelerinden edindikleri bilgilerden fark ederler. Aileler sorun hakkında bilgi vererek yardım talebinde bulundukları gibi, öğretmenle öğretimle ilgili konularda görüşürken de sorunla ilgili ipuçlarını, farkında olmadan verebilirler. Kişiler sorunun farkında değillerse ya da sorunun farkında olmalarına rağmen, durumun değişebileceğine ilişkin inançları yoksa, yine sorunun farkında ama değiştirme çabasına girmeye hazır değillerse karşılarındaki uzman, alanında ne kadar yetkin olursa olsun dirençle karşılaşacaktır. Eğitim alanında da öğrenciler ve ailelerinden gelen böylesi tepkilerle sıklıkla karşılaşılır. Bu noktada öğretmenlere çok önemli bir görev düşmektedir. Öğretmenler kişisel özelliklerini, mesleki rol ve güçlerini kullanarak yardım almaya ilişkin olumlu bir bakış açısı geliştirme yönünde, öğrencilerini ve ailelerini eğiterek ve onları yönlendirerek çok önemli bir işlevde bulunabilirler.

Branş öğretmenleri öğrencilerinin kişisel sorunları olduğunu sezdiklerinde, onları gözleyerek, gelişimleri konusunda detaylı bilgi toplama etkinliklerinde bulunmalıdırlar. Eğer sorun profesyonel yardımı gerektirir nitelikteyse bundan sonraki aşama; varsa okuldaki psikolojik danışmanla, yoksa ildeki RAM ile bağlantıya geçmektir. Öğretmenin öğrenci hakkında verdiği bilgiler, onun için planlanacak yardım programı için önemlidir.

Öğrenciye yapılan profesyonel yardım sürecinde ve sonrasında, yaşadığı ortamlardan biri olarak, okul önemlidir. Çocuğu olumsuz etkileyen unsurların bir kısmı okuldan kaynaklanıyorsa yardımı üstlenmiş olan profesyonel, ilgililerle bağlantı kurarak, onlara daha sağlıklı bir ortam yaratma konusunda rehberlik edecektir. Ancak bunun dışında, çocukla ilgili edindiği bilgileri, mesleki ilkelerden gizlilik ilkesine dayanarak, kendinde tutacaktır. Bu öğretmenin "güvenilmez olmasından" değil, mesleğin danışan haklarını koruma çabasından üretilmiş bir ilkedir.

Özet

AMAÇ 1

Psikolojik danışma kavramını tanımlamak; psikolojik danışma rehberlik, ve psikoterapi arasındaki farkları açıklamak

Psikolojik danışmanla danışan arasında, danışana yardım amacıyla kurulan profesyonel ilişkiye ve yapılan etkinliklere psikolojik danışma denir. Profesyonel psikolojik yardım alanlarında olan psikolojik danışma, rehberlik ve psikoterapi, yanlış bir biçimde, birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Oysa bu üç uygulama alanı birbiriyle ilişkili ama farklı etkinlikleri içerir. Rehberlik ve psikolojik danışma etkinlikleri; koruyucu ruh sağlığı işlevini yerine getirir. Psikoterapi ise ruhsal hastalıkların tedavi edilmesi amacıyla uygulanır. Bu alanlardan psikolojik danışma; hizmetle ulaşılması hedeflenen amaç, hizmet verilen kesim, tekniklerin kullanımı açısından, rehberlikle psikoterapi arasında yer alır. Her üç uygulama alanında da hizmet verenlerle hizmeti alanlar arasında, belli ilkelere uyulan mesleki bir ilişki söz konusudur.

AMAÇ 2

Psikolojik danışma hizmetlerinin ne tür ihtiyaçlara yönelik olduğunu açıklamak

Psikolojik danışma, hangi yaşta, hangi gelişim döneminde olursa olsun, gündelik yaşamda bireylerin kendilerini daha iyi tanımaları, farkında olmadıkları yönlerini keşfetmekleri ve kendilerini geliştirmelerine hizmet edebilmektedir. Psikolojik danışma, yaşam akışındaki aksamalar sırasında yaşanan zorlanma dönemlerini atlatmak için de başvurulabilecek bir alandır. Bu zorlanmalar değişen çevre koşullarından, değişen toplumsal rollerinden kaynaklanabilir.Kişiler gelecekteki rol ve durumlara hazırlanmada yaşadıkları güçlerle başa çıkmak için de psikolojik danışma hizmetlerinden yararlanabilirler.

AMAÇ 3

Psikolojik danışmanlarda bulunması gereken özellikleri açıklamak

Psikolojik danışmanlar, iyi bir dinleyici olmalı, önyargısız olmalı, sabırlı olmalı, hoşgörülü, karşısındaki insanın duygularını anlama konusunda diğer insanlara göre daha gelişmiş becerilere sahip olmalıdır. İnsanla iletişimi gerektiren diğer mesleklerde olduğu gibi, sözel becerileri gelişmiş olmalı, insanları olduğu gibi kabul edebilecek bir olgunluğa sahip olmalıdırlar.Danışmanlar, sır saklamayı bilebilmeli, alanında yetkin olmalı, gelişmiş bir empatik anlayışa sahip olmalı, olumlu ve olumsuz özellikleriyle birlikte, kendinin farkında olmalı, danışanlarıyla olan profesyonel ilişkilerinde içten olmalıdırlar.

AMAÇ 4

Türkiye'de ilk ve ortaöğretim okullarında psikolojik danışma uygulamalarını zorlaştıran etmenleri sıralamak

Bu etmenler; meslekle ilgili, yardım alacaklarla ilgili ve örgütle ilgili etmenler olarak alt gruplara ayrılabilir. Meslekle ilgili etmenlere örnek olarak; mesleğin yeterince tanınmamış olması, psikolojik danışmanların yeterince eğitilmemiş olması, mesleklerin sınırlarının yeterince bilinmemesi ve yakın alanlarda çalışan meslek elemanları arasındaki eşgüdüm eksikliği verilebilir.Yardım alacaklarla ilgili etmenlerse düşük farkındalık düzeyi, güven eksikliği, psikolojik yardım almaya ilişkin olumsuz tutumlar, etiketlenme korkusu ve benzer alanlardaki profesyonellerin rollerinin farklılığının bilinmemesidir. Örgütle ilgili etmenler ise; ortamın uygunsuzluğu, yönetimin tavrı ve atamalardaki kararsızlıktır.

AMAÇ 5

Öğretmenlerin ne gibi rehberlik hizmetlerini yerine getirebileceklerini açıklamak

Öğretmenler, öğrencilerinde gözledikleri sorunları okullarındaki rehberlik servislerinde çalışan uzmanlarla paylaşarak, hizmetin zamanında ulaşmasını sağlayabilirler. Öğretmenler planlanmış rehberlik hizmetlerinde görev almanın yanı sıra, güncel sorunlara yönelik ek desteklerin de devreye girmesine aracılık edebilirler. Öğretmenler, öğrencilerinden ve ailelerinden bu yönde talepler gelse bile, kendi sınırlarını aşan konularda yardımcı olmaya girişmeyip, gereken yardımın zamanında ve etkili biçimde alınmasını sağlayıcı yol gösterici bir rol üstlenebilirler. Öğretmenler kişisel özelliklerini, mesleki rol ve güçlerini kullanarak yardım almaya ilişkin olumlu bir bakış açısı geliştirme yönünde, öğrencilerini ve ailelerini eğiterek ve onları yönlendirerek çok önemli bir işlevde bulunabilirler.

Kendimizi Sınayalım

1. Psikolojik danışma, rehberlik ve psikoterapi dallarında hizmet veren personelle ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

a. Psikolojik danışmayı, bu alanda eğitim görmüş olanlar yapabilir.
b. Psikolojik danışmayı, öğretmenler de yapabilir.
c. Rehberlik etkinliklerini, sadece bu alanda uzman olanlar yapabilir.
d. Psikoterapi yapabilmek için psikolojik danışman olmak yeterlidir.
e. Psikoterapiyi, öğretmenler de yapabilir.

2. Aşağıdakilerden hangisi psikolojik danışma mesleğinin özelliklerinden biridir?

a. Ruh hastalıklarının tedavi edilmesini sağlar.
b. Kişi için çevredeki uygun olanaklar hakkında bilgi verir.
c. Kişinin kendini geliştirme güdüsünü temel alır.
d. Kişinin yakın çevresindeki kişilere bilgi verilmesini içerir.
e. Öğretmenler tarafından yürütülür.

3. Bir anaokulunda, anne babalara yönelik olarak "etkili ödül ve ceza yöntemleri" konusunda bir konferans düzenlenecek olsa, bu çalışma, aşağıdaki başlıklardan hangisinin kapsadığı bir etkinliğe örnek olur?

a. Psikolojik danışma
b. Psikoterapi
c. Rehberlik
d. Psikolojik danışma ve psikoterapi
e. Rehberlik ve psikoterapi

4. Terapötik iletişimle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır?**

a. Terapistle hasta arasındaki iletişim biçimidir.
b. Kişileri geliştirici bir iletişim türüdür.
c. Böyle bir iletişimi kurabilmek için uzman olmak gerekmez.
d. Terapistin ortamda bulunmasını gerektirmeyen bir iletişim türüdür.
e. Sağlıklı bir iletişim türüdür.

5. Kişiliği tanımada ölçme araçlarının kullanılması açısından aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

a. Ölçekler kişiliğin tanımlanması için kaçınılmaz araçlardır.
b. Ölçekler kişiliğin tanımlanmasında amaç değil, araçtırlar.
c. Ölçekler psikolojik danışma sürecinde olmazsa olmaz araçlardır.
d. Bir branş öğretmeni kişilik özelliklerini ölçen ölçeklerini uygulayamaz ama yorumlayabilir.
e. Bir branş öğretmeni öğrencilerinin kişilik özelliklerini ölçmek için ölçekleri uygulayabilir.

6. Öğretmenlerin rehberlik hizmetlerini yerine getirmeleriyle ilgili aşağıdakilerden hangisi **yanlıştır?**

a. Güncel sorunlarla ilgili programların geliştirilmesine öneri getirebilirler.
b. Öğrencilerde gözledikleri sorunları rehberlik servislerine iletebilirler.
c. Okulda yürütülen rehberlik hizmetlerinde görev alabilirler.
d. Aileleri rehberlik hizmetlerinden yararlanmaya yöneltebilirler.
e. Ruh sağlığı bozuk öğrencilerini psikiyatriste sevk edebilirler.

7. Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'de ilk ve ortaöğretim okullarında psikolojik danışma uygulamalarını zorlaştıran mesleksel etmenlerden biri **değildir?**

a. Mesleğin yeterince tanınmamış olması
b. Psikolojik danışmanların yeterince eğitilmemiş olması
c. Mesleklerin sınırlarının yeterince bilinmemesi
d. Uygulama ortamının olmaması
e. Farklı meslek elemanları arasında eşgüdüm eksikliğinin bulunması

8. Aşağıdakilerden hangisi bir psikolojik danışmanda bulunması gereken özelliklerden biri **değildir?**

a. Sevecen olması
b. İyi bir dinleyici olması
c. Sabırlı olması
d. Sözel becerilerinin gelişmiş olması
e. Hoşgörülü olması

9. Psikolojik danışma, rehberlik ve psikoterapiyle ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

a. Psikolojik danışma ve rehberlik birer bağımsız meslektir.
b. Psikoterapi, psikolojik danışma ve rehberliğin birleşiminden oluşur.
c. Psikolojik danışma ve rehberlik bir disiplinin adı olmasına rağmen, birbirinden nitelik farkı olan hizmetleri içerir.
d. Psikoterapi, kişilerin bilgiye nasıl ulaşabileceklerinin yollarını göstermedir.
e. Psikoterapi, psikolojik danışma ve rehberlik birbirlerinin yerine kullanılabilen kavramlardır.

10. Psikolojik danışma ilişkisinde empatik anlayışla ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

a. Danışanın danışmanla ilgili bilgi toplamasını sağlar.
b. Danışmanın kendi değer yargılarından bağımsız olmasını gerektirir.
c. Danışan ve danışman arasında sevgi oluşumunu sağlar.
d. Danışmanın profesyonel yardım çabalarını olumsuz olarak etkiler.
e. Danışmanın nesnellikten olabildiğince uzak olmasını gerektirir.

Yaşamın İçinden

Bala'da öğrencilere psikolojik destek

Bala -AA- Ankara'nın Bala ilçesindeki depremlerle ilgili olarak, İl Milli Eğitim Müdürlüğünce, idareci, öğretmen, öğrenciler ile velilere ''psikolojik destek'' için çalışma başlatıldı. 50 uzmanın katılımıyla, ''Depremin etkilerinin, en az düzeye çekilmesi'' ve ''Eğitimin normalleşmesi'' için program uygulanacak.

Müdürlük bünyesindeki 15 psikososyal ekip, depremdeki psikolojik yaraları sarmak için harekete geçti.

Öncelikle, 1 Şube Müdürü ve 5 uzmandan oluşan ekip, geçen hafta Bala'daki tüm okul müdürleriyle toplantı yaptı. Toplantıda, idarecilerin bu olaydaki duruşunun önemli olduğuna işaret edilerek, şu görüşler vurgulandı: "Öğretmen ve öğrenci, sürekli deprem tedirginliğiyle derse girerse, orada sağlıklı eğitimden söz edilemez. İdareciler olarak öğretmenlere ve öğrencilere liderlik yapan insanlarsınız. Öncelikle siz panik yapmayacaksınız. Siz panik yaparsanız, sağlam duruş göstermezseniz, öğretmen ve öğrenciler de olumsuz etkilenir. Bundan sonra neler yapılması konusunda soğuk kanlılıkla hareket etmelisiniz. Eğer, sağlıklı bir yönetim sergilemezseniz, doğru bilgilendirme yapmazsanız, panik oluşur. Bu, bir kriz yönetimidir. Bu krizi de doğru ve sağlıklı olarak yönetmenizi bekliyoruz.''

-Psikososyal destek-

15 müdahale ekibinden en az 50 uzman, bugünden itibaren, depremin en fazla etkilediği Afşar Beldesi ve Sofular köyündeki okullar başta olmak üzere tüm okullarda, öğretmen, öğrenci ve velilere yönelik, psikososyal destek çalışmalarına başlayacak.

Öncelikle öğretmen, öğrenci ve veliler üzerindeki deprem etkilerinin en aza indirilmesi için çalışma yürütülecek.

Öğretmenlerle en az 3 gün süreli çalışma yapılacak. Öğretmenler üzerindeki deprem etkilerinin azaltılması için çalışma yapılırken, öğretmenlere de öğrenciler üzerindeki etkilerin azaltılması konusunda neler yapabilecekleri, uygulamalı olarak anlatılacak. Ardından öğrenciler ve velilerle de uygulamalar gerçekleştirilecek.

Çalışmaların temel amacının, idareci, öğretmen, öğrencilerin rehabilitasyonu, ''Depremin etkilerinin, en az düzeye çekilmesi'' ve bir an önce ''eğitimin normalleşmesini'' sağlamak olduğu bildirildi.

Kaynak: http://www.gencbilim.com/haber/haber_bilim_goster.php?id=13710 (Erişim Tarihi: 16.01.2008)

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. a	Yanıtınız yanlış ise "Giriş" bölümünü gözden geçiriniz.
2. c	Yanıtınız yanlış ise "Psikolojik Danışma" bölümünü gözden geçiriniz.
3. c	Yanıtınız yanlış ise "Rehberlik" bölümünü yeniden geçiriniz.
4. a	Yanıtınız yanlış ise "Psikolojik Yardım" bölümünü geçiriniz.
5. b	Yanıtınız yanlış ise "Psikolojik Danışma Nedir? Ne Değildir?" bölümünü gözden geçiriniz.
6. e	Yanıtınız yanlış ise "Öğretmenlerin Yapabilecekleri Rehberlik Hizmetleri" bölümünü gözden geçiriniz.
7. a	Yanıtınız yanlış ise "Meslekle İlgili Etmenler" bölümünü gözden geçiriniz.
8. a	Yanıtınız yanlış ise "Psikolojik Danışmada Bulunması Gereken Özellikler" bölümünü gözden geçiriniz.
9. c	Yanıtınız yanlış ise "Psikolojik Danışmanın Rehberlik, Psikiyatri ve Psikoterapiden Farkları" bölümünü gözden geçiriniz
10. b	Yanıtınız yanlış ise "Psikolojik Danışmanda Bulunması Gereken Özellikler" bölümünü gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Psikolojik danışma, psikiyatrik yardım değildir. Psikolojik danışma, telkinde bulunma işlemi de değildir. Psikolojik danışma, ruh sağlığı bozuk olan kişileri hedef almaz. Psikolojik danışmanın hedef kitlesi, ruhsal anlamda "sağlıklı" bireylerdir. Dolayısıyla kişilik bozukluklarını tedavi etmek amacıyla yürütülmez. Danışma sürecinden yararlanabilmesi için, danışanın kendisinin ve çevresinin farkında olması, gerçeklerden kopmamış olması gerekir. Çünkü böylece, psikolojik danışma sürecinde psikolojik danışmanın yol göstermesiyle, danışan kendini, çevresindeki insanları, yaşamını, önceliklerini, sorunlarını ve çözüm yollarını daha gerçekçi bir biçimde görme şansı elde edecektir. Psikolojik danışma, anılan meslek dışındaki bireyler tarafından sunulamayan bir meslektir. Çünkü psikolojik danışmanın mesleki etkinlikleri bazı tekniklerin kullanımını gerektirir. Bu teknikler de en az lisans düzeyinde bir eğitimi gerektirmektedir.

Sıra Sizde 2

Rehberlik; ruh sağlığı yerinde olan kişilere bilgiye ulaşma yollarının ipuçlarının verildiği, bu hizmeti verebilmek için, psikolojik danışmada olduğu kadar özel bir eğitim almanın gerekmediği, kişinin kendisi için en doğru kararı alabileceği ve uygulayabileceğine olan inanç üzerine yapılanmış bir hizmet türüdür. Eğitim ortamlarında daha ekonomik olması nedeniyle çoğunlukla büyük gruplara yönelik olarak gerçekleştirilir. Sunulan bu hizmetle, bireylere kendilerini geliştirmeleri, sağlıklı ve üretken olmaları gibi hedeflere ulaşmalarında yardımcı olunur. Rehberlik; bireylerin kendileri için sağlıklı ve işlevsel olan hedefleri belirlemelerine, bu hedeflere ulaşma olanaklarını ve kaynaklarını bulmalarına, onları bilgilendirerek yardım etmektir. Rehberlik, kişinin kendisi ve çevresiyle ilgili bilgileri toplamaya aracılık eden bir işleve sahiptir. Rehberlik hizmetleri; kişisel özelliklerin yanında, kişinin içinde bulunduğu ya da bulunmak istediği çevreye ilişkin bilgilerin toplanmasına, gereksinim duyan kişilere ulaştırılmasına ortam yaratır. İşlevleri eğitim, sağlık, endüstri vb gibi çok çeşitli alanları kapsamaktadır.

Sıra Sizde 3

Sıra İntihar düşünceleri olan bir kişiye, yardım edebilecek meslekler elemanları psikiyatristler ve klinik psikologlardır. Çünkü kişinin kendi yaşamını sonlandırma düşüncesi, çok ciddi kişilik problemlerinin veya ruhsal bozuklukların bir sonucu olabilmektedir. Duruma göre, böylesi sorunlar karşısında hastalar hastaneye yatırılabilmekte veya ilaç tedavisi uygulanabilmekte veya psikoterapi uygulanabilmekte, bazı durumlarda da bunların tümü birlikte uygulanabilmektedir. Bu süreç de hastanelerin psikiyatri kliniklerinde gerçekleşmektedir.

Sıra Sizde 4

Psikolojik danışma, bireylerin gündelik yaşamları devam ederken de kendilerini daha iyi tanımak, farkında olmadıkları yönlerini keşfetmek, kendilerini geliştirmek amaçlarına hizmet edebilmektedir. Psikolojik danışma, yaşam akışındaki aksamalar sırasında yaşanan zorlanma dönemlerini atlatmak için de başvurulabilecek bir alandır. Örneğin, üniversite tercihi yapma konusunda yaşanan kararsızlıklarda, farklı bir kentte yaşamaya başlanıldığında yeni ortama uyum sağlamada, şeker hastalığı v.b. gibi süreğen bir hastalık teşhisi konulduğunda yaşamında düzenlemeler yapmak zorunda olduğu fikrine alışmada, sınav kaygısıyla başa çıkmayı öğrenmede, insanlarla iletişimini koparmadan ama, kendi de incinmeden "hayır diyebilmeyi" öğrenmede, hamile olup anne olmaya henüz kendini hazır hissetmemede, eşler arasında uyum problemleri olduğunda, öfkesini kontrol etmeyi öğrenmede ve buna benzer durumlarda uygun adrestir.

Sıra Sizde 5

Alan dışından kişilerden psikolojik danışma hizmeti aldığımızı varsaydığımızda; gereken yardımın alınması engellenecek veya ertelenmesine, gecikmeye neden olunabilecek, belki de sorunun daha büyük boyutlara ulaşmasına ve psikiyatrik yardımla çözümlenebilir bir hale gelmesine neden olunabilecektir.

Sıra Sizde 6

Bir arkadaşımızla konuşurken, "kendimi bir an senin yerine koydum da, ben bunları yaşamış olsam ..... yapardım" ifadesi, empati ifadesi değildir. Çünkü empati kurabilmek için geçici bir süre için, kendimizi karşısındaki insanın yerine koyarak, dünyaya onun penceresinden bakıp, tekrar nesnelliğine geri dönmemiz gerekir. Oysa bu örnekte onu dinlerken, olaya onun bakış açısından bakmıyoruz, aksine, anlatılanlara kendi bakış açımızla ve kendi değer yargılarımızla yaklaşıyoruz. Eğer empati kurmaya çalışıp, yani onun dünyasına onun penceresinden bakıp, bir duygusunu örneğin hayal kırıklığı yaşamakta olduğunu fark etmişsek, ifademiz; biraz da soru cümlesi tonuyla "O sırada hayal kırıklığı yaşadın." Şeklinde ise bu empati ifadesi olacaktır. Eğer bu tepkimiz doğruysa, karşımızdaki anlaşıldığını hissetmenin rahatlığını yaşar, ama ifademiz onu yansıtmayabilir de; yaşadığı başka bir duygu da olabilir. Yine de onu anlama çabamızı fark edecektir. İnsan ilişkilerinde, bu çaba bile, hiç azımsanmayacak bir yardım girişimidir.

Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar

Erkan, S. Rehberlik Nedir? (1999). *İlköğretimde Rehberlik* (Ed. Y. Kuzgun) Ankara: NOBEL Yayın Dağıtım, Yayın No: 112.

Kepçeoğlu, M. (1995). Psikolojik Danışma ve Rehberlik. 9. Baskı, Ankara: Özerler Matbaası.

Kuzgun, Y. (2000). Rehberlik ve Psikolojik Danışma. Genişletilmiş 6. Baskı. Ankara: ÖSYM Yayınları.

Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, 17 Nisan 2001, Sayı: 24376. Resmi Gazete. s.2-23.

Özgüven, İ. E. (1999). Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Ankara: PDREM Yay. Sistem Ofset.

Patterson, C. H. (1974). Relationship of Counseling and Psychotherapy. Harper and New York: Row Publishers.

Yeşilyaprak, B. (2000). Eğitimde Rehberlik Hizmetleri Okulöncesi-İlköğretim-Ortaöğretim. Ankara: NOBEL Yayın Dağıtım, Yayın No: 176.

Bilgi Verme Hizmetleri

5

Yaşam, sürekli bir uyum çabasıdır. Yaşadığımız sürece gerek kendi özelliklerimiz, gerekse çevremizdeki koşullar sürekli değişir. İşte bu değişime uyum sağlamak için hem kendimize, hem de çevremizdeki durum ve koşullara ilişkin bilgi almak, bu bilgiyi işleyip değerlendirerek uyum çabamızı sürdürmek zorundayız. Bireyin, bulunduğu çevreye uyum sağlaması, yeni kararlar alır ve yeni seçimler yaparken gerek duyduğu bilgileri alabilmesi için, rehberlik hizmetleri içinde "Bilgi Verme Hizmetleri"nin çok önemli bir işlevi vardır.

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- *Bilgi verme hizmetlerinden, oryantasyon hizmetinin amaç, işlev ve ilkelerini kavrayabilecek,*
- *Rehberlikte kişisel, sosyal, eğitsel ve mesleki bilginin yeri, önemi ve işlevlerini açıklayabilecek,*
- *Grup rehberliğinin niteliğini ve grupla psikolojik danışmadan farkını kavrayabileceksiniz.*

Örnek Olay

Halime hanım ilkokul öğretmeniydi. Okulun en disiplinli, en çalışkan öğretmenlerindendi. Aynı disiplini oğlu Emre'ye de uygulardı. Emre, ilkokula başlayacağı sırada Halime Hanım eşinden ayrılmış, oğlunu yalnız yetiştirmek zorunda kalmıştı. Emre ilkokula çok zor uyum sağlamış, okul ortamına bir türlü alışamamıştı. Ödev yapmaktan hoşlanmıyordu. Halime Hanım akşamları çalışma masasına Emre ile oturuyor, onun ödevlerini yapmasını denetliyor, derslerini çalıştırıyordu. İlköğretim boyunca bu alışkanlık sürdü. Annesi masaya oturmazsa Emre kesinlikle ödevlerini yapmıyordu.

Emre bu zorlu çalışma ortamında ilköğretimi başarıyla bitirerek, Annesinin tercihi doğrultusunda Anadolu Lisesine girdi. O yaz tatil yapmadılar. Halime Hanım oğlu için ne kadar özveride bulunduğunu her fırsatta etrafındakilere gösteriyordu. Oğlunu 5 dk. bile çalışma masasında yalnız bırakmadığını, bütün sınav hazırlığını birlikte yaptıklarını, hatta gece test sorularını önce kendisi çözüp sonra Emre'yle birlikte çözdüklerini anlatıyordu.

Anadolu Lisesinde işler biraz güçleşti. Anne yine oğluyla çalışma masasına oturuyor ve onunla birlikte çalışıyordu ama, bazı derslerde Emre'ye yardım etmesi güçleşmişti. Bir süre sonra, bu duruma çözüm olarak üniversiteli bir öğrenci bulundu. Her gün gelip 3 saat Emre ile "etüd çalışması" yapıyor, ona derslerinde yardımcı oluyordu. Bu sırada Halime Hanım da masada oturuyor ve olanı biteni kontrol ediyordu. Özellikle Emre okumayı sevmediği için bazı dersleri yine annesi okuyor ve oğluna anlatıyordu. Ders notlarını ve ödevlerini annesi temize çekiyor, diğer çalışmaları da üniversiteli öğrenciyle birlikte yapıyordu. Bir yandan da üniversiteye hazırlık için özel ders alıyordu.

Lise güçlükle bitti ve Emre başka bir ilde "Endüstri mühendisliği" bölümünü kazanarak üniversiteye başladı. Halime Hanım emekliye ayrıldı, Emre'nin eğitim göreceği ile taşındılar. Başlangıçta sorun yok gibiydi. Derken ilk yarıyılda sorunlar çıkmaya başladı. Annesi Emre'yi çalışması için zorladığında, Emre sinirleniyor, karşı çıkıyordu. Üniversitede hocalar baskı yapmıyordu, sınavlara kadar çalışması gerekmediğini, herkesin öyle yaptığını söylüyordu. Ancak finaller geldiğinde aynı haftada 6 sınav birden vardı. Tüm konular birikmişti. Arkadaşlarından aldığı fotokopiler binlerce sayfaya ulaşıyordu. Üstelik annesi de bu konuları anlamıyordu. Kısa sürede bu durum karşısında çaresizliğini gördü, ikisinde de başarısız oldu. Dönem sonu notlarını gören Halime Hanım kriz geçirdi. Nerde hata yapmıştı? Sorunun ne olduğunu bulamıyor ve "oğlu için saçını süpürge ettiği" halde bu duruma neden düştüklerini anlayamıyordu.

Anahtar Kavramlar

- *Bilgi Verme Hizmetleri*
- *Oryantasyon*
- *Kişisel ve Sosyal Bilgi*
- *Eğitsel Bilgi*
- *Mesleki Bilgi*
- *Grup Rehberliği*

İçindekiler

- *GİRİŞ*
- *BİLGİ VERME HİZMETLERİ*
  - *Oryantasyon Hizmeti (Yeni Ortama Alıştırma)*
  - *Oryantasyon (Duruma Alıştırma) Programı*
- *KİŞİSEL-SOSYAL-EĞİTSEL VE MESLEKİ BİLGİ*
  - *Kişisel ve Sosyal Bilgi*
  - *Eğitsel Bilgi*
  - *Mesleki Bilgi*
  - *Mesleki İnceleme ve Bilgi Verme*
  - *Bir Meslek ile İlgili Bilinmesi Gereken Bilgiler*
  - *Mesleki Bilgilerin Paylaşılması*
- *GRUP REHBERLİĞİ*

GİRİŞ

Önceki bölümlerde açıklandığı gibi, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri, kısaca, öğrencinin tüm olarak gelişimi ve uyumuyla ilgili hizmetleri ifade etmektedir. Bu gelişim süresi içinde öğrenci gerek kendisine ilişkin bilgiler, gerekse çevresindeki koşul ve olanaklara ilişkin bilgilere ihtiyaç duyar. Çünkü; bireyin kendini gerçekçi bir biçimde tanıyabilmesi, kendine uygun seçimler yapabilmesi, kendisi için en uygun kararlar alabilmesi, çevresine dengeli ve sağlıklı bir uyum yapabilmesi, ilgi ve yeteneklerini geliştirerek kapasitesini ortaya koyabilmesi, kullanılabilmesi; kısacası kendini gerçekleştirebilmesi için süreç içinde doğru, yeterli, gerçekçi bilgilerle desteklenmesi gereklidir.

Bilgi verme hizmeti, eğitim sürecinde rehberlik hizmetleri kapsamında, her düzeyde gerekli ve önemli bir hizmet grubunu oluşturur. Okulöncesi eğitimden yüksek öğrenim sonuna dek, her aşamada, öğrencinin gelişimine yönelik ihtiyaç duyduğu bilgileri onun yararına sunmak, gerek rehberlik uzmanının, gerekse sınıf öğretmenlerinin önemli rolleri arasındadır.

Bilgi verme hizmetleri öğrencinin gelişim alanına göre; kişisel, sosyal bilgiler, eğitsel bilgiler ve mesleki bilgiler olarak tasnif edilebilir. Bu bilgiler bireye ya da gruba sunulabilir. Okullarda bilgi verme hizmetlerinde daha çok grup rehberliği yöntemi tercih edilir.

Bu bölümde, öncelikle öğrencinin yeni girdikleri ortamı tanıyıp uyum sağlamalarına yönelik olarak düzenlenen oryantasyon hizmetlerine yer verilmiştir. Çünkü; öğrencinin yeni ortama ilişkin edindiği ilk bilgiler onun okul yaşamındaki gelişim ve uyumunu etkiler. Daha sonra öğrencinin gelişim alanlarına göre; kişisel, sosyal, eğitsel ve mesleki bilgilerin neler olduğu ve nasıl yararlanacağı açıklanmış ve bölüm sonunda bilgi verme hizmetlerinde kullanılan bir yöntem olarak grup rehberliğinden söz edilmiştir.

Ünitenin incelenmesi sırasında anlaşılacağı gibi, bu hizmetler, okuldaki rehberlik uzmanıyla birlikte tüm öğretmenlerin, yönetici ve veliler, hatta çevredeki kişi ve kurumların desteği ve işbirliği ile yürütülür.

BİLGİ VERME HİZMETLERİ

Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında "Bilgi Verme Hizmetleri" çok önemli ve vazgeçilmez bir yer tutar.

Daha önce rehberliğin amacında ortaya koyduğumuz gibi bireyin kendini gerçekleştirebilmesi için öncelikle kendini tanıması ve bulunduğu çevrede, içinde yaşadığı toplumda kendini nasıl geliştirebileceğini iyi değerlendirmesi gerekir. İşte bilgi toplama hizmetleri, öğrencinin gerek duyabileceği her türlü bilgiyi onun yararlanmasına sunmak için yapılan çalışmalardır. Örneğin; seçmeli derslerin bulunduğu bir sistemde öğrenciye seçmeli derslerin kapsamı, amacı, kazandıracakları hakkında bilgi verilmesi gerekir. Ya da temel eğitim sonunda öğrencilere gidebilecekleri çeşitli liseler, bunların yapısı, niteliği, giriş koşulları gibi bilgiler verilebilir. Aynı şekilde lise öğrencilerine de üst eğitim kurumları, üniversiteler ve koşulları vb. bilgiler verilmesi gerekir. Özellikle mesleğe yönelmede, meslekleri tanıtmak amacıyla güncel ve yeterli bilgilerin verilmesi gençlerin doğru ve isabetli bir karar vermelerine yardımcı olacaktır.

Bilgi verme hizmetleri öğrencinin gerek duyabileceği her türlü bilgiyi onun yararlanmasına sunmak için yapılan çalışmalardır.

Bunların yanı sıra okuldaki ve çevredeki eğitsel ve kültürel etkinlikler, yardım hizmetleri, yararlanabilecekleri kurumlar, yarı zamanlı iş olanakları, mezun olduktan sonraki iş olanakları hakkında bilgiler... gibi öğrencinin kendini geliştirmesi

için ihtiyaç duyabileceği her türlü bilginin toplanması, tasnifi, öğrencinin yararlanmasına sunulması ve paylaşılması çalışmaları bu gruba girer.

Öğrencilere yönelik bilgi verme hizmetleri, onlar yeni bir okula başladıklarında (hatta daha önce), o ortama alışmaları için düzenlenen oryantasyon çalışmaları içinde düzenlenir ve uygulanır.

Oryantasyon Hizmeti (Yeni Ortama Alıştırma)

Oryantasyon hizmeti, öğrencileri yeni bir duruma ve yeni ortama alıştırma amacına yöneliktir.

Bu hizmet okula yeni başlayan öğrencilere, eğitim yılı başında, okulu, kurallarını, işleyişini tanıtmak, okul ve o çevrede ihtiyaçlarını nasıl karşılayacakları hakkında bilgi vermek ve böylece yeni girdikleri ortama kısa sürede alışmalarına yardımcı olmak üzere yapılan çalışmalardır. Daha genel anlamda, oryantasyon "yeni bir işe, yeni bir okula, üniversiteye giren kişinin çevresine, işine, okuluna alışabilmesi için başladığı iş ya da okul çevresinde bulunan yetkililer tarafından hazırlanan özel ve oldukça kısa süreli bir eğitim programı"dır (Ceyhan 1995).

Bu hizmetin amacına ulaşması için, henüz öğrenciler okula gelmeden, öğretim yılının başında, yeterli bir hazırlık yapılmasını gerektirir. Genel olarak öğretimin başladığı ilk hafta bu hizmetlere ayrılır. Oryantasyon hizmetleri kapsamında ne gibi etkinlikler yapılabilir? Okula yeni gelen öğrencileri karşılama (sıcak bir "Hoş geldin"), okulu ve birimlerini gezdirip tanıtma; disiplin, sınıf geçme ve devam yönetmelikleri hakkında bilgi verme, kütüphane, yemekhane, ulaşım vb. olanaklar hakkında açıklamalar yapma ve nasıl yararlanacaklarını gösterme; okuldaki etkinlikler, varsa öğrenci kulüpleri merkezi hakkında bilgi verme... Ayrıca okulu ve çevreyi tanıtım gösterileri, tanışma çayları, çevreyi tanıma gezileri... vb. etkinlikler okulun özelliğine ve ihtiyaca göre düzenlenebilir. Bu etkinliklere öğrenci velilerinin de katılması teşvik edilir. Bu hizmetlerin organizasyonu ve yürütülmesinde kuşkusuz öğretmenlere önemli görev ve sorumluluklar düşer. Ayrıca üst sınıflardaki öğrencilerden de yararlanılır.

Böyle bir etkinlik anaokulundan üniversiteye dek, hangi eğitim düzeyinde olursa olsun, öğrencinin yeni geldiği bir ortamda karşılaşabileceği güçlükleri en aza indirerek, yeni bir duruma kolay alışmasını sağlamak, kendini yalnız ve çaresiz hissetmesini önlemek amacına yöneliktir. Böylece öğrencinin kısa sürede tanıyıp uyum sağladığı bir eğitim ortamında daha başarılı olması beklenir. Öğrenmeye karşı güdülenmesi artar. Bazı sorunların çıkması engellenebilir. Bu bakımdan oryantasyon hizmetinin "Uyum sağlayıcı" işlevinin yanı sıra "koruyucu ve önleyici" bir işlevi de vardır.

Uyum: Bireyin ihtiyaçlarını çevreyle çatışmaya düşmeden karşılayıp denge içinde olma hali.

Oryantasyon hizmetlerinin kapsamına, derslerin amaçlarının, çalışma yöntemlerinin açıklanması ve "çalışma becerileri"nin kazandırılmasına yönelik uygulamalar da alınabilir. Ayrıca gençlerin sorunlarına yönelik konferanslar, söyleşiler düzenlenebilir. Önemli olan öğrencinin ihtiyaçlarına, okulun amaç ve koşullarına göre öğrenci gelişimine ve uyumuna hizmet edebilecek bir programın okulca hazırlanıp uygulanmasıdır.

SIRA SİZDE 1

İlköğretime, ortaöğretime ya da üniversiteye yeni başladığınızda ne gibi sıkıntılar yaşadığınızı anımsıyor musunuz? Bunların yaşanmaması için neler yapılması gerektiğini tartışınız.

Oryantasyon (Duruma Alıştırma) Programı

Bu hizmetler, her eğitim kademesinin başında, okula yeni başlayan öğrenciler ve ara sınıflara başka okullardan gelen öğrencilere yönelik olarak onların yeni ortamı tanıyıp, uyum sağlamalarına yardım hizmeti olarak sunulur.

Oryantasyon hizmeti, öğrencilerin yeni ortam olarak okulu ve bulunduğu çevreyi tanıması, ihtiyaçlarını nasıl karşılayacağını öğrenmesi, birlikte eğitim yapacağı kişilerle tanışması, onların bu yeni ortama çabuk ve kolay uyum sağlaması, öğrenmeye güdülenmesi, böylece başladığı eğitim sürecinde başarılı olmaları açısından son derece önemli ve çok gerekli hizmetlerdir (Tan 1992; Tuzcuoğlu 1996; Ceyhan 1995; Yeşilyaprak 1992).

Kapsamı

Bir oryantasyon programının kapsamında yer alacak etkinlikler, öğrencilerin gelişim özellikleri, eğitim kademesi, okulun olanak ve koşulları, çevrenin özelliklerine göre değişebilir. Genel olarak aşağıdaki hizmetlere oryantasyon programı kapsamında yer verilebilir:

- Öğrencilere okulun çeşitli birim ve bölümlerinin fiziki alan olarak tanıtılması
- Okulun kuruluşu, tarihçesi, bölümleri, ders programları, mezunların gittiği üst okul, iş alanları hakkında bilgi verilmesi
- Okulun işleyişi ve okulda uygulanan kurallar, yönetmeliklerin (sınıf geçme, disiplin yönetmeliği vb.) açıklanması
- Okuldaki öğretim, yönetim ve yardımcı personelin, görev ve sorumluluklarının tanıtılması
- Okuldaki eğitsel, mesleki, sosyal ve kültürel etkinlikler, kulüpler, öğrenci, rehberlik servisi, vb. hakkında bilgi verilmesi
- Öğrencilere okulda ihtiyaçlarını nerelerden nasıl karşılayacakları hakkında bilgi verilmesi, yararlanabilecekleri olanakların açıklanması (sağlık, beslenme, kredi vb. olanaklar)
- Velilerin okul personeli ve birbiriyle tanışması
- Okulun bulunduğu çevrenin sosyo kültürel nitelikleri hakkında bilgi verilmesi
- Çevrede öğrencilerin yararlanabileceği kurum ve kuruluşların tanıtılması (postane, kütüphane, hastane, tiyatro vb. nerede ve nasıl yararlanılabilir)
- Etkin öğrenme yöntemleri, ders çalışma teknikleri hakkında bilgi ve beceri kazandırılma
- Öğrencilerin birbirlerini ve üst sınıflardaki öğrencileri tanımalarını, kaynaşmalarını sağlayıcı sosyal etkinlikler ve eğlenceler düzenlenmesi
- (Gereksinime göre başka etkinlikler kapsama alınır).

Anaokulu öğrencileri için planlanan bir oryantasyon programı içinde nelerin yer alabileceğini, gerekçeleri ile tartışınız.

SIRA SİZDE 2

İlkeleri

1. Duruma alıştırma programında şu ilkeler benimsenmelidir:
2. Duruma alıştırma programı bütün yeni öğrencilere ulaşabilmelidir. Çünkü; her öğrencinin böyle bir yardıma ihtiyacı vardır.
3. Bu program okulun sürekli bir faaliyeti olmalıdır. Her yıl, öğretim yılı başında yoğunlaşan bir programın yanı sıra, öğrencilerin etkin çalışma yöntemle-

rini öğrenmeleri, eğitsel kol faaliyetlerine katılmaları, çevredeki tiyatro, opera, kültür merkezi vb. yerlerdeki gösteri ve faaliyetlere katılarak bu gibi yerleri öğrenmeleri gibi etkinliklerle öğretim yılı içinde de devam etmelidir.

4. Duruma alıştırma programı, bütün faaliyetleri ayrıntılarıyla hazırlanmış bir program olmalıdır. Tüm rehberlik faaliyetlerinde olduğu gibi burada da planlı etkinlikler esastır.
5. Bu program çeşitli faaliyetler içermelidir. Sadece bir açış konuşması ve okulun gezdirilmesi, oryantasyonu amacına ulaştırmaz. Amaçlara ulaşmayı sağlayacak farklı etkinliklere yer verilmelidir.
6. Tanıma, uyum sağlama ve öğrenmeyle ilgili, öğrencilerin gelişim dönemi gereği, daha çok ortak ihtiyaç ve problemler bu etkinliklerde ağırlık merkezini oluşturmalıdır.
7. Bu programın uygulanmasında okuldaki tüm görevliler işbirliği içinde olmalıdır. Üst sınıftaki öğrencilerden yararlanılmalı, çevredeki kurum ve kuruluşlardan destek ve yardım alınmalıdır.
8. Oryantasyon programı velileri de kapsamalıdır. Çocuğun yaşamının önemli bir kısmını geçireceği okul ortamını tanıması, okula karşı olumlu bir tavır alması, sonraki çalışmalarda işbirliğine uygun bir iletişim yaratılabilmesi açısından bu programa velilerin de katılması olumlu sonuçlar sağlar.
9. Oryantasyon programın sonucunda bir "değerlendirme" yapılması, programın hedeflere ulaşma derecesini, aksayan ve eksik yönlerini ortaya konulmasını, böylece sonraki yıllarda programın geliştirebilmesi açısından gereklidir.
10. Oryantasyon programının uygulanmasında rehberliğin genel felsefesi ve ilkeleri esas alınmalıdır.
11. Program içinde, özürlü ve özel gereksinimi olan öğrenciler saptanarak gerekli düzenlemeler yapılmalı ve programdan onların da en iyi derecede yararlanmaları için çaba harcanmalı, ayrıca okula uyumları için önlemler alınmalıdır.

KİŞİSEL, SOSYAL, EĞİTSEL VE MESLEKİ BİLGİ

Öğrencilerin gelişim alanları, rehberlik hizmetleri açısından; kişisel ve sosyal, eğitsel, mesleki gelişim olarak nitelendirilebilir. Aslında gelişim bir bütündür ve bu kategoriler, sadece inceleme kolaylığı sağlar. Bu üç gelişim alanında bireyin yeterlik kazanması için, gereksinim duyacağı bilgilerin kazandırılması, rehberlik hizmetleri içinde önemli bir yer kapsar. Bu bölümde bu üç gelişim alanına yönelik olarak bilgi verme hizmetleri incelenmiştir.

Kişisel ve Sosyal Bilgi

Kişisel ve soysal gelişime yönelik rehberlik hizmetleri "Kişisel Rehberlik" olarak da isimlendirilebilir. Kişisel rehberlik hizmetleri; öğrencinin bir birey olarak "Yaşamayı öğrenmesi" yani yaşamda ihtiyaçlarını ve gelişim görevlerini çevreye ters düşmeden karşılayarak, kişisel doyuma ulaşabilmesi için yapılan yardımlardır. (Dinkmayer 1973). Bu yardım hizmetleri içinde öğrencinin kendisine, özelliklerine, sorunlarına, ihtiyaçlarına yönelik bilgilerle sosyal bir varlık olarak, başka insanları tanıma, anlama, iletişim kurma ve sosyalleşmeye yönelik bilgi ve beceriler kazanması amaçlanır.

O halde hangi yaş düzeyinde hizmet ediyorsa öğretmenin öncelikle o dönemdeki çocukların gelişim görevlerini ve ihtiyaçlarını tanıması ve çocuğa da bu konularda bilgi vererek gelişimini desteklemesi gereklidir. Bu konudaki bilgiler 9. üni-

tede sunulmaktadır. Çünkü; gelişimsel rehberlik anlayışı, öğrencilerin gelişim görevlerini desteklemek anlayışı üzerine temellendirilmektedir.

Bu açıdan bakıldığında çocuğun, gencin kişisel ve sosyal gelişimiyle ilgili bilgiler kazanarak kendine ve çevresine uyum sağlayabilmesi, olası bazı sorunlara ilişkin önceden "önleyici ve koruyucu" hizmetlerin sunulması bu kapsamda düşünülmelidir. Örneğin;

- Cinsiyet farklılıkları, kız erkek ilişkileri, aşk ve evlenmeyle ilgili konular
- Özbakım becerileri
- Olumlu bir benlik algısı geliştirme
- Arkadaş edinme ve sürdürme
- Sosyal beceriler kazanma
- Duyguları tanıma ve ifade edebilme
- Öfkeyle başa çıkma vb.

Bu konularda da görüleceği gibi, eğitim süresince çocuğun "yaşamayı öğrenmesi" temel amaçlardan biridir. Diğer bir ifadeyle, kendini psiko sosyal bir varlık olarak anlaması ve kabul etmesi, fiziki ve sosyal çevresini gerçek boyutlarıyla tanıyarak kendi yetenek ve potansiyelini bu koşullar içinde en iyi şekilde kullanabilmesine yardım etmek esastır. Böylece, engelleyici heyecan gerginlikleri ve üzüntülerden kurtulan, sosyal ilişkilerinde etkili olma becerileri geliştiren birey, daha verimli bir öğrenme ve gelişme oluşumunun içinde olacaktır (Tan; 1992).

Kısacası, kişisel ve sosyal gelişime yönelik olarak bilgi verme hizmetleri aşağıdaki yeterlikleri kazandırmaya çalışır;

- Kendini anlama ve kabul etme
- Ailenin değerini anlama ve kabul etme
- Toplum olgusunu anlama
- Karar verme, amaç belirleme, plan yapma ve yürütme
- Kendini tehlikelerden koruma ve yaşamı güvenli sürdürme

Kişisel ve sosyal gelişim ile çocuklara yeterlik kazandırılması sürecinde, kuşkusuz öğretmen ve velilere ek bilgi verme hizmetleri gereklidir. Çünkü; çocuğun gelişimini etkileyen, onunla etkileşime girenlerin oluşturduğu psiko sosyal çevre çocuğun kişiliğini etkiler. Bu nedenle gerek öğretmen, gerekse veliler açısından çocuğa doğru davranmak ve gelişimini desteklemek çok önemlidir. Okul psikolojik danışmanı, veli toplantılarında bu bilgileri anne babalarının kavraması ve çocuklarına yönelik sağlıklı tutumlar beslemesi için çalışmalıdır.

Rehberlik hizmetleri kapsamında çocukların, içinde bulundukları gelişim dönemine özgü "gelişim görevlerini" başarmaları için, gerek duyduğu bilgi ve becerilerin kazandırılması önem taşır.

Ergenlik dönemindeki gelişim görevlerini, etkileyici faktörleri dikkate alarak açıklayınız. Bu konuda rehberlik hizmetlerinin katkısı ne olabilir, tartışınız.

SIRA SİZDE 3

Eğitsel Bilgi

Eğitim süreci, öğrencinin "öğrenmesi ve başarılı olması" üzerine odaklanmıştır. Bu nedenle rehberlik hizmetlerinden beklenen önemli işlevlerden biri de "öğrenmeyi kolaylaştırma ve başarıyı artırma" konusuyla ilgili bilgi verme hizmetleridir. Eğitsel bilgi verme hizmetleri aşağıdaki amaçları gerçekleştirmeye yöneliktir:

- Öğrencinin okula ve okulun bulunduğu çevreye uyum sağlaması.
- Etkin ders çalışma becerilerini kazanması.
- Eğitsel kararlar verme ve seçimler yapması.

- Başarıyı engelleyen etmenleri azaltma ya da ortadan kaldırması.
- Öğrencilerin ilgi, yetenek, eğilim ve özelliklerine uygun bir eğitsel ortam yaratması.
- Okul yaşamıyla meslek yaşamı arasındaki ilişkiyi sağlaması.

Etkin Çalışma Yöntemleri

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde eğitimcilerin, psikologların, rehberlik uzmanlarının ve araştırmacıların üzerinde en çok durdukları konulardan biri "Nasıl öğrenmeli" sorusuna yanıt aramak olmuştur. Çünkü; bilimsel ilerlemeler her alandaki bilgilerin hızla değişmesine ve bilgi yığılmasına yol açmaktadır. Pek çok alanda dev adımlarla oluşan değişimler, bireyin bilgiye yetişmesini ve yararlanmasını güçleştirmektedir. Artık eğitim süreci öğrenciye "bilgi aktarmak, yeni bilgileri kazandırmak" işlevi yerine "öğrenmeyi öğretmek" işlevi üzerinde yoğunlaşmaktadır.

SIRA SİZDE 4

Etkin çalışma ne demektir? Sizin çalışma yönteminiz nasıl? Etkin mi pasif mi?

İşte bu durum son 20 yıldır uzmanları kısa zamanda çok bilgiyi nasıl kazanırız? Öğrenmeyi nasıl daha etkin ve kolay hale getirebiliriz? Zamanı daha verimli kullanmak için neler yapmalıyız? Öğrendiklerimizi bellekte nasıl daha uzun süre koruyabiliriz? Öğrenme kapasitesini daha etkin kullanmanın yolları nelerdir? ... gibi sorulara yöneltmiş ve bu konuda çeşitli yöntem ve teknikler ortaya konmuştur.

Öğrencilerin okul başarısını etkileyen fizyolojik, sosyokültürel, ekonomik ve psikolojik pek çok etken olabilir. Bunlar içinde en önemli etkenlerden biri de kuşkusuz öğrencilerin etkin çalışma yöntemlerini kullanmayışlarıdır (Küçükahmet 1987, Can 1992). Birçok öğrenci zamanının çoğunu çalışmaya ayırdığı halde başarısız olmaktan yakınır. Oysa başarı, çalışmaya ayrılan süre kadar bu sürenin verimli kullanılmasıyla ilişkilidir.

Başarı, çalışmaya ayrılan sürenin uzunluğu ile değil, bu sürenin etkin kullanılması ile ilişkilidir.

İlk ve ortaöğretim düzeyinde yapılacak eğitsel bilgi verme etkinlikleri içinde öğrencilere, etkin çalışma yöntemlerinin öğretilmesi ve bu konuda belli becerilerin kazandırılması önemli bir yer tutar. Etkin çalışma, "öğrencinin zamanını, belirlenmiş hedefler ve saptanmış öncelikler doğrultusunda programlı ve verimli bir şekilde kullanma" becerisidir. Şimdi bu konuda önemli bazı noktaları açıklayalım.

Etkin Çalışma Yöntemlerinin Başarıya Etkisi

Genellikle zeki insanların daha başarılı olduğu konusunda yaygın bir kanı vardır. Bu kanı, kısmen doğru olsa da başarılı insanlar başarılarının sırrını "düzenli ve sistemli çalışmaya" bağlar. Gerçekte bu bir "sır" değildir. Zekâ, başarı için gerekli ama yeterli değildir. Üstelik eğitim programları genel olarak zeki olanlara göre değil, ortalama bir zekâ düzeyine sahip olanlara göre düzenlenir.

Bireyin çalışma kapasitesiyle çalışma performansı arasındaki farklar şöyle açıklanabilir (Telman 1997):

- Zeka ve özel yetenekler %50-60
- Çalışma alışkanlıkları ve tutumlar %30-40
- Şans ve çevre faktörleri %10-15

Bu dağılımda görüldüğü gibi 1. ve 3. gruptaki etkenleri düzenlemek büyük ölçüde bizim elimizde değildir ama 2. gruptaki etkin çalışma alışkanlıklarını ve tutumlarım kazanmak bizim elimizdedir.

Öğrencilerin çalışma alışkanlıkları ve tutumlarıyla onların; okul saati içinde ve dışında, okula ilişkin etkinliklere karşı belli bir biçimde tepki göstermeye hazır

oluşları ve bu konuda belli bir davranış kalıbına sahip olmaları kastedilmektedir (Good 1959'dan Akt. Küçükahmet 1987). Bu alanda yapılan pek çok araştırma bulgusu, öğrencilerin başarılı olmalarında etkili olacak çalışma yöntemleri konusunda gerekli alışkanlıklara sahip olmadıklarını ortaya koymaktadır (Küçükahmet 1987; Köymen 1989; Can 1992: Öztürk 1995).

Okulda öğrencinin başarısını önemli ölçüde etkileyen çalışma alışkanlıkları nelerdir? Hangi beceriler onları eğitim hedeflerine daha kolay ulaştırır?

SIRA SİZDE 5

Genel olarak öğrencilerin şu alanlarda kendilerini geliştirmeleri önerilir:

- Zamanın iyi planlanması
- Çalışma ortamının düzenlenmesi
- Çalışma sürelerinin ve aralıklarının planlanması
- Not tutma
- Aktif dinleme
- Hızlı ve etkili okuma
- Özet çıkarma
- Hafızayı (belleği) güçlendirme
- Güdülenme

Ayrıca, öğrencinin tüm eğitim süreci boyunca gerekli olacak "bilgi kaynaklarından yararlanma becerisi" olarak ifade edilebilecek olan; sözlük, ansiklopedi, imla kılavuzu vb. kullanma, kitaplıkların kataloglarından ve diğer tarama sistemlerinden yararlanabilme, bir kitabın içindekiler, indeks (dizin), kaynakça, özet kısımlarından nasıl yararlanacağını öğrenme vb. davranışların kazandırılması da etkin çalışma yöntemleri kapsamında düşünülür.

Üst Eğitim Kurumlarını Tanıma

Eğitim sürecinin herhangi bir basamağında bulunan öğrenci, bir sonraki adımı atmadan önce, önündeki seçeneklere ilişkin bilgi edinme gereksinimindedir. Bu nedenle eğitsel bilgi verme hizmetleri kapsamında, öğrencilere üst eğitim kurumlarını tanımalarına ve onların doğru seçimler yapmalarına yardım edilmesi son derece önemli bir etkinliktir.

Bir eğitim kurumunu tanımak için, şu sorulara yanıt olabilecek bilgilere gerek duyulur (Kuzgun 1981):

- **Eğitim Kurumunun Kimliği:** Eğitim Kurumunun adı nedir, adresi nasıldır? Resmi bir kurum mu, yoksa özel bir kurum mudur? Ülkenin başka yerlerinde aynı işlevi yerine getiren kurumlar var mıdır, bunlar nerelerdedir? Bu ve benzeri kurumlar ne zaman kurulmuş ve nasıl bir gelişme göstermişlerdir?
- **Eğitim Süresi ve Gerekli Giderler:** Kurumda verilen eğitimin süresi kaç yıldır? Kurum, yatılılık ya da burs olanağı sağlıyor mu? Okulu bırakma durumunda tazminat ödeme zorunluluğu var mı? Eğitim kurumu paralıysa, yıllık ücreti ve yıllık araç gereç masrafları yaklaşık ne kadardır?
- **Öğrencide Aranan Özellikler:** Eğitim kurumuna başvuran adaylarda hangi nitelikler aranmaktadır? Eğitim kurumuna kabul edilme koşulları nelerdir? Okula giriş sınavı var mıdır? Varsa yaklaşık, ne zaman yapılmaktadır? Ne tip sınav yapılmaktadır? Sınavda hangi özellikler ölçülmeye çalışılmaktadır? Sınavdan sonra görüşme (mülakat) yapılıyor mu? Yapılıyorsa, hangi özellikler yoklanıyor? Son yıllarda okula kaç öğrenci başvurmuş ve bunlardan kaçı alınmış bulunuyor?

- **Yapılan Eğitimin Konuları:** Okulda başlıca hangi konular okutulmaktadır? Pratik ve staj var mıdır; varsa süreleri ne kadardır?
- **Kurumun Eğitim Olanakları:** Eğitim kurumunda öğretmen ve ders araçları yeterli midir? Şu anda Kurumun kaç öğrencisi vardır? Bunların sınıflara dağılım oranı nasıldır?
- **Okulu Bitirenlerin Sayısı:** İşe ya da Üst Okula Yönelenler: Kurumdan yılda yaklaşık olarak kaç kişi mezun olmaktadır? Okulu bitirenlerin iş bulma ya da bir üst okula devam etme olanakları ne kadardır?
- **Kurumun Geleceği:** Kurumun geleceğine ilişkin neler söylenebilir? Gelişmekte olan ve gittikçe önem kazanan bir kurum mudur?

Eğitim Kurumları Hakkında Bilgi Edinme

Öğrencilerin üst eğitim kurumları hakkında bilgi edinebilmeleri için, bu kurumlarla ilgili yazılı ve basılı materyalin toplanması toplanan bilgilerin düzenlenmesi ve öğrencilerle paylaşılması gerekir.

Eğitim Kurumlarıyla ilgili Yazılı Materyalin Derlenmesi: Üst eğitim kurumlarıyla ilgili yazılı ve basılı kaynaklardan yararlanmak için bu materyalin a) Toplanması b) Toplanan bu bilgilerin düzenlenmesi ve c) Bilgilerin öğrencilerle paylaşılması gerekir:

Yazılı Materyalin Toplanması:

- Üst eğitim kurumları hakkında yazılı materyal elde etmek için, çeşitli bilgi toplama yollarından yararlanılabilir (Kepçeoğlu 1994).
- Mektuplar göndererek doğrudan doğruya ilgili okul ve kurumlardan yazılı dokümanlar isteme (bazen okullara üst eğitim kurumlarından giriş koşulları ve ilgili genelgeler gelebilir).
- Anket soru listesi, envanter, vb. formları göndererek tanıtıcı bilgiler toplama
- İlgili gazete ve dergi sayfalarını toplama,
- Burs, kredi, yarışma sınavıyla ilgili çeşitli ilanlardan yararlanma,
- Kalkınma planı, resmi gazete ve tebliğler dergisi gibi resmi dokümanları incelemesi, buralarda yer alan yasa, yönetmelik, genelge, karar ve yeni düzenlemelerden yararlanma.
- Çevrede yapılan türlü incelemelerden ve istatistiksel bilgilerden yararlanma.
- İnternet web sitelerinden bilgi toplama.

Toplanan Bilgilerin Düzenlenmesi: Çok çeşitli kaynaklardan toplanan bilgilerden öğrenci ve diğer ilgililerin yararlanabilmesi için, bir sisteme göre düzenlenmesi gerekmektedir. Bilgilerin sınıflandırılması okulun özellikleri ve olanakları, öğrencilerin gereksinimleri, uzman personelin durumu gözönüne alınarak kararlaştırılır. Ayrıca bilgiler her yıl gözden geçirilerek geçerli olmayanlar ayıklanmalı ve yeni bilgiler eklenmelidir.

Bilgilerin Paylaşılması: Toplanan ve düzenlenen bilgiler çeşitli yollarla öğrencilere iletilir. Bu bilgilerden öğrencilerin yanı sıra yönetici, uzman, öğretmen ve velilerin de yararlanması sağlanmalıdır. Çünkü; paylaşılmayan bilgilerin hiçbir yararı olmaz.

Bilgilerin paylaşılmasında şu yöntemlerden yararlanılabilir (Kepçeoğlu 1994):

- Bilgileri, ilgili derslerde bir ders konusu ya da ünitesi gibi ele alıp ders öğretmenleri ya da sınıf öğretmenleri tarafından öğrencilere aktarma ve onlarla paylaşma.

- Bilgileri öğrenciler ve diğer personelle paylaşma amacı ile okul gazetesi, haber bültenleri ve duyuru tahtaları hazırlama.
- Çeşitli yollardan sağlanan ve geliştirilen film, teyp, band ve resimleri, uygun görsel işitsel araçlardan yararlanarak dinletme ya da gösterme.
- İlgili grup tartışmaları düzenleme.
- Toplanan bilgileri ve ilgili dokümanları sınıflarda, salonlarda ve kütüphanelerde sergileme.
- Eğitsel ve mesleki konularda kitap ve diğer yazılı kaynakları toplama ve bunların öğrenciler tarafından okunmasını sağlama.
- Sınıflarda rehberlik saatlerinde eğitsel konular ve sorunlar üzerinde öğrencilerle grup rehberliği çalışmaları yaparak gerekli bilgilerden yararlanmalarını sağlama.

Eğitsel Günler Düzenleme ve İlgili Konuşmacılar Davet Etme

Üst eğitim kurumları hakkında öğrencilere bilgi vermek amacıyla okulda eğitsel günler düzenlenebilir. Çeşitli üst eğitim kurumlarına giden eski mezunları okula davet edilerek okullarını tanıtıcı konuşmalar yapmaları istenebilir. Ancak, konuşmanın tarafsız olmasına dikkat edilmelidir. Okulunu sevmeyen bir öğrenci olumsuz yönlerine ağırlık verebilir.

Ayrıca öğrencilerin tanımak istediği üst eğitim kurumlarında görevli yönetici, öğretmen, rehberlik uzmanı gibi kişiler okula davet edilip öğrencilere "tanıtım toplantıları" düzenlenebilir. Bu tip toplantılardan önce öğrencilerle sınıfta tartışarak ne gibi yönlerden bilgi edinmek istedikleri, sorabilecekleri soruların belirlenmesi yararlı olur. Hatta bir form (eğitim kurumunu inceleme formu) düzenlenebilir.

Bu tip toplantılar sınıf ortamında ya da okul genelinde konferans salonunda düzenlenebilir. Bu tür toplantıların öğrenciler tarafından düzenlenmesi hem onların katılımını artırabilir hem de bir toplantı düzenlemişken dikkat edilecek hususlar hakkında deneyim kazanmalarını sağlayabilir. Kuşkusuz burada öğretmenin yönlendirmesi, uygun yollar ve davranışlar hakkında öğrencileri uyarması ve onların çalışmalarını geriden desteklemesi çok gerekli ve önemli bir husustur (Kuzgun 1999).

Eğitim Kurumlarını Ziyaret (İnceleme Gezileri)

Çevrede öğrencilerin devam edebilecekleri üst eğitim kurumları varsa gruplar halinde ziyaret edilebilir. Ancak ziyaretten önce nelerin gözleneceği önceden planlanmalıdır.

Böylece okulun fiziksel koşulları ve olanakları konusunda ilk elden bilgi sağlanır. Okul yöneticisinden okul hakkında bilgi alınabilir. Öğrenciler okul programları, eğitim etkinlikleri, sosyal ve kültürel olanaklar, giriş koşulları gibi bilgiler edinebilirler. Sormak istediklerini sorabilirler. Örneğin; bir meslek lisesi, bir çıraklık eğitim merkezi, ticaret lisesi, bir fabrika ya da işletmeye yapılacak inceleme gezileri öğrencilerin o *zamana kadar* bilmedikleri ve düşünmedikleri hususların önemini fark etmelerine ve dikkate almalarına yardımcı olabilir. Öğrencilerin kalabalık gruplar halinde bu gezileri yapmalarında güçlükler söz konusuysa 3-5 kişilik grupların farklı eğitim kurumlarını ziyaret ederek, izlenimlerini, elde ettikleri bilgi ve dokümanları sınıfa sunmaları yöntemi de uygulanabilir.

Bir okul öncesi kurumda, öğrencilerinizi müzeye götüreceksiniz. Geziyi planlarken, gezi öncesi neler yapmanız gerektiğini düşünüp listeleyiniz.

SIRA SİZDE 6

Çevredeki üst öğretim kurumları ve iş yerlerine yapılan geziler, belli bir hazırlık ve planlama gerektirir. Planlama gezi öncesi, gezi esnasında ve gezi sonrası ele alınacak noktaları ve dikkat edilmesi gereken yönleri kapsamalıdır. Böylece inceleme gezilerinde saptanan amaçlara ulaşılma derecesi artar.

Eğitim Kurumlarını İncelemek İçin Araştırma Grupları Oluşturma

İlköğretimin birinci aşamasında "Bireysel ve Grup Etkinlikleri Saatleri", daha sonraki yıllarda "Rehberlik Saatleri" öğrencilere üst eğitim kurumları ve bu kurumların hazırladığı meslek alanları hakkında bilgi edinmek için uygun fırsatlardır. Bu bilgilerin araştırılması, derlenmesi ve sınıfla paylaşılması için öğrenciler, gruplara ayrılarak ilgilendikleri alanlara göre görevlendirilebilirler. Gruplar, gerek o kurumları gidip inceleyerek, gerek yazılı, basılı materyalden ve kaynak kişilerden yararlanarak topladıkları bilgileri sınıfta sunma, gerekse sınıf panosunu düzenleme, tanıtıcı etkinlikler planlama gibi yollarla arkadaşlarını bilgilendirebilirler.

Böyle bir uygulamanın öğrencilere şu yararları olabilir (Kuzgun 1999);

- Bir görevi yerine getirme yaşantısı, onlarda sorumluluk duygularının gelişimine ve özgüveni artırmaya yardımcı olur.
- İşbirliği yapma, yardımlaşma, paylaşma becerileri gelişir.
- Bu araştırma, bilgi toplama sırasında çeşitli kişilerle konuşup çeşitli kaynaklara başvurma, öğrencilerde yaratıcı güçlerini geliştirme ve girişkenliği artırma olanağı sağlar.
- İlgilendikleri eğitim olanakları (ve meslekler) hakkında daha yeterli bilgi edinme olanağı bulabilirler.
- Sınıfta bilgileri sunmakla arkadaşlarına yararlı bir görev yapmanın mutluluğunu ve gururunu duyabilirler.
- İnceledikleri eğitim kurumları ve ilgili mesleklerin gerektirdiği özellikler, çalışma koşulları ve sağladığı olanaklarla kendi özelliklerini ve beklentilerini karşılaştırma eğilimi ve becerisi geliştirebilirler.
- Bütün bu yollarla elde edilen bilgiler, materyal ve dokümanlar daha sonra düzenlenerek dosyalanır ve okul kütüphanesine konursa diğer öğrencilerin de yararlanabileceği bir arşiv oluşturulabilir. Her yıl yeni çalışmalarla bu arşiv güncelleştirilip geliştirilebilir. Son yıllarda bu tip bilgiler internet ortamında hazırlanıp güncelleştirilmektedir.

Mesleki Bilgi

Mesleki Rehberliği şöyle tanımlayabiliriz: "Gençlerin çeşitli meslekleri tanımaları ve kendi özelliklerine uygun olan meslekleri seçmeleri, seçtikleri mesleklere hazırlanmaları ve mesleki yönden gelişmeleri amacıyla yapılan yardım hizmetleridir".

Ülkelerin kalkınmasında, bireylere, üretken ve gelişmeye açık nitelikleri kazandırmayı amaçlayan çağdaş eğitim anlayışı, bireyin kendi potansiyelini maksimum düzeyde ortaya koyabileceği en uygun mesleği seçmesine önem verir. İşte, eğitim sürecinde bireye bu alanda yapılan hizmetler "Mesleki Rehberlik" kapsamında yer alır.

Bu hizmetler, eğitim süreci içinde, rehberlik alanında yetişmiş uzmanlar önderliğinde, öğretmenler ve diğer ilgililerin yardım ve işbirliğiyle yürütülür. Mesleki Rehberlik hizmetleri şu üç aşamada gerçekleştirilir:

- Bireyi (öğrenciyi) tanıma
- Meslek alanlarını tanıma
- Bireyin kişisel nitelikleriyle mesleklerin gerektirdiği

özellikler arasında bağlantıyı kurarak kendine uygun bir mesleği seçmesine yardım etme.

Bu hizmetler kapsamında, öğrencilerin kendilerine açık olan (seçebilecekleri) meslekler hakkında doğru ve yeterli bilgiler edinmeleri önemli bir yer tutar.

Mesleki İnceleme ve Bilgi Verme

Mesleki rehberlik hizmetlerinde ikinci aşama, gencin çeşitli meslekleri tanıması için yardım etmektir. Çünkü; birey kendini ne kadar iyi tanırsa tanısın, meslekler hakkında doğru ve yeterli bilgiye sahip değilse uygun bir mesleki seçim yapamaz. Bir meslek nasıl incelenir? Bir meslek hakkında ne yönlerden bilgi toplamalıyız? Bu sorular aşağıdaki şekilde listelenebilir.

Bir mesleği incelemek için ne gibi bilgiler toplamak gerekir? Açıklayınız.

SIRA SİZDE 7

Bir Meslek ile İlgili Bilinmesi Gereken Bilgiler

- Mesleğin gerektirdiği faaliyetler, yapılan işin özellikleri... İşte gereken sorumluluklar, görevler, güçlükler nelerdir? Bu meslek ne gibi etkinlikleri kapsamaktadır?..., gibi işin esas yapısını ortaya koyacak bilgiler.
- Çalışma ortamı ve koşulları nasıldır? İş nasıl bir ortamda yürütülüyor. Bu ortamda neler kullanılıyor, kimlerle ilişkiye giriliyor? Günlük, haftalık çalışma saatleri, çalışma koşullarının güç olup olmadığı gibi bilgiler.
- Bu meslekte çalışanlarda aranan nitelikler nelerdir? Yaş, cinsiyet, boy, ağırlık, duyu organlarının hassaslığı gibi nitelikler yönünden bir sınırlama ya da tercih durumu var mı? İş ne gibi yetenekler gerektiriyor (genel ve özel yetenekler açısından). Bunun yanında yabancı dil bilme, bilgisayar kullanma vb. yeterlilikler gerektiriyor mu? gibi bilgiler.
- Mesleğe hazırlanma ve giriş nasıl olmaktadır? Meslek nasıl bir eğitim gerektiriyor? Eğitimi veren kurumlar, süresi, bu okullara giriş koşulları, okuldan sonra staj ve uygulama gerekip gerekmediği... işe giriş sınavla mı, koşulları nasıl? gibi bilgiler.
- Meslekte ilerleme ve kazanç durumu nasıldır? Mesleğin başlangıçtaki kazanç ve statüsü nasıldır? Bu statü ve gelir nelere bağlı olarak ve nasıl artmaktadır? Meslek ömür boyu sürecek nitelikte midir, emeklilik koşullan nasıldır? gibi bilgiler.

Bu bilgiler mesleğin özelliğine ve bilgiyi kullanacak kişinin ihtiyacına göre geliştirilebilir. Böylece, daha önce bir meslek üzerine ayrıntılı bilgisi olmayan gencin mesleği yeterince tanıması, avantajları ve dezavantajları üzerinde düşünmesi sağlanır.

Ancak burada önemli bir sorun bu bilgilerin nerelerden ve nasıl sağlanacağıdır? Bunun için de aşağıdaki yollar önerilir:

- Mesleklerle ilgili basılı malzemelerin toplanması (çeşitli kurumlar ve meslekler hakkında yazılmış katalog, kitap, dergi, broşür vb. malzemeler)
- İşyerlerine ziyaret, gözlem ve incelemeler
- Meslek elemanlarıyla görüşme, konferanslar
- Kısa süreli iş tecrübesi (yarım günlük ya da hafta sonları o işyerinde çalışma, ya da izne bağlı deneme çalışmaları)
- Öğrencilerden 'meslek inceleme grupları' oluşturarak araştırma yapma
- Meslek seminerleri
- İş ve İşçi Bulma Kurumu, Mesleki Rehberlik Merkezinden yararlanma
- İnternet üzerinden ilgili sitelerden bilgi edinme

Bu yollar, okulun ve çevrenin olanakları, öğrencilerin ihtiyaç ve isteklerine göre geliştirilebilir. Meslekler hakkında bilgi toplamada ve yararlanmada öğrencilere görev ve sorumluluk verilmesi daha etkili olur.

Ülkemizde üst öğretim kurumları ve meslekler hakkında bilgi veren önemli bir kaynak "Kuzgun" tarafından hazırlanmıştır. ÖSYM tarafından yayınlanan bu kaynak, bütün Liselere gönderilerek öğrencilerin hizmetine sunulmuştur. "Üniversiteler, Yükseköğretim Programları ve Meslekler Rehberi" 1985'te hazırlanmış, 1989'da yenilenmiştir. Bunun dışında İş ve İşçi Bulma Kurumu tarafından hazırlanan "Meslekler Rehberi (1998), "Usluer (1998)" tarafından hazırlanan "Meslek İnceleme Kılavuzu" bulunmaktadır. Ayrıca özel dershaneler, bankalar vb. kuruluşlar da öğrencilere yönelik bu tip kılavuzları her yıl yayınlamaktadır.

İş ve İşçi Bulma Kurumu 1991 yılından itibaren meslekler hakkında bilgileri derleyerek ilgilenenlerin hizmetine sunmaktadır. Halen incelemesi ve dosyalanması tamamlanan 643 meslek hakkında bilgiler mevcuttur. 60'dan fazla meslek inceleme dosyası da hazırlanmaktadır. Bu dosyalar ilgili merkezde (İş ve İşçi Bulma Kurumu, Meslek Danışma Merkezi) dört bölüm altında toplanmıştır: (1) Meslek yüksek okulları ve fakültelerle ilgili meslekler (2) Meslek Liseleri ilgili meslekler (3) Çıraklık eğitimiyle ilgili iş ve meslekler (4) Mesleki kurslar...

Öğrencilerin çeşitli meslekler hakkında bilgi edinmeleri onlara hangi yönlerden yararlı olur. Bilgi verme işlemi şu amaçlara yöneliktir (Kuzgun 1992):

- Her öğrenciye, ilgi duyduğu ve yönelmeyi düşündüğü mesleğin, kendisince bilinmeyen yönleriyle ilgili ayrıntılı bilgi vermek.
- Öğrenciye, varlığından haberdar olmadığı ya da hakkında yanlış ve eksik bilgi sahibi olduğu meslekleri tanıtmak, böylece görüş alanını genişletip, daha zengin bir seçenek grubu arasından, uygun seçimi yapmasına yardımcı olmak.
- Öğrencilere çeşitli mesleklere karşı kalıplaşmış inanış ve ön yargılarını eleştirme alışkanlığı kazandırmak.
- Topluma yararlı ve kişinin kendini gerçekleştirmesine olanak veren her mesleğin saygıya değer olduğu görüşünü vermek.

Mesleki Bilgilerin Paylaşılması

Kuşkusuz ilgili materyalin sınıf ya da okul kitaplığında belli bir yerde toplanması, duvar panolarına asılması gibi yollar da kullanılabilir. Ancak, meslek bilgilerinin öğrencilerin ihtiyaç duydukları zamanlarda, sınıfta aktif olarak paylaşılması ve tartışılması daha etkili bir yöntemdir. Öğrenciler bu yolla ilgilendikleri eğitim ve meslek durumu hakkında konuşmak, tartışmak, duyuş ve düşüncelerini açıklamak fırsatı elde ederler. Böylece, bireylere yalnız okuma ya da dinleme yoluyla değil, anlatma, tepkilerini açığa vurma olanağı verilir. Sınıf içi tartışmalar yoluyla paylaşılan bilgiler; geçerli, anlamlı ve bir "karar verme" durumunda işe yarar bilgi olma niteliği kazanacaktır.

Sınıf içi tartışmaların etkili olabilmesi için, tartışmaları yöneten sınıf öğretmeni aşağıdaki noktaları dikkate almalıdır (Kuzgun 1992):

- Sınıf öğretmeni, eğitsel, mesleki ya da kişisel ve sosyal alanda öğrencilere iletilmesi gereken bilgilerle ilgili herhangi bir problemi sınıfa getirmeli, bu konuda öğrencilerin düşünce ve duygularını açıklamalarına olanak sağlamalıdır. Böyle bir durumda sınıf küçük gruplara ayrılıp (5-7 kişilik) durumu her grubun kendi içinde tartışması ve sonra grup sözcülerinin grubun görüşünü açıklaması istenebilir.

- Her bireyin öznel dünyası, yaşantıları farklı olduğu için herhangi bir konudaki olgulara karşı tepkisi kendine özgü ve başkalarından farklı olabilir. Bu nedenle "her öğrencinin görüşüne saygı göstermek" ilkesi benimsenmelidir ve sınıf üyelerinin birbirlerine saygılı davranmaları için gerekli ortam yaratılmalıdır.
- Bilginin sınıfta paylaşılması didaktik bir yöntemle ders anlatma şeklinde, soyut ve kuru bir biçimde olmamalıdır. Bilgi verirken öğrencilerin tartışmaya katılması sağlanmalı, kendi yaşantıları arasında ilişki kurmalarına ve birbirlerinin yaşantılarını paylaşmalarına fırsat verilmelidir.
- Grupta birkaç öğrencinin tartışma zamanını tekellerine alıp diğerlerini kendi duyuş ve düşünüşlerini kabule zorlanmalarına engel olunmalıdır.
- Grup tartışmalarına herkesin katılmasını sağlamaya çalışılmalıdır. Sınıfın bir köşesinde sessiz oturan ve görüşlerini söylemekten çekinen öğrencilere de konuşma olanağı sağlanmalıdır.
- Sınıf öğretmeni, tartışmalarda mümkün olduğu kadar kendi görüş, duyuş ve değer yargılarını gruba aşılamaktan kaçınmalıdır. Ancak öğrenciler sorduğu takdirde konuyla ilgili görüşlerini samimi ve doğru olarak açıklamalıdır.

GRUP REHBERLİĞİ

Grup Rehberliği: Öğrencilerin kişisel, sosyal, eğitsel ve mesleki gelişim ve uyumuna yönelik olarak bilgi ve beceri kazanmalarını sağlamak üzere bir gruba yönelik olarak düzenlenmiş aktivitelerdir.

Rehberlikte bilgi verme hizmetleri "bireysel" olarak sunulabileceği gibi, daha çok bir grup, bir sınıf ya da okulun tümüne yönelik olarak sunulabilir. Bilgi verme hizmetlerinde "grup rehberliği" en çok kullanılan, en etkili görülen yöntemdir.

Pek çoğunuza tanıdık gelecek grup rehberliği aktiviteleri; sınıf içi rehberlik uygulamaları, kariyer günleri, meslek tanıtımları, oryantasyon günleri gibi uygulamalardır (Akbay ve İkiz 2007, s. 30).

Grup rehberliği, aynı zamanda problem önleyici olmak üzere de organize edilebilir. Öğrencilerin uygun planlar yapmaları ve yaşam kararları almalarına yardımcı olacak eğitsel, mesleki, kişisel ya da sosyal bilgiler sunmayı içerir.

Grup rehberliği, yapılacak çalışmanın özelliklerine göre küçük ya da büyük gruplarda yapılmaktadır. Ancak küçük gruplarda yapılan çalışmalar, etkileşim ağı yoğunlaştığı için daha etkili olmaktadır. Grup rehberliğiyle ilgili çalışmalar incelendiğinde; grup rehberliğinin kısa süreli, bir oturumluk olabildiği gibi, uzun süreli ve birden fazla oturum olarak da yapıldığı görülmektedir. Grup rehberliği çalışmaları, bilgi vermenin daha yoğun olduğu durumlardaki gibi, konumun özelliğine ve öğretmenlerin yeterliliğine göre ve gerekli ilkelere uymak koşuluyla sınıf öğretmenleri tarafından da yürütülebilir. Ancak bu hizmetleri öğretimdeki "bilgi verme" etkinliklerinden ayıran nokta; hizmetin amacı ve ilkeleridir. Grup rehberliğiyle bilgi verme hizmetlerinin amacı; öğrencinin gelişim ve uyumu açısından gerekli bilgi ve beceri kazandırmaktır. Bu hizmetleri uygularken ikinci ünitede incelediğiniz "Rehberliğin İlkeleri"ne uyulması gereklidir.

Grup rehberliği hizmetleri yapılırken, grup içindeki her bireye ulaşılması hedeflenir. Etkileşime önem verilir, öğrenci ile empati kurulması gereklidir.

Grup rehberliğiyle dördüncü ünitede incelediğiniz "Grupla Psikolojik Danışma" arasında da bazı farklar vardır. Bu farklar şöyle vurgulanabilir:

- Grup danışmanlığı bireylerin belli bir sorununa ya da bir alanda davranış değişikliğine odaklanırken, grup rehberliği, daha çok eğitsel ve mesleki bilgi vermeyi amaçlar.

- Grup danışmanlığı, üyelerin daha yoğun duygu paylaşımında bulunabilecekleri daha yakın ilişkisel ortam gerektirirken, grup rehberliği sınıf ortamında uygulanabilir.
- Grup danışmanlığı tutum ve davranış değişikliği amacıyla daha yoğun ve daha uzun süreci gerektirir, grup rehberliğiyse üyelerin bilişsel düzeyde konuyu anlamalarına yönelik daha kısa süreli olarak gerçekleştirilebilir.
- Grup danışmanlığı, psikolojik danışma ilke ve tekniklerini bilen, terapötik birikimi kullanmada yeterli bir psikolojik danışman (profesyonel uzman) tarafından gerçekleştirilir. Grup rehberliğindeyse okul danışmanı, bir eğitici öğretmen gibi, belirlenen konuda, belirli aktivitelerle öğrencilere bilgi verme ve yeterlik kazandırmayı amaçlar.

Özet

AMAÇ 1

Oryantasyon hizmetinin amaç, işlev ve ilkeleri

Rehberliğin amacı olan "bireyin kendini gerçekleştirebilmesi" sürecinde, öğrencinin kendini tanıması ve bulunduğu çevrede ve içinde yaşadığı toplumda kendini nasıl geliştirebileceğini iyi değerlendirmesi gerekir. İşte bilgi verme hizmetleri, öğrencinin gerek duyabileceği her türlü bilgiyi, onun yararlanmasına sunmak için yapılan çalışmaları kapsar. Bu hizmet, okula yeni başlayan öğrencilere, eğitim yılı başında, okulu, kurallarını, işleyişini tanıtmak, ihtiyaçlarını nasıl karşılayacakları hakkında bilgi vermek ve böylece yeni girdikleri ortama kısa sürede uyum sağlamalarına yardımcı olmak üzere yapılan çalışmalardır. Böyle bir etkinlik, anaokulundan üniversiteye dek, hangi eğitim kademesinde olursa olsun, öğrencinin yeni girdiği bir ortamda karşılaşabileceği güçlükleri en aza indirerek, yeni duruma kolay alışmasını sağlamak, kendini yalnız ve çaresiz hissetmesini önleme amacına yöneliktir. Bu amaca yönelik olarak her kurum, kendi öğrenci ihtiyaçlarına ve koşullarına uygun bir oryantasyon programı hazırlar ve uygular. Böyle bir programı uygularken rehberliğin genel felsefesi ve ilkeleri esas alınır.

AMAÇ 2

Rehberlikte kişisel, sosyal, eğitsel ve mesleki bilginin yeri, önemi ve işlevleri

Kişisel rehberlik alanındaki gelişim yaşamayı öğretmekdir. Bireyin kendisine, özelliklerine, sorunlarına, ihtiyaçlarına ve bunları karşılama yollarına yönelik bilgilerle sosyal bir varlık olarak gelişmesine yönelik bilgiler vererek, onun gelişiminin desteklenmesi rehberlik hizmetleri içinde önemli bir yer tutar. Her yaştaki öğrencinin temel ihtiyaçlarıyla döneme özgü gelişim görevleriyle ilgili bilgiler, çocukların kendileri, öğretmenleri ve velileri açısından, gelişimi destekleyecek tutumların uygulanması için önemlidir. Eğitim süreci, öğrencinin "öğrenmesi ve başarılı olması" üzerine odaklanmıştır. Bu nedenle rehberlik hizmetlerinin beklenen önemli işlevlerden biri de "öğrenmeyi kolaylaştırma ve başarıyı artırma" konusuyla ilgili bilgi verme hizmetleridir. Bu alanda etkin çalışma yöntemlerinin öğretilmesi performansı % 30-40 oranında etkileyebilir. Bunun yanı sıra öğrencilere gidebilecekleri eğitim kurumlarını tanıtma da bu kategoride yer alır. Eğitim kurumları hakkında; yazılı materyallerin derlenmesi ve paylaşılması, eğitsel günler düzenleyip ilgili konuşmacıları davet etme, eğitim kurumlarına inceleme gezileri yapması ve araştırma grupları oluşturulması gibi yöntemler uygulanabilir.

Öğrencinin kendine uygun ve gelişmesini sürdürebileceği bir meslek alanına yönelmesine yardımcı olmak üzere, meslekleri inceleme ve bilgi verme hizmetleri önemlidir. Bir mesleği incelerken; mesleğin gerektirdiği faaliyetler, işin özelliği, sorumluluk ve görevler, çalışma ortamı ve koşulları, aranan nitelikler, mesleğe hazırlanma ve giriş koşulları, meslekte ilerleme ve kazanç durumu gibi yönlerden bilgi toplamak gereklidir.

Meslekler hakkında bilgi verme hizmetleri, öğrencilerin alternatiflerini genişletme ve daha özgür bir seçim için yararlıdır. Bilgilerin aktif yöntemlerle (sınıf içi tartışmalar) paylaşılması tercih edilmelidir.

AMAÇ 3

Grup rehberliğinin niteliği ve grupla psikolojik danışmadan farkı

Bilgi verme hizmetleri, bireysel olarak sunulabileceği gibi, daha çok bir grup, bir sınıf ya da okulun tümünün yararlanabileceği şekilde sunulur. Grup rehberliği, psikolojik danışmanın ilke ve tekniklerinden yararlanarak bir grupla etkileşim içinde gerçekleştirilen aktivitelerdir. Grup rehberliği, grupla psikolojik danışmadan ve öğretimdeki bilgi verme etkinliklerinden bazı farklılıklar taşır. Grup rehberliğiyle bilgi verme ve beceri kazandırma yoluyla öğrencinin gelişim ve uyumunu desteklemek amacına dönük çeşitli programlar hazırlanıp uygulanabilir.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdakilerden hangisi bilgi verme hizmetleri içinde **yer almaz?**

a. Okulu ve kurallarını tanıma
b. Üst eğitim kurumlarını araştırma
c. Gençlik dönemi sorunlarını inceleme
d. Sorunlu öğrencileri ilgililere yönlendirme
e. Toplumdaki iş olanaklarını saptama

2. Öğrencilere okulun ilk günlerinde sunulması gereken rehberlik hizmeti aşağıdakilerden hangisidir?

a. Öğrencinin kendi yeteneklerini tanımasını sağlama
b. Öğrencilerin sosyalleşmesi için etkinlikler düzenleme
c. Öğrencilerin psikolojik problemlerini belirleme
d. Öğrencilerin çalışma yollarını ve stratejilerini belirleme
e. Öğrencilere okulu ve okul kurallarını tanıtma

3. Arkadaşları tarafından fazla sevilmediğini düşünen ergenlik dönemindeki bir gence, en etkili yardım, aşağıdakilerden hangisidir?

a. Yeni insanlarla tanıştırmak
b. Yalnız hareket etmeye alıştırmak
c. Sosyal becerilerini geliştirmek
d. Öğütler vermek
e. Yalnızlığını teselliyle gidermek

4. Oryantasyon hizmetlerinin işlevi **öncelikle** aşağıdakilerden hangisini sağlamaya yöneliktir?

a. Öğrenciyi tanıma
b. Uyum sağlama
c. Akademik başarıyı yükseltme
d. Koruma ve iyileştirme
e. Eğlendirme

5. Aşağıdakilerden hangisi oryantasyon hizmeti ilkeleri içinde **yer almaz?**

a. Okuldaki tüm öğrencilere yöneliktir.
b. Öğretim yılı başında düzenlenmelidir.
c. Planlı ve programlı bir hizmettir.
d. Ekip çalışmalarına ve işbirliğine dayalıdır.
e. Uygulanan oryantasyon programı değerlendirilmelidir.

6. Çalışma yöntemlerinin başarıya etkisiyle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

a. Zeka ve özel yeteneklerin başarıya etkisi % 30'u aşmaz.
b. Başarıda şans ve tesadüfün payı yaklaşık yarıya yakındır.
c. Çalışma alışkanlıkları ve tutumlar performansı % 30-40 etkiler.
d. Bellek kapasitesi sınırlıdır ve zekayı belirler.
e. Zeka, başarı için tek etmendir.

7. Üst eğitim kurumu incelenirken **ilk** sunulan bilgi aşağıdakilerden hangisi olmalıdır?

a. Eğitim süresi ve olanakları
b. Adaylarda aranılan özellikler
c. Verilen eğitimin özellikleri ve kapsamı
d. Eğitim kurumunun kimliği
e. Eğitim kurumunun geleceği

8. Bir meslekle ilgili bilinmesi gereken **ilk** bilgiler aşağıdakilerden hangisidir?

a. Çalışma ortamı ve koşulları
b. Mesleğin gerektirdiği faaliyetler
c. Çalışanlarda aranan nitelikler
d. Mesleğe hazırlama ve giriş koşulları
e. Meslekte ilerleme ve kazanç durumu

9. Mesleki bilgilerin paylaşımında **en etkili** yöntem aşağıdakilerden hangisidir?

a. Sınıf ya da okul kitaplığında köşe oluşturulması
b. Duvar panoları hazırlanması
c. Sınıfta, öğretmen tarafından sunulması
d. Sınıf içi tartışma yolunun seçilmesi
e. Gözleme ve izleme yöntemlerinin kullanılması

10. Aşağıdakilerden hangisi grup rehberliğinin özelliklerinden biridir?

a. Davranış değişikliğine odaklanan bir yöntemdir.
b. Uzun süreli bir uygulamayı kapsar.
c. Terapötik bir etkileşme gerektirir.
d. Bilgi verme ve bilişsel farkındalığı amaçlar.
e. Profesyonel uzman tarafından gerçekleştirilir

Yaşamın içinden

ÇALIŞMA DAVRANIŞLARINI DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ*

Yönerge: aşağıdaki soruları, "evet" ya da "hayır" şıklarından birinin altına çarpı (x) koyarak yanıtlayınız. Daha sonra tercih edilen cevap şekliyle karşılaştırınız. Sizin tutumunuzla olması gereken arasındaki sapmayı tespit ediniz.

1. Günlük çalışmalarınız için plan yapar mısınız?
Evet Hayır

2. Günlük planınız varsa, ona sadık kalıyor musunuz?
Evet Hayır

3. Çalışmaya başlamadan önce sizi engelleyen problemleriniz Oluyor mu?
Evet Hayır

4. Çalışmanızı planladığınız gibi zamanında bitirebiliyor musunuz?
Evet Hayır

5. İşinizi ve öğrenim alanınızı enteresan buluyor musunuz? Evet Hayır

6. Seminer ya da derslerdeki tartışmalara katılıyor musunuz?
Evet Hayır

7. Derslerde arkaya yakın bir yerde mi oturmayı yeğlersiniz?
Evet Hayır

8. Çalışmanızla ilgili bir probleminiz olduğu zaman yetkili birisiyle onun hakkında konuşuyor musunuz?
Evet Hayır

9. Bir materyali okumadan önce şöyle bir göz atıyor musunuz?
Evet Hayır

10. Okuma sırasında tablo ve grafiklere göz atar mısınız?
Evet Hayır

11. Konulara ait tuttuğunuz notları saklar mısınız?
Evet Hayır

12. Konuların ana hatlarını belirleyecek tarzda mı not alırsınız?
Evet Hayır

13. Okuduğunuz materyali özetlemek üzere basit şemalar, grafikler, tablolar yapar mısınız?
Evet Hayır

14. Yazılarınızda kendinizi ifade etmekte zorlanıyor musunuz?
Evet Hayır

15. Beklenmedik bir zamanda sınava tabi tutulsanız düşük başarı mı elde edersiniz?
Evet Hayır

16. Sınava hazırlandığınız zaman geç vakitlere kadar oturur musunuz?
Evet Hayır

17. Bir toplantı ya da sınav için gerekli tekrarların çoğunu bir gece öncesinden mi yaparsınız?
Evet Hayır

18. Yeterli uyku uyuyor musunuz?
Evet Hayır

19. Yeni şeyler üretmek için periyodik olarak belli zamanlar ayırabiliyor musunuz?
Evet Hayır

20. Çalışma masanızın üzerinde 60x100 ebatlarında boş bir alan var mı?
Evet Hayır

İyi bir öğrenme disiplini kazanmış kişinin bu sorulara vermesi gereken cevaplar:

Puanlama:

1. Evet	5. Evet	9. Evet	13. Evet	17. Hayır
2. Evet	6. Evet	10. Hayır	14. Hayır	18. Evet
3. Hayır	7. Hayır	11. Evet	15. Hayır	19. Evet
4. Evet	8. Evet	12. Evet	16. Hayır	20. Evet

Yorumlama: Buradaki sorulara uygun verdiğiniz cevapların sayısını 5 ile çarpın. 1 00 puana ne kadar yaklaşmışsanız çalışma davranışlarınız o derece olumlu ve istenilir düzeydedir, bu konuda bir sorununuz olmadığı düşünülebilir. Puanınız 75'in altına düşüyorsa bazı alışkanlıklarınızı gözden geçirip düzeltmeniz gerekiyor. Puanınız 50'nin altındaysa S.O.S.!.. Çalışma alışkanlıklarınızı değiştirmek için bu kitapta önerilenleri hemen uygulamaya başlayıp kendinizi disipline etmelisiniz.

Kaynak: Telman, N. (1997)'den alınmıştır.

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. d	Yanıtınız doğru değilse, "Giriş" bölümünü gözden geçiriniz.
2. e	Yanıtınız doğru değilse, "Oryantasyon" bölümünü gözden geçiriniz.
3. C	Yanıtınız doğru değilse, "Kişisel ve Sosyal Bilgi" bölümünü gözden geçiriniz.
4. b	Yanıtınız doğru değilse, "Oryantasyon Hizmeti "bölümünü gözden geçiriniz.
5. a	Yanıtınız doğru değilse, "Oryantasyon İlkeleri" bölümünü gözden geçiriniz.
6. c	Yanıtınız doğru değilse, "Çalışma Yöntemlerinin Başarıya Etkisi" bölümünü gözden geçiriniz.
7. d	Yanıtınız doğru değilse, "Üst Eğitim Kurumlarını Tanıtma" bölümünü gözden geçiriniz.
8. b	Yanıtınız doğru değilse, "Bir Meslek ile İlgili Bilinmesi Gerekli Bilgiler" bölümünü gözden geçiriniz.
9. d	Yanıtınız doğru değilse, "Mesleki Bilgilerin Paylaşılması" bölümünü gözden geçiriniz.
10. d	Yanıtınız doğru değilse, "Grup Rehberliği" bölümünü gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Büyük olasılıkla pek çok öğrenci bir okula yeni başladığında "yabancılık" duygusu yaşar. Tanıdığı kimse yoktur, okul ortamı hakkında bilgisi yoktur ve ihtiyaçlarını bu yeni ortamda nasıl karşılayacağını bilmiyordur. İşte bu durum dikkate alındığında öğrencilerin yeni ortamı tanıyıp bilgi edinmeleri, alışmaları ve kendilerini iyi hissetmeleri için "Oryantasyon" hizmetleri planlamalı ve uygulanmalıdır.

Sıra Sizde 2

Anaokulu öğrencileri için ilgi çekici ve sıcak bir "hoş geldiniz" etkinliği, "tanışma" etkinliği düzenlenebilir. Yönetici, öğretmen ve okul personeli kendilerini tanıtır. Okul gezdirilip ihtiyaçlarını nereden nasıl karşılayacakları açıklanır. Onların kendilerini iyi hissetmeleri için oyunlar (tanışma ve kaynaşmaya yönelik) hazırlanır. Tüm bu etkinliklere çocuklarla birlikte veliler de katılabilir. Böylece çocuk yeni ortama daha kolay uyum sağlayabilir.

Sıra Sizde 3

Gelişim görevlerini fiziksel olgunlaşma, toplumsal beklenti ve talepler ile kişisel değer ve beklentiler etkiler. Günümüz ergeni giderek çalışma hayatına atılmayı erteliyor ve eğitimine devam ediyor. Bu çağda ergenin bir meslek alanına yönelerek eğitimini bu alanda sürdürmesi, değişen bedenine uyum sağlaması, karşı cinsle ilişkilerini düzenlemesi, kişisel değerlerini geliştirerek bir kimlik oluşturması beklenir. Tüketim değerleri en çok ergenleri etkiliyor ve bu çağda medyanın da etkisiyle kimliğini "sahip olma" üzerine inşa ediyor. Bu yüzden rehberlik hizmetleri ergenin sağlıklı bir kimlik gelişimine katkıda bulunabilecek rol modellerine ilişkin örnekler sunulmalı ve gelişimi için gerekli etkinlikler düzenlenmelidir.

Sıra Sizde 4

Etkin çalışma "öğrencinin zamanını, belirlenmiş hedefler ve saptanmış öncelikler doğrultusunda programlı ve verimli bir şekilde kullanması"dır. Kendi çalışma davranışlarınızı kontrol etmek isterseniz "Yaşamın İçinden" bölümünde yer alan "Çalışma Davranışları Değerlendirme Ölçeği"ni kendinize uygulayıp dürüstçe kendi çalışma alışkanlıklarınızı değerlendiriniz.

Sıra Sizde 5

Öğrenci başarısını etkileyen çalışma alışkanlıkları olarak şunlar düşünülür: Zamanı etkin kullanma, iyi not tutma, aktif dinleme, hızlı ve etkili okuma, özet çıkarma, belleme, güdülenme, çalışma ortamını, sürelerini ve aralıklarını iyi düzenleyebilme, bilgi kaynaklarından yararlanma becerisi vb.

Sıra Sizde 6

- Müzenin açık olduğu saatleri öğrenip, gezi için en uygun zamanı belirlemek, müze ilgililerine bildirmek ve gerekiyorsa izin almak
- Çocukların velilerinden ve yönetimden yazılı izin belgesi almak
- Müze ile ilgili ön bilgileri çocuklara sunmak ve inceleme soruları oluşturmak
- Nasıl gidileceğini planlamak
- Çocukların ihtiyaçlarının (susamak,acıkmak, wc....vb.) nasıl karşılanacağını planlamak(başka...).

Sıra Sizde 7

Öncelikle işin özellikleri, temel faaliyetler, görev ve sorumlulukları, çalışma ortamı ve koşulları, çalışanlarda aranan nitelikler, mesleğe hazırlanma ve giriş koşulları, meslekte ilerleme ve kazanç koşulları... gibi yönlerden bilgi toplamak gerekir.

Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar

Akbay, R. ve İkiz, E. (2007). Psikolojik Danışma ve Rehberlikte Çağdaş Bir Arayış. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Can, G. (1992). Akademik Başarısızlık ve Önlenmesi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Ceyhan, E. (1995). "Oryantasyon Eğitimi" Yaşadıkça Eğitim, Sayı: 42, s.14-17.

Dinkmeyer, D. (1973). Readings in Guidance in the Elementary Schools.New York: Mc Graw-Hill.

Havighurst, R. (1972). Developmental Tasks and Education (3rd ed.) New York: Dawid McKay Co.

Kepçeoğlu, M. (1994). Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara: Özerler matbaası

Köymen, Ü. (1989). "Akademik Başarıda Öğrenme ve Ders Çalışma Yollarının Rolü" Üniversite Gençliğinde Uyum Sorunları Sempozyumu Bilimsel Çalışmaları. Bilkent Üniversitesi,Psikolojik Danışma ve Araştırma Merkesi, s. 33-34, Ankara: Meteksan

Kuzgun, Y. (1981). Rehberlik ders Notu, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Araştırmaları Merkezi.

Kuzgun, Y. (1992). "İlköğretimde Rehberlik", Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 8, ss. 39-42.

Küçükahmet, L. (1987). Öğrencilerin Çalışma Alışkanlıkları ve tutumları, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No: 153, Ankara: A.Ü. Basımevi.

Öztürk, B. (1995). Genel Öğrenme Stratejilerinin Öğrenciler Tarafından Kullanılma Durumarı (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Tan, H. (1992). Psikolojik Danışma ve Rehberlik, M.E.B.Öğretmen Kitapları Dizisi, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Telman, N. (1997). "Etkin Öğrenme Yöntemleri" İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Tuzcuoğlu, N. (1996) "Okullarda Duruma Alıştırma (Oryantasyon) Çalışmaları" Yaşadıkça Eğitim, Sayı: 48, s.6-8.

Thompson, R. (1992). School Counseling Renewal Strategies for the Twenty-first Century Indiana: Accelereted Development Inc. Publis.

Usluer, E. (1998). Meslek İnceleme Kılavuzu, M.E.B. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.

Yeşilyaprak, B. (1992). "Oryantasyon Hizmetlerine Yönelik Denemelik Bir Model" I. Eğitim Bilimleri Kongresi, Bildiriler Kitabı, Cilt: 3, s. 976-983, Adana: Çukurova Üniversitesi.

Yeşilyaprak, B. (2007). Eğitimde Rehberlik Hizmekleri (15. basım) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yöneltme, Yerleştirme ve İzleme Hizmetleri

6

Bu ünitede psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde çok önemli bir yer tutan yöneltme, yerleştirme ve izleme hizmetleri incelenmiştir. Rehberlik hizmetleri, daha 1950'lerde öğrencilerin kendilerine uygun bir okula, branşa, alana ve mesleğe yönelmesi ve yerleştirilmesi amacıyla eğitimde önemli görülmüştür. Ancak, bu hizmetlerin kapsamı giderek genişlemiş, öğrenciyi gelişim ve uyumu açısından daha iyi bir duruma ve konuma yönlendirerek yerleştirilmesindeki sonucu izlemek ve değerlendirmek olarak rehberlik hizmetleri içinde yer almıştır.

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- *Eğitim sürecinde yöneltme hizmetlerinin önemini, ilkelerini ve kurallarını kavrayabilecek,*
- *Yerleştirme hizmetlerinin türlerini ve yürütülmesini açıklayabilecek,*
- *İzleme hizmetlerinin kapsam ve amacını kavrayabileceksiniz.*

Örnek Olay

Nazım, küçüklüğünden beri mekanik işlere meraklıydı. Oyuncaklarını söker, birleştirir, radyonun içini açar, çalışma sistemini anlamaya çalışırdı. Bu uğraşlar sırasında incelediği mekanik araçları bozduğu için annesinden azar işitir ama vazgeçmezdi. Okulda da bu alanla ilgili derslerde başarılı, sosyal alanlarda daha az yeterliydi. Lisede fen dalında okudu, üniversite sınavlarına bu alanda hazırlanıyor makine mühendisliğini düşünüyordu.

Nazım'ın babası Halkeğitim Müdürü olduğu için, ilçenin sosyal etkinliklerinde faal rol oynuyor, evleri sık sık konuklarla dolu oluyordu.

Nazım lise son sınıftayken ilçeye yeni atanan kaymakam Muzaffer Bey ve ailesi kısa zamanda aile dostları olmuştu. Muzaffer Bey karizmatik kişiliği ve deneyimli yöneticiliğiyle ilçede hemen dikkat çekmiş, sevilen ve sayılan bir kişi olmuştu. Nazım'a yakın yaşlardaki iki oğlu Tayyar ve Taner de Nazımla arkadaş olmuşlardı. Sık sık bir araya geliyor, birlikte pikniklere gidiyor ya da aile yemeklerinde buluşuyorlardı.

Muzaffer Bey ve eşi Nazım'ı çok sevmişlerdi ve kendi oğullarının yanında da çekinmeden bunu ifade ediyorlardı. Hatta Muzaffer Bey sık sık "Benim oğlanlar haylaz, akılları bir karış havada, Nâzım gibi bir oğlum olsaydı da benim mesleği devam ettirseydi." demekten çekinmiyordu.

Öyle ki Nazım'ın doğum gününde yakasından hiç çıkarmadığı mülkiyeli rozetini çıkarıp Nazım'ın yakasına takmış ve "bir gün kendi mülkiyeli rozetini takıncaya dek" ona armağan etmişti. Derken üniversite sınavı geçti, tercihler yapıldı. Sonuçlar bekleniyordu. Ailesi Nazım'a tercihlerini yaparken karışmamışlardı. Fen alanındaki bölümleri tercih edeceğinden emindiler. Nihayet postacı sonuç zarfını getirdi. Nazım'ın ablası evdeydi, zarfı heyecanla açtı, Nazım birinci tercihini kazanmıştı. Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü... Aile şaşkınlık içindeydi. Çünkü Nâzım sosyal dersleri hiç sevmezdi. Bu işe en çok sevinen Muzaffer Bey olmuştu. Onu sonuna kadar destekleyeceğini söylüyordu.

Nazım Mülkiyeye başladı. Durumu ilk yılda parlak değildi. Yedi dersin dördünden tekrara kalmıştı. Ama vazgeçmeyi göze alamıyordu. Çevreye alışmış, arkadaş edinmişti. Ailesi sınava tekrar girmesi için ısrar ettiyse de devam etti. Fakülteden yıl kaybıyla ve güçlükle mezun oldu. Stajyerlik için girdiği sınavda üç kez başarısız olunca umudunu yitirdi ve vazgeçmek zorunda kaldı. Başka alanda iş aramaya başladı. Birkaç iş değiştirdi. Meslek yaşamında beklediği doyumu hiçbir zaman bulamadı. Muzaffer Bey'in istediği olmamıştı. Ailesinin beklediği olmamıştı. Ama hepsinden önemlisi Nazım kendi ilgi ve yeteneklerine uygun bir alanda eğitim yapma ve meslek sahibi olma fırsatını kullanamamıştı. Bu onun hayatıydı ve bir başkasının isteğini yerine getirmek için harcanacak çabaların kendisine ve başkasına yararı olmayacağını çok geç anlamıştı.

Anahtar Kavramlar

- *Yöneltme Hizmetleri*
- *Yerleştirme Hizmetleri*
- *İzleme Hizmetleri*
- *Mezunları İzleme*

İçindekiler

- *GİRİŞ*
- *EĞİTİM SÜRECİNDE "YÖNELTME" (YÖNLENDİRME) HİZMETİ*
  - *Yöneltmede Esas Alınacak İlkeler ve Kurallar*
  - *Yöneltmede Gerekli Bilgiler*
- *YERLEŞTİRME HİZMETLERİ*
  - *Yerleştirmede Hizmet Türleri*
  - *Yerleştirme Hizmetlerinin Yürütülmesi*
- *İZLEME HİZMETLERİ*
  - *Kapsamı ve Amacı*
  - *Mezunları İzleme Çalışmaları*

GİRİŞ

İlk ünitelerde açıklandığı gibi, rehberlik hizmetleri, öğrencinin kendini tanıyarak, çevresindeki olanak ve koşullar hakkında yeterli bilgi sahibi olarak gelişmesini desteklemeyi amaçlar. Diğer bir deyişle; Öğrenci kendini tanıdıkça ve kendi gelişimi için yararlanabileceği bilgileri edindikçe, bu iki grup bilgiyi kullanarak, gelişimine uygun durumlara yönelmeye başlayacaktır. İşte öğrencinin kendine uygun bir eğitim kurumuna, branşa, işe ya da mesleğe yönelmesi ve o konuma yerleşmesi için yapılabilecek yardım hizmetleri bu gruba girer. Ayrıca öğrencinin okul içi ya da dışı bir sosyal etkinliğe yönelmesi, psikolojik danışma hizmetinden yararlanması için teşvik edilmesi, seçmeli derslerden kendi gelişimine yardımcı olacak alanları seçmesi, eğitim sırasında uygun kısa süreli iş, staj, uygulama alanlarına yönelmesine ve yerleşmesine yardım edici bütün çalışmalar bu hizmetlerin içine girer. Genel olarak bu hizmetlerin amacı bireyi içinde bulunduğu durumdan bir üst basamağa, gelişimi ve uyumu açısından daha iyi bir konuma yöneltmek ve yerleştirmek için çalışmaktır.

Bu hizmetin yürümesi için öğretmenin, rehberlik uzmanı, okul yöneticisi ve velilerle işbirliği içinde olması gereklidir. Ayrıca bu hizmetler çevredeki kurumlarla da işbirliğini gerektirir.

İzleme hizmeti, yapılan önceki hizmetlerin bir devamı gibi düşünülebilir. Yöneltme ve yerleştirme sürecinin sonucu ne olmuştur? Örneğin; psikolojik danışma yardımı alan öğrencide bu hizmetin sonucu beklenen değişiklik gerçekleşmiş midir? Oryantasyon hizmetleri öğrencilere ne ölçüde yararlı olmuştur? Okul içinde bir eğitici kola yerleştirdiğimiz öğrenci ya da okul dışında yarı zamanlı işe yerleştirdiğimiz öğrenci o konuma ne derece uyum sağlamıştır. Bütün bu durumların izlenip değerlendirilmesi yapılan hizmetlerin etkinliğini anlamak, gerekiyorsa yardım hizmetlerini sürdürmek, yeni düzenlemeler yapmak için gerekir.

Bu gruba giren önemli bir çalışma da "mezunları izleme"dir. Okulu bitirenler ne yapıyor? Ne kadarı alanıyla ilgili bir üst eğitim kurumunda okuyor, ne kadarı çalışıyor, ne gibi işlere yöneldiler? Özellikle okuldaki yardım hizmetleri onları yaşama ve uyuma ne ölçüde hazırlayabildi? Bunları değerlendirmek için mezunlarla ilişkiyi koparmamak, mektup, görüşme, eski mezunlar günleri düzenleme gibi yollarla bu bilgileri toplayıp verilen hizmetleri izleyip değerlendirmek gereklidir. Yine bu çalışmalarda sınıf öğretmenine önemli görevler düşmektedir.

Bu bölümde öğretmenlerin; öğrencilerin gelişim ve uyumlarını en iyi şekilde sürdürmeleri için "yöneltme, yerleştirme ve izleme" hizmetlerini nasıl yürüteceklerine ilişkin bilgiler sunulmuştur.

EĞİTİM SÜRECİNDE "YÖNELTME" (YÖNLENDİRME) HİZMETİ

Eğitim süreci içinde öğrencilerin ilgi, eğilim ve yetenekleri doğrultusunda, aynı zamanda ülkenin ihtiyaç ve koşulları da dikkate alınarak, üst öğrenime, belli eğitim iş ve meslek alanlarına yönlendirilmeleri rehberlik hizmetlerinden beklenen en önemli işlev olmuştur. Özellikle 8. Milli Eğitim Şûrasından günümüze dek toplanan eğitim şûralarında bu işlev önemle vurgulanmış, okul rehberlik hizmetlerinden bu yönde etkin olması beklenmiştir.

Yöneltme hizmetinin eğitim sisteminde, başlangıcından beri en çok vurgulanan bir hizmet olmasının gerekçelerini tartışınız.

SIRA SİZDE 1

Rehberlik hizmetleri içinde yer alan yöneltmenin gereği, Milli Eğitim Temel Kanununda, Türk Milli Eğitiminin temel amaçlarında ve 8 yıllık temel eğitim yasasında vurgulanmıştır.

Bu husus, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda (Madde 3), Türk Milli Eğitiminin temel amaçlarından ve temel ilkelerinden biri olarak (madde 6) vurgulanmıştır. Sekiz yıllık ilköğretime geçişi düzenleyen 4306 sayılı yasada (1997), ilköğretimin 8. yılında öğrencilerin ortaöğretim okullarına ve iş alanlarına yöneltileceği, bu konuda okul rehberlik örgütünün yardımcı olacağı ve Milli Eğitim Sisteminin bu yöneltmeyi yapacak biçimde yeniden düzenleneceği belirtilmiştir.

Bu konuda, XV. Milli Eğitim Şurasında genel anlamda ilköğretim ve ortaöğretimde yönlendirme esasları üzerindeki raporlara geniş yer verilmiştir. İlköğretimde yönlendirme, öğrencinin mesleğe ve bir üst eğitime yönelmede gerçekçi bir benlik kavramına sahip olup doğru karar alabilme becerisini geliştirebilmek için rehberlik hizmetleriyle desteklenmesinin sağlanması; bu hizmetlerin rehberlik alanında en az lisans eğitimi görenlerce yürütülmesi; her okulda rehber uzman bulundurulamayacağından, Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin sayısının çoğaltılarak, bu merkezlere alanda yüksek lisans eğitimlilerin atanarak öğrenci ve öğretmenlere destek verilmesi yönünde kararlar alınmıştır (M.E.B. Raporları 1996).

"Yönlendirme" sözcüğü, alan uzmanlarınca, daha çok bireye seçenekleri tanıtma, alternatifleri gösterme ve onun özgür seçimini destekleme olarak kabul edilir.

Yönlendirme konusunun Kalkınma Planlarında da sıklıkla yer aldığı yapılan incelemelerde görülecektir. Kalkınma planlarının etkisiyle, rehberliğin, Milli Eğitim Şûralarında hem bir yöneltme aracı, hem de yöneltme ile eş anlamlı olarak ele alınması alan uzmanlarınca eleştirilen bir husus olmuştur (Doğan 1998). Çünkü; rehberlik hizmetlerini tamamen ve sadece yöneltme işlemi olarak ele almak, bu hizmetlerin kapsamını sınırlamaktadır. Aynı zamanda, bu ele alışlarda açıkça görüldüğü gibi, rehberlik hizmetlerini ülkenin insangücü ihtiyacını ayarlayan bir faaliyet olarak görmek rehberlik anlayış ve ilkelerine ters düşmektedir.

Burada önemli görülen kavramlaştırma sorununa dikkat çekmek yerinde olacaktır. Genellikle devletin rapor, yasa ve yönetmeliklerinde "Yöneltme" olarak nitelenen bu kavramı, alan uzmanları "Yönlendirme" olarak kullanmayı tercih etmektedirler. Çünkü; 'yöneltme' de sanki bir zorunluluk, otoriter bir durum ve birey yerine karar verme gibi rehberliğin felsefesine uymayan bir ifade biçimi söz konusudur. Oysa "yönlendirme" daha çok bireye seçenekleri tanıtma, gösterme, bu konuda yardımcı olma gibi bir anlam ifade etmektedir.

SIRA SİZDE 2

Yöneltme ve yönlendirme kavramlarını rehberlik ilkeleri açısından değerlendiriniz.

Yöneltmede Esas Alınacak İlkeler ve Kurallar

Sekiz yıllık temel eğitim sonunda öğrencinin, ortaöğretime devam edip etmeyeceği, edecekse hangi alana yöneleceği mesleki gelişim sürecinde en kritik kararlardan biridir. Bu yüzden öğretmen, ana baba ve toplum tarafından mesleki rehberlik hizmetlerinin bu noktadaki işlevi çok daha önemli görülmektedir.

İlköğretimde yöneltme hizmetlerinin rehberlik anlayışına uygun olarak yapılabilmesi için aşağıdaki ilkelerin benimsenmesi gerekir: (Yeşilyaprak 2007)

- Yöneltme 8. yılın sonunda verilen bir karar olmasına rağmen, bu sonuca ulaştıran sürecin temel eğitimin tümünü kapsadığı unutulmamalıdır. Yöneltmenin sağlıklı olması çocuğun önceki yıllarda mesleki gelişimini görevlerini başarmış olmasıyla mümkündür.
- Yöneltme hizmetleri, okulöncesinden başlayarak 8 yıllık ilköğretim boyunca, çocuğun her alandaki gelişiminin izlenerek, özellikleri, ilgi ve yeteneklerinin gerçekçi olarak tanınıp ortaya konulmuş olmasını gerektirir.
- Yöneltmede ailenin beklentileri, koşulları ve çevrenin olanakları dikkate alınmalıdır.

- Bu işlevin gerçekleşmesinde, üst öğrenim alanları, iş ve meslek olanakları hakkında yeterli, doğru ve güncel bilgilere ihtiyaç vardır.
- Yöneltme hizmeti tüm öğrencilere yöneliktir. Başarılı, başarısız, zengin fakir, özel eğitim gerektiren... gibi farklı niteliklere sahip her çocuk için "gelişimine en uygun" alternatiflerin sunulması esastır.
- Yöneltmede sadece örgün üst öğrenim kurumları değil, yaygın eğitim kurumları, iş ve meslek alanları gibi farklı seçenek ve alternatifleri dikkate almak gereklidir.
- Yöneltmede ailenin, öğretmenlerin, uzmanların ve öğrencinin görüşleri dikkate alınır. Son karar öğrencinin ve ailenindir. Okul bu konuda karar için gerekli bilgiyi sağlamak ve alternatifleri göstermekle yükümlüdür. Öğretmen öğrenci adına seçim yapma hak ve yetkisine sahip değildir. Sadece alternatifleri ve olası sonuçlarını göstererek, zorlayıcı olmadan öneride bulunabilir.
- Bu hizmetlerin gerçekleşmesinde öğretmenin ve velinin öğrenciyi, öğrencinin de kendisini yeterli ve gerçekçi biçimde tanıması esastır.
- Yöneltme sürecinde öğrencinin ilgi, yetenek, özellik ve ihtiyaçları esas alınır.
- İlköğretim süreci içinde, öğrencinin gözlem ve değerlendirmeler sonucunda yetersiz yönlerinin desteklenmesi ve üstün yönlerinin de zenginleştirilmiş programlarla geliştirilmesi, bu sürecin sonundaki kararın isabetli olmasına yardımcı olacaktır.
- Yöneltme hizmetlerinin sonuçları izlenmeli, programın hedeflerine ne ölçüde ulaşıldığı sürekli olarak değerlendirilmelidir.
- Yöneltme sürecinde verilen karar "kesin ve değişmez" olarak algılanmamalıdır. Bireyin kendisine ve mesleklere ilişkin değerlendirmeleri ve koşulların değişmesi, yapılan seçimin değişmesine yol açabilir. Bu nedenle ortaöğretimdeki yaygın ve örgün eğitim kurumlarına yatay ve dikey geçişlere olanak verecek şekilde düzenlenmelidir.

Yöneltmede Gerekli Bilgiler

Daha önce açıklandığı gibi, ilköğretim, öğrencilere temel bir eğitim sağlayan, bir yandan günlük yaşayışlarıyla ilgili bilgi ve becerileri, diğer yandan ortaöğretim için gerekli bilgi ve becerileri kazandıran zorunlu bir eğitim kademesidir. İlköğretim, çevrenin özellikleri de dikkate alınarak, öğrencilerin bir alana yönelmelerinde ve meslek seçmelerinde uygun kararlar vermelerini sağlamak amacıyla kendilerini ve çevreyi tanıma, ilgi ve yeteneklerini deneme fırsatı veren bir eğitim programı olarak algılanmalıdır (Özgüven 1999).

Yöneltme hizmetlerinde öğrenciyi tanıma ve seçenekler hakkında bilgi toplama hizmetleri bir takım çalışması gerektirir.

İlköğretimde rehberlik ve yöneltme hizmetleri bütünlük içinde ve ilgili kişilerin işbirliği içinde yürütülür. Sınıf öğretmenleri, okul yönetimi, (varsa) uzmanlar ve veliler çocuğun gelişimi açısından en uygun yönlendirmeyi sağlamak için işbirliği içinde olmalıdır.

Yöneltmede esas alınacak en önemli ilkeleri gerekçeleri ile tartışınız.

SIRA SİZDE 3

Onuncu Milli Eğitim Şûrasında öğrencilerin bir okula ve programa yönelmeleri sağlanırken, uyulması gereken ölçütler ve gerekli bilgiler şu şekilde saptanmıştır:

- Öğrencinin yetenek ve başarı durumu: Yıllara göre saptanan akademik ortalamaları, en son yıla ilişkin genel başarı ortalaması, grup dersleri başarı or-

talamaları, derslerdeki gelişme derecesi, genel ve özel yetenek testleri sonuçları (yerel ve ulusal düzeyde), standart başarı testleri sonuçları, öğrencinin özgeçmişi, iş ve mesleki deneyimleri (varsa), eğitsel kollar, spor ve kültür alanındaki faaliyetlerde ortaya koyduğu yetenekler, öğretmenin gözlem ve değerlendirmeleriyle saptadığı özel yetenekler...

- Öğrencinin istediği seçenekler ve nitelikleri: Öğrencinin program, dal, ders tercihleri, tercih ettiği alanlar, iş, mesleklerin nitelikleri; bireyin nitelikleriyle uygunluk derecesi, seçeneklerin gerektirdiği koşullarıyla bireyin koşullarının değerlendirilmesi.
- Program, işe girme ve devam edebilme koşulları: Girilecek programın öğrencinin ulaşabileceği yakın çevrede bulunup bulunmaması; eğitim için gerekli giderleri öğrencinin ailesinin karşılama olasılığı; devletin ve özel kuruluşların sağladığı burs, parasız yatılılık, kredi gibi olanaklar.
- İnsangücü gereksinimi: İstenilen alanda istihdam ve iş olanakları. Ülkenin farklı alan ve düzeylerde saptanan insangücü ihtiyacı.
- Okul rehberi ve sınıf öğretmeninin genel görüşü: Ölçüt ve durumlar dikkate alındığında, okul rehberlik uzmanları ve sınıf öğretmeninin genel değerlendirme sonucuna göre öğrencinin hangi program/alana yönelmesinin uygun olacağı hakkındaki görüşleri.

Bütün bu bilgiler yöneltmenin sağlıklı yapılabilmesi açısından önemli ve gereklidir. Ancak yapılan araştırmalar bu konuda yeterli çalışmaların yapılmadığını ve ilköğretim öğrencilerinin okullarından bu konuda gerekli bilgi ve yardımları alamadıklarını ortaya koymaktadır (Türkmen ve diğ. 1998).

Dokuzuncu sınıf "yöneltme" sınıfıdır. Gencin kendine uygun bir alana yönlenmesi açısından bu uygulama rehberlik anlayışına uygundur.

Getirilen yeni sistemde Lise 1'in (9. sınıfın) yöneltme sınıfı olması, ergenin kendini sınaması ve daha gerçekçi bir karar vermesi açısından iyi bir fırsattır. Kuşkusuz gencin, kendisi hakkında bilinç düzeyi arttıkça kararlarında değişiklikler ortaya çıkabilir. Bu durumda eğitim sistemi, "yatay geçişler" yoluyla gence fırsat tanımalıdır. Çünkü; kuramsal olarak gelişim ilkelerini açıklayan görüşler ve görgül araştırma bulguları, gencin ilgi ve yeteneklerinin belirgin ve tutarlı hale gelerek mesleki bir karar için gerekli olgunluğa ulaştığı dönemin ancak 15-18 yaşları arasında oluşabildiğini ortaya koymaktadır. Bu durum dikkate; alınarak ülkemizde zorunlu temel eğitimin 11-12 yıla çıkartılması ve bu dönemin sonunda mesleki kararın alınması uygun görülmektedir (Yeşilyaprak 1997).

YERLEŞTİRME HİZMETLERİ

Psikolojik danışma ve rehberlikte yerleştirme hizmetleri, kendi ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli okul içi programlar, üst okullar, iş ve mesleklere yönelen öğrencilerin buralara yerleşmeleri için gerekli olan yardım çalışmalarını kapsar. Öğrencilerin okul içinde bir program, ders, kurs ya da bir bölüme yerleştirilmeleri; bir eğitsel kol, sosyal ve kültürel bir etkinliğe yerleştirilmeleri; bir üst okula ya da aynı düzeyde bir başka okula yerleştirilmeleri; yarı zamanlı ve yaz ayları için kısa süreli ya da yaşam boyu sürecek bir işe yerleştirilmeleriyle ilgili çalışmalar, yerleştirme hizmetleri arasında yer alır. Buna göre, yerleştirme hizmetleri psikolojik danışma ve rehberlikte bilgi toplama ve yayma hizmetleriyle çok yakından ilgili olup adeta bu hizmetlerin bir sonucu niteliğindedir.

Yerleştirmede Hizmet Türleri

Yerleştirme hizmetleri hizmetin verildiği yere göre, (a) **okul içi yerleştirme,** (b) **okul dışı yerleştirme hizmetleri** gibi iki grup altında toplanabilir. Ayrıca, hiz-

metlerin niteliği esas alınarak, (a) **eğitsel yerleştirme,** (b) **meslekî yerleştirme,** (c) **sosyal yerleştirme** gibi bir sınıflama da yapılabilir. Yerleştirme hizmetlerinin verildiği yere ya da hizmetin niteliğine göre gruplanması bu hizmetlerin daha iyi anlaşılmasına olanak sağladığı gibi, hizmetlerin yürütülmesinde, personel arasında yapılacak işbölümüne de bazı kolaylıklar getirebilir (Kepçeoğlu 1994).

Okul sınırları içinde kalan eğitsel ve sosyal konulardaki yerleştirme okul içi yerleştirme hizmetleri; okul dışında kalan bir okula ya da işe yerleştirmeyle ilgili çalışmalarsa okul dışı yerleştirme olarak açıklanabilir. Hizmetlerin niteliği bakımından, öğrencilerin program, ders, kurs, bölüm ve diğer okullara yerleştirilmesi eğitsel yerleştirme; çeşitli sosyal, kültürel ve eğitsel kol ve etkinliklere yerleştirilmesi sosyal yerleştirme; öğrencilerin bir iş ya da mesleğe yerleştirilmeleriyse meslekî yerleştirme hizmetleri içinde ele alınabilir.

Yerleştirme hizmeti okuldaki tüm öğrencilere açık ve sürekli olmalıdır.

Okulda bütün öğrencilere açık ve sürekli olması gereken yerleştirme hizmetleri okuldaki yönetici, uzman ve öğretmenler arasında yakın işbirliğini zorunlu kılar. Bilindiği gibi, yeni program uygulamaları, her okul düzeyinde öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre yerleşebilecekleri eğitsel, sosyal ve meslekî etkinlikleri sürekli olarak artırmaktadır. Bu konularda öğretmenlere önemli görevler yüklenmektedir. Öte yandan, hem yaşam koşulları, hem de ikili ya da üçlü öğretim uygulamaları, öğrencilerin okurken, aynı zamanda geçici bir işde çalışmalarını zorlamakta ve teşvik etmektedir. Ülkemizde özellikle ortaöğretim döneminde ve büyük kentlerde, ister açık ister kapalı olsun, hem okuyup hem çalışan öğrencilerin sayısı hızla çoğalmaktadır.

Yerleştirme hizmeti eğitim sırasında, ihtiyacı olan öğrencileri uygun işlere yerleştirmeyi de kapsar.

Bu öğrencilerle yakından ilgilenmek gerekir. Okul yönetimi başta olmak üzere, bu öğrencilerin çalıştıkları iş yerleriyle yakın ilişkiler kurularak, bunların daha sağlıklı ortam ve koşullar içinde, emeğinin tam karşılığını alacak bir ücretle çalışmaları sağlanabilir. Bu ilişkiler zamanla geliştirilerek, öncelikle ihtiyacı olan öğrencilere yarı zamanlı iş bulma olanakları artırılabilir. Ayrıca, bu ilişkiler bazı okullarda gerekli görülen, öğrencilerin bir iş tecrübesi kazanmaları amacına dönük olarak da sürdürülebilir.

Kişisel sosyal yerleştirme hizmetlerinin, hangi amaçlarla yapılacağını düşünerek, ergenlik dönemi için örnekler veriniz.

SIRA SİZDE 4

Yerleştirme Hizmetlerinin Yürütülmesi

Okullardaki uzman personel yerleştirme hizmetleri içinde düşünülebilecek tüm çalışmaları planlama ve programlamada gerekli çabayı göstermelidir. Okulun özellik, olanak ve ihtiyaçlarına göre, en gerekli yerleştirme hizmetlerine öncelik vermek gerekir.

Uzman personel öğrencilerin eğitsel, sosyal ve kültürel kollara ve etkinliklere yönelmesinde ve yerleştirilmesinde sorumlu öğretmenlere rehberlik ve psikolojik danışma anlayışına daha uygun hareket edebilmeleri için gerekli yardımı yapmalıdır. Bu etkinliklerin öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre düzenlenebilmesi için öğretmenlerle uzmanlar arasında yakın bir işbirliği sağlanmalıdır. Öte yandan uzmanlar, gelişimleri bakımından belirli bir kol ya da etkinliğe yerleştirilmesi yararlı görülen bazı öğrencilerin, bunların kendi isteklerine de uyarak, doğrudan doğruya buralara yerleştirilmelerine yardımcı olmalıdır. Psikolojik danışma ve rehberlik yardımı verilirken özel ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarından dolayı ya da özel problemi ve uyum güçlüğünden dolayı bazı öğrencilerin çeşitli sosyal, eğitsel, hatta meslekî

etkinliklere girmeleri onların daha iyi gelişmelerinde ve uyum sağlamalarında büyük kolaylıklar getirebilir.

Yerleştirme hizmetleri sürekli ve düzenli bilgi toplamayı gerektirir.

Okullarda yerleştirme hizmetlerinin gerçekçi olması ve öncelikle uygulamalara dönük olarak düzenlenmesi için gerekli olan sağlam bilgilerin toplanması ve bunlar üzerinde gerekli incelemelerin yapılması zorunludur. Eğitsel, meslekî ve kişisel bilgilerin toplanması ve incelenmesi; böylece yerleştirme hizmetleri ile ilgili ihtiyaçların belirlenmesi amacı ile çeşitli psikolojik danışma ve rehberlik tekniklerinden yararlanmak gerekir.

SIRA SİZDE 5

Yerleştirme hizmetlerinde okul personelinin rolleri ve görevlerini tartışınız.

İZLEME HİZMETLERİ

Kapsamı ve Amacı

Psikolojik danışma ve rehberlikte izleme hizmetleri çeşitli okul içi programlara, eğitsel kol ve sosyal etkinliklere, başka okullara, geçici işlere, okulu bitirerek sürekli iş ve mesleklere yerleştirilen öğrenciler ile, psikolojik danışma yardımı alan öğrencilerin bulundukları ortamlarda uyum ve gelişim durumları hakkında sürekli bilgi edinmek için yapılan çalışmaları içerir. İzleme hizmetleri olmadan psikolojik danışma ve rehberlik yardımı alan öğrencilerin yeni ortamlarda nasıl bir uyum ve gelişim gösterdiği hakkında fazla bir şey söylenemez.

İzleme hizmetleri; yöneltme ve yerleştirme hizmetlerinin sonucunu değerlendirme amacıyla yapılır.

İzleme hizmetlerinin önemli yararlarından biri de okuldaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin ne ölçüde etkili olduğu ve hatta genel olarak okul programlarının yeterli ve yetersiz yanları hakkında değerlendirmeye dönük bilgiler sağlamasıdır. İzleme hizmetleri ile, öğrencilerin genel olarak psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinden ve özellikle psikolojik danışma yardımlarından ne ölçüde yararlandıkları ortaya konulabilir. Bu hizmetlerle okuldaki programların, program-dışı etkinliklerin öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını ne ölçüde karşıladığı anlaşılabilir. İzleme hizmetleri ile, öğrencilerin ne ölçüde bir üst programa ya da bir üst okula hazır duruma geldikleri belirlenebilir. İzleme hizmetleri ile ancak, öğrencilerin yeni iş ve meslek ortamlarında karşılaştıkları uyum güçlükleri incelenebilir, v.b. Görülüyor ki izleme hizmetleri yeni çalışmaları başlatmak ve yapılan çalışmaları yenilemek ve geliştirmek bakımından psikolojik danışma ve rehberlikte vazgeçilmez bir öneme sahiptir.

İzleme hizmetleri, rehberlik programlarının değerlendirilmesi için kaçınılmazdır.

Psikolojik danışma ve rehberlikte izleme hizmetleri öğrencilerin uyum ve gelişim durumlarını görmek ve buna göre uygulamalarda gerekli yenilikleri yapmak amacı ile tüm öğrencilere dönük olarak düzenlenmeli; hem okula devam eden öğrencileri, hem de okulu bitirerek bir başka okula ya da işe giren öğrencileri kapsamalıdır. Okula devam eden öğrencileri izleme ile okulu bitirenleri izleme aynı derecede önemsenmeli; izleme hizmetleri hiçbir zaman sadece, mezunları izleme, biçiminde anlaşılmamalıdır.

Psikolojik danışma ve rehberlikte izleme hizmetleri tüm okullar ve öğretim kademeleri için gerekli olup. psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin ayrılmaz ve tamamlayıcı bir yanı olarak anlaşılmalı ve benimsenmelidir,

Mezunları İzleme Çalışmaları

İzleme hizmetleri, bir süreklilik içinde okulu bitirenleri de kapsayacağından, diğer rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine oranla yerine getirilmesi daha da zor olan hizmetlerdir. Sosyal ve meslekî özellikleri, içinde bulundukları ortam ve ko-

şulları her gün değişen çok sayıda insana ulaşmak, onlarla iletişim kurmak ve bu iletişimi sürdürmek her halde kolay değildir. Okuldaki işbirliği, personel ve parasal olanaklar sağlanması önemli kolaylıklar getirebilir. Öte yandan, okulu bitirenlerden bu ilişkiyi kurma ve sürdürme isteğinin bulunması; okulun onları araması yerine onların okulu araması, izleme hizmetlerini daha da kolaylaştırabilir. Bu amaçla, öğrenciler okuldan ayrılmadan onlara her fırsatta okuldaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinden ileride de yararlanabilecekleri; okulun kendileriyle ilişkiyi sürdürmek istediği; yeni adreslerini, yaşamlarında meydana gelecek her türlü yeni değişmeleri ve gelişmeleri sürekli olarak okula bildirmelerinin gerekli ve yararlı olduğu, kendilerine sık sık açıklanmalı; öğrencilerde mezuniyetten sonra da okulla ilişki kurma anlayışı daha okul yıllarında kazandırılmaya çalışılmalıdır (Kepçeoğlu 1994).

İzleme hizmetleri mezun öğrencileri de kapsar. Bu nedenle onlarla ilişkiyi sürdürecek bir bilgi ağı oluşturulmalıdır.

İzleme hizmetlerinde öğrencilerle ya da mezunlarla kurulacak ilişkilerde, örneğin, yazılı ilişki kurma bir yaklaşım biçimi olarak benimsenebilir. Adreslere yazılı olarak araştırma formları, anketler, kartlar ve mektuplar gönderilip istenen bilgiler toplanabilir. Başka bir yaklaşım biçimi olarak, öğrencilerle ve mezunlarla doğrudan doğruya kişisel ilişki kurulabilir. Bu amaçla psikolojik danışma, mülakat, telefon konuşmaları, sohbet toplantıları gibi yollardan yararlanılabilir. Bir başka yaklaşım biçimi olarak öğrenci ya da mezunları tanıyanlarla ilişki kurulabilir. Bu amaçla, gerektiğinde veli konferansları, öğretmen ve işverenlerle görüşmeler, okul ve iş yerlerine ziyaretler düzenlenebilir; veli, okul ve iş yeri ile telefon görüşmeleri yapılabilir; öğrenciler ve mezunlar hakkında gazete, dergi ve diğer yayın organlarında çıkan bilgiler toplanabilir.

İzleme hizmetlerinin amaçlarını ve rehberlik programlarını değerlendirmedeki işlevini açıklayınız.

SIRA SİZDE 6

Okulu bitiren öğrencileri izlemede onları bir araya getiren sosyal ve mesleki dernek ve örgütlerden de yararlanılabilir.

Özet

AMAÇ 1

Yöneltme Hizmetlerinin Önemi ve İlkeleri

Eğitim süreci içinde öğrencinin kendine uygun bir eğitim kurumuna, branşa, işe ya da mesleğe yönelmesi ve o konuma yerleşmesi için yapılabilecek yardım hizmetleri 'yöneltme' olarak tanımlanır. Ayrıca öğrencinin gelişim ve uyumuna yönelik olarak çeşitli etkinlik, danışma ve ilgili programlara yönlendirilmesi de bu kapsamda düşünülür.

Sekizinci Milli Eğitim şurasından beri önemle üzerinde durulan yöneltme hizmetleri, Milli Eğitim Temel Kanununda, Kalkınma planında hep vurgulanan bir konu olmuştur. Yöneltme hizmeti verilirken; süreklilik içinde gelişimi izleme tanıma, eşit gelişim fırsatı sunma, farklı seçenek ve alternatifler hakkında yeterli ve gerçekçi bilgiler toplama, çevre koşullarını, ailenin beklenti ve olanaklarını dikkate alma gibi ilkeler benimsenmelidir.

Yöneltmenin isabetli olabilmesi için öğrenci, ailesi, çevre ve koşullar, alternatifler hakkında sistematik bilgilerin düzenli bir şekilde toplanıp değerlendirilmesi gereklidir.

AMAÇ 2

Yerleştirme Hizmetlerinin Türleri ve Yürütülmesi

Psikolojik danışma ve rehberlikte yerleştirme hizmetleri, kendi ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli okul içi programlar, üst okullar, iş ve meslek alanlarına yönelen öğrencilerin, buralara yerleşmeleri için gerekli olan yardım çalışmalarını kapsar.

Yerleştirme hizmetleri, hizmetin verildiği yere göre (okul içi ve okul dışı) ve hizmetin niteliğine göre (eğitsel, mesleki, sosyal) çeşitli şekilde sınıflandırılabilir. Bu hizmetler okuldaki yönetici, uzman ve öğretmenler arasında yakın işbirliğini gerektirdiği gibi çevredeki kurum ve kişilerle de ilişki kurmayı gerektirir. Okuldaki rehberlik uzmanı bu çalışmaları planlama ve programlamada birinci derecede sorumludur. Yerleştirme hizmetlerinin yürütülmesi sürekli ve güncel bilgi toplama hizmetlerini gerektirir.

AMAÇ 3

İzleme Hizmetlerinin Kapsam ve Amacı

Rehberlikte izleme hizmetleri; genel olarak yöneltme ve yerleştirme hizmetlerinin sonucunu değerlendirmek amacıyla yapılır. Böylece öğrencinin bu konuda aldığı hizmetlerin etkililiği ve rehberlik programının yeterliliği konusunda bilgi edinilmiş olur. Bu bilgiler rehberlik programının geliştirilmesi için çok önemlidir.

İzleme hizmetleri okula devam etmekte olan öğrencileri olduğu gibi mezun olan öğrencileri de kapsar. Bu amaçla okulu bitiren öğrencilerin okul ile bağlantılarını sürdürebilecekleri bilgi ağı onlar mezun olmadan kurulmalıdır.

Kendimizi Sınayalım

1. Rehberlikte "yöneltme ve yerleştirme" hizmetlerinden sonra hangi hizmetlerin yapılması gereklidir?

a. Bireyi tanıma
b. Bilgi toplama ve yayma
c. İzleme ve değerlendirme
d. Müşavirlik
e. Bilgi toplama ve yayma

2. Türkiye'de rehberlik hizmetleri, okullarda **daha çok** hangi hizmete yöneliktir?

a. Oryantasyon
b. Yöneltme
c. Tanıma
d. İzleme ve değerlendirme
e. Başarıyı artırma

3. Aşağıdakilerden hangisi "öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin belirlenerek uygun okul programlarına yönlendirilmesi" hizmetinin **en üst** düzeyindeki sorumlusudur?

a. Okul müdürü
b. Koordinatör danışman
c. Psikolojik danışman
d. Milli eğitim düdürü
e. Sınıf öğretmeni

4. Branş öğretmenleri okul rehberlik hizmetlerine yardımcı olmak için, aşağıdakilerden hangisini yapmakla görevlidir?

a. Öğrencilere yakın çevresindeki meslekleri tanıtmak
b. Öğrencilerin ailevi problemlerini belirlemek
c. Öğrencilerin özel sorunlarını çözmeye yardım etmek
d. Öğrencilerin yetenekli oldukları alanları belirlemek
e. Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini dersin konularıyla ilişkilendirmek

5. Ortaöğretim öncesi öğrencinin meslek seçimine yardım etmek isteyen bir psikolojik danışman **öncelikle** bireyin hangi özelliklerini açığa çıkarmalıdır?

a. Yetenekleri
b. İhtiyaçları
c. İnançları
d. Beklentileri
e. Tutumları

6. Bir ortaöğretim kurumunda öğrencinin kendisine uygun seçimlik dersleri ve etkinlikleri seçmesini sağlamak aşağıdaki rehberlik çeşitlerinden hangisinin görev alanına girer?

a. Düzeltici rehberlik
b. Kişisel rehberlik
c. Uyum sağlayıcı rehberlik
d. Eğitsel rehberlik
e. Mesleki rehberlik

7. Aşağıdakilerden hangisi yöneltmede esas alınacak ilkelerden biri **değildir**?

a. Program hedeflerinee ne ölçüde ulaşıldığı sürekli olarak değerlendirilmelidir.
b. Yöneltme hizmeti tüm öğrencilere yöneliktir.
c. Süreçte verilen karar kesin ve değişmez olarak algılanmalıdır.
d. Öğrencinin ilgi ve yetenekleri dikkate alınır.
e. Takım çalışması esastır.

8. İzleme hizmetlerinin **temel** amacı nedir?

a. Mezunların durumunu saptamak
b. Uygulanan programın etkililiğini değerlendirmek
c. Okul danışmanının başarısını belirlemek
d. Öğrencilerin uyumunu saptamak
e. Etkinlikleri değerlendirmek

9. Öğrencinin okul içinde derslerle ilgili bir kursa yerleştirilmesi, ne tür bir yerleştirmedir?

a. Eğitsel
b. Mesleki
c. Sosyal
d. Kişisel
e. Gelişimsel

10. Yöneltme yaparken aşağıdakilerden hangisinin görüşünü dikkate almak **gerekmez**?

a. Ailenin
b. Öğretmenlerin
c. Psikolojik danışmanın
d. Öğrencinin
e. Komşuların

Yaşamın İçinden

OKULÖNCESİ EĞİTİMİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ KARİYER SEÇİMİ VE GELİŞİMİ

Zeynep Akdağ
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

ARAŞTIRMA ÖZETİ

Son otuz yılda hem gelişmiş hemde gelişmekte olan ülkelerde okulöncesi eğitime son derece artan bir ilgi vardır. Bu ülkelerde okulöncesi eğitimi ön plana çıkaran iki önemli faktör vardır. İlk olarak, artan sayıda kadın iş gücüne katılmaktadır. Kadın ve erkeğin eşit iş fırsatlarına sahip olması ayrıca iş ye aile hayatı arasındaki dengenin sağlanması işin okulöncesi eğitim kurumları gerekli hale gelmiştir. İkinci olarak, olumlu grup deneyimlerinin çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimini artırdığı kabul edilmiştir. Bunların dışında birçok faktörde okulöncesi eğitime verilen önemi körüklemiştir örneğin, küçük çocukların beyin gelişimlerinin önemi üzerine yapılan araştırmalar, okulöncesi deneyimlere ve yeni gelişen eğitimsel standartlara artan gereksinim. Okulöncesi eğitimde temel faktörün öğretmen olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir yani öğretmenin kalitesi okulöncesi eğitimin kalitesini belirlemektedir. Bu bağlamda, okulöncesi eğitimin kalitesini arttırmak için okulöncesi öğretmenlerinin kariyer seçimi ve gelişiminin incelenmesi ilgi görmektedir.

Bu çalışmanın amacı 20 tane 1., 2., 3., 4. sınıf okulöncesi öğretmen adayı (OÖA) ile yarı yapılandırılmış görüşmelere dayanarak OÖA'nın kariyer seçimi ve gelişimini incelemektir.

OÖA'nın cevaplarının analizine bakıldığında açıkça görülmektedir ki PÖA'nın büyük çoğunluğunun kariyer seçimi kendilerinin yetenek, ilgi ve isteklerine dayanmaktadır. OÖA'nın küçük çocukları eğitmeye yönelik tutumu okul yılları boyunca olumlu yönde gelişmektedir. Ayrıca OÖA'nın büyük çoğunluğu kariyer seçiminden memnuniyet duymaktadır çünkü kaliteli bir eğitim aldıklarını düşünmektedirler. Ayrıca OÖA mezun olduklarında birçok iş imkânı bulabileceklerini belirtmişlerdir fakat birçoğu öğretmen olarak çalışmayı planlamaktadır. Diğer yandan, OÖA çalışmaya başladıklarında kendilerini bekleyen zorlukların farkındalar ve bu güçlüklerin üstesinden gelmek için kendilerini bazı stratejilerle donatmaktadırlar.

Kaynak: IX. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresine, (17-19 Ekim 2007) Sunulan Bir Araştırma

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. c	Yanıtınız doğru değilse "İzleme Hizmetleri" bölümünü gözden geçiriniz.
2. b	Yanıtınız doğru değilse "Yönetme Hizmetleri" bölümünü gözden geçiriniz.
3. d	Yanıtınız doğru değilse "Yöneltme Hizmetleri" bölümünü gözden geçiriniz.
4. e	Yanıtınız doğru değilse "Yöneltmede Gerekli Bilgiler" bölümünü gözden geçiriniz.
5. a	Yanıtınız doğru değilse "Yöneltmede Gerekli Bilgiler" bölümünü gözden geçiriniz.
6. d	Yanıtınız doğru değilse "Yerleştirme Hizmetleri" bölümünü gözden geçiriniz.
7. c	Yanıtınız doğru değilse "Yöneltmede Esas Alınacak İlkeler" bölümünü gözden geçiriniz.
8. b	Yanıtınız doğru değilse "İzleme Hizmetleri" bölümünü gözden geçiriniz.
9. a	Yanıtınız doğru değilse "Yerleştirme Hizmetleri" bölümünü gözden geçiriniz.
10. e	Yanıtınız doğru değilse "Yöneltmede Esas Alınacak İlkeler ve Kurallar" bölümünü gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

ABD'de rehberlik hizmetleri iş ve mesleğe yöneltme çalışmaları ile başlamıştır. Türkiye'de gelişmekte olan bir ülke olarak, eğitimden azami yarar elde edebilmek için, bireyleri ilgi ve yeteneklerine uygun eğitim ve meslek alanlarına yöneltilmesini "nitelikli iş gücü yetiştirilmesi" açısından gerekli görmektedir. Bu nedenle rehberlik hizmetleri, başlangıcından beri 'yöneltme' ekseninde kalkınma planları, şura raporları ve ilgili yasalarda yer almıştır.

Sıra Sizde 2

'Yöneltme' kavramı daha çok birey adına karar verme, otorite kullanarak yol gösterme gibi 'güdümlü' bir yaklaşımı çağrıştırır. Oysa yönlendirme (ya da yönelme), bireye seçenekleri tanıtma, onun kendini doğru değerlendirip uygun karar vermesini destekleme anlamında kullanılır. Rehberlik anlayışında, bireyin özgürlüğüne ve kendi kararlarını alma gücüne inanma ilkesi ile uyuşur.

Sıra Sizde 3

Yöneltme hizmetleri süreklilik, doğru ve yeterli bilgi toplama, tüm öğrencileri kapsaması gibi ilkeler önemlidir. Çünkü bu hizmetlere her öğrenci ihtiyaç duyar. Hizmetlerin sunulmasında birey ve alternatiflere ilişkin doğru, yeterli ve güncel bilgilere gereksinim vardır. Bu hizmet sürekli yapılırsa öğrenci gelişim ve değişimleri ile çevre koşullarının farklılaşması dikkate alınabilir.

Sıra Sizde 4

Ergenlik döneminde gencin vücudundaki fizyolojik değişikliklere uyum sağlaması, karşı cinsle sağlıklı arkadaşlık ilişkileri kurması gibi gelişim görevleri ön plandadır. Bu nedenle gençlerin sosyal ilişkiler geliştirebilecekleri aktivitelere yöneltilmesi, tiyatro, halk oyunları, spor karşılamaları gibi öğrenci klüplerinin kurulması ve onların kişisel-sosyal gelişmelerinin böylece desteklenmesi önerilir.

Sıra Sizde 5

Yerleştirme hizmetleri, rehberlik uzmanının sorumluluğunda, onun planlama ve düzenlemeleri ile okul müdürünün liderliğinde tüm öğretmenlerin katılımı ile sürdürülür. Çünkü bu hizmetlerde öğrenciyi tanıma ve gelişimini izleme kadar çevre ve alternatiflere ilişkin süreklik ve düzenli bilgi toplamayı gerektirir. Bu nedenle takım çalışması esastır.

Sıra Sizde 6

İzleme hizmetleri ile okulda yapılan rehberlik faaliyetlerinin sonuçlarını görmek ve değerlendirmek amaçlanır. Bir bakıma uygulanan rehberlik programının etkililiği değerlendirilebilir. Çünkü yapılan diğer hizmetlerde hedeflenen sonuçlara ulaşılıp ulaşılmadığı (veya ne derece ulaşıldığı) izleme çalışmaları ile anlaşılır. Mezun olan bireylerin yöneldikleri eğitim ve meslek alanlarına uyum sağlayıp sağlamadığının izlenmesi; yöneltme ve yerleştirme hizmetlerinin etkililiğini değerlendirmede önemli veriler sağlar.

Yararlanılan Kaynaklar

Doğan, S. (1998). 'Türkiye'de Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kimliği: Gelişmeler ve Sorunlar' Milli Eğitim Dergisi, sayı: 139, s. 69-76.

Gibson, R.L. ve Micthell, M.H. (1990). Introduction to Counseling and Guidance. (Third Edition) New York: McMillan Pub. Comp.

Kepçeoğlu, M. (1994). Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara: Özerlek Matbaası.

Özgüven, İ.E. (1999). Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve rehberlik, PDREM Yayınları, Ankara: Sistem Ofset.

Tan, H. (1992). Psikolojik Danışma ve Rehberlik, M.E.B. Öğretmen Kitapları Dizisi, İstanbul : Milli Eğitim Basımevi.

Türkmen, A., E. Tıraşoğlu, A. Gürdal (1998)'İlköğretim Öğrencilerinin Mesleklere Eğilimleri ve Yönlendirilmesi' 16. Milli Eğitim Şurasına hazırlık dokümanı (Kara Elmas Ün.Teknik Eğitim Sempozyumu) Ankara:METES.

Yeşilyaprak, B. (1997). '8 Yıllık Temel Eğitim ve Yönlendirme Sistemi' Cumhuriyet Bilim Teknik, sayı: 544.

Yeşilyaprak, B. (2007). Eğitimde Rehberlik Hizmetleri (15. baskı) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Müşavirlik, Araştırma ve Değerlendirme, Çevre ve Velilerle İlişkiler

7

Bu ünitede eğitimdeki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde, dolaylı olarak öğrenciye yardımı amaçlayan hizmet alanları incelenmiştir. Bu bağlamda, psikolojik danışmanın, okuldaki diğer ilgililere yönelik olarak sunduğu uzmanlık desteği (müşavirlik, konsültasyon); hizmetleri yürütme ve geliştirmede gerekli olan araştırma ve değerlendirme çalışmaları; çevredeki kişi ve kurumlarla olduğu gibi, öğrenci velileriyle yapılan işbirliği, tanıtım ve destek sağlama gibi hizmetler ele alınmıştır.

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- *Rehberlikte müşavirlik hizmetlerinin amacını ve önemini kavrayabilecek,*
- *Araştırma ve değerlendirme hizmetlerini açıklayabilecek,*
- *Çevre ve velilerle ilişkilerin rehberlik açısından önemini kavrayabileceksiniz.*

Örnek Olay

Yüksek lisans grubuyla gelişim psikolojisi dersinin ilk haftalarındaydık. On kişilik grubun yedisi ilk ve orta öğretimde öğretmenlik yapıyordu. Biri hariç henüz mesleklerinin birinci ya da ikinci yılındaydılar. Onlara önce, öğrencilerle yaşadıkları sorunları sordum. Harun, sınıf öğretmeniydi ve birinci sınıflarla uğraşmanın güçlüklerinden yakındı. Öğrenciler çok hareketliydi, sınıf disiplinini sağlamakta güçlük çektiğini, çocukların sadece masal dinlerken sessiz olduklarını, onları susturmak için akşamları sürekli masal kitapları okuyup yeni masallar öğrendiğini anlattı. Hâlbuki onlara yazı yazmayı, okumayı öğretmesi gerekiyordu. Turizm bölümünü bitirmişti. Okuma yazma öğretme yöntemlerini de bilmiyordu. Sınıfı yönetemiyordu ve bu konuda kimden yardım alabileceğini de bilmiyordu.

Muammer ise Ticaret Lisesinde 1. sınıflara giriyordu. Yetiştiği alanda ders veriyordu, bunun için şanslıydı. Ama onun, öğrencilerini masalla sakinleştirebilmesi mümkün değildi. Öğrencilerle "yüz, göz olmamaya" çalışıyordu. Ciddiyetini korumaya çalışsa da sınıfta "otorite" sağlayamıyordu. Hele 1/A sınıfındaki Cüneyt isimli öğrencisi, adeta kendisiyle bir güç yarışındaydı, uyarılarının tersine davranışlar yapıyordu. Sonunda Muammer öğretmen tahtaya bir işlem yazarken sınıfa döndüğünde, onu kendi taklidini yaparken yakalamıştı. İçinden "sonunda elime düştün" diyerek gülümsediğini söyledi.

— Ne yaptın peki? diye sordum.

— O anda bir şey yapmadım, derse devam ettim. Teneffüse çıkınca koridorda yanıma çağırdım. Herkesin içinde var gücümle iki tokat attım. Kimin güçlü olduğunu gösterdim!

Birden kanımın donduğunu hissettim. Ama ne hissettiğimi açıklamayı biraz erteleyerek sordum:

— Sonra ne oldu?

Muammer, rahat bir şekilde omuz silkti, gülümsedi;

— Sorun halledildi. Bu hafta kuzu kuzu oturdu sınıfta, yüzüme bile bakmadı.

Birden, benim ve arkadaşlarının sessizliğinden rahatsız olarak ekledi:

— Ben elimden geleni yaptım, hatta daha önce iki kez dersten çıkarıp okul psikolojik danışmanına yollamıştım... Ama bir şey değişmedi. Sonunda dayağı hak etti...

Bazıları bundan anlıyor!

Siz Muammer'in yerinde olsaydınız ne yapardınız? Okul psikolojik danışmanından 'müşavirlik' yardımı alır mıydınız?

Anahtar Kavramlar

- *Konsültasyon (Müşavirlik)*
- *Araştırma ve Değerlendirme*
- *Değerlendirme Yöntemleri*
- *Çevre ve Veliyle İlişkiler*

İçindekiler

- *GİRİŞ*
- *MÜŞAVİRLİK (KONSÜLTASYON) HİZMETLERİ*
  - *Okul Ortamında Konsültasyon*
- *ARAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME HİZMETLERİ*
  - *Rehberlik Hizmetlerinde Araştırmanın Yeri*
  - *Değerlendirme Süreci*
  - *Değerlendirmede Karşılaşılan Güçlükler*
  - *Değerlendirme Yöntemleri*
- *ÇEVRE VE VELİ İLE İLİŞKİLER*

GİRİŞ

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri, daha önce açıklandığı gibi, hangi eğitim kademesinde olursa olsun, tüm öğrencilerin gelişimini ve uyumunu destekleyen psikolojik yardım süreçlerini kapsar. Bunlar; bireyi tanıma, oryantasyon, psikolojik danışma, bilgi verme, yöneltme, yerleştirme ve izleme gibi doğrudan öğrenciye yönelik hizmetleriyle dolaylı bazı hizmetlerdir.

Rehberlik hizmetleri kapsamına, doğrudan öğrenciye dönük olmayan ancak yapılacak hizmetlerin niteliğini etkileyecek bazı hizmetler daha girer. Örneğin; "çevre ve veliyle ilişkiler" ya da "araştırma geliştirme" hizmetleri gibi. Önemli görülen bir başka hizmet de müşavirlik (konsültasyon) hizmetidir. Bu hizmet, okuldaki psikolojik danışmanın, öğretmen ve yöneticilerin ortak bir rehberlik anlayışı kazanmaları, bu alandaki bilgi ve becerilerini artırmaları için onlara yardımcı olmasıdır (Kepçeoğlu 1994). Bir diğer deyişle okuldaki rehberlik, danışmanla öğrencinin eğitimi ve yetiştirilmesiyle ilgili bir ya da daha fazla sayıda kişinin (öğretmen yönetici, veli...) işbirliği içinde, öğrencinin gelişmesine yönelik olarak kurdukları yardım ilişkisidir (Akman 1994).

Bütün bu hizmetler, kolayca anlaşılacağı gibi birbirini tamamlayan, birbirini destekleyen, bazı noktalarda iç içe girmiş hizmetlerdir. Bir hizmet grubunu çıkarırsak diğer tüm hizmetler aksar, eksik kalır. Tümü öğrencinin gelişimi, uyumu, daha başarılı ve mutlu olması için gereklidir.

MÜŞAVİRLİK (KONSÜLTASYON) HİZMETLERİ

Psikolojik danışma ve rehberlikte müşavirlik hizmetlerinin amacı, okuldaki yönetici ve öğretmenlerin daha yeterli ve ortak bir rehberlik anlayışına sahip olmasını ve böylece okuldaki çalışmalarda bu anlayışın esas alınmasını ve tüm olanakların bu anlayışa uygun bir biçimde kullanılmasını sağlamaktır. Buna göre, müşavirlik hizmetleri doğrudan doğruya öğrencilere dönük olmayan, ancak öğrencilere verilen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin etkililiğini artırmaya yardım eden hizmetlerdir. Bu hizmetler psikolojik danışma ve rehberlikte "konsültasyon hizmetleri" olarak da bilinmektedir (Kepçeoğlu, 1994).

Müşavirlik (konsültasyon) hizmeti: Okuldaki psikolojik danışmanın, öğretmen ve yöneticilerin ortak bir rehberlik anlayışı kazanmaları, bu alandaki bilgi ve becerilerini artırmaları için onlara yardımcı olmasıdır.

Uzman personelin bir yandan okuldaki öğrencilere psikolojik danışma ve rehberlik yardımı verirken, öte yandan birlikte çalıştıkları yönetici ve öğretmenlerde yeterli ve ortak bir rehberlik anlayışı kazandırmaya çaba göstermeleri gerekir. Bilindiği gibi, psikolojik danışma ve rehberlikte, okullardaki yönetici, psikolojik danışman ve öğretmenlerin bir takım halinde, yakın işbirliği içinde çalışmaları her zaman benimsenmiş ve önemsenmiştir. Takım halinde çalışmanın en başta gelen koşullarından biri, kuşkusuz, takımdaki üyelerin aynı amaca erişmek üzere ortak ve yeterli bir anlayışa sahip olmasıdır. İşte, psikolojik danışma ve rehberlikte, ilgili personel arasında bu ortak ve yeterli anlayışın sağlanması için ayrı bir grup hizmetin, yani müşavirlik hizmetlerinin, yerine getirilmesine ihtiyaç duyulmuştur.

Müşavirlik hizmetlerinin temel amacı, okuldaki yönetici ve öğretmenlerin daha yeterli ve ortak bir rehberlik anlayışına sahip olmasını sağlamaktır.

Ülkemizde okullarda rehberlik ve psikolojik danışma anlayış ve uygulamalarının çok uzun bir geçmişi ve geleneği bulunmadığından, müşavirlik hizmetlerine duyulan ihtiyaç daha da fazladır. Gerek okullarda psikolojik danışma ve rehberlik ile ilgili uzman personelin azlığı, gerekse yönetici, uzman ve öğretmenlerin sahip oldukları rehberlik ve psikolojik danışma anlayışları arasında önemli farkların ve yetersizliklerin bulunması (Kepçeoğlu, 1974), ülkemiz için psikolojik danışma ve rehberlikte müşavirlik hizmetlerinin önemle ele alınmasını gerektirmektedir.

Okullarda yöneticilere ve öğretmenlere dönük olarak düzenlenecek müşavirlik hizmetlerinde, en başta, uzman personelin etkin olması ve bu hizmetler için gereken meslekî yeterliliğe sahip bulunması beklenir. Ancak, yöneticilere ve öğretmenlere müşavirlik ederek okulda psikolojik danışma ve rehberlik çalışmalarına uygun ortam ve yeterli anlayışlar kazandırma çabaları, hiçbir zaman, bir öğretme, bilgi aktarma ya da akıl verme biçiminde alınmamalıdır. Bunun tam tersine, müşavirlik hizmetleriyle kazandırılmaya çalışılan ortak ve yeterli anlayışlar psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde gerekli olan birlikte çalışma, karşılıklı yardımlaşma, uygulamaları birlikte programlama ve yürütme, iş başında birlikte yaparak öğrenmenin doğal bir sonucu olarak düşünülmelidir.

Müşavirlik (konsültasyon) hizmetlerinden etkili ve yararlı sonuçlar alabilmek için, uzman personelin gerekli çabayı göstermesi kadar, bu hizmetlerden yararlanarak ortak ve yeterli bir anlayış kazanması ve bu anlayışla çalışmalara katılması beklenen personelin gönüllü ve istekli olması da önemlidir. Bu gönüllülüğü ve istekliliğini sağlamanın en uygun yoluysa insancı ilişkilere dayanan karşılıklı işbirliğidir.

SIRA SİZDE 1

Okulda müşavirlik (konsültasyon) hizmetlerinin amacını rehberliğin ilkelerini göz önüne alarak açıklayınız.

Müşavirlik (konsültasyon) hizmetlerinin başarısı, psikolojik danışmanların mesleki yeterliğine, karşılıklı anlayış, işbirliği ve öğrenme çabalarıyla okul personelinin gönüllülüğü ve istekliliğine bağlıdır.

Bu işbirliğinde ortak anlayış, saygı, güven, inanç ve dürüstlüğün yanı sıra tüm psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde gerçek uygulamaların ortaya konulması ve bu hizmetlerle erişilebilecek sonuçların gerçekleştirilmesi, en büyük desteği sağlayacaktır. İyi ve yeterli uygulamalar, kuşkusuz, psikolojik danışma ve rehberlik alanına karşı olumlu tutum, anlayış ve inançların gelişmesine ve yerleşmesine önemli katkılar getirecektir.

Okul Ortamında Müşavirlik (Konsültasyon)

Okullarda danışmanların müşavirlik (konsültasyon) rolü, onların;

- Öğretmenlere, yönetime ve diğer personele uzmanlık hizmeti sağlamasıyla;
- Üçüncü kişinin, yani öğrencilerin, gelişimsel ve uyum ihtiyaçlarına yönelik kaynak olan bir uzmanlık sağlamasıyla,
- İhtiyaç duyulan bilgi ve becerileri sunmasıyla gerçekleşmektedir.

Danışmanlar, öğretmenlere, yöneticilere ve diğer personele uzmanlık hizmeti sunarken aşağıdaki anlayış ve becerilerle hareket etmelidir:

- İnsanın gelişim özelliklerini, olası uyum sorunlarını ve süreçlerini, bir dönemden diğerine geçerken insanların gereksinim duyabileceği bilgiyi edinmelidir.
- Sınıf içi psikolojik ya da duygusal gelişimsel özelliklere göre eğitim yapılması gerektiğini bilmelidir.
- İnsan ilişkileri ve iletişim becerilerini geliştirici anlayış, bilgi ve beceriye sahip olmalıdır.
- Kişisel özellikleri ve becerileri belirleyebilmeli ve bireyin potansiyellerini geliştirmesi için yardım edebilmelidir.
- Eğitsel ve kariyer gelişimi bilgisine sahip olmalıdır.
- Ailelerle ve eğitimcilerle iletişim kurma, danışma ve müşavirlik yapabilme becerisi olmalıdır.
- Grup sürecine ilişkin ve grup motivasyonunu arttırıcı becerileri bilmelidir.

Yukarıdaki özelliklerin yanı sıra, hedef kitlesini tanımalıdır. Uzmanlık yapacağı grubun özelliklerini anlayabilmelidir. Okulun yapısını ve özelliklerini bilmelidir. Çevre özelliklerinin, hem kuruma, hem de bireylere etkisi hakkında bilgi sahibi olmalıdır.

Bir anaokulu öğretmeni olarak konsültasyon çalışmaları içinde ailelerle ne gibi etkinlikler yapabileceğinizi tartışınız.

SIRA SİZDE 2

Aşağıdaki tabloda; yönetici, öğretmen, aile ve öğrencilerle yapılabilecek konsültasyon hizmetleri özetlenmiştir (Akboy ve İkiz 2007, s. 131)

Tablo 7.1 *Konsültasyon Aktiviteleri*

<table>
<tr><th colspan="4">Konsültasyon Aktiviteleri</th></tr>
<tr><th>Yöneticilerle</th><th>Öğretmenlerle</th><th>Ailelerle</th><th>Öğrencilerle</th></tr>
<tr><td>Planlama okul ve toplum ihtiyaç belirleme</td><td>Tavsiyeler verme</td><td>Olumlu okul, ev işbirliği geliştirme</td><td rowspan="2">Akran danışmanlığı, akran özel öğretmenliği, dinleme becerileri, akran arabuluculuğu programları geliştirme</td></tr>
<tr><td>Özel ihtiyacı olan öğrencileri belirleme</td><td>Akademik ya da kişisel gelişim bozukluğu olanları belirleme ve müdahale etme</td><td>Gönüllü programlara katılma</td></tr>
<tr><td>Yönetsel destek sunma ve işbirliği</td><td rowspan="3">Yaşam becerileri, krize müdahale, mantıksal çıkarımda bulunma, sınıf yönetimi, özel eğitim, temel önleme ve erken müdahale hizmet içi eğitim sağlama</td><td>Aile eğitimi grupları yürütme</td><td>Liderlik ve etkili iletişim eğitimi verme</td></tr>
<tr><td>Aile, okul, toplum ilişkilerini kolaylaştırma ve geliştirme</td><td rowspan="3">Çocukların eğitsel ihtiyaçları, kariyer planlama, maddi destek, eğitim belirleme, ergenlik stresi, anababalık becerileri, madde kullanımını önleme gibi konularda eğitim, seminer ya da çalıştay planlayıp, düzenleyip, yürütme</td><td rowspan="3">Yaşam becerileri, stres yönetimi, karar verme becerileri, zaman yönetimi, çatışma çözümü, verimli çalışma becerileri, benlik saygısı, atılganlık, duygu kontrolü, boşanmış anababa çocukları, alkolik ana baba çocukları gibi konularda grup eğitimi, rehberliği ya da çalıştayları yürütme</td></tr>
<tr><td>Olumlu bir okul atmosferi oluşturulmasına yardım sağlama</td><td>Çözüm bulucu ve iyileştirici ya da reçete sunucu programlar geliştirme</td></tr>
<tr><td>Danışmanlık programının okul amaç ve hedefleriyle bütünleştirme</td><td>Okul ve Aile işbirliğini geliştirici bir takım çalışması oluşturma</td></tr>
</table>

ARAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME HİZMETLERİ

Uygulanmakta olan psikolojik danışma ve rehberlik programlarının etkililiği ve bu programların yıldan yıla geliştirilip yenilenmesi ancak, araştırma ve değerlendirme hizmetleriyle sağlanabilir. Tüm psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin gerçekçi olarak bir programa bağlanabilmesi için, bu hizmetlerden yararlanacak bireylerin, ihtiyaç ve gelişim durumları üzerinde bazı inceleme ve araştırma çalışmalarının yapılması gerekir.

Rehberlik Hizmetlerinde Araştırmanın Yeri

Her bilimsel çalışma alanında olduğu gibi, psikolojik danışma ve rehberlik alanında da araştırma hizmetleri günümüzde büyük bir önem taşımaktadır. Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin çevre koşullarıyla bireylerin ilgi, ihtiyaç ve özelliklerine göre düzenlenebilmesi için öncelikle araştırma yapılmasını gerektirir. Hizmetlerin gerçekçi ve etkili olup olmadığı hakkında, araştırmaya dayalı bazı sayısal bilgiler ve kanıtlar bulunmadan, hiçbir değerlendirme yapılamaz. İşte, bir yandan nereden ve nasıl başlanacağını gerçekçi olarak belirlemede, öte yandan verilen hizmetleri değerlendirmede araştırma ve değerlendirme hizmetlerinin vazgeçilmez bir yeri vardır. Bu nedenle rehberlik ve psikolojik danışmada, geleneksel olarak bilinen değerlendirme hizmetleri, günümüzde araştırma ve değerlendirme hizmetleri olarak bir arada ele alınmakta; uzman personelinse, her şeyden önce, iyi araştırmacı olması gerektiği ayrıca vurgulanmaktadır.

Okullardaki psikolojik danışma ve rehberlik çalışmalarına başkalarken özellikle öğrenci ihtiyaçları saptanmalıdır.

Okullardaki psikolojik danışma ve rehberlik uygulamaları içinde düşünülecek araştırma ve değerlendirme konularından bazıları şöylece sıralanabilir:

- Öğrencilerin psikolojik danışma ve rehberlik yardımlarına duydukları ihtiyacın belirlenmesi.
- Öğrenci başarısını etkileyen çeşitli etmenlerin incelenmesi.
- Öğrencilerin belli başlı öğrenme güçlüklerinin ortaya çıkarılması.
- Öğrencilerin yetenekleriyle başarı durumlarının karşılaştırılması.
- Öğrencilerin çeşitli problemlerinin incelenmesi.
- Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleriyle öğrencilerde meydana gelen davranış değişikliklerinin belirlenmesi.
- Öğrenciler arasındaki sosyal ilişkilerin ortaya çıkarılması.
- Öğrencilerin belli başlı uyum güçlüklerinin incelenmesi.
- Okulun öğrenci özelliklerinin belirlenmesi.
- Öğrencilerin meslekî ilgi ve tercihlerinin incelenmesi.
- Çeşitli psikolojik ölçme araçlarını geliştirme ve bunlar üzerinde geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılması.
- Bireysel ve grupla psikolojik danışma hizmetlerinin, karşılaştırılmalı olarak, etkililiğinin ortaya konulması.
- Sınıf içi rehberlik çalışmalarının değerlendirilmesi.
- Psikolojik danışma ve rehberlik programında yer alan her grup hizmetin etkililiğinin değerlendirilmesi.
- Öğrencilerle okul rehberlik ve psikolojik danışma merkezi (servisi) arasındaki ilişkilerin incelenmesi.
- Öğrencilerin, öğretmenlerin, yöneticilerin ve velilerin psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinden beklentilerinin araştırılması.
- Yönetici, öğretmen ve velilerin sahip oldukları rehberlik anlayışının belirlenmesi.
- Yönetici ve öğretmenlerin rehberlik ve psikolojik danışmayla ilgili görev anlayışlarının ortaya konulması.

- Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerindeki yetersizlikler ve bu yetersizliklerin kaynaklarının araştırılması.
- Mezunların yöneldiği belli başlı okul, iş ve meslek alanlarının araştırılması, v.b.

Bir okulda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine yeni başlanacaksa ilk yapılması gereken araştırma konusu ne olmalıdır?

SIRA SİZDE 3

Yukarıda sıralanan araştırma konularından her biri psikolojik danışma ve rehberlik programını değerlendirmede kullanılabilecek bazı değerler ortaya koyabilir. Ancak, bunlardan önemli bir kısmı doğrudan doğruya programın değerlendirilmesiyle ilgilidir. Ancak bunlara dayanarak, psikolojik danışma ve rehberlik uygulamaları daha gerçekçi düzeylerde sürdürülebilir, geliştirilebilir ve yenilenebilir. Yoksa, hiçbir inceleme ve araştırmaya dayanmayan programlama, geliştirme ve yenileme çabaları gerçekten hiçbir sonuca ulaştırmayabilir.

Gerek araştırma, gerekse değerlendirme hizmetleri, süreklilik isteyen hizmetlerdir. Bir yandan, psikolojik danışma ve rehberlik programlarının bir bütün olarak değerlendirilmesi gereği; öte yandan, gelişme ve değişmelerin sürekli olarak izlenmesi ve bunlarla ilgili yeni uygulamaların programda zamanında yer alması ihtiyacı, bu sürekliliği zorunlu kılan nedenler arasındadır. Kaldı ki birer süreç olarak araştırma ve değerlendirme çalışmalarının önemli niteliklerinden biri, bunların sürekli ve zaman alıcı olmasıdır.

Bir okuldaki rehberlik programının geliştirilmesi, sürekli araştırma ve değerlendirme hizmetleriyle desteklenmesine bağlıdır.

Araştırma ve değerlendirme hizmetleri çok iyi bir şekilde planlanmalı ve bu hizmetlerde görev alacak personel belirlenmelidir. Herşeyin planlanması gerekir; ancak, planı yapılmamış bir araştırma ve değerlendirme hizmetlerinden söz edilemez. Araştırma ve değerlendirme planları çok çeşitli şekillerde hazırlanabilir. Değerlendirme, araştırmanın ortaya koyduğu sonuçlara dayanacağından araştırma planının bir bölümü gibi ele alınabilir. Araştırma planı araştırmada görev alacak personelin sayı ve niteliklerine, araştırma için ayrılan süreye göre değişmek üzere, az ya da çok ayrıntılı olabilir.

Bir okulda uygulanan rehberlik programını değerlendirme çalışmalarının temel amacını tartışınız.

SIRA SİZDE 4

Değerlendirme Süreci

Rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesi, aslında programın bir parçasıdır. Diğer bir ifadeyle eğitim etkinliklerinde olduğu gibi rehberlikte de değerlendirme normal sürecin bir boyutudur. Bunu aşağıda şematik olarak şöyle ifade etmek mümkündür (Özgüven 1999):

Şekil 7.1

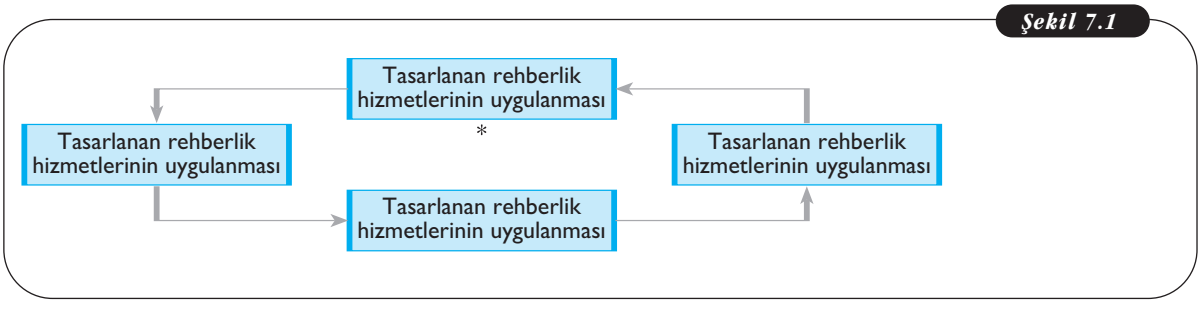

Bu şemada görüldüğü gibi süreç şu aşamaları içermektedir:

- Uygulanacak rehberlik programından beklenen ve ulaşılması istenen genel hedeflerin saptanması.
- Genel hedeflerin, gözlenebilir ve ölçülebilir hedef davranışlar halinde ifade edilmesi ve uygulamanın planlanması.
- Rehberlik hizmetlerinin planlandığı şekilde öğrencilere sunulması ve uygulamaların gerçekleştirilmesi.
- Öğrenci davranışlarının ölçülmesi için belirleyici ölçütlerin saptanması ve uygun ölçme araçlarının belirlenmesi ve hazırlanması.
- Değerlendirme araştırmasına ilişkin desen ve işlem yollarının kararlaştırılması.
- Ölçme ve bilgi toplama teknik ve araçlarının uygulanarak verilerin saptanması.
- Toplanan verilerin istatistiksel ve mantıksal analizlerinin yapılarak değerlendirme araştırmasında kurulan denencelerin, belirlenen sorular açısından verilerin irdelenmesi (Genel hedeflere ulaşma derecesini ve hedef davranışların gerçekleşme derecesini saptama).
- Sonuçların tartışılması, değerlendirilmesi ve gelişmeye yönelik önerilerin saptanması ve yapılan çalışmanın bir rapor haline getirilerek ilgililerle (öğretmenler, yöneticiler, öğrenciler, veliler) paylaşılması.

SIRA SİZDE 5

Rehberlik programını değerlendirme sürecinde planlamanın önemini açıklayınız.

Değerlendirmede Karşılaşılan Güçlükler

Araştırma ve değerlendirme hizmetleri; süreklilik, planlılık, profesyonel destek, işbirliği gibi niteliklere sahip olursa etkili olabilir.

Rehberlik hizmetlerini değerlendirmeye girişmeden bu konudaki güçlük ve sınırlılıkların bilinmesi, değerlendirme çalışmalarının planlanmasında daha gerçekçi ve daha uygun yöntemlerin benimsenmesi açısından yarar sağlayabilir. Genel olarak uzmanlar, bu çalışmaların değerlendirilmesinde karşılaşılan güçlükleri aşağıdaki noktalarda toplamaktadır (Gibson & Mitchell 1990; Tan 1992; Özgüven 1999).

- Rehberlik hizmetlerini değerlendirmede en önemli güçlük, programın hedeflerinin somut, açık ve kesin olarak saptanmamış olmasından kaynaklanır. Diğer bir deyişle pek çok okul programa çok genel, geniş ve soyut hedefler koyar, dolayısıyla bu hedeflere ulaşma derecesini ölçmede kullanılacak ölçütler de kesinlik ve geçerlik kazanamaz.
- Diğer bir nokta, rehberlikle ilgili hedeflere ulaşılmasının zaman alıcı olmasıdır. Hedeflerin birçoğunun uzun vadede gerçekleşecek olması onları belli aşamalarda gözleyip değerlendirmeyi güçleştirmektedir.
- Rehberlik hizmetlerinde genel hedef öğrencinin gelişimi, uyumu ve kendini gerçekleştirmesidir. Bu hedeflere ulaşılması sadece rehberlik hizmetlerinin bir sonucu değildir. Açıktır ki bu durumu ailesel, eğitsel, toplumsal pek çok başka değişkenler de etkilemektedir. Rehberlik hizmetleri öğrencinin "gelişme ve uyumuna yardımcı olma" işlevini üstlenmiştir. Ancak bu yardımın etkisi, diğer etkenlere bağlıdır, onlardan etkilenir. Bu nedenle tüm diğer etkenler grubu içinden rehberlik hizmetlerinin etki derecesini ayırarak ölçmek oldukça güçtür.
- Değerlendirme çalışmalarında bir diğer güçlük uygun örneklem grupları belirlemektir. Genel olarak deney grubu ve kontrol grubunu eşleştirmenin güçlükleri söz konusudur.

- Bütün bunlardan başka okullarda değerlendirme çalışmalarını yapabilecek personel, ekonomik olanaklar, araç gereç, zaman yetersizliği gibi nedenler güçlük yaratabilir.

Rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesinde karşılaşılan güçlükleri gidermede neler yapabileceğini tartışınız.

SIRA SİZDE 6

Değerlendirme Yöntemleri

Rehberlik çalışmaları kapsamında yapılacak değerlendirme çalışmaları, araştırma yöntem ve tekniklerine uygun olarak planlanır ve gerçekleştirilir. Rehberlik hizmetlerini değerlendirmek üzere aşağıdaki yöntemler önerilebilir (Gibson & Mitchell 1990):

Değerlendirmede karşılaşılan güçlükleri aşmada; bu uygulamanın önemi ve gereğinin okul personeli tarafından benimsenmesi, onların desteğini sağlamak açısından önemlidir.

1) Önce ve sonra ölçüm yöntemi: Bu yöntemde uygulanacak programa başlamadan önce, belirlenen ölçütler bakımından, öğrenci grubunun durumu ölçülür, daha sonra program uygulanır ve bu süreç sonunda yeniden ölçüm yapılır. Eğer belirlenen ölçütler bakımından bir değişim varsa bu değişim büyük ölçüde program etkisine bağlanır. Bu uygulamaya "Tek grup öntest sontest deseni" adı da verilmektedir (Özgüven 1999). Bu uygulama daha çok belli bir grup için düzenlenmiş, sistemli ve özel programlar için kullanılabilir. Örneğin; bir gruba yapılan mesleki grup rehberliği, eğitsel grup rehberliği, atılganlık eğitimi, sigarayı bırakma programı... vb. Bu tip uygulamalarda 5-10 oturumluk düzenli bir program uygulanır. Katılanların programın başındaki durumları (saptanan ölçüt değişkenleri açısından) ve program sonundaki değişimleri ölçülüp değerlendirilir.

2) Karşılaştırma yöntemleri: Bu yöntemler bir grubu başka bir grupla kıyaslayarak değerlendirmeye dayanır. Genel olarak "Deney ve kontrol gruplu araştırma desenleri" bu tip yöntemlerdir. Deney grubu, değerlendirilecek çalışmanın uygulandığı gruptur. Kontrol grubuna uygulama yapılmaz. Ele alınan ölçütlere göre iki grup kıyaslandığında deney grubunun ölçülen değişkenler açısından gösterdiği fark rehberlik uygulamalarına bağlanır. Burada iki okulun karşılaştırılması, iki gurubun karşılaştırılması ya da hizmetin verildiği sınıfla verilmeyen sınıfın karşılaştırılması gibi desenler uygulanabilir. Ancak, bu yöntemde güçlük, deney grubu ile kontrol grubunu, ölçülen değişken dışında, eşitleyebilmektir.

3) Görüş taramasına dayalı yöntemler: Bu yaklaşımlarda programa katılan ve yararlanması beklenen kişilerin program hakkındaki görüşleri soru listeleri, dereceleme ölçekleri, kanı ölçekleri gibi araçlarla saptanır. Uygulanan program hakkında öğrencilerin, uzmanların, öğretmen ve yöneticilerin ve velilerin görüş ve değerlendirmeleri saptanabilir.

Bu yöntemlerin dışında rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesinde "izleme" araştırmaları ve programı yürütenlerin kendilerini değerlendirmeleri de kullanılabilir (Kuzgun 1992; Özgüven 1999; Thompson 1992).

4) İzleme Araştırması: Bu tip değerlendirmeler okuldan mezun olanları, okulu terk edenleri ya da hizmetlerden yararlananları izlemek ve durumlarını belli ölçütlere göre saptamak yoluyla yapılır. İzleme araştırmaları, uygun ve yeterli bir "örneklem" bulma ve okulun, ailenin, diğer değişkenlerin etkisiyle rehberlik hizmetlerinin etkisini birbirinden ayırdetmenin güçlüğü gibi sınırlılıklar taşır.

5) Hizmetleri yürüten ilgililerin (sınıf öğretmeni, uzman vd.) kendilerini değerlendirmesi: Rehberlik hizmetlerini yürütenler bazı ölçütlere göre rehberlik programını ve faaliyetlerini değerlendirebilirler. Ölçütler takımının geliştirilmesinde rehberlikte sağlanan hizmetler, saptanmış hedefler ya da geliştirilmiş bazı öl-

çütlerden yararlanılabilir. Bu ölçütleri, işaretleme listeleri ya da dereceleme ölçekleri haline getirilip kişisel kanılar saptanarak değerlendirme yapılabilir. Ayrıca ilgililer rehberlik çalışmalarında neye ne kadar zaman harcadıklarını gösteren zaman analizleri yapabilirler (Thompson 1992). Ancak, değerlendirme sonuçlarının yansızlığını sağlama "kuşkulu" olabilir. Ayrıca sistemin "iç ölçütler" yönünden değerlendirilmiş olması "dış ölçütlere" göre de durumun aynı olduğunu ortaya koymaz.

SIRA SİZDE 7

Rehberlik çalışmalarını değerlendirme yöntemlerinden tek ya da iki gruplu araştırma desenlerini hangi durumlarda tercih edersiniz, örnek veriniz.

Sonuç olarak rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesinde kullanılan her yöntemin sınırlı yönleri bulunmaktadır. Bu nedenle değerlendirmede farklı yöntem ve tekniklerden yararlanılması, güçlükler konusunda önlemler alınması, değerlendirme ilkelerine uyulması bu sınırlılıkları büyük ölçüde azaltabilir.

ÇEVRE VE VELİYLE İLİŞKİLER

Çevre ve veliyle kurulacak yakın ilişkiler, okuldaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin etkililiğini artırır. Bu bakımdan, son yıllarda rehberlik ve psikolojik danışmada çevre ve veliyle ilişkiler konusunda düzenlenen çalışmalar ayrı bir hizmet grubu olarak önemle ele alınmakta ve sürdürülmektedir

Rehberlik çalışmaları içinde, bu alandaki uzmanın velilere yönelik "aile eğitimi programları ve aile rehberliği çalışmaları" yapması önemli yer tutar.

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde ve bu hizmetlerin hemen hemen her aşamasında velilerle ilişki kurulması ve işbirliği sağlanmasının gereği ve önemi üzerinde sık sık durulmuştur. Buna göre, her fırsatta okuldaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri, eğitim programı ve çocuklarının yetenek, ilgi, başarı ve gelişim durumları hakkında velilere açıklamalarda bulunmak gerekir. Bu açıklamalar çeşitli psikolojik danışma ve rehberlik tekniklerinden, toplantılardan ve okul aile ilişkileri içinde yer alan türlü fırsatlardan yararlanarak sürekli bir biçimde yapılabilir.

Okuldaki hizmetleri tanıtmada, veliler ve çevredeki diğer ilgili kişi ve kurumlarla yakın ilişkiler kurmada okul müdürlerinin ilgi ve desteği çok önemlidir. Okul müdürleri bir yandan çevre ve velilerle kurulacak yakın ilişkilerde etkin rol alabilirler ve bu ilişkileri doğrudan doğruya kurup sürdürebilirler. Öte yandan, okul müdürleri çevre ve veliyle kurulacak yakın ilişkiler için okulundaki diğer yönetici, uzman ve öğretmenleri teşvik edebilir ve bu ilişkiler için onlara bazı fırsatlar, kolaylıklar ve olanaklar sağlayabilir.

Okulun çevrede, psikolojik danışma ve rehberlik yardımı veren başka kuruluşların çalışmalarını tanıması ve bunlarla yakın işbirliği yapması gerekir. Ayrıca, çevredeki çeşitli düzeylerdeki diğer okulların psikolojik danışma ve rehberlik çalışmalarını tanıma ve buralardaki uzman personelle işbirliği yapma, okuldaki hizmetlerin daha da gelişmesine katkıda bulunur. Bu tür işbirliği psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin çevresel koşullara göre daha gerçekçi bir biçimde programlanmasına yardımcı olduğu gibi, çevrede ortaklaşa araştırma ve değerlendirme projelerinin sürdürülmesine de olanaklar hazırlayabilir.

Çevrede psikolojik danışma ve rehberlik yardımı veren diğer kuruluşların tanınması ve bunlarla yakın ilişkilerin kurulması, okulun, gerektiğinde psikolojik danışma ve rehberlik yardımı almak üzere bu kuruluşlara öğrenci gönderebilmesi için de zorunludur. Psikolojik danışma ve rehberlikte bir etik kural olarak, çeşitli nedenlerden dolayı gerekli görüldüğü ya da okulda sağlanan psikolojik yardımın etkili olmadığı durumlarda bireylerin psikolojik danışma ve rehberlik yardımı al-

Çevredeki sağlık kurumları ile ilişki kurmak, ihtiyaç duyan öğrencileri refere (havale) etme açısından gereklidir.

ması için, kendi istekleriyle başka uzman kişi ve kuruluşlara yönlendirilmeleri esastır. Buna göre, gerektiğinde psikolojik danışma ve rehberlik yardımı almaları için okuldaki bazı öğrenciler çevredeki yetkili kişi ve kurumlara gönderilmelidir. Genellikle, resmî işlemlerle sürdürülen bu tür öğrenci gönderme hizmetlerinde kurumlar ve kişilerarası iyi ilişkilerin ve yakın işbirliğinin olumlu etkisi her zaman gözlenebilmektedir.

Bir yandan çevreyle yakın ilişkiler ve işbirliği sürdürülürken, öte yandan da öğrencilere ve velilere çevrede psikolojik danışma ve rehberlik yardımı veren başka uzman ve kuruluşlar hakkında tanıtıcı bilgiler verilmeli; gerektiğinde buralardan psikolojik yardım almaları için veliler ve öğrenciler teşvik edilmelidir.

Okullardaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin çevrede tanıtılması ve bu hizmetlerin etki alanının genişletilmesi amacıyla okul aile birliği, okul koruma ve yardım dernekleri gibi okul, veli ve çevre birliğini esas alan çeşitli birlik ve derneklerin çalışmalarından geniş ölçüde yararlanılabilir. Bu dernekler okulu ve okuldaki hizmetleri çevreye tanıtmada doğrudan doğruya etkin olabilirler. Ayrıca, okuldaki yöneticiler, öğretmenler ve özellikle uzmanlar bu örgütlerin genel toplantılarına katılarak halka ve velilere psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri hakkında tanıtıcı bilgiler verebilirler.

Çevredeki yayın organları, radyo ve televizyon programları da okul, veli ve çevre ilişkilerini artırmada, okuldaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerini çevreye tanıtmada yararlı olabilir. Bu amaçla, çevrede yayınlanan gazete ve dergilerle radyo ve televizyon programları için, okulda düzenlenen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri hakkında genel yönleriyle tanıtıcı yazılar ve konuşmalar hazırlanmalı; bunların yayınlanması için çaba gösterilmelidir. Bu konuda okul müdürü ve uzmanların gerekli hazırlığı yapmaları ve çevredeki yayın fırsatlarından yararlanmaları beklenir.

Özet

AMAÇ 1

Müşavirlik (Konsültasyon) Hizmetlerinin Amacı ve Önemi

Bu hizmet okuldaki rehberlik uzmanının, öğretmen ve yöneticilerin ortak bir rehberlik anlayışı kazanmaları, bu alandaki bilgi ve becerilerini artırmaları için onlara yardımcı olmasıdır. Müşavirlik hizmetinin amacı, okuldaki çalışmalarda ortak ve yeterli bir rehberlik anlayışının benimsenmesini sağlayarak bu hizmetlerin etkiliğini artırabilmektir. Bu hizmetlerin etkili olabilmesi için uzmanın mesleki yeterliliği, öğretmen ve yöneticilerle işbirliği, planlı ve sistematik olarak bu hizmetlere önem vermesi, karşılıklı anlayış ve yardımlaşmayı geliştirmesi kadar, okul personelinin istekli ve gönüllü olması gereklidir.

AMAÇ 2

Araştırma ve Değerlendirme Hizmetleri

Rehberlik hizmetlerinin öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve özelliklerine göre, çevresel olanak ve koşulların dikkate alınarak düzenlenebilmesi için öncelikle durumu saptamaya yönelik araştırmalar gereklidir. Araştırma ve değerlendirme çalışmaları, okul rehberlik hizmetlerinin eksik ve yetersiz yönlerini ortaya koyarak giderilmesi ve böylece programların geliştirilmesi amacına hizmet eder. Bir rehberlik programında ilk adım hedeflerin saptanmasıdır. Sonra bu hedeflere ulaşmak için gerekli hizmetlerin planlanması ve uygulanması gelir. Son aşamaysa sonuçların değerlendirilmesidir. Bu çalışmalar sürekli, planlı, profesyonel düzeyde ve işbirliği içinde yapılmalıdır. Değerlendirmedeki güçlükleri gözönüne almak, özellikle planlama aşamasında önemlidir. Değerlendirmede; tek ya da iki gruplu öntest sontest araştırma desenleri, görüş taraması, izleme araştırmaları ve öz değerlendirme gibi yöntemler kullanılabilir.

AMAÇ 3

Çevre ve Veliyle İlişkilerin Rehberlik Açısından Önemi

Rehberlik hizmetleri öğrencinin gelişimini ve uyumunu etkileyen kişi ve kurumlarla da işbirliği gerektirir. Özellikle velilerle yakın, sıcak bir etkileşime dayalı işbirliğinin sağlanması önemlidir. Rehberlik uzmanı, velilere yönelik aile eğitimi ve rehberliği programları düzenlemelidir. Çevredeki sağlık kurumlarıyla ilişki kurmak, ihtiyacı olan çocukları refere etmek (havale) için işbirliği yapmak, çevredeki diğer kurumlardan rehberlik çalışmaları için destek almak son derece önemlidir. Bu nedenle çevredeki iş olanakları, yardım kurumları, üniversiteler vb. koşulları tanımak, ilişkiye geçmek ve gerektiğinde işbirliği yapmak rehberlik çalışmalarını geliştirmede özel bir öneme sahiptir.

Kendimizi Sınayalım

1. I. Oryantasyon hizmetleri
II. Konsültasyon hizmetleri
III. Araştırma ve değerlendirme hizmetleri
IV. Psikolojik danışma hizmetleri

Yukarıda verilenlerden hangileri doğrudan doğruya öğrenciye yönelik psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerindendir?

a. Yalnız I
b. I ve II
c. I ve IV
d. I, II ve III
e. I, II, III ve IV

2. Bir okuldaki psikolojik danışmanın, öğretmen ve yöneticilerin ortak bir rehberlik anlayışı kazanmaları ve bu alanda bilgi ve becerilerini artırmaları için onlara yardım hizmeti sunmasına ne ad verilir?

a. Psikolojik danışma
b. Psiko – eğitim
c. Konsültasyon
d. Refere
e. Geliştirme

3. Müşavirlik (konsültasyon) hizmetlerinin etkinliği **öncelikle** neye bağlıdır?

a. Psikolojik danışmanın mesleki yeterliğine
b. Öğrenci ve psikolojik danışman oranına
c. Uygun ortam olmasına
d. Gönüllülüğe
e. Öğretmen tutumlarına

4. Bir okulda rehberlik çalışmalarını planlarken **ilk** araştırılacak konu aşağıdakilerden hangisidir?

a. Verilerin sosyo ekonomik düzeylerinin belirlenmesi
b. İhtiyaç analizi çalışmalarının yapılması
c. Öğrencilerin mesleki ilgi ve tercihlerinin belirlenmesi
d. Mezunları izleme çalışması
e. Sınıf içi rehberlik çalışmalarının değerlendirilmesi

5. Değerlendirme sürecinin **ilk** aşamasında aşağıdakilerden hangisi yer alır?

a. Taslak planın geliştirilmesi
b. Araştırma deseni ve işlem yollarının belirlenmesi
c. Hedeflerin saptanması
d. Ölçme kriter ve araçlarının hazırlanması
e. Sonuçların kestiriminin yapılması

6. Aşağıdakilerden hangisi rehberlik programlarının değerlendirilmesinde karşılaşılan **en önemli** güçlüktür?

a. Programın uygulanmasının uzun süre gerektirmesi
b. Uygun örneklem belirlemenin güç olması
c. Sonuçları tanımlayıp ölçmenin mümkün olmaması
d. Programın hedeflerinin somut olarak saptanmamış olması
e. Nitelikli program değerlendirmecilerinin olmaması

7. Rehberlik çalışmalarını değerlendirmede **daha güvenilir** veriler elde etmek için hangi yöntem tercih edilmelidir?

a. Önce ve sonra ölçüm yöntemi
b. Karşılaştırma yöntemleri
c. Görüş taraması
d. İzleme araştırması
e. Öz değerlendirme

8. Bir okulda çevre ve veliyle ilişkiler kurmada **en önemli** rol kime aitdir?

a. Öğretmene
b. Psikolojik danışmana
c. Okul müdürüne
d. Sınıf rehber öğretmenine
e. Okul koordinatörüne

9. Aşağıdakilerden hangisi araştırma hizmetleri kapsamında araştırılacak konulardan biri **değildir?**

a. Öğrenci başarısını etkileyen etmenler
b. Öğrenme güçlükleri
c. Öğrencilerin uyum güçlükleri
d. Öğrencilerin mesleki ilgileri
e. Okulun tarihçesi

10. Müşavirlik hizmetleri aşağıdakilerden hangisine yönelik **değildir?**

a. Öğretmenlere
b. Mezunlara
c. Öğrencilere
d. Velilere
e. Yöneticilere

Yaşamın İçinden

OKUL ZORBALIĞINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN TUTUMLARININ İNCELENMESİ

Işık Dursun
Ankara Üniversitesi
isik.dursun1@gmail.com

ARAŞTIRMA ÖZETİ

Bu çalışmada ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin zorbalığa yönelik tutumlarını incelenmiştir. Çalışma kapsamında bu temel amaca bağlı olarak öğretmenlerin cinsiyet, mesleki kıdem, branş ve görev yaptıkları okul türü değişkenlerine göre tutum puanları ortalamaları arasında karşılaştırmalar yapılmıştır. Okul zorbalığına ilişkin olarak öğretmen tutumlarını belirleyebilmek amacıyla "Zorbalığa İlişkin Öğretmen Tutumları Ölçeği" geliştirilmiştir. Ölçeğin geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2006-2007 öğretim yılında Ankara'nın Yenimahalle, Altındağ, Sincan, Çankaya, Gölbaşı, Mamak, Bala ilçelerinde resmi ortaöğretim kurumlarında görev yapmakta olan toplam 372 öğretmen oluşturmuştur. Elde edilen veriler SPSS programında çözümlenmiştir. Tutum puanları arasında cinsiyet bakımından farklılık bulunup bulunmadığı "t" testi ile test edilmiştir. Tutum puanları arasında mesleki kıdem, branş ve görev yapılan okul türü bakımından farklılık bulunup bulunmadığıysa Tek Yönlü Varyans Analizi ile incelenmiştir. Araştırma bulguları zorbalığa yönelik tutumlarla cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Kadın öğretmenlerin okul zorbalığına yönelik tutumları erkek öğretmelerin tutumlarına göre daha olumludur. Ayrıca, öğretmenlerin tutum puanları arasında mesleki kıdem bakımından da anlamlı bir fark saptanmıştır. 6-10 yıllık öğretmenler ile 16-20 yıllık öğretmenlerin tutum puanları arasında fark olduğu belirlenmiştir. 16-20 yıllık öğretmenler, 6-10 yıllık öğretmenlerden okul zorbalığına yönelik olarak daha olumlu bir tutum içinde görünmektedir. Bulgulara göre ayrıca, öğretmenlerin tutum puanları arasında branş bakımından anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Öğretmenlerin tutumları görev yaptıkları okul türüne bağlı olarak da anlamlı bir biçimde farklılık göstermemiştir. Özetle tutum puanları ele alınan değişkenlerden ikisi, yani cinsiyet ve kıdem yılı bakımından farklılık göstermiştir.

Kaynak: IX. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresine, (17–19 Ekim 2007) Sunulan Bir Araştırma

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. c	Yanıtınız doğru değilse "Giriş" bölümünü gözden geçiriniz.
2. c	Yanıtınız doğru değilse "Müşavirlik (konsültasyon) bölümünü gözden geçiriniz.
3. a	Yanıtınız doğru değilse "Konsültasyon" bölümünü gözden geçiriniz.
4. b	anıtınız doğru değilse "Rehberlik Hizmetlerinde Araştırmanın Yeri" bölümünü gözden geçiriniz.
5. c	Yanıtınız doğru değilse "Değerlendirme Süreci" bölümünü gözden geçiriniz.
6. d	Yanıtınız doğru değilse "Değerlendirmede Karşılaşılan Güçlükler bölümünü" gözden geçiriniz.
7. b	Yanıtınız doğru değilse "Değerlendirme Yöntemleri" bölümünü gözden geçiriniz.
8. c	Yanıtınız doğru değilse "Çevre ve Veli ile İlişkiler" bölümünü gözden geçiriniz.
9. e	Yanıtınız doğru değilse "Rehberlik Hizmetlerinde Araştırmanın Yeri" bölümünü gözden geçiriniz.
10. b	Yanıtınız doğru değilse "Müşavirlik Hizmetleri" bölümünü gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Okulda konsültasyon (müşavirlik) hizmetlerinin amacı, okuldaki tüm personelin ortak ve yeterli bir rehberlik anlayışına sahip olmasını sağlamaktır. Çünkü bu hizmetler bir ekip çalışmasını ve işbirliğini gerektirir. Tüm öğrencilerin gelişim ve uyumlarının desteklenmesi için rehberlik uzmanı, okuldaki personeli de bu konuda eğitmek ve bu anlayışa uygun bir okul ortamı oluşturabilmek için müşavirlik hizmetlerine önem vermelidir.

Sıra Sizde 2

Çocukların gelişimine yönelik olarak iş birliği yapma, çocuklardaki uyum sorunlarını gidermede ortak bir strateji geliştirip uygulama, aileleri gönüllü programlara katma, aile eğitimi ve aile rehberliği programları yürütme…

Sıra Sizde 3

Kuşkusuz bir okulda psikolojik danışma ve rehberlik çalışmalarına yeni başlanacağı zaman öncelikle öğrencilerin ihtiyaçları araştırılmalı ve belirlenmelidir. Böylece yapılacak rehberlik hizmetleri bu ihtiyaçları karşılayabilecek önceliklere yer verebilir.

Sıra Sizde 4

Bir okulda uygulanan rehberlik programını değerlendirme çalışmalarının temel amacı; programı geliştirebilmektir. Değerlendirme çalışmaları sonucu, programın etkililiği saptanabilir, eksik ve yetersiz yönler belirlenir ve böylece gerekli düzenlemeler yapılarak rehberlik programının geliştirilmesi sağlanabilir.

Sıra Sizde 5

Araştırma ve değerlendirme çalışmalarında planlama, süreci önceden görüp, gerekli hazırlıkların yapılmasını sağlar. Araştırmanın amacına uygun şekilde gerçekleştirilebilmesi için, süre, maliyet, kaynaklar ve araçlar gerçekçi olarak planlanmalıdır. Sonuçların nasıl değerlendirileceği de bu planda yer almalıdır. Bunlar yapılmazsa araştırmanın sonuçlanması ya da sonuçların işe yaraması "hayal" olabilir!

Sıra Sizde 6

Değerlendirmede karşılaşılan güçlükleri gidermede; rehberlik programının hedeflerinin somut olarak (yeterlikler ve hedef davranışlar) belirlenmesi, kısa-orta ve uzun vadeli değerlendirmeler yapılması, örneklemin uygun seçilmesi, programda değerlendirme için zaman ayrılması önerilebilir. Değerlendirmenin önemi ve gereği tartışmaya açılıp tüm personelin bu süreçte görev alması sağlanabilir.

Sıra Sizde 7

Uygulanan bir grup rehberliği programının etkililiğini test etmede, eğer bir karşılaştırma grubumuz yoksa "tek grup ön test – son test deseni" ile değerlendirme yapabiliriz. Eğer, karşılaştırma yapabileceğimiz kontrol grubu varsa "deney ve kontrol gruplu ön test – son test araştırma deseni "uygulayabiliriz. Örneğin; Atılganlık eğitimi, mesleki grup rehberliğinin etkililiği, akran arabuluculuğu programının etkisini değerlendirme vb.

Yararlanılan Kaynaklar

Akboy, R. ve İkiz, E. (2007) Psikolojik Danışma ve Rehberlikte Çağdaş Bir Anlayış Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Akman, Y. (1994) "Okullarda Psikolojik danışma ve Rehberlik Servislerinde Verilen Konsültasyon Hizmetlerinin Yeri ve Önemi" I. Eğitim Bilimleri Kongresi Kitabı, Cilt 3, s. 984–993, Adana: Çukurova Üniversitesi.

Gibson, R.L. ve Micthell, M.H. (1990) Introduction to Counseling and Guidance. (Third Edition) New York: McMillan Pub. Comp.

Kepçeoğlu, M. (1974) "Orta Dereceli Okullarda Rehberlik Anlayışı" (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara: H.Ü.

Kepçeoğlu, M. (1994) Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara: Özerler Matbaası.

Kuzgun, Y. (1992) "İlköğretimde Rehberlik" H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 8, ss. 39–42.

Özgüven İ.E. (1999) Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik, PDREM Yayınları, Ankara: Sistem Ofset.

Tan, H. (1992) Psikolojik Danışma ve Rehberlik M.E.B. Öğretmen Kitapları Dizisi, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Thompson, R. (1992) School Counseling Renewal Strategies for the Twenty-first Century Indiana: Accelerated Development Inc. Publis.

Yeşilyaprak, B. (2007) Eğitimde Rehberlik Hizmetleri (15. baskı) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Öğretim Kademelerine Göre Rehberlik

8

Farklı öğretim kademelerine göre rehberlik hizmetleri farklılaşır mı? Bu soruya yanıtımız hem evet, hem hayır olabilir. Çünkü; farklı öğretim kademelerinde rehberliğin genel amacı ve ilkeleri değişmez. Ancak, uygulanan programlar, seçilen etkinlikler, kullanılan yöntem ve teknikler değişebilir. Bunun nedeni de her öğretim kademesindeki öğrencilerin yaşlarına bağlı olarak gelişim dönemleri, ihtiyaç ve sorunlarının farklı olmasıdır. Ayrıca her öğretim kademesinde yer alan okulların amaçları, yapıları, işlevleri ve işleyişleri açısından aralarında farklılıklar bulunur. İşte bu nedenler öğretim kademelerine göre rehberlik hizmetlerinde örgütlenme, planlama ve yürütme açısından bazı farklılıklar gerektirir.

Bu bölümde; öğretim kademelerine göre okulların amaç, yapı ve işleyişlerindeki farklılıklara bağlı olarak rehberlik hizmetlerinin önemi, gerekçesi ve kapsamı üzerinde durulmuştur.

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- *Okulöncesi eğitimdeki rehberlik hizmetlerini kavrayabilecek,*
- *İlköğretimdeki rehberlik hizmetlerini kavrayabilecek,*
- *Ortaöğretimdeki rehberlik hizmetlerini ve özelliklerini açıklayabilecek,*
- *Yükseköğretimdeki rehberlik hizmetlerini açıklayabileceksiniz.*

Örnek Olay

Hülya hanımla karşı komşusu Asiye hanım sabah kahvelerini içerken birden çocukların odasından sesler ve gürültüler yükselir. Hülya hanım kahve fincanından son yudumu aceleyle içip ayağa kalkarken;

- "Bizimkiler yine kapıştı, okula başlayacakları için ikisi de çok gergin ve heyecanlı, üstelik birbirlerini kıskanıyorlar"dedi. Daha sözünü bitirmeden iki kızı ağlayarak içeri girdiler. Ellerinde mücadeleden yaralı çıkmış okul çantalarıyla kalem, silgi gibi malzemeleri yerlere saçıldı... Bağırış çığırış birbirlerini şikayet ederken, bir yandan da ağlıyorlardı.

İki hanım onları sakinleştirip olan biteni anlayıncaya kadar bitkin düşerler. İlkokula başlayacak olan Günsu, anasınıfında öğrendiği cümleleri defterine yazarken 4 yaşındaki kardeşi Elif kalemi elinden almaya çalışmış, mücadele sırasında Günsu'nun defteri yırtılmış, o da intikam olarak Elif'in boyama kitabını yırtmıştı. Günsu yakınmasını sürdürüyordu:

- Öğretmen defterime bakar ve ya yazı yazmadım diye bana kızarsa !....

Elif mızmızlanmaya devam ediyordu;

- Ben de ablamın okuluna gideceğim! Bana ne... Ben anaokuluna gitmem!

Çocukların gönlü olup bahçede oyuna çıkınca Hülya hanım dertlenir;

- Günsu ilkokula başlayacağı için çok gergin. Komşunun kızı onu korkutmuş, ödevini yapmazsan öğretmen seni çok fena cezalandırır diye. Hem okula gitmek istiyor, hem de ceza alırsam diye korkuyor. Nasıl alışacak bilmem. Elif de diğer yandan anaokuluna yeni başlayacağı için huysuzluk ediyor. Evden uzaklaşmak istemiyor. Ablasını kıskanıyor, ondan ayrılmaktan da korkuyor. Ne kadar okula hazırlamaya çalışsam da nafile! Uyum sağlayamazlarsa diye kaygılanıyorum. Hayırlısıyla ikisi de okuluna başlasa da ben de rahat etsem. Ne güzel, sizinkiler büyüdüler böyle dertleriniz yok" diye Asiye hanıma gıptayla bakar.

Asiye hanım,

- Büyüseler de dertleri bitmiyor ki... Biliyorsun, İlknur bu yıl sekizinci sınıfa gidecek. İlköğretimi bitirince hangi liseye gideceğine bir türlü karar veremiyoruz. Babası Anadolu lisesi diye tutturuyor, "kızı doktor olsun" istiyormuş. İlknur çalışmayı sevmez, doğrusu ben onun meslek lisesine gidip anaokulu öğretmeni olmasını istiyorum. İşte ağabeyi Anadolu lisesinde okuyor da ne oluyor. Geçen sene veli toplantısında utancımdan yerin dibine geçtim, notları çok düşük diye hocası şikayetçi. Doğrusu Bir tek beden eğitimi hocası övdü, bu çocuk basketbol yıldızı olabilirmiş! Malum bizim oğlana Allah boy vermiş! O da lise bitince spor akademisine gideceğim diye tutturmuş. Ders falan çalıştığı yok, güç bela sınıf geçti. Bu yıl ne yapacak bakalım, bir de üniversite sınavına hazırlanacak. Dershaneye kayıt yaptırdık, dünya kadar para. Çalışsa da bir işe yarasa yüreğim yanmaz!

Hülya hanım ona hak verircesine "off..!" çekti;

- Doğru dediniz, çocuklar büyüdükçe sorunları bitmiyor sadece değişiyor..

- Haklısın, bazen kendimi çaresiz hissediyorum. Kime danışacağımı, kimden yardım alacağımı bilmiyorum.

Boş fincanları tepsiye koyan Hülya hanım salondan çıkmak için birkaç adım atmıştı ki aniden birşey anımsamış gibi duraksadı ve Asiye hanım'a dönerek sordu:

- Peki bu çocukların okullarında psikolojik danışmanlar yok mu? Onlar ana babalara yol gösteremezler mi? Bu çocukların sorunlarına yardımcı olmazlar mı?

Anahtar Kavramlar

- *Okulöncesi Eğitim*
- *İlköğretim*
- *Ortaöğretim*
- *Yükseköğretim*
- *Rehberlik Hizmetleri*
- *Rehberliğin Amaç ve Kapsamı*

İçindekiler

- *GİRİŞ*
- *OKULÖNCESİ EĞİTİMDE REHBERLİK HİZMETLERİ*
- *İLKÖĞRETİMDE REHBERLİK HİZMETLERİ*
- *ORTAÖĞRETİMDE REHBERLİK HİZMETLERİ*
- *YÜKSEKÖĞRETİMDE REHBERLİK HİZMETLERİ*

GİRİŞ

Farklı eğitim kademelerine göre rehberlik hizmetleri farklılaşır mı? Bu soruya yanıtımız genel amaç ve ilkeler açısından "**hayır**", program ve etkinlikler açısından "**evet**" olacaktır.

Genel olarak hangi eğitim kademesinde verilirse verilsin rehberlik hizmetlerinin amacı ve genel ilkeleri değişmez. Ancak bu genel amaç içinde yer alan daha alt ve özel amaçlar ve bunları gerçekleştirmede uygulanacak programlar, seçilen etkinlikler, kullanılacak teknik ve yöntemler değişebilir.

Bu nedenle bu bölümde ilköğretim ve ortaöğretim kurumları açısından rehberlik hizmetlerindeki bazı farklılıklar üzerinde durulacaktır. Çünkü; bu iki eğitim kademesi:

1) Okulların amaçları, yapısı, işlevi ve işleyişi açısından farklılıklar taşımaktadır.
2) Öğrencilerin gelişim özellikleri, ihtiyaç ve sorunları açısından farklılıklar taşımaktadır.

Kuşkusuz bu farklılıkları kabul etmek, yukarıda vurgulanan hizmetlerin sürekliliği yaklaşımına ters düşmemektedir. Sadece hizmetler burada belirtilen iki nokta dikkate alınarak planlanmalı ve yürütülmelidir. Bu nedenle bu bölümde her iki eğitim kademesindeki okulların amaçları, yapısı, işlevi ve işleyişine kısaca değinildikten sonra bu dönemlerde rehberlik hizmetlerinin önemi ve gerekçeleri üzerinde durulacak ve bu hizmetlerin nasıl olması gerektiği konusunda açıklamalar yapılacaktır.

OKULÖNCESİ EĞİTİMDE REHBERLİK HİZMETLERİ

Giriş bölümünde vurgulandığı gibi, farklı öğretim kademelerinde rehberlik hizmetlerinin temel amacı ve ilkeleri değişmez. Amaç, çocuğun gelişim ve uyumuna uygun ortamı yaratmak ve onun kendini gerçekleştirme sürecinde ilerlemesine yardımcı olmaktır. Biliyoruz ki, farklı öğretim düzeyindeki öğrencilerin gelişim özellikleri ve ihtiyaçları da farklıdır. Gelişimsel rehberlik anlayışında gördüğümüz gibi, okuldaki rehberlik hizmetleri temelde bu özelliklere göre planlanıp yürütülmezse hedeflerine ulaşamaz.

Okulöncesi eğitim, gelişim dönemi "ilk çocukluk" ya da "oyun dönemi" olarak nitelenen 2-6 yaş dilimini özellikle 4-6 yaşlarını kapsar. Bu dönemde, zorunlu temel eğitim çağına gelmemiş çocukların bedensel, zihinsel, duyuşsal ve sosyal gelişimi, planlanmış bir ortam içinde sağlanarak, ilköğretime hazırlanmaları amaçlanır.

Okulöncesi öğretimde; görevli öğretmenler ve rehberlik uzmanları planlanmış yaşantılar ve uygun koşullarda oluşturulmuş etkinlikler bu döneme özgü gelişim görevlerinin sağlıklı bir şekilde başarılmalarını kolaylaştırırlar. Bunu sağlarken dönemin gelişim özelliklerini iyi bilmeli, çocukların bireysel farklarını dikkate almalı ve gelişimi destekleyici koşulları yaratabilmelidirler.

Okulöncesi Eğitimin İşlevi

Okulöncesi dönem gelişimi hızlıdır ve sonraki dönemlere yönelik sonuçları etkileyen kritik bir özelliğe sahiptir.

Okulöncesi dönemde gelişim hızlıdır ve sonraki dönemlere yönelik sonuçları etkileyen kritik bir özelliğe sahiptir.

Bu konuda yapılmış araştırmalar okulöncesi dönemdeki gelişmelerin, çocuğun daha sonraki öğrenme ve gelişme alanlarını büyük ölçüde etkilediğini göstermektedir. Öyle ki, araştırma bulgularına göre, 17 yaşına kadar olan zihinsel gelişmenin % 50'si 4 yaşına, % 30'u 8 yaşına dek oluşur. Çocukların 18 yaşına dek gösterdik-

leri okul başarısının % 33'ü 0-6 yaş arasındaki kazanımlarla açıklanmaktadır. Sadece zihinsel gelişim açısından değil, duygusal, sosyal gelişim ve kişiliğin oluşumu açısından da bu dönem, uzmanlarca önemle vurgulanır.

Genel olarak okulöncesi eğitimin işlevleri şu şekilde açıklanabilir:

- Çocukların beden, zihin, psikososyal gelişim olmak üzere bütünsel gelişimlerine ve bakımlarına yardımcı olmak.
- Gecekondu, kırsal yöreler gibi elverişsiz bölgelerde yaşayan çocukların, yetersiz kültür ve yaşam koşullarından dolayı oluşan farklılıkları gidererek, onlara ortak bir yetişme ortamı oluşturmak ve böylece temel eğitime hazırlamak.
- Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamak.
- Çevresiyle uyumunu sağlayacak, kişisel ve sosyal yaşam için gerekli temel insan ilişkilerini geliştirmek ve sağlıklı davranışlar kazandırmak.
- Düzenli çalışma, işbirliği yapma alışkanlığı ve becerileri kazanmak.

SIRA SİZDE 1

Okulöncesi eğitimin işlevlerini gerçekleştirmede rehberliğin rolü nedir?

Okulöncesi Eğitimde Rehberlik Hizmetlerinin Özellikleri

Okul öncesi dönemde rehberliğin amacı, çocuğun temel gereksinimlerinin sağlıklı bir biçimde karşılanmasına ve gelişim görevlerinin yerine getirilmesine yardımcı olmaktır.

Okulöncesi eğitim döneminde rehberliğin amacı, çocuğun temel ihtiyaçlarının sağlıklı bir şekilde doyurulmasına ve gelişim görevlerinin gerçekleşmesine yardımcı olmaktır.

Rehberlik anlayışına sahip olan bir okulöncesi öğretmeni, bu dönemde, çocuğun her yönüyle sağlıklı olarak gelişmesi, okul ortamına uyum sağlaması, potansiyellerini ortaya koyabilmesi ve yetenek alanlarını keşfedebilmesi için özgür, rahat, sıcak ve güvenli bir atmosfer yaratmaya çalışır. Çocuğun sağlıklı gelişebilmesi için özellikle, gerekli olan fiziki ve sosyal çevreyi sağlar. Oluşturulan böyle bir ortamda çocuklar, akran grupları içinde, kendini tanımaya, yaşamı sürdürebilecek becerileri kazanmaya başlayarak birlikte yaşama kurallarını öğrenirler. Akran grupları, çocuğun gelişimi açısından çok önemlidir Ona yeni yaşantılar sağlar. Onu sosyal ve psikolojik doyuma ulaştırır. Okulöncesi eğitim kurumları, çocuğun bedenini kullanma, oyun oynama, yeni şeyler öğrenerek merak duygusunu giderme, hayal ve isteklerini açığa vurma ve bağımsızlığını kazanma gibi temel gereksinimlerini de karşılar. Rehberlik hizmetlerinin işlevi de bu gereksinimleri karşılamaya dönüktür. Çünkü; gelişim gereksinimleri karşılanan çocuklar, sağlıklı ve uyumlu olabilir (Yeşilyaprak, 2007).

Okulöncesi eğitimde çocuğun ilgilerini, yetenek ve becerilerini geliştirmek için çeşitli etkinlikler düzenlemek, çocuğa kendini sınama ve tanıma olanakları sunmak, çocuğun yaptıklarını izlemek, ona dönüt vermek ve doğru davranışlarını pekiştirmek gerekir. Çocuğun yetenek alanlarının erken keşfi açısından uygun fırsatlar sunulması çok önemlidir. Unutulmamalıdır ki sanat alanında "dahi çocuk" olarak nitelenen bir çok ünlü (örn. Suna Kan, İdil Biret, Bedri Baykam... vd.) henüz 3-5 yaşlarında yetenekleri keşfedilerek ve uygun yönlendirme olanakları sağlanarak yetişmişlerdir.

Bu dönemde rehberlik hizmetlerinin hedef ve kapsamına, üç rehberlik alanı açısından bakarsak;

- Kişisel gelişim alanında: Çocuğun kendini kabul, özgüveni geliştirme, olumlu bir benlik kavramı oluşturma, sosyalleşmeyi sağlama hedeflerine yönelik planlanmış etkinlikler amaçlanır.

- Eğitsel gelişim alanında: Okul ortamını tanıma ve bazı kurallara uyum sağlayarak ilköğretime hazır olma hedefi esastır. Bu anlamda çocuğun okulu sevmesi, okumaya ve eğitime karşı güdülenmesi ve eğitsel başarıda gerekli olan bazı temel becerileri kazanması amaçlanır.
- Mesleki gelişim alanında: Mesleki gelişim döneminin başlangıcı olarak çocukta bir meslek fikrinin oluşmaya başlaması, iş yapma, çalışma, üretme sürecine ilişkin olumlu tutumlar geliştirmesi gibi, bu döneme özgü, mesleki gelişim görevlerinin gerçekleşmesine yönelik etkinlikler planlanır.

Her üç alanda yer alan rehberlik etkinlikleri, okulöncesi eğitim programlarındaki ünitelerle bütünleştirilerek uygulanır. Bu dönemde esas olan oyunlar, drama etkinlikleri, bedensel egzersizler yoluyla planlanan hedefler gerçekleştirilmeye çalışılır.

Okulöncesi dönemdeki kişisel, eğitsel ve mesleki rehberlik hizmetleri, okul öncesi eğitim programlarındaki ilgili ünitelerle bütünleştirilerek sunulmalıdır.

Bu dönemde, öğretmenin çocuğa yakın ilgi ve sevgi göstermesi, olumlu model olması, gelişimine fırsat veren bir özgürlük sağlaması ve fazla koruyucu davranmaması gerekir. Öğretmen, çocuğun gelişiminde ailesiyle sıkı bir ilişki ve işbirliği içinde olmalıdır. İyi bir gözlemci olarak çocuğun gelişimini izlemesi, ilgili kayıtları tutması, yolunda gitmeyen durumlarda ailesini bilgilendirerek, gerekli önlemleri alarak, sorunlara çözüm araması gerekir.

Bütün bu uygulamalarda, okulöncesi eğitim kurumlarında görevli bir psikolojik danışman bulunmalı ve rehberlik kapsamına giren tüm hizmetlerde öğretmenlere müşavirlik desteği vermeli ve onlarla işbirliği kurmalıdır.

İLKÖĞRETİMDE REHBERLİK HİZMETLERİ

Sekiz yıllık temel eğitimle birlikte çocuğun 6-15 yaşlarını kapsayan ilköğretim dönemi, gerek bireysel, gerekse toplumsal gelişim açısından çok önemli bir süreçtir.

Bu dönemde rehberlik hizmetleri, ilköğretimin temel amaç ve ilkeleriyle bu dönem çocuklarının gelişim özelliklerini dikkate alarak, onların gelişim görevlerini başarmalarına, sağlıklı ve uyumlu bireyler olarak çocukluktan gençliğe geçmelerini kolaylaştırmaya çalışır. İlköğretimde rehberlik hizmetleri yapılandırılırken bu eğitim sisteminin genel özellikleri dikkate alınır. Çünkü; sisteme uymayan bir yapılandırmanın işlevsel olması beklenemez.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununa göre (1994), 6-14 yaş arasındaki çocukların okula devam etmeleri zorunludur. İlköğretim okulları, ilk ve ortaokulların birleştirilerek organize edilmesinden meydana gelmiştir ve sekiz yıllık "temel eğitim" kavramı yerine "ilköğretim" kavramı getirilmiştir.

4306 sayılı yasada (1997) ilköğretimin 8 yıllık eğitim veren okullardan oluştuğu, bitirenlere "ilköğretim" diploması verileceği kabul edilmiştir. Bu yasada, ilköğretimin sekizinci yılında, öğrencilerin ortaöğretim kurumlarına ya da iş alanlarına yöneltileceği, yöneltmenin okul rehberlik örgütü tarafından yapılacağı ve milli eğitim sisteminin bu yöneltmeyi yapacak biçimde yeniden düzenleneceği belirtilmiştir.

İlköğretimin Önemi ve İşlevi

Devlet tarafından tüm yurttaşlara zorunlu ve parasız olarak sağlanan ilköğretim, bir "Vatandaşlık Eğitimi" olarak kabul edilir. İlköğretim; öğrencilere, temel bilişsel beceriler kazandırır ve toplumun etkin bir üyesi olabilmeleri için bireylerin gerekli bilgi, beceri ve tutumlarını geliştirir. Bu, eğitim yoluyla çok çeşitli ve farklı nitelikleriyle heterojen bir yapı gösteren toplumumuzdaki bireylerin, ulusal amaçlar doğrultusunda bütünleşmelerini sağlar (Özgüven, 1999). Ulusal bütünleşme, doğal

olarak, ulusal değer ve sembollerle özdeşleşmeyi de içerir. İlköğretim çocuklara, toplumun amaçlarını, değerlerini ve sembollerini kazandırarak onların genel değerler sistemi oluşturmalarını sağlar. Bunun sağlanması için ilköğretim sürecinde çocuğun, aşağıdaki yönlerden gelişmesi gerçekleştirilmelidir:

- Temel beceriler olarak kabul edilen okuma, yazma, konuşma ve hesaplama alanında yeterlik kazandırılması,
- Bu dönemdeki çocukların gittikçe genişleyen bir çevre içinde sosyalleştirilmesi, bu kapsamda onların sosyal bir varlık olarak bulundukları kültürün kendilerinden beklediği rolleri, etkileşim biçimlerini, temel alışkanlık ve tutumları öğrenip geliştirmeleri,
- Çocuğun biyopsikososyal bir varlık olarak gelişen kendisini ve çevresini gerçekçi bir gözle ve değişim halinde algılayıp tanıyabilmesi,
- Çocuğun, gelişimin her alanında, tüm yönleriyle büyüyüp gelişmesinin normal bir seyir izlemesinin sağlanmasıdır.

İlköğretimde, yukarıda sıralanan gelişmelerin gerçekleştirilebilmesi çok önemlidir. Neden? Çünkü; toplumun her bireyi ilköğretimden geçecektir. Bu eğitimi alanların yaklaşık yarısının üst eğitime devam etmediği de bir gerçektir. Öyleyse bireylerin büyük bölümü ilköğretimdeki kazanımlarıyla yaşamlarını sürdüreceklerdir. İlköğretim, toplumun temel kültürünü geliştirir. Yeniliklerin yurt ölçüsünde yayılması ve demokrasinin yerleşmesinde bir güç kaynağıdır. Toplumdaki siyasal, sosyal ve ekonomik sorunların asıl çözüm yeri ilköğretim tabanıdır. Bu taban ne kadar sağlam olursa üstüne yükselen yapı da o kadar sağlam olur. İlköğretimde kazandırılan temel bilgi, görüş, beceri ve tutumlar yaşam boyu bireyleri etkiler, yönlendirir ve biçimlendirir.

İlköğretimde Rehberliğin Gerekçesi ve Önemi

İlköğretim okullarında rehberlik hizmetlerinin gerekliliği 1974 yılında yürürlüğe giren Milli Eğitim Temel Kanunu' nda vurgulanmıştır. Ancak bu konudaki somut girişimler 8 yıllık temel eğitime geçişle başlamıştır. Ülkemizde rehberlik hizmetleri, bilindiği gibi, orta dereceli okullarda başlamış, ilkokul öğrencilerine yönelik hizmetler Rehberlik ve Araştırma Merkezlerince yürütülen "özel eğitim gerektiren" çocukların teşhisi ve yönlendirilmesiyle sınırlı kalmıştır.

İlköğretimde rehberlik hareketinin gelişimi, rehberlikte ileri gitmiş ülkelerin başında gelen Amerika Birleşik Devletlerinde de oldukça geç kalmıştır. A.B.D.'de ilköğretim düzeyindeki öğrencilerle ilgili ilk rehberlik çabalarının 1920'lerde başladığı söylenebilirse de özellikle psikologlar, sosyal çalışmacılar ve psikiyatristlerin sorumluluğunda yürütülen bu ilk girişimlerin planlı ve programlı rehberlik etkinliklerinden çok, davranış problemleri olan çocuklarına tanı konulması ve tedavi edilmesine yönelik klinik çabalardan pek öteye gidemediği bilinmektedir (Can, 1998). İlköğretim kurumlarında rehberlik alanında uzmanların görevlendirilmesine A.B.D.'de 1960'lı yıllarda başlanmıştır. 1968 yılında bu kurumlarda rehberlik hizmetlerinin organize edilmesine ilişkin standartların mesleki örgütlerce belirlendiği görülmektedir.

Ülkemizdeyse ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin rehberlik ihtiyacı, ancak 1990'lı yıllarda uzmanlarca dile getirilmeye başlanmıştır. Bu konudaki görüşler, daha sonra ampirik çalışmalarla desteklenmiş, yapılan araştırmalar gerek velilerin, gerekse öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin ilköğretim düzeyinde rehberlik hizmetlerine ihtiyaç duyduğunu, bu alanda beklentileri olduğunu ortaya koymuştur.

İlköğretimde rehberlik hizmetlerine neden gerek vardır? Bu dönemde yaşadığınız bir sorunu anımsayınız ve bu durumun yaşamınızdaki etkisini değerlendiriniz.

SIRA SİZDE 2

ÖRNEK

Üniversite 1. sınıfta Psikolojiye Giriş dersini verdiğim bir grupta, bir gün, çok sessiz ve derse aktif katılmayan bir öğrenciye konuyla ilgili bir soru yönelttim:
- Peki, Ayşegül sen söyler misin, Davranışçı Ekol'ün ana tezi neydi?
Onun birden titremeye başladığını ve kekeleyerek konuşmaya çalıştığını görünce şaşırdım. Dersten çıkarken odama gelmesini rica ettim ve eğer isterse bu konuda benimle konuşabileceğini belirttim. Yaptığımız bir kaç danışmada Ayşegül bu konudaki kaygısının ilkokul döneminde fiziksel şiddet uygulayan öğretmeninden kaynaklandığını ortaya koydu. Öğretmen soru soruyor, yanıtlayamayanlara dayak atıyordu. Ayşegül ilkokulda 3 yıl bu öğretmeninin olumsuz yaşantılarına katlanmak zorunda kalmıştı. Son iki yıl babasının tayini başka bir yere çıktığı için bu öğretmenden kurtulmuştu. Ama onun kendisinde bıraktığı olumsuz etkiden hâlâ kurtulamamıştı.

İlköğretimde rehberlik hizmetlerinin, önemi ve gerekçesi konusunda, aşağıdaki noktalar vurgulanabilir:

- Freud, Erikson, Piaget gibi dünyaca ünlü gelişim kuramcıları çocukluk döneminin önemine dikkat çekerler. Bu dönemde sağlıklı ve uygun bir öğrenme ortamı yaratılması çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişimi açısından olduğu kadar, psikolojik ve sosyal gelişimi açısından da son derece önemlidir.
- Temel eğitim yılları, çocuğun kişilik gelişimi açısından kritik bir öneme sahiptir. Araştırma bulguları özgüvenin gelişimi, kendini kabul, benlik tasarımı, içsel denetimin gelişmesi gibi boyutlar açısından, bu dönemin, en iyi şekilde yaşanmasının gereğini ortaya koymaktadır (Dinkmeyer, 1973).
- Çocuğun ev ortamından çıkarak, yeni bir sosyal ortam olan okul ortamına girmesi onun, kendini "toplumsal bir varlık" olarak kabul etmesini sağlar. Bu ortamın insancıl, demokratik, sağlıklı olması son derece önemlidir. Ancak rehberlik anlayışının benimsendiği bir okul iklimi, çocuğa bu ortamı sağlayabilir (Ersever, 1992)
- İlköğretim, bireyin tüm yaşamındaki eğitsel başarısını etkileyecek, temel davranış ve alışkanlıkların kazanıldığı yıllardır. Bu dönemde eğitsel rehberlik etkinlikleri içinde kazandırılabilecek; zamanı iyi kullanma, planlama, verimli ders çalışma gibi alışkanlıklar, bireyin sonraki eğitim kademelerindeki başarı düzeyini önemli ölçüde etkileyecektir.
- Son 30-40 yıl boyunca, mesleki gelişimle ilgili araştırmaların bulguları, yaşam boyu süren mesleki gelişim süreci ve meslek seçiminde çocukluk döneminin anlamlı bir yeri olduğunu göstermektedir. Mesleki gelişim kuramcılarının bir çoğu mesleki gelişim sürecinde, çocukluk döneminin önemini vurgulayarak, bunların ilköğretim öğrencileri açısından doğurgularına dikkat çekmişlerdir. O halde bu dönemde sağlanacak mesleki rehberlik hizmetleri, çocuğun mesleki gelişim görevlerini başarması ve böylece ileride başarılı bir meslek elemanı olmasının temel taşlarını oluşturma açısından son derece önemlidir.

İlköğretim öğrencilerine yönelik mesleki rehberlik hizmetlerinin, mesleki gelişim görevlerinin başarılmasında ve ileride başarılı bir meslek elemanı olabilmede kritik bir önemi vardır.

- Bilindiği gibi 8 yıllık temel eğitim, "yönlendirme" ekseni üzerine oturtulmuştur. İlköğretimi bitirdikten sonra, hayata atılmak isteyenlerin, yetenek ve ilgilerine uygun bir işe; eğitime devam etmek isteyenlerinse ortaöğretimde

kendilerine uygun bir okula ve programa yönelmeleri gerekmektedir. Bu yönlendirmenin yapılabilmesi, rehberlik hizmetleri kapsamında öğrencilerin kendilerini tanımaları, olanak ve koşullar konusunda bilgi edinmeleri ve ihtiyaç duydukları danışma yardımını almalarıyla mümkündür.

- Gerek yönlendirmenin isabetli olması, gerekse bireyin tüm olarak gelişimine yardım için, ilköğretim süresince öğrencinin tanınmasıyla onun kendini tanıyıp kabul etmesi gereklidir. Bir bakıma ilköğretim süresince verilecek olan rehberlik hizmetlerinin amacı, öğrencilerin kendilerini tanımalarını sağlamaktır.

İlköğretim sonundaki yönlendirmenin isabetli olabilmesi için, ilköğretim süresince öğrenciyi tanımak ve ona kendisini tanıtmak gerekir.

- İlköğretim, öğrenciler arasında bireysel farkların çok görüldüğü bir eğitim düzeyidir. Bu farklar; fiziksel, zihinsel, sosyal gelişim düzeylerinin, ortalamaya göre, geri ya da ileri olmasından kaynaklanabileceği gibi, ilgi, yetenek ve kapasite farklılıkları da olabilir. Ayrıca özürlü öğrenciler bulunabilir. Sosyoekonomik düzey yönünden dezavantajlı gruplar olabilir... İşte bütün bunlar göz önüne alınarak, ilköğretimde çocuklara, bireysel farklılıklara duyarlı uygun gelişim ortamlarının sağlanabilmesi için, rehberlik hizmetlerine gereksinim vardır (Isaacson, 1986).

Özetle, çocuğun kişisel, eğitsel ve mesleki gelişimi açısından ilköğretim döneminde rehberlik hizmetlerinin sağlanması gerekmektedir. Kuşkusuz, temel eğitim zorunlu olduğu için, bu dönemde sağlanan hizmetlerin ulaşabildiği hedef kitle de çok büyük olacaktır.

İlköğretimde Rehberlik Hizmetlerinin Özellikleri

Çocuğun okula başladığı 6-7 yaşlarından, ilköğretim diploması aldığı 14-15 yaşlarına kadar olan gelişim dönemini kapsayan temel eğitim süreci, rehberlik hizmetleri açısından çok iyi değerlendirilmesi gereken bir dönemdir.

İlköğretim sistemi, genel olarak "öğretmen merkezli" bir uygulamaya dayanmaktadır. Öğretmen öğrenci ilişkileri, diğer öğretim kademelerine göre daha yakın ve yoğundur. Çünkü; "sınıf öğretmenliği" esastır. Yani öğretmen, aynı öğrencilerle yıllarca bir aradadır. Kuşkusuz bu durum, ilköğretim düzeyindeki rehberlik hizmetlerinde "öğretmen"e önemli görev ve sorumluluklar yüklenmesinin gerekçesini oluşturur. Öğretmen sınıfındaki öğrencileri daha iyi tanıma ve gelişimlerini izleme olanağına sahiptir. Çocukta ortaya çıkan sorunları ilk önce görüp, meydana gelen değişimleri fark etme fırsatına sahiptir. Bu yüzden ilköğretim döneminde rehberlik hizmetlerinin de "öğretmen merkezli" olarak yürütülmesi zorunludur (Kuzgun, 1982) Zaten ilköğretim okullarımıza rehberlik alanında yetişmiş elemanların atanmasına son on yılda başlanmıştır. Ancak, bu düzeydeki kurumlarımızın % 27 'sine bu alanda bir eleman atanmış ya da okullardaki öğretmenlerden "görevlendirme" yapılmıştır. Diğer bir deyişle, gerek ülkemizdeki durum açısından, gerekse bu düzeydeki eğitim ve rehberlik hizmetlerinin karakteristik özelliği açısından, ilköğretim düzeyindeki öğrencilere rehberlik hizmetleri öğretmen tarafından sağlanır. İlköğretimde öğretmenlerin rehberlikle ilgili rollerinin, diğer öğretim düzeylerindeki öğretmenlerden çok daha önemli olacağı, bu alandaki uzmanlarca da benimsenmiş bir anlayıştır (Dinkmeyer, 1970).

İlköğretimde öğretmenlerin rehberlikle ilgili rollerinin, diğer öğretim düzeylerindeki öğretmenlerden çok daha önemli olacağı, bu alandaki uzmanlarca da benimsenmiş bir anlayıştır.

İlköğretim dönemi, çocuğun öğretmenini model alma ve ondan etkilenme açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu nedenle rehberlik anlayışına sahip, çocukla sıcak ve etkili bir iletişim kuran sınıf öğretmeninin, onu olumlu etkileme yönünden, büyük bir gücü vardır. Onu doğrudan etkileyebilir. Genellikle öğretmenin, ana babaya göre, bu dönemdeki çocukla, daha uzun ve daha yoğun bir ilişkisi vardır. Te-

mel eğitimde, olumlu öğretmen tutumları sonucu çocuğun okula, okumaya, eğitime yaşam boyu güdülenmesi, bu dönemdeki yaşantıları sonucu gerçekleşecektir.

İlköğretimde öğrenciler, aynı sınıf arkadaşlarıyla yıllarca birlikte eğitim görürler. Sosyal ilişkilerin gelişimi, yakınlaşma, yardımlaşma, işbirliği gibi toplumsal özelliklerin geliştirilmesi açısından sınıfta olumlu bir ortam yaratılması çok önemlidir. Üstelik ilköğretim, ortaöğretime göre daha az karmaşıktır. Daha küçük gruplarla etkileşime girmek mümkündür. Bu yüzden rehberlikte grup etkinlikleri yoğunluk kazanır.

İlköğretimin birinci kademesindeki rehberlik etkinlikleri, büyük ölçüde fiziksel etkinliklerle, oyun ve drama etkinliklerine dayalıdır.

Bu dönemin özellikle birinci kademesinde, çocuğun gelişim özellikleri dikkate alındığında, sunulan rehberlik hizmetlerinin, daha çok fiziksel faaliyete ve oyuna dayanması gereklidir. Çünkü; bu yaşlar için oyun, doğal ve doğaçlama olarak, çocuğun kendini ifade etme ve iletişim kurma aracıdır. Üstelik gelişimi destekleme yönünden önemli işlevlere sahiptir. Bu yüzden rehberlik hizmetleri oyun aktiviteleri şeklinde sunulmalıdır (Aydın 1990; Akman 1992)

İlköğretim kurumlarında yürütülen rehberlik hizmetlerinin en önemli özelliklerinden biri de hizmetlerin, doğrudan çocuğun kendisinden çok onun yetiştiği çevreye odaklanmasıdır. Diğer bir deyişle rehberlik hizmetleri aileyi de kapsamalıdır. Çocuğun gelişimi için, aileyle işbirliği yapmaktan öte, "ortamı iyileştirme" olarak adlandırılan bir anlayış esastır. Bunun anlamı, başta ana babalar olmak üzere çocuğu etkilemekte olan bütün kişilerin çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda yetiştirilmesi ve çocuğun bulunduğu ortamın çeşitli açılardan daha sağlıklı hale getirilmesidir.

İlköğretim düzeyinde rehberlik hizmetleri, sadece özel ve ayrı bir hizmet alanı olarak değil, tüm eğitimsel çerçeve içinde yer alan kapsamlı bir hizmet alanı olarak görülmelidir. İstenen hedeflere ulaşılabilmesi için rehberlik etkinliklerinin müfredat programıyla bütünleştirilmesi gereklidir.

İlköğretimde hangi rehberlik yaklaşımı esas alınmalıdır? Neden? Açıklayınız.

SIRA SİZDE 3

İlköğretim düzeyinde verilecek rehberlik hizmetleri, sorunlu öğrenciye yardım, krize müdahale ya da problem durumlarına çözüm bulmak şeklinde düşünülen klasik rehberlik yaklaşımları yerine, gelişimsel rehberlik yaklaşımına dayanmalıdır.

Gelişimsel rehberlik yaklaşımı, ilköğretim dönemi için en uygun olan rehberlik yaklaşımıdır.

Gelişimsel anlayışa dayanan bir ilköğretim rehberlik programı aşağıdaki felsefi temeller üzerine kurulmalıdır (Stone ve Bradle 1994):

1. Çocuklar dahil, tüm bireyler cinsiyeti, yaşı, ırkı, yeteneği, performansı ya da toplumsal statüsü ne olursa olsun değerli birer varlıktır. Her birey eşsizdir. Herkes kendi kapasiteleri ölçüsünde gelişme hakkına sahiptir. Rehberlik hizmetleri ayrım yapmaksızın tüm çocuklara gerekli yardımları sağlamayı amaçlamalıdır.
2. İlköğretimde rehberlik etkinliklerinin işlevi, çocukların gelişimini desteklemek ve kolaylaştırmaktır.
3. Okulda rehberlik uzmanı ya da okul danışmanı varsa, okuldaki tüm personel, özellikle de sınıf öğretmenleriyle yönetici ve velilerle işbirliği içinde çalışmalıdır.
4. Gelişimsel rehberlik anlayışı, ilköğretim düzeyindeki çocuğun potansiyel güçlerini ortaya çıkarmaya önem verir. Çocuğun bu açıdan kendini daha iyi tanımasına çalışır. Gelişimin tüm alanlarında, söz konusu olan gelişim ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olacak bir okul ortamı yaratması hedeflenir. Ancak uygulamalar içinde doğal olarak krize müdahale, problem çözme gibi hizmetlere de yer verilir.

5. İlköğretim düzeyindeki öğrencilere verilecek rehberlik hizmetleri gelişim döneminin özellikleri ve farklılıklarından dolayı ergenlere ve yetişkinlere verilecek hizmetlerden farklı ve daha karmaşıktır.
6. Rehberlik hizmetlerini yürütmede sınıf öğretmenleri anahtar konumundadır. Ancak, ilköğretim okullarına, öğrenci sayıları dikkate alınarak, yeterli uzman personel atanmalıdır. Rehberlik uzmanları, özellikle öğretmenlere müşavirlik hizmeti verme, psikolojik danışma yardımı yapma, ölçme araç ve gereçleri hazırlama, rehberlik etkinliklerini programlama ve çalışmaları koordine etme gibi konularda önemli görev ve sorumluluklar üstlenirler.
7. İlköğretimdeki gelişimsel rehberlik hizmetleri, okuldaki eğitim öğretim hizmetlerinin tamamlayıcı ve bütünleyici bir parçasıdır.
8. Gelişimsel rehberlik programının hedefleri, okulun felsefesi, misyonu, rehberliğin ilkeleri ve öğrenci ihtiyaçları üzerine temellendirilmelidir. Bu nedenle hedefler okuldan okula farklılıklar gösterebilir.

İlköğretimde Rehberlik Hizmetlerinin Amaçları ve Kapsamı

Daha önce de belirtildiği gibi rehberliğin genel amacı eğitim sürecinde öğrencilerin sağlıklı ve uyumlu bir gelişim sürdürmelerine ve kendilerini gerçekleştirebilmelerine yardım etmektir. Bu genel amaç kapsamında, ilköğretim süreci içinde öğrencinin kendini tanıması, ilgi, yetenek ve özelliklerini keşfetmesi, geliştirmesi ve bu doğrultuda eğitsel ve mesleki yönelmeler yapması amaçlanır. Bu amaca yönelik olarak öğrencileri tanıma ve onların kendilerini objektif bir şekilde tanımalarına yardım çalışmaları, ilköğretimde önemli bir yer tutar. Bu kapsamda çeşitli tanıma teknik ve araçlarının kullanılması, gelişim kayıtlarının tutulması gereklidir (Özgüven 1999).

İlköğretim döneminde rehberliğin başlıca amacı, öğrencinin sağlıklı ve uyumlu bir biçimde gelişimini sürdürerek kendini gerçekleştirebilmesine yardım etmektir.

İlköğretimde rehberliğin amaçlarından biri de çocuğun sağlıklı bir kişilik kazanmasına çalışmaktır. Bu yıllarda, özellikle benlik saygısı, özyönetim, özdenetim, problem çözme ve karar verme gibi kişiliğin çeşitli yönlerini etkileyecek alanlarda bireysel gelişimi sağlamaya yönelik hizmetler önemli bir yer tutar.

Çocuğun ev ortamından çıkıp okul ortamına girdiği temel eğitim, sağlıklı bir toplumsallaşmayı gerçekleştirmek açısından da kritik bir dönemdir. Bu dönemde çocuklarda sosyal ilgi ve ait olma duygusunu geliştirme, başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı olma, iletişim kurma gibi sosyalleşme sürecini kolaylaştırma, rehberlik hizmetlerinden beklenen yararlar içindedir (Can 1998).

İlköğretimde eğitsel rehberlik açısından kazandırılacak bazı tutum ve alışkanlıklar tüm öğrenim yaşamını etkiler. Örneğin; sorumlu birey olmasına yardım etmek, öğrenimi için gerekli olan içsel bir öğrenme güdüsü geliştirmesini sağlamak gibi... Okula ilgi, zamanı iyi kullanma, planlı çalışma, eğitime değer verme gibi temel tutum ve becerilerin kazandırılması amacıyla uygun fırsatlar ve öğrenme yaşantıları kazandırılması çok önemlidir (Bakırcıoğlu 1998).

Bu dönemde çocuğun, iş ve meslek yaşamına ilişkin olumlu değer ve tutumlar geliştirmesi, meslekleri tanıması, mesleki alternatifleri incelemesi, eğitsel ve mesleki kararlar arasındaki ilişkileri kurması, kendine uygun kararlar alması, planlar yapması gibi amaçların gerçekleşmesi mesleki rehberlik hizmetlerinin kapsamında yer alır. Bu bağlamda, ilköğretimin sonundaki "yöneltme" uygulamaları, rehberlik hizmetlerinin bu kurumlara girmesinde en önemli gerekçeyi oluşturmuştur. Başlangıcından beri, rehberlik hizmetleri hep "yöneltme" kavramı çerçevesinde ele

alınmış, rehberlik çalışmalarının amacı ve işlevi yöneltme yapmayla sınırlandırılmıştır. Oysa, gelişimsel yaklaşıma göre yöneltme, çocuğun gelişme süreci içinde gerçekleştirilecek gelişim görevlerinden biridir ve diğer gelişim görevleri tarafından etkilenir. Bu nedenle, bütünsel bir anlayışla, aşamalı gelişime bağlı olarak eğitsel ve mesleki rehberlik kapsamı içinde yer alır. Önemli olan çocuğun bu gelişim sürecinin her aşamasında kendini tanımasına, eğitsel ve mesleki seçenekleri bilmesine ve bu bilgileri kendini gerçekleştirme yolunda kullanıp değerlendirebilmesine yardımcı olmaktır (Yeşilyaprak 2007).

İlköğretimde mesleki rehberliğin amaçları:
- İş ve mesleklere ilişkin olumlu tutumlar ve değerler geliştirmek.
- Mesleki seçenekleri incelemek.
- Eğitsel ve mesleki kararlar arasındaki ilişkileri görmek.
- Kendine uygun kararlar almak, planlar yapmak.

Rehberliğin kapsamında; ilköğretimde öğrenimin bireyselleştirilmesini desteklemek, özel eğitim gerektiren çocukları tanılayarak onları uygun öğretim programlarına yönlendirmek, ayrıca gerekli ortam düzenleme çalışmaları yaparak bireyin kişisel özellikleriyle eğitim programlarını bağdaştırıp kaynaştırma çalışmalarını düzenlemek yer alır.

Sözü edilen tüm etkinlikler, eğitim süreci içinde planlanarak gerçekleştirilmelidir. Diğer bir ifadeyle ilköğretimde rehberlik hizmetleri, organize edilmiş ve planlanmış bir programı gerektirir. Hazırlanan rehberlik programının, öğretim programıyla bütünleştirilmesi önerilir. Hangi öğretim üniteleri içinde hangi rehberlik hedeflerine yer verilebileceği, bu amaçla hangi konu ve etkinliklerin gerçekleştirileceği planlanmalı, her iki program anlamlı bir şekilde kaynaştırılmalı ve birbirini tamamlamalıdır.

ORTAÖĞRETİMDE REHBERLİK HİZMETLERİ

Ortaöğretim (15-18 yaş grubu) öğrencilere, bir meslek kazandırmayı ya da onları yükseköğretim kurumlarına hazırlamayı amaçlayan eğitim devresidir. Ortaöğretim okulları, ilköğretime dayalı, en az 3 yıllık öğretim veren genel, mesleki ve teknik alanlardaki öğretim kurumlarıdır. Oldukça çeşitlilik gösteren bu kurumlar, gerek süre, gerekse programları açısından farklıdır. Bu kurumlarda öğrenciler, milli eğitimin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak asgari ortak bir genel kültürle birlikte, ilgi ve yeteneklerine göre "yüksek öğretime", "hem mesleğe, hem de yükseköğretime" ya da "hayata ve iş alanlarına" hazırlanırlar.

Ortaöğretimin Amacı ve İşlevi

Ülkemizde ortaöğretimde okullaşma oranı, bu çağ nüfusu içinde ancak %69 oranına ulaşabilmiştir. Bu oldukça düşük bir orandır. Çünkü; toplumların kalkınmasında ara insangücü büyük önem taşır. Bu kurumlar bürokrasinin, sanayi kuruluşlarının, hizmet ve tarım sektörünün ihtiyacı olan orta düzeydeki memur, sekreter, usta, nitelikli işçi, teknisyen, sağlık memuru, hemşire, din adamı gibi ara insangücü yetiştirmede önemli rol oynar (Özgüven 1999)

Ortaöğretim kurumlarının gerçekleştirdiği bir diğer işlevse yükseköğretime öğrenci yetiştirmektir. Bu okullar, öğrencileri ilgi, eğilim ve yetenekleri ölçüsünde ve doğrultusunda yükseköğretime hazırlarlar. Bu görevler yerine getirilirken öğrencilerin, istekleri ve yetenekleriyle toplum ihtiyaçları arasında bir uzlaşma sağlanmalıdır. Ortaöğretim kurumlarından beklenen işlevlerin gerçekleşmesinde, rehberlik hizmetlerinin, önemli bir rolü olacağı açıkça ortadadır.

Ortaöğretim kurumlarında rehberlik hizmetleri ilköğretim kurumlarına göre hangi yönlerden farklı olmalıdır? Niçin?

SIRA SİZDE 4

Ortaöğretimde Rehberlik Hizmetlerinin Önemi ve Gerekçesi

Ortaöğretim döneminde rehberlik hizmetlerinin önemi ve gerekçesi, bu yaşlardaki öğrencilerin gelişim ihtiyaçlarına ve bu ihtiyaçları karşılamada okuldan beklenen işlevlere dayanır. Bilindiği gibi gençlik dönemi oldukça değişken, kontrolü zor, önkestirimi güç bir dönemdir. Gençlik dönemi kendi içinde "erinlik, ergenlik, gençlik" gibi aşamalarıyla 12 yaşından 24 yaşına kadar geçen, uzun bir dönemi kapsar. Lise yılları daha çok ergenlik dönemi kapsamında düşünülebilir. Bu dönem ergenin kendini aradığı, değerler oluşturarak kimliğini belirlemeye çalıştığı bir dönemdir. Bu yüzden, oldukça bunalımlı geçen bu dönemin sağlıklı aşılabilmesi, eğitimde gence yönelik psikolojik hizmetleri zorunlu hale getirir.

Genelde ergenlik dönemi, bireyin yaşamı boyunca rehberliğe en çok gereksinim duyduğu bir dönemdir.

Ergenler üzerinde yapılan araştırmalar bu dönemde ergenin çeşitli sorunlar yaşadığını ve yardıma ihtiyacı olduğunu ortaya koymaktadır. Çocukluktan yetişkinliğe geçişin fiziksel ve cinsel değişimleri, değer ve tutumlardaki değişimler, bir meslek seçme, bir yaşam felsefesi oluşturma gibi amaçlar, bu dönemde ergende belirsizliklerle ve kararsızlıklarla dolu bir süreç yaşatır.

Gerek bu sorunlar, gerek gençteki merak ve değişim arzusu onu içki, sigara, uyuşturucu gibi madde bağımlılığı yaratabilecek alışkanlıklara itebilir. Macera tutkusu ve kötü alışkanlıklar onu suça teşvik edebilir. Ya da genç, kimlik arayışı ve bir gruba ait olma gereksinimiyle çeşitli ideolojik grupların etkisinde kalabilir. Sağlıklı değerlendirme yapamadığı durumlarda gençlik enerji ve heyecanını, olumsuz hedeflere yöneltebilir. Genç, şiddet ve teröre yönelik grupların etkisine de girebilir.

Bütün bu durumlar, eğitimde gencin kendini rahat ifade edebileceği, güvendiği ve yakın hissettiği yetişkinlerle sağlıklı ilişkilere girebileceği demokratik bir ortam gerektirir. Ancak rehberlik anlayışının var olduğu ve gence çeşitli yardım hizmetlerinin sunulduğu bir ortam, bu süreci sağlıklı bir şekilde yaşamasına yardımcı olabilir.

Lise yılları, eğitsel ve mesleki hedefler belirleyerek, bu hedeflere ulaşmak için planların yapıldığı bir dönemdir. Genç, bu hedeflere ulaşmak için, gerçekçi planlar yapmak, sistemli çalışmak ve özdisiplin geliştirmek zorundadır.

Lise yılları, ilgilerin, yeteneklerin daha belirgin ve kararlı hale geldiği bir dönemdir. Gençten, kendini gerçekçi bir biçimde tanıyıp algılayarak, özellikleri konusunda bilinçlenmesi, çeşitli iş, meslek seçeneklerini inceleyerek uygun seçimler yapması beklenir. Ortaöğretimin sonunda, gencin bir sonraki aşamaya yönlendirilmesi için, onun bireysel özellikleri, koşulları, kapasite ve sınırlılıklarının çok iyi değerlendirilmesi gerekir. Sistemli ve yeterli tanıma çalışmaları da bu yıllarda önemle sürdürülmelidir (Yeşilyaprak 2007).

Ortaöğretimde Rehberlik Hizmetlerinin Özellikleri

Ortaöğretimde rehberlik hizmetleri planlanırken öncelikle ergenlik döneminin ihtiyaçlarıyla bu kurumların yapı ve işleyişine özgü nitelikler dikkate alınmalıdır.

Ortaöğretimde rehberlik hizmetleri planlanırken öncelikle bu kurumların yapı ve işleyişine özgü nitelikler dikkate alınmalıdır. Öğrencilerin 15-18 yaşları arasındaki dönemi geçirdikleri bu kurumlar, ilköğretime göre, genellikle daha büyük, daha karmaşık ve öğrenciler daha heterojendir. Rehberlik etkinliklerinde, bu durum dikkate alınarak, farklı grupların özelliklerine göre ihtiyaçlarını karşılayabilecek programlar geliştirilmelidir.

Ortaöğretim kurumlarında öğretmenler akademik özellikler yönünden çeşitlilik gösterir. Ders konularına, branşlara göre uzmanlaşan, özel alan öğretmenliği esas-

tır. Öğrenciler, farklı derslerde farklı öğretmenlerle etkileşime girerler. Öğretmenlerinin değişik yaklaşımlarıyla, farklı yöntem ve teknikleriyle karşılaşırlar. Çeşitli alanlarda uzmanlaşmış öğretmenler, rehberlik hizmetlerinde öğrencilerinin eğitsel, mesleki, kişisel ve sosyal gelişimleri için zengin kaynak sağlayabilir.

Ortaöğretim programları konu ağırlıklıdır. Öğrencinin öğrenim başarısına, notlarına, ödevlerine, standart testlerden aldığı puanlara önem verilir. Ancak, öğrencinin gelişim ve sosyalleşmesine, uyum ve ruh sağlığına önem verilmesi için rehberlik etkinlikleri öğretim programıyla bütünleştirilmelidir.

Liselerde, rehberlik hizmetlerinde öğrenciyi tanıma, onun gelişim ve uyumuna yardımcı olma sorumluluğu, ilköğretimdeki gibi sınıf öğretmeniyle sınırlı değildir. Bu amaçlara ulaşmada öğretmenlerin tümünün katıldığı sistemli planlamalara ve işbirliğine gereksinim vardır.

Ergenlerde bir grup içinde olma, akran desteği, diğer dönemlere kıyasla daha fazladır. Birliktelik ruhu; okul spor takımı, spor müsabakaları, taraftarlık olgusu gibi durumlar ve proje çalışmaları, işbirliği grupları, araştırma ve inceleme kümeleri gibi uygulamalar da geliştirilebilir. Bütün bu etkinlikler öğrencilerin sosyal becerileriyle tutumlarının gelişmesinde, onların okulu benimsemelerinde, giderek öğrenim başarılarında da olumlu etkiler yapar.

Ortaöğretimdeki rehberlik uygulamalarında, grup etkinlikleri kadar, bireysel yaklaşım ve teknikler de ağırlık kazanır. Çünkü; bu dönemde ergen, bir birey olarak önemsenmek ve kabul edilmek gereksinimini daha yoğun hisseder. Bir yetişkinle yakınlaşma "özel bir ilişki" geliştirme onun için önemlidir. Bu yüzden ortaöğretim kurumlarında okul psikolojik danışmanlarına daha yoğun gereksinim vardır.

Ortaöğretim döneminde grup rehberliği kadar, bireysel rehberlik uygulamalarına da önem verilmelidir.

Okul yöneticisi, okulda en etkili ve sorumlu kişidir. Bütün kararlar, kurallar ve uygulamalar onun onayından geçer. Okul ortamının atmosferini, iklimini rehberlik hizmetlerinin başarısını, okul müdürünün yaklaşımı etkiler.

Ortaöğretimde rehberlik hizmetlerinde yine "gelişimsel yaklaşım" esastır. Ergenin içinde bulunduğu döneme özgü kişisel, eğitsel ve mesleki gelişim görevlerini başarmasını destekleyecek fırsatların sağlanması ve sağlıklı gelişime uygun ortam yaratılması amaçlanır. Bunun yanısıra düzeltici hizmetler, krize müdahale, problem çözümü gibi kısa süreli yardım çalışmalarına da yer verilir.

Ortaöğretim dönemindeki rehberlik hizmetleri de gelişimsel yaklaşımı esas almalıdır.

Bu dönemde yapılan rehberlik çalışmalarında ailesiyle işbirliği yine önemlidir. Genç kararlarını uygulamada aile desteğine gereksinim duyar. Ayrıca, çevredeki çeşitli kurum ve kuruluşlarla (eğitim, sağlık, meslek kurum ve kuruluşları...) iletişim kurmak, çeşitli konularda bunlardan yardım ve destek almak gerekebilir. Elbette her okulda en az bir psikolojik danışman bulunması arzu edilir. Eğer bu yoksa, Rehberlik ve Araştırma Merkezlerindeki alan uzmanlarından yararlanılmalıdır.

Ortaöğretimde Rehberlik Hizmetlerinin Amaçları ve Kapsamı

Yukarıda açıklandığı gibi ortaöğretim kurumları bazı karakteristik özelliklere sahiptir ve rehberlik hizmetleri de bu özelliklere uygun bir yapı ve işleyişte olmak zorundadır. Bu dönemde ergenin gelişim özellikleri ve gelişim görevleri de rehberliğin amaç ve kapsamını belirlemede temel yönlendiriciler olur.

Bu dönemde, kişisel ve sosyal rehberlik alanında, ergenin kişilik bütünlüğünü kazanması, yetişkinler dünyasına hazırlanması, yaşam felsefesini oluşturması, kendine güvenen, sosyal ilişkilerde başarılı bir genç olarak yaşadığı ortama, değişikliklere aktif uyum sağlaması amaçlanır (Kuzgun 1992).

Eğitsel rehberlik alanında, ergenin kendini tanıması, çevrede kendine açık eğitim olanaklarını öğrenmesi, gizilgüçlerini geliştirmesi için uygun ortam ve fırsatlar sağlanması amaçlanır. Bunun için oryantasyon, bireyi tanıma, bilgi verme, yöneltme ve yerleştirme gibi hizmetler planlanır. Eğitsel kararlar alması, gerçekçi planlar yapması ve uygulamasına yardımcı olunur. Öğrenme güçlükleriyle yanlış çalışma alışkanlıkları düzeltilmeye çalışılır. Eğitsel yönden yetersizliklerini gidermesine yardım edilir.

Mesleki rehberlik alanındaysa iş ve çalışma yaşamına ilişkin gerçekçi değerlendirmeler yapması, kendine uygun seçenekleri tanıması ve uygun kararlar alması amaçlanır. Kendini gerçekleştirme yolunda vereceği tüm kararlarda kendi özellikleri ve çevre koşullarına duyarlı ve bilinçli olabilmesine çalışılır. Bu amaçla, mesleki gelişim görevleri, ilköğretim döneminden başlanarak, ortaöğretim döneminde de aşamalı olarak gerçekleştirilmelidir.

YÜKSEKÖĞRETİMDE REHBERLİK HİZMETLERİ

Milli Eğitim Temel Kanununa göre, yükseköğretim, ortaöğretime dayalı en az iki yıllık yüksek öğrenim veren yüksekokul ve üniversitelerin tümünü kapsar. İlgili yasada, bu kurumların amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak şu şekilde belirlenmiştir (Madde 35):

1. Öğrencileri, ilgi ve yetenekleri ölçüsünde, ülkemizin bilim politikasına ve toplumun yüksek düzeydeki insan gücü ihtiyaçlarına uygun olarak yetiştirmek,
2. Çeşitli kademelerde ve dallarda bilimsel öğretim yapmak,
3. Başta ülkemizi ilgilendirenler olmak üzere, genelde insanlığın bütün bilimsel, teknik ve kültürel sorunlarını çözmek, bilimleri genişletip derinleştirmek amacıyla inceleme ve araştırmalar yapmak,
4. Ülkemizin çeşitli yönlerden ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren bütün sorunlarını, ilgili yönetim ve kurumlarla işbirliği halinde, öğretim ve araştırma konusu yaparak, sonuçlarını toplumun yararına sunmak. Hükümetçe istenen inceleme ve araştırmaları sonuçlandırarak düşüncelerini bildirmek,
5. İnceleme ve araştırma sonuçlarını gösteren, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan, her türlü bilimsel yayınlar yapmak,
6. Türk toplumunun genel gelişim ve seviyesini yükseltici, hızlandırıcı ve kamuoyunu aydınlatıcı bilim verilerini sözlü ve yazılı olarak halka yaymak ve yaygın eğitim hizmetlerinde bulunmaktır.

SIRA SİZDE 5

Yükseköğretimin amaç ve görevlerini gerçekleştirmede rehberlik hizmetlerinin katkıları neler olabilir? Tartışınız.

Yükseköğretimin Genel Nitelikleri

Yükseköğretimdeki rehberlik hizmetleri, bu dönemdeki gençlerin gereksinimlerine yönelik olmalıdır.

Yükseköğretim düzeyinde rehberlik hizmetleri, temelde genel amaç ve ilkeler yönünden diğer eğitim düzeylerinde verilen rehberlik hizmetleriyle benzerdir. Ancak, sunulan hizmetlerdeki öncelikler, hizmetlerin örgütlenişi ve kullanılan yaklaşımlar açısından farklılıklar gösterir, çünkü:

Yükseköğrenime devam eden gençlerin özellikleri, gelişim görevleri, ihtiyaçları sorunları ve beklentileri farklıdır.

Üniversite öğrencileri, 18-22 yaş dilimindeki nüfusun yaklaşık % 18'ini oluşturur. Zorunlu temel eğitimi alanların yaklaşık % 88 'i bu eğitim düzeyine ulaşamamaktadır. Ulaşanlar, ülke koşullarında zorlu bir yarışı başarmışlardır. Ancak, onla-

rı "sorunsuz" bir üniversite yaşamının beklediğini düşünmek de yanlıştır. Bu sorunlar ülke sorunlarının üniversite bünyesine yansıyan ekonomik, sosyokültürel boyutlarıyla ilgili olduğu kadar; bireysel ve psikolojik boyutlarda da görülen oldukça önemli sorunlardır. Genç bu sorunları algılayış ve etkileniş biçimine göre yaşar.

Üniversiteye başlayan gençlerin büyük çoğunluğu ortaöğrenimi okudukları yerleşim yerinden ve ailesinden ayrılmışlardır. Yeni bir ortama uyum sağlama, yeni arkadaşlar edinme, kendine ilişkin kararlar alma, ihtiyaçlarını karşılama gibi yeni durumlarla karşı karşıyadırlar. Bu durumlar onlara bağımsızlıklarını kazanması ve kendini yönetme açısından "sıkıntılı" ama "zorunlu" yaşantılar sağlayacaktır.

Yeni bir çevrede, büyük olasılıkla, yetiştiği çevreden farklı değer ve inançlarla farklı alt kültürlerle tanışacak, kendi değerler sistemini yeniden gözden geçirmek ihtiyacı hissedecektir. Cinsel gelişimin hızlı, cinsel ilginin yoğun olduğu bu dönemde, nispeten daha özgür bir ortamda, karşı cinsle ilişkiler kuracak ancak, bu ilişkinin sınırlarını, toplumsal değerlerle sınırlandırma konusunda, çatışmalar yaşamak zorunda kalabilecektir.

Üniversite sonrası yaşam, meslek planları, iş bulma kaygısı, kendini geliştirme, yaşam idealleri oluşturma, bir yuva kurma gibi geleceğe yönelik umut ve beklentiler oluşturma ve hazırlanma konusunda çelişkilerle güçlükler yaşayabilecektir.

Tüm bu gelişimsel sorunlar, gencin yetişkinliğe geçiş döneminde, benliğin kazanılması ve kişiliğin biçimlenmesi açısından, bu süreci "zorlanmalı bir yaşam dönemi" haline getirir, genç bu sorunları aşmada psikolojik destek ve yardıma gereksinim duyar.

Yükseköğretim amaçları açısından, ilk ve ortaöğretimden farklıdır. Bu düzeyde, gençlere belli iş ve meslek alanlarında derinlemesine bilgi, daha ileri düzeyde beceri, tavır ve davranışlar kazandırılmaya çalışılır. Gencin genel kültür yönünden gelişmesi ve "aydın entelektüel" olması amaçlanır.

Bu nedenle yükseköğretimde; gencin kendini her yönüyle geliştireceği, toplumu yönetmede ve toplum kalkınmasında etkin rol alabileceği niteliklerini geliştireceği bir ortam sağlanması gerekir. Özellikle kendi sosyokültürel ve mesleki yönlerden gelişmesini destekleyecek koşul ve olanakların bu ortamda sunulması rehberlik hizmetleriyle sağlanabilir.

Yükseköğretim kurumlarının yapı ve işleyiş tarzları da ilk ve ortaöğretim kurumlarından farklıdır. Üniversiteler bir yapı altında birçok fakülte, yüksekokul ve enstitü gibi kurumları kapsar. Her bir kurumun farklı amaçları, işlevi ve işleyişi vardır. Ancak ortak bir yapıda ve ortak kurallarla da sınırlıdırlar. Her fakülte içinde bölümler ve branşlar olarak birbirinden farklı programlar ve uygulamalar yer alır. Öğrenciler, birçok öğretim elemanıyla farklı uygulamalar içinde programlarını yürütürler. Üniversitenin ortak hizmetlerinden yararlanırlar. Yurtlarda diğer fakültelerin ve diğer üniversitelerin öğrencileriyle etkileşime girerler (Özgüven 1999).

Yükseköğretimin bu genel nitelikleri, rehberlik hizmetlerinin, ilk ve orta öğretimden daha farklı bir örgütlenme içinde sunulmasını ve farklı yaklaşımları gerektirir.

Yükseköğretimin genel nitelikleri, rehberlik hizmetlerinin, ilk ve orta öğretimden daha farklı bir örgütlenme içinde sunulmasını ve farklı yaklaşımları gerektirir.

Yükseköğretimde Rehberlik Hizmetleri

Yükseköğretim kurumlarında rehberlik hizmetleri 1982 yılında yürürlüğe giren 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile yeniden düzenlenmiştir. Bu yeni düzenlemeyle her üniversitede "Mediko Sosyal, Sağlık, Kültür ve Spor İşleri Dairesi" kurulması, 2547 sayılı yasanın, 2880 sayılı yasayla değiştirilen 46. ve 47. maddeleri uyarınca hükme bağlanmıştır (18301 sayılı resmi gazete).

Buna göre, kısaca "mediko" merkezlerinin öğrencilere ve tüm üniversite personeline sağlık hizmetleri, barınma, yemek, ulaşım ve benzeri sosyal hizmetlerle psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri, kültürel ve spor hizmetlerini sunması beklenmektedir.

İlgili yönetmeliğe göre bu dairenin öğrencilere yönelik rehberlik hizmetleri kapsamında aşağıdaki hizmetleri yürütmesi gerekmektedir:

1. Yeni giren öğrencilere, üniversite, kurallar, yakın çevre hakkında tanıtıcı, aydınlatıcı bilgiler vermek, öğrencinin çevreye ve üniversiteye alışmasını sağlamak.
2. Öğrencilerin sorunlarını saptamak, çözümü için ilgili kurumlarla işbirliği yapmak.
3. Bulundukları bölümü değiştirmek isteyen öğrencilerin, kendi ilgi ve yeteneklerini tanımasına, uygun seçimler yapmasına yardım etmek.
4. Öğrencilere, hazırlandıkları mesleğe ilişkin bilgiler vermek, onları çevredeki iş olanaklarından haberdar etmek, özel ve kamu kuruluşlarıyla işbirliği yaparak mezunlarının iş bulmalarına yardımcı olmak, işe yerleşen mezunları olanakları ölçüsünde izlemek ve başarılı olmalarını desteklemek.
5. Duygusal sorunları olan öğrencilere, istek ve ihtiyaçlarına göre "bireysel" ya da "grupla" psikolojik danışma yapmak. Bireyin önemli kararlar almasına, kendisini daha iyi tanımasına, çevresindeki insanlarla daha etkili ilişkiler kurmasına yardım etmek.
6. Havale yoluyla gelen sorunlu kişilerle ilgililerin ön görüşme yapmalarını sağlamak. Yapılan değerlendirme sonucuna göre, öğrenciyi ilgili hizmet birimine göndermek.

1984 tarihinde yürürlüğe girmiş ve uygulamaya konulmuş olan bu yönetmeliğe rağmen, yapılan inceleme ve araştırma sonuçları, birçok üniversitede bu hizmetlerin yeterli düzeyde gerçekleşmediğini, bu hizmetleri yürütecek fiziksel kapasite ve personelin yetersiz olduğunu, öğrencilere rehberlik kapsamındaki birçok hizmetin verilmediğini ortaya koymuştur.

ÖRNEK

Ayşe bir kasabada meslek lisesini bitirmişti. Okulunda sadece kız öğrenciler vardı. Ailesi onu, sosyal yönden baskı altında yetiştirmişti. Oysa şimdi Ankara'da, yetiştiği çevreden çok farklı, oldukça özgür bir ortamdaydı. Ama erkeklere karşı nasıl davranacağını ve onlarla nasıl arkadaşlık edeceğini bilemiyordu. Hata yapmaktan korkuyordu. Ailesinin değerleriyle çevresindekilerin davranışları uyuşmuyordu. Ne yapması gerektiğine bir türlü karar veremiyordu.

Yükseköğretimde Rehberliğin Amaçları ve Kapsamı

Ülkemizde üniversite gençliği, sorunları, ihtiyaçları ve beklentileri konusunda belki de üzerinde en çok araştırma yapılmış olan kesimi oluşturur. Çünkü; araştırmalar akademisyenlerce yapılır ve onların en kolay ulaştıkları grup yükseköğretim gençliğidir. Araştırma bulguları, daha önce de değinildiği gibi; bu kesimin psikolojik, ekonomik, sosyal, kültürel pek çok ihtiyaç ve sorunlarını ortaya koymaktadır. Bulgular, üniversitelilerin özellikle psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine ilişkin ihtiyaç ve beklentilerinin de çok yüksek düzeyde olduğuna dikkat çekmektedir. Buna karşın bu hizmetlerin en yetersiz sunulduğu öğrenci kesimi de bu gruptur denebilir.

Bu hizmetler, bazı üniversitelerde Mediko merkezlerinin dışında, bu daireye bağlı ya da ayrı olarak kurulan "Psikolojik Danışma Merkezi" ya da ilgili anabilim

dalına bağlı olarak kurulan uygulama birimlerinde yürütülmeye çalışılmaktadır. Ancak, birkaç üniversite dışında, henüz ülkemizde yükseköğrenim gençliğine bu alanda yeterli hizmet verildiğini söylemek mümkün değildir.

Kuşkusuz 18-24 yaş dönemi gençlerin, önceki yaşlara göre, daha az sorunlu oldukları söylenemez. Onların da yaşam boyu gelişim ve uyumlarını sağlama ve kendilerini gerçekleştirme amacına yönelik olarak rehberliğe ihtiyaçları vardır. Bu düzeydeki rehberlik hizmetlerinin kapsamında neler yer alır?

Kişisel ve sosyal rehberlik alanında; gencin yetişkinler dünyasında yer alabilecek kimlik ve rolleri geliştirmesi, yaşam felsefesini, değerler sistemini oluşturması, bir yetişkin olarak yaşama katılma konusunda gerekli donanımlara sahip olması ve kendine güvenli hale gelebilmesine yardımcı hizmetler yer alır. İnsan ilişkilerini geliştirme, atılganlık eğitimi, evlilik ve eş seçmeye hazırlık gibi grup uygulamalarının yanı sıra, bireysel sorunları olanlara (örn. cinsel kimlik karmaşası, alkol ve uyuşturucu bağımlılığı vb.) psikolojik danışma yardımı verilmelidir.

Eğitsel rehberlik alanında, öncelikle eğitim ortamına alıştırma, kütüphaneden yararlanma, eğitsel güçlükleri giderme, akademik başarıyı sağlayıcı becerilerin kazandırılması, eğitsel planlar yapmaya yardım gibi hizmetler bu kapsamda düşünülür. Bunun yanı sıra, eğitim programına ve ortama uyum sağlayamayanlar için, yöneltme ve yerleştirmeyle özürlülere eğitim oryantasyonu uygulanması gibi çalışmalar gereklidir.

Mesleki rehberlik alanında, gencin kendini bir meslek alanına daha yeterli düzeyde hazırlamasına, mesleki tutum ve davranışları geliştirmesine yardım amaçlanır. Eğitim sürecinin sonuna doğru iş arama, iş seçeneklerini inceleme, iş görüşmesi yapma, özgeçmiş (CV) hazırlama gibi yönlerden gerekli becerileri kazanmasına yardım edecek etkinlikler düzenlenmelidir. Bazı üniversitelerde bu amaçlarla "kariyer ve meslek günleri", "meslek fuarları" gibi düzenlemeler gerçekleştirilmektedir. Üniversite eğitimi sonunda gencin lisansüstü eğitime ya da iş seçeneklerini değerlendirmesine yardımcı olmak, ona, iş yaşamında uyum sağlayabileceği fırsatları sunmak rehberlik hizmetleri kapsamında yer alır.

Özet

AMAÇ 1

Okulöncesi Eğitimde Rehberlik

Okulöncesi eğitim, gelişim açısından son derece önemli ve kritik olan 2-6 yaş dönemleri arasında çocukların, uygun bir ortamda bedensel, zihinsel, psikososyal gelişimlerine yardımcı olarak, onları ilköğretime hazırlar. Bu dönemde rehberlik etkinlikleri; çocuğun kendini kabul, özgüveni geliştirme, olumlu bir benlik kavramı ve sosyal beceriler geliştirme gibi kişisel hedefler; okula ve okumaya karşı olumlu tutumlar geliştirme ve okul ortamına uyum sağlayarak temel eğitime hazır olma gibi eğitsel hedefler ve mesleki uyanış sürecini olumlu yaşayarak iş yapma, çalışma, üretme sürecine ilişkin olumlu tutumlar geliştirme gibi mesleki hedeflere yöneliktir. Okulöncesi eğitimde rehberlik etkinlikleri planlanarak, ilgili ünitelerle kaynaştırılarak özellikle oyun ve drama etkinlikleri yoluyla gerçekleştirilir. Bu dönemde öğretmen çocuğa yakın ilgi ve sevgi göstermeli, olumlu model olmalı, çocuğun gelişimine fırsat veren bir özgürlük ortamı oluşturmalıdır. Çocuğun gelişimini izlemeli, ilgili kayıtları tutmalı ve çocuğun sağlıklı bir biçimde gelişebilmesini kolaylaştırabilmek için ailesiyle işbirliği yapmalıdır.

AMAÇ 2

İlköğretimde Rehberlik

İlköğretimin 'öğretmen merkezli' olması, rehberlik hizmetlerinde öğretmeni temel unsur haline getirir. İlköğretimde rehberlik hizmetleri, öğretmenin gelişimsel yaklaşıma uygun olarak sıcak, rahat bir öğrenme ve kendini ifade etme ortamı yaratmasıyla gerçekleşebilir. İlköğretimde rehberlik hizmetlerinin, çocuğun yetiştiği aileyi de kapsaması kaçınılmazdır. İlköğretimde daha çok sayıda özürlü ve özel eğitime muhtaç çocuk olabileceği için kaynaştırma eğitimi de rehberliğin kapsamı içinde önemli bir yer tutar. İlköğretimde kazanılan temel tutum ve alışkanlıklar tüm eğitim geleceğini etkiler. Bu dönemde çocuğa kazandırılması gereken zamanı iyi kullanma, plânlama, verimli ders çalışma gibi alışkanlıklar sonraki eğitim kademelerindeki başarı düzeyini önemli ölçüde etkileyeceğinden, eğitsel rehberlik etkinlikleri içinde, çocuğa bu tür niteliklerin kazandırılması amaçlanmalıdır.

AMAÇ 3

Ortaöğretimde Rehberlik

Ortaöğretim, ülkemizde farklı program çeşitliliğine sahip, 15-18 yaş grubunu mesleğe ya da yükseköğretim kurumlarına hazırlayan bir öğretim kademesidir. Ergenliğin sorunlu bir gelişim dönemi olması, gencin geleceğini planlama açısından kritik bir öneme sahip olması nedeniyle bu dönemde rehberlik hizmetlerine ihtiyaç vardır. Bu hizmetler okulda ilgili uzman personel, öğretmen ve yöneticilerle birlikte çevredeki kurumlardan yardım alınarak yürütülür.

AMAÇ 4

Yükseköğretimde Rehberlik

Yükseköğretimde amaç, ülke kalkınmasında etkin görev ve sorumluluk alacak 'aydın bireyler' yetiştirmektir. Bu dönemde genç; yetişkinliğe geçiş, iş ve mesleğe hazırlanma, yuva kurmaya yönelme, toplumsal rolleri benimseme gibi gelişim görevlerini başarmada rehberlik yardımına ihtiyaç duyabilir. Üniversitelerde bu hizmetler Medikososyal, Sağlık, Kültür ve Spor İşleri Dairesince yürütülür. Gençlerin meslek yaşamına atılabilmeleri için gerekli donanımları kazanmalarının yanı sıra, yetişkinler dünyasında yer alabilecek kimlik ve rolleri kazanmaları hedeflenir.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdakilerden hangisi, okulöncesi dönemde eğitsel rehberlik hizmetleri kapsamındaki rehberlik etkinliklerinden biridir?

a. Çocuğu okumaya ve okulu sevmeye güdülemek
b. Çocuğa çeşitli meslekler hakkında bilgi vermek
c. Çocuğun olumlu bir benlik kavramı geliştirmesine yardımcı olmak
d. Çocuğa sağlıklı bir sosyal gelişim için rehberlik etmek
e. Çocuğun kendini kabul etmesine yardımcı olmak

2. Farklı öğretim kademelerindeki rehberlik uygulamalarında aynen geçerliğini koruyan aşağıdakilerden hangisidir?

a. Yararlanılacak teknikler
b. İzlenecek programlar
c. Rehberliğin temel ilkeleri
d. Öğrencilerin gereksinimleri
e. Gerçekleştirilecek uygulamalar

3. İlköğretimde hangi rehberlik yaklaşımı **temel** alınmalıdır?

a. Krize müdahale
b. İyileştirici
c. Gelişimsel
d. Önleyici
e. Klinik

4. Aşağıdakilerden hangisi ilköğretimdeki rehberlik hizmetlerinin amaçlarından biri **değildir?**

a. Öğrencilerin kendilerini objektif bir biçimde tanımalarına yardımcı olmak
b. Çocuğun sağlıklı bir kişilik kazanmasına yardım etmek
c. Çocuğun toplumsallaşmasını sağlamak
d. İş ve meslek yaşamına ilişkin değerler ve tutumlar geliştirmek
e. İlköğretim öğrencisinin öz bakım becerileri geliştirmesini kolaylaştırmak

5. Öğrencilerin iş ve çalışma yaşamına ilişkin gerçekçi değerlendirmeler yapabilmesine yardımcı olmak, hangi öğretim kademesiyle ilgili mesleki rehberlik görevlerinden biridir?

a. Okulöncesi öğretim
b. İlköğretim birinci kademe
c. İlköğretim ikinci kademe
d. Ortaöğretim
e. Yüksek öğretim

6. Aşağıdakilerden hangisi orta öğretimde rehberlik hizmetlerinin karakteristik özelliklerinden biri **değildir?**

a. Grup etkinlikleri kadar, bireysel yaklaşım ve teknikler de önem taşır.
b. Hizmetlerin yürütülmesinde problem odaklı yaklaşım benimsenir.
c. Hizmetler ergenin gelişim görevlerine dayanır.
d. Okul yöneticisi, tüm öğretmenler, uzman ve veliler katılır.
e. Gelişimsel yaklaşım esastır.

7. Orta öğretimde rehberlik hizmetlerinin **temel** gerekçesi aşağıdakilerden hangisidir?

a. Ergenlik döneminin gelişim ihtiyaçları
b. Ortaöğretim farklı okul yapıları ve işlevleri
c. Ergen sorunlarının değişkenliği
d. Meslek seçimi için karar verme dönemi olması
e. İşgücü ihtiyacı

8. Okulöncesi eğitimde kişisel rehberlik hizmetleri hangi amaca yöneliktir?

a. Çocuğun özgüvenini geliştirme
b. Okula uyum ve ilköğretime hazır olma
c. Okumaya ve okula karşı güdülenmesini sağlama
d. Döneme özgü mesleki gelişim görevlerini gerçekleştirme
e. Çevreyi tanıtma ve uyum sağlama

9. Aşağıdakilerden hangisi ilköğretimde rehberlik hizmetlerinde anahtar konumundaki kişidir?

a. Uzman
b. Öğretmen
c. Yönetici
d. Anne ve baba
e. Hepsi

10. Aşağıdakilerden hangisi ilköğretimde rehberlik hizmetlerinin **temel** gerekçelerinden biri **değildir?**

a. Mesleki gelişim görevlerinin başarılması için önemli bir dönem olması
b. Temel eğitim yılları, çocuğun kişilik gelişimi, temel tutum ve davranışların kazanılması açısından kritik bir dönem olması
c. Çocuğun ev ortamından çıkarak ilk kez yeni bir sosyal ortama girdiği dönem olması
d. Bu dönemde bireysel farkların çok görülmesi
e. Ülke sorunlarının çözümüne katılım için uygun bir dönem olması

Yaşamın İçinden

İLKÖĞRETİMDE REHBERLİĞİN YÖNELİMİ: OKUL DANIŞMANLARININ ROL VE FONKSİYONLARI

Türkiye'de 1970'li yılların başlarında rehberlik uygulamaları ilköğretimde sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitim başlangıcına değin ortaöğretim kurumları ile sınırlı kalmıştır. İlköğretimin sekiz yıla çıkarılmasından önce özel eğitime gereksinimi olan ilköğretim öğrencilerine yönelik kısıtlı düzeydeki rehberlik uygulamaları zorunlu eğitimi takiben tüm ilköğretim kurumlarında artarak çağdaş rehberlik anlayışı doğrultusunda gelişmeye başlamıştır. Türkiye'de yeni sayılan ilköğretim rehberliğinin ABD'deki geçmişi 1920'lere kadar uzanır ise orada da ilköğretim rehberliği ile ilgili ilk ciddi atılımlar 1960'larda başlamıştır. Bu yıllarda ilköğretim kurumlarında ilk kez ilköğretim danışmanları görevlendirilmeye başlanmıştır.

Ülkemizde ise 1998 yılında başlatılan sekiz yıllık zorunlu eğitim uygulaması ile birlikte rehberlikle ilgili çevrelerin dikkatlerini, ilköğretim rehberliğine yöneltmeye başlamış olmaları, ilköğretim psikolojik danışma ve rehberlik programlarında olumlu gelişmelere yol açmaktadır. Bugün ilköğretim kurumlarımızdaki rehberlik hizmetlerinin gelişimsel rehberlik anlayışını temel alan kapsamlı gelişimsel rehberlik programlarına dayalı olarak sürdürülmeye çabalandığına tanık olunmaktadır.

İlköğretim psikolojik danışmanlarının da ortaöğretim danışmanları gibi psikolojik danışmanlık, müşavirlik ve koordinatörlük olmak üzere üç ana işlevleri vardır. Bu işlevlerin gereğince yerine getirilmesi için bir ilköğretim danışmanının davranış bilimleri ve insan ilişkileri alanlarında bilgi sahibi olması gerektiğini vurgulayan alan uzmanları, ilköğretim danışmanlarının ayrıca çocuk gelişiminde de uzmanlaşmış olmaları gerekliliğine işaret etmektedirler. İlköğretim danışmanları psikolojik danışmanlık işlevleriyle, ilköğretim öğrencilerinin akademik, mesleki ve gelişimsel gereksinimleriyle ilişkili sorunlarla başa çıkabilmelerini hedeflerler. Akademik sorunlarla ilişkili psikolojik danışmalıkta bir ilköğretim danışmanı öğrencinin öğrenmeye istekli olmasını kolaylaştırmaya çalışırken, mesleki rehberlikle ilişkili danışmanlık işleviyle öğrencilerin mesleki farkındalıklarını olabildiğince artırmaya ve uzun dönemli hedeflerini gerçekleştire bilmeleri için karar verme becerilerini geliştirebilmelerine yardımcı olmayı amaçlar. İlköğretim danışmanlarından öğrencilerin rehberlik gereksinimlerinin karşılanabilmesine yardımcı olabilmeleri için, anababalara ve okul rehberlik ekibinin diğer üyelerine müşavirlik yapmaları da beklenmektedir. İlköğretim danışmanlarının başlıca işlevlerinden sonuncusu olan koordinasyon, okul rehberlik programının nasıl organize edileceği ve nasıl yönetileceği ile ilişkili bir sorumluluktur. Danışmanın bu işlevle ilgili öncelikli görevi, okul rehberlik programının tüm öğrencilerin gelişim gereksinimlerini karşılayabilecek biçimde düzenlenmesini koordine etmektedir.

Kaynak: Prof.Dr. Gürhan Can - Uzm Psk. Dan. Ramazan Akdoğan (Anadolu Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı), 9. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'ne sunulan bildiri özeti (17-19 Ekim 2007) Çeşme, İzmir.

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. a	Yanıtınız doğru değilse, "Okulöncesi Eğitimde Rehberlik Hizmetleri" bölümünü gözden geçiriniz.
2. c	Yanıtınız doğru değilse "Giriş" bölümünü gözden geçiriniz.
3. c	Yanıtınız doğru değilse "İlköğretimde Rehberlik Hizmetlerinin Özellikleri" bölümünü gözden geçiriniz.
4. e	Yanıtınız doğru değilse "İlköğretimde Rehberlik Hizmetlerinin Amaç ve Kapsamı" bölümünü gözden geçiriniz.
5. d	Yanıtınız doğru değilse "Ortaöğretimde Rehberlik Hizmetleri" bölümünü gözden geçiriniz.
6. b	Yanıtınız doğru değilse "Ortaöğretimde Rehberlik Hizmetleri" bölümünü gözden geçiriniz.
7. a	Yanıtınız doğru değilse "Ortaöğretimde Rehberlik Hizmetleri" bölümünü gözden geçiriniz.
8. a	Yanıtınız doğru değilse "Okulöncesi Eğitimde Rehberlik Hizmetleri" bölümünü gözden geçiriniz.
9. b	Yanıtınız doğru değilse "İlköğretimde Rehberlik Hizmetleri" bölümünü gözden geçiriniz.
10. e	Yanıtınız doğru değilse "İlköğretimde Rehberlik Hizmetleri" bölümünü gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Okulöncesi eğitimde rehberlik hizmetleri, çocuğun gelişim görevlerini destekleyici ve kolaylaştırıcı bir ortam oluşturarak uygun yaşantı fırsatları ile çocuğun gelişimini ve uyumunu sürdürmesine yardımcı olur. Kişisel-sosyal, eğitsel ve mesleki gelişimi destekleyecek etkinliklerle, okulöncesi eğitimin işlevlerinin gerçekleşmesinde önemli bir rol oynar.

Sıra Sizde 2

İlköğretim dönemi, çocuğun gelişimi açısından kritik bir dönemdir. Pek çok gelişim kuramcısı bu dönemin önemine dikkat çekmiştir. Temel davranış ve alışkanlıkların kazanılması, sosyalleşme, mesleki gelişim açısından iyi değerlendirilmesi gereklidir. Çocuğun bu dönemde yaşadığı olumsuz bir yaşantı, onun kişilik gelişimini veya geleceğinin etkileyebilir. Bu nedenlerle ilköğretimde rehberlik hizmetleri ile öğrencinin gelişim ve uyumunun desteklenmesi gereklidir.

Sıra Sizde 3

İlköğretimde gelişimsel rehberlik esas alınır. Çünkü bu hizmetler bütünsel gelişime yönelik olumlu sınıf ortamı oluşturmaya ağırlık verir. Öğretmen merkezlidir. Aileyi de içine katarak 'ortamı iyileştirme' anlayışı esastır. Müfredatla birleştirilmelidir. Tüm bu özellikler, kriz odaklı hizmet yerine gelişimsel yaklaşımı gerektirir.

Sıra Sizde 4

Ortaöğretim çağındaki ergenlerin gelişim görevleri, ilköğretim çağındaki çocuklardan oldukça farklıdır. Okulların yapı ve işleyişleri farklıdır. Sınıf öğretmenliği yerine branş öğretmenliği esastır. Tüm bu farklılıklar rehberlik hizmetlerine yansır.

Sıra Sizde 5

Yükseköğretimde; gencin kendini her yönüyle geliştireceği, toplumu yönetmede ve toplum kalkınmasında etkin rol alabileceği niteliklerini geliştireceği bir ortam sağlanması gereklidir. Özellikle sosyo-kültürel ve mesleki yönlerden gelişmesini destekleyecek koşul ve olanakların bu ortamda sunulması rehberlik hizmetleriyle sağlanabilir. Gencin bağımsızlığını kazanması ve yetişkin rollerini oynayıp hayata atılmasında ona sağlanacak psikolojik destek hizmetleri yükseköğretimin amacına ulaşmasına önemli katkılar sağlar.

Yararlanılan Kaynaklar

Bakırcıoğlu, Rasim (2000), İlköğretim-Ortaöğretim ve Yükseköğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma. Ankara: Anı Yayıncılık.

Can, Gürhan (1998), İlköğretimde Rehberlik. *Eğitim Bilimlerinde Yenilikler*. (Ed. Ayhan Hakan). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları,

Dinkmeyer, Don (1973), Readings in Guidance in the Elementary Schools. New York: Mc Grawhill.

Gibson, L.Robert ve M.H. Mitchel (1990), Introductıon to Counseling and Guıdance. (Third Ed.) New York: MacMillan Publishing Comp.

Isaacson, L.E. (1986), Career Information in Counseling and Career Development, (Fourth ed.) Boston: Allyn and Bacon, 2nc.

Kuzgun, Yıldız ve Diğ. (2001), İlköğretimde Rehberlik Hizmetleri. (2. baskı) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kuzgun, Yıldız (1992), Rehberlik ve Psikolojik Danışma (üçüncü baskı), Ankara: ÖSYM Yayınları.

Muro, James J. ve Terry Kottman (1995), Guidance and Counseling in the Elementary and Middle Schools. Madison, Wisconsin: Brown a Benchmark Publ.

Özgüven, İ. Ethem (1999), Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Ankara: PDREM Yayınları.

Stone, L.A. ve Bradle (1994), F.O. Foundations of Elementary and Middle Scholl Counseling. New York a London: Longman.

Tan, Hasan (1992), Psikolojik Danışma ve Rehberlik. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Yeşilyaprak, B. (2007) Eğitimde Rehberlik. Hizmetleri (15.baskı) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

9

Gelişimsel Rehberlik Anlayışı

Bu ünitede rehberlikte gelişimsel yaklaşımın dayandığı temeller incelenmiştir. Öncelikle gelişimle ilgili süreçlerin rehberlik anlayışıyla nasıl bütünleştiği gösterilmiştir. Ayrıca farklı dönemlerdeki gelişim görevlerini başarmada rehberliğin katkısı değerlendirilmiştir. Bu ünitede, gelişim alanlarına göre rehberlik hizmetlerinin, öğrencinin kişisel, sosyal, eğitsel ve mesleki gelişim görevlerini başarmada kazandırmayı hedeflediği yeterlilikler hakkında bilgi verilerek, gelişimsel rehberlik anlayışının öğretmenin görevleriyle nasıl bütünleştiğinin kavranılabilmesi amaçlanmıştır.

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- *Rehberlikte gelişimsel yaklaşımı açıklayabilecek ve gelişimsel yaklaşımın temellerini kavrayabilecek,*
- *Öğretim kademelerine göre gelişim görevlerini sıralayabilecek,*
- *Gelişim görevlerinin rehberlik açısından doğurgularını kavrayabilecek,*
- *Gelişim alanlarına göre rehberlik hizmetlerini sıralayabileceksiniz.*

Örnek Olay

"Yıl 1973..." diye söze başladı Zeynep Hoca..." O zaman henüz 3 yıllık bir öğretmendim ve Esenli Köyü ilkokuluna yeni atanmıştım. Benden başka iki öğretmen vardı, Hidayet Bey ile Halime Öğretmen... Bana birleştirilmiş ilk devreyi verdiler; birinci, ikinci ve üçüncü sınıflar bir arada... Hepsi 29 kişi ama içlerinde bir çocuk var ki İzzet, sadece beni değil sınıfı, okulu ve tüm köyü canından bezdirmiş... Diğer hocalar bana:

- "Hoca hanım, Tanrı yardımcınız olsun, biz yıllardır uğraşıyoruz, başa çıkamadık... " diye yakınıyorlar ve sürekli İzzet'in yaptıklarını anlatıyorlardı. İzzet 3. sınıf öğrencisiydi, sınıfın en büyüğüydü, çünkü; 1. ve 2. sınıflarda kalmıştı. Daha büyük, daha iri ve daha güçlü olduğu için tüm sınıfın hakkından gelebiliyordu. Onların defterlerini yırtıyor, kalemlerini alıyor, oyunlarını bozuyor, ellerindeki yiyecekleri kendisiyle paylaşmaya zorluyordu. Eğer yaptıkları için müdür Hidayet Bey'e ya da bana şikâyet edilirse daha sonra şikâyet edenden bunun hesabını kendi tarzında soruyordu! Bu nedenle çocuklar şikâyet etmekten korkuyor ve İzzet'in yaptıklarına katlanmaktan başka çıkar yol bulamıyorlardı. Zaten verilen cezalar yıllardır İzzet'e hiç fayda etmemişti. Azarlamak, dövmek, kömürlüğe kapatmak, tek ayak üzerinde saatlerce bekletmek, sınıfı temizletmek, odunları taşıtmak, sınıftan dışarı atmak, okuldan uzaklaştırmak gibi akla gelebilen her ceza uygulanmıştı. Ama çaresiz... Cezalar sanki yaramazlığını artırmıştı ve her yıl daha çekilmez hale gelmişti... "Zeynep Öğretmen bir an duraksadı ve devam etti; Doğrusu önce kaygılandım, umutsuzluğa kapıldım, kendime biraz süre tanıdım. İzzet'e fazla müdahale etmeden onu gözlemeye ve anlamaya çalıştım ve kendi kendime sordum: Bu çocuğu bu hale getiren nedenler neler? Nedir İzzet'in ihtiyacı? " Onun gelişim dosyasını, aile kayıtlarını inceledim, koşullarını öğrenmeye çalıştım. İzzet'in kendinden çok büyük 3 ablası ve 4 ağabeyi vardı. Ancak, abla ve ağabeyleriyle baba bir anne ayrı kardeştiler. Üstelik kaçan bir eşin bıraktığı çocuk olarak fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanmasına karşın babasından ve büyük kardeşlerinden hiçbir zaman sevgi ve ilgi görmemiş, güven içinde yaşayamadığı için psikolojik ihtiyaçlarını karşılayamamıştı. Bunun sonucu olarak olumsuz bir benlik imajı geliştirmişti. Okulda diğer öğretmenlerin ve öğrencilerin tutumları da bu imajı pekiştirmişti."

Amfiyi dolduran öğretmen adayları sabırsızlıkla sordular:

- Peki, hocam siz ne yaptınız?

Zeynep Hoca gülümseyerek yanıtladı:

— Bu ünitede şimdi öğreneceklerinizi uyguladım. Sabırlı olursanız İzzet'e nasıl yaklaştığımı ve onunla neler yaptığımı bu bölümü çalışırken göreceksiniz.

.....

Anahtar Kavramlar

- *Gelişimsel Rehberlik*
- *Gelişim İhtiyaçları*
- *Gelişim Görevleri*
- *Rehberlikte Gelişim Alanları*
- *Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programı*

İçindekiler

- *GİRİŞ*
- *GELİŞİMSEL REHBERLİK ANLAYIŞI*
- *GELİŞİMSEL YAKLAŞIMIN TEMELLERİ*
- *ÖĞRETİM KADEMELERİNE GÖRE GELİŞİM GÖREVLERİ*
- *GELİŞİM GÖREVLERİNİN REHBERLİK AÇISINDAN DOĞURGULARI*
- *GELİŞİM ALANLARINA GÖRE REHBERLİK HİZMETLERİ*

GİRİŞ

Ünitenin başlangıcında tanımlanan örnekte, Zeynep öğretmenin öncelikle İzzet'i tanımaya ve onun ihtiyaçlarını anlamaya çalıştığını görüyoruz. Çünkü; çocukların ve gençlerin gelişim özelliklerini, sorunlarını tanırsa İzzet'i anlaması ve ona yardım etmesi mümkün olabilirdi. Eğer öğrencilerimizin davranışlarının temelindeki ihtiyaçları anlarsak onlara ceza uygulamak yerine, onlarla güç yarışına girmek yerine, onları kabul edip, gelişimlerini olumlu etkileyebilecek düzenlemeler yapabiliriz.

Kuşkusuz ki bir çocuğun gelişimini en fazla etkileyen kişi, eğitim ortamında öğretmendir. Eğitim sürecinde, çocuğun gelişim özelliklerini tanıyıp gelişim görevlerini destekleyecek ortamı oluşturmada öğretmen en önemli öğedir. İşte Gelişimsel Rehberlik Anlayışı, bu gerçeği kabul ederek, Öğretim ve Rehberlik Hizmetlerini bütünleştiren bir yaklaşımı vurgular.

GELİŞİMSEL REHBERLİK ANLAYIŞI

Gelişimsel rehberlik anlayışının ortaya çıkışı, bu hizmetlerde öncü olan Amerika'da 20. yüzyılın ikinci yarısında olmuştur. Tamamladığımız yüzyıl süresince rehberlik hizmetlerinden beklenen işlev, belli dönemlere göre değişiklik göstermiştir.

Öyle ki;

1900 - 1920 yılları → meslek seçme ve işe yerleştirme,

1930 - 1950 yılları → okula uyum ve eğitsel başarı,

1960 - ve sonrası → topyekûn gelişim ve yaşama uyum,

işlevi öne çıkmıştır. Bu işlevlere bağlı olarak değişik rehberlik yaklaşımlarından söz edilmiştir. Rehberlik hizmetlerinin başlangıcından günümüze dek; krize müdahale, iyileştirici (tedavi edici), önleyici (koruyucu) ve gelişimsel rehberlik olmak üzere farklı yaklaşımlar benimsenmiştir.

Gelişimsel rehberlik anlayışına göre birey, yaşamı boyunca farklı gelişim dönemlerindeki gelişim görevlerini başarmak zorundadır. Rehberliğin işlevi de buna uygun ortam ve koşullar oluşturarak gelişim görevlerini desteklemektir.

A.B.D. de rehberliği, 1960'lardan itibaren gelişim sürecine yardım olarak gören yaklaşım, bireyi sürekli gelişim halindeki bir varlık olarak kabul etmiştir. Bu yaklaşım; rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin, öğrenim başarısını arttırma ya da meslek seçimi gibi sorunlarla sınırlandırılmasına ve bunalım durumlarında düzeltici, çare bulucu yardımlar sağlamaya ağırlık vermesine bir tepki olarak gelişmiştir.

Gelişimsel rehberlik; bireyin sürekli gelişim halinde olduğunu vurgular. Ayrıca, bir gelişim basamağını başarıyla geçirenlerin, daha sonraki gelişim basamaklarına ait gelişim görevlerini de başaracağı gerçeğine dayanmaktadır. Gelişimsel anlayışı benimseyen uzmanlara göre; her birey, yaşamı boyunca bir dizi sosyal beklentiyi karşılama, döneme özgü davranış kalıplarını gösterme, yani gelişim görevlerini başarıyla yerine getirme durumundadır. Birbirinden farklı gelişim aşamalarındaki bireylerin, kendilerini ve çevrelerini doğru değerlendirmeleri halinde, beklentileri karşılayacak davranışları göstermeleri kolaylaşacaktır.

Genel anlamda "gelişme"; derece ve aşamalar şeklinde açılma, genişleme ve olgunlaşma demektir. Gelişme, birbirini izleyen aşamalardan oluşmakta ve zaman almaktadır. Her gelişim dönemi, daha önceki gelişim aşamaları ve bireyin bu aşamalardan geçerken etkileşimde bulunduğu çevresel faktörler tarafından belirlenir.

İşte, rehberliğin işlevi de bu gelişimi sağlayacak ortamı oluşturmak ve öğrencinin gelişim görevlerini başarmasına yardımcı olmaktır.

GELİŞİMSEL YAKLAŞIMIN TEMELLERİ

Rehberlikte gelişimsel yaklaşım; bireyin, döllenmeden başlayarak ölümüne kadar devam eden süreçte geçirdiği değişimleri temel alır. Diğer bir ifadeyle birey, döllenmeden başlayarak gelişim sürecine girer, çeşitli dönemlerden geçer, her dönemde değişime uğrar. Belli ilkelere bağlı olan bu değişimi etkileyen faktörler vardır. Her dönemde belli ihtiyaçlar ve görevler vardır. Her değişim bir uyum gerektirir. İşte rehberlik hizmetleri gelişimsel yaklaşıma dayandırılıyorsa bu temeller üzerine inşa edilmek durumundadır.

Gelişimsel anlayışa dayalı rehberlik yaklaşımı, gelişimin ilkeleri, gelişim gereksinimleri, gelişimi etkileyen faktörler ve gelişim görevleri üzerine inşa edilir.

Kuşkusuz gelişimde, ilgili derslerle ilgili üniteler içinde bu konuları öğrendiniz. Bu nedenle burada, kısa bir anımsatma yaparak gelişimsel rehberlik yaklaşımıyla ilişkisini kurmanıza yardımcı olmak amaçlanmıştır.

Gelişimde evrensel kabul edilen bazı ilkeler şunlardır:

- Gelişim, kalıtım ve çevre etkileşiminin bir ürünüdür.
- Gelişim süreklidir ve belli aşamalarda gerçekleşir.
- Gelişim nöbetleşe devam eder.
- Gelişim baştan ayağa, içten dışa, genelden özele doğrudur.
- Gelişimde kritik dönemler vardır.
- Gelişim bir bütündür. Farklı alanlar, yönler birbirini etkiler.
- Gelişimde bireysel farklar vardır.

İşte bu ilkeler, rehberlikte gelişimsel yaklaşımın temel yapıtaşlarını oluşturur.

SIRA SİZDE 1

Belli başlı gelişim ilkelerinin öğretmen açısından önemi nedir? Tartışınız.

Rehberlik hizmetlerini yürüten psikolojik danışmanlar ve öğretmenler, bu ilkeleri esas alarak, öğrencinin gelişim özelliklerini inceleyerek, onun gelişimini kolaylaştırmayı hedef almalıdır. Gelişim ilkelerine aykırı bir hizmetin amacına ulaşması söz konusu olamaz. Rehberlikte hizmetlerin sürekliliği, aşamaları, bütünlüğü, çevresel koşulları ve bireysel farkları dikkate alması, yukarıdaki gelişim ilkeleri temeline dayanır.

Bireyin gelişiminin nasıl olduğunu, kalıtsal ve çevresel etmenlerin bu gelişimi nasıl biçimlendirdiğini açıklayan farklı otoritelerin görüşleri; özellikle doğum sonrası gelişimi, değişik yönleriyle kavramamıza yardımcı olur. Bireyin gelişimini açıklayan Freud, özellikle davranışların psikopatolojisi üzerinde, Ericsson psikososyal gelişim üzerinde, Piaget bilişsel gelişim ve Kohlberg ahlâk gelişimi konusunda ortaya koydukları kuramlarla insanın gelişim sürecini anlamamızı sağlamışlardır.

Gelişim İhtiyaçları

Bireyin gelişim gereksinimleri, yaşamın her dönemine özgü temel gereksinimlerle farklı gelişim dönemlerine özgü gereksinimlerden oluşmaktadır.

Gelişimsel rehberlik yaklaşımının temelini oluşturan yapıtaşı, gelişim için doyurulması gerekli temel ihtiyaçlarla farklı gelişim dönemlerine özgü ihtiyaçlardır. Diğer bir ifadeyle gelişim uzmanları iki grup temel ihtiyaçtan söz ederler.

Bunlar;

1. Yaşamın her döneminde geçerli olan ve sürekli doyurulması gereken temel ihtiyaçlardır.
2. Değişik yaşam dönemlerine özgü gelişimsel ihtiyaçlardır.

Temel İhtiyaçlar

Yukarıda birinci grupta söz edilen ihtiyaçlar, hümanistik yaklaşımın öncülerinden Maslow tarafından öncelik ve önem derecesine göre tanımlanan ihtiyaçlardır. Maslow bu ihtiyaçları Şekil 9.1'deki gibi hiyerarşik bir sıralamayla şu şekilde sıralar:

- **Fiziksel ihtiyaçlar:** Yaşamı sürdürmek için gerekli olan hava, su, besin, etkinlikte bulunma, uyku vb.
- **Güvenlik ihtiyacı:** Kendini güven içinde hissetme, tehlikelerden korunma, vb.
- **Sosyal ihtiyaçlar:** Sevme, ait olma, bağlılık, kimlik duygusu kazanma, benimsenme vb.
- **Saygınlık ihtiyacı:** Başarı, tanınma, özsaygı, kendine değer verme, statü sahibi olma vb.
- **Kendini gerçekleştirme ihtiyacı:** Kişinin tüm potansiyelini kullanabilmesi, yeteneklerini geliştirme, kendini yaratıcı ve üretken biçimde ortaya koyabilme. Daha çok bilme, evreni ve yaşamı anlama, estetik beğenileri ve yaratıcılığı geliştirme.

Şekil 9.1

Maslow'un İhtiyaçlar Piramidi

Yaşamı sürdürmek için gerekli olan ihtiyaçlar hangi durumda ne kadar ertelenebilir? Tartışınız.

SIRA SİZDE 2

Maslow'a göre bu ihtiyaçlar kişide sürekli bir güdülenme yaratarak onu davranışa yöneltir. Kişinin alt düzeydeki ihtiyaçları, belli bir oranda doyurulmadan, üst düzeydeki ihtiyaçları güdülenemez. Bu nedenle eğitimde, bu ihtiyaçların sürekli ve düzenli olarak karşılanması için çaba harcanmalıdır. Öğretmenler, öğrencinin alt düzeydeki ihtiyaçlarının karşılanarak bireysel potansiyelini ortaya koyması için kendini gerçekleştirme yolunda ilerlemesine uygun ortam yaratmaya çalışmalıdır. Rehberliğin amacı da eğitim sürecinde, öğrencilerin sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanarak, gelişimlerini uygun şekilde sürdürmelerine ve giderek kendilerini gerçekleştirmelerine yardım etmektir.

Gelişimsel İhtiyaçlar

İkinci gruptaki ihtiyaçlar her gelişim döneminde, o yaş dilimlerinde karşılanması beklenen döneme özgü ihtiyaçlardır. Bunlar Havighurst tarafından "Gelişim Görevleri" olarak adlandırılmıştır. Öğretmenlerin, eğitim süreci boyunca çocukların ve gençlerin içinde bulundukları döneme özgü gelişim görevlerini bilerek, rehberlik hizmetlerinde dikkate almaları gereklidir.

Gelişim Dönemleri ve Gelişim Görevleri: Gelişim dönemlerinin sınırları belli yaşlara göre kesin olarak çizilemez. Çünkü; gelişim bir bütündür ve kesintisiz olarak devam eder. Yine de gelişim psikologları, inceleme ve tanımlama kolaylığı sağlaması açısından gelişim dönemlerini şu şekilde belirlemektedirler:

Gelişim Dönemleri	Ortalama Yaşlar
I. Doğum öncesi dönem	Döllenmeden doğuma kadar
II. Doğum sonrası dönem	Doğumdan ölüme kadar
1. Bebeklik dönemi	0-2 yaş
2. İlk çocukluk (oyun) dönemi)	2-6 yaş
3. İkinci çocukluk (okul) dönemi	6-11 yaş
4. Erinlik (ergenlik öncesi) dönemi	11-14 yaş
5. Ergenlik dönemi	14-19
6. Genç yetişkinlik dönemi	19-35
7. Orta yaş dönemi	35-60
8. Yaşlılık dönemi	60 ve sonrası

Her gelişim döneminde bireylerden, o döneme özgü bazı davranışları kazanmaları, bazı beceri ve görevleri başarmaları beklenir. Doğumdan ölüme kadar olan yaşam süresinin her döneminde bireyin durumu, özellikleri, rolü ve görevleri biraz değişmekte, onun bu yeni koşullara uyabilmesi için yeni şeyler öğrenmesi, bazı alışkanlıklarını bırakması, yeni birtakım beceriler kazanması gerekmektedir. İşte yaşamın her döneminde, kazanılması gereken davranış biçimlerine, alışkanlık sistemlerine "gelişim görevleri" denmektedir. Bunlar, genel olarak toplumda sağlıklı gelişmenin ölçütleri sayılan, beğenilen ve onaylanan gelişim özellikleridir. Bu kavramı ortaya atan Havighurst'un tanımına göre gelişim görevleri "insan yaşamının belirli bir zamanında ortaya çıkan öyle bir ödevdir ki bunun, o dönemde, başarılı bir şekilde yapılması, insanı mutlu kılar ve ilerde karşılaşacağı ödevlerde de başarılı olmasını kolaylaştırır. Bu ödevlerde başarısız olma, kişiyi mutsuz kılabilir, topluma uyumunu güçleştirebilir ve sonraki dönemlerdeki gelişim ödevlerinin başarılmasını aksatabilir".

Belli bir döneme özgü gelişim görevlerinin, o dönem içinde başarılamaması, daha sonraki dönemlerdeki gelişim görevlerinin başarılmasını, olumsuz biçimde etkileyebilir.

Gelişim görevlerinin bir çoğu döneme özgüdür. O dönemde kişiye bununla ilgili gelişim fırsatı verildiği takdirde en iyi şekilde başarılabilir. Gelişim dönemlerine özgü bu görevler karmaşık şekilde birbiriyle ilişkilidir. Herhangi bir gelişim görevinin zamanında başarılması, hem o sırada üzerinde çalışılan başka gelişim ödevlerinin (zamandaş) gerçekleşmesini kolaylaştırır, hem de ileriki (ardışık) gelişme ödevlerinin gerçekleşmesine uygun bir zemin hazırlar. Bu durumun tersi de geçerlidir. Herhangi bir gelişim görevinde başarısız kalmak, hem zamandaş hem de ardışık gelişim görevlerini olumsuz olarak etkileyebilir.

Şekil 9.2

Gelişim Görevlerini Etkileyen Faktörler

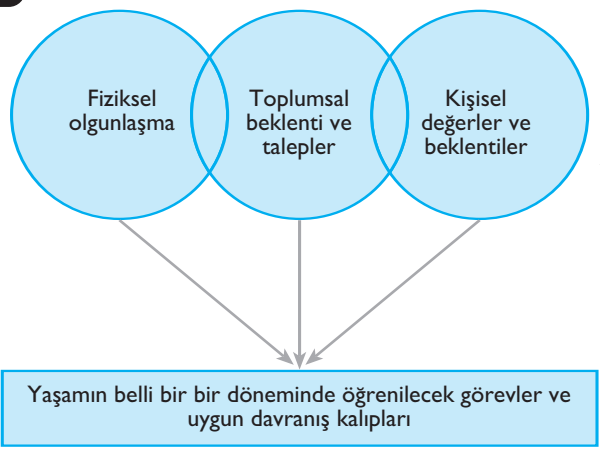

Gelişim görevleri başta fizyolojik olgunlaşmadan, çevre ve kültür etkilerinden, kişinin ilgi ve isteklerinden; genel olarak biyolojik, sosyolojik ve psikolojik olarak nitelendirebileceğimiz, Şekil 9.2'de de gösterilen, bu üç etmen grubundan etkilenerek oluşur.

Gelişim görevleri, eğitimde birbirine karşıt iki görüşü birleştirmektedir. Bu kavram, çocuğun serbest bırakıldığı zaman en iyi bir şekilde gelişeceğini ileri süren "özgürlük" ku-

ramına ve düzenine uyduğu ölçüde olgun ve mutlu bir kişi olabileceğini savunan "disiplin" kuramının ortasında yer alır. Gelişim görevleri kavramında hem bireyin özgürlüğü, hem de toplumun beklediği davranış kalıpları dikkate alınmaktadır. Gelişim görevlerinin bazıları evrensel, bazıları kültürel, bazıları da bireysel olabilir. Ama hangi niteliği taşırsa taşısın, bu görevler dönemin özelliğine göre ve bireye özgü olarak gerçekleşir.

ÖĞRETİM KADEMELERİNE GÖRE GELİŞİM GÖREVLERİ

Rehberlik hizmetlerinin öğrencinin gelişim ve uyumuna yönelik bir yardım süreci olarak benimsendiği dikkate alındığında, bu hizmetleri planlar ve yürütürken o eğitim düzeyindeki öğrencilerin gelişim özelliklerini, ihtiyaçlarını, beklentilerini ve sorunlarını iyi tanımak gereklidir. Çünkü; gelişimsel rehberlik anlayışına sahip bir öğretmenin, öğrencilerinin fizyolojik, psikolojik, sosyal ve zihinsel yönden gelişmelerini kolaylaştırıcı bir yaklaşım içinde olması önemlidir. Sınıfını dolduran öğrenciler, içinde bulundukları yaşla olgunluk düzeyinin gereği olarak, ne gibi gelişim özelliklerine sahiptir ve belli bir kültür içinde, belli bir dönemi yaşayan öğrencilerden beklenen davranış örüntüleri nelerdir? İşte bu bilgilere sahip olan bir öğretmen, döneme özgü davranış örüntülerinin gelişmesini sağlayacak olanakları yaratmaya ve engelleyici, sınırlayıcı durumları ortadan kaldırmaya çalışarak gelişime yardımcı olabilir.

Öğretmenin çocuğun bulunduğu dönemdeki gelişim görevlerini bilmesi çocuğun, o döneme özgü davranış örüntülerini geliştirebilmesine yardımcı olmasını kolaylaştırır.

Şimdi, farklı öğretim kademelerindeki öğrencilerin gelişim görevlerini inceleyelim:

Okulöncesi Dönem Çocuklarının Gelişim Görevleri (5-6 yaş)

Bu yaşlardaki çocukların aşağıdaki becerilerle davranışları başarmaları beklenir:

- Olgunlaşmaya bağlı olarak dil ve ifade yeterliliğini geliştirme...
- Yemek yeme, kendi başına giyinebilme, temizlik gibi "özbakım becerilerini" geliştirme...
- El göz koordinasyonunu sağlama
- Cinsel farklılıkları öğrenme ve cinsel kimliğini kazanmaya başlama
- Büyük ölçüde anne babalarını model alarak; yaşıtları, kardeşleri, ebeveyn ve öğretmenle ilişki kurmayı öğrenme, onlara yönelik duygularının farkında olmaya başlama...
- Sevilmeyi, sevmeyi ve sevgiyi paylaşma ve ifade etme yollarını öğrenme...
- Yanlış ve doğruya ilişkin toplumsal kuralları ve toplumsal rolleri öğrenmeye başlama...

Kuşkusuz bu yaşlarda, televizyondan izlediği modeller, çizgi film kahramanları çocuğun gelişim görevlerini yerine getirme biçimini etkiler. Ancak, bu konuda en önemli etkiyi, planlanmış oyun ve öğrenme yaşantıları aracılığıyla okulun yapması beklenir. Çünkü; bu dönemde okulun görevi, çocuğun gelişimine ve sosyalleşmesine yardımcı olmaktır. İşte anasınıfı öğretmeni, planlanmış yaşantılar ve uygun koşullarda oluşturulmuş ortamlarla çocukların bu döneme özgü gelişim görevlerini başarmalarına yardımcı olur. Bunu sağlarken çocukların, o yaşlardaki gelişim özelliklerini iyi bilmeli, bireysel farkları dikkate almalı ve gelişimi destekleyici koşulları yaratabilmelidir.

Okulöncesi döneme özgü gelişim görevlerinin başarılabilmesinde, okuldaki plânlanmış oyun ve öğrenme etkinliklerinin özel bir önemi bulunmaktadır.

ÖRNEK

Günsu yeni alınan oyuncak bebeğine hayranlıkla bakarak "Ayşegül'ü oynatmam bebeğimle" diye söylendi. Anaokulu öğretmeni "Ona kızgınsın galiba" diye karşılık verdi. "Evet, çünkü o bana bisikletine binmem için izin vermedi". Anlıyorum"diye devam etti öğretmen. "Haklısın ama istersen sen farklı davran ve onun bebeğinle oynamasına izin ver. Böylece o yanlış yaptığının farkına varır ve bir daha istediğinde bisikletine binmene izin verebilir. Hem arkadaşlığınız da bozulmamış olur." Öğretmen duraksadı ve ekledi "Tabi eğer arkadaşlığınızın sürmesini istiyorsan..." Günsu kısa bir tereddütten sonra yanıtladı: "Evet, o benim arkadaşım, bebeğimle oynatacağım."

SIRA SİZDE 3

Okulöncesi dönemindeki çocukların gelişim görevlerini desteklemek için ne gibi etkinlikler düzenlenebilir?

İlköğretim I. Dönemindeki Çocukların Gelişim Görevleri (6-12 yaş)

Havighurst'te göre okul çocukları üç özgül alanda büyüme özellikleri gösterir. Önce, karmaşık kavramları, sonra sembolizm ve mantıksal düşünmeyi kapsayan bilişsel gelişimle yetişkinin iletişim çevresine girerler. Sonra da toplumsal olarak; ev ve aile ortamının dışına çıkar, okul ortamına ve yaşıt grubuna girerler. Son olarak da okul çocukları, gelişmiş sinir kas becerileri ve yetenekleri gerektiren oyunlar oynayarak ve spor yaparak fiziksel olarak gelişirler. Çocuklar büyüdükçe, bireysel olarak, bu alanların her birinde kendine özgü üsluplarını ve işleyiş düzeylerini oluştururlar.

Bu çağın gelişim görevleri şunlardır:

- Büyük ve küçük kaslarını kullanmayı öğrenmek.
- Çeşitli oyunlar ve devinsel aktivitelerde beceri kazanmak.
- Kurumsal kurallara uyarak yaşamayı öğrenmek.
- Sosyal gelişimine bağlı olarak yaşıtlarıyla iyi geçinmeyi öğrenerek, kişilerarası ilişkilerini zenginleştirmek.
- Anne baba dışındaki başka yetişkinlerle ilişki kurabilmek.
- Bedenini kendine özgü nitelikleriyle tanıma ve kabul etmek.
- Kendi cinsiyle özdeşleşebilmek, kendi cinsine uygun rolleri benimsemek.
- Yaşamında, kendisi için önemli olan yetişkinleri büyük ölçüde model alarak, toplumsal ve mesleki roller geliştirmek.
- İlköğretimde hedeflenen; okuma, yazma ve aritmetik alanında temel becerileri kazanmak.
- Zaman kavramını öğrenmek ve somuttan soyuta uslamlama gücünü kazanmak.
- Kendi kararlarını almak, davranışlarının sorumluluğunu üstlenmek ve kişisel bağımsızlığını kazanmaya başlamak.
- Vicdan ve değerler sistemini geliştirmek.

Okulda planlanan öğrenme ve rehberlik yaşantıları, her öğretim kademesinde, öğrencilerin gelişim ödevlerini karşılayabilecek biçimde planlanmalıdır.

Okulda planlanan öğrenme yaşantılarının, gerek Havighurst tarafından sıralanan yukarıdaki gelişim görevlerini, gerekse Maslow'un tanımladığı temel ihtiyaçları karşılayabilecek nitelikte olması gereklidir. Bütün bu ihtiyaçlara ek olarak rehberlik hizmetleri, öğrencinin karakteristik özelliklerini dikkate almalıdır. Farklı gelişim alanlarındaki özellikleri açıklamaya geçmeden, bu dönemdeki belirgin niteliklere bir göz atmakta yarar vardır.

Bu dönemde çocuklar, aşağıdaki özellikleri gösterirler:

- Büyüme gelişme, değişim halindedirler.
- Farklı alanlarda, birbirini etkileyen bütünleştirici yaşantılar içindedirler.
- Kendilerini sözel olarak ifade etme yetenekleri nispeten sınırlıdır.
- Olayları muhakeme etme gücü tam olarak gelişmemiştir.
- Herhangi bir aktivite için dikkatleri kısa sürelidir.
- Heyecan ve istekleri kolayca harekete geçirilebilir.
- Karar ve amaçlarını hemen gerçekleştirmek isterler, henüz uzun dönemli planlar yapma durumunda değildirler.
- Duygulanımı (az çok) açık olarak gösterirler.

Bu dönemdeki öğrenci niteliklerinin doğurguları ilköğretimde verilecek rehberlik hizmetlerine yansır. Rehberlik hizmetleri bu nitelikler üzerine temellendirilir ve gelişim ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir.

İlköğretimin II. Dönemindeki Çocukların Gelişim Görevleri (12-15 yaş)

Bu çağın başlarında fiziksel gelişme hızı bir hayli yavaşlamıştır. Çocukluktan ergenliğe geçiş dönemi, fizyolojik olarak bir durgunluk dönemi olmasına karşın, psikolojik olarak huysuzluk ve terslik olaylarının, gerginliğin yaşandığı bir 'olumsuz dönem' olarak nitelenebilir.

Bu çağın sonuna doğru gelişme hızlanır, cinsel olgunluğa götüren cinsellik bezlerinin faaliyeti artar. Bu çağda beklenen gelişim görevleri şunlardır:

- Sosyal davranışların gelişmeye devam etmesine bağlı olarak her iki cinsteki yaşıtlarıyla yeni ve daha olgun ilişkiler kurmayı başarmak.
- Akranlarca önem verilen etkinliklerde beceri kazanmak.
- Bedene iyi bakım alışkanlıklarını kazanmak ve beden fonksiyonlarına karşı sağlıklı bir tutum geliştirmek.
- Cinsel ilgilerini gizli tutmayı ve denetlemeyi öğrenmek.
- Toplumdaki cinsel kimlik rollerine uygun olarak "kadın ya da erkek" sosyal rolünü benimsemek.
- Kendi değerler sistemi içinde "doğru yanlış'"kavramlarını geliştirme ve kendine özgü bir değerler sistemi araştırmak.
- Soyut düşünme yeteneğini geliştirmek, genel ilkeleri soyut durumlara uyarlayabilmek.
- Gelecekteki yaşamına yönelik düşünmek, bir mesleğe yönelip hazırlanmaya başlamak.
- Fiziksel ve sosyal çevreye çeşitli biçimlerde uyum yollarını öğrenmek.
- Dilin yazılı sembollerini kullanmada beceri kazanmak.
- Arkadaşlık, evlilik, aile kurma gibi sosyal görevler üzerine düşünmek ve hazırlanmaya başlamak.
- Akranlar grubunun standartlarını benimsemek, kendi cinsinden olan yaşıtlarıyla özdeşleşmek.

İlköğretimin ikinci döneminde başarılması gerekli gelişim görevleri arasında, cinsiyet rolleriye soyut düşünebilme yeteneğinin başarılmasının özel bir önemi bulunmaktadır.

Bu dönemin gelişim görevlerinin başarılması, daha önceki dönemin başarılı ve uyumlu geçmesine bağlıdır. Bir önceki dönemdeki eksik gelişim görevleri bu dönemde tamamlanabilir. Ancak, bu dönemin görevlerinin yerine getirilmesini aksatabilir. Eğer, erinlik dönemindeki gelişim görevlerine uygun bir eğitim ortamı yaratılabilirse ailenin eksikleri telafi edilebilir, böylece çocuk ergenlik dönemine daha sağlıklı ve uyumlu bir geçiş yapabilir. Bu konuda okula ve öğretmene önemli sorumluluklar düşmektedir.

ÖRNEK

Teyzesi, yeğeni Gözde'yi görmeyeli sadece 6 ay olmuştu. Bayram ziyaretine geldiğinde gözlerine inanamadı. Sanki bir kaç yaş birden büyümüştü. Sadece fiziksel olarak değil huyu da değişmiş gibiydi. O evde kaldığı sürenin çoğunu ayna karşısında geçiriyor, anne ve babasına sürekli ters cevaplar veriyor, söylenenler karşısında savunmaya ya da saldırıya geçiyordu. Bir ara Gözde salondan çıkınca teyzesi şaşkınlıkla sordu "nesi var bunun?" Annesi yanıtladı: "Biz de anlayamadık! Geçen hafta okulundaki rehberlik uzmanıyla görüştük. Bize şöyle dedi; "telaşlanmayın ve bu değişikliklere karşı sabırlı olun, çünkü kızınız büyüyor!"...

Ortaöğretim Dönemindeki Gençlerin Gelişim Görevleri

Ergenlik döneminin, 12-13 yaşlarından başlayıp 18-19 yaşlarına dek sürdüğü kabul edilir. Bu nedenle lise çağındaki öğrenci henüz bu dönemin içindedir. Hızlı fiziksel büyüme ve cinsel gelişim devam etmektedir. Bu dönemin başında kızların gerisinde kalan erkekler 14 yaşından itibaren atılıma geçerler ve kızları geçerler.

Bireyin benlik kavramıyla duygusal ve sosyal gelişimi, erinlikte ve ergenlikte bedensel gelişimden önemli ölçüde etkilenir.

Kızlarla erkeklerde, cinsiyetle ilgili olarak ortaya çıkan birincil, ikincil değişme ve gelişmeler, gencin başkalarıyla ve çevresiyle ilişkilerini etkiler. Erinlik döneminden başlayarak, ergenlik döneminde de beden özellikleriyle beden yapısı gencin ilgi alanının temelini oluşturur. Onun beden imgesi; benlik kavramını, dolayısıyla da duygusal ve sosyal gelişimini de etkiler.

15-18 yaşlarını kapsadığı lise çağında gencin gelişim görevleri şunlardır:

- Sevilme, sevme, sevgisini başkalarıyla paylaşmasını öğrenmek.
- Değişen toplumsal gruplara dâhil olmasını, bu gruplardaki değişik rolleri ve kendi rolünü öğrenmek.
- Kendi cinsinin psikososyal, biyolojik rolünü öğrenerek buna uygun davranışlar, tavırlar geliştirmek.
- Topluma ve başkalarına karşı ödevlerini kavrayacak bir vicdan duygusuyla ahlâk anlayışı ve değerler sistemi geliştirmek.
- Uygun bir bağımlılık bağımsızlık tarzı geliştirme ve yürütmek.
- Fiziksel ve fizyolojik değişmeleri kabul etmek, kendini bu değişmelere uydurabilmek, kas koordinasyonu ve kontrolünü sağlayabilmek.
- Dil, sayılar, şekiller ve benzeri simgelerle düşünmesini, bunları etkili biçimde kullanmasını öğrenmek ve soyut kavramları anlama, oluşturma yeteneği geliştirmek.
- Fiziksel çevre ve kendi dünyasını keşfedip kontrol etmesini öğrenmek.
- Eş seçme, evlenme, aile kurma gibi sosyal rollere hazırlanmak.
- Bir meslek seçmeye ve çalışma hayatına hazırlanmak.

Ergenlik çağı, gelişim dönemleri içinde, üzerinde en çok durulan bir dönem olagelmiştir. Bu dönemin bazı yönlerden gelişime damgasını vurduğu söylenebilir. Çizelge 9.1, farklı uzmanların, ergenlik (adolesence) döneminde vurguladıkları gelişim alanları ve gelişim görevlerini göstermektedir.

Çizelge 9.1
Uzmanlar Tarafından Tanımlanan Ergenlik Dönemi Gelişim Görevleri

Kaynak Kişi	Gelişim Alanı	Gelişim Görevleri
Freud	Psikoseksüel	Seksüel enerjinin sosyal yönden onaylanan etkinliklere sarfedilmesi (yöneltilmesi)
Erikson	Psikososyal	Kimlik kazanma, kendini tek bir birey olarak algılama kabul etme
Piaget	Bilişsel zihinsel	Formal işlemler, soyut düşüncelerle ilgilenme, kuramsal durumlar üzerinde düşünme
Maslow	İnsan ihtiyaçları	Ego, saygı ihtiyaçları, güven duygusunun gelişimi, olumlu kendine saygı, (özsaygı kendine değer verme, kendini geliştirme
Super	Mesleki gelişim	Mesleki önceliklerin kristalleşmesi, geçici seçimler (mesleksel) yapma, uygun meslek alanlarının belirlenmesi, genelleştirilmiş seçimlerden özele doğru değişim.
Sullivan	Kişilerarası ilişkiler	Kendi cinsi ve karşı cinsle doyum verici ilişkiler kurma ve sürdürme.

Yükseköğretim Dönemindeki Gençlerin Gelişim Görevleri

Ortaöğretimden sonra yükseköğretime devam eden gençlerde, bu süreç 18-19 yaşında başlar. Ergenlik çağının sonuyla genç yetişkinlik çağının başlangıç yılları üniversitede geçer. Giderek yaygınlaşan lisansüstü eğitim olanaklarıyla bu süreç 26-27 yaşlarına dek sürebilir. Bu dönemin başlıca gelişim görevleri şunlardır:

- Örgün eğitimi tamamlayarak iş yaşamına atılmak.
- Meslek yaşamında kendine bir yer edinmek.
- Bir eş seçerek yuva kurmak ve evliliğe uyum sağlamak.
- Anne baba olmak.
- Ev ve aile sorumluluklarını yürütmek.
- Toplumsal sorumluluklarını üstlenerek sosyal rollerini ve görevlerini yerine getirmek.
- Kendi değer ve tercihlerine uygun sosyal gruplarda yer almak.
- Dünyayı daha olgun ve kişisel değerler sistemine göre daha yeterli bir düzeyde kavrayıp değerlendirebilmek.

Toplumsal değişim süreci içinde bu gelişim görevlerinin bir kısmı, gencin üniversite eğitimini tamamlamasından sonra, zamanla gerçekleşir. Genç yetişkinlik dönemi 30, 35'li yaşlara dek sürer.

GELİŞİM GÖREVLERİNİN REHBERLİK AÇISINDAN DOĞURGULARI

Bir bakıma, bireyin gelişim ihtiyaçlarıyla gelişim görevlerinin incelenmesi, bize, rehberlikte kriz yönelimli, 'iyileştirici' ya da 'önleyici' yaklaşımların neden yetersiz kaldığını ve neden gelişimsel yaklaşımın benimsendiğini gösterir.

Genel anlamda bireyin gelişim özellikleri, ihtiyaçları ve gelişim görevlerinin rehberlik hizmetlerine yansıyan doğurguları aşağıda sıralanmıştır. Bunları incelediğinizde, rehberlikte gelişimsel yaklaşımın ne olduğunu, özelliklerini ve ilkelerini de incelemiş olacaksınız.

- Gelişimsel rehberlik yaklaşımı öğrenciyi, sürekli gelişim ve değişim içinde bir varlık olarak kabul eder.
- Öğrencinin kendine özgü gelişim hızıyla gelişimdeki bireysel ayrılıkları dikkate alır. Özel ihtiyaçların erken tanımlanmasının gelişim açısından önemini kabul eder.
- Rehberlik hizmetleri, her dönemdeki, gelişim görevlerinin başarılmasını kolaylaştırıcı etkinliklere ağırlık verir.
- Bu hizmetler, okulöncesinden başlayarak yükseköğretim sonuna dek, eğitim süreci boyunca, tüm öğrencilerin ihtiyaçlarına yöneliktir.
- Her öğrencinin, her gelişim aşamasında farklı derecelerde de olsa, rehberlik yardımına gereksinimi vardır. Bu nedenle rehberlik hizmetleri tüm öğrenciler içindir.
- Rehberlik hizmetleri, eğitim sürecinin ayrılmaz ve yaşamsal bir parçasıdır. Tüm eğitim süreci içine kaynaştırılmalı ve bu süreçle bütünleştirilmelidir.
- Bu hizmetler, öğrencilere, tüm eğitim sürecinde başarılı olmaları için gerek duyulan temel beceri ve öğrenme yaşantılarını kazandırmayı hedefler. Her bir rehberlik amacının eğitimsel bir temeli vardır.
- Gelişimsel rehberlik yaklaşımı, okuldaki eğitim programının öğrenci ihtiyaçları üzerine temellendirilmesini öngörür.
- Rehberlikte Gelişimsel yaklaşım, gelişim kuramcılarının ortaya koyduğu görüşlerden, bireyin gelişimini anlama ve desteklemede, uygun koşulları oluşturmak için yararlanır.
- Bu yaklaşım, rehberlik hizmetlerinde sonuçlar üzerinde değil, sürece önem vermeyi gerektirir. Önemli olan, öğrencinin, her yönüyle tüm olarak, gelişiminin mevcut koşullar içinde en iyi şekilde sürmesini sağlayabilmektedir.
- Gelişimsel yaklaşım, öğrencinin kendini anlaması, kabul etmesi ve geliştirmesi süreciyle ilgilidir. Bu hedeflere yönelik olarak, bireyin kendi güçlerini kullanmasını teşvik eder.
- Gelişimsel yaklaşım; çocuk psikolojisi, çocuk gelişimi kuramları kadar öğrenme kuramlarına da dayanır.
- Rehberlik programları, gelişimsel sürece uygun olarak sürekli, ardışık ve esnek olarak hazırlanmalıdır.
- Rehberlik programları geliştirilirken, o eğitim kademesindeki öğrencilerin gelişim görevleri "ölçülebilir yeterlilikler" olarak ifade edilmelidir. Programın etkililiği, bu yeterlilikleri karşılamada ne derece başarılı olduğuyla değerlendirilmelidir.
- Rehberlik hizmetleri, öğrencinin gelişimini etkileyen kişi ve çevre koşullarını dikkate almalıdır. Bu yüzden hizmetlerin yürütülmesinde ebeveyn, öğretmenler, yönetici ve uzmanlarla çevredeki kurum ve kuruluşların iş birliği ve desteği gereklidir.

Rehberlikte Gelişimsel Yaklaşım

Rehberlikte gelişimsel yaklaşım; rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin, akademik başarıyı artırma ya da meslek seçimi gibi sorunlarıyla sınırlandırılmasına ve bunalım durumlarında düzeltici, çare bulucu yardımlar sağlamaya ağırlık vermesine bir tepki olarak gelişmiştir (Kuzgun, 1992). Gelişimsel rehberlik bireyin sürekli gelişm halinde olduğu, bir gelişim basamağını başarıyla geçirenlerin daha

sonraki gelişim görevlerini de daha iyi başaracağı gerçeğine dayanmaktadır. Gelişimsel anlayışı benimseyen uzmanlara göre, her birey, yaşamı boyunca bir dizi sosyal beklentiyi karşılama, dönemine özgü davranış kalıplarını gösterme yani gelişim görevlerini başarıyla yerine getirme durumundadır. Birbirinden farklı gelişim aşamalarında bireylerin kendilerini ve çevrelerinin doğru değerlendirmeleri halinde, beklentileri karşılayacak davranışları gerçekleştirmeleri kolaylaşacaktır (Havighurst 1972; Hill 1973).

Rehberlikte gelişimsel yaklaşımın özelliklerini vurgulamak açısından geleneksel yaklaşımla farklılıklarını ortaya koymak yararlı olacaktır. Çizelge 9.2 incelendiğinde, bu farklılıkların neler olduğu görülebilmektedir.

Çizelge 9.2
Geleneksel ve Gelişimsel Rehberlik Yaklaşımlarının karşılaştırılması

Geleneksel Yaklaşım	Gelişimsel Yaklaşım
• Kriz odaklı yardım hizmeti	• Gelişmeyi sağlayıcı ve kolaylaştırıcı yardım hizmeti
• Bilgi verme ve yöneltme ekseninde odaklanma	• Tüm gelişim alanlarına yönelik yeterlilik kazandırma
• Uzman odaklı	• Öğretmen odaklı
• Tepkisel	• Yaratıcı ve esnek
• Görev yönelimli	• Hedef yönelimli
• Zaman çizelgesiyle sınırlı	• Program bütünlüğü içinde
• Öğretimden ayrıştırılmış	• Öğretimle kaynaştırılmış
• Yapılanmamış	• Ölçülebilir
• Varolanı korur ve sürdürür	• Varolanı değerlendirir ve geliştirir
• Bağımsız uygulamalar	• Sürekli, aşamalı, ardışık uygulamalar
• Profesyonel müdahale	• Profesyonel hizmet

Gelişimsel rehberlik yaklaşımının özelliklerini dikkate aldığınızda hangi eğitim kademesinde daha uygun olacağını, gerekçeleriyle tartışınız.

SIRA SİZDE 4

GELİŞİM ALANLARINA GÖRE REHBERLİK HİZMETLERİ

Gelişim ihtiyaçları ve gelişim görevleri, rehberlik hizmetlerinin, bireyin farklı gelişim alanlarında (birbirini destekleyen) yeterlikler kazanmasına yönelik olarak organize edilmesine yol açmıştır. Eğitimde, gelişimsel rehberlik anlayışına göre, esas alınan 3 temel gelişim alanı vardır. Buna göre, rehberlik hizmetleri, büyüme ve gelişme süreci içinde öğrencilerin;

- "kişisel ve sosyal"
- "eğitsel"
- "mesleki gelişim" alanlarında temel ihtiyaçlarını karşılama ve bu alanlarda döneme özgü gelişim görevlerini yerine getirmede gerekli yeterlikleri kazandırmayı amaçlar. Bu durum Şekil 9.3'de ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

Şekil 9.3

Gelişim Alanları ve Temel Öğrenme İhtiyaçları

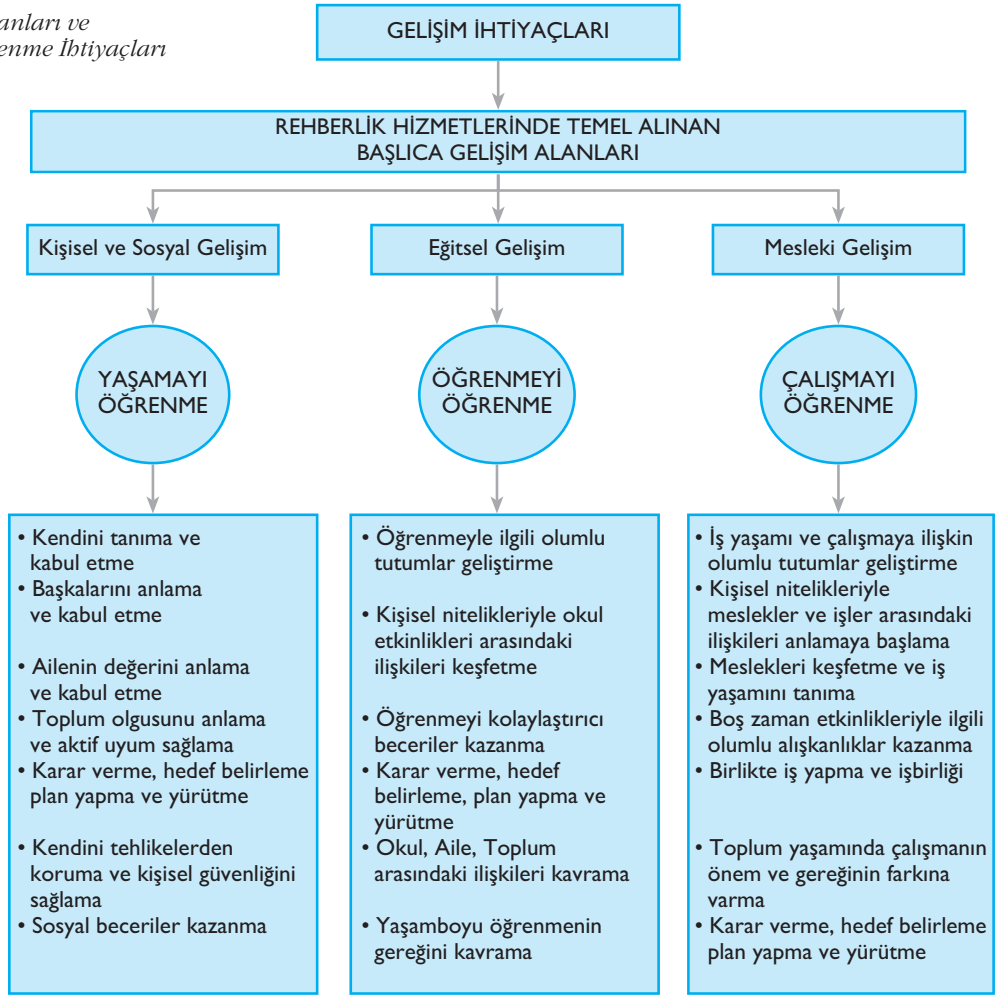

Yukarıda görüldüğü gibi, rehberlik hizmetleri bu üç alanda belli yeterlikler kazandırmayı hedefleyerek, bireyin gelişim ihtiyaçlarını karşılamaya çalışır. Bu üç gelişim alanında verilecek rehberlik hizmetlerine ilişkin bilgileri ileriki ünitelerde göreceksiniz. Bireyin gelişim süreci içinde karşılaştığı "kişisel ve sosyal gelişim görevleri", "eğitsel gelişim görevleri" ve "mesleki gelişim görevleri"ni başarması için gerekli yeterlikleri kazanması, gelişimsel rehberlik yaklaşımının temel işlevini oluşturur. Bu üç gelişim alanındaki yeterlikler, birbirini destekleyip bütünleştirerek bireyin topyekun gelişim ve uyumunu sağlar.

Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programları

ABD'de 1980'li yılların başından beri kullanılan "Kapsamlı Gelişimsel Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları", bir okuldaki tüm öğrencilerin yararlanmaları ve kendilerini bütünsel olarak geliştirebilmeleri amacıyla oluşturulmuş gelişimsel ve ardışık olarak devam eden programlardır. Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programları, tüm eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır ve programda yer alan konuların mümkün olduğunca diğer öğretim programlarıyla bütünleştirilmesi sağlanır. Böyle bir programın bileşenleri; Rehberlik Müfredatı, Müdahale Hizmetleri, Bireysel Plan-

lama ve Sistem Desteği olmak üzere dört ana unsurdan oluşur. Çizelge 9.3, anaokulundan lise sonuna dek bu bileşenlerin tanımlanmış amaçları ve hedefleriyle danışmanın rolünü özetlemektedir (Aydın, 2007, s.315).

	Rehberlik Müfredatı	Müdahale Hizmetleri	Bireysel Planlama	Sistem Desteği
Tanım	Sistematik bir şekilde bütün öğrencilere rehberlik sağlar.	Öğrencilerin acil sorunları ve gereksinimleriyle ilgilenir.	Öğrencilerin kişisel-sosyal, eğitsel ve mesleki alanlarda planlama yapmalarına ve kendi gelişimlerini izlemelerine yardım eder.	Okuldaki rehberlik programlarıyla diğer eğitim programlarını ve okul personelini destekleyici aktiviteleri ve servisleri içerir.
Amaç	Farkındalık kazandırma, Beceri geliştirme, Becerilerin günlük yaşama uygulanabilirliğini sağlama.	Önleme, krize müdahale.	Planlama, amaç belirleme.	Programların sunulması, destek sağlama.
Hedeflenen Alanlar	• Kendine güven • Motivasyon • Karar verme ve problem çözme becerileri • Kişilerarası Etkileşim • İletişim Becerileri • Uygun Davranışlar	• Akademik Alan • Okuldan kaçma, atılma gibi okulla ilgili problemler • Fiziksel, duygusal ve cinsel istismar • Yas ve kayıplar • Madde kullanımı • Ailevi konular • Stresle başa çıkma • Cinsellikle ilgili konular	EĞİTSEL • Çalışma alışkanlığının kazanılması • Eğitsel fırsatların farkına varabilme • Uygun derslerin seçimi • Yaşam boyu öğrenme • Sınav sonuçlarının değerlendirilmesi MESLEKİ • Mesleki fırsatlar hakkında bilgi sahibi olma • Mesleki eğitim hakkında bilgi sahibi olma KİŞİSEL VE SOSYAL • Sağlıklı bir benlik kavramının gelişimi • Uygun sosyal davranışların gelişimi	• Rehberlik programlarının geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesi • Ebeveyn eğitimi • Öğretmen ve idarecilere konsültasyon • Personel eğitimi • Danışmanların kişisel gelişimi • Araştırma ve yayınlama
Danışmanın Rolü	• Rehberlik • Konsültasyon • Program uygulama ve değerlendirme	• Psikolojik danışma • Konsültasyon • Koordinasyon • Yönlendirme ve Sevk • Kriz Danışmanlığı	• Rehberlik • Bireyi Tanıma • İzleme ve Değerlendirme	• Araştırma ve geliştirme • Personel gelişim • Okul personeli ve çevreyle ilişkiler • Program uygulama • Konsültasyon

Çizelge 9.3 *Kapsamlı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programlarında Unsurlar*

Kaynak: *The Comprehensive Guidance Program for Coppell Independent School District. A Developmental Program for Grades Pre-K-12. (Akt:Aydın, B. (2007) s. 315)*

Özet

AMAÇ 1

Rehberlikte Gelişimsel Yaklaşım ve Temelleri

Rehberlik hizmetlerinin başlangıcından günümüze dek krize müdahale, iyileştirici, önleyici ve gelişimsel rehberlik olmak üzere farklı yaklaşımlar benimsenmiştir. A.B.D.'de 1960'lardan itibaren rehberliği, gelişim sürecine yardım olarak gören gelişimsel yaklaşım, bireyi sürekli gelişim halindeki bir varlık olarak kabul eder. Bu yaklaşım gelişim özellikleri ve süreçleriyle bütünleşir. Öyle ki rehberlik hizmetleri; gelişim ilkeleri, gelişimi etkileyen etkenler, gelişim ihtiyaçları ve gelişim görevleri üzerine inşa edilir.

Rehberlik hizmetleri; Maslow'un tanımladığı temel ihtiyaçlarla yaşam dönemlerine özgü gelişimsel ihtiyaçları karşılamaya yardımcı olmayı hedefler. Böylece çocuğun içinde bulunduğu döneme özgü gelişim görevlerini başarmasını ve sağlıklı bir uyum süreci yaşamasını kolaylaştırır.

AMAÇ 2

Öğretim Kademelerine Göre Gelişim Görevleri

Eğitim süreci içinde; okulöncesi dönemde (5-6 yaş) çocuğun; okula uyumla birlikte, özbakım becerileri, dil ve ifade yeterliliği, el göz koordinasyonu ve sosyal davranışları kazanması beklenir. Öğretmen; oyun, hikaye, drama, resim vb. etkinlikler yoluyla düzenlediği yaşantılarla bu gelişimi kolaylaştırmalıdır.

Temel eğitimin I. döneminde (6-12 yaş) çocuğun; temel beceriler (okuma, yazma, aritmetik), vicdan ve değerler sistemi, kendi cinsel rollerini benimseme, sosyal kurallara uyma, kişisel bağımsızlığını kazanma gibi gelişim görevlerini başarması beklenir.

Temel eğitim ikinci döneminde (12-15 yaş); çocuklukla gençlik arasındaki bir geçiş döneminin (erinlik) sıkıntıları yaşanır. Ergenliğin bu ilk yıllarında; bedene karşı olumlu tutumlar kazanma, cinsel kimlik rollerini benimseme, değerler sistemi geliştirme, soyut düşünme yeteneğini geliştirme, akran standartlarını benimseme gibi gelişim görevlerinin kazanılması beklenir.

Ortaöğretim döneminde (15-18 yaş); genç; bedensel ve fizyolojik gelişmelerle birlikte güçlü cinsel dürtüleriyle başetme, kendi cinsinin psikososyal, biyolojik rolünü öğrenerek buna uygun tavırlar geliştirme, yetişkinler dünyasına girme, eş seçmeye, evliliğe, meslek seçmeye hazırlık gibi gelişim görevlerini başarmak durumundadır. Nihayet yükseköğretim yıllarını ve sonrasını kapsayan gençlik döneminde (18-26 yaş); gencin, örgün eğitim sürecini tamamlayıp iş yaşamına atılma, ilerleme, eş seçme, bir yuva kurma, ana baba olma, bir yetişkin olarak toplumsal sorumluluk alma gibi gelişim görevlerini yerine getirmesi beklenir.

AMAÇ 3

Gelişimsel Yaklaşımın Rehberlik Açısından Doğurguları

Rehberlikte gelişimsel yaklaşım; geleneksel yaklaşımdan farklı olarak; gelişmeyi sağlayıcı ve kolaylaştırıcı yardım hizmetleri olarak, öğrencinin kişisel, eğitsel ve mesleki alanda yeterlik kazanmalarına yönelmiştir. Hizmetleri sunmada öğretmeni odağa koyar, hedef yönelimli, programa dayalı ve öğretimle kaynaşmıştır. Ölçülebilir hedef davranışlara ulaşmada sürekli, aşamalı ve ardışık uygulamalara dayalı profesyonel bir hizmettir.

AMAÇ 4

Gelişim Alanlarına Göre Rehberlik Hizmetleri

Rehberlik hizmetlerinin işlevi; her dönemde öğrencilerin, gelişim görevlerini başarmalarına uygun ortam hazırlayarak, gelişimi desteklemek ve kolaylaştırmaktır. Bu işlevi yerine getirecek hizmetlerin de gelişim ilke ve özelliklerine uygun olarak planlanması gerekir. Bu anlayışa göre; öğrencinin kişisel ve sosyal gelişim alanında "yaşamayı öğrenme" ye; eğitsel gelişim alanında "öğrenmeyi öğrenme"ye ve mesleki gelişim alanında "çalışmayı öğrenme"ye ihtiyacı vardır. Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programları hazırlanırken gelişimsel yaklaşımın doğurguları ve ilkeleri esas alınır. Böyle bir programın bileşenleri; rehberlik müfredatı, müdahale hizmetleri, bireysel planlama ve sistem desteğidir.

Kendimizi Sınayalım

1. Bireyin tamamen gelişimini sağlayacak ortamı oluşturmak, hangi rehberlik yaklaşımının **temel** amacıdır?

a. Krize müdahele
b. Önleyici rehberlik
c. Gelişimsel rehberlik
d. İyileştirici rehberlik
e. Eğitsel rehberlik

2. Aşağıdakilerden hangisi gelişimsel rehberlik yaklaşımının dayanaklarından biri **değildir?**

a. Gelişim ilkeleri
b. Gelişimi etkileyen etmenler
c. Gelişim ihtiyaçları
d. Gelişim farkları
e. Gelişim görevleri

3. Maslow'a göre, aşağıdakilerden hangisi "bireyin kendini gerçekleştirme ihtiyacı" içinde yer alan üst düzeydeki bir gereksinimdir?

a. Başarı
b. Statü sahibi olma
c. Kimlik duygusu kazanma
d. Ait olma
e. Estetik beğeni

4. Cinsel farklılıkları öğrenme ve cinsel kimliği kazanmaya başlama, hangi döneme özgü bir gelişim görevidir?

a. Okulöncesi dönem
b. İlköğretimin birinci dönemi
c. İlköğretimin ikinci dönemi
d. Ön ergenlik dönemi
e. Ortaöğretim dönemi

5. "Gelişim görevleri" kavramını ortaya atan bilim adamı aşağıdakilerden hangisidir?

a. Maslow
b. Havighurst
c. Piaget
d. Freud
e. Erikson

6. Aşağıdakilerden hangisi gelişimsel rehberlik yaklaşımının özelliklerinden biri **değildir?**

a. Öğretmen odaklı olması
b. Görev yönelimli olması
c. Yaratıcı ve esnek olması
d. Tüm gelişim alanlarına yönelik yeterlilik kazandırması
e. Ölçülebilir olması

7. Aşağıdakilerden hangisi, kapsamlı rehberlik programlarının "müdahale hizmetleri" boyutunun hedeflediği alanlardan biri **değildir?**

a. Stresle başa çıkma
b. Madde kullanımı
c. Ailevi konular
d. Personel eğitimi
e. Yaş ve kayıplar

8. Türkiye'de gelişimsel rehberlik yaklaşımı, programlara hangi yıl yansıtılmıştır?

a. 1960
b. 1980
c. 1995
d. 2002
e. 2006

9. Aşağıdakilerden hangisi kapsamlı gelişimsel rehberlik programlarının **temel** unsurlarından biri **değildir?**

a. Rehberlik müfredatı
b. Müdahale hizmetleri
c. Öğretim hizmetleri
d. Bireysel planlama
e. Sistem desteği

10. Aşağıdakilerden hangisi, kapsamlı gelişimsel rehberlik programlarının "rehberlik müfredatı" boyutunun hedeflediği alanlardan biri **değildir?**

a. Kendine güven
b. Motivasyon
c. İletişim becerileri
d. Kişilerarası etkileşim
e. Ebeveyn eğitimi

Yaşamın İçinden

Ülkemizde gelişimsel rehberlik yaklaşımı programlara yansımıştır. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programlarında (2006) öğrencilerin eğitsel, mesleki ve kişisel/sosyal alanda kazanması beklenen yeterlilikler yedi başlık altında toplanmaktadır. Bunlar sırasıyla;

1. Okula ve Çevreye Uyum
2. Eğitsel Başarı
3. Kendini Kabul
4. Kişiler arası İlişkiler
5. Aile ve Toplum
6. Güvenli ve Sağlıklı Hayat
7. Eğitsel ve Mesleki Gelişim olarak sıralanabilir.

Bu yeterlilik alanlarının hepsi birbiri ile ilişkilidir ve bu alanların birbirinden soyutlanması mümkün değildir. Bu ilişki Şekil 9.4'de şematik olarak gösterilmiştir (Aydın, 2007 s.312).

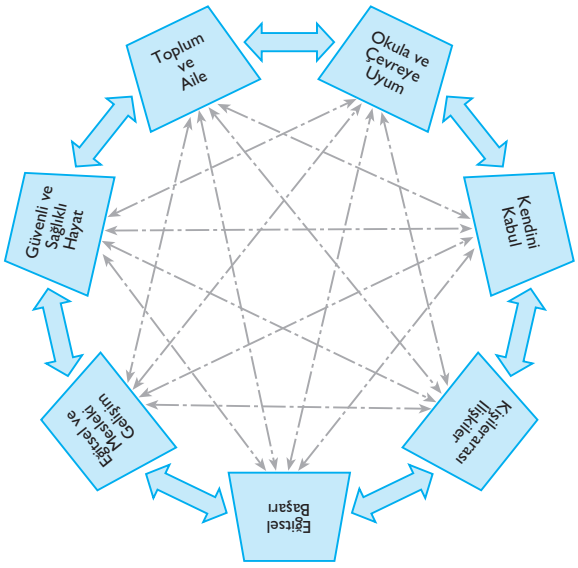

Şekil 9.4. *Yeterlik Alanlarının Birbirleriyle İlişkisi*

Kaynak: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programı (2006). Ankara. (Akt:Aydın, 2007 s. 311-312)

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. c	Yanıtınız yanlış ise, "Gelişimsel Rehberlik Anlayışı" başlığı altındaki bilgileri gözden geçiriniz.
2. d	Yanıtınız yanlış ise, "Gelişimsel Yaklaşımın Temelleri" başlığı altındaki bilgileri gözden geçiriniz.
3. e	Yanıtınız yanlış ise, "Gelişim İhtiyaçları" alt başlığı altındaki bilgileri gözden geçiriniz.
4. a	Yanıtınız yanlış ise, "Okulöncesi Dönem Çocuklarının Gelişim Görevleri" alt başlığı altındaki bilgileri gözden geçiriniz.
5. b	Yanıtınız yanlış ise, "Gelişim İhtiyaçları" alt başlığı altındaki bilgileri gözden geçiriniz.
6. b	Yanıtınız yanlış ise, "Geleneksel ve Gelişimsel Rehberlik Yaklaşımlarının Karşılaştırılması" bölümünde verilen farkları yeniden inceleyiniz.
7. d	Yanıtınız yanlış ise "Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programı" bölümünü yeniden inceleyiniz.
8. e	Yanıtınız yanlış ise "Yaşamın İçinden" bölümünde verilen bilgileri yeniden gözden geçiriniz.
9. c	Yanıtınız yanlış ise "Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programları" bölümünde verilen bilgileri yeniden gözden geçiriniz.
10. e	Yanıtınız yanlış ise "Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programları" bölümünde verilen bilgileri yeniden gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Belli başlı gelişim ilkeleri bir öğretmen açısından öğretim ve değerlendirme süreçlerini hazırlarken yol gösterici olması açısından önemlidir. Çevre gelişimi etkilediğine göre, öğretmenin uygun koşullar hazırlaması, gelişimi destekleyici etkinliklere yer vermesi, kritik dönemlerde uygun öğrenme yaşantıları hazırlaması ve bütünsel gelişimi esas alması açısından önemlidir. Ayrıca öğrencilerdeki bireysel farkları tanıyıp dikkate almalı ve buna göre öğretim etkinliklerini çeşitlendirmelidir.

Sıra Sizde 2

Yaşamı sürdürmek için gerekli olan hava, su, besin, etkinlikte bulunma, uyku gibi ihtiyaçlar zorunlu durumlarda ya da "ideal amaçlar için" belli bir süre ertelenebilir. Nefes almadan yaşayamayız ama su, besin, uyku gibi ihtiyaçlar belki birkaç gün (ya da daha fazla?) ertelenebilir. Örneğin depremden günler sonra yıkıntı altından sağ çıkarılanlar ya da açlık grevi yapanlar veya cam fanusun içinde günlerce yaşayan sihirbaz gibi...

Sıra Sizde 3

Özbakım becerilerini kendisinin yapması teşvik edilmelidir. Oyunlar, şarkılar, rontlar ve drama gibi etkinliklerle hem psikomotor gelişimi, hem de psikososyal gelişimi desteklenmelidir. Duyguları ifade etmeye yönelik etkinlikler düzenlenmelidir, masal kahramanları ile empati kurması, arkadaşları ile benzerlik ve farklılıklarını keşfetmesi ile ilgili yaşantılar kazandırılmalıdır.

Sıra Sizde 4

Gelişimsel rehberlik yaklaşımı, çocukta gelişimi destekleme açısından kritik bir dönem olan temel eğitim 1. kademesi (anaokulu-12. yaş) için daha uygundur. Çünkü bu dönemde sınıf öğretmenliği esastır, öğretimle kaynaştırılarak rehberlik hedeflerine ulaşılması ve bütünsel gelişimin desteklenmesi açısından gelişimsel yaklaşım daha uygundur.

Yararlanılan Kaynaklar

Aydın, B. (2007); Rehberlik (Ed. B. Aydın) Ankara: Pegema Yayıncılık.

Gibson, L.Robert ve M.H.Mitchel. (1990); Introduction to Counseling and Guidance. (third ed.) New York: MacMıllian Publ. Comp.

Havighurst, R. (1972); Developmental Tasks and Education. (3rd.ed.) New York: Dawid Mc Kay Co.

Kuzgun, Y. ve Dig. (1999); İlköğretimde Rehberlik, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

MEB (2006), İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programı, Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.

Muro, James, J. ve T. Kotman (1995); Guidance and Counseling in the Elementary and Middle Schools. Madison, Wiscansin: Brown a Beuchmark Publ.

Myrick, Robert (1997); Developmental Guidance and Counseling: A practical Approach (3 rd.ed.) Minncapolis: Educational Media Corp.

Senemoğlu, Nuray (1979); Gelişim, Öğrenme, Öğretme: Kuramdan Uygulamaya. Ankara: Spot Matbacılık.

Siyez, D.M. (2007), "Yıllık PDR Faaliyetlerinin Planlanması, İzlenmesi ve Değerlendirilmesi." Rehberlik (ed. B. Aydın), Ankara, Pegem A Yayıncılık.

Thompson, R. (1992); Accelerated Development Inc. Publ.; School Counseling Renewal Strategies for the Twenty-First Century. Indiana.

Yeşilyaprak, B. (2007); Eğitimde Rehberlik Hizmetleri, (15. baskı), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Bireyi Tanıma Teknikleri

10

ZORKUN LİSESİ
ÖĞRENCİ TANIMA FORMU

Değerli Öğrencimiz,

Bu tanıma formu, sizlere ilişkin bilgi toplamak ve sizleri tanımak amacıyla hazırlanmıştır. Bu formdaki sorulara vereceğiniz yanıtlar, sizleri daha yakından tanıyarak sizlere daha etkin eğitim ortamı hazırlanmasına katkı sağlayacaktır. Lütfen, aşağıdaki soruların her birine ilişkin yanıtlarınızı ya kendi durumunuzu belirten seçeneğin önündeki parantezin içerisine çarpı işareti (x) koyarak ya da sorunun karşısındaki boşluğa yazarak belirtiniz. Teşekkürler.

Fotoğraf

1. Ad, Soyadınız: .....
2. Sınıf ve Numaranız: .....
3. Cinsiyetiniz ( ) Kız ( ) Erkek
4. Doğum tarihiniz: .....
5. Ev adresiniz: .....
.....
6. Ev telefonunuz: .....
7. Kan grubunuz: .....
8. Mezun olduğunuz ilköğretim okulunun adı: .....
9. anne-babanızın eğitim düzeyi:

	Anne	Baba
İlköğretim mezunu	( )	( )
Lise mezunu	( )	( )
Üniversite mezunu	( )	( )

10. Annenizin mesleği: .....
11. Babanızın Mesleği: .....
12. .....

Yukarıda bir örneğini gördüğümüz bireyi tanıma tekniklerinden birisi de Öğrenci Tanıma Formu'dur. Öğrenci Tanıma Formu, bir tür anket olup bir dizi soru listesinden oluşur. Bu formlar aracılığıyla öğrencilerin kimliğine, aile durumuna, sağlık durumuna, öğrenim yaşantılarına, serbest zaman etkinlikleri ve ilgilerine, derslere ve başarılarına ilişkin algılarına, geleceğe yönelik planlarına ilişkin çeşitli bilgiler toplanabilmektedir. Bu amaçla her okul ya da öğretmen, rehberlik servisi kendi öğrencilerinin özelliklerini ve düzeylerini dikkate alarak, öğrenmek istediği bilgileri içeren bir tanıma formu hazırlayabilirler, geliştirebilirler. Ya da mevcut bir tanıma formunu öğrencileri için düzenleyerek kullanabilirler.

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra,

- *Bireyi tanıma tekniklerini sınıflandırabilecek,*
- *Testlerin hangi amaçlarla kullanılabileceğini kavrayabilecek,*
- *Testlerin kullanımına ilişkin temel ilkeleri açıklayabilecek,*
- *Test dışı tekniklerin hangi amaçlarla eğitim ortamında kullanılabileceğini açıklayabileceksiniz.*

Örnek Olay

Zeynep Sinem, Düziçi İlköğretim Okuluna Matematik öğretmeni olarak atanmıştı. göreve başlamanın heyecanıyla yoğun bir ders temposu içerisinde, büyük bir özveriyle görevini yapmaya çalışıyordu. Öğrencilerin geçmişteki kaybettikleri zamanı telafi etmek ve hızlı bir şekilde onları yetiştirmek için, öğrencilerine oldukça yüklü ödevler veriyordu. Zeynep Sinem Öğretmen, tüm öğrencilerini çok iyi Matematik bilir hale getireceğini iddia ediyor, öğrencileri yoğun bir çalışma içerisine sokmaya çalışıyordu. Ancak, bazı öğrenciler onun temposuna yetişemiyor ve bir türlü sınıfa uyum sağlayamıyorlardı. Bu öğrenciler derslerde isteksiz görünüyorlar ve derse ilişkin hiçbir ilerleme gösteremiyorlardı.

Bir süre sonra, Zeynep Sinem Öğretmen, tüm çabalarına rağmen bazı öğrencilerin, derse karşı ilgi göstermediklerini ve derse katılmadıklarını fark etti. "O kadar çaba sarfetmeme, çok demokratik davranmama; dersi eğlenceli hale getirmeye çalışmama ve sınıfın büyük çoğunluğunu başarılı kılmama rağmen neden onları derse katamadım, ilgilerini çekemedim" diye kendi kendini sorgulamaya başladı. Bu düşünceler içerisindeyken bir gün, dersine karşı ilgisiz, pek bir ilerleme gösteremeyen öğrencilerden Hakan'ı bir kenarda düşünceli bir biçimde gördü ve onunla konuşmaya karar verdi.

Zeynep Sinem Öğretmen, Hakan ile çeşitli konularda konuşmaya başladı. Bir süre sonra, Hakan kendisi hakkında bilgiler vermeye ve gönüllü bir biçimde sorunlarından bahsetmeye başlamasıyla birlikte, Hakan'a ilişkin yeterince bilgi sahibi olmadığını düşünmeye başladı. Çünkü; Hakan'nın anne babasının ayrı yaşadıklarını, Hakan'nın sadece kendi dersine karşı değil, tüm derslerde başarısız olduğunu öğrendi. Kendi kendine "ben öğrencilerimi yeterince tanımıyorum, sadece Matematik öğrenmeleri için yoğun bir çaba harcıyorum. Demek ki öğretmenlik derse girip çıkmakla matematik öğretmeye çalışmakla bitmiyor" diye düşündü. Bu çerçevede, öğrencilerini tanımak ve onlara daha yakın olabilmek için, bundan böyle, daha çok çaba harcaması gerektiğine karar verdi.

Anahtar Kavramlar

- *Bireyi Tanıma*
- *Bireyi Tanıma Teknikleri*
- *Test*
- *Test Türleri*
- *Test Dışı Teknikler*
- *Gözleme Dayalı Teknikler*
- *Soyometrik Teknikler*
- *Kendini İfadeye Etmeye Dayalı Teknikler*
- *Drama ve Oyun Teknikleri*

İçindekiler

- *GİRİŞ*
- *TESTLER*
  - *Test Kavramı*
  - *Test Türleri: Maksimum Yeterlilik Testleri ve Davranış Testleri*
  - *Testlerin İşlevleri*
  - *Test Kullanımında Dikkat Edilmesi Gerekli Temel İlkeler*
- *TEST DIŞI TEKNİKLER*
  - *Kendini İfade Etmeye Dayalı Teknikler*
    Gözlem ve Gözleme Dayalı Teknikler
  - *Sosyometrik Teknikler*
  - *Drama ve Oyun Teknikleri*
  - *Kullanılan Diğer Teknikler*

GİRİŞ

Bireyler, yaşamları boyunca kendilerine özgü bir biçimde gelişirler. Bunun bir fonksiyonu olarak da çevresindeki diğer bireylerden onları ayırt eden karakteristik özellikler ve çeşitli farklılıklar gösterirler. Bireylerin bu özelliklerinin ve farklılıklarını bilmesi ve tanıması gerekir. Çünkü; bireylerin gelişim ve gerçekleşim ihiyaçlarını karşılamaları, çevrelerine uyum sağlayabilmeleri, kendilerine uygun kararlar verebilmeleri, karşılaştıkları sorunlara çözümler getirebilmeleri, ancak onların kendilerini yeterince tanımalarına bağlıdır.

Bireyin kendisini tanımasında onlara yardım etmek gerekir. Bu amaçla, bireylerin kimlikleri, fiziksel özellikleri, benlik algıları, sosyal uyum düzeyleri, aile özellikleri, yetenekleri, ilgileri, başarıları, sağlık durumları gibi bireyin çeşitli yönlerine ya da özelliklerine ilişkin bilgi sahibi olunabilir. Bunun içinde, bireyi tanıma teknikleri olarak adlandırılan çeşitli bilgi toplama araçlarından yararlanmak olasıdır. Ancak, bireyi tanıma tekniklerini onların kullanımına ilişkin yeterli bilgiye sahip kişiler tarafından ve amacına uygun bir biçimde kullanılması oldukça önemlidir.

Bireyi tanımaya yönelik veri toplama araçları en yaygın bir biçimde *"testler"* ve *"test dışı teknikler"* olarak iki genel başlık altında gruplandırılabilir. Bu ünitede, testler ve test dışı tekniklere ilişkin çok yaygın olarak kullanılan *başlıca tekniklerden bazıları* kısaca açıklanmaya çalışılmaktadır.

TESTLER

Test Kavramı

Testler, ölçülmek istenen özelliği veya davranışı temsil eden bir dizi yazılı veya sözlü sorular grubu aracılığıyla ve önceden standart hale getirilmiş ölçütlere bağlı olarak bireylerin belirli özelliklerini ölçen bilgi toplama araçlarıdır

Testler, bireylerin çeşitli özelliklerini belirlemek ya da davranışlarını anlamak amacıyla kullanılan bilgi toplamaya ve bireyi tanımaya yönelik ölçme araçlarıdır. Test kavramı, bireylerin belirli özelliklerini, davranışlarını belirlemek üzere, ölçülmek istenen özelliği ve davranışı temsil edecek şekilde oluşturulmuş bir dizi yazılı, sözlü uyarıcılar sorular grubunu kasteder. Aynı zamanda, testler; içeriği, uygulaması, uygulamadaki işlem yolları, süresi ve değerlendirme ölçütleri herkes için aynı olacak biçimde standart hale getirilmiş ölçme araçlarıdır (Özgüven, 1994; Tekin, 1987).

Testler, eğitimde genellikle öğrencilerin başarılarını, ilgilerini, yeteneklerini ve kişilik özelliklerini ölçmek üzere kullanılmaktadır. Ancak, eğitim ortamında bazen yanlış ifade edilebilmektedir. Örneğin; öğrenciler çoğu kez öğretmenlerine sınavı test yapıp yapmayacağını sormaktadırlar. Böylece, öğrenciler aslında test kavramıyla çoktan seçmeli soru türünü kastetmektedirler. Oysa, test kavramı bir ölçme aracını ifade etmekte olup, içinde yer alan sorularsa çoktan seçmeli, açık uçlu ve derecelendirmeli gibi çok farklı türlerde hazırlanabilmektedir (Tekin, 1987).

Testlerin kullanımında, bireyler ölçülmek istenen özelliklerinin mevcut durumu hakkında önceden belirlenmiş yönerge çerçevesinde bir dizi yazılı ya da sözlü soru grubuna yanıt verirler. Böylece bireyler, ölçülen özelliğine ilişkin tek bir puan ya da puanlar elde ederler. Bireyin bu puanları, testin önceden belirlenmiş değerlendirme ölçütlerine göre, bireysel olarak, yorumlanır ve bireyin özelliğine ilişkin değerlendirmeler ve kararlar oluşturulur. Aynı zamanda testler, norm çalışmalarına sahipse bireylerin özelliğinin diğer bireylerin sahip olduğu aynı özellikle karşılaştırılmasına da izin verebilir. Bu amaçla bireyin belli bir özelliğine ilişkin test puanları, bu testi daha önce almış bireylerin puanlarından oluşturulmuş bir grubun puanları (norm puanları) ile karşılaştırılır (Santrock ve Yussen,1992). Böylece, bireyin

Testler, bireylerin ölçülen özelliğinin mevcut durumunu tespit eder ve bunun yanı sıra, bireyin durumunu aynı özelliğe sahip diğer bireylerle de karşılaştırmaya olanak tanır. Bunun için de testin normları, bireylerin durumunun değerlendirilmesinde kullanılır.

özelliğinin durumu, norm grubunu oluşturan diğer bireylerin özelliklerine dayalı olarak değerlendirilir.Örneğin; Bir bireye yetenek testi uygulanmak istendiğini düşünelim. Bireye içeriği, uygulanması, puanlanması ve değerlendirilmesi herkes için aynı standart bir yetenek testi uygulanır. Uygulama sonucunda testin var olan normları dikkate alınarak bireyin yetenek puanının ne anlama geldiği ortaya konur.

Ülkemizde özellikle psikoloji ve eğitim alanında kullanılmakta olan ve bireylerin çeşitli özelliklerini ölçen çok sayıda test vardır. Bu testlerin bir kısmı ülkemizdeki araştırmacılar tarafından geliştirilmiş, bir kısmıyla başka ülkelerde geliştirilerek araştırmacılar tarafından ülkemize uyarlaması yapılmıştır. Bu testlere ilişkin ayrıntılı bilgi için, Öner (1997) ve Özgüven (1994)'nin kaynaklarını inceleyebilirsiniz.

Test Türleri: Maksimum Yeterlilik Testleri ve Davranış Testleri

Bireylerin çeşitli özelliklerini değişik biçimlerde ve koşullarda ölçebilen çok sayıda test vardır. Bu nedenle testler, sınıflandırmada dikkate alınan ölçüte göre değişik biçimlerde sınıflandırılabilmektedir.

Testler; testte yer alan soruların sorulma ve cevaplandırılma biçimine göre yazılı, sözlü ve performans testleri; testin puanlanmasında yanlılığın karışma olasılığına göre objektif ve subjektif testler; testin ölçme amacına ve kullanıldığı alanlara göre yetenek, ilgi, tutum, başarı ve kişilik testleri; testin uygulama süresine göre hız ve güç testleri; testin bir kerede kaç kişiye uygulanabildiğine göre bireysel ve grup testleri; testin ölçmek üzere hazırlandığı özellik ölçütüne göre tipik davranış ve maksimum yeterlilik testleri; biçiminde sınıflandırılabilmektedir (Can, 2002; Cansever, 1992; Özgüven, 1994; Tekin, 1987). Testler en genel ve somut biçimiyle ölçmek üzere hazırlandığı özelliğe, amacına ve kullanıldıkları alanlara göre şu şekilde sınıflandırılabilir (Cronbach, 1970'ten aktaran Özgüven,1994, s.8):

A.Maksimum Yeterlilik Testleri
- 1. Başarı testleri
  - a. Standart başarı testleri
  - b. Öğretmen yapımı testler
- 2. Yetenek testleri
  - a. Genel yetenek testleri
  - b. Özel yetenek testleri

B. Davranış Testleri
- 1. Kişilik testleri
- 2. İlgi envanterleri
- 3. Tutum ölçekleri

Bu sınıflandırmaya göre, her bir testin ne olduğunu kısaca betimleyelim.

Başarı testleri ve yetenek testleri, maksimum yeterlilik testidirler.

A. Maksimum Yeterlilik Testleri: Bu tür testler, önceden teste ilişkin bir doğru cevap anahtarına sahiptir. Bu nedenle testte yer alan her bir sorunun, tek bir doğru cevabı vardır ve bireyler testte yer alan tüm soruların doğru cevaplarını bulmaya çalışırlar. Bu tür testler, başarı ve yetenek testleridir (Özgüven, 1994; Tekin,1987):

1. Başarı Testleri: Başarı testleri, bireylerin belirli bir alana ya da konuya ilişkin var olan bilgi düzeylerini tespit etmeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Aynı zamanda, öğretim etkinliklerinde bireylerin kazandırılmak istenen amaç ve davranışlara bireyin ne derece ulaştığını da belirlemeye çalışır. Başarı testleri, hazırlanılan duruma göre öğretmen yapısı başarı testleri ve standart başarı testleri biçiminde olabilir.

Öğretmen yapımı başarı testleri; öğrencilerin, dersin hedeflerine ve davranışlarına ne derece ulaştıklarını belirlemek için, öğrencilerin durumlarını dikkate alarak, öğretmenlerin hazırladıkları, sınıf içinde kullanılan ve sadece hazırlandığı konu ya da sınıf için geçerli olan testlerdir. Standart başarı testleriyse, belli bir alanda, konuda, bireylerin başarılarını ölçmek için içeriği, uygulaması, puanlanması herkes için standart olarak hazırlanan ve bireylerin mevcut öğrenme koşullarını dikkate almayacak biçimde, uzmanlarca kapsamlı olarak hazırlanmış, geniş gruplarda kullanılabilen genel düzeydeki testlerdir (Kepçeoğlu, 1989). Örneğin; yabancı dil bilgisini ölçmek üzere hazırlanan Üniversitelerarası Dil Sınavı'nda kullanılan test, bir standart başarı testiyken, biyoloji öğretmenin lise ikinci sınıf C şubesinde anlattığı konulara ilişkin öğrencilerin öğrenme düzeylerini ölçmek üzere hazırladığı test, bir öğretmen yapımı testtir.

Başarı testleri, standart başarı testi öğretmen yapımı başarı testi biçiminde hazırlanabilir.

2. Yetenek Testleri: Bu tür testler, bireylerin zihin gücünü ölçmek üzere hazırlanmışlardır. Yetenek testleri, genel yetenek testleri ve özel yetenek testleri olarak ikiye ayrılır. Genel yetenek testleri, genel zihin gücünü ölçmek üzere hazırlanmıştır. Bu tür testlerde, genellikle bireylerin sözel, sayısal ve soyut düşünme gücünü ölçen sorular yer alır (Tekin,1987). Genel yetenek testleri, eğitimde meslek seçiminde ve öğrencilerin yeteneklerine uygun bir başarı gösterip göstermediğini belirlemek üzere yetenek başarı karşılaştırması için kullanılabilir (Özgüven, 1998). Örneğin, bazı eğitim kurumlarının giriş sınavlarında ve lisansüstü eğitime girişte, genel yetenek testlerinden yararlanılabilmektedir. Özel yetenek testleriyse bireylerin resim, müzik, spor gibi belirli bir alana özgü yeteneklerini ölçmeyi amaçlayan testlerdir. Örneğin; resim programına giriş sınavlarında bireylere resim alanına ilişkin özel yeteneklerini ölçen bir test uygulanabilir.

Yetenek testleri, bireylerin genel yetenek düzeylerini ve özel yetenek düzeylerini ölçmek üzere geliştirilebilir.

B. Davranış Testleri: Bu tür testlerde, tek bir doğru cevap anahtarı söz konusu değildir ve bireylerin tipik olarak yaşamlarında sergiledikleri davranışlar belirlenmeye çalışılır. Testteki ifadelere verdikleri cevaplara göre, bireylerin davranışları betimlenir. Bu tür testler; kişilik, ilgi ve tutum testleridir (Özgüven,1994;Tekin,1987).

1. Kişilik Testleri: Kişilik, bireyin kendisini diğer bireylerden ayırt eden, kendine özgü karakteristik özelliklerini ifade eder. Kişilik testleri ya da envanterleri; kişiliğin ilgi, tutum, başarı ve yetenek dışındaki diğer kişilik özelliklerini ölçmek üzere hazırlanmış testleri içerir. Bu tür testler, çoğunlukla bireyin kişiliğine ilişkin tüm özelliklerini bir arada ölçmek yerine, kişiliğin belli boyutlarını ölçecek biçimde geliştirilmiştir. Örneğin; bireylerin uyum düzeylerini, benlik algısını belirliyerek, problem davranışları belirlemekte çeşitli kişilik testleri değişik amaçlarla kullanılabilir ve bu kişiliğin ölçülmesinde kendini ifade etmeye dayanan test ya da envanterler, durumsal testler, gözlemsel teknikler ve projektif (yansıtıcı) teknikler kullanılabilmektedir (Özgüven, 1994). Örneğin; Işık Savaşır tarafından uyarlanan Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri, yetişkinlerin kişiliğini ölçmede ve uyum sorunlarını belirlemede kullanılmaktadır. İ. Ethem Özgüven tarafından geliştirilen Hacettepe Kişilik Envanteri, yetişkinlerin uyum düzeylerini ölçmektedir. Rorschach Mürekkep Testleri, Beier Cümle Tamamlama ve Rotter Cümle Tamamlama Testleri ve çeşitli resim yorumlama testleri gibi ölçme araçları da çağrışıma dayalı projektif teknikler olarak kullanılabilmektedir.

Kişilik testleri, ilgi envanterleri ve tutum ölçekleri birer tipik davranış testidirler.

2. İlgi Envanterleri: İlgi envanterleri, rehberlik hizmetlerinde bireylerin meslek seçimine yardımcı olmak amacıyla sıklıkla kullanılan ölçme araçlarıdır. Bu tür testler, bireylerin, yapmaktan hoşlandığı ve sevdiği etkinlikleri belirleyerek, kendilerinin ilgi duyduğu alanları görmelerini ve tanımalarını sağlamaktadır. Bu amaçla, okul rehberlik servisleri, görevli uzman personel tarafından, öğrencilere okullarda

çeşitli ilgi testleri ya da envanterleri uygulanabilmektedir. Böylece öğrenciler, ilgi envanterlerinin sonuçları çerçevesinde, kendi ilgi alanlarını görerek, bu ilgi alanlarına yönelik çeşitli meslekleri seçebilmekte ya da çeşitli sosyokültürel etkinliklere katılabilmektedirler. Örneğin; Yıldız Kuzgun tarafından öğrencilerin yetenekleri, ilgileri ve meslek değerleriyle ilgili algılarını ölçmek üzere geliştirilen Kendini Değerlendirme Envanteri; lise öğrencilerinin temel bilim, sosyal bilim, canlı varlık, mekanik, ikna, iş ayrıntıları, ticaret, müzik, güzel sanatlar ve sosyal yardım gibi ilgilerini ölçerek, onların meslek seçimine yardımcı olmaya çalışmaktadır.

3. Tutum Ölçekleri: Tutum, başka bireylere ya da herhangi bir duruma karşı bireylerin belirli bir yönde davranmalarına yol açan duygu, düşünce ve davranış eğilimleri ifade eder. Bu çerçevede, bireyin geliştirmiş olduğu tutumlar, onların davranış biçimlerini de belirler. Bu nedenle tutum ölçekleri bireylerin sahip olduğu, herhangi bir kişiye, bir gruba, bir nesneye, bir duruma yönelik duygu, düşünce ve davranış biçimlerini belirlemek için kullanılır (Özgüven, 1998). (Selçuk 1999). Örneğin; bireylerin ağlamaya yönelik tutumlarını ölçmek üzere Ağlamaya Yönelik Tutum Ölçeği, anne babaların çocuklarına karşı sergilediği tutumların demokratik, ilgisiz ve otoriter tutumlardan hangisini içerdiğini belirlemek için Ana-Baba Tutum Ölçeği geliştirilebilir ve kullanılabilir.

SIRA SİZDE 1

Bireylerin ne tür özellikleri, ne tür testlerle ölçülebilmektedir?

Testlerin İşlevleri

Testler, seçme, sınıflama, etkililiği değerlendirme ve araştırma hipotezlerini inceleme gibi değişik işlevler için kullanıla bilmektedir.

Testler, çok farklı alanlarda bireye ilişkin bilgi toplamak ve bireyi tanımak için kullanılabilen ölçme araçlarıdır. Testler, özellikle psikoloji, eğitim, sağlık ve endüstri gibi alanlarda çok sıklıkla kullanılabilmektedir. Bu alanlarda da testlerden, çok değişik amaçlarla yararlanılabilmektedir. Genel olarak, testlerin kullanım amaçları ya da işlevleri, bireyin seçimi, bireylerin sınıflanması, uygulanan yöntemlerin değerlendirilmesi ve bilimsel araştırma hipotezlerinin incelenmesi olarak gruplandırılabilir (Cronbach (1970)'den aktaran Cansever (1982,s.28) ve Özgüven (1994,s.5) bu çerçevede, testlerin genel olarak hangi amaçlar doğrultusunda kullanıldığı ya da testlerin işlevleri şu şekilde açıklanmışlardır.

- Testler, belirli amaçlar doğrultusunda, bir grup birey arasından, bazı bireylerin seçilmesine ve seçilenlerin amaca uygun olarak yerleştirilmesine yönelik olarak kullanılabilir. Özellikle, bir işe, göreve, okula, programa istenilen nitelikte bireylerin seçilmesi ya da bir çalışma grubuna katılacak bireylerin belirlenmesi amacıyla testlerden yararlanılabilir. Örneğin; testler bir işe ya da okula, kontenjan kadar, bireyin seçilmesi, üniversitelerdeki çeşitli programlara devam edecek öğrencilerin belirlenmesi gibi amaçlarla kullanılabilir. Böylece, testler aracılığıyla seçilen bireylerin işi, görevi ya da programı diğerlerinden daha iyi yapabileceği, başarabileceği de yordanmış olur.
- Testler, bireyleri belirli amaçlar doğrultusunda gruplara ya da kategorilere ayırmaya yönelik olarak kullanılabilir. Örneğin; eğitim ortamında öğrencilere daha iyi öğretim etkinliği düzenlemek için testlerden öğrencilerin seviye gruplarının belirlenmesinde yararlanılabilir. Sağlık kurumlarında, bireylerin sorunlarına göre gruplanmasında, teşhis edilmesinde, endüstride bireylerin yeterlilik kategorilerine ayrılmasında uygulanan test sonuçları dikkate alınabilmektedir.
- Testler, bireylere uygulanan yöntemlerin ya da bireylere yönelik verilen hizmetlerin değerlendirilmesi amacıyla kullanılabilir. Örneğin; bir okulda bir

konferansın ya da yeni bir öğretim modelinin ne derece etkili olduğunun, bir hastanede uygulana bir tedavi yönteminin etkili olup olmadığının belirlenmesi amacıyla testlerden yararlanılabilir.

- Testler, çeşitli bilimsel araştırmalara ilişkin hipotezlerin test edilmesi amacıyla da kullanılabilir. Örneğin; sosyal destek düzeyi düşük olan ve yoğun yalnızlık yaşayan bireylerin daha çok depresyon düzeyine sahip olacağına ilişkin bir hipotezi test etmek üzere sosyal desteği, yalnızlığı ve depresyonu ölçen testlerden yararlanılabilir. Öğrencilerde, internet bağımlılığının olup olmadığını araştırmak için, internet bağımlılığını ölçen bir test kullanılabilir.

Testler, bir problemin bilimsel yollarla çözümünde veri toplama aracı olarak kullanılması yöntemidir.

Yukarıda açıklanan testlerin genel kullanım amaçları çerçevesinde, testlerin eğitim ortamında öğretimi değerlendirmek ve etkili hale getirmek, ve etkin rehberlik hizmetleri sunmak amacıyla sıklıkla kullanılmakta olduğu belirtilebilir. Bu çerçevede, eğitim ortamında, özellikle rehberlik hizmetlerinde testlerin kullanım amaçları kısaca şu şekilde betimlenebilir (Can,2002; Kepçeoğlu,1989; Kuzgun, 2000):

- Öğrencilerin başarıları, ilgileri, yetenekleri ve kişilik özellikleri hakkında bilgi toplayarak, onların kendilerini daha iyi tanımalarını sağlamak ve onların geleceklerine ilişkin yordamalarda bulunmak,
- öğrencilerde başarısızlık, uyumsuzluk ya da çeşitli gelişim sorunlarına yol açan sebepleri ortaya çıkarmak ve bunları çözmek için bilgi toplamak,
- öğrencilere öncelikle verilmesi gerekli öğretim ve rehberlik hizmetlerine yönelik ihtiyaçları belirlemek ve verilen çeşitli hizmetlerin etkililiğini değerlendirmek,
- özel ihtiyaçları ve problemleri olan öğrencileri tesbit etmek,
- öğrencilerin okul başarıları hakkında bilgi toplayarak, onların başarısızlıklarına karşı önlemler geliştirmek,
- öğrencilerin kendi özelliklerine uygun bir biçimde okul içi ya da okul dışında eğitsel, mesleki ve sosyal etkinliklere, programlara ya da kurumlara yerleşmelerine yardım etmek,
- öğrencilerin kendilerine ilişkin algılamalarını ve gelişimleri hakkında bilgilenmelerini sağlamak gibi çok değişik amaçlarla testleri kullanmak olasıdır.

Sonuçta, eğitim ortamında, testlerin temel kullanım amacı, bireylerin özelliklerini tanımak ve buna bağlı olarak bireylerin kendilerini tanımasını sağlamaktır.

Eğitim kurumlarında, testlerin kullanım amaçlarının öğrenci açısından önemini tartışınız ?

SIRA SİZDE 2

Test Kullanımında Dikkat Edilmesi Gerekli Temel İlkeler

Bireyi tanıma ve bireye ilişkin bilgi toplama amacıyla testlerin kullanılmasında bazı temel ilkeler vardır. Bu temel ilkeler şunlardır (Can,2002; Kepçeoğlu,1989; Özgüven,1998):

- Testler, bir ölçme aracında bulunması gerekli geçerlilik, güvenirlilik ve kullanışlılık gibi niteliklere sahip olmalıdır. Yoksa, test sonuçlarının istenilen amaca hizmet etme derecesi düşer ve sonuçlara hata karışma olasılığı artar. Örneğin; bu çerçevede, testlerin kullanımında testin gerektirdiği uygulama kuralları ve koşulları sağlanmalıdır. Böylece, güvenilir test sonuçları elde edilebilir.
- Testler, bireylere ilişkin bilgi toplamada ve bireyi tanımada kullanılabilecek araçlardan sadece bir grubunu içerir. Bireye ilişkin bilgiler her zaman için testlerle elde edilmek durumunda değildir. Onun için, sırf test kullanmış olmak için testler kullanılmamalıdır. Dolayısıyla testler, gerektiğinde belli bir amaç doğrultusunda kullanılmalı ve test sonuçları bireye ilişkin diğer bilgilerle bir arada değerlendirilmelidir.

Her testi istediğimiz gibi kullanmamız mümkün değildir. Testler kullanılırken, bazı temel ilkelere uygun davranışlar sergilenmelidir.

- Testler, bu testlere ilişkin yeterli bilgiye sahip kişiler tarafından kullanılmalıdır. Her testi her bireyin kullanması mümkün değildir. Testi kullanacak bireyler; testin amacı, özellikleri, uygulama kuralları ve koşulları, puanlama biçimi, sonuçların ne anlama geldiği, nasıl yorumlanacağı ve bireylerle nasıl paylaşılacağı gibi hususlarda bilgi ve becerilere yeterli düzeyde sahip olmalıdır. Dolayısıyla testler, kullanılan test konusunda uzman kişiler tarafından kullanılmalı ve yeterli bilgi ve beceriye sahip olmayan kişilerce kullanılmamalıdır.
- Testler, ölçmek üzere hazırlandığı amacına uygun bir biçimde kullanılmalıdır. Her testin ölçmek istediği özellikler ve belli bir amacı vardır.
- Test sonuçları, testin gerektirdiği ilkelere uygun olarak elde edilmeli, yorumlanmalı ve sonuçların kimlerle nasıl paylaşılacağına etik kurallar dikkate alınarak karar verilmelidir. Test sonuçları bireyleri etiketleyici biçimde kullanılmamalı ve ifade edilmemelidir. Test sonuçlarının gerektiğinde gizliliği sağlanmalı ve gerekli özen sergilenmelidir.

TEST DIŞI TEKNİKLER

Bireyi tanımak amacıyla kullanılan çok sayıda test dışı teknik vardır. Bu tekniklerde, benzerliklerine göre çeşitli biçimlerde gruplandırılabilmektedir. Bu çerçevede, aşağıda bireye ilişkin bilginin elde ediliş biçimine göre, test dışı teknikler gruplandırılarak, her bir grupta yer alan tekniklerden rehberlik hizmetlerinde sıklıkla kullanılan başlıcaları genel olarak betimlenmektedir.

Kendini İfade Etmeye Dayalı Teknikler

Bireyin kendini anlatmasına dayanan tekniklerde, bireye ilişkin bilgi, çoğunlukla doğrudan bireyin kendisine sorularak elde edilmektedir. Bireyin kendini ifade etmesine dayalı tekniklerin başlıcaları görüşme, anket, otobiyografi ve problem tarama listesidir.

Görüşme

Görüşme tekniği, bireye ilişkin bilginin bireyin kendisinden ya da bir başkasından sözel ve sözel olmayan yolları bir arada kullanarak, yüz yüze ya da sadece sözel yolu kullanarak çeşitli araçlar aracılığıyla elde edilmesidir. Görüşme tekniğinde, görüşmeci, görüşme konusu olan duruma ilişkin sorular yöneltir ve cevapları kamera, teyp gibi araçlarla ya da not almak yoluyla kaydeder. Daha sonra, bu cevaplar analiz edilerek değerlendirilir. Ayrıca yüz yüze yapılan görüşmeler yoluyla bireyin cevaplarının yanı sıra bireyin konuşma biçimi, görünüşü, içtenliği gibi durumlara ilişkin gözlemsel bilgiler de elde edilebilir (Özgüven,1998, Yeşilyaprak,2006, Yıldırım,2002). Görüşme, değişik alanlarda bilgi elde etmek için farklı amaçlarla ve farklı biçimlerde kullanılabilmektedir. Örneğin; bir öğretmenin ya da psikolojik danışmanın öğrencilerle anne babalarla görüşülmesidir. İşçi ile işverenin görüşmesi. Gazetecinin bir uzman ya da bir yetkiliyle görüşmesi. Doktorun hastası ile görüşmesi gibi çok sayıda görüşme biçiminden bahsedilebilir (Yıldırım,2002).

Görüşme tekniği, eğitim ortamında öğretmenler ve psikolojik danışmanlar tarafından genellikle öğrencileri tanımak ve böylece, elde edilen bilgiler çerçevesinde onlara yardımcı olmak amacıyla görüşmelerden yararlanırlar. Bu amaçla, öğretmenler ve psikolojik danışmanlar; öğrencilerinin kendisiyle ya da anne babalarla görüşme gerçekleştirirler (Yeşilyaprak,2006). Görüşme tekniği, sorulacak sorulara ilişkin önceden bir planlamanın yapılması durumuna göre, yapılandırılmış ya da

yapılandırılmamış (serbest) olarak gerçekleştirilebilir. Yapılandırılmış görüşme, soruların hazırlanmasına ve bu soruların nasıl bir işlemle uygulanacağına ilişkin önceden bir planlamanın yapıldığı türden görüşmelerdir. Görüşmeci, belli bir amaç doğrultusunda önceden hazırlanan soru listesindeki soruları yöneltir ve cevapları kaydeder. Yapılandırılmamış görüşmede önceden belirlenmiş bir soru listesi yoktur. Görüşmeci, önceden herhangi bir planlama yapmaksızın belli bir amaç doğrultusunda, görüşme sırasında, istediği ve gerekli gördüğü soruları yöneltir. Bununla birlikte, bu tür görüşmelerde, belli bir plan olmadığı için, görüşmenin içeriğinin sapması olasılığı vardır ve buna çok dikkat edilmelidir (Yeşilyaprak,2006, Yıldırım,2002).

Öğrencilerinin derse ilişkin görüşlerini ya da öğrenmelerini görüşmeler yoluyla belirlemek isteyen bir öğretmen, tek tek öğrencilerle yapılandırılmış görüşme yapmak durumundadır. Ayrıca öğretmen, her bir öğrencinin anne babasından bilgi elde etmek için de tümüne standart bir görüşme gerçekleştirebilir. Bu amaçla önceden belirlediği soruları tüm anne babalara yöneltebilir. Yapılandırılmamış görüşmedeyse görüşmeci belli bir soru listesine bağlı kalmadığı için görüşme sırasında serbesttir ve daha rahat hareket edebilir.

Görüşme tekniğinin diğer teknikler gibi bilgi toplamada güçlü ve sınırlı olduğu çeşitli yönler vardır. Örneğin; görüşmede her zaman bireyler gerçek durumunu ifade etmeyebilir, yanıltabilir ve bazen görüşme uzun zaman alabilir. Bu nedenle görüşmenin amacını bilmeli, eğitimli olmalı, açık uçlu sorulara yer vermeli, iyi bir iletişim becerisine sahip olmalı, bireylerin kendini açması için onları cesaretlendirmeye, cevaplarını belirginleştirmeye çalışmalıdır (Özgüven,1998; Yeşilyaprak,2006).

Anket

Anket (soru listesi), bireylerin belirli bir konuya ilişkin görüşlerini ve grubun genel eğilimlerini belirmek amacıyla önceden hazırlanmış bir soru grubudur. Anketteki sorular, cevaplaması kolay, kısa ve ilgi çekici sorulardan oluşturulur. Anketin başına çalışmanın amacına, gizliliğin sağlanacağına ve içten davranmanın önemine ilişkin bir açıklama konur. Bireyler, soruların cevaplarını kağıttaki ilgili yerlere işaretlerler (Özgüven,1998).

Anket tekniğinde, belirli bir amaç doğrultusunda bilgi elde etmek istenilen görüşler veya konular, bir soru listesi halinde bireylere verilir

Anket tekniği de görüşme gibi, pek çok alanında, çeşitli amaçlarla kullanılır. Anket, özellikle eğitim ortamında çok sıklıkla kullanılan bir ölçme aracıdır. Örneğin; bilimsel araştırmalarda bir veri toplama aracı olarak yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. Eğitim ortamında psikolojik danışman ya da öğretmen, öğrencilerin çeşitli konulardaki görüşlerini öğrenmek ve öğrencileri tanımak amacıyla sıklıkla anketten yararlanır. Örneğin; öğretmen öğrencilerini genel anlamda tanımak ve bilgi elde etmek için, bir tür anket olan, öğrenci tanıma formu hazırlayarak kullanabilir.

Ankette kapalı uçlu, açık uçlu, kapalı-açık uçlu, kapalı derecelendirmeli gibi soru türlerine yer verilebilir.

Ankette çeşitli soru türlerine yer verilebilir. Anketteki kapalı uçlu sorularda sorunun hemen altında, o soruya ilişkin cevap olabilecek olası seçenekler (menü) verilir ve cevaplayıcı da bu seçeneklerden kendine en uygun olanı işaretler. Ancak, yapılandırılmamış açık uçlu sorularda cevaplayıcı, cevaplamada serbest bırakılır ve cevaplayıcı soruya ilişkin açıklamalarını hemen sorunun altında bırakılan boşluğa yazar. Ayrıca, kapalı uçlu sorular, seçenekleri, derece ifade edecek biçimde derecelendirmeli ya da en son seçeneği "başka varsa yazınız", "diğerleri" gibi açık uçlu olacak biçimde (kapalı açık uçlu karışımı) düzenlenebilir (Özgüven,1998).

Anket tekniği, genellikle grubun genel eğilimlerini ortaya çıkarmak için çok sayıda bireye uygulanır. Anket uygulaması bireysel ya da grup olarak genellikle yüz yüze gerçekleştirilir. Ancak, bazen telefonlar, posta ya da bilgisayarlar aracılığıyla da anket uygulamaları gerçekleştirilebilir (Özgüven,1998,Yıldırım, 2002). Uygulamalar sonucunda anketin her bir sorusuna ilişkin dağılım bulunur ve tablolarda yüzdelerle gösterilerek sonuçlar yorumlanır. Anket tekniğinin kullanımına ilişkin bazı olumlu ve olumsuz yanlar bulunmaktadır. Anket, çok az zaman içerisinde az bir maliyetle çok sayıda bireyden bilgiyi toplamada etkili bir tekniktir. Anketlerde, sorular amaca uygun, açık ve anlaşılır olmalıdır (Yıldırım,2002). Anketlerin olumsuz bir yönüyle kendini ifade etmeye dayalı tüm tekniklerde olduğu gibi, bireylerin sorulara kendi gerçek durumları yerine sosyal olarak istenilen yönde cevap verme olasılıklarıdır (sosyal kabul hatası).

SIRA SİZDE 3

Bir öğretmen olarak 9-A sınıfının sınıf rehber (danışman) öğretmeni olarak görevlendirildiğinizi düşünün. Öğrencilerinizi tanımak için hazırlayacağınız ankette ne tür soru tiplerini kullanabilirsiniz?

Otobiyografi

Otobiyografi, bireyin yaşam öyküsünü, yazılı olarak anlatmasına dayanan bir tekniktir.

Otobiyografi; bireyin kendi yaşamına ilişkin bilgileri kendisinin yazılı olarak anlatmasıdır. Otobiyografi, bireyin kendisini nasıl algıladığını ya da geçmiş yaşantılarını nasıl algıladığını ortaya koyan bir tekniktir (Özgüven,1998). Bu nedenle, bireyin kendisini gözden geçirmesine, hatırlamaktan kaçındığı yaşantıları ve olayları yazarak paylaşmasına ve rahatlamasına fırsat tanıması ve diğer tekniklerin ortaya koyduğu bilgilere katkılar getirmesi nedeniyle eğitim ortamında, rehberlik hizmetleri çerçevesinde kullanılmaktadır (Kepçeoğlu,1989, Selçuk,1999, Tan,1992).

Otobiyografi tekniği, serbest (sınırsız) ve planlı (sınırlı) otobiyografi olmak üzere iki farklı biçimde gerçekleştirilebilir. Bireyden, kendi yaşam öyküsünü yazması istenmekte ve birey serbest bir biçimde, dilediği gibi sınırlama olmaksızın kendisi hakkında istediklerini yazmasıdır. Planlı otobiyografide ise önceden bir plan yapılarak sınırlama getirilmekte, bireyin hangi konuda ya da konu başlıklarında yazması gerektiği saptanmakta ve bireyin bu konulara bağlı olarak kendini anlatması istenmektedir. Örneğin; bireyin çocukluk yılları, önceki okul geçmişleri, ailesi, arkadaşlık ilişkileri, geleceğe ilişkin beklentileri gibi, çok çeşitli konulara yer verilebilmektedir (Özgüven,1998, Yeşilyaprak,2006).

Öğrenciler, kendileri, aileleri, arkadaşları ve okulu hakkında yazılar yazarak değerlendirilebilirler. öğrencilerin kendilerini ifade etmelerinin bir aracı olarak otobiyografi kullanılır..

Otobiyografinin kullanımında dikkatli olunması ve eğitim ortamında öğretmenlerin psikolojik danışmanla işbirliği içerisinde hareket etmesi gerekir. Çünkü; otobiyografi tekniğinin sonuçları yorumlamak oldukca güç olup, deneyim ve uzmanlık isteyen bir iştir. Ayrıca, bireyin anlattıkları bireyin algısına dayalı olup, bireye özgüdür ve değerlendirmek için kesin bir ölçüt yoktur. Bireyin kendisini olduğundan farklı bir biçimde belirtme (sosyal kabul hatası) olasılığına açık bir tekniktir. Bu amaçla, otobiyografinin sonuçları, diğer tekniklerin ortaya koyduğu bilgilerle bir arada değerlendirilmeli, mümkün olduğunca, ortaöğretimdeki gruplara uygulanmalı ve aynı gruba sık sık uygulanmamalı, bilgiler gizli tutulmalı, bilgilerin gizliliği konusunda öğrencilere güven verilmeli, öğrenciler kendilerini rahat hissetmeli, sonuçların yorumlanmasında dikkatli olunmalı ve sonuçların kimlerle paylaşılacağı iyice kararlaştırılmalıdır (Kepçeoğlu,1989, Kuzgun,2000, Özgüven,1998).

Problem Tarama Listesi

Problem tarama listesi, bireylerin problemlerini belirlemek için kullanılır.

Problem tarama listesi, eğitim ortamında çok yaygın olarak öğrencilerin ne gibi problemlere sahip olduğunu ortaya çıkarmak için kullanılmaktadır. Problem tarama listesiyle bireylerin öğrenmesini, gelişimini ve uyumunu etkileyen çeşitli problemler ve problem alanları belirlenerek, bireylerin bu problemlerine gerekli yardımlar yapılmaya ve çözüm yolları getirilmeye çalışılır.

Problem tarama listeleri, öğrencilerin problemlerini belirlemek ve öğrencilerin bu problemlerinin çözümünde onlara yardımcı olmak amacıyla rehberlik hizmetlerinde kullanılan önemli bir tekniktir.

Eğitim ortamında problem tarama listesi, öğrencilerin aile yaşamı, okul yaşamı, çevresi ve arkadaşlarıyla ilişkileri, karşı cinsle olan ilişkileri, sağlık durumu, benlik algısı gibi çeşitli problem alanlarıyla ilgili problem ifadelerinden oluşur. Bireyler bu listedeki problem cümlelerinden hangilerini yaşıyorlarsa sadece o cümlelerin karşısına bir işaret koyar ya da işaretledikleri cümleleri önem sırasına koymak için sayılarla derecelendirir (Kepçeoğlu,1989, Özgüven,1998).

Eğitimde psikolojik danışmanlar ya da öğretmenler, önceden geliştirilmiş hazır bir problem tarama listesi kullanabilecekleri gibi, kendileri de kendi öğrencilerine

uygun bir problem tarama listesi hazırlayabilirler. Problem tarama listesi uygulandığında bireylerin içten davranmalarını sağlamak için isimleri yazdırılmaz. Problem tarama listeleri genel olarak okuldaki öğrencilerin problemlerini ortaya koyduğu için yöneticiler, öğretmenler ve psikolojik danışmanlar birlikte bu sonuçları değerlendirerek, öğrencilerin bu problemlerinin nasıl çözümleneceği ve ne gibi önlemler alınması gerektiği konusunda işbirliği yaparak, çalışmalar başlatabilirler (Kepçeoğlu,1989, Özgüven,1998, Yıldırım,2002).

Gözlem ve Gözleme Dayalı Teknikler

Gözlem ve Gözleme Dayalı Teknikler, bireye ilişkin bilginin bireyi gözleyen biri tarafından elde edilmesini ve gözlem sonuçlarının değişik biçimlerde kaydedilmesini içermektedir. Bu tekniklerin başlıcaları gözlem, olay kaydı ve derecelendirme ölçekleridir. Aynı zamanda, eğitim ortamında gözlem sonuçlarının kaydedilmesinde gözlem listeleri ve özellik kayıt çizelgeleri de kullanılabilmektedir.

Gözlem

Gözlem, gözlemi gerçekleştiren gözlemcinin, bireyin var olan davranışlarını, duyu organları yoluyla gözleyerek olduğu gibi kaydetmesine dayalı bir bilgi edinme yoludur (Kuzgun,2000,s.42). Gözlem tekniği, doğrudan doğruya bireyin gözlenmesine dayandığı için çok kolaylıkla kullanılabilir. Gözlem tekniği; çocukların ve öğrencilerin gelişimlerini ve davranışlarını açıklamada eğitim, psikoloji ve psikolojik danışma alanında sıklıkla kullanılan bir bilgi toplama aracıdır. Aynı zamanda, bilgi toplama aracı olarak, gözlemden, bilimsel araştırma problemlerine çözüm bulmak için de yararlanılmaktadır (Yeşilyaprak, 2006). Gözlem tekniği, çeşitli biçimlerde gerçekleştirilebilir ve buna bağlı olarak da farklı sınıflamalar yapılabilir. Ancak gözlem, genellikle sistemsiz (gelişigüzel ya da rastlantısal) gözlem ve sistemli (sistematik ya da planlı) gözlem olarak iki gruba ayrılır.

Sistemsiz gözlem, bireylerin rastlantısal olarak belli bir durum ya da zaman dilimi içerisinde yaptığı her türlü davranışın gözlenmesidir. Bireye ilişkin bilgiler, bireyle geçirilen yaşantılara bağlı olarak, rastlantısal biçimde elde edilen bilgilerdir

Sistemsiz gözlem, dışarıdan herhangi bir etki yapmaksızın doğal koşullar içerisinde oluşan birey davranışlarının gözlenmesidir. Sistemsiz gözlemde, gözlemcinin önceden belirlenmiş bir amacı, planı bulunmamakta ve gözlemci, sistemli herhangi bir davranışı belirlemeksizin, rastlantısal olarak, o zaman içerisinde, ortamdaki her türlü davranışı betimlemektedir (Kepçeoğlu,1989, Kuzgun,2000, Özgüven, 1998). Örneğin; öğretmen dersine girdiği öğrencilerle zaman içerisinde çeşitli yaşantılar geçirmiştir ve onların çeşitli davranışlarıyla karşı karşıya kalmıştır. Bu öğretmene sınıfındaki bazı öğrenciler hakkındaki görüşleri sorulsa öğretmenin ifade edeceği bilgiler, bu öğrencilere ilişkin sistemsiz gözlemlerine dayalı bilgiler olacaktır (Cavkaytar,2002). Sistemsiz gözlemde, sahip olunan bilgilere dayanarak bireye ilişkin yargıda bulunmak, karar vermek uygun değildir. Çünkü; bu bilgilerin yanlı olma ve güvenilir olmama gibi tehlikeleri vardır. Onun için, bu bilgilerin diğer tekniklerle elde edilen bilgilerle bir arada kullanılması daha doğru olur (Kuzgun,2000).

Sistemsiz gözlemde bireyin her türlü davranışı gözlenirken, sistemli gözlemde planlı olarak sadece bireyin önceden belirlenmiş belirli davranışları ya da belli bir zaman dilimindeki davranışları gözlenmektedir.

Sistemli gözlem, gözlemcinin sistematik bir biçimde bireyin belirli davranışlarını gözlemesidir. Dolayısıyla sistemli gözlem, planlı ve amaçlı bir etkinliktir. Sistemli gözlemle, bir bireyin belirli davranışlarının yanı sıra, bir grup bireyin belirli bir davranışı gösterme durumu da gözlenebilir (Kuzgun,2000, Kepçeoğlu,1989). Örneğin; öğretmenin, birkaç hafta boyunca dersde, Ayşe'nin arkadaşlarıyla ilişkilerini gözlemesi. Anne babanın Sıla'nın kardeşine yönelik kıskanma davranışlarını gözlemesi.

Sistemli gözlemin etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi için; hangi davranışın gözleneceği, kimin gözleyeceği, ne zaman ve nerede gözleneceği, gözlemin nasıl yapılacağı ve gözlemin nasıl kaydedileceğini içeren bir gözlem planı yapılmalıdır.

Gözlem sonuçları mutlaka kodlama listeleri, teyp, kamera gibi araçlar kullanılarak kaydedilmelidir. Ayrıca, gözlemler ev, okul, hastane, park gibi doğal ortamlarda ya da laboratuvar ortamında gerçekleştirilebilir. Gözlem tekniğiyle toplanan bilgilerin güvenirliğinin zayıf olması söz konusudur. Çünkü; gözlemcinin değer yargıları, görüşleri, bakış açısı, beklentileri işin içerisine girebilir ve sonuçlara hata karışabilir. Onun için, gözlemcinin eğitimli, çok dikkatli ve tarafsız olması gerekir. Gözlemci, gözlemi nasıl yapacağını bilmeli, davranışı gözlerken ve kaydederken kişisel yanlılığını ve eğilimlerini yansıtmamalıdır. Aynı zamanda, gözlem sonuçları diğer tekniklerin sonuçlarıyla bir arada kullanılmalıdır (Kepçeoğlu,1989, Kuzgun,2000, Özgüven, 1998).

Olay Kaydı

Olay kaydı bireyin belirli davranışlarının gözlenerek, bu gözleme dayalı sonuçların kaydedilmesi işlemidir

Olay kaydı (anekdot), bireyin belirli bir ortamda gözlenen bir davranışının objektif bir biçimde ayrıntılı olarak betimlenmesidir (Kuzgun,2000,s.45). Olay kaydıla bireye ilişkin dikkati çeken, tipik davranışların, gözlem sonuçları kaydedilmelidir. Olay kaydı bireyin, gözlenen belirgin davranışlarına ilişkin objektif bilgiler sağladığı için, bu bilgilerden bireyin pek çok özelliğinin açıklanmasında yararlanılabilir. Olay kaydında yer alan kayıtların gözlemcinin bireyi etiketleme, yargılama amacı gütmeyen, yansız ve objektif betimlemeleri olması oldukça önemlidir. Gözlemci, bir fotoğraf makinası veya kamera objektifliğiyle bireyin davranışını kaydetmelidir (Yeşilyaprak,2006).

Bireyin gözlenilen davranışının kaydının tutulmasında, ilk önce bireyin kimliğini tanıtıcı bilgiler (gözlenenin adı,soyadı, varsa numarası, sınıfı gibi), sonra gözleyenin kimliği (adı, soyadı ve görevi gibi), gözlemin gerçekleştiği yer ve zaman, gözlenen davranışın betimlemesi ve istenirse gözlemcinin yorumu (ve varsa önerileri) gibi bilgiler bulunmalıdır. Bu amaçla bir boş kağıt kullanabileceği gibi, şeki 10.1'deki gibi de bireyin davranışını betimleyecek kadar genişlikte ya da küçük bir kartda (dahi) olay kaydı formu biçiminde düzenlenebilir (Kepçeoğlu,1989; Kuzgun,2000; Özgüven, 1998).

OLAY KAYDI FORMU

Gözlenen: Gözleyen:
Adı,Soyadı:..... Adı,Soyadı:.....
Sınf, No :..... Görevi:.....
Gözlemin Yapıldığı Yer ve Zaman:.....

DAVRANIŞIN OBJEKTİF BETİMLEMESİ:
(burada bireyin davranışı objektif bir biçimde, yorum içermeksizin betimlenir)

Gözlemcinin Yorumu: (burada, gözlemcinin yorumu ve varsa önerileri belirtilir)

Yukarıdaki form örneğinden de görülebileceği gibi, gözlemcinin davranışı betimlemesi ve yorumlaması birbirinden ayrılmıştır. Dolayısıyla bir olay kaydında, gözlemcinin davranışı betimlemesi ve buna ilişkin yorumu mutlaka birbirinden bağımsız, ayrı bir biçimde kaydedilmelidir (Kepçeoğlu,1989). Olay kaydında, davranışın betimlenmesi olabildiğince, gözlemden hemen sonra, somut ve öz bir biçimde yapılmalı, bireyin hem sözel olan, hemde sözel olmayan ifadeleriyle hareketle-

rine yer verilmelidir. Olay kayıtları, okullarda, genellikle öğretmenler ve okul psikolojik danışmanlar tarafından tutulmaktadır. Bu kişilerin tuttuğu olay kayıtları, gizlilik esasına göre öğrenci dosyalarında saklanmalıdır. Bu dosyalardaki bireylere ilişkin olay kayıtları, bireye ilişkin değerlendirmeler yapmak için, tek başına kullanılmamalı, diğer tekniklerin bilgileriyle birlikte kullanmalıdır. Yine, bireyin gelişmesiyle birlikte, var olan kayıtların da zaman içinde, geçerliliğini kaybedeceği de dikkate alınmalıdır (Kuzgun,2000; Özgüven, 1998).

Derecelendirme Ölçekleri

Gözleme dayalı tekniklerden bir diğeriyse gözlem sonuçlarının kaydedilmesinde sıklıkla kullanılmakta olan derecelendirme ölçekleridir. Derecelendirme ölçekleri, gözlemcinin bireyin gözlenen davranışı ya da özelliğiyle ilgili, elde ettiği bilgilere ilişkin, yargılarını ya da değerlendirmelerini bir derece ifadesiyle belirtmesine dayanan ölçme araçlarıdır (Kepçeoğlu, 1989)

Derecelendirme ölçekleri, gözlemci tarafından bir bireyin davranışlarının ya da sahip olduğu özelliklerin ne ölçüde var olduğunun derecelendirilmesini içerir.

Dereceleme ölçeklerinde, gözlemciler ölçme konusu olan özellik ya da davranışın ne kadar olduğunu, bir ucu olumlu, diğer ucu olumsuz yöne doğru gidecek biçimde, süreklilik oluşturan bir ölçek üzerinde sözel ya da sayısal bir değer (ya da her ikisini birlikte) kullanarak belirtirler (Selçuk,1999). Derecelendirme ölçekleri, gözlenilen özellik ya da davranışın, bireyde ne ölçüde olduğunun belirlenmesi yanı sıra; ölçme aracı geliştirmek, bireyler arasında seçim yapmak, bireyleri sıraya koymak, bireyleri değerlendirmek, bireylerin özelliklerini karşılaştırmak gibi amaçlarla da kullanılmaktadır (Yeşilyaprak,2006). Derecelendirme ölçeklerinden eğitim ortamında çok yararlanılmakta, ancak çok çeşitli alanlarda da kullanılabilmektedir. Ayrıca, gözlem sonuçlarını çok farklı biçimlerde derecelendirmek de olasıdır ve sıklıkla kullanılan derecelendirme ölçekleri şu şekilde kısaca açıklanabilir(Can,2002; Kuzgun,2000; Özgüven,1998):

Sıla öğretmene, sınıfındaki Ata'nın derse katılımını nasıl bulduğu sorulsa,; "pekiyi","iyi","orta","zayıf", "çok zayıf" gibi bir ifadeyle derecelendirebilir.

1. Sayısal Derecelendirme Ölçeği: Bireyin belli bir özelliğe sahip olma ya da davranışı sergileme derecesi, sözel karşılıkları önceden açıkça tanımlanmış belirli sayılardan biriyle ifade edilir. Örneğin; öğrencilerin dağınıklık alışkanlığı "her zaman dağınık (5)", "çoğu zaman dağınık (4)", "Genellikle dağınık (3)", "çoğu zaman dağınık (2)", "her zaman dağınık (1)" şeklinde ifade edilebilir.

Eğitimde çok sıklıkla kullanılan dercelendirme ölçekleri olarak;
- Sayısal derecelendirme ölçeği,
- Grafiksel derecelendirme ölçeği,
- Betimsel derecelendirme ölçeği belirtilebilir.

2. Grafiksel Derecelendirme Ölçeği: Gözlenilen özellik ya da davranış, devamlılık gösteren bir doğru üzerinde belirtilir. Bu doğru, bir ucu olumsuz diğer ucu olumlu yönü gösterecek biçimde hazırlanır. Bu doğru istenirse basamaklara ayrılarak kategorilendirilebilir. Aynı zamanda, derecelendirmede kullanılan doğru, yatay ya da dikey biçimde de oluşturulabilir. Örneğin; öğretmen öğrencilerin yardımlaşma özelliğini derecelendirmek için Şekil 10.2'de olduğu gibi, bir yatay doğrulu grafiksel derecelendirme ölçeği kullanabilir.

Şekil 10.1

Derecelendirme işlemine. Bu hatalar ise gözlenen özelliğin kendisinden, derecelendirmeyi yapan gözlemcinin kendisinden ve derecelendirme ölçeğinin yetersizliğinden kaynaklanan bazı hatalar karışabilir

3. Betimsel Derecelendirme Ölçeği: Gözlenilen özellik ya da davranış, farklı dereceler oluşturacak biçimde, bir dizi sözel betimlemesiyle belirtilir. Bu tür ölçekler, özellikle anket soruları hazırlamada çok sıklıkla kullanılmaktadır. Örneğin; öğretmen öğrencilerin dersdeki tartışmalara katılım davranışını aşağıdaki seçenekleri oluşturan derecelerden birini işaretleyerek belirtebilir.

( ) Her zaman katılır
( ) Çok sıklıkla katılır
( ) Genellikle katılır
( ) Pek katılmaz
( ) Hiç katılmaz

Gözlem sonuçlarının derecelendirme ölçekleri yoluyla kaydedilmesi sırasında, derecelendirme işlemine bazı hatalar karışabilir. Örneğin; gözlemcinin, bireyin davranışını derecelendirirken bireyin gözlenen davranışı yerine, bireye ilişkin önceden var olan tutumlarını, yargılarını işin içine karıştırarak derecelendirmeyi yapabilir (genelleme hatası). Gözlemci, kişisel yanlılık sergileyerek, bireylerin gözlenen davranışını olduğundan daha fazla gösterecek biçimde, cömertce derecelendirebilir (cömertlik hatası) ya da olduğundan daha az gösterecek biçimde cimrice derecelendirebilir (cimrilik hatası). Gözlemci bireylerin davranışlarını uçlarda yer alan derecelere yerleştirmekten kaçınarak, orta derecelerde belirlemeye çalışabilir (merkeze yığma hatası). Derecelendirme ölçeklerine karışan hatalar, derecelendirme ölçeklerinin geçerlik ve güvenirliğini azaltır (Kuzgun,2000; Özgüven,1998). Bu nedenle derecelendirme ölçekleri oluşturmada, öğretmenler ya da psikolojik danışmanlar, ölçme aracı için açık bir amaç belirlemelidirler, direkt gözlenebilir olan özellikleri ve davranışları seçmelidirler, gözlenilecek özellikle açık ve doğrudan ilişkili maddeler yazmalıdırlar ve ölçek için derecelendiriciler belirlemelidirler (genellikle minimum üç ve maksimum beş seçenekli) (Schmidt,2003).

SIRA SİZDE 4

Öğretmen olduğunuzu düşünelim. Sınıfınızdaki çocukların birbirlerine karşı saygı gösterme davranışlarını gözlemek istemiş olunuz. Derecelendirme ölçek çeşitlerini kullanarak bu davranışı nasıl derecelendirebilirsiniz ?

Sosyometrik Teknikler

Sosyometrik teknikler, bir grup içerisindeki bireyler arasındaki sosyal ilişkileri, bireylerin gruptaki sosyal durumlarını inceleyerek, grupların sosyal dokusunu ortaya çıkarmaya çalışan tekniklerdir. Aynı zamanda bu teknikler, bireye ilişkin bilginin büyük çoğunlukla bireyi tanıyan yakın kişilerin gözlemlerine dayanan ifadeler olması nedeniyle gözlemsel teknikler içerisinde de sınıflandırılabilmektedir. Sosyometrik tekniklerin başlıcaları "sosyometri" ve "kimdir bu?" tekniklerdir.

Sosyometri tekniği, bir grubun sosyal yapısını ortaya koymaktadır

Sosyometri

Sosyometri, bir grup içerisinde yer alan bireylerin birbirleriyle olan sosyal ilişkilerini ve grupların sosyal yapısını ortaya çıkarmaya çalışan birey tanıma tekniğidir (Kepçeoğlu,1989,s.157). Bu teknikle, bireylerin bir grup içerisindeki sosyal davranışlarının durumuna, grupta yer alan bireyler arasındaki ilişki biçimlerine, grup içerisindeki dinamiklerle (alt gruplar, klikler, liderler, dışlananlar gibi) grupların sosyal dokusu ve bütünlüğüne ilişkin bilgi elde edilebilir (Çağlar,1977;Özgüven,1998).

Sosyometri tekniği, değişik çalışma alanlarında farklı amaçlarla kullanılabilmektedir. Örneğin; sosyometri, endüstri kurumlarında daha verimli bir çalışma ortamı oluşturarak üretimi arttırmak ve sosyal ilişkileri geliştirmek için kullanılabilir. Sos-

yometri, özellikle eğitim ortamında rehberlik hizmetlerinde psikolojik danışmanlarla öğretmenlerin yaygın bir biçimde kullandıkları bir tekniktir. Örneğin; sosyometri tekniğiyle öğretmenlerin ve okul psikolojik danışmanlarının öğrenci ilişkilerini değerlendirmelerine ve akranları tarafından en çok tercih edilen öğrencileri ve sosyal olarak dışlanan (yalnız kalan) öğrencileri belirlemeleri olasıdır (Schmidt,2003).

Sosyometri tekniğinde; ilk önce grubun ya da sınıfın sosyal ilişkilerini ifade edebilecekleri bir sosyometrik anketin hazırlanması ve sınıfa uygulanması gerekir. Bu amaçla öğretmen, sonuçları hangi amaçla nerede kullanacağına karar verecektir. Buna yönelikde anket soruları geliştirmelidir. Örneğin; bir öğretmen sınıftaki öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerini belirlemek için "sınıfta en çok sevdiğiniz üç arkadaşınızın isimlerini sırasıyla yazın" biçiminde bir anket sorusu hazırlayabilir. Yine, sınıfta çalışma grupları oluşturmak için ya da birlikte çalışmak isteyen öğrencileri bir araya getirmek isteyen bir öğretmen de "sınıfta en çok birlikte çalışmak istediğiniz üç arkadaşınızı belirleyiniz. Bunların isimlerini tercih sırasına göre en çok sevdiğiniz: birinci sıraya yazınız." biçiminde bir açıklama yapmalıdır. (Dökmen,1995; Çağlar,1977; Kuzgun,2000).

Sosyometrik anket sorusu hazırlandıktan sonra uygulamaya geçilebilir. Bunun için de öğrencilerin birbirini yeterince tanıması ya da öğretmenle öğrencilerin arasında saygı ve güvene dayalı ilişkilerin var olması gereklidir. Öğrencilere gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra, öğrencilerden birbirine hiç bakmaksızın tercih sırasına göre üç isimi sıralamaları (gerekirse daha az da yazılabilir) istenir. Öğrenciler cevaplarıyla birlikte kağıda kendi isimlerini de yazarak, gizli bir biçimde öğretmene iletirler. Daha sonra, sosyometrik anket sonuçları, hem sonuç tablosu hem de sosyogram denilen grafiklerle hazırlanarak gösterilebilir. Sonuç tablosunda ankete katılan her bir öğrencinin isimleri hem sütuna (seçen) hem satıra (seçilen) aynı sırayla yazılır ve her öğrencinin yaptığı tercih sırası rakamla tabloya işlenir. Sosyogram grafiğinde ise bireylerin tercihleri grafiksel anlatımla ifade edilir. Böylece öğretmen, grupta kimin kimi tercih ettiğini, bu tercihlerin karşılıklı olup olmadığını, gruplaşmaları, liderleri, dışlananları açıkça görebilir (Dökmen,1995; Çağlar,1977; Kepçeoğlu,1989). Sosyometrik tekniğini hazırlamak ve kullanmak kolay olmasına rağmen, okul psikolojik. danışmanları ve öğretmenlerinin onu kullanırken dikkatli davranmaları gerekir (Schmidt,2003).

Sosyometri tekniğini kullanırken bazı temel ilkelere uygun hareket edilmelidir

Öğretmenin, sonuçları yorumlaması ve amacına uygun kullanması için okul danışmanıyla işbirliği yapması gerekir. Öğrenciler uygulama öncesi bilgilerin gizli kalacağı konusunda ikna edilerek, güvenleri sağlanmalı ve anket cevapları ve sonuçları gizli tutulmalıdır. Uygulama birbirini yeterince tanıyan öğrencilerin bulunduğu sınıflarda yapılmalı, uygulama uygun aralıklarla tekrarlanmalıdır. Tekrar, farklı anket sorularıyla yapılmalı, sorularda gerçek sosyal durumlar yer almalı, elde edilen sonuçların sadece ölçümün yapıldığı ortam ve zaman için geçerli olduğu unutulmamalıdır. Uygulama, sosyometri konusunda bilgili, güven duyulan, iyi ilişkileri olan öğretmenlerce uygulanmalıdır. Böylece, öğrencilerin içten cevap vermeleri sağlanabilir (Çağlar,1977; Kepçeoğlu,1989; Türküm,2002).

Kimdir Bu?

Kimdir Bu? tekniği; bir grup ya da sınıf içerisinde, bireyin kendisini ve grubun diğer üyelerini nasıl gördüğünü, nasıl algıladığını, bireyle diğer grup üyeleri arasında nasıl bir sosyal ilişki bulunduğunu, gruptaki bireylerin diğer üyeler tarafından ne gibi özellikleriyle tanındıklarını ortaya koyar (Kepçeoğlu,1989; Özgüven,1998).

Kimdir Bu?, sosyometri gibi bir sınıf ya da bir grup içindeki bireylerin aralarındaki sosyal ilişkileri ortaya koyan bir sosyometrik tekniktir

Kimdir Bu?, sosyometri gibi, bir sınıf ya da bir grup içindeki bireylerin aralarındaki sosyal ilişkileri ortaya koyan bir sosyometrik tekniktir.

Kimdir bu? tekniğinin, hazırlanması, uygulanması ve sonuçlarının değerlendirilmesi oldukça kolay bir tekniktir. Özellikle eğitim ortamında rehberlik hizmetleri çerçevesinde çok sıklıkla kullanılır. Kimdir bu ? tekniğinde ilk önce bir liste hazırlanır, danışman ya da öğretmen, sınıftaki öğrencilerin özelliklerini yansıtacak biçimde hem olumlu, hem olumsuz olarak bir takım tipik kişilik özelliklerini, davranış biçimlerini düz ya da soru cümleleri halinde tanımlar. Uygulamada öğrencilerden, bu listedeki ifadelerin her birinin karşısına, sınıfta bu özelliklere en uygun olan kişilerin isimlerinin yazılması istenir. Bu özelliklere en uygun kişi olarak öğrenci kendini tanımlıyorsa bu özellik karşısına "kendim" diye belirtir. Ayrıca, öğrenciler bir özelliğin karşısına birden fazla kişiyi belirtebilir ya da sınıfta uygun birisi yoksa boş bırakabilir (Kuzgun,2000; Türküm,2002,s.148). Örneğin; Kimdir bu? özelliklerine ilişkin örnek cümleler ve bu cümlelere ilişkin sınıftaki bir öğrencinin olası cevapları,

1.	Her zaman düzensiz olan (kimdir bu ?)	Esra
2.	Her zaman düzenli olan (kimdir bu ?)	Kendim
3.	Herkes tarafından beğenilmeyen (kimdir bu ?)	Veli, Mehmet
4.	Herkes tarafından beğenilen (kimdir bu ?)	-
.....		
19.	Sınıfın huzurunu bozan (kimdir bu ?)	Esra
20.	Sınıfın neşesini arttıran (kimdir bu ?)	Aydın

Kimdir bu? listesi sınıftaki öğrencilere uygulanırken öğrencilerin cevaplarını gizlice vermeleri sağlanmalı, güven verilmelidir. Öğrencilerin cevapları toplandıktan sonra, cevaplar yorumlanmak üzere tablolar halinde düzenlenir. Bu amaçla satırlarına öğrenci isimleri, sütunlarına özellikler yazılan bir tablo hazırlanır. Bu tabloya bütün cevaplar işlenir. Böylece, bireyin kendisini hangi özelliğe kaç kez ve başkalarının bireyi hangi özelliğe kaç kez yazdığı belirlenmiş olur ve sonuçlar yorumlanır. Böylece, danışman ya da öğretmen, bireyin kendisini nasıl algıladığını, sınıftaki arkadaşları tarafından nasıl algılandığını ve sınıftaki öğrencilerin hangi özellikleriyle ne oranda betimlendiğini ortaya çıkarmış olur (Özgüven,1998; Yeşilyaprak,2006).

Drama ve Oyun Teknikleri

Bu tür teknikler, bireyi tanımak ve bireye ilişkin bilgi toplamak için dramanın ve oyunun kullanıldığı tekniklerdir. Bu tekniklerin başlıcaları psikodrama, sosyodrama ve oyundur.

Psikodrama tekniği, bireylerin sorunlarını bir grup karşısında ifade ederek sorunlarına ilişkin bir farkındalık kazanmalarına ve bireylerin duygularını başkalarıyla paylaşmalarına neden olur.

Psikodrama

Psikodrama; bireyin kendisi için üzüntü ve sıkıntı veren bir sorununu ya da içsel yaşantısını, bir grup karşısında oynamasıdır (Kepçeoğlu,1989,s.189). Psikodramada bireyler, sorunlarına ilişkin içsel yaşantılarını tiyatrodaki gibi bir grup karşısında oynayarak ifade etmektedirler. Böylece, bireyler sorunlarını, bir grup karşısında paylaşarak, sorunlarına ilişkin algılamalarını açığa çıkarmakta, sorunların nedenlerine ilişkin daha çok farkındalık kazanmaktadırlar. Psikodramada, bir yöneticiden danışman ve bir grup birey vardır. Psikodrama oturumunda grubu oluşturan bireylerden istekli olan biri, kendi sorununu baş oyuncu olarak oynar. Ve birey bu sorununu oynarken, grubun bazı üyeleri yardımcı oyuncu olarak, oyunda geçen çeşitli rolleri oynarlar. Bazı üyeleri de oyunun bir parçası olarak seyirci olurlar. Oyunun sonrasında tüm bireyler oyun süresince yaşadıklarını paylaşırlar. Oyun

içerisindeki duygularını, oyundan nasıl etkilendiğini, değerlendirmelerini, yorumlarını birbirleriyle paylaşırlar (Dökmen,1995; Özgüven,1998). Bu amaçla, psikolojik yardım hizmetlerinde psikodrama sıklıkla kullanılabilmektedir. Bu nedenle psikodrama tekniğinin kullanılması özel bir eğitim ve uzmanlık gerektirir. Psikodramayı gerçekleştirecek danışman, psikodrama konusunda yeterli bir bilgi birikimine, deneyim ve yaşantıya sahip olmalıdır. Bu yeterliliğe sahip olmayan kişiler psikodramayı kullanmamalıdır.

Sosyodrama

Sosyodrama, bir grup bireyin, ortak bir biçimde, yaşadıkları sosyal içerikli bir olayı ve bu olayla ilgili rolleri, bir izleyici grup karşısında, doğal bir biçimde, gerçek yaşamdaki gibi oynamalarını gerektiren bir tekniktir (Kepçeoğlu,1989; Özgüven,1998). Sosyodrama tekniği, grubun ortak bir biçimde yaşadığı sorunu daha iyi tanımalarını, bu sosyal soruna ilişkin değişik bakış açıları görmelerini ve sosyal becerilerini arttırarak gerçekleştirmeyi amaçlar. Sosyodramada, ilk önce bir grup ve bu grubun yaşadığı sosyal bir sorun belirlenir. Örneğin; ailedeki bireylerin sorumlulukları, birlikte iş görme, okul personeliyle öğrenci ilişkileri, ailedeki iletişim biçimleri, çevredekilere isteklerini ifade edebilme, yeni bir gruba katılma, başkalarına saygı gösterme gibi çok çeşitli sosyal içerikli sorunlar ya da durumlar sosyodramada ele alınabilir. Sorun belirlendikten sonra roller ve rollerin oyuncuları belirlenerek oyun, izleyiciler karşısında gerçek yaşamdaki gibi doğal bir biçimde oynanır. Yönetici kişi, oyunun gerçekleşmesini sağlar ve oyun içindeki düzenlemeleri yapar. Oyunun sonunda, izleyiciler de dahil tüm bireyler oyuna ilişkin görüşlerini, değerlendirmelerini, yorumlarını paylaşırlar. Böylece bireyler, soruna ilişkin anlayış ve sosyal becerilerini geliştirirler. Sosyodrama tekniği, okul ortamında yeterli bir bilgi birikimine sahip öğretmenler ve psikolojik danışmanlar tarafından öğrencilerin sosyal becerilerinin geliştirilmesine yönelik kullanılabilir (Kepçeoğlu,1989; Özgüven,1998; Tan,1992).

Pikodrama ve sosyodrama arasındaki farklılıklar, sizce neler olabilir?

SIRA SİZDE 4

Oyun

Oyun; çocuğun, içinde bulunduğu çevreyi tanımasının, sosyalleşmesinin ve gelişmesinin bir yoludur. Dolayısıyla, okulöncesi ve ilköğretim okullarında öğretmenler çocuklara öğrenme yaşantıları düzenlemede ve onların bilişsel ve psikososyal yönlerden gelişmelerini sağlamada oyun etkinliklerinden yararlanmaktadırlar. Gerektiğinde, çocukların çeşitli davranışlarını ya da sorunlarını çözümlemede anne babalarıyla işbirliği kurabilir ve gerektiğinde uzman bir psikolojik danışmandan yardım alınmasını sağlayabilir. Ayrıca ilköğretimde, okul psikolojik danışmanları, sıklıkla dil becerileri sınırlı olan öğrencileriyle ilişkiler kurmak için, oyunu kullanırlar ve öğrencilerin okul, aile ve arkadaşlarına ilişkin görüşlerini toplarlar (Schmidt,2003). Bu oyunlar içerisinde, çocukların davranışlarını gözleyerek, onlar hakkında bilgi sahibi olabilir. Oyun, öğretmenler tarafından, okul ortamında öğrencileri geliştirmede kullanılan bir araç olmakla birlikte, aynı zamanda, çocukların çeşitli duygusal sorunlarına, uyum güçlüklerine psikolojik yardımlar sağlamak amacıyla psikolojik danışmanlar ve psikologlar tarafından da kullanılan bir tekniktir. Oyun terapisi olarak da adlandırılan bu oyun tekniği, çocuklarla çalışmada deneyimli ve yeterliliğe sahip danışmanlar tarafından psikolojik yardımlar sağlamak amacıyla kullanılmalıdır (Kepçeoğlu,1989; Özgüven,1998).

Bir öğretmen, sorumluluk duygusu, dayanışma, işbölümü, yardımlaşma, saygı, arkadaşlık ilişkileri gibi konularda çocukları geliştirmek amacıyla oyun etkinlikleri düzenleyebilir. Böylece, onlar hakkında bilgi toplayarak, onları da tanır.

Kullanılan Diğer Teknikler

Bireyi tanımak ve bireye ilişkin bilgi toplamak amacıyla çok çeşitli tekniklerden yararlanılabilmektedir. Bu çerçevede, bu ünitede izlenen sınıflama kapsamında yukarıda açıklamaları yapılan teknikler dışında, çok çeşitli başka teknikler de bireyi tanımada kullanılmaktadır. Aşağıda, bireyi tanımada sıklıkla kullanılan diğer tekniklerden bazıları (olay incelemesi, ev ziyaretleri ve bibliyoterapi teknikleri) kısaca açıklanmaktadır.

Olay İncelemesi

Olay incelemesinde, tek bir bireyin derinlemesine analizi gerçekleştirilmektedir

Olay incelemesi (vak'a incelemesi), bir bireyi tüm yönleriyle detaylı bir biçimde derinliğine inceleyerek analiz etmeyi ya da rapor etmeyi gerektiren bir tekniktir (Kepçeoğlu,1989,s.194).

Olay incelemesinin temel amacı, bireyin davranışlarına sebep olan faktörleri belirleyerek, bu faktörler arasındaki ilişkileri ortaya koymaktır. Bu nedenle olay incelemesi tekniği, klinik psikoloji ve psikiyatri alanında çok sıklıkla kullanılmaktadır (Özgüven,1998; Yıldırım,2002). Aynı zamanda. olay incelemesi, tekniği eğitim ortamında rehberlik hizmetleri çerçevesinde okul psikolojik danışmanları tarafından kullanılabilen bir tekniktir. Bu teknikle, öğrencilerin ya da çocukların duygusal sıkıntıları, akademik güçlükleri, uyum güçlükleri gibi problemleri ve bu problemlerin nedenleri ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. Bunun için de psikolojik danışman, öğrencinin tanıtıcı kimlik bilgileri, eğitim geçmişi ve okul yaşantıları, aile özellikleri ve ilişkileri, sağlık durumu, fiziksel özellikleri, arkadaşlık ilişkileri, yetenekleri, kaygıları, rahatsızlık veren yaşantıları, beklentileri gibi tüm yönlerine ilişkin bilgileri çeşitli yollarla bireyin kendisinden ve çevresinden toplar. Daha sonra, bireye ilişkin bilgileri analiz eder, değerlendirir ve bireyin mevcut problemlerinin nedenlerini belirlemeye çalışarak, gerekli önerileri ve yardımları düzenler. Gerektiğinde psikolojik danışman, gerektiğinde başka uzmanlarla birlikte, bireye ilişkin bilgileri değerlendirebilir (Kepçeoğlu,1989; Kuzgun,2000; Ceyhan,2002).

Ev Ziyaretleri

Ev ziyaretleri, öğrencileri ya da çocukları daha iyi tanımak, onların aile yaşantısı hakkında bilgi edinmek gibi amaçlarla öğrencilerin evlerine yapılan ziyaretleri kapsar

Ev ziyaretleri, rehberlik hizmetleri çerçevesinde psikolojik danışman ve öğretmenlerin katılımıyla öğrencilerin evlerine yapılan ziyaretleri içeren bir tekniktir. Bu teknik, öğrencileri daha iyi tanımak, onların aile yaşantısına ilişkin bilgi sahibi olmak ve bazı davranışlarının nedenleri hakkında bilgi elde etmek gibi amaçlarla yapılır. Ev ziyaretleri çerçevesinde, psikolojik danışman ve öğretmenler, öğrencinin yaşadığı yer, çalışma olanakları, ailenin durumu ve koşulları, ailenin çocuğa karşı tutumları, ailenin değerleri ve eğitime ilişkin bakış açısı gibi çok çeşitli bilgileri görüşme yoluyla ve yerinde gözleyerek elde ederler. Ev ziyaretleri, görüşme tekniği konusunda gerekli becerilere sahip psikolojik danışman ve öğretmenlerin birlikte katılımıyla bilgi toplama ve gözlem amaçlı gerçekleştirilmeli, öğrencinin evinde herhangi bir değişiklik yapma amacı taşımamalıdır. Bu teknikte ziyaretler planlanmalı, aile önceden haberdar edilmeli, ziyaret sırasında etiketleyici, yargılayıcı, eleştirici değerlendirmelerden kaçınmalı, ziyaret sonrası edinilen izlenimler ve bilgiler objektif bir biçimde kaydedilmelidir (Kepçeoğlu,1989; Yeşilyaprak,2006) Ancak, ev ziyaretleri zaman alıcı olup, her zaman gerçekleştirilmemektedir. Bu nedenle ev ziyaretleri yerine psikolojik danışmanlar ve öğretmenler çoğunlukla öğrencilerin anne babalarıyla okul ortamında görüşmeler gerçekleştirmektedirler.

Bibliyoterapi

Bibliyoterapi, bireylerin yaşadıkları çeşitli sorunlarla ilgili olarak, o sorunlarla yakından ilişkili çeşitli materyalleri ya da kaynakları okuyarak bilgilenmelerine dayanan bir tekniktir (Keğçeoğlu,1989,s.203). Bibliyoterapi tekniği, okullarda psikolojik danışmanlar tarafından rehberlik hizmetleri çerçevesinde, öğrencilerin sahip olduğu sorunların farkına varmasını, bu sorunlar hakkında bilgilenmelerini ve böylece, kendi sorunlarına kendilerinin yardım etmelerini sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Bu çerçevede psikolojik danışmanlar, öğrencilerin sorunlarını tanıyarak, gerçekten bu sorunla ilgili bilgilenilebilecek, yararlanılabilecek kaynaklar varsa öğrencilere, herhangi zorlama olmaksızın öneriler yapabilir. Birey okuma konusunda istekli olmalıdır ve okumaya zorlanmamalıdır. Öğrencilerin yapacağı okumalar onlarla paylaşılabilirler (Kepçeoğlu,1989; Tan,1992). Ayrıca, yeterli bilgi ve becerilere sahip öğretmenler, rehberlik hizmetleri çerçevesinde öğrencilerin çeşitli konularda kendilerini geliştirmeleri, kendilerini daha iyi tanımaları ve bilinçlenmeleri amacıyla bu konularla yakından ilgili kaynakları onların okuyarak bilgilenmelerini sağlamaya çalışabilirler.

Bibliyoterapi, bireylerin yaşadıkları çeşitli sorunlarla ilgili olarak, o sorunlarla yakından ilişkili çeşitli materyalleri ya da kaynakları okuyarak bilgilenmelerine dayanan bir tekniktir

Özet

AMAÇ 1

Bireyi tanıma teknikleri:
Bireyi tanımak için bireyin çeşitli özelliklerine ilişkin bilgi toplamak gerekmektedir. Bireye ilişkin bilgi toplamak amacıyla okullarda rehberlik hizmetleri çerçevesinde bireyi tanıma teknikleri kullanılmaktadır. Bireyi tanıma teknikleri, testler ve test dışı teknikler olmak üzere iki genel başlıkta gruplandırılabilir. Testler, çok farklı amaçlarla kullanılmakta olup, çeşitli özellikleri ölçen çok sayıda test vardır. Testler, dikkate alınan ölçütlere göre çok çeşitli biçimlerde sınıflandırılabilmektedir. Testler, genel olarak ölçmek üzere hazırlandığı özelliğe, amacına ve kullanıldıkları alanlara göre maksimum yeterlilik testleri (başarı testleri ve yetenek testleri) ve davranış testleri (kişilik testleri, ilgi envanterleri, tutum ölçekleri) olarak sınıflanabilir. Ayrıca, test dışı tekniklerde genel olarak gözlem ve gözleme dayalı teknikler, sosyometrik teknikler, kendini ifade etmeye dayalı teknikler, drama ve oyun teknikleri ve kullanılan diğer teknikler ana başlıkları altında gruplandırılabilir.

AMAÇ 2

Testler hangi amaçlarla kullanılabilir?
Testlerin kullanım amaçları ya da işlevleri, genel olarak, bireyin seçimi, bireylerin sınıflanması, uygulanan yöntemlerin değerlendirilmesi ve bilimsel araştırma hipotezlerinin incelenmesi olarak belirtilebilir. Eğitim ortamında, özellikle rehberlik hizmetlerinde testler şu amaçlarla kullanılabilir: Öğrencilerin kendilerini daha iyi tanımalarını sağlamak; geleceklerine ilişkin yordamalarda bulunmak; sorunlara yol açan sebepleri ortaya çıkarmak; ihtiyaçları belirlemek; hizmetlerin etkililiğini değerlendirmek; özel ihtiyaçları ve problemleri tesbit etmek; okul başarısı hakkında bilgi toplamak; başarısızlıklara karşı önlemler geliştirmek; okul içi ya da okul dışında yerleştirme hizmeti sağlamak; öğrencilerin kendilerine ilişkin algılamaları ve gelişimleri hakkında bilgilenmeleri sağlamak.

AMAÇ 3

Testlerin kullanımına ilişkin temel ilkeler:
Bireyi tanıma amacıyla testlerin kullanılmasında bazı temel ilkeler vardır. Bunlar kısaca şunlardır: Testler, ölçmek üzere hazırlandığı amacına uygun bir biçimde kullanılmalıdır. Testler, bir ölçme aracında bulunması gerekli geçerlilik, güvenirlilik ve kullanılışlık gibi niteliklere sahip olmalıdır. Testler, bireyi tanımada kullanılabilecek araçlardan sadece bir grubudur. Testler, belli bir amaç doğrultusunda kullanılmalı ve test sonuçları bireye ilişkin diğer bilgilerle bir arada değerlendirilmelidir. Testler, kullanılan test konusunda uzman kişiler tarafından kullanılmalı ve yeterli bilgi ve beceriye sahip olmayan kişilerce kullanılmamalıdır.
Test sonuçları, testin gerektirdiği ilkelere uygun olarak elde edilmeli, yorumlanmalı ve sonuçların kimlerle nasıl paylaşılacağına etik kurallar dikkate alınarak karar verilmelidir. Test sonuçları bireyleri etiketleyici biçimde kullanılmamalı ve ifade edilmemelidir.

AMAÇ 4

Test dışı tekniklerin hangi amaçlarla eğitim ortamında kullanılabileceği:

Görüşme tekniği, eğitim ortamında öğrencileri tanımak ve böylece, onlara yardımcı olmak amacıyla kullanılır. Otobiyografi, öğrencilerin kendilerini ifade etmelerinin bir aracı olarak kullanılır. Problem tarama listesi ile bireylerin öğrenmesini, gelişimini ve uyumunu etkileyen çeşitli problemler ve problem alanları belirlenerek, bireylerin bu problemlerine çözüm yolları getirilmeye çalışılır. Gözlem tekniği; çocukların ve öğrencilerin gelişimlerini ve davranışlarını açıklamada eğitim, psikoloji ve psikolojik danışma alanında sıklıkla kullanılan bir bilgi toplama aracıdır. Gözlem sonuçlarının değişik biçimlerde kaydedilmesini içermektedir. Bu tekniklerin başlıcaları gözlem, olay kaydı ve derecelendirme ölçekleridir. Sosyometrik teknikler (sosyometri ve kimdir bu?), bir grup içerisindeki bireyler arasındaki sosyal ilişkileri grupların sosyal dokusunu ortaya çıkarmaya çalışan tekniklerdir. Psikodramada bireyler, sorunlarını bir grup karşısında paylaşmakta, sorunlarına ilişkin algılamalarını açığa çıkarmakta, sorunların nedenlerine ilişkin daha çok farkındalık kazanmaktadırlar. Sosyodrama tekniği, grubun ortak bir biçimde yaşadığı sorunu daha iyi tanımalarını, bu sosyal soruna ilişkin değişik bakış açıları görmelerini ve sosyal becerilerini arttırarak gerçekleştirmeyi amaçlar. Oyun, öğretmenler tarafından okul ortamında öğrencileri geliştirmede kullanılan bir araç olmakla birlikte, aynı zamanda, çocukların çeşitli duygusal sorunlarına, uyum güçlüklerine psikolojik yardımlar sağlamak amacıyla psikolojik danışmanlar ve psikologlar tarafından da kullanılan bir tekniktir. Olay incelemesinin temel amacı, bireyin davranışlarına sebep olan faktörleri belirleyerek, bu faktörler arasındaki ilişkileri ortaya koymaktır. Ev ziyaretleri, öğrencileri daha iyi tanımak, onların aile yaşantısına ilişkin bilgi sahibi olmak ve bazı davranışlarının nedenleri hakkında bilgi elde etmek gibi amaçlarla yapılır. Bibliyoterapi tekniği, okullarda psikolojik danışmanlar tarafından rehberlik hizmetleri çerçevesinde, öğrencilerin sahip olduğu sorunların farkına varmasını, bu sorunlar hakkında bilgilenmelerini ve böylece, kendi sorunlarına kendilerinin yardım etmelerini sağlamak amacıyla kullanılmaktadır.

Kendimizi Sınayalım

1. Öğretmenin 8-C sınıfının Matematik dersi için çoktan seçmeli hazırlamış olduğu test, ne tür bir testtir?

a. Genel yetenek testi
b. Özel yetenek testi
c. Standart başarı testi
d. Öğretmen yapımı başarı testi
e. Davranış testi

2. Güzel sanatlarda eğitim alacak bireyleri belirlemek üzere gerçekleştirilen giriş sınavında hangi testin **öncelikle** uygulanması daha uygun olur ?

a. Standart başarı testi
b. Genel yetenek testi
c. Özel yetenek testi
d. İlgi envanterleri
E. Kişilik testleri

3. Bir yabancı dil kursunda öğrencilerin seviyelerine göre yerleştirilmesi amacıyla gerçekleştirilen sınavda kullanılan testin **temel** amacı aşağıdakilerden hangisidir ?

A. Sınıflama
B. Seçme
C. Teşhis etme
D. İhtiyacı belirleme
e. Hipotez test etme

4. Testlerle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

a. Testler, bireylerin özelliğini diğer bireylerle karşılaştırmaya izin verir.
b. Öğrencilerin meslek seçimine yardımcı olmak amacıyla testler kullanılabilir.
c. Norm, her bir bireyin test uygulanması sonucunda elde ettiği değerdir.
d. Testlerden, belli amaçlar için bireyleri gruplara ayırmada yararlanılabilir.
e. Test, standart hale getirilmiş bir dizi uyarıcı grubudur.

5. Öğrencilerin kitap okuma alışkanlığını merak eden öğretmenler, bunun için tüm öğrencilere aynı anda ve kısa bir sürede uygulanabilecek ve değerlendirebilecek bir ölçme aracı olarak aşağıdaki bireyi tanıma tekniklerinden hangisini uygulamalıdır?

a. Otobiyografi
b. Görüşme
c. Gözlem
d. Sosyodrama
e. Anket

6. Okul psikolojik danışmanları tarafından bir öğrencinin tüm yönleriyle derinlemesine incelenmesi ne tür bir bireyi tanıma tekniğinin kullanıldığını gösterir ?

a. Olay kaydı
b. Olay incelemesi
c. Gözleme dayalı teknikler
d. Psikodrama ve sosyodrama
e. Ev ziyaretleri

7. Öğretmenin öğrencilerin belirli davranışlarını sistematik bir biçimde gözlemesi ne tür bir tekniktir?

a. Sistemli gözlem
b. Olay kaydı
c. Sistemsiz gözlem
d. Derecelendirme ölçeği
e. Kimdir bu?

8. Otobiyografi ne tür bir tekniktir?

a. Tipik davranış test tekniği
b. Gözleme dayalı test dışı teknik
c. Kendini ifade etmeye dayalı teknik
d. Sosyometrik teknik
E. Drama ve oyun tekniği

9. Sosyometri tekniği nedir?

a. Öğrencinin davranışlarının gelişigüzel olduğu gibi gözlenmesidir.
b. Grup içerisindeki davranışların sistemli gözlem kullanılarak belirlenmesidir.
c. Bireyin davranışlarının bir grup içerisinde görüşülmesidir.
d. Bir grubun yaşadığı sosyal bir sorunun grup tarafından oynanmasıdır.
e. Bir grup içerisindeki bireylerin sosyal ilişkilerinin ortaya çıkarılmasıdır.

10. Öğretmenin, öğrencilere dağıttığı ankette, ayda ne kadar sıklıkla sinemaya gittiklerini sorması ve hemen alttaki boşluğa rakamla yazmalarını istemesi ne tür bir anket sorusudur?

a. Kapalı uçlu
b. Açık uçlu
c. Kapalı-açık uçlu karışımı
d. Açık-kapalı uçlu karışımı
e. Derecelendirmeli

Yaşamın İçinden

Emrah, bir eski öğretmenini anlatıyor: "Herhalde sınıfla olan ilişkisi bu kadar kötü olan bir öğretmenle ders yapmak az öğrenciye nasip olmuştur. Bir sene boyunca sınıftaki öğrencilerin yarısına bile ismi ile hitap edemeyen, derse katılım sağlamak için gerçek bir çaba harcamayan bir öğretmen için iyi bir öğretmen denemez. Sınıfa karşı tutum ve davranışları ile öğrencilerinden sevgi ve saygı kazanamadığından biz öğrencilerine karşı tek yaptırım gücü ise nottu.

Çoğu zaman sınıftaki gürültü kaynaklarını engelleyemeyen ve dolayısıyla öğrencilerini derse karşı güdüleyemeyen bir öğretmendi. Zaten derse karşı güdülenmeyen öğrencileri ile göz temasına girmeyip, sabit bir ses tonu ve tek düze bir anlatım yaparak öğrencilerini iyice dersten soğutuyordu. Belki de iyi bir alan bilgisine sahip bir öğretmendi. Fakat bu bilgiyi aktarmak için gerekli olan özelliklere sahip değildi. Öğrencilerini yeterince tanımıyor ve onları tanımak için bir çaba içerisine ise hiç girmiyordu. Bu nedenle, öğrencilerine iyi bir eğitim veremedi.

Diğer bir öğretmenim ise öğrenim yaşamımdaki en iyi öğretmenlerimden biriydi. Kendisi öğrencilerle iyi ilişki kurabildiğinden onları çok iyi tanır ve iyi anlaşırdı. Böylelikle sınıfın sevgisini ve saygısını kazanmasını bildi. Ses tonunu iyi kullanır, böylelikle dersten sıkılmamızı ve ilgimizin dağılmasını engellerdi. Tahtayı kullanış biçimi ve güzel yazısı bizlerin derse olan ilgisini olumlu yönde etkilerdi. Öğrencileri ile göz temasını çok iyi kurar, böylelikle konunun anlaşılıp anlaşılmadığını anlardı. Konuları anlatırken tartışma ortamını oluşturmaya özen gösterip, hatalarımızı birbirimize buldururdu. Kendini yenileyen, dergilere yazılar yazan bir öğretmendi. Öğrencilerini iyi tanıdığından kimin dersi kaynatmaya çalışacağını bilir ve bu öğrencilere pek fırsat tanımazdı. Derste olan tutum ve davranışları ile öğrencilerin saygı ve sevgisini kazanmış, öğrencinin derste aktif olmasını sağlayan, mesajlarını jest ve mimikleri ile de biz öğrencilerine iyi aktarmış iyi bir öğretmendi."

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. d	Yanıtınız yanlış ise "Başarı Testleri" bölümünü gözden geçiriniz.
2. c	Yanıtınız yanlış ise "Yetenek Testleri" bölümünü gözden geçiriniz.
3. a	Yanıtınız yanlış ise "Testlerin İşlevleri" bölümünü gözden geçiriniz.
4. c	Yanıtınız yanlış ise "Testler" bölümünü gözden geçiriniz.
5. e	Yanıtınız yanlış ise "Anket" bölümünü gözden geçiriniz.
6. b	Yanıtınız yanlış ise "Olay incelemesi" bölümünü gözden geçiriniz.
7. a	Yanıtınız yanlış ise "Gözlem" bölümünü gözden geçiriniz.
8. c	Yanıtınız yanlış ise "Otobiyografi" bölümünü gözden geçiriniz.
9. e	Yanıtınız yanlış ise "Sosyometri" bölümünü gözden geçiriniz.
10. b	Yanıtınız yanlış ise "Anket" bölümünü gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Bireylerin yeterliliklerini ölçmek üzere yetenek ve başarı testleri kullanılabilmektedir. Örneğin öğrencilerin genel zihin güçlerini ölçmek için genel yetenek testleri ve belirli sanat dalları veya spor gibi alanlara ilişkin kapasitelerini ölçmek üzere özel yetenek testleri kullanılabilmektedir. Bireylerin belirli konulardaki öğrenmelerini veya bilgilerini ölçmek üzere standart ülke çapında bir sınav yapılıyorsa, bu sınavda kullanılan test bir standart başarı testidir. Oysa, İngilizce dersine ilişkin öğretmenin yaptığı arasınav veya dönemsonu sınavında kullanılan ölçme aracı ise bir tür öğretmen yapısı başarı testidir. Çünkü, sadece bu öğretmenin o sınıfı için geçerlidir. Bireylerin belirli alanlara yönelik ilgilerini belirlemek için ilgi envanterleri, belirli konulara veya kişilere yönelik tutumlarını ölçmek için tutum ölçekleri ve bireylerin belirli kişilik özelliklerini tesbit etmek için de kişilik envanterleri gibi ölçme araçlarını kullanmak olasıdır.

Sıra Sizde 2

Eğitim kurumlarında, bireylerin her yönden gelişimini sağlamak temel amaçtır. Bu nedenle, bireylerin gelişimini etkin bir biçimde sağlamak için uygun ortamların öğrencilerin niteliklerine dayalı olarak oluşturulması gerekir. Bu da, öğrencilerin özelliklerinin eğitim personeli tarafından tanınmasını ve öğrencilerin de bu özelliklerinin farkında olmasını gerektirir. Bunu sağlamak için de, eğitim ortamında zaman zaman gerektiğinde metin belirtilen amaçlar çerçevesinde çeşitli testler kullanılır. Bu testlerin sonuçlarına göre eğitim ortamı oluşturulur ve test sonuçları uygun bir biçimde öğrenciler ile paylaşılır.

Sıra Sizde 3

Bir öğretmen olarak sınıfınızdaki çocukların birbirlerine karşı saygı gösterme davranışlarını derecelendirmek için sayısal, grafiksel ve betimsel derecelendirme ölçeklerini kullanabilirisiniz. Nasıl mı ? Sınıftaki her çocuğun diğer çocuklara karşı saygı gösterme davranışlarını "çok iyi", "iyi", "orta", "kötü", "çok kötü" derecelerinden biriyle (betimsel dercelendrime), veya 5 en olumlu ucu (çok iyi) 1 en olumsuz ucu (çok kötü) ifade edecek biçimde bir yatay çizgi üzerinde 1 ile 5 arasındaki bir rakamı kullanarak (yatay grafiksel derecelendirme), veya sözel karşılığı önceden belirlenmiş (5=çok iyi, 4=iyi, 3=orta, 2=kötü, 1=çok kötü) sayılardan birini kullanarak (sayısal derecelendirme) yapabilirsiniz.

Sıra Sizde 4

9-A sınıfının sınıf rehber/danışman öğretmeni olarak öncelikle bir tür anket olan Öğrenci Tanıma Formu veya Anket hazırlayabilirsiniz veya okuldaki önceden hazırlanmış bir formu veya anketi kullanabilirsiniz. Kendinizin hazırladığınızı düşünürsek; anketinizde kapalı uçlu, açık uçlu, kapalı uçlu derecelendirmeli, açık-kapalı uçlu karışımı türünde soru türlerine yer verebilirsiniz. Bunun için, ünite başındaki formdaki soru örneklerini inceleyebilirsiniz. Ayrıca, konunun anlaşılması açısından zaman zaman gazete ve dergilerde çıkan anket örneklerini inceleyerek buradaki soru türlerinin hangilerinin kullanıldığını da belirlemeye çalışabilirsiniz.

Sıra Sizde 5

Anlaşılabileceği gibi sosyodrama, psikodramadan bazı farklılıklar göstermektedir. Temel bir farklılık olarak, psikodrama bir bireyin kendi sorununa yönelik iken, sosyodrama grubun ortak bir sosyal sorununa yöneliktir. Böylece, psikodaramada birey kendi sorununu getirmişse kendi sorununa ilişkin rolü oynarken, sosyodramada sosyal bir durum içerisindeki bir başkasının rolünü oynamaktadır. Psikodrama, rehberlik hizmetleri çerçevesinde okullarda ve tedavi amaçlı olarak psikiyatride bu tekniğin eğitimini almış uzamanlar tarafından kullanılmakta olan bir tekniktir. Sosyodrama tekniği, okul ortamında yeterli bir bilgi birikimine sahip öğretmenler ve psikolojik danışmanlar tarafından öğrencilerin sosyal sorunlarına ilişkin düşüncelerinin ve görüşlerinin gözlenmesine, sosyal becerilerinin geliştirilmesine yönelik kullanılabilir.

Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar

Can,Gürhan (2002). Test Teknikleri. *Bireyi Tanıma Teknikleri,* Editör: A.A.Ceyhan, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları: 737, s.23-35.

Can,Gürhan (2002). Derecelendirme Ölçekleri. *Bireyi Tanıma Teknikleri,* Editör:A.A.Ceyhan,Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları: 737,s.59-72.

Cansever, Gökçe (1982). *Klinik Psikolojide Değerlendirme Yöntemleri,* İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.

Cavkaytar, Atilla (2002). Gözlem Tekniği. *Bireyi Tanıma Teknikleri,* Editör:A.A.Ceyhan, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları: 737, s.37-58.

Ceyhan, A. Aykut (2001). Gelişim ve Öğrenmede Bilimsel Araştırma Yöntemleri. *Gelişim ve Öğrenme,* Editör: Gürhan Can, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, 712.

Ceyhan, Esra (2002). Olay İncelemesi Tekniği. *Bireyi Tanıma Teknikleri,* Editör: A.A.Ceyhan, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları: 737, s.153-160.

Çağlar, Doğan (1977). *Öğrenciyi Tanıma Tekniklerinden Sosyometrik Metot.* Ankara: Tekışık Yayınları.

Dökmen, Üstün (1995). *Sosyometri ve Psikodrama,* 2.Baskı, İstanbul: sistem Yayıncılık.

Kepçeoğlu, Muharrem (1989). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik.* 4. Baskı, Ankara.

Kuzgun, Yıldız (2000). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma.* 6. Baskı, Ankara: ÖSYM Eğitim Yayınları.

Öner, Necla (1997). *Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler.* 3.Basım, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Özgüven, İ. Ethem (1998). *Bireyi Tanıma Teknikleri.* Ankara: PDREM Yayınları.

Özgüven, İ. Ethem (1994). *Psikolojik Testler.* Ankara: PDREM Yayınları.

Santrock, W.W. ve Yussen, S.R.(1992). *Child Development.* Iowa: Wm. C. Brown. Pub., 1992.

Schmidt, John J. (2003). *Counseling in Schools. Essential Services and Comprehensive Programs.* 4th. edition. Boston: Allyn and Bacon.

Selçuk, Ziya (1999). Bireyi Tanıma Teknikleri. *İlköğretimde Rehberlik.* Editör: Y.Kuzgun, Ankara: Nobel Yayınevi, s. 51-95.

Tan, Hasan (1992). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik.* İstanbul: Alkım Yayınevi.

Tekin, Halil (1987). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme.* 5. Baskı, Ankara: Meso Yayınevi.

Türküm, Sibel (2002). Sosyometrik Teknikler. *Bireyi Tanıma Teknikleri,* Editör:A.A.Ceyhan, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları: 737, s.133-152.

Yeşilyaprak, Binnur (2006). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri.* 13. Baskı, Ankara: Nobel Yayınevi.

Yıldırım, İbrahim (2002). Bireyi Tanıma Teknikleri, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik,* Editör: Gürhan Can, Ankara: Pegem Yayınları

Rehberlik'te Örgüt, Personel ve Yeni Yönelimler

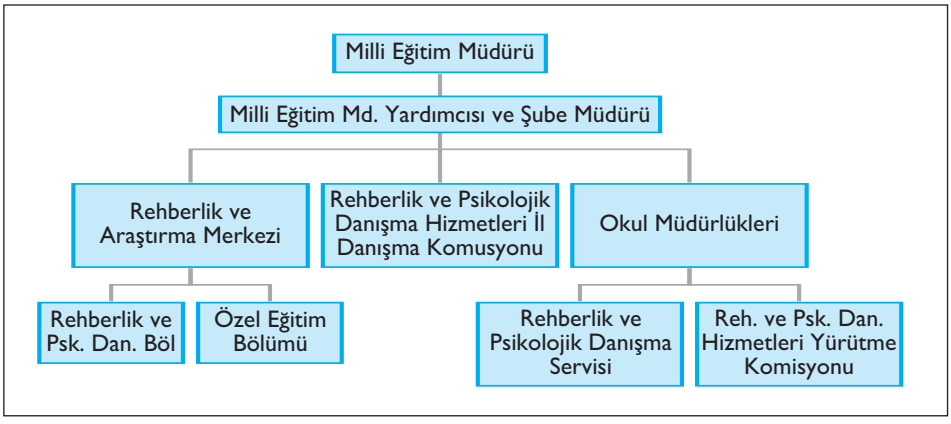

Yukarıdaki şema rehberik ve psikolojik danışma hizmetlerinin il çapındaki örgüt yapısını göstermektedir. Bu örgüt yapısında da anlaşılacağı gibi il rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri çeşitli birimlerin işbirliği ile yürütülmektedir.

Amaçlarımız

Bu ünite sonunda,

- *Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri Bakanlık Merkez Örgütü'nün yapı ve işlevlerini kavrayabilecek,*
- *Rehberlik hizmetlerinin il ve ilçelerdeki örgütlenmesini kavrayabilecek,*
- *İl ve ilçe rehberlik örgütlerinde kimlere ne tür görevler düştüğünü açıklayabilecek,*
- *Okul rehberlik örgütü'nün yapısını, işleyişini kavrayabilecek ve okul rehberlik ekibinin rollerini sıralayabilecek,*
- *Rehberlik hizmetlerindeki yeni yönelimleri kavrayabileceksiniz.*

Örnek Olay

Ahmet Bey göreve yeni atanmış genç bir okul müdürüydü.Daha önce müdür yardımcılığı görevinde de bulunmuştu.Ona göre müdür yardımcılarının üstünde her zaman çok iş yükü vardı ve şimdi bunu düzeltmenin zamanı gelmişti. Okulda müdür yardımcısı olarak görev yaptığı için biliyordu ki iki müdür yardımcısının okuldaki bunca işin hakkından gelmesi hiç de kolay değildi. Kendince şöyle düşündü: "Nasıl olsa iki tane de psikolojik danışmanımız var. Müdür yardımcılarının görevlerinin bir bölümünü okul rehberlik servisindeki psikolojik danışmanlardan birine aktarırsam, işleri yoluna koymuş olurum." Bu düşünceyle okul rehberlik servisinde görevli danışmanlardan daha genç olan Yıldız Hanım'ı odasına çağırarak, ona nazik bir biçimde psikolojik danışmanlığın yanı sıra, bundan böyle bir müdür yardımcısı gibi kimi görevleri de yerine getireceğini anlatmaya başladı. Mehmet Bey'in okul psikolojik danışmanına vermek istediği ek görevler arasında, öğrencilerin devam çizelgelerini tutmak, notlarını deftere işlemek, karnelerini düzenlemek gibi kimi görevler de vardı.

Psikolojik danışman Yıldız Hanım müdürü dinledikten sonra gülümseyerek şöyle dedi:

- *Sayın Müdürüm, sizi gayet iyi anlıyorum. Ne var ki böylesi bir uygulama, okulumuzdaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden alacağımız verimi ciddi bir biçimde tehlikeye sokacaktır. Bu sorunu başka bir şekilde çözmek gerekir. Çünkü; benim sorumluluğumdaki psikolojik danışmanlık göreviyle bana vermek istediğiniz görevler bağdaşmaz. Esasen ilgili yönetmeliklerde de bu durum açıkça belirtilmiştir.*
- *Mehmet Bey ile psikolojik danışman arasındaki görüşme karşılıklı bir saygı içinde bir süre daha devam etti. Psikolojik danışman, Mehmet Bey'le konuşurken Mehmet Bey elindeki bir kitapçığa göz atıyordu ve bir yandan da psikolojik danışmanı başıyla onaylıyordu.Sonunda psikolojik danışmana gülümseyerek ve elindeki kitapçığın kapağını göstererek şöyle dedi:*
- *"Burada yazılı olan her şeyi dikkatlice okuyacağım. Beni bu konuda aydınlattığınız için size müteşekkirim. Beni yanlış bir iş yapmaktan alıkoydunuz."*

Okul Müdürünün elindeki kitapçığın üzerinde şöyle bir başlık vardı: Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği...

Anahtar Kavramlar

- *Rehberlik Örgütü*
- *Rehberlik İl Örgütü*
- *Rehberlik Merkezi*
- *Okul Rehberlik Örgütü*
- *Rehberlik Merkez Örgütü*
- *İl Danışma Komisyonu*

İçindekiler

- *GİRİŞ*
- *REHBERLİK HİZMETLERİ BAKANLIK ÖRGÜTÜ*
- *REHBERLİK HİZMETLERİ İL VE İLÇE ÖRGÜTÜ*
- *OKUL REHBERLİK HİZMETLERİ ÖRGÜTÜ*
- *REHBERLİK HİZMETLERİNDE YENİ YÖNELİMLER*

GİRİŞ

Rehberliğin temel ilkelerinden biri de hizmetlerin örgütlü, planlı, sistematik ve profesyonel düzeyde sunulması gereğidir. Bu gereklilik doğrultusunda Türk Eğitim Sistemi'ndeki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin nasıl örgütleneceği ve rehberlikte kimlerin ne tür hizmetleri yerine getireceği, rehberlik uygulamalarının başlangıcından bu yana yönetmeliklerde dile getirilmiştir. Zaman içinde bu yönetmelikler günün koşullarına ve gereksinimlere göre yeniden düzenlenmiştir. Geçmişten günümüze eğitim sistemimizdeki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini düzenleyen beş yönetmelik yayınlanmıştır. 16.12.1985 tarihine yayınlanan dördüncü yönetmelik, 17.04.2001 tarihli ve 24376 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan son yönetmelikle yürürlükten kaldırılmıştır. "Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği", adıyla yayınlanan son rehberlik yönetmeliği, "il ve ilçe düzeyindeki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri, rehberlik ve araştırma merkezleriyle eğitim öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma servislerinin kuruluşu, görevleri ve işleyişine ilişkin esaslarla bu kurumlarda çalışan personelin görevlerini kapsamaktadır" (MEB;2001).

Bu ünitede rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin Milli Eğitim Bakanlığı düzeyinde nasıl örgütlendiği açıklandıktan sonra, 17.04.2001 tarihli son yönetmelik çerçevesinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin il düzeyindeki örgütlenmesi ele alınmış, bu bağlamda milli eğitim müdürlükleri çatısı altında yer alan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin kuruluşlarla, hizmetin yerine getirilmesinde görev ve sorumluluk üstlenen görevlilere değinilmiştir. Bunun yanı sıra, ünitenin son bölümünde Türkiye'de Rehberlik Ve Psikolojik Danışma Hizmetlerinin daha etkili bir biçimde sunulabilmesi amacıyla ilk ve ortaöğretim kurumlarında 2006/2007 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan sınıf rehberlik programlarına da değinilmiştir.

REHBERLİK HİZMETLERİ BAKANLIK ÖRGÜTÜ

Milli Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim, Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Türkiye'de rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle ilgili en üst kuruluştur.

Türkiye'de eğitim ve öğretim hizmetleriyle ilgili her türlü düzenlemelerin ve uygulamaların yetki ve sorumluluğu Milli Eğitim Bakanlığının yetkisindedir. Dolayısıyla ülke çapındaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesi, düzenlenmesi ve geliştirilmesinden de birinci derecede sorumlu olan kurum, Milli Eğitim Bakanlığıdır. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki rehberlik hizmetleriyle ilgili üst örgütse, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim, Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü'dür. 30.04.1992 gün ve 3797 sayılı yasayla kurulan Genel Müdürlük ülke genelindeki hizmetlerinin yanı sıra, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinden de sorumlu bulunmaktadır.

Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, genel müdürün yanı sıra, iki genel müdür yardımcısı, üç daire başkanı ve bu daire başkanlıklarına bağlı çeşitli şube müdürlüklerinden oluşan bir örgüt yapısına sahiptir.

Genel Müdürlüğün örgüt şeması aşağıda şekil: 11.1'de gösterilmiştir.

Şekil 11.1

Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik Örgütü Şeması

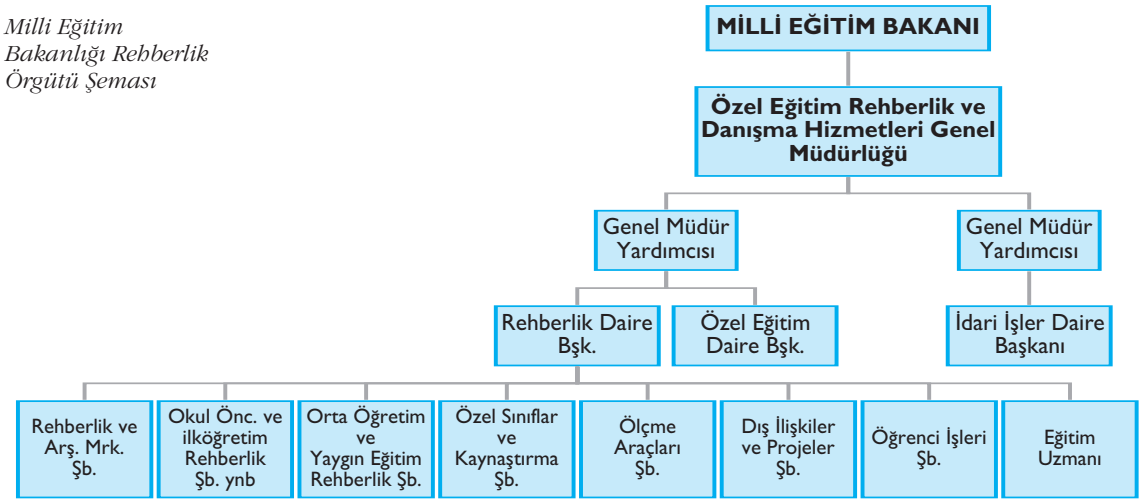

Bakanlık örgüt şemasında da görüldüğü gibi, Milli Eğitim Bakanlığı Merkez Örgütünde rehberlik hizmetlerinden birinci derecede sorumlu kişi, Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürüdür. Genel Müdürün iki yardımcısından biri kendisine bağlı bulunan İdari İşler Daire Başkanlığı bünyesinde verilen hizmetlerden, diğeriyse Rehberlik Daire Başkanlığı ile Özel Eğitim Daire Başkanlıklarının görev alanlarındaki rehberlik ve özel eğitim hizmetlerinden sorumludurlar. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı tüm kurum ve kuruluşlardaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleriyle ilgili olarak, yerine getirilecek olan etkinliklerin organizasyonundan, planlanmasından ve eşgüdümünden, Rehberlik Daire Başkanlığının gözetiminde, bu daireye bağlı yedi şube sorumludur. Rehberlik Daire Başkanlığı bünyesindeki şubelerse Rehberlik ve Araştırma Merkezleri Şubesi, Okul öncesi ve İlköğretim Rehberlik Şubesi, Orta öğretim ve Yaygın Eğitim Rehberlik Şubesi, Özel Sınıflar ve Kaynaştırma Şubesi, Ölçme Araçları Şubesi, Dış İlişkiler ve Projeler Şubesi, Öğrenci İşleri Şubesi gibi şubeler oluşturur (Türküm,2003,s.259).

REHBERLİK HİZMETLERİ İL VE İLÇE ÖRGÜTÜ

17 Nisan 2001 tarihinde yayınlanan, Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, il ve ilçe genelinde tüm rehberlik hizmetlerinin eşgüdüm ve bütünlük içinde yerine getirilmesi için, bu hizmetlerin Milli Eğitim Müdürlüğü çatısı altında örgütlenmesini hükme bağlamıştır. İlgili yönetmeliğe göre, il Milli Eğitim Müdürlüklerindeki rehberlik hizmetleri örgütlenmesi şekil 11.2'. de gösterilmiştir.

Şekilde görüldüğü gibi, il milli eğitim müdürlüklerinde, milli eğitim müdürlüğüne bağlı rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle görevli bir müdür yardımcısı ya da şube müdürü bulunmaktadır. Milli Eğitim Müdürü ya da rehberlik hizmetlerinden müdür adına yetkili ve sorumlu olan müdür yardımcısı ya da şube müdürlüğüne bağlı bulunan Rehberlik Araştırma Merkezi, Okul Müdürlükleri ve İl Danışma Kurulu gibi organlar örgüt şemasını oluşturan diğer organlardır. İl rehberlik örgütündeki birimlerin yetki ve sorumlulukları aşağıda açıklanmıştır.

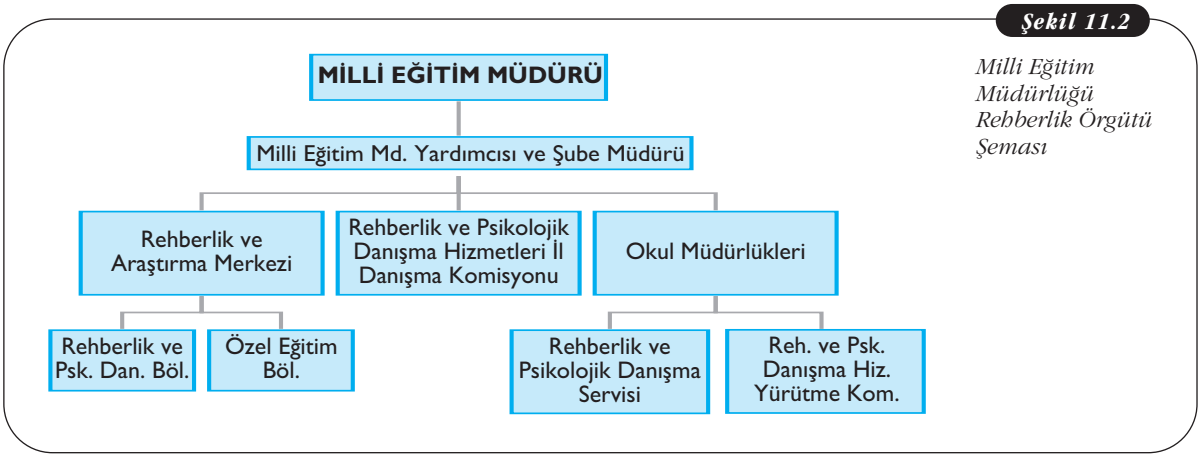

Şekil 11.2

Milli Eğitim Müdürlüğü Rehberlik Örgütü Şeması

İl Milli Eğitim Müdür Yardımcısı ve Şube Müdürü

İl Milli Eğitim Müdür Yardımcısı ve Şube Müdürü, Milli Eğitim Müdürü adına rehberlik hizmetlerini planlar, programlar, eşgüdüm içinde yürütülmesini sağlar.

Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliğinin 17. maddesinde Milli Eğitim Müdür Yardımcısı ve Şube Müdürünün rehberlikle ilgili görevleri hakkında aynen şu ifadeler ter almaktadır. "Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Bölümünden sorumlu Milli Eğitim Müdür Yardımcısı ve şube müdürü, il ve ilçe genelindeki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle ilgili etkinliklerin bütünlük içerisinde planlanması, programlanması, eşgüdümü ve yürütülmesinden Milli Eğitim Müdürü adına yetkili ve sorumludur. Milli eğitim müdür yardımcısı/şube müdürünün görevlendirilmesinde rehberlik ve psikolojik danışma alanında eğitim görmüş olanların; bu nitelikteki elemanların bulunmaması durumundaysa alanın özelliği dikkate alınarak Milli Eğitim Müdürlerince görevlendirme yapılır."

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği'nde il düzeyindeki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin, bir bütünlük içinde planlanması, programlanması, eşgüdümü ve yürütülmesi için, Milli Eğitim Müdürü adına, rehberlik hizmetlerinden sorumlu bir Müdür Yardımcısı ya da Şube Müdürü'nün görevlendirilmesini hükme bağlanmaktadır. Söz konusu Yönetmeliğin 18.maddesindeyse Rehberlik Hizmetleri Müdür Yardımcısı ve Şube Müdürü'nün görevleri şu şekilde sıralanmaktadır:

- Bakanlıkla kurumlar arasındaki haberleşme ve eşgüdümü sağlar, gelen yazıları ilgili kurumlara ulaştırır ve sonuçlarını izler.
- İl ve ilçelerde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini yürüten kurumların bütçe işlerini yürütür.
- Rehberlik ve araştırma merkezleriyle eğitim öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma servislerinin her türlü personel gereksinimini belirler ve yerel olanaklarla karşılanamayan gereksinimlerin Bakanlığa bildirilmesini sağlar.
- Rehberlik ve araştırma merkezleriyle rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servislerinde görevli personelin il içi atamalarında komisyon üyesi olarak görev alır ve atamalara ilişkin Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüklerini bilgilendirir.
- Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini yürüten kurum ve servislerin açılması için gerekli inceleme, planlama, değerlendirme çalışmalarını ve kurulun. işlemlerini yürütür.

- Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini yürüten kurum ve servislerin yer, donatım, araç gereç gibi her türlü gereksinimlerini sağlar.
- Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il danışma komisyonuna katılır, bu komisyonun sekreterya hizmetlerinin yürütülmesini ve alınan kararların zamanında Bakanlığa iletilmesini sağlar.
- Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il danışma komisyonunda alınan kararların uygulanmasına ilişkin gerekli çalışmaları yürütür.
- Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle ilgili çerçeve programlarının uygulanabilmesi için, gereksinimlerin karşılanması, eşgüdümün oluşturulması gibi, destek hizmetleri sağlar.
- İl ve ilçelerde bulunan eğitim öğretim kurumlarının yönlendirilmesinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin organizasyonunu ve eşgüdümünü sağlar.
- Rehberlik ve araştırma merkezi tarafından gönderilen rehberlik ve psikolojik danışma servislerinin yıllık rapor ve programlarının değerlendirilmesine ilişkin raporla, rehberlik ve araştırma merkezine ait çalışma raporlarının ve programlarının incelenerek bunların her yıl ekim ayı sonuna kadar Bakanlığa gönderilmesini sağlar.
- Bölüm personelinin görevlendirilmesini, iş bölümünü rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle ilgili kurumlar ve okullarla eşgüdüm içinde çalışmasını sağlar.

Bir müdür yardımcısı ya da şube müdürünce yerine getirilmesi beklenen bütün bu görevlerin oldukça geniş, kapsamlı olmasının yanı sıra, profesyonel ve bilgi beceri gerektirdiği de açıktır. Bu nedenle Milli Eğitim Müdürlüğü'nce rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle görevlendirilen Müdür Yardımcısına ya da Şube Müdürüne, bu görevler dışında başka sorumluluklar yüklenmemesi yerinde olacaktır. Öte yandan, ilgili yönetmelikte de belirtildiği gibi, bu hizmetlere atanacak olan görevlilerin rehberlik ve psikolojik danışma alanında öğrenim görmüş olanlar arasından seçilmesine özen gösterilmelidir.

İldeki her türden eğitim hizmetinde olduğu gibi, rehberlik hizmetlerinde de liderlik rolünü üstlenmiş bir yetkili olarak, Milli Eğitim Müdürü öncelikle bu iki koşulu yerine getirmeli, bununla birlikte, sorumluluk alanındaki kurumlarda rehberlik hizmetlerini yürütmekle görevli personeli sürekli olarak desteklemeli ve cesaretlendirmelidir.

İl Danışma Komisyonu

"Rehberlik hizmetleri, sadece rehberlik ve psikolojik danışma alanında uzman kişilerce yürütülemeyecek derecede kapsamlıdır; bu nedenle branşlar, meslekler ve pozisyonlar arası işbirliği ve eşgüdümü gerektirir (Türküm, 2003, s.261).

İlgili yönetmeliğin 19. maddesine göre Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri İl Danışma Komisyonu'nun amacı, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerini il düzeyinde planlamak ve kurumlar arası işbirliğini sağlamaktır.

Yönetmeliğe göre eylül ve haziran aylarında olmak üzere yılda en az iki kez toplanması gereken bu komisyonun, Milli Eğitim Müdürü, Milli Eğitim Müdür Yardımcısı ya da Şube Müdürü'nün başkanlığında, şu üyelerden oluşması gerekmektedir:

- İlde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden sorumlu Milli Eğitim Müdür Yardımcısı ya da şube Müdürü,
- İlçelerde Şube Müdürleri,

- Rehberlik ve araştırma merkezi müdürü ya da müdürleri,
- Rehberlik ve araştırma merkezlerindeki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölüm başkanları,
- İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarından seçilen birer okul müdürü metropol ilçelerde metropolü oluşturan ilçelerden birer okul müdürü,
- Değişik türden eğitim öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma servislerinde çalışan en az üç psikolojik danışman.

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il danışma komisyonunun başlıca amacı nedir?

SIRA SİZDE 1

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Yönetmeliğinin 20. maddesindeyse komisyonun görevleri şöyle sıralanmaktadır:

- Eylül ayında yapılacak toplantıda, il ve ilçelerde yapılması düşünülen rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarına ilişkin gerekli ihtiyarları belirlemek, çalışmalarla ilgili önerileri değerlendirmek ve bunların sağlanması yönünde karar almak.
- Haziran ayında yapılacak olan toplantıda il ve ilçelerde yapılan Rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarının sonuçlarını değerlendirerek, sonraki öğretim yılı için önerilerde bulunmak.

Komisyonun ayrıca söz konusu toplantılarda alınan kararların ildeki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Bölümünce Bakanlığa gönderilmesinin sağlaması gerekmektedir.

Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlükleri

Türkiye'deki Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin sayısı giderek artarak 2007 yılında 88'e ulaşmıştır. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleriyle ilgili son Yönetmelikte, İl Rehberlik Örgütü organlarından Rehberlik ve Araştırma Merkezinin iki bölümden oluştuğu belirtilmektedir. Daha önceki yönetmelikte bölüm sayısı beşken bu yönetmelikte rehberlik ve psikolojik danışma bölümü ve özel eğitim bölümü olmak üzere iki bölüm öngörülmektedir.

Rehberlik ve araştırma merkezlerinin örgüt yapısı hangi ögelerden oluşur?

SIRA SİZDE 2

Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü'nün örgüt yapısı, müdür, müdür yardımcısı, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölüm başkanlığı ve özel eğitim bölüm başkanlıklarından oluşmaktadır. Müdür ile müdür yardımcısının görevleri yönetmeliğin 23. ve 24. maddelerinde, bölüm başkanlıklarının görevleriyse 27. maddede tanımlanmış, bulunmaktadır. Bunların yanı sıra, yönetmeliğin 29,30,31,32. maddelerinde, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölümüyle özel eğitim bölümünün görevleri ayrıntılı bir biçimde ele alınmaktadır. Bunlardan rehberlik ve psikolojik danışma bölümünün görevleri aşağıda açıklanmaktadır.

Rehberlik Merkezi Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Bölümü

Bölüm başkanının yönetiminde yeteri kadar psikolojik danışman, psikometrist, eğitim programcısı ve sosyal çalışmacıdan oluşan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölümünün görevleri, yönetmeliğin 30. Maddesinde şu şekilde sıralanmaktadır:

Rehberlik ve araştırma merkezindeki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölümünde, psikolojik danışman, eğitim programcısı, sosyal çalışmacı ve psikometristler görev alırlar.

- Merkezin çalışma alanında yer alan eğitim öğretim kurumlarının özellik, kademe ve türlerine göre ayrı ayrı olarak rehberlik hizmetleri çerçeve programını önceki uygulama sonuçlarıyla ilgili eğitim öğretim kurumlarının da görüşlerini alarak hazırlar. Ders yılı başlamadan en az bir ay önce, ilgili eğitim-öğretim kurumlarına ulaştırır.
- Rehberlik ve psikolojik danışma servisleri elemanlarıyla üniversiteler ve ilgili kuruluşlarla işbirliği yaparak öğrencilerin zihinsel, psikolojik ve sosyal bakımlardan dengeli ve sağlıklı bir şekilde kapasitelerini geliştirmeleri, yapıcı ve yaratıcı olmaları, özelliklerini tanımaları ve değerlendirmeleriyle bu yönde mesleki ve eğitsel rehberlikte bulunulması için grup rehberlik etkinliklerine yönelik programlar hazırlar ve uygulanmasında okullara gerekli yardımlarda bulunur.
- Eğitim kurumlarının rehberlik ve psikolojik danışma servislerinden gelen öğrencilerle çeşitli kurum ve kuruluşlardan gönderilen ya da bireysel olarak merkeze başvuran bireyleri kabul eder, dosya açar ve gerekli psikolojik yardım hizmetini verir.
- Bölümün hizmetleri kapsamında, yardim talebinde bulunanlara ilişkin çeşitli psikolojik, sosyal ve diğer ilgili bilgileri, olabildiğince, ilk ellerden sağlar, verilecek hizmetin niteliğine göre çeşitli psikolojik ölçme araçlarını bilimsel standartlarına göre uygular.
- Psikolojik yardim hizmeti verilenlerin aile, okul, arkadaş gibi sosyal çevresiyle olan ilişkilerinin değerlendirilmesi de yapılır.
- Bölüme başvuran ve hizmet verilen öğrenci ya da bireylere ilişkin gerekli bilgi ve kayıtları içeren bir danışan dosyası, bilimsel standartlara uygun olarak tutulur.
- Toplanan bilgilerle yapılacak inceleme sonucunda, başvurana verilecek rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin değerlendirme yapılır ve karara varılır.
- Değerlendirme sonucuna göre öğrenci ya da bireyin gereksinimi olan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri verilir,bireysel ya da grupla psikolojik danışma hizmeti gereken durumlarda, mesleki formasyonu bu hizmeti vermeye uygun eleman varsa hizmet verilir, uzman eleman yoksa başvuranın ilgili kurumlara sevki yapılır.
- Hizmet verilen öğrenci ve bireylerle ilgili olarak, merkez dışına verilecek bilgilerde, bireyi ve aileyi olumsuz etkileyebilecek beyan ve yorumlardan kaçınılır.
- Çalışma alanı kapsamında bulunan eğitim kurumları dahilinde yönlendirmeye ilişkin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini, servislerle ilgili kurum ve kuruluşların da görüşlerini alarak planlar, yürütülmesi için gerekli eşgüdümü sağlar.
- Bölümün görevlerine ilişkin konularda, çevrenin gereksinimlerini belirlemek, hizmetleri geliştirmek, niteliği ve verimi arttırmak için araştırmalar yapar, bunların sonuçlarından yararlanır, yetkili ve ilgililerine iletir.
- Öğrencilerin yöneltilebilecekleri üst öğrenim kurumları, iş alanları ve mesleklere ilişkin bilgileri kapsayacak, onların çeşitli alanlardaki gelişimlerini destekleyecek yayınlar hazırlar ve eğitim öğretim kurumlarına ulaştırır.
- Eğitim öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma servislerini program dahilinde ziyaret eder, hizmetle ilgili konularda servis elemanları ve okul yönetimine rehberlikte bulunur, gereksinim ve sorunları belirleye-

rek çözümü için gerekli konuları bölüm başkanına bildirir.

- Görev bölgesindeki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servis elemanlarıyla gerekli durum ve ilgili konularda toplantılar düzenler, toplantı sonunda belirtilen hususlarla ilgili gerekli önlemleri alır ve sonuçlarını izler
- Hizmetlerde kullanılacak psikolojik ölçme araçlarıyla diğer araç ve tekniklerin tespiti, çoğaltımı, sağlanması, geliştirilmesi ve servislere dağıtımı için, il düzeyinde yapılabilecek çalışmaları planlar, yürütür ve sonuçlandırır.
- Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servis elemanları, okul yöneticileri, sınıf öğretmenleri için, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri alanındaki görevleriyle ilgili uygulamalara ilişkin bilgi ve becerilerini artırıcı konferans, panel gibi toplantılarla çeşitli hizmet içi eğitim etkinlikleri düzenler. Gerektiğinde üniversite ve ilgili kuruluşlardan eleman sağlar. Söz konusu etkinlikleri ailelere yönelik olarak da düzenler.
- Bölümün hizmetleriyle ilgili bilimsel gelişmeleri izler ve uygulamalarda yararlanır. Bölüm hizmetlerinin yürütülmesinde, yeterli sayıda personel bulunmadığında, gerekli atamalar yapılıncaya kadar, bölüm elemanlarını mesleki formasyonlarına ve niteliklerine en yakın hizmetlerin yürütülmesinde görevlendirilir, Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölümünde farklı alanlarda uzmanlaşmış görevlilerce yerine getirilecek olan bu görevler, bölümü oluşturan hizmetlerin uzmanlık alanlarına göre de ayrıca detaylandırılmış bulunmaktadır.

Örneğin; yönetmeliğin 36. maddesi psikolojik danışmanın, 37. maddesi psikologun, 38. maddesi psikometristin, 39. maddesi eğitim programcısının, 40. maddesi ise sosyal çalışmacının görevlerini ayrıntılı bir biçimde tanımlanmış bulunmaktadır.

OKUL REHBERLİK HİZMETLERİ ÖRGÜTÜ

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliğinin 43. maddesi "resmi ve özel eğitim kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini yürütmek üzere, rehberlik ve psikolojik danışma servisi kurulmasını ve bu serviste öğrenci sayısına göre yeteri kadar eleman görevlendirilmesini" öngörmektedir. Psikolojik danışma ve rehberlik servisinin yanı sıra yönetmelik, ayrıca her okulda rehberlik psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu da öngörmektedir. Bu komisyonun oluşumu ve göreviyle okul rehberlik örgütünde, kimlere, ne tür görev ve sorumluluklar düştüğü, yönetmeliğin 45. ve 52. maddeleri arasında yer alan maddelerde aşağıda belirtildiği gibi ele alınmış bulunmaktadır.

Okul rehberlik örgütünü, bir okuldaki rehberlik ve psikolojik danışma servisi ile okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu adı altında iki kuruluş oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra okulda rehberlik hizmetlerinde etkin roller üstlenen, müdür yardımcıları ile sınıf rehber öğretmenleri de okul rehberlik örgütü içinde yer alırlar. Okul rehberlik ve psikolojik danışma servisinde, psikolojik danışma ve rehberlik alanında eğitim görmüş alan uzmanlar görev yaparlar. Bu servis, okuldaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin planlanıp yürütülmesinden birinci derecede sorumlu olan kuruluştur. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yerine getirilmesindeyse okul müdürü, müdür yardımcısı, koordinatör psikolojik danışman, psikolojik danışmanlar, sınıf rehber öğretmenleri ve diğer öğretmenler gibi görevliler, kendilerine düşen çeşitli sorumluluklar üstlenirler. Okulda rehberlik hizmetlerinde görev yapan her elemanın bu servisle yakın işbirliği içerisinde bulunması gerekir.

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yürütme Komisyonu

Öğretim kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle ilgili planlamanın, eşgüdümün ve kurum içi işbirliğinin sağlanması, bu komisyonun temel amacıdır. Bu amaçla birinci ve ikinci yarıyıl başında olmak üzere yılda en az iki kez toplanan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri komisyonu, okul müdürünün başkanlığında şu üyelerden oluşur:

- Müdür yardımcıları
- Rehberlik ve psikolojik danışma servisi psikolojik danışmanları
- Sınıf rehber öğretmenlerinden her sınıf seviyesinden seçilecek en az birer temsilcisi
- Okul aile birliği ve okul koruma derneğinden birer temsilci
- Okul öğrenci temsilcisi
- Disiplin kurulundan bir temsilci

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonunun görevleriyse yönetmeliğin 46. maddesinde şu şekilde sıralanmaktadır:

- Rehberlik ve psikolojik danışma servisince hazırlanan yıllık program ve yürütme planını inceler, bu konudaki görüşlerini bildirir. Uygulanması için gerekli önlemleri karara bağlar.
- Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesi sırasında hizmetlere ilişkin çalışmaları ve ortaya çıkan sorunları inceler, değerlendirir ve bunların çözümüne ilişkin önlemleri belirler.
- Eğitim ortamında; öğrenciler, aileler, yöneticiler, öğretmenler ve psikolojik danışmanlar arasında sağlıklı ve uyumlu ilişkiler kurulabilmesi için, gerekli önlemleri görüşür ve yapılacak çalışmaları belirler.
- Yönlendirmeye ilişkin eğitsel ve mesleki rehberlik çalışmalarında ve öğrencileri yönlendirmede, okuldaki eğitim öğretim etkinlikleriyle eğitsel etkinliklerden karşılıklı olarak yararlanabilmesi için, gerekli önlemleri ve çalışmaları belirler. Yapılacak çalışmalarda birey, aile, ilgili kurum ve kuruluşlara yönelik iletişim ve iş birliğine ilişkin önlemleri belirler.

Okul Müdürü

Okuldaki rehberlik hizmetlerinde okul müdürü, müdür yardımcısı, danışman, psikolojik danışman, sınıf rehber öğretmeni ve diğer öğretmenler görevlidirler.

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliğinin 47. maddesinde okul müdürünün görevleri şu şekilde ele alınmaktadır:

- Okulda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin sağlıklı şekilde
- yürütülebilmesi için, hizmetin gerektirdiği fiziksel şartları ve uygun çalışma ortamını hazırlar, kullanılacak araç ve gereci sağlar.
- Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonunu kurar, bu komisyona başkanlık eder.
- Okulun rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesiyle ilgili yıllık program ve yürütme planının hazırlanmasını sağlar ve uygulanmasını izler.
- Okulun psikolojik danışman ihtiyacını, öğrenci sayısını ve bu sayıdaki artışı dikkate alarak belirler ve bulunduğu il ya da ilçe milli eğitim müdürlüğünün ilgili bölümüne bildirir.
- Okulda birden fazla psikolojik danışman varsa birini koordinatör olarak görevlendirir.

- Rehberlik ve psikolojik danışma servisinde, birden fazla psikolojik danışman olması halinde; program, planlama, araştırma gibi birlikte yapılması gereken görevler dışında, hizmetlerin yürütülmesinde öğrenci sayıları, sınıflar, mesleki formasyon ve özel beceriler gibi ölçütlere göre, gerektiğinde, psikolojik danışmanlar arasında iş bölümü yapar. Ancak bu iş bölümünün dengeli olmasına ve hizmetlerin gerektirdiği eş güdüm ve bütünlüğü zedelememesine dikkat eder.
- Rehberlik ve psikolojik danışma servisiyle işbirliği yaparak, okuldaki öğretmenleri, her sınıfa bir sınıf rehber öğretmeni olmak üzere görevlendirir. Zorunlu olmadıkça sınıf rehber öğretmenlerini sınıftaki öğrencilerin mezuniyetine kadar değiştirmez ve sınıf rehber öğretmenlerini bir zorunluluk bulunmadıkça yönetim işlerinde görevlendirmez.
- Okuldaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin ve bu konudaki programın, verimli ve düzenli bir biçimde yürütülmesi için, psikolojik danışman, sınıf rehber öğretmenleri, öğrenciler ve veliler arasında eşgüdümü sağlamak için gerekli özeni gösterir.
- Öğrencileri yönlendirme çalışmalarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servis elemanları, öğrenciler, veliler, sınıf rehber öğretmenleri, branş öğretmenleri ve diğer yöneticiler arasında işbirliği ve organizasyonuyla değerlendirme sonuçlarının, bir bütünlük içinde kayıtlarının tutulmasını sağlar.
- Başka eğitim öğretim kurumlarından gelen öğrencilerin gelişim dosyalarını, geldikleri eğitim kurumlarından ister, rehberlik ve psikolojik danışma servisine iletir.
- Rehberlik ve psikolojik danışma servisince hazırlanan programla yürütme planının birer örneğini ders yılının başladığı ilk ay içerisinde, yıl sonu çalışma raporunun bir örneğiniyse ders yılının tamamlandığı ay içerisinde bağlı bulunduğu rehberlik ve araştırma merkezine gönderir.

Müdür Yardımcısı

Yönetmeliğin 48. maddesinde, müdür yardımcısının rehberlik ve psikolojik danışmayla ilgili görevleri şöyle sıralanmaktadır:

- Sorumlu olduğu sınıflardaki öğrencilere ilişkin sorunları ve bu öğrencilerle ilgili gerekli bilgi ve belgeleri rehberlik ve psikolojik danışma servisine iletir.
- Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu toplantılarına katılır.
- Okul müdürünün vereceği rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle ilgili diğer görevleri yapar.

Koordinatör Psikolojik Danışman

Okulun rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini koordine etmekle sorumlu olan, koordinatör psikolojik danışmanın görevleri, yönetmeliğin 49. maddesinde aşağıdaki gibi sıralanmaktadır.

Koordinatör psikolojik danışman, rehberlik ve psikolojik danışma servisinde bir eleman olarak fiilen çalışırken aynı zamanda, bu servisin yönetiminden de okul müdürüne karşı sorumludur.

- Rehberlik ve psikolojik danışma servisiyle okul yönetimi arasındaki koordinasyonu sağlar.
- Rehberlik ve psikolojik danışma servisinin hazırladığı okul rehberlik programlarını ve çalışma raporlarını onaylamak ve birer örneğini rehberlik ve araştırma merkezine gönderilmek üzere okul müdürüne iletir.

- Uygulanan rehberlik programları, gerçekleştirilen ve yapılacak olan rehberlik etkinliklerine ilişkin olarak öğretmenler kuruluna bilgi verir.
- Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri etkinliklerine, servis elemanı olarak fiilen katılır.

SIRA SİZDE 3

Koordinatör psikolojik danışman, hangi görevleri yapmakla yükümlüdür?

Rehberlik servisinde görev yapan koordinatör psikolojik danışmanla diğer psikolojik danışmanların, psikolojik danışma ve rehberlik alanında ya da eğitimde psikolojik hizmetler alanında uzmanlaşmış olmaları gerekir.

Psikolojik Danışman (Rehber Öğretmen)

Psikolojik danışman, koordinatör psikolojik danışman gibi, rehberlik ve psikolojik danışma servisinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde görevlendirilen, üniversitelerde psikolojik danışma ve rehberlik ya da eğitimde psikolojik hizmetler alanında bir lisans programından mezun olan kişidir. Psikolojik danışmanın görevleri yönetmeliğin 50. maddesinde su şekilde sıralanmaktadır:

- İl çerçeve programını temel alarak, okulun rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri programını sınıf düzeylerine, okulun türüne ve öğrencilerin ihtiyaçlarına göre hazırlar.
- Rehberlik programının ilgili kısmının uygulanmasında sınıf öğretmenlerine rehberlik eder.
- Okulun tür ve özelliklerine göre, gerekli eğitsel ve mesleki rehberlik etkinliklerini planlar, programlaştırarak uygular ya da uygulanmasına rehberlik eder.
- Bireysel rehberlik hizmetlerini, alanın ilke ve standartlarına uygun biçimde yürütür.
- Eğitsel, mesleki ve bireysel rehberlik çalışmaları için, öğrencilere yönelik olarak bireyi tanıma etkinliklerini yürütür.
- Bireysel rehberlik hizmetleri kapsamında, formasyonu uygunsa, psikolojik danışma yapar.
- Sınıflarda yürütülen eğitsel ve mesleki rehberlik etkinliklerinden, uygulanması rehberlik ve psikolojik danışma alanında özel bilgi ve beceri gerektirenleri uygular.
- Okul içinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle ilgili konularda araştırmalar yapar, bunların sonuçlarından yararlanılmasını sağlar.
- Öğrencinin mezun olacağı dönemde, okuldaki tüm eğitim öğretim sürecindeki gelişimini, yönlendirilmesi açısından önemli özelliklerini ve bu konudaki önerilerini içeren bir değerlendirme raporunu, sınıf rehber öğretmeni, veli, öğrenci ve okul yönetiminin işbirliğiyle hazırlar. Bu raporun aslını öğrenci gelişim dosyasına koyar, bir örneğini de öğrenciye ya da velisine verir.
- Eğitim öğretim kurumundaki seçmeli derslerin konulmasında çevre koşulları, okulun olanakları, öğretmen sayısı ve branş da gözetilerek yeni seçmeli derslere ilişkin araştırma yapar, bu dersleri zümre öğretmenlerince gerçekleştirilecek program çalışmalarında alanıyla ilgili görüşlerini bildirir.
- Okulda özel eğitim gerektiren öğrenci varsa ya da kaynaştırma eğitimi sürdürülüyorsa bu kapsamdaki öğrencilere ve ailelerine gerekli rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini, rehberlik ve araştırma merkezinin işbirliğiyle verir.
- Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin öğrenci gelişim dosyalarını ve diğer gerekli kayıtları tutar, ilgili yazışmaları hazırlar ve istenen raporları düzenler.

- Okula bir alt öğrenim kademesinden ya da nakil yoluyla gelen öğrencilerin gelişim dosyalarını inceler, sınıf rehber öğretmeniyle işbirliği içinde değerlendirir.
- Gerektiğinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde kullanılacak ölçme araçları, doküman ve kaynakları hazırlama ve geliştirme çalışmalarına katılır.
- Öğrencilerin ilgi, yetenek ve akademik başarıları doğrultusunda eğitsel kollara yöneltilmesi konusunda branş ve sınıf rehber öğretmenine bilgi verir ve işbirliği yapar.
- Ailelere, öğrencilere, sınıf rehber öğretmenlerine ve gerektiğinde diğer okul personeline yönelik hizmet alanına uygun toplantı, konferans ve panel gibi etkinlikler düzenler.
- Okulda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin komisyonlara ve toplantılara katılır, gerekli bilgileri verir, görüşlerini belirtir.
- Orta öğretim kurumlarında Milli Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Kurumları Ödül ve Disiplin Yönetmeliğinin ilgili maddesinde belirtilen görevi yapar.
- Ders yılı sonunda bu alanda yapılan çalışmaları değerlendirir, sonuçlarını ve gerekli bilgileri içeren bir rapor hazırlar.

Sınıf Rehber Öğretmeni

Sınıf rehber öğretmeni, sorumluluğuna verilen bir sınıfta bulunan öğrencilerin rehberlik ve psikolojik danışma gereksinimlerinin karşılanmasında bir sınıf öğretmenine düşen görevleri yerine getirmekle yükümlüdür. Sınıf rehber öğretmeni rehberlik ve psikolojik danışma servisiyle işbirliği içerisinde çalışarak, yönetmeliğin 51. maddesinde sıralanan aşağıdaki görevleri yerine getirir:

Sınıf rehber öğretmenleri, sorumluluklarına verilen sınıflardaki öğrencilerin rehberlik gereksinimleriyle ilgili görevleri yerine getirirler.

Okulun rehberlik ve psikolojik danışma programı çerçevesinde, sınıfın yılık çalışmalarını planlar ve bu planlamanın bir örneğini rehberlik ve psikolojik danışma servisine verir.

- Rehberlik için ayrılan sürede sınıfa girer. Sınıf rehberlik çalışmaları kapsamında eğitsel ve mesleki rehberlik etkinliklerini, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servisinin organizasyonunu ve rehberliğini yürütür.
- Sınıfındaki öğrencilerin öğrenci gelişim dosyalarının tutulmasında, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servisiyle işbirliği yapar.
- Sınıfa yeni gelen öğrencilerin gelişim dosyalarını rehberlik ve psikolojik danışma servisiyle işbirliği içinde inceler, değerlendirir.
- Çalışmalarda öğrenci hakkında topladığı bilgilerden özel ve kişisel olanların gizliliğini korur.
- Sınıfıyla ilgili çalışmalarını, ihtiyaç ve önerilerini belirten bir raporu, ders yılı sonunda "ilk hafta içinde" rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servisine iletir.
- Öğrencilerin ilgi, yetenek ve akademik başarıları doğrultusunda eğitsel kollara yöneltilmeleri konusunda psikolojik danışmanla işbirliği yapar.
- Okul müdürünün vereceği, hizmetle ilgili diğer görevleri yapar.

Sınıf rehber öğretmeninin rehberlikle ilgili görevleri nelerdir?

SIRA SİZDE 4

Diğer Öğretmenler

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti, öğrenciyle ilişkili herkesin görev ve sorumluluk üstlenmesini gerektirmektedir. Bu nedenle buraya kadar sıralanan görevlilerin yanı sıra, okuldaki diğer öğretmenlerin de gerektiğinde rehberlik ve psikolojik danışma servisinin öngördüğü konularda, rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarında yardımcı olmaları gerekir.

REHBERLİK HİZMETLERİNDE YENİ YÖNELİMLER

Türkiye'de 1970'lerin başında başlatılan planlı, programlı ve örgütlü rehberlik ve psikolojik danışma uygulamaları, yaklaşık 30 yıl kadar ortaöğretim kurumlarıyla sınırlı kalmıştır. Eğitim sistemimizde 1998 yılından itibaren sekiz yıllık zorunlu, kesintisiz temel eğitim uygulamasına geçilmesiyle birlikte, ilköğretim kurumlarında da daha etkili rehberlik uygulamalarına gerek olduğu tartışılmaya başlanmıştır.

Milli eğitim Bakanlığınca, Nisan 2001 yılında yayınlanan "Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği"nin getirdiği en önemli yeniliklerden birisi, rehberlik hizmetlerinin ilköğretim kurumlarında da yaygınlaştırılmasını öngörmüş olmasıdır. Zira yönetmeliğin 12. maddesi ortaöğretimde olduğu gibi, ilköğretim kurumlarında da rehberlik uygulamalarına yer verilmesini öngörmektedir. Söz konusu yönetmeliğin 12. maddesinde okul öncesi eğitim kurumlarıyla ilköğretimdeki rehberlik hizmetlerinin amaçlarına da değinilerek, ilköğretim kurumlarındaki rehberlik uygulamalarının öğrencilerin *"yetenek, beceri ve diğer özelliklerinin fark edilmesine, öğrencinin yetiştiği ortamın iyileştirilmesine, bireysel ve sosyal gelişimlerinin desteklenmesine, etkili öğrenme ve çalışma becerileriyle motivasyonlarının arttırılmasına, ilköğretim sonrası eğitime ve orta öğretime devam edemeyecekler için, mesleğe yönlendirmeye"* yönelik olarak düzenlenmesi gereği vurgulanmış bulunmaktadır.

2001 yılında yayınlanan Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliğinden sonra, geçmişte giderek azalarak neredeyse durma noktasına gelmiş olan psikolojik danışman atamalarının yeniden canlanmaya başlamış olması da Milli Eğitim Bakanlığın'da rehberlikle ilgili olumlu bir anlayış değişikliğini yansıtmaktadır.

2001 tarihli son rehberlik yönetmeliğinin, ilköğretim ve orta öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle ilgili uygulamalara getirmiş olduğu bir diğer yenilikse **gelişimsel rehberlik anlayışını** temel alan rehberlik uygulamalarının, geçmiş yıllara göre giderek daha da yaygınlaşmasına yol açmış olmasıdır. Zira son yönetmeliğin 50. maddesinde okul psikolojik danışmanının 19 başlık altında sıralanmış olan görev ve sorumlulukları arasında, danışmanların hem bireysel, hem de okul rehberlik ekibinin diğer üyeleriyle ve Rehberlik ve Araştırma Merkezleriyle işbirliği yapılarak birlikte yapılması gereken görevleri belirlemiştir. Gelişimsel rehberlik anlayışına dayalı kapsamlı gelişimsel rehberlik programlarında "rehberlik müfredatı" olarak betimlenen bu uygulama biçimi, her düzeyden tüm öğrencilere, normal büyüme ve gelişim bilgisi sağlamayı, yaşam becerileri kazandırmayı ve bunları kullanmalarına yardımcı olmayı hedeflemektedir ki bu yaklaşım, gelişimsel rehberliğin özünü oluşturmaktadır.

Son olarak 2.8.2006 tarih ve 329 sayılı MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın kurul kararı uyarınca yayınlanarak 2007-2008 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan "İlk ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programı"(2007), kapsamlı gelişimsel psikolojik danışma ve rehberlik programlarının, ülke genelinde yaygınlaştırılmaya başlanmasına yönelik dikkate değer bir gelişmedir. Zira gelişimsel rehberlik programlarının temel bileşenlerinden olan ""rehberlik müfredatı",

"müdahale servisleri" ve "bireysel planlama ve sistem desteği" gibi bileşenlerin aynen bu programa da yansıtıldığı gözlenmektedir. Bununla birlikte gerek 2001 tarihli son rehberlik ve psikolojik danışma yönetmeliği, gerekse 2007 tarihli "İlk ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programı" ile ilgili uygulamaya yansıyan bazı gözlemlerse şu şekilde özetlenebilir.

- 2001 yönetmeliğinde okul psikolojik danışmanları ve okul rehberlik ekibinin diğer üyelerinin görev ve sorumluluklarının ayrıntılı bir biçimde belirlenmiş olması, kapsamlı gelişimsel rehberlik programlarının uygulanabilmesini kolaylaştırmaktadır.
- İlk ve ortaöğretim kurumlarının büyük bir bölümünde hiç psikolojik danışman olmaması, psikolojik danışmanı olan okulların çoğundaki psikolojik danışman sayısının ise yetersiz olması, psikolojik danışmanların sadece müşavirlik hizmetleriyle sınırlı görevler üzerinde yoğunlaşmalarına ve bireysel ve grupla psikolojik danışma etkinliklerinin ihmal edilmesine yol açmaktadır.
- Eğitim sistemimizdeki ilk ve ortaöğretim kurumlarında görevlendirilmiş olan yaklaşık 12200 civarındaki psikolojik danışmanın önemli bir bölümünün psikolojik danışma ve rehberlik alanında eğitimi olmayan, alan dışında öğrenim gören bireylerden oluşması, kapsamlı psikolojik danışma rehberlik programının etkili bir biçimde uygulanamaması, aynı zamanda bireysel ve grupla psikolojik danışma etkinliklerinin hayata geçirilebilmesini güçleştirmektedir.

Okullarda rehberlik uygulamalarının gerçekleştirilebilmesi için programda yeniden rehberlik saatlerine yer verilmiş olmasıysa, sınıf içi rehberlik uygulamalarının yerine getirilebilmesini kolaylaştırmaktadır.

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleriyle ilgili Türkiyede'ki en son gelişme nedir?

SIRA SİZDE 5

Özet

AMAÇ 1

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri Bakanlık Merkez Örgütü'nün yapısı ve işlevleri.

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin Milli Eğitim Bakanlığı'ndaki üst kuruluşu, Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğüdür. Genel müdür yardımcılarından biri, rehberlik hizmetlerinden de sorumludur. Rehberlik Dairesi Başkanlığı'nın görevi, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bütün kurum ve kuruluşlarındaki rehberlik hizmetlerinin organizasyonunu, planlamasını ve eşgüdümünü sağlamaktır. Rehberlik Dairesi Başkanlığı bu işlevlerini bünyesindeki yedi şube yerine getirir. Bu şubeler şunlardır:Rehberlik ve Araştırma Merkezleri Şubesi, Okul Öncesi ve İlköğretim Rehberlik Şubesi, Orta Öğretim ve yaygın Eğitim Rehberlik Şubesi, Özel Sınflar ve Kaynaştırma Şubesi, Ölçme Araçları Şubesi, Dış İlişkiler ve Projeler Şubesi ve Öğrenci İşleri Şubesidir.

AMAÇ 2

Rehberlik hizmetlerinin il ve ilçelerdeki örgütlenmesi.

Rehberlik hizmetleri il örgütünde, milli eğitim müdürüne bağlı müdür yardımcısı ve şube müdürü, rehberlik ve araştırma merkezi müdürlüğü, okul müdürlüklerine bağlı okul rehberlik örgütleriyle il danışma kurulu gibi organlar yer alırlar.

AMAÇ 3

İl ve ilçe örgütlerinde kimlere ne tür görevler düşer

İldeki ve ilçelerdeki rehberlik hizmetlerinin bir bütünlük içinde planlanmasından, programlanmasından, eşgüdümünden ve yürütülmesinden milli eğitim müdürü adına yetkili ve sorumlu kişi il milli eğitim müdür yardımcısı ve şube müdürüdür. Müdür yardımcısı ve şube müdürü, Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliğinin 18. maddesindeki görevleri yapar. İl danışma komisyonunun görevi, rehberlik hizmetlerini il düzeyinde planlamak ve ildeki ilgili kurumlar arası işbirliğini sağlamaktır. Rehberlik ve araştırma merkeziyse bünyesinde yer alan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölümünün sorumluğu altındaki görevleri, bölümdeki psikolojik danışman, psikometrist, eğitim programcısı ve sosyal çalışmacılar gibi görevlilerle yerine getirir.

AMAÇ 4

Okul rehberlik örgütününün yapısı işleyişi ve okul rehberlik ekibinin rolleri

Okuldaki rehberlik hizmetlerinin etkili bir biçimde yerine getirilebilmesi, okuldaki rehberlikle ilgili kuruluşların ve kişilerin etkililiğine bağlıdır. Bu kuruluşlardan birisi, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yürütme Komisyonu olup, başlıca görevi yılda en az iki kere toplanarak, okuldaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin planlanması, eşgüdümü ve kurum içi işbirliği için gerekli tedbirleri almaktır. Okuldaki rehberlik hizmetlerinden birinci derecede sorumlu olan okul müdürüyse, yönetmeliğin 47. Maddesindeki rehberlikle ilgili görevleri yerine getirir. Okul müdürünün en öncelikli görevi, okuldaki rehberlik hizmetlerinin yerine getirilmesinde liderlik görevini yerine getirmektir. Müdür yardımcılarıysa yönetmeliğin 48. maddesindeki görevleri yerine getirirler. Okul rehberlik ve psikolojik danışma servisindeki psikolojik danışmanlardan biri, koordinatör psikolojik danışman olarak, yönetmeliğin 49. Madesindeki görevleri yerine getirir ve okuldaki rehberlik hizmetlerini koordine eder. Psikolojik danışmanlar, müşavirlik ve psikolojik danışma hizmetleri başta olmak üzere, yönetmeliğin 50. madesindeki görevleri yaparlar. Sınıf rehber öğretmenleriyse, okul psikolojik danışmanlarıyla yakın işbirliği içinde sınıfta uygulanması gereken rehberlik programını hayata geçirirler.

AMAÇ 5

Rehberlik Hizmetlerindeki Yeni Yönelimler

Türkiyede 1970 lerde başlatılan okul rehberlik hizmetleri, otuz yıl boyunca orta öğretim kurumlarıyla sınırlı kalmış, ilk öğretimdeki rehberlik uygulamalarıysa ancak 1998 de uygulanmaya başlanan sekiz yıllık zorunlu öğretim uygulamasından sonra düşünülmeye başlanmıştır. 2001 yılında yayınlanan son rehberlik yönetmeliğiyle ilk öğretim kurumlarında da planlı, programlı rehberlik uygulamalarına geçilmiştir. 2001 tarihli son yönetmelik, okullarda giderek yaygınlaşmakta olan kapsamlı gelişimsel rehberlik programlarının da arkasındaki itici güç olmuştur. Rehberlik hizmetleriyle ilgili son gelişmelerden biri de 2007 tarihinde tüm ilk öğretim kurumlarında uygulanmaya başlanan "İlk ve Orta Öğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programı"dır.

Kendimizi Sınayalım

1. İldeki rehberlik hizmetlerinin planlanması ve rehberlikle ilgili kurumlar arası işbirliğinin sağlanması görevi aşağıdakilerden hangisine aittir?

a. Milli eğitim müdürüne
b. İl danışma komisyonuna
c. Rehberlik ve araştırma merkezi müdürüne
d. Milli eğitim müdür yardımcısına
e. Rehberlik hizmetleri yürütme komisyonuna

2. Aşağıdakilerden hangisi okul rehberlik ekibine müşavirlik yapar?

a. Okul müdürü
b. Müdür yardımcısı
c. Psikolojik danışman
d. Sınıf öğretmeni
e. Müdür baş yardımcısı

3. Aşağıdakilerden hangisi psikolojik danışmanlık göreviyle **bağdaşmaz?**

a. Müşavirlik
b. Denetmenlik
c. Koordinatörlük
d. Danışmanlık
e. Bilgilendiricilik

4. Kapsamlı rehberlik programının işe koşulabilmesinde, psikolojik danışmanın **temel** sorumluluğu aşağıdakilerden hangisidir?

a. Programı bizzat uygulamak
b. Sınıf öğretmenlerine müşavirlik yapmak
c. Sınıf öğretmenini denetlemek
d. Aksaklıkları gidermek
e. Proramın etkililiğini değerlendirmek

5. 2007 yılında uygulanmaya başlanan sınıf rehberlik programlarının hareket noktası aşağidaki rehberlik yaklaşımlarından hangisidir?

a. Krize müdahale
b. İyileştirici rehberlik
c. Gelişimsel rehberlik
d. Önleyici rehberlik
e. Ayarlayıcı rehberlik

6. Türkiye'deki, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle görevli en üst kuruluş aşağıdakilerden hangisidir?

a. Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığı
b. Planlama ve Koordinasyon Dairesi
c. Özel Eğitim Kurumları Genel Müdürlüğü
d. Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü
e. Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü

7. Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğünde Rehberlik Dairesi Başkanlığı'na bağlı, kaç şube müdürlüğü vardır?

a. 2
b. 4
c. 5
d. 7
e. 8

8. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle ilgili en son yönetmeliğin yayınlandığı tarih aşağıdakilerden hangisidir?

a. 15.4.2001
b. 16.4.2001
c. 17.4.2001
d. 18.4.2001
e. 19.4.2001

9. Aşağıdakilerden hangisi, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin okul düzeyindeki planlamasını ve eşgüdümünü sağlamakla görevlidir?

a. Müdür baş yardımcısı
c. Öğretmenler kurulu
c. Koordinatör psikolojik danışman
d. Müdür yardımcısı
e. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yürütme Komisyonu

10. Aşağıdakilerden hangisi, rehberlik ve araştırma merkezindeki, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölümünde görevli elemanlardan biri **değildir?**

a. Çocuk gelişmcisi ve eğitimcisi
b. Psikolojik danışman
c. Psikometrist
d. Eğitim programcısı
e. Sosyal çalışmacı

Yaşamın İçinden

2007-2008 EYLÜL AYI REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİ İL DANIŞMA KOMİSYONU TOPLANTI TUTANAĞI

ToplantıTarihi: 12.09.2007
ToplantıYeri: Rehberlik ve Araştırma Merkezi
Toplantı No: 2007-2008/ 1
Toplantıya Katılanlar: 15

GÜNDEM:

1. Yoklama ve açıllş.
2. 2006-2007 Öğretim yılı rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin değerlendirilmesi, ihtiyaçların tespit edilmesi.
3. 2007-2008 Eğitim öğretim yılında gerçekleştirilecek olan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin görüşülmesi.
4. Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 03.09.2004 tarih ve 65 sayılı genelgesi doğrultusunda rehber öğretmeni bulunmayan okullara yapılacak rehber öğretmen görevlendirmelerinin planlanması.
5. Edremit İlçesinde açılması planlanan Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü'nün çalışma sahasının belirlenmesi.
6. Üyelerin değerlendirmeleri
7. Dilek ve Temenniler
8. Kapanış

ALINAN KARARLAR

1. 2007-2008 Eğitim öğretim yılında Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerinin koordinasyonunun sağlanması amacıyla yapılacak toplantılar, Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüklerince planlanarak okullara duyurulacaktır.
2. 03.09.2004/65 tarih sayılı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri konulu genelge doğrultusunda Balıkesir İl Merkezinde yapılacak iş ve işlemleri planlamak üzere Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdür Vekili Ufuk GÜÇLÜ, Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü Okul Rehberlik Hizmetleri Bölüm Başkanı Bülent GÜLER, Merkez Bahçelievler Lisesi Müdürü Halil KARATAŞ ve Merkez Cumhuriyet Anadolu Lisesi Rehber Öğretmeni Ebru ÖZALP'in yer aldığı dört kişilik komisyon oluşturulacaktır.
3. 03.09.2004/65 tarih sayılı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri konulu genelge doğrultusunda Bandırma İlçe Merkezinde yapılacak iş ve işlemleri planlamak üzere Bandırma İlçe Milli Eğitim Şube Müdürü Osman ŞEN, Bandırma Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdür Vekili Arda ERTAN, Bandırma Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü Okul Rehberlik Hizmetleri Bölüm Başkanı Nihat BOZKURT'un yer aldığı komisyon oluşturulacaktır.
4. M.E.B. Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 14.10.2005 tarih ve 4344 sayılı 2005/95 Nolu genelgesi esasları doğrultusunda İlgi genelgenin 8. maddesine uygun olarak İlköğretimde yönlendirmeyle ilgili çalışmalara mutlaka yer verilecek, öğrencinin durumu hakkındaki öğretmen-veli görüş ve önerileri alınarak raporlaştırılacak ve rehber öğretmenlerin uyguladığı Temel Yetenekler Testi (TYT 6-8) sonuçları rehber öğretmen, sınıf rehber öğretmeni ve veli tarafından incelenerek gerekli yönlendirmeler yapılacaktır.
5. M.E.B. Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 20.10.2006 tarih 4481 sayılı genelge gereği İlköğretim ve Ortaöğretim kurumlarında Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri "Sınıf Rehberlik Programı" doğrultusunda gerçekleştirilecektir.
6. 2007-2008 Eğitim-öğretim yılı sonunda okullar tarafından hazırlanan yılsonu çalışma raporları, Bakanlığımız http://www.orgm.meb.gov.tr/ adresinde verilen "Okul Çalışma Rapor Formatı" na uygun olarak hazırlanacak ve en geç haziran ayının ilk haftası Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğüne gönderilecektir.
7. İlgi (a) 06.06.1997 Tarih ve Mükerrer 23011 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname.
   (b) 18.01.2000 tarih ve Mükerrer 23937 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği.
   (c) 09.02.2004 tarih ve 2004/7 Nolu Özel Eğt. Reh. ve Dan. Hiz. Gen. Müd. Genelgesi.
   (d) 18.08.1997 tarih ve 23084 Sayılı Resmi Gazetede Yayımlanan 4306 Sayılı Kanun.
   İlgi (a) Kanun Hükmünde Kararname, (b) Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, (c) Özel Eğt. Reh. ve Dan. Hiz. Gen. Müd. Genelgesi, (d) 4306 Sayılı Kanun gereği, zorunlu eğitimlerini kaynaştırma eğitim

kapsamında sürdürebilecek öğrenciler için gerekli önlemlerin alınması zorunludur. Bu nedenle ilçelerde kaynaştırma uygulamaları yapılan okulların özel eğitim sınıflarının ihtiyaçlarının giderilmesi, ihtiyaç duyulan yerlerde özel eğitim sınıflarının açılması ile ilgili çalışmalar İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerince gerçekleştirilecektir.

İlgi (b) Yönetmeliğin 8.maddesinde "Zorunlu eğitim çağına gelen özel eğitim gerektiren veya tanısı konulmamış ve yerleştirme kararı alınmamış her bireyin başvurduğu okul öncesi eğitim kurumlarına ve ilköğretim okullarına kaydı yapılır." denilmektedir.

Buna göre okul müdürlükleri öğrenci kayıtları sırasında ilgi yönetmelik doğrultusunda hareket edeceklerdir.

Özel eğitim okullarına ve sınıflarına Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu kararıyla kayıt yaptırması uygun bulunan öğrencilerin, okullarda ve özel sınıflarda kontenjanların dolu olması durumunda yeterli kontenjan açılıncaya kadar kendi okullarında kaynaştırma eğitimine alınmaları sağlanacaktır.

8. Edremit İlçesinde açılacak olan Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü'nün çalışma sahasında Ayvalık, Burhaniye Gömeç ve Havran ilçeleri yer alacaktır.

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. b	Yanıtınız yanlış ise "Rehberlik Hizmetlerinin İl ve İlçe Düzeyinde Örgütlenmesi" bölümünü gözden geçiriniz.
2. c	Yanıtınız yanlış ise "Rehberlik Hizmetlerinin Okul Düzeyinde Örgütlenmesi" bölümünü gözden geçiriniz.
3. b	Yanıtınız yanlış ise "Rehberlik Hizmetlerinin Okul Düzeyinde Örgütlenmesi" bölümünü gözden geçiriniz.
4. b	Yanıtınız yanlış ise "Rehberlik Hizmetlerinin Okul Düzeyinde Örgütlenmesi" bölümünü gözden geçiriniz.
5. c	Yanıtınız yanlış ise "Rehberlik Hizmetlerinde Yeni Yönelimler" bölümünü gözden geçiriniz.
6. e	Yanıtınız yanlış ise "Rehberlik Hizmetlerinin Bakanlık Düzeyinde Örgütlenmesi" bölümünü gözden geçiriniz.
7. d	Yanıtınız yanlış ise "Rehberlik Hizmetlerinin Bakanlık Düzeyinde Örgütlenmesi" Bölümünü gözden geçiriniz.
8. c	Yanıtınız yanlış ise "Giriş" bölümünü gözden geçiriniz.
9. e	Yanıtınız yanlış ise "Rehberlik Hizmetlerinin Okul Düzeyinde Örgütlenmesi" bölümünü gözden geçiriniz.
10. a	Yanıtınız yanlış ise "Rehberlik Hizmetlerinin İl ve İlçe Düzeyinde Örgütlenmesi" bölümünü gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

- İl ve ilçelerde yapılması düşünülen rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarına ilişkin gerekli ihtiyaçları belirlemek, çalışmalarla ilgili önerileri değerlendirmek ve bunları sağlanması yönünde karar almak.
- Haziran ayında yapılacak olan toplantıda il ve ilçelerde yapılan rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarının sonuçlarını değerlendirmek. Sonraki öğretim yılı için önerilerde bulunmak.

Sıra Sizde 2

Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü'nün örgüt yapısı, müdür, müdür yardımcısı, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölüm başkanlığı ve özel eğitim bölüm başkanlıklarından oluşmaktadır.

Sıra Sizde 3

Koordinatör psikolojik danışmanın görevleri şunlardır:

- Rehberlik ve psikolojik danışma servisiyle okul yönetimi arasındaki koordinasyonu sağlar.
- Rehberlik ve psikolojik danışma servisinin hazırladığı okul rehberlik programlarını ve çalışma raporlarını onaylamak ve birer örneğini rehberlik ve araştırma merkezine gönderilmek üzere okul müdürüne iletir.
- Uygulanan rehberlik programları, gerçekleştirilen ve yapılacak olan rehberlik etkinliklerine ilişkin olarak öğretmenler kuruluna bilgi verir.
- Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri etkinliklerine servis elemanı olarak

fiilen katılır.

Sıra Sizde 4

Sınıf rehber öğretmeni rehberlik ve psikolojik danışma servisiyle işbirliği içerisinde çalışarak yönetmeliğin 51. maddesinde sıralanan görevleri yerine getirir:

Okulun rehberlik ve psikolojik danışma programı çerçevesinde sınıfın yılık çalışmalarını planlar ve bu planlamanın bir örneğini rehberlik ve psikolojik danışma servisine verir.

Sıra Sizde 5

02.08.2006 tarih ve 329 sayılı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Kurulu kararı uyarınca yayınlanarak 2007-2008 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan "İlk ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programı" (2007), ülkemizdeki rehberlikle ilgili son gelişmedir.Bu rogram, kapsamlı gelişimsel psikolojik danışma ve rehberlik programlarının ülke genelinde yaygınlaştırılmaya başlanmasına yönelik dikkate değer bir yönelimdir.

Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar

Baymur, F. (1975). Rehberlik Nedir? Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Can, G. (1991). Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri. A. Hakan (Ed.), *Eğitim Bilimlerinde Çağdaş Gelişmeler* (ss.235-253). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

Erkan, S. (2004). Okul Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programlarının Hazırlanması. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Gibson, R. L and Mitchell, M.H. (2003). Introduction to Counseling and Guidance. New Jersey: Merril Prenctice Hall.

Kepçeoğlu, M. (1995). Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Ankara: Özerler Matbaası.

Kuzgun, Y. (1991) Rehberlik ve Psikolojik Danışma: Ankara ÖSYM Yayınları.

MEB (2007). İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği, 17 Nisan 2001, Sayı: 24376, Resmi Gazete. S.2-23.

Muro, J. M and Kottman, T. (2003). Guidance and Counseling in the Elemantary and Middle Schools. Dubuque: Brown and Benchmark.

Özgüven, İ. E. Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Ankara: PDREM Yay. Sistem Ofset, 1999.

Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği, 16.12.1985 Tarihli Sayı: 2201, Tebliğler Dergisi.

Schmidt, J. J. (2003). Counseling in Schools. U.S.A: Pearson Education Inc.

Thompson, R. A. (2002). Schooling Counseling. New York: Brunner- Routledge.

Türküm, S. (2003). Rehberlikte Örgüt ve Personel.G.Can (Ed.) *Rehberlik*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

Yeşilyaprak, B. (2000). Eğitimde Rehberlik Hizmetleri. Ankara: Nobel Yayınları.

Örnek Rehberlik Etkinlikleri

12

Bu ünitede, çeşitli eğitim düzeylerinde yapılabilecek rehberlik etkinliklerine yer verilmiştir. Önceki bölümlerde verilen bilgiler ışığında sınıf öğretmeni ya da sınıf rehber öğretmeni, öğrencilerin kişisel, sosyal, eğitsel ve mesleki gelişimlerine yönelik çeşitli etkinlikler yapabilir. Bu etkinlikleri yaparken öğrencilerin gelişim düzeyini ve ihtiyaçlarını dikkate alarak, amaca uygun etkinlikleri seçmesi ve uygulamasında rehberlik ilkelerini benimsemesi çok önemlidir. Öğretmenlerin etkinlikleri uygulamalarına yönelik öneriler, hazırlık ve değerlendirme formları da eklenerek onlar için işlevsel bir bölüm hazırlanmıştır.

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- *Rehberlik etkinliklerini uygularken uyulması gereken ilkeleri kavrayabilecek,*
- *Farklı gelişim alanlarına ilişkin rehberlik etkinlikleri belirleyebilecek ve bunları uygulayabileceksiniz.*

Örnek Olay

Yıldız, okulöncesi eğitim programından mezun olarak o yıl bir ilköğretim okuluna, anasınıfı öğretmeni olarak atanmıştı. Okulun açılma günleri yaklaştıkça hem heyecanlanıyor hem de kaygılanıyordu. Gerçekten iyi bir öğretmen olabilecek miydi? Çocuklara okulu sevdirmek için neler yapabilirdi? Özellikle ilk günlerin çocuklar için olduğu kadar kendisi için de zor olacağını düşünüyordu. Çünkü öğretim uygulamasına giderken ilk günler çocukların hep ağladığını, annelerinden ayrılmak istemediğini görmüştü. Üstelik çocuklara okulun kurallarını öğretmek de pek kolay olmayacaktı. Bütün bu kaygılarını Nevin Öğretmenle paylaşmaya karar verdi. Nasılsa o beş yıldır bu işi yapıyordu. Nitekim Nevin öğretmen Yıldız'ı rahatlattı. O her şeyi biliyordu, kaygılanmaya gerek yoktu.

Ancak Yıldız okulun başladığı ilk gün tam bir kâbus yaşadı. Çünkü; Nevin Hanım mide kanaması geçirdiği için hastaneye yatmıştı. Yıldız'ın hiçbir hazırlığı yoktu. On iki çocuk ve ana babalarla tam bir panik yaşadı. Öğrendiği bazı şarkıları çocuklara öğretmeye çalıştı. Olmadı. Oyun oynatmayı denedi, bir kısmı katılmadı. Bir çocuk yanındakini "tanımadığı için elini tutmayacağını" söyledi. Yıldız sinirlendi, kendini tutamayıp bağırdı. Bir veli müdüre şikâyete gitti, bir diğeri rehberlik uzmanını çağırmaya..... Müdür ve uzman geldiğinde Yıldız tam da bayılmak üzereydi!

Anahtar Kavramlar

- *Okulöncesi Eğitim*
- *İlköğretim*
- *Ortaöğretim*
- *Rehberlik Etkinlikleri*
- *Uygulama Formları*

İçindekiler

- *GİRİŞ*
- *OKULÖNCESİ EĞİTİM VE TEMEL EĞİTİMİN I. DÖNEMİNDE YAPILABİLECEK REHBERLİK ETKİNLİKLERİ*
- *TEMEL EĞİTİMİN II. DÖNEMİNDE YAPILABİLECEK REHBERLİK ETKİNLİKLERİ*
- *ORTAÖĞRETİM DÖNEMİNDE YAPILABİLECEK REHBERLİK ETKİNLİKLERİ*
- *ETKİNLİK ÖRNEKLERİ*
  - *Tanışma Etkinliği*
  - *Tanışma ve Kaynaşma Etkinliği*
  - *Doğum Günlerimiz*
  - *Duygu Zarı*
  - *Arkadaş Aranıyor*
  - *Kek Hazır Efendim!*
  - *Hazine*
  - *Farkındalık Etkinliği*
  - *Gelecekteki Mesleğim*
  - *Çocuk Bayramı*

GİRİŞ

Okulöncesi eğitimden başlayarak, örgün eğitim süreci boyunca, öğrencinin kişisel-sosyal, eğitsel ve mesleki yönden gelişimine yönelik olarak, çeşitli rehberlik etkinlikleri gerçekleştirilir. Öğretmenler, dersler içinde ve dışında öğrencilerinde ulaşmayı planladığı hedeflere yönelik olarak, farklı etkinlikler yürütebilir. Bu bölümde öğretmenlere fikir vermek amacıyla etkinlik örneklerine yer verilmiştir.

Rehberlik etkinlikleri uygulanırken öğretmenin, rehberliğin temel ilkelerine uyması, rahat ve koşulsuz kabul ortamı sağlaması, özendirici olması, aktif katılımı ve paylaşımı desteklemesi gereklidir. Etkinliğin amacı esas alınarak, sınıf ve koşullara göre değişiklikler yapılabilir. Öğretmenin ön hazırlık yapması ve rehberlik uzmanından gerek duyduğu müşavirlik desteğini sağlaması önemlidir. Etkinliklerin öğrencilerin kişisel, eğitsel ve mesleki gelişimini kolaylaştırmaya yönelik olduğu anımsanmalıdır. Bazı etkinlikler daha çok, belli bir alana yönelik olabileceği gibi iki ya da üç rehberlik alanına yönelik olabilir. Gelişimin bir bütün olduğu ilkesi dikkate alınarak, etkinliklerin birden çok gelişim alanına katkı sağlaması beklenir.

Rehberlik bir ders konusu ya da öğretim programında yer alan bir ünite değildir. Rehberlik, öğrencinin gelişimine ve uyumuna yardımcı olan bir hizmet alanıdır. Eğitim süresince öğrencinin kişisel, sosyal, eğitsel ve mesleki gelişimini sağlayacak ve bu gelişimi kolaylaştıracak bir ortamın hazırlanması amacıyla çeşitli rehberlik etkinlikleri gerçekleştirilir. Bu etkinlikler belli amaçlara ulaşmak üzere planlanır ve belli ilkeler çerçevesinde uygulanır. Sınıf öğretmenleri bu etkinlikleri öğretim etkinlikleriyle kaynaştırarak ya da ayrıca tasarlayarak uygulayabilir. Bu konuda okuldaki rehberlik uzmanından yardım ve destek alır. Bu alanda yararlanabileceği çeşitli kaynaklar da bulunmaktadır. Öğretmen rehberlik anlayışına sahipse tüm öğretim etkinliklerini gelişimsel rehberlik yaklaşımı çerçevesinde değerlendirebilir. Örneğin; 'sorun tanımı' nda sözü edilen Yıldız öğretmen anasınıfı çocukları için onların gelişim özelliklerine uygun olarak bir oryantasyon programı hazırlayıp çocukların birbirleriyle tanışmaları, okulu tanımaları ve kuralları öğrenmelerine yönelik rehberlik etkinlikleri planmış olsaydı ilk gün kabusunu kendisi de yaşamayacak, çocuklara ve velilere de yaşatmayacaktı!

Bu ünitede çeşitli eğitim kademelerinde bazı rehberlik amaçları ve bu amaçlara ulaşmaya yönelik ne gibi etkinlikler yapılabileceği sıralanmıştır. Ancak her eğitim kademesinde birkaç amaca yer verilebilmiştir. Kuşkusuz daha önceki üniteleri işlerken kişisel, eğitsel ve mesleki rehberliğin amaçlarını gördünüz. Her bir amaca ulaşmak için yapılabilecek pek çok etkinlik planlanabilir. Burada yer verilenler sadece genel bir fikir edinebilmeniz için seçilmiştir.

Ünitenin ikinci kısmındaysa bazı etkinlik örnekleri sunulmuştur. Bu örnekleri incelemeden önce, uyulması gereken hususları dikkate alınız. Çünkü; rehberlik etkinliklerinin amaca ulaşması, temel ilkelere ve uygulama kurallarına uyulmasına bağlıdır. Etkinlik örneklerini gelişimsel rehberlik anlaşışı açısından değerlendirmeye çalışınız.

OKULÖNCESİ EĞİTİM VE TEMEL EĞİTİMİN I. DÖNEMİNDE YAPILABİLECEK REHBERLİK ETKİNLİKLERİ

Anasınıfında ve temel eğitimin ilk yıllarında çocuğun kişisel, eğitsel ve mesleki gelişim sürecini sağlıklı yaşaması için, sınıf öğretmenleri, öğretim programları içinde çeşitli rehberlik etkinlikleri düzenleyebilir. Aşağıda bir fikir vermesi için farklı rehberlik alanlarında (kişisel, eğitsel, mesleki rehberlik) uygun amaçlar seçilmiş ve bu

amaçlara yönelik ne gibi etkinlikler yapılabileceği sıralanmıştır. Bu etkinliklerden bazıları anasınıfı için, bazıları üst sınıflar için uygun olabilir ya da etkinlik öğrenci düzeyine göre ayarlanarak gerçekleştirilebilir. Kuşkusuz burada sıralananlar öğretmenler için sadece birer örnektir. Sınıf öğretmenleri kendi yaratıcılıkları içinde, ilgili kaynaklardan yararlanarak, hedeflere uygun olmak kaydıyla, öğrenci ihtiyaçlarına göre, okul ve çevre koşullarını dikkate alarak çok çeşitli etkinlikler planlayabilir. Okulda bir rehberlik uzmanı varsa kuşkusuz bu etkinlikleri, ona danışarak uygulaması gerekir.

AMAÇ: KENDİNİ KEŞFETME
İlgili olduğu alan: Kişisel, eğitsel ve mesleki gelişim
Etkinlikler:

1. Sınıfı gruplara ayırarak "kendini keşfetme" amacına yönelik bir etkinlik gerçekleştirin. Herkes nelerden hoşlandığını, ilgilerini... vb. söylesin. Her grup benzer ve farklı yönleri listelesin ve gruplar arası karşılaştırma yapın. İnsanların birbirine benzeyen ve farklı yönleri olduğunu farketmelerini ve bunun doğal olduğunu görmelerini sağlayın.
2. Yarım bırakılmış cümleleri tamamlama oyunu oynayın:
   "..... olduğu zaman ben çok sevinirim."
   "..... olduğunda ben çok üzülürüm."
   "Ben en çok ..... 'dan korkarım."
3. Soru cevap oyunu (ikili üçlü gruplar içinde paylaşılıp sınıfa sunulabilir.)
   Ben en iyi neyi yaparım?
   Ben en çok neden hoşlanırım?
   Ben en zor neyi yaparım?
4. "Ben kimim? " oyunu (sınıftaki bir üye canlandırılır, diğerleri onun kim olduğunu bulmaya çalışır)
5. "Eğer istediğiniz bir kişi olmak elinizde olsaydı, kim olmak isterdiniz? Neden? Tartışınız.
6. Okulda ençok sevdiği etkinlikler neler?
   Okulda en az sevdiği etkinlikler neler? Listelemelerini isteyip, paylaşmalarını sağlayın. Bireysel farklılıklarının doğal olduğunu vurgulayınız.
7. Bir arkadaşlarını anlatmalarını isteyin, onun bireysel özelliklerini belirleyin ve kendilerinden farklı yönlerini tartışınız.
8. Bir işyerinde birlikte çalışan kişileri gösteren bir resim çizin (ya da bir fotoğraf gösterin). Aralarında nasıl bir ilişki olduğunu ve neler konuştuklarının canlandırılmasını isteyiniz.
9. Magazin dergilerinden sevdikleri bir işi yapan meslek elemanlarını gösteren resimler kesip getirmelerini isteyiniz. Bunları sınıfta sergileyin ve ilgilerinin farklılığını tartışınız.
10. Sevdikleri 3 şeyi, sevmedikleri 3 şeyi yazmalarını isteyin ve bu listeleri birbirleriyle karşılaştırmalarını sağlayınız.
11. Bir mesleği canlandırarak, "Ben kimim?" oyunu oynatarak gruplar arası yarışma yapın (sessiz canlandırma ile).
12. İlgilerini listelemelerini isteyin, bu ilgilerle ilgili aktiviteler neler? Hangi iş ve meslekler bu ya da benzer aktiviteleri içeriyor, düşünüp yazmalarını isteyiniz.
13. Kendi özelliklerini listelemelerini isteyin. Bunlara tamamen zıt özellikteki birisi nasıl olurdu? Karşılaştırmalarını sağlayınız.

AMAÇ: ÇEVREYİ TANIMA
İlgili olduğu alan: Eğitsel ve mesleki gelişim
Etkinlikler:

1. Okulun krokisini çizin ve nerede kimler çalışır sorun ve resimlerini çizerek krokiye yerleştiriniz (Aşçı, öğretmen, bakıcı vb.)
2. Hasta olunca nereye gideriz? Orada kimler çalışır? Neler yaparlar?
3. Bulmaca tipi oyunlar: Çalışanlar ve çalışma yerlerini eşleştirme (Örn: Doktor hastane, trafik polisi cadde, öğretmen okul vb.).
4. Bir polisle hemşireyi hemen ayırt etmemizi sağlayan nedir? (Üniforma giyilen meslekleri bulmalarını isteyin).
5. Okulda görev yapan farklı kişilerin (öğretmen, müdür, sekreter, hizmetli vb.) yaptıkları işler ve sorumluluklarını tanımlamalarını isteyiniz.
6. Kendilerini sevdikleri bir yerde, bir iş elemanı olarak resimlemelerini isteyin ve yaptıkları resimleri sergileyip tartışınız.
7. Günlük ihtiyaçlarımızı karşılamak için çevremizde bulunan iş yerlerini listelemelerini isteyiniz (Örn. PTT, kuaför, market, restaurant, eczane ...vb).
8. Bir köy ve çiftlik yaşamıyla kent yaşamının benzerliklerini ve farklılıklarını bulmalarını isteyiniz.
9. Çevrelerindeki resmi binaları listeleyip onların resimlerini yapmalarını isteyin ve buralarda verilen kamu hizmetlerini araştırmalarını sağlayınız.
10. Sevdikleri, kendilerine ilginç gelen meslekleri listelemelerini isteyin. Ne derece farklı listeler çıktı, tartışınız.
11. Toplumda halka verilen hizmetler ve veren kişilerle ilgili bulmaca hazırlatınız (Örn: Öğretmen = Eğitim hizmeti, Doktor = Sağlık hizmeti, Postacı = Haberleşme Hizmeti, Şoför = Ulaşım Hiz ...vb.).
12. Aynı şekilde hizmet çeşidi ve yeri konusunda bulmacalar geliştirilebilir (Örn: Nerede öğreniriz? - Okulda; Nerede tedavi oluruz? - Hastanede Nereden ilaç satın alırız? - Eczaneden... vb).

AMAÇ: İŞ VE ÇALIŞMA DÜNYASINI ANLAMA
İlgili olduğu alan: ..... (?)
Etkinlikler:

Yukarıdaki amaca yönelik ne gibi etkinlikler yapılabilir? Düşünüp listeleyiniz.

SIRA SİZDE 1

TEMEL EĞİTİMİN II. DÖNEMİNDE YAPILABİLECEK REHBERLİK ETKİNLİKLERİ

Temel eğitim II. döneminde (6., 7., 8. sınıflar) öğrencinin kişisel, eğitsel ve mesleki gelişimine ilişkin amaçlar doğrultusunda beceriler kazanması üzerinde odaklaşılmalıdır. Eğitim yaşantıları buna göre planlanmalıdır. Bu dönemde öğrencinin yeteneklerini, başarılı olduğu alanları, ilgilerini tanıyıp değerlendirerek eğitimsel amaçlarını daha gerçekçi olarak oluşturmasına yardımcı olunmalıdır. Onların kendilerini tanımaları ve kabul etmeleri konusunda önceki yıllara göre daha yeterli hale gelmeleri beklenir. Sınıf öğretmeni bu dönemde öğrencilerin gelişimlerine yönelik bazı amaçları esas alarak aşağıdaki etkinlikleri gerçekleştirebilir.

AMAÇ: KARAR VERME VE PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİNİ ÖĞRENME
Etkinlikler:

1. Karar verme modeli aşamalarını sununuz ve her aşamanın önemini tartışınız. Bu modele göre bir problemi çözmek için neler yapılması gerektiğini sorunuz.
2. Öğrencileri gruplara ayırarak bazı problemlerin çözümü için kimlerden ve hangi kaynaklardan bilgi toplayıp yardım alabileceklerini listelemelerini isteyiniz (Örn; Üst okullar hakkında bilgi toplamak için hangi kaynaklara, kimlere başvurulabilecekleri ...).
3. Problem çözme ve karar vermede fal açmak, yazı tura atmak, rüyaya yatmak vb. yollarla bilimsel yöntemleri karşılaştırmalarını isteyiniz.
4. Öğrencilere ilgi duydukları 3 meslek belirlemelerini, sonra bu meslekler-den birini, karar verme modeline göre seçmelerini isteyiniz. Sonuçları sınıfta paylaşmalarına ve tartışmalarına fırsat veriniz. (Etkinlik No.5)
5. Lise eğitimleri için (hangi liseyi, hangi branşı) bir eğitimsel plan yapmalarını isteyin. Hazırladıkları planları sınıfta tartışınız.

AMAÇ: KENDİ ÖZELLİKLERİ İLE EĞİTİM VE MESLEKİ AMAÇLARI ARASINDAKİ İLİŞKİYİ GÖRME
Etkinlikler:

1. Benlik kavramı, kendini kabul, kendine değer verme, öz saygı gibi kavramları açıklayınız. Bu kavramlarla eğitimsel ve mesleki palanlarının ne gibi ilişkisi olabileceğini tartışmaya açınız.
2. Kendi kişilik özelliklerini tanımlamalarını isteyin (sözlü ve yazılı olarak). Mümkünse bir kişilik envanteri uygulayınız. Kendi kişilik özellikleriyle iş yaşamındaki belli mesleki ortamları karşılaştırmalarına çalışınız (Hangi kişilik özellikleri nasıl bir iş çevresi için daha uygun olabilir?).
3. Öğrenim yaşamları boyunca en başarılı oldukları dersleri ve başarılı olamadıkları dersleri listelemelerini isteyiniz. Öğrenilerek kazınılmış becerilerin onların kişilik özellikleri, ilgi ve yetenekleriyle ilişkisi tartışınız.
4. Gelecekte nasıl bir yaşam düşlediklerini sorunuz. Böyle bir yaşamı sağlayacak meslekleri düşünüp kendi özellikleri, düşledikleri yaşam ve meslek niteliklerini bağdaştırabiliyorlar mı? Küçük gruplar içinde paylaşmalarına fırsat veriniz.
5. Bir meslekte başarılı olmak için bazı nitelikler daha çok önemlidir. Belli mesleklerle o meslekte önemli olan kişisel nitelikleri listeleyip karşılaştırmalarını isteyiniz.

AMAÇ: MESLEKLERİ KEŞFETME
İlgili olduğu alan: ..... (?)
Etkinlikler:

SIRA SİZDE 2

Yukarıdaki amaca yönelik ne gibi etkinlikler yapılabilir? Düşünüp listeleyiniz.

ORTAÖĞRETİM DÖNEMİNDE YAPILABİLECEK REHBERLİK ETKİNLİKLERİ

Lise yılları gencin kimliğini oluşturma ve geleceğe yönelik kararlar alma dönemidir. Bu dönemde gencin kendini tanıma konusunda yeterliliğinin ve bilinç düzeyinin artması ve buna uygun planlar yapması beklenir. Kuşkusuz kendini ve çevre koşullarını gerçekçi değerlendirebilen bir genç geleceğine yönelik daha doğru kararlar alabilir. Aşağıda bu dönemde bazı rehberlik amaçları ve bunlara yönelik etkinlikler sıralanmıştır. Kuşkusuz bu dönemde gence kazandırılacak yeterlikler doğrultusunda başka amaçlar ve etkinlikler de söz konusudur. Burada sunulanlar sadece bir fikir oluşturabilmek düşüncesiyle örnek olarak sunulmaktadır.

AMAÇ: KİŞİSEL, SOSYAL BECERİLERİ OLUŞTURMA VE GELİŞTİRME
Etkinlikler:

1. Öğrencilerden halen yapmakta oldukları rolleri listelemelerini isteyiniz (öğrenci, evlat, arkadaş vb.). Gelecekte rollerinin neler olacağını tanımlamalırını ve küçük gruplarda tartışmalarını isteyiniz (eş, ana baba, iş elemanı vb.)
2. Filmlerde, reklamlarda cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargıları tartışınız. İş ve meslek yaşamına bu durumun nasıl yansıdığını ve sonuçlarına dikkat çekiniz.
3. Gazete ve dergilerden kestikleri resimlerle toplumda belli sosyal rollere uygun davranışlar ve giyim biçimine ilişkin algıları tartışınız.
4. İş yaşamında başarıya götürücü kişisel ve sosyal becerilerin neler olabileceğini tartışınız (işbirliği yapma, iletişim ....vb.).

AMAÇ: YAŞAM TARZI VE BOŞ ZAMAN ETKİNLİKLERİ İLE MESLEK TERCİHİ İLİŞKİSİNİ KURMA
Etkinlikler:

1. Boş zaman etkinliklerinin önemini tartışınız. Mesleki tercihlerine yönelmede bu etkinliklerin rolü oldu mu? Nasıl?
2. Hoşlandıkları boş zaman etkinliklerini listelemelerini isteyiniz. Hangi meslekler bu etkinlikler için gerekli zamanı sağlamaya uygundur? Hangi meslekler değil? Tartışınız.
3. Hoşlandıkları etkinliklerle ilgili broşür ve bilgi toplamaya yöneltiniz. Gelecekte bu alanda neler yapmak istediklerini tartışınız.
4. Değerlerimizin mesleki kazanımınızı nasıl etkilediğini tartışınız. Önem verdikleri üç değeri ifade etmelerini ve bunları tercih ettikleri üç meslekle karşılaştırmalarını sağlayınız.
5. Öğrencinin "yaşam tarzı" kavramının iş ve meslek sorumlulukları, boş zaman etkinlikleri, aile çevresi ve görevleriyle yapmayı planladığı bütün projelerini kapsadığını ve bunların bir uyuşma, uzlaşma içinde olmasının önemini kavraması için tartışma açınız, örneklendiriniz.
6. Boş zaman etkinliklerinin avantaj ve dezavantajlarını tartışma fırsatı sağlayınız.

AMAÇ: İŞ ARAMA VE İŞ BULMA YOLLARINI ÖĞRENME
İlgili olduğu alan: ..... (?)
Etkinlikler:

SIRA SİZDE 3

Yukarıdaki amaca yönelik ne gibi etkiler yapılabilir? Düşünüp listeleyiniz

ETKİNLİK ÖRNEKLERİ

Bu bölümün ilk kısmında, rehberlik alanında, öğrencilerde amaçlanan gelişimi sağlamak üzere, ne gibi etkinlikler yapılabileceği listelenmiştir. Böylece genel bir fikir edindikten sonra bazı etkinliklerin nasıl uygulanabileceğine ilişkin örneklere burada yer verilmiştir.

Etkinliklerin gerçekleştirilmesinde bazı genel yaklaşımların benimsenmesi etkinliğin amacına ulaşması açısından çok önemlidir. Bu nedenle sınıf öğretmenlerinin aşağıdaki hususları dikkate almaları önerilir:

- Rehberlik etkinlikleri uygulanırken bu alandaki temel ilkeler anımsanmalı ve uyulmalıdır.
- Etkinliklerin formal bir ders ya da zorunlu bir uygulama olarak değil özendirici ve rahat bir ortamda zevkli bir şekilde (bir oyun olarak) gerçekleştirilmesi gerekir.
- Öğretmenin, rehberlik yaklaşımına sahip olması, öğrencinin kendini güven içinde hissedeceği bir ortam sağlaması, etkinliklerin amacına ulaşması açısından çok önemlidir.
- Etkinlikler esnek bir yapıdadır. Amaca, koşullara, öğrenci düzeyine göre farklı düzenlemeler yapılabilir.
- Etkinliği gerçekleştirmeden önce öğretmenin gerekli hazırlığı yapması ve ön koşulları sağlaması gereklidir.
- Sınıftaki tüm öğrencilerin etkinliğe aktif katılımı teşvik edilmelidir.
- Etkinlikler konusunda okul rehberlik uzmanından gerekli müşavirlik hizmeti sağlanmalıdır.
- Etkinlik sonunda öğrencilere yaşantılarını paylaşma fırsatı verilmelidir.

SIRA SİZDE 4

Sınıf öğretmeninin, sınıfta rehberlik etkinliklerine yer verirken hangi ilkelere uyması gerekir?

Tanışma Etkinliği

Hedef Davranışlar
1. Grup üyelerinin isimlerini öğrenir.
2. Grup kaynaşır.

Düzey: Ana sınıfı ve ilkokul her yaş.
Materyal: Tenis topu ya da benzer bir nesne.
Süreç:
1. Öğretmen birbirlerinin isimlerini öğrenebilmek için bir oyun oynayacaklarını söyler.
2. Grup halka olur.
3. Öğretmen kendi adını söyler ve topu birine atar.
4. Topu tutan önce öğretmenin adını sonrada kendi adını söyler ve topu bir başkasına atar.
5. Küçük gruplarda topu alan kendinden öncekilerin adını da sırasıyla tekrarlar ve kendi adına ekler.
6. Büyük gruplarda bir ya da iki önceki ismi tekrar etmesi istenir.
7. Şaşıranın elinden top alınır başkasına atılır ve şaşıran daha sonraya kalır.

Sonuçlandırma:
1. Etkinlik tamamlanınca herkes el ele (ya da kol kola) sıkı bir halka olur ve her kesin katılabileceği bir şarkıyı grupça söyleyebilirler.
2. Etkinliğe ilişkin görüşleri paylaşılır

Tanışma ve Kaynaşma Etkinliği

Hedef Davranışlar:
1. Gruptakilerin isimlerini öğrenir.
2. Herkesin farklı ilgileri olduğunu anlar.

Düzey: Ana sınıfı ve ilköğretimin ilk sınıfları.
Süreç:
1. Çocukları çember halinde dizerek, el vurup şarkı söyleyerek dönmeleri sağlanır.

2. Öğretmen düdük çaldığında, herkesten bir kişiyle karşılıklı el ele tutuşup, birbirlerinin isimlerini ve sevdikleri hayvanı söylemeleri istenir.
3. Bu uygulama (grup büyüklüğüne ve ilgiye göre) bir süre devam ettikten sonra yeniden halka olup yere oturulur ve herkes önce yanındakini sonra kendini tanıtır.
   "Bu Ali, o gorilleri sever, ben Ebru, atları severim"
4. "Bu Ebru, o atları sever, ben Gül, köpekleri severim"... bu şekilde tüm grup tanışır.

Sonuçlandırma:
1. Öğretmen; isimleri ve sevdikleri şeyleri öğrenmenin, arkadaş olmada önemine dikkat çeker.
2. Sevdikleri şeylerin farklı olabileceğinin doğal olduğunu vurgular.
3. Etkinliğe ilişkin değerlendirmelerini sorar.

Doğum Günlerimiz

Hedef Davranışlar:
1. Diğerlerini tanıyarak grup ile kaynaşır.
2. Grup etkileşimine katılır.
3. Gruptakilerin doğum günlerini öğrenir.

Düzey: 1. sınıf ve üstü (her yaş)
Süreç:
1. Sınıf (grup) halka olur.
2. Öğretmen halkanın bir yerini belirler ve "burası 1 ocak (yıl başı) noktası, şimdi herkes halkada doğum gününe göre sıralansın" der.
3. Öğrenciler birbirlerine sorarak kendi yerlerini belirleyip halkada uygun yere geçer.
4. Baştan başlayarak her öğrenci doğum tarihini, burcunu söyler. Doğduğu güne ve doğumuna ilişkin ailede anlatılan bir yaşantıyı paylaşır.

Sonuçlandırma:

- Bu etkinlikle öğrencilere "o güne kadar yaşadıkları en güzel doğum gününüzü bizimle paylaşır mısınız?" gibi bir yönerge verilerek de uygulanılabilir (Alternatif-1).
- İlk tanışılan grupta, sırasıyla isimlerini söyleyip, bu ismin konulmasıyla ilgili bir yaşantıyı paylaşmaları istenebilir. (Alternatif-2) Etkinliğe ilişkin değerlendirmeleri paylaşılarak etkinlik sonlandırılır.

Duygu Zarı

Hedef Davranışlar:

1. Duygularının farkına varır.
2. Duygularının nasıl ifade edebileceğini kavrar.
3. Duygularıyla beden dili ilişkisini fark eder.

Düzey: Birinci sınıf ve üstü

Materyal: Kartondan hazırlanmış zar, 6 adet duygu kartı. (duygu kelimesi kartların farklı yüzüne yazılmış olacaktır.)

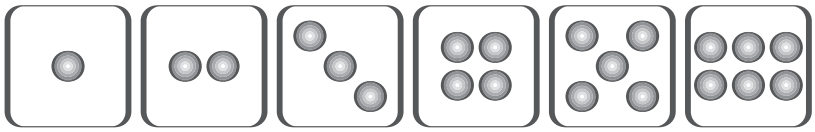

Kızgın Korkmuş Mutlu Üzgün Utanmış Şaşırmış

Süreç:

1. Öğretmen tahtaya gönüllü 6 öğrenciyi kaldırır ve ellerine duygu kartlarını verir.
2. Öğrenci, kartların duygu yazılı yüzü kendine bakacak şekilde göğsünde tutar.
3. Sınıftaki öğrenciler sırayla zar atar ve kendisine gelen zarın kartını tutan öğrenci, o duyguyu, yüz ve beden ifadesiyle canlandırır. (drama)
4. Zarı atan öğrenci canlandırılan duyguyu bilirse o duyguyu yaşadığı bir olayı anlatır. Bilemezse canlandıran arkadaşından o duyguyla ilgili bir olayı anlatmasını ister.

5. Zar attığında 6'yı tutan öğrenci, duygu kartlarını tutan altı öğrenciden istediğini seçme hakkını elde eder.

Sonuçlandırma:

1. Duyguların canlandırılmasında yüz ve beden ifadelerine dikkat çekilir.
2. Duygusuyla ilgili yaşantısını paylaşan öğrenciye uygun geribildirimler verilir. (Sınıfa, benzer durumlarda nasıl hissedecekleri sorulabilir.)
3. Etkinliğe ilişkin duygular paylaşılır.

Arkadaş Aranıyor

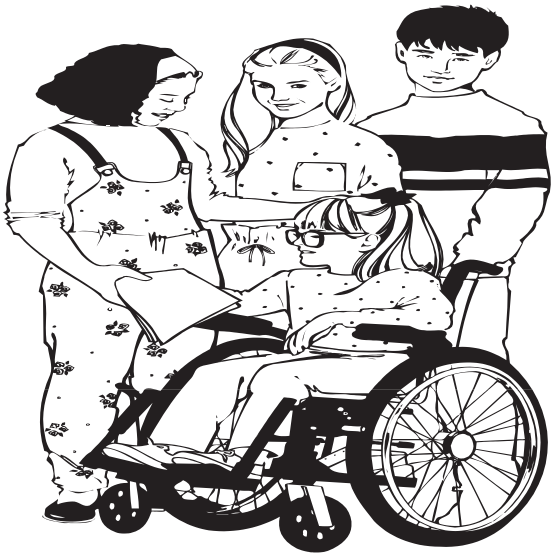

Hedef Davranışlar:

1. Arkadaşlıkta aranan özellikleri kavrar.
2. Kendi özellikleriyle ilgili farkındalığı artar.

Düzey: Dördüncü sınıf ve üstü

Materyal: Renkli ilan kartları (grup sayısı kadar)

Süreç:

1. Sınıf, beşer kişilik gruplara ayrılır, her grup kendine bir isim bulur.
2. Gruplara sınıf gazetesi için "bir arkadaş aranıyor" ilanı yazmalarını isteyin. İyi bir arkadaşta olmasını istedikleri ya da olmamasını istedikleri özellikleri bu ilanda belirtmelerini isteyiniz.
3. İlanların esprili, yaratıcı, ilginç olması için teşvik edin, 10 dakika süre veriniz.
4. Grupların kartlara yazdıkları ilanların sınıfla paylaşmalarını sağlayınız.

Sonuçlandırma:

1. İlanları değerlendirip en orijinal ve amaca en uygun olanları sınıfça belirleyin ve panoya asarak sergileyiniz.
2. Arkadaşta aranan ve aranmayan özelliklere dikkat çekiniz.
3. Kendi özelliklerini bu açıdan düşünüp değerlendirmelerini isteyiniz.

Kek Hazır Efendim!

Hedef Davranışlar:
1. Bireyler arasındaki farklılıkları kabul eder.
2. İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak için birbirlerine ihtiyaçları olduğu öğrenir.
3. Grubun yapısı ve önemini fark eder.

Düzey: Altı yaş ve üstü
Malzeme: Bir kek tarifi ve içindeki maddeleri gösteren resim ve yazı kartları
Süreç:
1. Öğretmen sevdikleri kek çeşidini sorar ya da bir masal içindeki kahramanın dilinden sevdiği bir kek çeşidini söyler.
2. Herkes sevdiği kek çeşidini belirtir (farklı tatlardan hoşlandıklarına dikkat çekilir)
3. Peki, şimdi sınıfta bir kek pişirelim. Sevdiği kekin nasıl pişirildiğini bilen var mı? (bilen varsa ona anlattırılır, yoksa öğretmen hazırladığı tarifi okur)
4. Şimdi malzemeleri hazırlayalım: Herkes bir malzeme alarak (sınıftaki öğrenci sayısına göre öğrenciler tek ya da grup halinde malzeme adı alırlar) malzeme resimleriyle yazı kartları göğüslerine iğnelenir.
5. Öğretmen keki hazırlamak için gerekli malzemeleri sırasıyla yanına çağırır ve ne işe yaradıklarını sorar, öğrenci o malzemenin ne işe yaradığını söyler:
   - "Ben şekerim. Hiç şekersiz kek olur mu? Eğer beni koymazsan o kekini kimse beğenmez".
   - "Ben kabartma tozuyum. Eğer benden bir fiske olsun koymazsan kekin kabarmaz. Taş gibi olur.
6. Her öğrenci, kek tarifine göre, sırayla gelip ne olduğunu ve ne işe yaradığını söyler ve drama yoluyla keki nasıl karıştırdığını canlandırır.
7. Tüm malzemeler bir araya gelince ve rollerini yapınca hepsi kol kola girip bir çember olur ve "KEK HAZIR EFENDİM!" diye bağırırlar.

Hazine *

Hedef Davranışlar:

1. Çalışma alışkanlıklarının önemini farkeder.
2. Verimli çalışma alışkanlıkları geliştirmesi gereğini kabul eder.

Düzey: 3. sınıf ve üstü
Malzeme: Form (öğrenci sayısı kadar çoğaltılacak)
Süreç:

1. Tahtaya "HAZİNE" sözcüğünü yazınız ve bu sözcüğün neler çağrıştırdığını sorarak tartışma başlatınız.
2. Okulda başarılı olmak için çok gerekli olan çalışma alışkanlıklarının neler olduğunu sorunuz. Bu alışkanlıkların eğitim yaşamı boyunca "değeri"ni tartışınız. Örneğin:
   - Dersi dikkatli dinleme
   - İyi not tutma
   - Hızlı okuma
   - Planlı çalışma
   - Düzenli olma
   - Özet çıkarma
3. Bu özelliklere sahip değilse nasıl kazanabileceklerini sorunuz. Hazinenin kolay kazanılmadığını, ama kazanılınca değerini hiç yitirmediğini, yaşamda verimli çalışma alışkanlıklarıyla başarı arasındaki ilişkiyi kurarak açıklayınız.
4. Form 2'yi dağıtıp şu anda hazinelerinde var olan ve koymaları gereken alışkanlıkları düşünüp yorumlarını isteyiniz.
5. Formlarını paylaşmaları ve istedikleri arkadaşlarıyla karşılaştırmalarını isteyiniz.

Sonuçlandırma:

- Hazinelerine koyacakları, kazanmaları gerekli alışkanlıklar için, plan yamalarını isteyerek etkinliği tamamlayınız.

* *Öner ve diğ. (2002) MEB, EGİTEK, s.26-28'den uyarlanmıştır.*

FORM

HAZİNE

İsim: ..... Tarihl: .....

Hazinemde neler var?

Hazineme neler koymalıyım?

Farkındalık Etkinliği

Hedef Davranışlar:

1. Kendi ilgilerine ilişkin farkındalığı artar.
2. İnsanların birbirinden farklı olduklarını kavrar.

Düzey: Üçüncü sınıf ve üstü

Malzeme: Farkındalık Formu (sınıf mevcudu kadar çoğaltılacak)

Süreç:

1. Öğrencilerle hoşlandıkları, ilgi duydukları şeyler hakkında konuşarak etkinliği başlatınız.
2. Farkındalık Formlarını dağıtarak doldurmaları için süre veriniz.
3. Üçlü gruplar olarak paylaşmalarını isteyiniz.

Sonuçlandırma:

1. Arkadaşları ile kendi ilgilerini karşılaştırdıklarında ne hissettiklerini paylaşmaya teşvik ediniz.
2. İnsanların birbirlerinden farklı olduklarına dikkat çekiniz.
3. Doldurdukları formu saklamalarını (muhafaza etmelerini) isteyiniz.

FARKINDALIK FORMU

Öğrenci Adı: ..... Tarih: .....

YERLER	FAVORİLER
1. Kendinizi rahat ve güvende hissettiğiniz yer:	1. Şarkı: ....
2. Olanağınız olsa tatil yapacağınız yer:	2. Eşya: ....
3. Olanağınız olsa taşınacağınız yer	3. Dış mekan aktiviteleri: ....

FARKINDALIK

Bu etkinlikte kendime ilişkin

.....

.....

öğrendim.

Gelecekteki Mesleğim

Hedef Davranışlar:

1. Sevdikleri mesleklerle kendi özelliklerinin benzerliklerini fark eder.
2. Mesleklerin özelliklerini fark eder.
3. Değişik meslek grupları hakkında bilgi edinebilir.

Düzey: 4. sınıf ve üstü

Malzeme: Bir kutu ve kâğıtlar

Süreç:

1. Öğrencilere aynı büyüklükte 2 kâğıt dağıtılır, gruptaki tüm öğrencilere gelecekteki olmak istedikleri 2 meslek adını bu kağıtlara (her kağıda bir meslek adı olmak üzere) yazmalarını istenir.
2. Sonra yazılan bu kâğıtları katlanarak, hangi kağıdın kim tarafından yazıldığının bilinmeyeceği bir şekilde bir kutuda toplanır.
3. Öğretmen öğrencilerin çember olmalarını ister ve kutuyu ortaya koyar. Her öğrencinin çemberin içine gelerek bir kağıt çekmesi ve o meslek üyesinin yaptığı işi canlandırması istenir. Kağıtta yazılı olan meslek üyesinin yaptığı işin ne olduğunun grupta tartışılarak bulunur.

Sonuçlandırma:

Öğrencilerin canlandırma ve etkinlikle ilgili duyguları alınarak değerlendirme yapılır. Canlandırmada zorlandıkları ve kolay canlandırdıkları meslekler ve neden zorlandıkları ve hoşlandıkları üzerinde durulur.

Çocuk Bayramı *

Hedef Davranışlar:

1. Gelecekte yapmak istedikleri işler konusunda bilgi sahibi olur.
2. Hedefleri üzerinde daha ayrıntılı olarak düşünebilir.

Düzey: 1. sınıf ve üstü

Süreç:

1. Öğretmen şu yönergeyi sınıfa verir: Bugün 23 Nisan, sizler istediğiniz bir meslek üyesini seçerek onun yerine geçeceksiniz. Seçtiğiniz meslek üyesinin gün boyu yaptığı işleri bize canlandıracaksınız. İstediğiniz mekan ve eşyayı kullanabilirsiniz. Siz seçtiğiniz meslek üyesinin yerinde olsaydınız, neleri nasıl yaparsınız?
2. Öğrencilerin bunu düşünmeleri için bir süre zaman tanıyın.
3. Öğrencilere canlandırmaya başlamaları için fırsat verin.
4. Aşağıda yer alan sorulara benzer sorular sorarak grup etkileşimini başlatın.
   - Siz hangi meslek üyesinin yerine geçtiniz?
   - Gün boyu o meslek üyesi olmak nasıl bir duyguydu?
   - O mesleği seçmenizde etkili olan faktörler nelerdir?
   - O meslek üyesinin yaptıklarından farklı olarak neleri siz yapmak istediniz, neleri yaptınız?
   - Büyüdüğünüzde aynı mesleği yapmayı ister misiniz?

* *Bu etkinlik Emine durmuş tarafından geliştirilmiştir.*

Özet

AMAÇ 1

Rehberlik etkinliklerini uygularken uyulması gereken ilkeler

Okulöncesi dönem de dahil, tüm öğretim kademelerindeki rehberlik etkinliklerinin, öğrencinin bulunduğu gelişim düzeyine uygun olması gerekir. Okulöncesi, temel eğitim ve orta öğretim yıllarındaki etkinlikler, öğrencinin kişisel, eğitsel ve mesleki gelişim sürecinin gelişimini kolaylaştırmaya yönelik olmalıdırlar. Öğretmenler, rehberlik etkinliklerini rehberlik saatleri içinde, okul psikolojik danışmanıyla işbirliği yaparak uygulamalı, etkinlikleri uygularken rehberlikle ilgili her tür çalışmada olduğu gibi, rehberliğin temel ilkelerine uymaya dikkat etmelidir. Öğretmen ayrıca etkinlikleri uygularken özendirici olmalı, aktif katılımı ve paylaşımı destekleyici bir tutum içinde olmalıdır.

AMAÇ 2

Farklı gelişim alanlarına ilişkin rehberlik etkinlikleri

Sınıf rehber öğretmenleri öğrenci ihtiyaçlarına göre çok çeşitli rehberlik etkinliklerinden yararlanabilirler. Farklı kaynaklardaki hazır etkinliklerden yararlanabilecekleri gibi, kendi sınıflarındaki öğrencilerin gelişim düzeylerini ve gelişim gereksinimlerini dikkate alarak, kendileri de etkinlikler geliştirebilirler. Bununla birlikte farklı öğretim kademelerinde yararlanılabilecek kimi rehberlik etkinlikleri şunlar olabilir:

Okulöncesi eğitim ve temel eğitimin birinci döneminde; kendini keşfetme, çevreyi tanıma, iş ve çalışma dünyasını anlama etkinlikleri gerçekleştirilebilir. Temel eğitimin ikinci döneminde; karar verme ve problem çözme becerilerini öğrenme, kendi özellikleriyle eğitim ve meslek amaçları arasındaki ilişkiyi görme ve meslekleri keşfetmeye yönelik etkinliklerden yararlanılabilir. Ortaöğretim dönemindeyse kişisel ve sosyal becerileri geliştirme, yaşam tarzı ve serbest zamanlarda meslek tercihi ilişkisini kurma, iş arama ve iş bulma yollarını öğrenme amacıyla çeşitli etkinliklerderden yararlanılabilir.

Kendimizi Sınayalım

1. Anasınıfında ve temel eğitimin ilk yıllarında yapılacak rehberlik etkinlikleri nasıl gerçekleştirilebilir?
a. Ders saatleri dışında
b. Öğretim programları içinde
c. Rehberlik için ayrılmış saatlerde
d. Derslerden arta kalan zamanlarda
e. Hayat bilgisi dersleri içinde

2. Kişisel, eğitsel ve mesleki gelişimle ilgili öğrencinin "kendini keşfetme" amacına yönelik bir rehberlik etkinliği hangi dönemde yapılmalıdır?
a. Anaokulunun ilk günlerinde
b. Anaokulunun sonlarına doğru
c. Temel eğitimin birinci döneminde
d. Okulöncesinde ve temel eğitimin birinci döneminde
e. Temel eğitimin ikinci döneminde

3. Öğrencinin kendi özellikleriyle eğitsel ve mesleki amaçları arasındaki ilişkiyi görebilmesi amacına yönelik bir rehberlik etkinliği ne zaman gerçekleştirilmelidir?
a. Ana okulu yıllarında
b. Temel eğitimin birinci döneminde
c. Temel eğitimin ikinci döneminde
d. Ortaöğretimin başında
e. Ortaöğretimin sonunda

4. Aşağıdakilerden hangisi ortaöğretim dönemine özgü rehberlik etkinliklerinden biri **değildir**?
a. Boş zaman etkinlikleriyle meslek tercihine yönelme arasındaki ilişkilerin tartışılması
b. İş arama ve iş bulma yollarının öğrenilmesiyle ilgili etkinlikler
c. Cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargıların karşılaştırılması
d. Köy yaşamıyla kent yaşamı arasındaki farkların belirlenmesine yönelik etkinlikler
e. Gelecekteki rollerin neler olabileceğinin tartışılması

5. Sınavlarda kaygıya neden olan durumların, farkına varmaya yönelik bir rehberlik etkinliği, hangi gelişim alanıyla ilgilidir?
a. Algısal gelişimle
b. Sosyal gelişimle
c. Kişisel gelişimle
d. Mesleki gelişimle
e. Eğitsel gelişimle

6. Meslekleri keşfetme amacına yönelik bir etkinlik, hangi döneme aittir?
a. Okulöncesi döneme
b. Temel eğitimin ikinci dönemine
c. Ortaöğretimin ilk yıllarına
d. Ortaöğretimin son yıllarına
e. Lise yıllarına

7. Kendini keşfetme amacıyla yapılan bir etkinlik, aşağıdaki gelişim alanlarından hangisiyle ilişkilidir?
a. Kişisel
b. Mesleki
c. Eğitsel
d. Kişisel ve eğitsel
e. Kişisel, eğitsel ve mesleki

8. Çevreyi tanıma amacına yönelik bir etkinliğin ilişkili olduğu gelişim alanı aşağıdakilerden hangisidir?
a. Akademik gelişim
b. Eğitsel ve mesleki gelişim
c. Kişisel gelişim
d. Bilişsel gelişim
e. Duygusal gelişim

9. Rehberlik etkinliklerini uygularken aşağıdakilerden hangisini yapmaktan kaçınmak gerekir?
a. Empatik olmak
b. Destekleyici olmak
c. Denetleyici olmak
d. Koşulsuz kabul göstermek
e. Katılımı teşvik etmek

10. Tanışma etkinliği hangi gelişim dönemine uygun düşen bir etkinliktir?
a. Okulöncesi eğitim
b. İlköğretimin birinci dönemi
c. Okulöncesi ve ilköğretimin birinci dönemine
d. Ortaöğretimin ilk yılları
e. Lise yılları

Yaşamın İçinden

Rehberlik Müfredatı Etkinlikleri Tamamlandı

2006-2007 eğitim-öğretim yılında uygulanmak üzere İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programı geliştirilerek yürürlüğe konuldu. Böylece rehberlik ders saatlerinin de bir müfredatı oluşmuş oldu. Yeni İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programının uygulama aşamalarında derslerin işlenişinde kullanılacak rehberlik etkinliklerinin kitapları tamamlandı.

Yeni ilköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programı uygulama kitabının basımı ve okullara dağıtımına daha önce başlanmıştı. Yeni sınıf rehberlik programının işlenmesinde yararlanılacak örnek etkinlikler de aylık olarak Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğünün resmi Sitesinde yayımlanıyordu. Örnek etkinliklerin oluşturulması tamamlanarak rehberlik etkinlikleri kitapları da son halini almış oldu.

Tamamlanan İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programı örnek etkinlikler kitapları, Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğünün resmi sitesinde yayımlandı. Editörlüğünü Prof. Dr. Serdar ERKAN'ın yaptığı örnek etkinlik kitaplarından, İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programı İlköğretim Etkinlik Örnekleri kitabını;

Sınıf Öğretmeni Sündüz BÜKEL, Psikolojik Danışman Didem GÜLSARAN, Uzm. Psikolojik Danışman Cevriye GÜLEBAĞAN ve Uzm. Psikolojik Danışman Hicran ÇETİN

İlköğretim Ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Ortaöğretim Etkinlik Örnekleri kitabını ise; Uzm. Psikolog Şükran KILIÇ ve Psikolog K. Ayla SIRIKLI hazırladı (Pdrservisi, 2007)

Kaynak: 25.03. 2007 tarihinde http://www.pdrservisi.com internet adresinden alınmıştır.

Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı

1. b	Yanıtınız yanlış ise, "Okul Öncesi Eğitim ve Temel Eğitimin I. Döneminde Yapılabilecek Rehberlik Etkinlikleri" bölümünü gözden geçiriniz.
2. d	Yanıtınız yanlış ise, "Okul Öncesi Eğitim ve Temel Eğitimin I. Döneminde Yapılabilecek Rehberlik Etkinlikleri" bölümünü gözden geçiriniz.
3. c	Yanıtınız yanlış ise, "Temel Eğitimin II. Döneminde Yapılabilecek Rehberlik Etkinlikleri" bölümünü gözden geçiriniz.
4. d	Yanıtınız yanlış ise, "Ortaöğretim Döneminde Yapılabilecek Rehberlik Etkinlikleri" bölümünü gözden geçiriniz.
5. c	Yanıtınız yanlış ise, "Eğitsel Rehberlik" bölümünü gözden geçiriniz.
6. b	Yanıtınız yanlış ise, "Temel Eğitimin II. Döneminde Yapılabilecek Rehberlik Etkinlikleri" bölümünü gözden geçiriniz.
7. e	Yanıtınız yanlış ise, "Okulöncesi Eğitim ve Temel Eğitimin I. Döneminde Yapılabilecek Rehberlik Etkinlikleri" bölümünü gözden geçiriniz.
8. b	Yanıtınız yanlış ise, "Okulöncesi Eğitim ve Temel Eğitimin I. Döneminde Yapılabilecek Rehberlik Etkinlikleri" bölümünü gözden geçiriniz.
9. d	Yanıtınız yanlış ise, "Giriş" bölümünü gözden geçiriniz.
10. c	Yanıtınız yanlış ise, "Etkinlik Örnekleri" bölümünü gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

İlgili olduğu alan: Mesleki Gelişim

Etkinlik örnekleri şunlar olabilir: Bir işyerini ziyaret edip çalışmaları izleme, meslekleri drama ile canlandırma, sınıfa bir meslek elemanı davet etme, "Bir dilim ekmeğin öyküsü"nü canlandırma vb...

Sıra Sizde 2

İlgili olduğu alan: Mesleki Gelişim

Etkinlik örnekleri şunlar olabilir: Meslekleri ortak/benzer özelliklerine göre kategorilere ayırıp listeleme (örn. Açık hava-kapalı mekan meslekleri, insana dönük-nesnelere dönük meslekler vb.), yeteneklerine uygun buldukları meslekleri araştırma, bir meslek elemanını işbaşında gözleme vb...

Sıra Sizde 3

İlgili olduğu alan: Mesleki Gelişim

Etkinlik örnekleri şunlar olabilir: Gazetelerden iş ilanlarını getirip inceleme, internet üzerinden iş arama yollarını öğrenme ve başvuru için ne yapılacağını inceleme, CV (özgeçmiş) yazma, iş görüşmeleri ile ilgili rol oynama vb...

Sıra Sizde 4

Sınıfta rehberlik etkinlikleri uygulanırken, demokratik ve insancı bir sınıf atmosferi sağlanmalı, öğrencinin aktif olması ve kendini tanımaya yönelik bir içgörü kazanması, bireysel farkların dikkate alınması, öğrenci ihtiyaçlarına uygun olması, rehberlik uzmanından müşavirlik desteği alınması gibi ilkelere uygulanmalıdır.

Yararlanılan Kaynaklar

Akkök, F. (1996). İlköğretimde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi. M.E.B. Talim ve Terbiye Kurulu Bşk. İstanbul: M.E. Basımevi.

Erkan, S. (2001). Okul Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programlarının Hazırlanması. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Erkan, S. (2000). Örnek Grup Rehberliği Etkinlikleri. (4.baskı) Ankara: Pegem A Yayınevi.

Eroğlu, Ç. Y. ve F. Bilge (2001). Sınıfta Rehberlik Etkinlikleri. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Giddis-S., P., Cowan, D. ve D. Schilling (1993) Counselor in the Classroom. California: Incerchoice Publıshıng.

Külahoğlu, Ş. (2001). Okul Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programlarının Geliştirilmesi. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Morganett, R.S. (1990). Skills for Living. Illions: Champaign 61821.

McWhorter, T.K. (1989). College Reading and Study skills. Glenview, llions: Scott, Foresman and Company.

Steere, B.F. (1988). Becoming an Effective Classroom Manager A. Resource for Teachers. State Univ. of Newyork Press.

Selçuk, Z. ve N. Güner (2000). Sınıf içi Rehberlik Uygulamaları. Ankara: Pegem A.Yayıncılık.

Yeşilyaprak, B. (2007). Eğitimde Rehberlik. Hizmetleri (15. baskı) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yeşilyaprak, B. (2007). İlköğretimde Gelişimsel Rehberlik İstanbul: Morpa Yayınları.

Zunker, V.G. (1989). Career Counseling: Applied Concept of Life Planning. (3rd.Ed.) Pacific Grove, C.A: Brooks Cok.

Sözlük

A

Anket: Bireylerin belirli konulara ilişkin görüşlerini belirlemekte yaralanılan ölçme araçları.

Araştırma ve Değerlendirme Hizmetleri: Öğrencilerin rehberlik gereksinimlerini ve okul rehberlik programının etkililiğini belirlemeye yönelik hizmetler.

B

Benlik Algısı: Bireyin kendi hakkındaki görüş ve değerlendirmesi.

Bibliyoterapi: Bireylerin yaşadıkları çeşitli sorunlarla ilgili olarak, o sorunlarla yakından ilişkili çeşitli materyalleri veya kaynakları okuyarak bilgilenmelerine dayanan bir teknik.

Bilgi Verme Hizmetleri: Öğrencinin gerek duyabileceği her türlü bilgiyi onun yararlanmasına sunmak için yapılan çalışmalar.

Bireysel Farklılıklar: Gelişim alanları açısından bireyler arasında gözlenen farklılaşmalar; bireylerin fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal v.b özelliklerinin birbirlerinden farklı olması.

Bireysel Rehberlik: Danışmanın aynı anda yalnız bir tek kişiye rehberlik yardımı sunması.

Ç

Çağdaş Eğitim: Öğrencinin bütün yönleri ile gelişimini hedefleyen, öğrenci merkezli eğitim anlayışı.

D

Danışan: Psikolojik danışma hizmeti alan kişi.

Danışan: Yardım almak amacıyla psikolojik danışmana, rehber öğretmene başvuran kimse, öğrenci.

Danışman: Bir sorunu çözmek, ya da gelişmek amacıyla, yardım almak üzere başvuran kişiye yardım sunan kimse.

Davranış Testleri: Bireylerin yaşamlarında sergiledikleri tipik davranışları belirlemek üzere geliştirilen; kişilik, ilgi ve tutum ölçerler.

Derecelendirme Ölçekleri: Gözlenen bir özelliğin ya da davranışın bireyde ne ölçüde var olduğunun, bir derece ifadesi ile belirtilmesine dayalı ölçme araçlarıdır.

Direnç: Psikolojik yardım sürecindeki bireyin farkında olmadan iyileşmeye karşı bir çaba içinde olması.

E

Eğitsel Rehberlik: Öğrencinin eğitim yaşamı ile ilişkili sorunlarını çözebilmesine yönelik olan rehberlik yardımı, hizmeti.

Empati: Bireyin bir başkasının bakış açısıyla onun dünyasına geçici olarak bakması, onun duygu ve düşüncelerini anlaması ve ona iletmesi süreci.

Empatik Anlayış: Kişiler arası ilişkiler kurarken bireyin empatik bir bakış açısı geliştirmeye çaba göstermesi.

F

Fiziksel İhtiyaçlar: Yaşamı sürdürmek için gerekli olan hava, su, besin, etkinlikte bulunma, uyku v.b. ihtiyaçlar.

G

Gelişim Görevleri: Bireylerden belirli gelişim dönemleri içinde kazanmaları beklenen davranışlar.

Gelişim İhtiyaçları: Yaşamın her döneminde ve belirli dönemlerinde doyurulması gereken ihtiyaçlar.

Gelişimsel Rehberlik: Gelişim ilkeleri, gelişim gereksinimleri, gelişim görevleri ve gelişimi etkileyen etmenleri temel alan rehberlik anlayışı.

Genel Yetenek Testleri: Bireylerin genel zihin güçlerini belirlemek amacı ile geliştirilmiş testler.

Gizlilik İlkesi: Rehberliğin danışma sürecinde, öğrenciyle ilgili edinilen bilgilerin, öğrencinin izni olmaksızın başkalarıyla paylaşılmamasını ifade eden ilkesi.

Gözlem: Bireyin hali hazır davranışlarını duyu organları yolu ile gözleyerek, olduğu gibi kaydetmeye dayalı bir bireyi tanıma tekniği.

Grup Rehberliği: Danışmanın aynı anda birden fazla kişiye rehberlik yardımı sunması.

Güvenlik İhtiyaçları: Kendini güven içinde hissetme, tehlikelerden uzak durma ihtiyacı.

İ

İçtenlik: Danışmanın bulunması gereken temel tutumlardan biri olup, duygu ve düşüncelerinin tutarlı olması, danışmanın özü sözü bir olması.

İl Danışma Komisyonu: Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmetlerini il düzeyinde planlayan ve kurumlar arasındaki işbirliğini sağlayan kuruluş.

İnsancı Anlayış: Her bireyi kendine özgü, biricik, diğerleriyle eşit haklara sahip ve değerli bir varlık olarak gören anlayış.

İzleme Hizmetleri: Yöneltme ve yerleştirme hizmetleriyle çeşitli alanlara yerleştirilen öğrencilerin, bulundukları ortamlardaki uyum ve gelişim durumlarının takip edilerek değerlendirilmesine yönelik hizmetler.

K

Kalıtım: Bireyin soyundan anne-babasından genetik yolla getirdiği özellikler bütünü.

Kendini Gerçekleştirme: Bireyin bir bütün olarak gelişmesi, tüm gelişim gereksinimlerini olabildiğince gerçekleştirebilmesi.

Kendini Gerçekleştirme: Kişinin sahip olduğu ancak farkında olmadığı potansiyellerini keşfetmesi ve etkili bir biçimde kullanması.

Kimdir Bu: Bir sınıf ya da grup içinde bireyin kendisini ve grubun diğer üyelerini nasıl gördüğünü ve onlar tarafından nasıl görüldüğünü ortaya koyan bir bilgi toplama tekniği.

Kişilik Testleri: Kişiliğin ilgi, tutum, başarı ve yetenek dışındaki, bireyi diğer bireylerden ayırt eden kendine özgü karakteristik özelliklerini ölçen testler.

Kişisel Rehberlik: Öğrencinin kişisel sorunlarının çözümü ya da kişisel gelişimi için sunulan rehberlik hizmeti.

Koordinatör Psikolojik Danışman: Rehberlik ve Psikolojik Danışma servisindeki psikolojik danışmanlardan, servisin yönetiminden sorumlu olanı.

M

Mesleki Rehberlik: Bireyin kendini ve meslekleri tanıması, kendine uygun bir mesleğe yönelmesi, mesleğe hazırlanması ve meslekte gelişebilmesi amacı ile sunulan rehberlik hizmeti.

Müşavirlik Hizmeti: Okuldaki psikolojik danışmanın, öğretmen ve yöneticilerin ortak bir rehberlik anlayışı kazanmaları ve rehberlikle ilgili bilgi ve becerilerini arttırmaları için onlara yardımcı olması.

Müşavirlik: Okul psikolojik danışmanının öğretmen ve yöneticilerin ortak bir rehberlik anlayışı kazanmaları ve bu alandaki bilgi ve becerilerini arttırmaları için onlara yardımcı olması.

O-Ö

Okul Dışı Yerleştirme: Öğrencilerin okul dışındaki bir üst okula, işe ya da gelişimine katkı sağlayacak başka bir alana yerleşmesine yardımcı olmak.

Okul İçi Yerleştirme: Öğrencilerin okul sınırları içindeki, eğitsel ve sosyal alanlara yerleşmelerine yardımcı olunması.

Olay İncelemesi: Bir bireyi tüm yönleri ile detaylı bir biçimde deriliğine inceleyip analiz ederek raporlaştırmayı gerektiren bir teknik.

Olay Kaydı: Bireyin belirli bir ortamda gözlenen bir davranışının objektif bir biçimde ayrıntılı olarak betimlenmesi.

Oryantasyon Hizmeti: Öğrencileri yeni bir duruma ve yeni ortama alıştırmayı hedefleyen hizmet.

Otobiyografi: Bireyin yaşam öyküsünü kendisinin yazılı olarak anlatmasını içeren bir bireyi tanıma tekniği.

Öğrenci Kişilik Hizmetleri: Öğrencilerin öğretim etkinliklerinden en etkili bir biçimde yararlanabilmeleri ve kendilerini tüm yönleriyle geliştirebilmelerine yönelik olan öğretim hizmeti dışındaki hizmetler.

Öğrenciyi Merkeze Alan Eğitim: Öğretim programlarını öğrencilerin ilgi, yetenek, kişilik özellikleri, ihtiyaçları ve gelişim sorunlarına uygun olacak biçimde düzenleyen eğitim anlayışı.

Öğretim: Öğrenciye bilgi ve beceri kazandırmak ve öğrencinin zihinsel güçlerini geliştirmek amacı ile gerçekleştirilen etkinlikler bütünü.

Özel Yetiştirme Hizmetleri: Öğrencilerin öğrenim başarılarını desteklemek, başarısızlıklarını önlemek ve gereksinim duyan öğrencileri akademik yönden daha da geliştirmeye yönelik hizmetler.

P

Programı Merkeze Alan Eğitim: Öğretim programlarının düzenlenmesinde sadece belirli işleri görecek insanları yetiştirmeyi esas alan eğitim anlayışı.

Psikodrama: Bireyin kendisi için üzüntü ve sıkıntı veren bir sorunu veya içsel yaşantısını bir grup karşısında oynamasına dayalı bir bilgi toplama tekniği.

Psikolojik Danışman: Psikolojik danışma hizmeti sunan alan uzmanı.

Psikometrist: Psikolojik bilginin elde edilmesi ve uygulanması sırasında kullanılacak teknik ve yöntemler üzerinde çalışan; zeka, kişilik, yetenek ve diğer alanlardaki testleri geliştiren; veri analizi ve verilerin yorumlanması konularında faaliyet gösteren psikoloji alanı çalışanları.

Psikoterapi: Ciddi ruhsal bozukluklar ve hastalıkları tedavi etmek için verilen psikolojik yardım hizmeti.

R

Rehberlik Anlayışı: Rehberlik ile ilgili temel ilkeleri ve kavramları anlamak.

Rehberlik: Bireylerin kendileri için sağlıklı ve işlevsel olan hedefleri belirlemelerine, bu hedeflere ulaşma olanaklarını ve kaynaklarını bulmalarına yardım etmek.

S

Sağlık Hizmetleri: Öğrencilerin sağlıklarını korumaya yönelik hizmetler.

Saygı: Pozisyonu, mevkisi, statüsü nasıl olursa olsun karşıdaki bireyi hiçbir koşula bağlı olmaksızın ve sadece insan olduğu için değerli ve önemli görme anlayışı.

Saygınlık İhtiyacı: Başarma, tanıma, özsaygı, kendine değer verme, statü sahibi olma ihtiyacı.

Sınıf Rehber Öğretmeni: Sorumluluğuna verilen sınıftaki öğrencilerin rehberlik ihtiyaçlarının karşılanmasından sorumlu olan öğretmen.

Sistemli Gözlem: Gözlemcinin sistematik bir biçimde bireyin belirli davranışlarını gözlemesi.

Sistemsiz Gözlem: Rastlantısal olarak bireylerin belirli bir durum veya zaman dilimi içerisindeki her türden davranışlarının gözlenmesi.

Sorun Odaklı Rehberlik: Ortaya çıkan belli bir sorunu giderme amacıyla çeşitli rehberlik hizmetleri sunmayı içeren rehberlik türü.

Sosyal İhtiyaçlar: Sevme, ait olma, bağlılık, kimlik duygusu kazanma, benimsenme v.b. ihtiyaçları.

Sosyal Uyum: Bireyin çevresiyle olan etkileşiminin niteliği.

Sosyodrama: Bir grup bireyin ortak bir biçimde yaşadıkları sosyal içerikli bir olayı ve bu olayla ilgili rolleri bir izleyici grubu karşısında gerçek yaşamdaki gibi oynamalarını gerektiren bilgi toplama tekniği.

Sosyometri: Bir grup içerisindeki bireylerin birbirleriyle olan sosyal ilişkilerini ve grupların sosyal yapısını ortaya çıkarmayı amaçlayan bireyi tanıma tekniği.

Soysal Yardım Hizmetleri: Öğrencilere yönelik olan; burs, kredi, maddi yardım, barınma, beslenme gibi çeşitli yardımlardan oluşan hizmetler.

T

Terapötik İletişim: Kişilerin kendilerini tehdit altında hissetmeden, içtenlikle ifade edebildikleri, destekleyici, rahatlatıcı ve geliştirici bir iletişim biçimi.

Terapötik Ortam: Kişilerin kendilerini tehdit altında hissetmeden, içtenlikle ifade edebildikleri, destekleyici, rahatlatıcı ve geliştirici bir atmosfer.

Y

Yerleştirme Hizmetleri: Öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve yetenekleri doğrultusunda, çeşitli okul içi programlara, üst okullara, iş ve mesleklere yönelmelerine yardımcı olan hizmetler.

Yöneltme: Öğrencilerin okul yaşamına ve izleyecekleri derslere uyumunu sağlamak amacıyla okul içindeki ve dışındaki, akademik, sosyal ve mesleki etkinlikler ile bir üst kademedeki eğitim kurumlarından kendi özelliklerine en uygun olanlarına yönlendirme işi.

Yönetim ve Denetim: Eğitimde gerekli personel, araç gereç ve ortam ile eğitim öğretim hizmetinin denetiminin sağlanmasına yönelik etkinliklerin tümü.

Dizin

A

Abraham Maslow 9
Araştırma ve Değerlendirme Hizmetleri 20, 135-138, 142

B

Başarı Testleri 14, 66, 122, 192, 193, 208
Benlik Algısı 14, 20, 41, 60, 62, 67, 101, 193, 198
Bilgi Toplama Ve Yayma 15, 23, 122
Bilgi Verme Hizmetleri 96-98, 100, 101, 103, 109, 111
Bireyi Tanıma 13-15, 23, 54, 55, 58-60, 63-67, 133, 160, 183, 190, 191, 194- 196, 206, 208, 226
Bireyi Tanıma Teknikleri 14, 54, 65-67, 190, 191, 208
Bireysel Farklılıklar 39, 54-59, 64, 67, 73, 154, 238
Bireysel Rehberlik 77, 159, 226

C-Ç

Carl Rogers 9
Çağdaş Eğitim 2-7, 9, 10, 14, 23, 38, 55, 58, 63, 67, 77, 106
Çevre ve Veliler İle İlişkiler 21, 23
Çevreyi Tanıma 98, 99, 121, 205, 252

D

Danışan 8, 10, 12, 26, 40, 47, 75, 76, 80-84, 88, 89, 222
Danışman 6, 8, 10, 12, 14, 16, 19, 26, 33, 34, 40, 42, 43, 47, 59, 61, 62, 72-89, 101, 109-111, 132-135, 148, 151, 155, 159, 172, 183, 196-199, 201- 207, 209, 216, 221- 230, 252
Davranış Testleri 66, 67, 190, 192, 193, 208
Değerlendirme Süreci 132, 137, 138
Değerlendirme Yöntemleri 16, 34, 59, 132, 139, 140
Derecelendirme Ölçekleri 14, 66, 199, 201, 202, 209
Drama ve Oyun Teknikleri 66, 67, 190, 204, 208
Duruma Alıştırma 96, 99, 100
Duygu Zarı 236, 245

E

Eğitsel Bilgi 96, 97, 101, 102, 103
Eğitsel Rehberlik 33, 41, 47, 153, 156, 160, 163, 164, 222
Eğitsel Yerleştirme 123
Empatik Anlayış 82, 83, 89
Etkin Çalışma Yöntemleri 99-100, 102, 103, 111
Ev Ziyaretleri 66, 206, 209

F

Farkındalık Etkinliği 236, 249
Frank Parsons 33, 46

G

Gelecekteki Mesleğim 236, 251
Gelişim Dönemleri 43, 44, 47, 147, 171-174, 178
Gelişim Görevleri 43, 44, 100, 101, 111, 149-151, 153, 157, 159, 160, 164, 169-182, 184
Gelişim İhtiyaçları 170, 172
Gelişimsel Rehberlik 101, 149, 155, 156, 169-172, 175, 180-182, 184, 228-230, 237
Geliştirici Rehberlik 43
Genel Yetenek Testleri 192, 193
Gizlilik İlkesi 40, 81, 84, 88
Gözlem 14, 33, 46, 61, 65-67, 72, 85, 88, 107, 121, 122, 151, 170, 190, 199-202, 206, 208, 209, 229
Gözleme Dayalı Teknikler 66, 67, 190, 199, 201, 208
Grup Rehberliği 95-97, 105, 109-111, 139, 159

I-İ

İçtenlik 74, 82
İl Danışma Komisyonu 216, 220, 221, 230
İlgi Envanterleri 14, 62, 66, 192-194, 208
İlköğretimde Rehberliğin Gerekçesi 152
İlköğretimde Rehberlik 44, 121, 151-157, 164
İlköğretimde Rehberlik Hizmetlerinin Amaçları 156
İlköğretimde Rehberlik Hizmetlerinin Özellikleri 154
İlköğretimin Önemi Ve İşlevi 151
İnsancı Anlayış 35
İş ve Çalışma Dünyasını Anlama 252
İzleme 20, 21, 117-119, 121, 124-126, 139, 183
İzleme Hizmetleri 20, 21, 117, 118, 124-126

K

Kalıtım 56, 57, 58, 67, 172
Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik 170, 182, 184, 228-230
Karar Verme ve Problem Çözme 58, 183, 240, 252
Kendini Gerçekleştirme 2-4, 7-10, 12-14, 23, 31, 32, 36, 37, 46, 47, 73, 108, 138, 149, 157, 160, 173
Kendini İfade Etmeye Dayalı Teknikler 67, 208
Kendini Keşfetme 238, 252
Kendinin Farkında Olma 82, 89
Kimdir Bu? 66, 202-204, 209
Kişilik Testleri 66, 192, 193, 208
Kişisel Rehberlik 33, 41, 47, 100, 111

M

Maksimum Yeterlilik Testleri 66, 190, 192, 208
Mesleki Bilgi 84, 88, 95-97, 106, 108, 109, 111

Mesleki Rehberlik 33, 41, 44, 46, 47, 77, 106, 107, 120, 151, 153, 156, 157, 160, 163, 224, 226, 227, 237
Meslekî Yerleştirme 123
Müşavirlik 18, 19, 23, 131-134, 142, 151, 156, 229, 230, 237, 242
Müşavirlik Hizmetleri 18, 19, 133, 134, 229

O-Ö

Okul Dışı Yerleştirme 122, 123
Okul İçi Yerleştirme 122, 123
Okul Öncesinde Rehberlik 43
Okul Rehberlik Örgütü 2, 120, 151, 215, 216, 223, 230
Okulöncesi Eğitimde Rehberlik 150, 164
Olay İncelemesi 206, 209
Olay Kaydı 66, 199, 200, 209
Ortaöğretimde Rehberlik 158, 159, 164
Oryantasyon 17, 18, 21, 23, 95-100, 109, 111, 119, 133, 160, 163, 237
Otobiyografi 14, 66, 196, 198, 209
Oyun 17, 66, 67, 148, 150, 151, 155, 164, 175, 176, 184, 190, 204, 205, 208, 209, 236, 238, 239, 242, 243
Öğrenci Kişilik Hizmetleri 1-6, 13, 14, 21, 23, 44, 73, 87
Öğrenciyi Merkeze Alan Eğitim Anlayışı 3, 36
Öğretmen Papımı Testler 192
Önleyici Rehberlik 42
Özel Yetenek Testleri 122, 192, 193
Özel Yetiştirme Hizmetleri 8

P

Problem Tarama Listesi 66, 196, 198, 199, 209
Programı Merkeze Alan Eğitim Anlayışı 36
Psikiyatri 74-76, 78-81, 85-87, 152, 206
Psikodrama 14, 66, 204, 205, 209
Psikolojik Danışma 3, 6, 7, 9, 10, 12-14, 19-23, 31-35, 37, 41, 43-47, 59-63, 65, 67, 71-89, 95, 97, 101, 109-111, 117, 119, 122-126, 131-137, 140, 141, 148, 151, 156, 159, 162, 163, 171, 172, 180, 182, 183, 196-199, 201-203, 205-207, 209, 215-230, 252
Psikoterapi 71, 72, 74, 76, 79, 89

R

Rehberlik Anlayışı 10, 18-20, 23, 31, 33, 35, 36, 43, 46, 47, 101, 120, 122, 133, 136, 142, 149, 150, 153-155, 158, 169-171, 181, 228, 237
Rehberlik Hizmetleri Bakanlık Örgütü 216, 217
Rehberlik Hizmetleri İl ve İlçe Örgütü 216, 218
Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği 39, 230
Rehberlik İlkeleri 31, 120, 235
Rehberlik Merkez Örgütü 216
Rehberlik Örgütü 2, 120, 151, 216, 218, 219, 221, 223, 230
Rehberlik ve Araştırma Merkezi 34, 219, 220-222, 225, 226, 230
Rehberlikte Gelişim Alanları 170

S

Sağlık Hizmetleri 7, 86, 162
Saygı 4, 9, 10, 38, 39, 57, 83, 84, 108, 109, 134, 135, 156, 173, 179, 202, 203, 205, 216, 240
Sosyal Uyum 60, 62, 67, 191
Sosyal ve Kültürel Hizmetler 8, 23
Sosyal Yardım Hizmetleri 7, 23
Sosyal Yerleştirme 123
Sosyodrama 14, 66, 204, 205, 209
Sosyometri 14, 66, 67, 190, 202, 203
Sosyometrik Teknikler 66, 67, 190, 202, 208
Standart Başarı Testleri 122, 192, 193

T

Tam Verimlilik 9
Tamamlayıcı Rehberlik 43
Tanışma Etkinliği 236, 243
Tanışma ve Kaynaşma Etkinliği 236, 243
Terapötik Ortam 74
Test 11, 14, 16, 20, 33, 39, 59, 61, 65-67, 75, 78, 79, 96, 122, 139, 142, 159, 190-196, 208, 209
Test Dışı Teknikler 11, 14, 39, 65, 66, 67, 190, 191, 196, 208, 209
Test Türleri 190, 192
Tutum Ölçekleri 66, 192, 194, 208

U

Uyum Sağlayıcı Rehberlik 42

Y

Yerleştirme Hizmetleri 17, 21, 61, 118, 122, 123, 124, 126
Yetenek Testleri 66, 122, 192, 193, 208
Yöneltici Rehberlik 42
Yöneltme 15, 34, 46, 86, 117-122, 124, 126, 133, 151, 156, 157, 160, 163, 181
Yöneltme ve Yerleştirme 119, 126, 160, 163
Yüksek Öğretimde Rehberlik 44